

810.09

Wahrheit

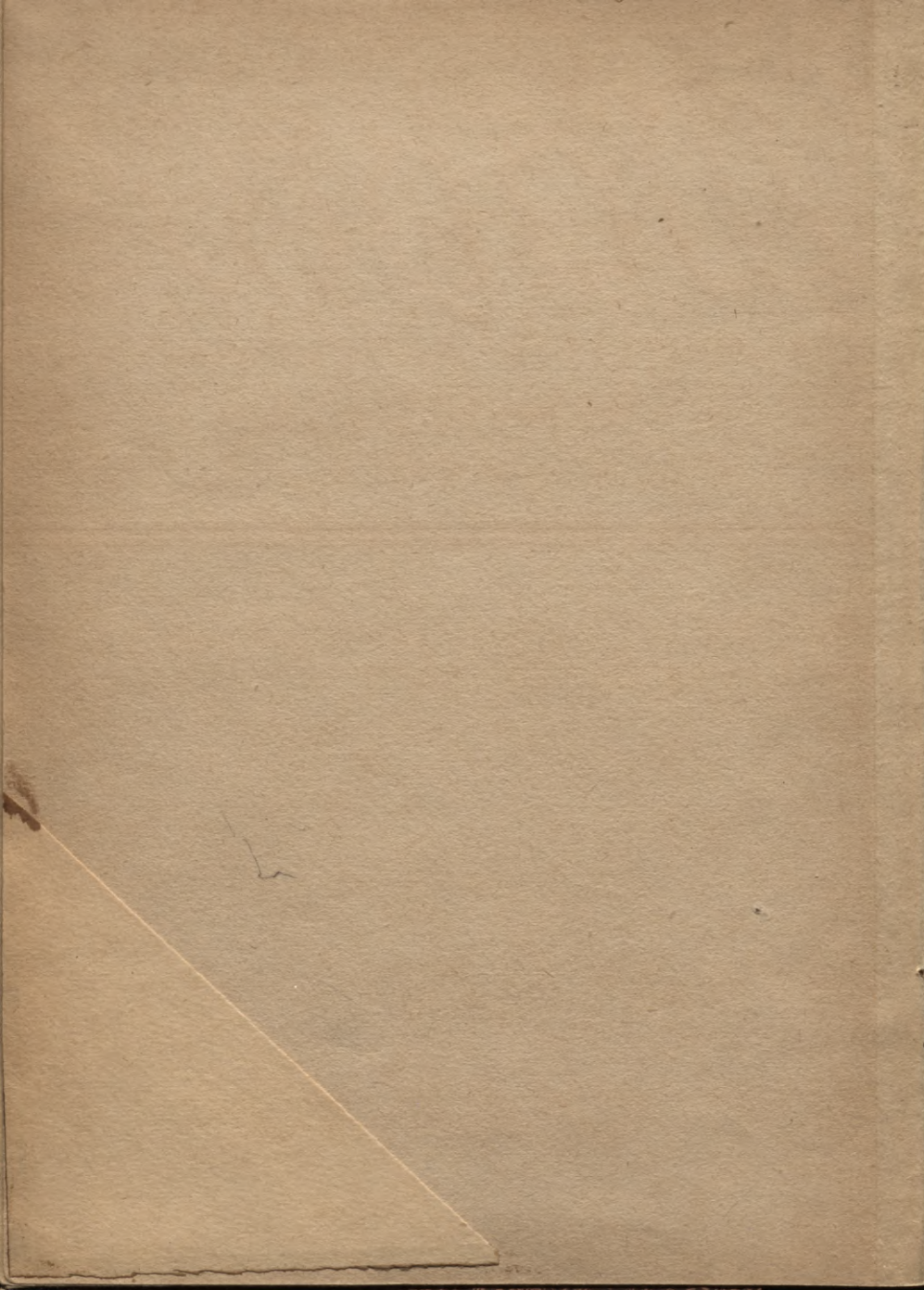
Literarische-critische Aufsätze

Andreja Upischa
gestaltet

Verlag
1913
Hirzeemneelwifdewum

B

810.09

Wahrds

Literariski-kritiskurafstutrahjums

Andreja Upišča fastahðits

Ótrais febjum
1913
Þirzeemneekwifdewum

Latv. PSR Valsts Bibliotēka

Inv. 58-237

60
a

Drukāts grahmatu drukatavā „Sanša”,
Rīgā, Marijas ceļā 2.

Otrā sekhuma saturs

Virmā daļa — Beletristika

	Lapp.
Esereešča — Af trusteetēm. Stabstis	3
Alpašijas — Debess pagirneeks. Dsejols	17
A. Bruhļenaja — Dseļs un tehrauda valsti. Dsejoli	19
G. Jaunsudrabina — Brahlam labšas. Stabstis	22
Andreja Kurzija — Dsejas	25
Raina — Puht wehini! Fragments	28
Andreja Apišča — Af Edenes wahrteem. Divi stabsti	32
Jahna Sudrabtalna — Dsejoli	56
Arna — Eweščneeka dseesmas	59
Andreja Apišča — Zelšč. Dseja	63

Otrā daļa — Kritika

D. Sinta — Proletariata psihologija	69
Antona — Strahdneeks latveešču rakstneeziba	102
B. Rnorina — Saturs un forma	130
G. R. Landava — Mahtklas nošime audšināšanā	151
A. Kraujas — Tee, tas neaizmirst	167
Sermana Ņara — Wirseeni latveešču presē	189
Andreja Apišča — Renegati un wimu laiks	207
Andreja Apišča — Latveešču rakstneeziba	223
R. Dehļena. — Behrnu un jaunības literatura	251
G. Jaunsudrabina — Mahtkla	257
Janfona — Waj gaidama mums proletarista mahtkla?	265
J. Behrīna — Pee jittautu kulturas awoteem	282

Treščā daļa — Apstāts

Ēviti	305
Apšesdehļs — Smagas domas 305. D. Blaui — Afnu mehnešs 305.	
A. Bratšča — Domas pušnatti 306. A. Bruhļenaja — Tahli swani 306.	
R. Ēwina — Melletaja dseemas 306. Erša — Dšihwibas maise 307.	
R. Ēwengā — Krihtoščas swaignes 307. S. Heines — Seemes- jubra 307. J. Jaunsudrabina — Dseefmineeks 308. J. Kabrtlina — Darba balšs 308. E. Lejgaleešča — Natti 309. Wudona — Utraiņes dehļs 309. Wudona — Retiwiems 309. J. Raina — Gals un labtums 310.	
R. Stalbes — Sapni un teitas 312. D. Weina — Fabrita 314.	
Stabsti	315
J. Ūturatera — Degošča sala 315. Šč. Ūleichema — Rahda sehna peestihmes 315. W. Ūlfšona — Seribu un gaidu rihtā 315. D. Ūlten- berga — Stizes un stabsti 316. A. Bruhļenaja — Ūtmoda 316.	

A. Deglawa — Sirdšpukite 317. M. Dautendeja — Aļstons sejas 317.
 G. Flobera — Stahsti 318. A. Franša — Deeweem slahpst 318.
 A. Franša — Krentbila leeta 319. A. Gailit — Iļgas un maldi 319.
 R. Gogola — Mirušchās divēfeles 320. M. Gorkija — Pafatas 320.
 R. Hamfuna — Bads 320. J. Raijas — Cedšimtais grehts 321.
 J. Klawina — Dīšwēs mirkti 321. J. Klawina — Pirmee wīni 322.
 Pludona — Māšā Andula atminās 322. Pludona — Pafata par
 wīltu 323. A. Pušhina — Pihla dama 324. A. Saulešha —
 Stahsti 324. A. Schwabēs — Intelligenti 324. R. Stalbes — Rā es
 brauzu 327. A. Etrindberga — Prezeti laudis I un II 328. L. Tolstoja —
 Hadšhi Murats 328. J. Eurgenewa — Aļwēhā un Preefchwatarā 328.
 D. Wailda — Pafatas un slahsti 329. Apsīcha-Biršneeta — No
 rihta 329. A. Apsīcha — Pehdejais latweetiš 330.

Drama 330

D. Aluafa — Sams stuhritis 300. A. Dawida — Krustēwš 331.
 R. Gogola — Rewidents 331. W. Getes — Egmonts, Stella,
 Prometejs, Ifigenija 331. R. Hamfuna — Saules reeta 332. S. Hejjer-
 manša — Septitais dauļis 333. S. Ibfena — Wēšha pihle 334.
 L. Zuhmina — Widwuts 334. J. Peterfona — Iļgas 335. A. Pušhina —
 Borisš Godunowš 335. E. Rosenowa — Dgitraktuwēs 335.
 Seltmata — Sagaidits 336. F. Soluguba — Dīšwēs gubšfekni 336.
 W. Šhefpira — Antonijs un Kleopatra 337. J. Erihwassera —
 Weifstara tungš 337. D. Wailda — Salome 338.

Kritika 338

M. Burtbarđa — Teatris 338. A. Kraujas — Raina Pušidealists 338.
 Latweešhu šhurnali 1912 g. otrā un 1913 g. pirmā pušē 341.
 E. Weimana — Eewads tagadnēs estetikā 342. E. Wīnza — Rifaels 343.
 E. Rosenowš un R. Guzłowš 345. A. Schwabēs — Rainis waj
 Pludons? 345.

Dašhahi raksti 346

A. Augaš 346. L. Andrejewa — Judasš Ištariots 346. A. Aļfeka iļslāti
 raksti 347. A. Auštrina — Zihruu putenis 347. R. Blaumana kopotee
 raksti 347. A. Brigader raksti 351. R. f. Jeringa — Zihna deht
 teešbam 351. A. Konī — Zeetunneeku labdaris Sahšs 351. Kronwalda —
 Tautišti zenteeni 352. Latw. Iļgl. Beedr. gaba grahmata IV 352.
 Latw. rakšneeku darbi zittautu walodās 352. A. Needras kopoti
 raksti II 353. Pludona — Latwju rakšneeki 353. Porufu Zahna kopoti
 raksti 353. J. Raina kopoti raksti I 353. Satira 354. Sinatniļšas
 grahmatas 356. Strahdneeku kalendars 360. L. Tolstoja — Wēš-
 hules 361. M. Waltera — Latw. kulturās demokratija, wīnas špehti un
 ušewumi 361.

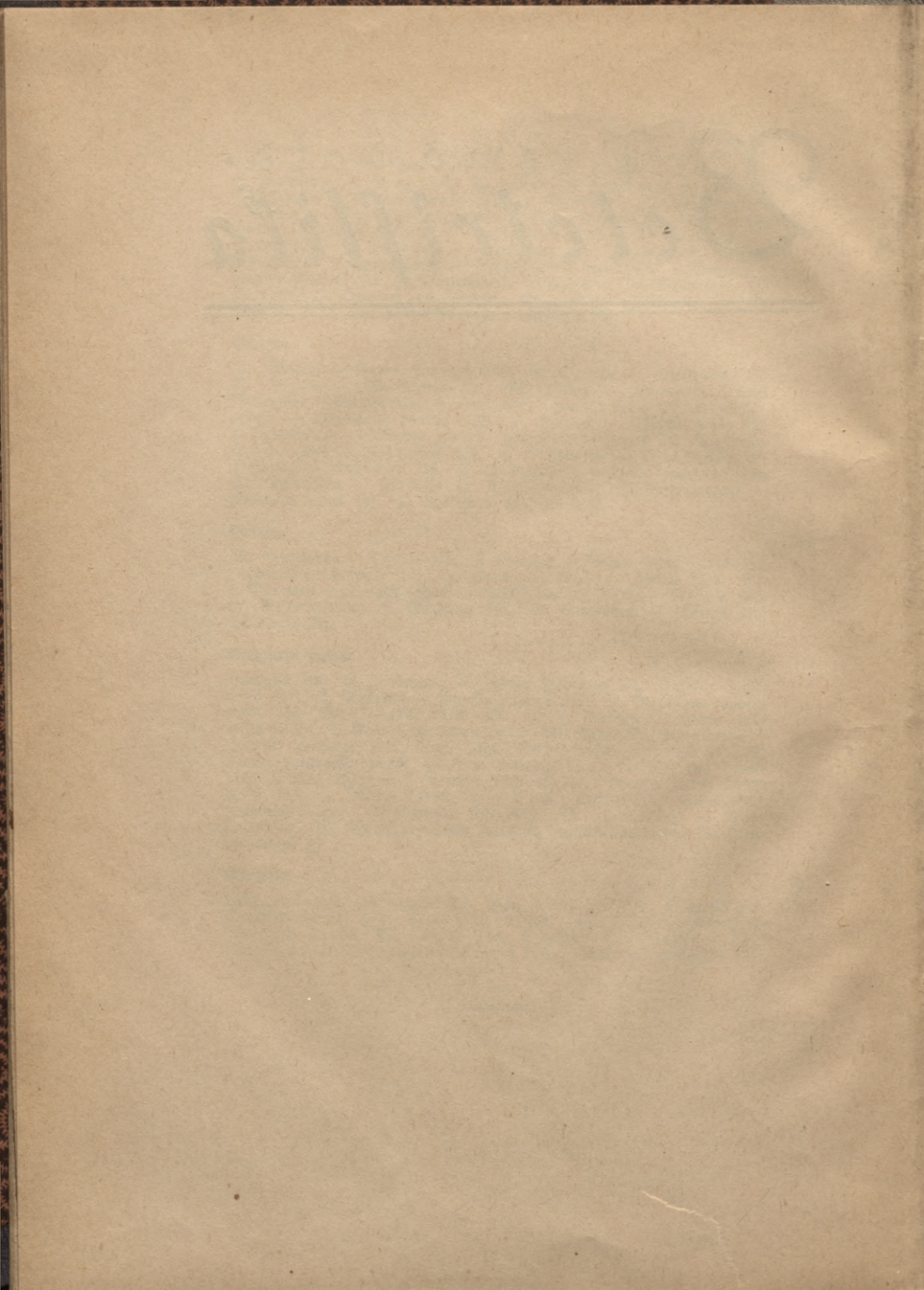
Kronika 361

Latw. grahmatapgabhdneeziba 361. Latw. teatrs 1912/1913 g. fesonā 363.
 Preefshlašijumi 366. Rakšneeku watari 367. Sintbu Romiņišas
 Walaros šapulšē 367. Piterariļšas godalgas 371. Subilejas 371.
 Neikrologi 374. Chronique scandaleuse 376. „Wahrda“ propēkts 381.

Pirmā daļa.
Beletristiņa

Uf kruzzeleem

Kad mahjā Witumam mahte eejautajās, tā winam pilsehtā labi gahjis, winsch famulšis eepļehta rokaš. No stahstīt winam buhtu bijis til dauds, bet winsch sinaja, ta mahte nefapratis no wiša stahstītā neta un tapehž winsch labal kluseja. Ja zilweks nefaprot, tad winsch pahrprot un pahrpratumš tat ir leclakš taunums tā nesinaschana.

Ja, ko stahstīt Witumam bija til dauds, toti dauds, bet tas nebija stahstis preefch tehwa waj mahtes, kureem par zilweku un ari dehla dšihwi un dšihwes laimi bija fawi stingri nodibinajušcees un negrofami eestati: personiga labklahjiba tagadne un schās labklahjibas nodroschinaschana nahkotnē. To jau Witums sinaja un sinaja ari, ta kildotees par scho jautajumu nebija wehrtš, — tas bija weltigs darbs.

Bet firdš winam bija til pilna, til pilna, ta mahjā winsch newareja atraft nekahda meera: winam wajadseja to istratit, wajadseja... Wajadseja atraft zilweku, kurfch buhtu spehjigs winau kaut zil šaprast, ar kuru atkal reis waretu isrunatees pilnigi walširdigi, turam waretu atklaht šawus pehdejo gadu peedšihwojumus, jo tikai pehž tam wareja domat uf juhtu lihdsfwarā atdabuschānu, uf šawu domu un slehdseenu šakoposchānu.

Tehws wehl nebija pahrnahjis no lauta, un nemas nesinaja par dehla atgreeschanos. Mahte rikhojās atkal pa kuhti, klehti un kehki. Witums stahweja weens patš istabā pee loga, noslatidamees pār wihnjoschām druwām uf balto behršu birstatu, aif kuras atradās Laischfīni. Tur dšihwoja Wituma behrnibas draugs un stolas beedrs Semturu Roberts.

War jau gan buht, ja pat — winsch jau to it labi paredš, winsch jau to šina, ta ari Roberts wina nefapratis, ta ari tas brihnefees un šmihnēs tā noscheplodams, tā issobodams. Bet Roberts tomehr paleef Roberts, tas ir wina behrnibas draugs, preefch kura nebija nekahdu noslehpumu un kurfch ari patš fewi neglabaja noslehpumu.

Ja, behrnibā wini uštizejās weens otram wifu. Ari peeauguschī wini, kamehr ween Witums dšihwoja mahjā, neslehpā weens otram nelo. Winsch, Witums, tatschu bija pirmais, kuram Roberts atklahja šawu firdi, kad bija eemihlejees Kalniju Marinā un winsch, Witums, bija tas, kurfch nodewa Marinai Roberta mihlestibas wehstuli, jo Roberts patš kautrejās to darit un kautrejās wehl wairak Marīnu mutifī usrunat.

Otra swebtdeena winsch patš sanehma no Marinās un nodewa Robertam atbildes wehstuli, kuru islasijis, Roberts šahla preezigi lehtat, aplampa wina un, gluschi tā apdullis, atfahrtoja titai weenu wahrdu: „Mihl!... Wina mihl!“...

Tagad jau Marina ir Roberta seewa, wineem jau ir behrni — divi gabali: depls un meita. Tas wišs peeder pee zilweta dšihwes laimes un nahlotnes nodroschinaschanas. Bet Witums patš, winam tā likās, nemaf nebija radis preeksch schahdas laimes. Mihlestribā eedrebejās sawā laikā ari wina sirds... Eedrebejās tā lapina, gar kuru noglauschas rihta schaltas. Eedrebejās titai uf ihšu brihtinu, jo wina sirdi pildija zitadas, warenakas juhtas, winsch šapnoja zitu šapni, turam winsch nesinaja ne eesahstuma, ne beigu, bet kurfch eetina wina tumšchu schaubu, drudschainu ilgu un weltigu gaidu plihwuri.

Tas eesahlās jau eeswehtischanas deenā, tai deenā, kad Witums, tā šata, tika ušmeits peeauguschu zilwetu fahrtā.

Tas notika taifni tai brihdi, kad wišs eeswehtamee jau bija fastahditi pee draudses štolas uf leelzela rindās pa divi blatus, pee tam Witums ar Willauschnu Ati stahweja pirmā pahri, tublit aif školotaja un mahzitaja, kureem abeem, kad wini pehdejo reis atšlatijās uf šawu jauno ganamo pulšinu, bija tit swebtšwinigi gihnji, ta Witums gluschi newitus, šahpigi eekoda sawā apafschluhpā. Wina kruhtis peepeschi peepildija šawadas juhtas: kaku aifschnaudša tā tā ašaras, bet luhpas šahla raušitees uf newaldameem smeekleem.

Tas wišs tat isnahza tit jozigi, tas wišs bija tā samahšlots, falekulots, ka ari zitadi til nopeetnais Atis peegrupda winam ar eltonu pee šahneem un šahšlobija luhpas...

Kad mahzitajs atšchihra grahmatu un šwinigi pazilatā balsi nolasija: „Man patal wišs krišiti!“ kad školotajs, lai gan drušku paaugstu, ušwilla meldinu un šwaigo pawafara gaisu šahla trižinat no plaschām jauneku kruhtim brihwi ispluštoshas šlanas, ari Witums, tā šapni, willa meldinu lihds, kaut gan wina domas un juhtas bija tahlu no dšeesmas nosihmes, tahlu no swebtšwinigā gahjeena, kurfch lehni wiršijās pa leelzetu uf preekschu. Lehnam uf preekschu šolodams, Witums garā redseja mahzitaja feju, šahds tas isštatišās toreis, kad israhbijās, ta Platinu mahjas rentneeks ir isbehdšinajis wišu par rentes parahdu jau apkih lato mantu, tā ta uštupes deenā wairs nebija gluschi neta to pahrdot un wajadseja strihket wišu rentes parahdu, tahdus šchetrišimts rublus.

„At tu bestaunigais zilwets!... At tu nolahdetais šaglis!... Žeetumā wina... žeetumā!“ žeenigtehws toreis Platinš ašlejās, duhres kratidams. Wina zitadi arweenu til swebtšwinigā seja bija tihri šahškobijufēs, bet azis mehtaja newaldamu dušnu šibenus.

„Nelas, žeenigtehws,“ Platinš meerigi šajija. „Šaglis ir tas, kurfch eet un islaupa otra tubti un klehti!... Es pahrdewu titai šawu mantu...“

Likās, ta žeenigtehws uf azumirkli šawalbija šawas dušmas, bet tad šahla trafot no jauna:

„Tad tik dšiti jau ta netiziba ir laiduse fatnes, tik dšiti, ta wini wairs nelaunas aplaupit pat sawu mahzitaju!... Nelaunas noblehdit to, kas mahzitajam peenahkas ta godigi nopelnita alga!... Tur naw wairs peedofchana... Tur lai strahda laizigo teesu wara!“

Doreif teesu pristawa feja, kad winsch protokolu rakkidams sehdeja pee galda, bija tikpat nopeetna, tikpat nepeeluhdsami stingra, ka tagad mahzitaja feja, tikai bes tas leekulibas, kura us pehdejās flehpās sem swehtšwinibas maftas. Pristaws ispidija sawa amata peenahktumu ar neleekulotu stingribu, bet mahzitajs ar leekulotu swehtšwinibu.

Tahdas grehzigas domas domaja Witums, folodams mahzitajam nopakat us basnizu, no kuras torna tahlu pa aplahrtni pluhda aizinoschas stanas: „Nahz!... Nahz!... Nahz!“...

Bet jaunā draudse, tuwodamās basnizas plafchi atwehrtajam durwim, stanas jaunetu balšis fludinaja eemahzito mahzibu: „Reds, mana firbs pasemiga un iswerd miehlestibu, un mana mute pildita ar saldu lehnprahstibu...“

Un zaur Wituma smadsenem sahka schketinatees neatrisinams jautajums, us kuru ka no tahlem staneja nenoteikta un nesaprotama atbilde: „Zit tas sawadi!... Zit tas sawadi!“...

Bet kad rudens puše pa wisu aplahrtni sahka pluhit jaunā pawasara dwešma, Witums samulsa wehl wairat. Winsch wairs nesaprata gluschi neka un nemas nesinaja, us kuru puši lai greeschas. Tapat ka wiša aplahrtnes dšihwē, ta ari wina galwa gahja wišs jutu jutam. Titai pehz tam, kad seemas wehtras bija wišam pahri drahsuschās, winam tihri ta litās, ka kad wina firbi buhtu eesphdejis gaismas stars, kursch apgaismoja dšihwes zetu.

Kad reis pawasara, winsch gahja Waiwaras silā gar tšhetram preedem, pee kuru faknem, baltajā sneegā, tahdā janwara mehnescha rihtā bija isplaukuschas un tikuschas turpat famihtas šarkanas nelkes, winam gluschi ka dšihws stahbijās preefšhā Wilklauschnu Altis, bet tam lihdsās wehl trihs ziti pasinas... Un tad peepeschi šaschnaudsās wina firbs, — šaschnaudsās, lai tad sahktu pukstet ar newaldamu straujumu. Un špilgts jautajums sahka nodarbinat wina apmuluschās smadzenes:

„Par ko?... Par ko Kristus tika šists krusā?... Par ko?“...

Laischkindš Witumam pretim nahza Selma, Roberta mahša. Zee-minu eeradsidama, wina gluschi ka šastinga us weetas un peetwihka, ka tad Wituma stats dedsinatu winas waigus.

„Labdeen, Selmin!“ Witums sweizinaja, pazeldams ar kreiso roku zepuri un labo pasneegdams jaunawai.

„Witums!... Zit negaidits!“... wina gluschi samulsfuse eesauzās, kautri šanemdama šaweja pasneegto roku.

„Waj ta gan?“ Witums pašmaidija, špeesdams winas maso, bet paštingro lauku meitenes rozinu. „Waj Roberta naw mahja?“ winsch tad jautaja.

"Nä!... Tas ir... ir gan... Wīnšch ir pee Medumnizās šķuhna, kur schahwē seenu. Bet es wīnu tuhliit pašaušchu."

"Lai paleef, Selmin!... Naw jau til freidsfami wajašdīgs. Es waru pagaibit, jo palīšchu lihds wafaram... Tu ešī freetni peeauguše pa šcheem gadeem, kamehr neefam redsejufchees..."

Meitene peetwīhka wehl wairat un nolaida azīs, bet wīnaš apatās truhntīnaš šakha abtrak zilatees.

"Luhdsu, luhdsu, nahat īstaba... Tur ir Marija ar behrneem..." wīna šazija un zeeminam pa preekschu dewās uf īstabu, kā kad baidītos palītt īlgat ar Wītumu dīwatā.

"Roberts, tā leekās, ar' mani ir pawīšam aīsmīrīšs, jo gandrihš ne reīš netīka atbīldejīs uf manām kartēm," wīnšch runaja, eedams meitenei nopatal.

"Tā wīs naw," wīna ahtri atbīldeja. "Mehs... tas ir, Roberts, beefchi ween par tewi runaja. Wīnšch weenumehr apgalwoja, ka gan tu ari reīš nahšchot pee prahta un atgreīšchotees atkal uf mahjām. Tew tīkai wajaot īfgulet to multīgo šapnu slīmību, eepašīhtees wairat ar dšīhwēs pateesību, gan tad buhšchot wīšs labi. Tu jau neefot nekahds multīs, bet tīkai loti labšīrdīgs sehns un leels šapnotajš, tā wīnšch teiza."

"Ak tā wīnšch teiza?" Wītums jautaja, uf azumīrīli aptahdamees, lai tuhliit turpinatu šawu zelu.

"Ja, tā wīnšch teiza... Beefchi ween teiza," meitene wahšīrdīgi šahstīja. "Ari Marija apgalwo, ka tu ešot tīkai naiws jaunellīs... Wīna tewi tīhri waj eemīhlejufēs, tad tu šanehmīs no wīnaš pirmo wehstulī preeksch nodofchanaš Robertam..." Wīna, nojaušdama, ka ir īšfazījufe kaut ko tahdu, kaš nebija domatš preeksch īšpaufchanaš, peepefchi šafoda luhpīnaš, pagreefa galwu atpatat, un bailīgi, kā noluhgdamās, ušflatīja zeemīnu, kuršch tagad pātš bija peetwīhziš un peetwīhka wehl wairat, kad wīna štats šastapās ar meitenes kautro škatu.

"Ja, redšī, zil tas šawadi," wīnšch fewi nodomaja. "Ari es toreīš, tīk tīkto nepalītu Robertam neustīzīgš... Ja toreīš es nebuhtu bijīs tīk bailīgš, kaš tad?... wīnšch atmēta ar rotu, it kā grībedams aīšdšīht pagahtnes daimūs, kureem tal wairs nebija wīna fīrdi weeta.

Zīttahrt schmaugā Kalnīju Marina tagad jau bija freetni īšblīhdufe. Wīnaš azu mīrdšums lītās tahds kā walganatš, bet waigu šahrūms palšnatš, jo wairat wehl tad, kad Selma peeštahjās wīnai lihdsās un šakha tuhliit mīhlinātees ar mašo Irminu, kura tīk maigi peeğlaudās pee mahtes kruhts.

"Deefcham negaidītš zeemīnšch," Marina preezīgi eefauzās un wīnaš luhpās šawīllās uf tahdeem kā lihdszeetigeem šmaideem.

"Do jau es šchobeen dšīrdu trescho reīš," Wītums atjokoja. "Pat mana mahte teiza ģlufchi to pašchu."

"Ja, tu jau pehdējā laīka ne weenam nēla nerakstīji... Wehl aīšwatar Roberts šazija, ka grībetotees finat, kā tew tagad klahjotees?... Marina paštahstīja.

„Mana adrese jau winam bija finama, bet winsch tikai newih-
schoja rakstīt...“

„Ja, tagad jau mums maš laika: ziltweku newar dabut un tad
jaraujas ari pascheem. Newar taš seena puhdet... Rudsi ari buhs
drihs gatawi!“...“

„Taisniba gan!“... Witums atfinās. Us azumirkli winam
eeschahwās galwā domās, ka pee scheem semes ruhsteem winsch eerabeeš
gluschi tā deenas saglis, kursch tikai trauze winu dšihwes kahrtigo gaitu.
Un jo smagata schaubu nastā uswehlās us wina kruhtim. Welstī tatschu
bija zeret, ka Roberts kurtmet šapratis winu, ka tas buhs ihšrais palihgs,
kursch palihdšes winam nostahtees us pareišā zela un attratitees no wifu
leeto domu un prahtojumu bagaschas. Wišs Roberta dšihwes mehrtiš
jau eetilpa šche pat, šchais tšchetrās seenās; pee seewas, pee behrneem.
Peeteekofchi daudš leetus sehjamā laikā, peeteekofchi daudš šaulainu deenu
seena laikā, bagatigu raschu, labas zenas, weselibu seewai un behrneem...
ko tad wehl wairak ziltweks war wehletees?

„Daleez nu tu, Selmin, pee zeemina un behrneem, eš eeschu paluh-
toschu launagu,“ šajija jaunā šaimneeze. Wina eelita Irminu Selmai kleppi
un peežhlās no trehšla. „Drihs jau Roberts ar' buhs mahšā, jo šchodeen
jau nebija daudš seena ko nolikt,“ wina wehl peebilda un aishgahja.

Witums ar Selmu, kura uzināja Irminu, palita diwatā. Veelatais
sehns, Diwalds, rotatajās turpat ahrpušē, dahrsā, pee loga, raknadams
balto šmilšchu taudsi ar masu lahystinu. Winsch jau eerihkoja patš
šawu šaimneezibu: zehla ehčas, taišija zelus un usara tibrumus. Redšams,
ari tas buhs semkopis, kursch peeaugs pee šawas semes stuhrišcha, tāpat
kā tehws, kursch patš šche ir peedšimis, usaudšis un droschi ween, nomirs,
dodams dehlam weetu, lai ari tas waretu dšihwot, strahdat, wairot
gimeni, baudit laimi...

Laimi?... Tas ir pawisam jozigs wahrds, pawisam šawads
jehdšeens! Dsen zitus no agra rihta lihds wehlam wakaram, kahrpees
ari patš pa semi, šlazini to šaweem un jo wairak zitu šweedreem, lai
bauditu to laimi, ka netruhkst pahrtikas, ka wari dšihwot, wari audšinat
šawus pehznahzejus, lai tee rakatu to pašchu semi un turpinatu Semturu
dšimtu!... Ja, teescham šawada ir šchi laime, bet Roberts to šaprot un
ir apmeerinajees. Bet winsch, Witums, netil ween nesaprot šchās
Roberta laimes, winsch nesaprot ari zitu dšihwes, winsch maldas dšihwē
kā pa meschu... Nē, newis winsch maldas pa meschu, bet gan ir
nostahjees us krusstekeem un nesina, us kuru puši lai dodas: pa labi, pa
kreiši, us preekšchu waj atpatak? Us kuru puši? Us kureenu?...

Winsch paberscha šakaršuscho peeri un pazehla nolaisro galwū, pee
kam wina štats atkal pehtšchni šastapās ar Selmas kautro štatu, kuru
tuhlit paslehpa roščhainee azu plaktšini.

„Ejā, šchu-šchu — Irmuzite, ejā, šchu-šchu...“
Wina, šchuhpodama mašo šawā kleppi, eesahla dšeedat usstrauktā
balši, bet til klusu, ka ta til tikto bija šabširdama.

„Zit maiga, jaunina, flaiſta un kautre,“ Witums, peepeſchi tihri kà atſwabinajeēs no noſpeedoſchās ſchaubu naſtas, fewi nodomaja, noſkati dameēs uſ peeauguſchās meiteneēs twihkſtoſcheem waigeem un ſahrtajam luhpām. Bet tad wina gara azu preekſchā noſliħbeja lahbreiſejās Kalmju Marinaē un tagadejās Laiſchſtinu ſaimneezeēs tehli... „Bet lahda gan wina iſſlatiſeeē peħz peezeem, feſcheem gadeem, kà feena, kà mahte?“... wiſch domās jautaja patē few; gluſchi newitūs noſkati dameēs uſ meiteneēs peebreeduſchām kruhtim.

„Lai ari!... Bet tagad tał wina ir tit ſwaiga, tit flaiſta...“ litās, lahda kahrđinataja bałſ tſchuſteja winam auſiē. „Sawa kluſa, gaiſcha iſtabina tehwa mahjā, pa atwehrtu logu no dabrſa eepluhſt abbelu un zerinu ſeedu reibinoſchā ſmarſcha, bet winas dreboſchās rozinās ſkajauē ap tarwu kałlu, winas kruhtē tit zeeſchi peeğlauſchās pee tawās kruhtē, bet twihkſtoſchās luhpinaē, uſ furām kwehl tahdē ſchihkſtoſchē uguntinſch, ilgāē ſneedſāē uſ tawām luhpām!... Luht, ta ir dſihweē baudi, ta ir dſihweē laime, jo wiſch žitē ir neekē!“...

Bailigi, pehtoſchi pažeħlās atkał meiteneēs roſchaineē azu plaſtini un Wituma ſtatē uſ azumirli noğrembejās beğala dſihlēē...

„Muhſcham grimt ſchāē ſwehtlaimēē dſihlēē un nedomat wairē ne uſ ko!... Retaujat, nepehtit, nemeklet, bet dſihwot, nemt no dſihweē wiſu to, ko wina war ſneegt, baudit wiſu to, kaē ſaſneedſamē!... Titai ta ir dſihwe, jo ſapnōē un murgōē naw nekahdāē baudi, tee ir titai tułſchi mahni!“...

Witums paberſeja peeri un peezeħleeē ſahka ſtaigat pa iſtabu. Reiſeēē diwaē, trihē wiſch apſtahjās Selmaē preekſchā, ġribeja kaut ko teikt, bet newareja atraſt neweena noberiga wahrda, un ſahka atkał ſtaigat. Kad peħđigi wiſch domajās atradiē lahdu peemehrotu jautajumu, pee loga parahđijās Robertaē, turſch, pağeldamē ſawu mantneeku ar wiſu wina lahptini augſti gaiſā, ſkani ſneedameēē ſauza:

„Stateēē, Witum, kaē par ſehnu! Kad tu titi pee tahda?“...

Peewakarē Witums un Robertaē diwatā ſehbeja tā ſauktā „dreħbju kħhti“, kuru beeſchi ween waſarāē pahrwehrta par dſihwojamo un ehdam-iſtabu, kurā noluhkā bija ari eerihlotē no eekſchpuſē aiſſleħgejamē logē un pee ſeenaē ſtahweja pat briħwa gulta preekſch retajeem zeemineem.

Titai tagad winu ſarunaēē bija tituſchāē uſ ta žela, uſ kura Witums tāē wiſu laiſu publejās uſwadit. Titai tagad wiſch bija eeſahjāē atkałtit ſawūē peedſihwojumūē un eeſpaidūē un wina runa pluhda ne no weena netrauzeta.

„Tu jautā, ko eē Riga mahjijōē?“ wiſch, atbildamē uſ Roberta jautajumu, ſtrauji eeſauzāē un, peezeħleeē no krehſla, ſahka ſtaigat pa maſleet tſchihkſtofo kħhtinaē ġriħdu uſ preekſchu un atpał. „Man jaatbild, ka eē redjeju un peedſihwoju dauđē ko, bet nemahjijōē neta: eſmu titpat gudrē kà biju un neſimu wehl arweenu, uſ kuru puſi lai ġreeſchōē,

ja pat esmu apmulsis wehl wairak... Kurā pušē taišniba, to es sinu, bet nesinu, kas buhtu darams winaš apfardsības labā, kas buhtu darams, lai ūchi taišniba reis uswaretu... Es sinu ari, ka ūchi uswara reis tiks panahhta, ka to waretu panahht jau wišdrihsalā laikā un tas nenahktos nemas til gruhti, ja titai wišs eetu tā, kā tam wajabsetu eet! Bet tagad wišs eet jutu jukam, wišur ir tikpat daudš un daschadu slehdseenu kā galwu, un pee tam tas galwenaš ir, ka wišur, kur ūchulūšuschees kopā tšebetri lihds peezi, tur wairš newari buht drošchš, ka weens no teem naw dwehselu pahrdewejš, no kureem tagad mudschet mudsch wiši fakti. Un tad wiši tee eedomigee, nemaldigee masee un leelee garini, kuram katram ir sawš jahjams širdsinsch un kusch katrs grib ar kaut ko spišdet!... Tas weenā pušē, bet otrā aptauojuschees un notrulinajuschees wetschi, mihsā meera, tautas swehtuma, tautas goda un sawš perfonigas labklahjības fargataji, turu rotās atrodas selta un maišes lambaru atšlehgas un kuri peesihbuschees pee tautas kruhtš, tas ir pee wišām naudas eestahdēm, gluschi kā dehles. Rahdišchu tur titai diwus tipus. Apmelleju wišpirms kahdu Zelinu, par kuru tita stahstis, ta tas esot leelš sabeedrišš darbineešš, weikš runatajš un pār wišām leetām — nepahrspehjams agitators. Tas ir diwdesmit trihs lihds diwdesmit peezus gadus wejš wišreetiš, bet kad tu redsetu, kahds wišsch iškatas: mati gari, gandrihs lihds plezeem, nesutati, ūwehlušchees un ispuhruschi uš wišām pušēm un ari bahda pinku pinkās, bet galwā platmale, til leelām, nohtuschām malām, ka leetainā laikā sem tām ari otrs waretu atrašt patwehrumu. Noslauzit no semes wirfus wišu wezu, noslauzit kā ar flotu, lai waretu, kā uš burwja speela mahjeenu, isaugt jauna, labata dšihwe uš komunaleem pamateem. Tas ir wina, un ne til wina, bet wišu wina beedru genalo runu kodols. Rā isdarama noslauzišchana un ferwišchi — kā organisejama jaunā dšihwe uš komunaleem pamateem, ta wini negrib waj ari newar paslaidrot, bet katrā gadijumā apet to klusedami. Ko tu sini no beedribu leetām!... Es, kā sabeedrišš darbineešš!... Man, kā masu kalpam!... Es, kā proletariata preekschstahwis!... Organisechanās... Plezu pee pleza... Burschuli un peleeke baroni, tee ašinu ūhzeji!... Tas ir frašes, ar kurām wini mehtajas weetā un neweetā, bet dot kahdu leetišchu aishahdijumu, noslaidrot wišu miglaino jautajumu, to wini newar. Wini naw pat spehjigi pateikt, kas žihwelam jadara, un waj sini ar, man beechi ween eenahža prahtā, ta daschš labš no teem, kuri wehl naw pahrdewušchi beedru dwehseles, par labu ūamafu buhtu gatawi to darit, lai pehz tam gluschi atklahti sobotos par maso brahlu lehtizibu. Rākam gan taišni tapehz wiši mehrenakee, apdomigakee, kuri warbuht teescham waretu strahdat raschigu darbu, gandrihs wiši ir negahjušchi no statures, atwiltuschees dšihwē, war gan buht, ka titai uš kahdu laiku, kamehr noslaidrojas prahti...

Otrā pušē wišai raksturigs tips ir mans krusstehws, mahtes brahliš Elengis, kusch ari peetaišjees pee daschām kasēm un tagad zel weenu mahju pehz otras, taišidams, kā wišsch pats šata, toti labas ūebstes ar

jaunuszelto mahju tahtlapahrdoschanu. Zilwekam wajaga tikai praft ifleetot gadijumu, tad winam nahf nauda pa logeem un durwin, winsch fata, spreesdams pee tam, ka tautas teeschs peenahftums ejot gahdat par to, lai atewischki tautas dehli turibas sinã pazeltos kã pihlari, protams, paschaj tautai par godu un slawu. Wißi jau newarot tift par schahdeem ifredseteem, bet tee manigatee nu gan. Bet tad es fahru ar winu runat par mafu kustibu, par proletariata atswabinaschanas zihnu, winsch palika waren pits un fahla amat wisus nolahdetos kuhditajus, kuri ari winam pehdjos gados nodarijuschi leelus saudejumus, jahrhodami streiftus un peespeesdami paaugstinat strahdneekteem darba algas. Tee pascha proletariata parasiti, winsch sauza, staiga til apkahrt, kã jau daschdeen deenas sagli un mellẽ til, kur dabut kahdu, to apriht.

Krusttehwa runa mani kaitinaja. Wehl wairaf mani kaitinaja wina resnais zigars, kuru winsch kuhpinaja ar sawadu lepu baudu, lehni garas struhklãs ispuhsdams stiproß, smarchojoschos duhmus. Mani kaitinaja wifa wina paschapsinigi lepnã tusteschanas, bet lihds ar to man gluschi newilschus usmahzas domas, ka winam sawã sinã tomehr ir taisniba, ka bes leelajeem, brihwajeem, parastajeem parasiteem, mafã brahta falsenãs meefãs teescham ir eesihduschees ari ziti nejauti parasiti, kuri walkã kalseno fargu un glahbeju mastas, ussuhdami paschi no schãm meefãm tikai sawu teeßu sulas. An schãm abãm parasitu sugãm ir katrai sawas privilegijas: pirmi tãs ndroschina Mosus un widus laiku despoti, bet otrai pascha proletariata neapsiniga labprahtiba, palahwiba un lehttiziba. Reis jau ari es patß til tiklo neekritu sawas lehttizibas dehli. Wajadseja notift kahdai slegenai sapulzei, par kuru sinaja tikai paschi sapulzes dalibneeti, kas wairaf kã ziweku peezpadsmit. To starpã biju ari es, bet toreis man bija ta laime, ka notawejos kahdu pusstundu un ihbeghu arestam, jo kad tuwojos sapulzes weetai, ta jau bija eelenkta... Sa, wareja jau tomehr buht, ka ta bija issinata bes kahda dalibneela nodewibas. Uri es tã domaju, bet kad peepeßchi fastapu weenu no galwenajeem rihtotajeem us elãas brihwu, lai gan ari winsch tika apzeetinats, tad man usaußa pawisam zitadas atsinas gaisma. Ziti wehl tagad muhrõs, bet winsch ejot pasubis no statuwes, laikam gan atradis kaut kur jaunu darba laufu, pulzina atkal lehttizigas un pateesi karsti pukstoschas sirdis, lai tãs atkal waretu pahrdot, pafudinat wisas us reis... Toreis, kad es fastapu winu us elãas, es biju tã pahrfsteigts, ka nemaf neatjehdjos ko darit, bet winsch usfikatija mani kã no augschenes, sobojoschi. Titai kad winsch jau bija projam, man rokas sawillãs duhrõs. An redßi, tahdu algoja ari proletariats, ja — winsch jau bija weens no uszihtigatajeem un weiklakeem naudas eewahzejeem, winsch prata wisur eelihst un wisur iflihst zauri!... Pehz tam es wairs newareju usfizetees neweenam un iswairijos no wisãm sapulzem, iswairijos no katras tã faultas — lihdsdalibas"... Nedomã tomehr, ka es to dariju aif glehwulibas, aif eesklatu mainas... Nebuht ari ne! Man tikai apreebãs wißi leelmutes, kuri war wasaf tatru lehttizigu zilweku pee deguna, kuri aistrauj un sawuhßmina publi, paschi nemaf nesinadami us to, waj ari

gluschi labi finadami, ka treez to uf besdibena pusi. Sa te buhtu gabjeens, furå lemts man eet pa preekschu tai drofschå pahrlleeziba, ka aif muguras preeksch manis neweens duhtscha netrin, es eetu ar preeku. Bet nelga es buhtu, ja kautos fewi apmuktot, peewilt un pahrdot, ka kaut labdu preekschmetu!"... Winsch strauji apstahjås un usskatija Robertu, uf kura luhpam rotajås laipns, bet gluschi weenaldfigs smihns.

"Un tas ir wifs, ko tu Riga peeredseji, peedsihwoji, kas tewi tur intereseja?" winsch jautaja, tihri ka garlaitodamees.

Witums isplehta rotas.

"Ja, bet..." winsch gribeja kaut ko wehl teift, bet neatrada wairs atkal neweena noderiga wahrda.

"Jafata taijni," Roberts turpinaja, "ka tu wifu laitu esi pawadijiss tihras blehnås, kapehz ari neka neesi eeguwis ne eemahzijeess... Bet war jau buht, ka tas preeksch tewis pascha ir labaf. Tagad tu warefi atraittees no sameem newehrtingajeem sapneem un palist par kreetnu, strahdigu un leetberigu zilwetu. Esahz tikai atkal ruschinat sawu semi, nodobees darbam, gan to eemihlesi, gan peeaugfi pee semes ta, ka tewi neweens wairs newaræs no winas atraut. Un uf semes zilwets war buht drofsch, ka buhs pachdis. Tu man stahstiji par schausmigeem darba apstahkleem fabrikas, par sagifteto gaisu, par besdarba strahdneeku puhleem... Ja, kas tad winus wifus djen uf pilsehtam, kas wineem nelauj dsihwot uf lauteem, fur preeksch wineem wiseem paaug maifes deefgan? Lai tee besdarba laudis nahf ween schur, te buhs preeksch wineem wiseem i darbs i maife. Pee tam darbs swaigå lautu gaiså un ne wairs tahds wergu darbs, ka agraf, kad zauram naktim wajadseja daufitees pa puteklainam rijam, kad wajadseja mozitees ar feena un labibas plauschanu. Wini taf fina, ka tagad ari uf lauteem wifus smagatos darbus pasrahda maschinas, turas zilwekem ir tikai jawada un japadara tee pahrejee darbi, turi neweenam faulu nelausch... Ne, bet tagad wifji behg no lauteem, behg no maifes uf Rigas atmeneem ka kad pa teem skraiditu zepti siweni. Wifji grib buht pilsehtas fungi, semneeka wahrda neweens pats wairs negrib nest, tihri ka kad tas buhtu kahds kauns, kahds lamas wahrds. Pilsehta wini staigå wehderus eerahwuschji, iskahmejuschi un lamajas par mums, semkopjeem, kuri saskruhwejoj sawu raschojumu zenas, lamajas par to, ka jamehtajas apfahrt bes darba un lamajas par darba demejeem, ja darbu atrod... Wifseem wineem uf mehles stahw weentlihsfiba, brahliba, kopdarbiba un ziti tahdi jauki skanoschi wahrdi, bet peelaid tikai weenu waj otru no teem, par wis to peetizigako, pee pilnas files un tu redsefi, fur buhs wifa weentlihsfiba, wifa brahliba!... Ur kahjam un rotam winsch buhs schai file eelschå, lai ziti pee tås wairs newaretu peetilt, lai ziti neka nedabutu. Katrs pats few ir tas tuwakais, mihtakais, bet otrs tikai waj nu ka nepatihkams sahznensis, ka schlehrslis zelå, kursch jadabu nost, waj ari ka ismantoschanas preekschmets... Mehß, lauzineeki, ari schai fina efam laimigati, tihrati, godigati, lai gan teekam apbalwoti daschadeem wahrdeem, kuri mums nebuht neglaimo. Labaf ir neprahTOT

par to, kas waretu buht un tam tā wajađsetu notikt. Tas weenlihdšibas un brahlības ideāls, kuru tu domājees eeraudšijis, pateesībā atrodas wehl tahtu aif swaigsnēm, jo wirs semeš ņhi weenlihdšiba un brahlība atrodas latram pašča wehberā. Nešapno, bet strahdā un tu apmeerinašees, tu šapratifš dšihwi, eemahzifees baidit dšihweš preekus tahtdus, tahti tee ir un šapratifš šawus peenahkumus pats pret fewi un ziteem."

Roberts peezehlās, tihri tehwišhki ušlita šawu rotu uš Wituma pleza un šmaididams eeskatišās winam azis.

"Tawa širds ir par daudz žehla, tu eš par daudz kreetns sehns, lai aifeetu bojā dšihweš neišbaudijis," wiņš teiza. "Bet tizi man: dšihwe tomehr ir jaula, ja tikai žilwets šaprot winu baidit!"

Witums domigi purināja galwu, tā kad neta nešapraštu no drauga pamahzibas, lai gan tā modināja wina širdi jo leelakas šchaubās par tahtlo ideālu, par wišās wina ženschanās wehrtibu un nošihmi.

"Nahkat wakarinās!" klehts durwis atškanēja Selmas šudrabškanā balšs.

"Ja gan, tuhtit! . . . Bet eš eeshu pa preekšču pahřseeshu širgus," Roberts šazija un ahtri išteidsšās no klehts.

Witums apmulšis noštatišās atkal Selmas šlaitajā šahwā, winas peetwihkufšajā gihmi. Un atkal wiņš gribeja eesahht ar winu šarunatees, bet nešināja, to lai šata, newareja atrašī neweena noderiga wahřda. Wina, tā kaut ko šagaididama, pašahweja břihtinu uš weetas, tad kautri uššlatija žeeiminu, pašmaidija un, ahtri apgreeshušs, šteidsšās uš ištibu.

Pee wakarinu galda Selma nešehdeja: wina wehl aptopa mahju. Roberts iřrahđija ihšta lauzineeka ehštgribu un no eesahktuma ehda pilnigi klufedams, bet tad šahla žokot. Wiņš šahštija, tā pehž dšimtuhšchanās atžehšchanās notikufe ušwahřdu došhana. Bijušhi jau gan wiš uš muišču pašnoti ar to noteikumu, lai latrs pats jau mahjā šadomā, tahtu ušwahřdu grih, jo leelškungš tatschu neeeshot preekš wišem šawu galwu laušit, bet daudz tomehr nebijušhi špehīgi šhās pawehles iřpildit, tapehž ari leelškungš dewis til wahřdus, tahti eenahkufšhi prahta. "Bet tawš ženšis pašchulaiš bijis apmetees šhe, mešhā, un šahžis lihšt lihđumu, tahehž ari nokruštis par Lihđumneetu." Roberts nobeidsa šawu šahštu, tā kad grihetu Witumam paglaimot un ar to aifšihst no wina druhmās, auščigās eedomās, kuras draugu weđa šamaitašchanā.

"Bet mans weztehws," Marina peepeshi eesaužās, "bijis muišhā par wagaru un nošaukts par Nahkti."

"Nu, redšī nu," Roberts šmejhās, "tad jau wiņš laikam buhs dšinis žitus pee kahta."

Marina peespeeda Īrmuzi pee kruhts un šarauza šegu. Witums noprata, ka wina juhtās apwainota un tahehł pašteidsšās drauga wahřdus mihtšinat.

„No uswahrdeem mehš wairš newaram nelo spreesf,“ winsch teiza. „Ead jau bija pawisam ziti laiki, kad zilweks nedrihksteja wis klausit sawai firšs balsij, bet bija speests darit wisu to, to fungs pawehl.“

„Bet waj tu domā, ka toreis fungi bija leelaki fungi kā tagad?“ Roberts smeedamees eejautajās. „Bet wajadseja tikai klausit . . .“

„Un tomehr reis . . .“ Witums eesauzās, bet nepabeidša teikumu. Nā magnetisets wina stāts pagreesās uš durwju puši, kur nogremdejās Selmas dširkstoschās azis. Bet tad ahtri, ahtri schās azis aifšlehpās atkal aif roschaineem plakstineem un lautri fmaididama Selma peegahja pee galda, kur nosehdās sawā weeta — Witumam eepretim.

„Tu jau schowakar uš mahju neesi?“ Roberts pehz břihtina eejautajās, negribedams atjaunot tikko pahtraukto farunu. „Klehti jau gulta stahw gatawa: leezees tik uš ausš un isgulees.“

„Nesinu . . . Mahjā jau mahte ar' gaidis,“ Witums kā iswairidamees atbildeja.

„Kur tad nu pa nakti streesi,“ ari Marina wihram peebalfoja. „Kamehr aifeesi, wini jau ar' buhs nogahjuschi pee meera un tad tu tikai istrauzesi.“

„Eā jau nu gan isnahl . . . Teescham esmu palizis pee jums par daudš ilg,“ Witums teiza, paslatidamees pulksteni. „Jau defmit,“ winsch peebilda. „Ar tewi, Robert, farunajotees, laiks ir aifstrehjis tihri kā ar wehja spahrneem.“

„Es jau nu gan nelo daudš nerunaju,“ Roberts atjokoja, „bet wairaf tikai klausijos.“

„Nu jau gan melo!“ Marina eesauzās, „kurš tad wisu laitu mala par teem uswahrdeem ja ne tu?“ . . .

„Ja, tas jau bija tikai te, bet klehti . . .“ Roberts pasmaidija un peezehlās. Peezehlās ari Witums, pee tam paslepschus ufstatija atkal Selmu, kura ehda steidfigi, peetwiktuse, azu nepazeldama . . .

Roberts pawadija zeeminu uš klehti, eedebfinaja tur lampu un uš gultu norahdidams teiza:

„Eā . . . Leezees tik uš ausš un isgulees pamatigi. Te tew, warbuhst, rahdisees ziti, prahtigaki sapni, kuri eemahzis baudit un saprast dšihwi. Pār wisām leetām gulet eedams nedomā par teem neekeem, bet domā, ja tuhliit newari eemigt, par sawas saimneezibas eerihkoschanu . . . Ja tas wehl naw pa sobam, ja to wehl newari sagremot, tad domā par kahdu daitu meiteni, swaigu, jahrtu lautu rofi . . . Domā, kamehr azis aifsweras, kamehr tu eemeeds pee winas fruhst un fapnōs wari raudsitees azu besgala dšihlēs . . . Uš to — ar labu nakti!“

Smihnedams winsch pamahja Witumam ar galwu un isgabja, aifwehrdams aif sewis klehts durwis.

„Durwju atšlehga ir eeschpufē, neaifmirsti tikai aifšlehg, ka kahds neiffog . . .“ winsch, pee klehts loga peestahjees, wehl noteiza un aifgabja uš dšihwojamo mahju.

Witums aifšlehdša durwis un sahka atgehrbtees, noslatidamees pa walejo logu, gar dšihwojamās mahjas stuhri eeelējā, kur aif upes melnojās

preedulajš. Swahrkus nowilziš, wińsch sakruštoja rolas uf kruhtim, brihtinu pašahweja kà to pahrdomadams, tad atgreesàs un nodšehša lampu, bet pats nošehdàs uf krehšla pee loga.

Ari mahjà weenà un otrà logà wehl pašpihdeja uguns. Weenà wehl parahdijàs balts seeweeetes stahwš — Selmas kairinoschais stahwš, un pašuda tad reiše ar uguns atšpihdumu. Un mahjà sahla waldit dšitš klufums un meers...

Ja, Selma... Selmina teescham ir maiga, kairinoscha meedene!
Pahrwest winu tehwa mahjà un dšihwot winas deht... Dšihwot pats šawa meera, šawas laimes, šawas labklahjibas deht... Pahrhuhwet wezo tehwa mahju tà, lai tur buhtu ehrti, lai neweens tur winus newaretu trauzet un lai ari wini nebuhtu žiteem par apgruhtinašchanu... Dšihwot meerigi un meerigi gaidit, kamehr wišš pamasam išweidojas, pahrwehrščas, tà — pats no šewis. Gaidit, kamehr ari šabeedrištà eefahrtà teel pahrhuhwets weens šubris pehž otra, ižirštas seenas, lai eepluštu wairak gaišmas, pahrzeltas un išnemtas šchehršfeenas, lai buhtu plašchatas, ehrtatas telpas wišš, wezo šatrunejušcho špraišchu weetà eelikti jauni, štipri štabi, jaunas šijas...

Ja, teescham neehrtas telpas ir tehwa mahjà, kura buhtu pamatigi japahrhuhwè, lai tur žilweks waretu dšihwot netrauzets, un juštees kaut žit omuligs. Bet ja winu pahrhuhwè, no kura gala, no kura tatta tad lai eefahl? Ja weenu šchehršfeenu pazeł wairak uf šahneem, tad pawišam aiššedš nepeezeeschami wajadšigo logu, kura weetà jaunu newar eetaišit. Ša šcho pašchu šchehršfeenu pahržet otradi, gareništi, tad tagadejàs masàs ištabinas weetà išnahl titai pagara un paščaura eja, kura naw apdšihwojama. Išnemt šcho šchehršfeenu pawišam, lai išnahltu weena plašcha un gaišcha ištaba, ari newar jau tapehž ween, ka wina noder šawu teefu greešštem par atbalstu, beš kura eekšchà dšihwotaji nelad newaretu juštees deesgan drošchi. Ar otru galu ir glušchi tāpat, ja titai ne šlitak... Tà tad išnahl, ka wežà mahja nemas naw pahrhuhwejama, ka wina naw tà eerihšojama, lai tur pilnigà meerà un laimè waretu mitinatees tahdš mihlšch un laimigs pahritiš, kahdš, — par to wińsch nemas nešchaubas — išnahltu no wina un Selmas.

No wina un Selmas?... Ja gan... Žil dedšinoschš ir winas newainigi kautrais šlats, kà winas bruhnee waidšini twihkšt, kà štrauji žilajas winas kruhtiš, kad wińsch noštatas winà! Ša, Selmina teescham ir mihleštibas wehrtš... Un kà wina twihkšt pehž pretmihleštibas, pehž wina, Wituma, pretmihleštibas!...

Bet wežà tehwa mahja naw pahrhuhwejama...

„Mana nabaga, mihtà Selmina!“...

Šar šemetu apwahrščna malu wilkàs ištàs wafaras naktš blaššma. Uš dahrša toku lapàm rotajàs bahlganà mehnešš gaišma, kurà warea įredset, kà upes lihšchšs pazehlàs migla, aiššegdama pamasam tumšcho preedulaju.

„Mana nabaga, mihtà Selmina...“ Witums šewi atfahrtoja un pats šarahwàs, ištijees no šawàm domàm, kà kad tàs buhtu noštanejuščas naktš tumšà un klufumà kà graišigà balši išrumati wahrdi.

„Sa—ha—a—ai!“... wina aufis eegreesās tabdi kà falti, kerkstoschi smeekli, kà afu fahpu naidi. Winsch sinaja un juta, kà tee ispluhst no wina pašča, kaut kur no kahda pašlepena firds faktina, bet litās tomehr, kà kad tee tumšā atstānetu no tablām tablēm, no tukščās klehts augščas.

„Ai, seklās dšihwes bauditaji!“... Ai, wezās ehčas balstitaji!“...
„Waj tās bija wina pašča klufās domās, waj ta bija wina pašča firdsbals? ... Winsch usspeeda roku uf kruhts, kà kad gribetu apspeest ščo balsi, šawalbit firdi. Bet firds puštēeni nebija nemas juštami, firds bija kà pamiruse...“

„Nē, nē, to jau nerunaja winsch pats, ta bija kahda zita, šwešča bals, kura skaneja kà no augščas, kà no besgala tablēm... Wina nemas neeestaneja aufis, bet eegreesās teeschi firdi, strahpedama ščo firdi, speesdama, pamirdama:

„Nē balsi, bet noplehš ar wiseem pamateem to, un uszel tad pili few wištaltato!“...“

„Bet kà?...“ Kad man naw plana, kad man naw nekahdu jaunū pamatu?“ winsch peepeschi domās atjautaja šweščai balsij, kura no tablēm nirgajās par wina mokam.

„Kad wežee mubri reis semē gahsifees, preekšč jaunū zelschanas tad pamati radisees...“

„Titai tad?“... Sawadōs murgōs nogrimis, Witums pazehla galwu, lai eestatitōs šweščajam runatajam jautajoschi azis. Un teesčham winas stāts sastapās ar otru aukstu, fastinguschu azu ftatu. Dahrsā pee ahbeles, pār turu nebeidsamās struhklās lija mehneš sūdrabota gaisma, stahweja gaischpelešs stahws. Un tumščas, druhmas, aukstas azis stihwi raudsijās pa logu klehti, taisni Wituma sešā. Šchaufmigi nopeetns un stingrs bija šwešchneeka bahlais gihmis, no kura bija nolašama negrosama apnemšchanās un nesaudsiba pret katru glehwi šchaubišchanōs. Trihs swaigas, šahrtas roses winam bija pee kruhts, firds pušē, bet galwā wainadsinšč no neaismirstelem, stary kurām, uf peeres, kà dahrgi šmaragdi laistijās trihs ugunššahrtas nelkes.

„Titai tad!“... Šchaufmigi stingri eestaneja atkal fashchnaugtājā firdi aukstā bals: „Bet wezōs muhrus ne nelgām graut! wiščkhištās firdis wajga upuret kaut!“...“

„Bet kad tad?...“ Kad?“... Wituma firds šauza pretim nepeeluhdsamai balsij.

„Lihds malām pilns kad buhš upura trauks, wišs wezš tad gruwis, jaunš dihgs un plauks!“

„Bet til dauds jau...“ Tit dauds!“...“

„Par mas, par mas wehl ir upurets! Par mas wehl ir waidu un afaru sehts!“

„Ja, bet kur tad tu?“... Tu taš eš Altis!“... Ja, kur tad tu?“... Wituma firds šauza atkal un wina roka sneedsās zaur logu draugam pretim.

„No besgala tablēm, pa gaisū šlu es eju wehl otrreiz uf Waiwaras šlu!“...“

„No sara pret sara atšidamees un eesnauduschās lapinās atmodinādams nofrīta aħbols. Mehneš gaisma šarvīnojas un gaischpelelais šahvš klušu atkabhās, pašudams aħbeles ehā.

„Ati!... Ati, es eeschu tew lihds!“... Witums eesauzās štrīpā balši un, šahjās usleħjis, isleezās pa logu, kur abām rokām šahka graħštit tuffšo gaisu, gribedams šatvert un noturet pašudušo parahdibu...

Kad rihtā Witums lihds pulkstien dewineem wehl nebija isnahjis no klehts, Roberts peedaussija pee klehts durwim, lai to usmodinatu un šaultu brofastis. Newaredams dabut netahdas atbildes, winsch tihri usstrauzees atrahwa watā tikai peeweħto logu un pahrlēzinajās, ka zeeminsch pa nakti ir pašudis. Gulta šahweja nesaguleta, tā wakarā uštāstīta, bet us galdina, pee lampas, Roberts atrada masu šihmiti.

„Peedodi, draugs,“ Witums rakstīja, „ka aiseju neatwadījees. Domaju, ka tā buhs labat. Kadeht gaidit un wehl reif istreektēs? Eš žitadi newaru: neesmu wairs labojams. Pašaki ari maneem wezakeem, lai wini manis wairs negaida. Paleelat wiši šweiti un nepeeminat manis launā. Witums.“

Roberts paraustīja tikai plezus un nosplahwās.

„Eihrais ausha,“ winsch teiza, „štreem tihšā prahtā prom no laimes un meerigas dšihwes, nelaimē pretim!“...

Marina šalita rotas kā luhgšanā un klušu fewi nodomaja:

„Mihlāis, naitwais puifens!... Kaut jel winsch neetu bojā...“

Selmina nobahla, tad atkal peetwihla, šakoda luhpinās kopā un aištreħja pa dahrsu us istabu. Bet ap pušdeenas laiku, kad wiši žiti mahineeki bija aishgahjušhi ihā deendusā, wina eegahja klehti newis lai guletu, bet lai pašleħptu twihstoscho šejinu baltajōs špilwenōs un šlazīnatu toš karštām ašarām.

Alfpašijas

Debeš pagirneeks

Mušaš dehla kambaritis
Nawa zelts no namu dareem,
Putnu pehrklits, wihts no sareem!
Un winsch pats tas pazeplitis!

Telpas teescham nawa paščas,
Mahjas stuhrōs ehrtšchtu balsti,
Tomehr peeteek i tās paščas
Ušzelt nahkamibas walsfi!

Notwehpuse lampas stahrda,
Galbinsch, wirsū poda sule,
Tani tā uf burwja wahrda
Seed un staro brihnumpute.

Wina sehja, wina ptauja
Labam wihrām — tikai jauja!
Wina patwehrums un glahbinsch
Kreetnai wehtrai weens pats grabbinsch!

Leelee wehji bahrgās sehjās
Mahjai aplahrt puhsch ar tauri;
Mafee wehji staigā zauri,
Upmet kuhlenus un šmejas.
Wišās schturbās pirtstus bašta,
Ledus burtus ruhtis raksta:

„Krahns tam naw ko aiskurināt,
Pašauli grib aisdēsināt!
Saldams šili blahws no sejas
Winsch tā ronīs ledus laukōs.
Neehd, nedser — wihts, teiz, lejas
Pantu perlamutra traukōs.

Staigà weenumehr ar welgàm,
Medus aprafotàm luhpàm; —
Lahds nu waj pee weegleem nelgàm
Staitams, waj pee smageem schuhpàm!"

Lahga laudim tas par jofu,
Gudree atmet tif ar rofu:
„Dsihwè naw nekà tif leka
Rà schi debefs pagirneeta!"

Dsels un tehrauda walsti

Pilsehta

Streen wilzeens rihbinot, rit rati raitā,
Wed mani projam jaunās dsihwes gaitā,
Grimst miglā sata birse sehrodama,
Sauz kaisli pilsehta seltgunis swehrodama.

Rā sapnās schuppo wahgu weeglais ritums...
At aufis schalz tā tablu krahtschu krittums.
In wehji spehjat drahschas wihwodami,
In duhmi lepnat welas plihwodami.

Jau klast... jau eela atwer tumscho rihkli,
Schnahz aptahrt elektribas pilnee drahschu tihkli,
Kwehl kairi spilgtas ugunis no latra nama,
Wirš galwas plehschas debešs blahsmodama.

Det pahri wisam — uguns juhra plihwo, —
Tur ziti laudis, zitu dsihwi dsihwo.
Deht maises kumosa, deht brihwa brihscha kaujas,
In mehkim preti eet un neattaujas.

Watarā

Darbi dselschu luhpām spehtu suhž,
It lozellī twer sawā warā.
Wisapfahrt rihb, wisapfahrt ruhž,
Rā neschehligā ašinstarā.

In muhsu weetā ziti nahf —
Kauttam, kautfur selts krahjas, krahjas...
Wehl niknal duhmi weltees fahf,
Rats aštral streen un nenostahjas.

Kahds stahw uf eelas, teift to grib...
Bet aplahj seju, fahpes segdams...
Pär winu tuhftstojch dširtšis sib,
Un debešs kwehl kà gunis degdams.

Pušnakti

Kad krehslà noštahj dimdet deenas darbs,
Pär slahrda jumteem sneega putens auro.
Ofen mani abrà litums nešchehligs un škarbs,
Kur tratà dunà eelas šten un mauro.

Rà puki norautu tur mani min...
Tur fatris šew, tit šawàm baudàm dšihwo.
Melnš šahpju mahtons šwaigsnes tin,
Wisaplahrt titai šalti wehji wihwo.

Rà baigu lahstu teizot noščahz toš...
Neweens, neweens, at, mani neapschehlo.
Ofelsš šaitem zeeščah flehdsas burwja lošs,
Un kahri pušnaktš štundas kaišlè kwehlo.

Agri gaità

(Šawam behrnam)

Agri gaità projam eju eš,
Wehli mahjà nahku blahšmas reetà.
Šmagas ruhpes gurda seja nef
Šaules mirdšuma un šmeeklu weetà.

Ziteem behrneem teikas šahšta strautš...
Manu mašo lauku žihrliti,
Klau, žaur tumsu nešchehligi šauz
Šawi tuwee darbadeenas rišti!

Rit pa eelu dšihwe šmaga

Rit pa eelu dšihwe šmaga.
Štahw pee nama ubadšinsč —
Šehns. Šem milšchu klinšchu raga
Maigais maija pulšštentinsč.

Rihb un ruh3 un kai3t lã peklẽ.
Laudis freid3as, laudis strej:
Katri3 sewim laimi mellẽ,
Samin zitũs, launi smej.

Ras gan scheid lai wahrgos scheidlo! —
Eela du3mo, eela draud.
Augsti gaisã faule kwehlo.
D3iti lejã raud, kah3s raud!...

Fabrikã3

Rad scheid gan swaig3nes mir3s, kad debes3 d3idras?
Duhmwahl3s tinu3sã3 sten melnas d3elf3chu hidras
Starp muhra stutẽm.

Pãr smil3chu kalneem draud3ochi un spihwi
Eplauj 3posã3 d3irk3tis wehr3mes puhti brihwi
Ar 3intãm uguns mutẽm.

Un f3eedes t3chirt3i un wahgi dunot drãh3ã3,
Gan plih3tot feenas druhp, bet nefagãh3ã3
Pãr winãm tehraudgrees3i.

Bes walda 3peht3 pluht3 3chãt 3weedru peklẽ...
Lih3s eju teem, kas tumã3 fauli mellẽ —
Dãrbkwehles 3peest3!

Drih3 attal ehse schnãht3 un ahmurs 3tis tã, lã 3ita,
Bet ne preesch zita, ne preek3ch zita —
Eas bija laund3 gadd3s.

Wehl d3elf3 un tehraud3 buh3, un melnas feenas,
Bet wi3am pahri wehr3ees 3elta deenas —
U3 muh3chu neatwãd3!

Brahlam kahšas

31 „Baltās grahmatās“

Mīks, mans mahtes brahlis, tilko bija atnabzis no kreeweem, kad jau tai pašā seemā dšehrām winam kahšas. Winšch, atnabzis, tublit peestahja pee Wezulwanu Drujas par puīši. Turpat dšihwoja kahda jauna meita, turu winšch, tā jau saldats, eenehna ar šchurmi. Mīka mahte, mana wezmahte, ar wedeflu gan nebij ihsti meerā, bet Mīkam wina patika un winšch to prezeja. No sahtuma wezmahte leelijās, ka kahšās azu nerahdijšot, bet kad peenahza kahsu festdeena, tad zepa pihraguš.

Swehtdeenas rihtā mehš brauzām. Mehš brauzām wiša dšimta, ar diweem firgeem. Muhsu jaimneeki ari bija kahšās prasiti; tapehž firgus labpraht dewa. Muhsu nedaudsās lopu dšihwibas apnehmās pabarot un peestatit wežā Dauneene. Tā mehš warejām drošchi islaisstees.

Kahšās tikufcheem, mums katram bij pa tšcharlai jadfer. Kad man Mīks sneedša glahsiti, es pastatijos mahtei azis, ko šchi teiks. Bet mahte runajās ar kahdu šweschu feewu un manis nemas neredzeja. Es nesinaju, ko darit. — Mīkam blakus gabja jaunā wedekla, ar pilnu šchihwi gabalinōš šagraifitas baltas maišes. Wina sīhtā, bet straujā balši teiza:

„Brahlam kahšas, — tad wajag dšert, lai tur waj kas!“

Oh, šchos wahrduš es netad neaismirsīšchu. Zif tee bij pamudinofchi un manām aušim patihkami. — Es wehl reis paraudsijos uš mahti.

Wina pameta ar galwu.

At tu deewin! — man jau te šchodeen tihri it tā debefšwahrti bija atwehrti. Ko netad man neatkahwa un pehž ka es šen jau biju tihtojis un laišijees, to šchodeen drihtšteju baudit ... Es tehru glahši un metu to tāpat, tā biju nostatijees leelos metam.

Šepure man nowehlās no galwās. Pats es eekritu mahtes lindraku grumbās un buhtu pasteepees gar semi, ja mahte mani nebuhtu šakehrufe. — Eedfertais gardums tatiču bija tihrā uguns. Mutē tizis tas aishrahwa man kaklu un tad šchahwās pa muti un zaur degunu atpaka, uš ahru. Es raudaju un rokas plahtiju, bet neweens manis neschehloja, — wiši tikai smeħjās.

Kad jau juhdša firgus, lai brauktu uš bašnizu, ari es taišijos lihds; jo Wezulwanu otra meita, Dahrkite, gribeja, lai es katrā sinā brauzot. — Sahtumā mahte ne par to manis nelaida. Es nošalšot, wina teiza. Ko es, tahds šiwens bašnizā darišot? — Maħjā es pa to laiku warot

pagulet, waj padaufitees ar ziteem behrneem... Bet nahza atkal jaunā wedekla un wišs bij labi.

"Brahlam kahšas, un tad tu domā palikt mahjā?!" wina tikai teiza, un debešwahrti man bij atkal walā.

Dahrtite nu bija laimīga. — Rā wehla redseju, tad wina wairaf sewis deht bij gribejuse, lai es, mulka behrns, sehšchu starp wīnu un Klībo Grīščti, kā treschais. — Bet es tomehr wīsu nollausijos, to wīni braufdami runaja.

"Redsi," Grīščtis teiza, — "kahda rinda kahšineeku!"

Mehs brauzām pašči pehdejee un warejām labi redset wīsu garo rindu, tad zehsch tur leezās.

"Tat diwdefimit treju kamanu; es sehtswidā fastaitiju," Dahrtite atteiza.

"Tad tu gabdā, ka mums ari tā buhtu," Grīščtis teiza un pehra ar pahragu balto semi.

Putinaja miškšis sneedšinsch. Kamanu dsirdet nemas newareja. Tikai firgu palawi graušās zeta ledū un swani staneja. Man bij ap plezeem apnemts wīnans lakats, tapehž auksti nebij. Beš tam abi pahrejee sehdetaji mani bij til zeeschi eespeeduschī sawā widā, ka es dšihwoju gandrihs tā alā. Bet ir tad wehl wīneem weetas nepeetifa. Beidšot Dahrtite teiza, lai es labal nahkot wīnai kleshpi, par dehlu, tad buhšchot ehrtal. — Es peezechlos kahjās un eewehlos wīnai kleshpi.

Ja, un to domā, us pawafara puši pateescham Grīščlam ar Dahrtiti bij kahšas. Laudis pahrbrihnejās ween.

— Basnizā preefch manis nela eewehrojama nebij. Es stahweju tā atā, starp leelajeem zilwekeem, un, galwu atleeziš, redseju tikai basnizās balto augsto welwi. Mahžitajs kaut to runaja...

Brihdi stahwejuschi mehs apgreesamees un gabjām atkal ohrā, sehdamees kamanās un laidām us mahjām. Muhfu wezais firgs nu bij daudš jautrats.

At ja, — mehs tatschu bijām ari basnizkrogā eegabhjuschī. Tur man Grīščtis nopirka leelu, miškštu klingerī, kuru es šaloziju, lamehr leele speegelejās un pofās.

— Mahjā pahrbraufuschī mehs jau atradām us galda leelas blodas, galas pilnas. Un rindās stahweja balti schlihwji, kā lungeem. Raut gan man ehst bij kreetni eegribejees, tad tomehr mahte manis nelaida pee galda un ari pate negahja. Bet te atkal nahza wedekla un teiza:

"Brahlam kahšas, un tad tu, deerwin baltais, nesehdesi pee goda galda?"

Wina nehma mani, uszehla us šola, un es wareju nemt galas gabalu rofā un futat.

Pehž pusdeenas drihs ween nahza launags. Tad bruhstei un bruhrganam bij ar drehbi aplahsti schlihwji preefšchā un katrs lika us teem naidu. Ari man mahte padewa weenu naudinu. Es gahju, palahpos, litu us wedeklas schlihwja un teizu: "Eche!"

Wini abi ar Wītu pamehjās.

Wehla, šaimneeku istabinā, naidu šlaitija un preezajāš, ka eenahfuschī peeždefimit septini rubli.

„Buhš divas gowis,“ wedella teiza.

„Bet parahds par milteem, sibrupu un brandawini?“ Mits eewaizajās. Wairat wini nela nerunaja. — Wedella naudu eefehja latatinā un eelika stapi.

„Gan jau buhš kur likt, nebehdajeet,“ šaimneeze, stapi aifflehgdama, teiza. „Nebuhš jau gowis ween wjadadfigas. Wjadadfēs kartlina, wjadadfēs spainišča un towerišča, wjadadfēs maišina, kur labibu un kartupelus eebehrt. Saujā turot istufiš tās mafuminsch...“

— Wisjautrat gahja pee watarinu galda. Wetschi bija labi eesilufchi un jaunee ne masaf. Ņri meiteeschi sehdeja pawišam safartufchi un atjaunojufchees. Wini lehja brandawini pee tehjās, dšehra un dšeedaja. Sauno puifchu widū bija ari kroga Janziš. Tās bija par wifseem leelaku duhfchu eeprahwijis un lozijās, tā tahrps, gar galda malu. Mits bij puifcheem eemahzjijis dasčas kreewu dšeesmas un tās wini tagad dšeedaja. Et, jil braschi gahja, tad wini willa watā:

Saldatufschti, brawarebatufschti,
Gesche wafchi ozzi?
Et, nafchi ozzi,
Slawni polkawozzi, —
Resche nafchi ozzi!

Pirno pusi dšeedaja Mits weens patš, tā tā jautadams, un tad, otro, rahwa wifš, tā atbitbedami. Kroga Janziš meta ar abām rokām tatti, lihds beidsot weena no tām eestrehja sibrupa schlihwiti. Janziš fatruhtās. Ko? Waj teescham schlihwitis bij šadaufits? — Sibrups ispluhda pa galdautu tā dšihwee šweti. Jantscha rota bija ašinaina. Winsch to pazehla gaisā un pahrsiteigts statijās apfahртеjeem puifcheem azis. Sibrups un ašinis tezeja gar rokas šilbu peedurtnē. Pahris puifchu Janzi aifweda uš kufkau, lai nomafgajas. Pehz tam wairs winsch nenahza pee galda. Runaja, ka aiflaidufchi uš mahjām, lai ifgulas.

Wehl otrā deenā, lihds pat wakaram, mehš dšihwojām pa kahšām. Tad dewa kahpostus un wjadseja braukt mahjā. Ņr šmagu širdi es schlihwos no Mita un wedellās. Man litās, ka ari wineem ir sčehl scho šwehtku deenu. Ņu wineem atkal wjadadfēs wilt mugurā wezās drehbes un breet pa stali ap firgeem un gowim. Mitam wjadadfēs braukt meščā un sahget malku...

Kad mahjā pahrbrauzām, wezmahte, istabā eegahjufe, iflitās pee-dšehruse un, rinki greešdamās, bes meldijas dšeedaja:

„Dšehris biju tā wilzinis,
— Eekriht kahrlku kruhminā.“

Wina iswilla no tasečas blaščki un laida to pa istabu apfahrt, no mutes uš muti. Tās bija tahdas masas atlahsas te, muhju mahjās, un mani masleet usjautrinaja. Wismas pahreja no til leeleem šwehtkeem uš darbdeenu, nebija til aša.

Andreja Kurzija

Dzejas

Tahls zefsch

Rā padebefs slihta, tā debefs wehrās,
Zaur milšigo telpu aisdrahsās schwirkstot,
No rishteem lihbs wafareem swaigjnei dsirkstot,
Un nošuda tumschilās dšilās sferās.

Un tad nahza šaule, kwehlošča balta
Ar šarlanu širdi breestošchās kruhtis,
Un šchilbstot es šahweju zeta juhtis,
Un dimdeja seme — reis waschās kalta.

Rā padebefs slihta, tā mahtons gruwa...
Lihst rudens leetus, un zekmalas kruhmi
Raud aukstas ašaras klusi un druhmi,
Un aptahrt kuhp miglā samihša druwa.

Tik tahls ir mans zefsch — un weeniga juhta:
Tur šaule wehrsch debefis leesmaino feju!
Schlafst dubtainā seme, es eju — eju...
Nahš wafars un tumsa... Un širds tik gruhta.

Wafars

Tik wehl reis drebot pašib šaules selta schlehps,
Un ašinis nu dšilat šaule steeg,
Rā bešzeribā lauts un mešchi meeg,
Pa klusām lejām klahjas tumsas melnais kwehps.

Un leelā weentulibā manā širdi most
Rā smagas atminas un breest un aug,
Rā swaigšnes manas azis tumsā raug,
Un behdas apmetas un neeet noft.

Es klistu weens... Gar kalneem gluhnot mehnefs leen,
Pahr ruhfgneem mescheem bahla gaisma raud,
Pa lejâm laut kas zihnas, zelas, draud,
Melnš putnš no seemeleem kâ nomaldijees sfreen.

Gaidās

Salsch witojofchš rudens atahls
Un ofolu mirdšums attahls,
Epihdigas sahlites, wihtfochi seedi —
Echee rudens agrinee beedi —
Un wehtras un brahšmas,
Eilgani mahkoni, degofchš blaššmas —
Jau garam;
Til' atminas, daituma wehlinais tulkš,
Niseet zaur firđi kâ kareiwu pullš:
Dseed fleites, bet bungas — tās kurn un duhko,
Nodšhinkstot waram...
Kâ attahhta sehtha top firđš, un luhko
Walâ aismirštee wahrti un gaida —
Un nesagaida.

Tagadne

To leelo wahrdu, ko reis zihna teiza,
Nu welti klufums grib man atkal teikt,
To tahlo tahli, ko reis azis šweiza,
Grib mana firđš beš aprimšchanas šteigt.

Tās mehmas mokas, ko mehš zeetâm,
Girđš klufibâ man atjauno il deenu,
Kâ maldu garš wed lihđš uš wežâm weetâm,
Eš nahku weens un nerodu neweenu.

Pâr laukeem leezas raudot debefš mala,
Un tumschee meschi tahlōš purwōš šchnahz
To šahpu dseefmu, kurai naw wairs gala...
Tu leelais garš — waj tâ tu atkal nahz?

Mans draugs

Til' ihšu brihđi pee manis tu bijl!
Uš kureeni eefš
Tu, retais weefš?
Kapehž tu laimi uš nelaimi miji?

Nu mana ehna tew lihdsi khibis,
Un mirkleem suhdot tu dsirdesi semi,
Semi lidojot nahwi par semi,
Un isbailēs wehrsees azis, un dwehsele nihdis.

Tu fini, ka firds man muhschibas warā
Raub, kad mute man smejas,
Pee falmu gunsfureem beedru barā
Wairs leelās behdas nesuhd no sejas.

Tās behdas zel manu nemeera prahtu,
Un kad es dsirbu ņcho pafauli aurejam, dejam,
Es redsu pa gruhto zelu putekleem klahju
Schaufsto waroni — nahtotni ejam.

Manai behrnibai

Nakts klusibā nu atkal atnahzis
Pee manis slaidrais, ņehrais engelis
Un swaigņchnu dseefmu, aufmu gaididams
Man galwgalā tas ņehstas ņmaididams.

At, ņmaidi, ņmaidi, nemirņtigais draugs,
Un nedufmo, lauj man par tewi ņmaidit!
Wairs nerunā ar mani debes lauks
Ea walodu, kas tizet leet un gaidit.

Tās ņenās pazeetibas man nu truhkņt,
Un taņlu pahrredsu es tuttņcho lauku,
Mehms nemeers manā firdi ruhgst un ruhgst,
Un peeluhdsu es tagad titai autu.

Tu zehlais, ņehrais, dsidrais engeli,
Nau swaigņnes dseest — drihs zelņes waidi,
Nahz manim lihds uf plasņcho pafauli
Un motu ņtundās manā waigā ņmaidi!

Lai mana firds tā ņeno ņapnu warā
Rā dņņstru upi ņajuhņmibu juht;
Kad aiseju es leelā zihnas barā,
Lauj man tā behrnam mirt un leelam buht.

Raina

Puht, wehjini!

Fragmente no lugas

Barba.

Lauschu balsis apklusufchas,
Gatinsch ween stabule,
— Wisam balsim jaapklust,
Wisam azim jaaisflehdjas,
Ead tik ween meeru guhschu.
Azis dur, balsis greesch
Puschu manu mihku firdi.

Peeftahjas pee egles.

Es pee tewis raudot nahku,
Egle mana, luhsejina,
Mehs ar tewi faderam:
Tewi lausa, mani lausa
Eas bahrgais rihta wehjsch.
Seedu trauka nesam mehs
Preti sawas dwehjelites: —
Grahba trauku ar warèm,
Saduhst dahrgas dwehjelites.

Ustlaufdamas.

Stabulite, to tu puht?
— Es palitu pawehni,
Naw man sawas mahmulites,
Kas eezehla faulite.

Nowehrdamas.

Ko tee libds — wezee wahrdi?
Ko dseede fenas dseefmas?
Girds man suhrst, mute kalfi,
Rauns ta guns eefschas deg:
Segtu galwu lakatina,
— Kad norauts ar warèm
Lakatinsch wairs nesefi.

Uteedama no egles.

Tefu, tefu — nepanahtu,
Sauzu, sauzu — nefafauzu —
Paschfirees, tu semite,
Sedf tu manu auguminu!
Wina nometas semē. Dfirbas tlfu fotu trofnsis.
Wina peezeles.

Ras tur nahf? — Laufchu azis.
Sedf eglite fawus farus!
Wina aifflehpyas aif egles.
Eenahf Gatinfch.

G a t i n f c h.

Barbin, mihto Barbalinu!
Pufschot d'firdej' tawu balfi
Rà schubiti ftrasdinōs.

Barba aif egles.

Nenahz fchurp, nefkatees!
Rà to tawas azis zeesch
Redfet manu leelu faunu?

G a t i n f c h.

Es to waru es to zeeschu,
Pats es efmu aptaunots
Jau no paschas mahfes meefam,
Dfimis tropfīs, audfīs bahris.
Tu no manis nereebees
Wifu manu muhscha deenu.
Staidra, laba, ta tu efi
Rà Daugawa baltu putu,
Rà faulite agru rihtu
Dfidru rafu kaisidama.
— Newar tewi aptaunot,
War til tew pahf' darit:
Uftriht wanags irbitei,
Stirnu plehfsch mescha wilks —
Naw fo tew faunetees,
Tu til wari winu nihfi,
Wari behgt reebdamās.

Barba ifnahf aif egles.

Alf, es wina neeenihfhu.

G a t i n f c h.

Behf tu winu neeenihftri
Neganto, nejauto?

Barba

attal aiseet paslehdamās aif egles.

At, ir skaišts rihta wehjsch,
Kaut nolaušis manu egli.

Gatinsch.

Skaištums launs, breešmas nes,
Tu tit schlihta — labu dar'.

Barba.

At, ko labu isdariju?
Ta warite man nobira,
Rā sīhkee wisulīschī.
Rihta wehjam tam ir wara.

Gatinsch.

Wehl tu winu mihtu turi?

Barba.

— Paščā firdi dšitumā.
Rā smiltina dšitu leju
Čura skaidru awotinu.

Gatinsch.

Wai man deen', kur es eeschu?
Weena duhja štreef newar.

Barba

isnabt laukā aif egles.

Gatin mihto, Gatin labo!

Gatinsch.

Ne es mihsch, ne es labš,
Man eenaida pilna firdš,
Rā gušnina rubenam
Pilna ašu atmentiau.

Barba.

Gatin, tew skaišta firdš
Pilna behršu pūmpurīschu.

Gatinsch.

Kropļis patš, kropla firdš —
Kahda tu — skaištumā?
Kad tu to mihli wehl,
Čad ne spēešta atšedseš,
Bet ar wiltu — winu guht?

Barba.

Gatin wai! I tu ari
Launu domā laudim lihds!
Aiseet aif egles.

Gatinšč.

Ead pee wina eesi ari?

Barba.

At, nē, nē! Ne pee weena!
Naw nekur, kur man palikt,
Eit pee egles luhsejinās.

Sitā balsi.

Tew man šwešča dwešfelite
Stabulites galinā,
Do tu puht, ta tew šlanēs.

Gatinšč.

Balsis aifrita stabulitei
Tawai dwaščai aptruhštot —
Nepuhtis, neslanēs.

Barba isnahtdama.

Lai šlan man aisejot —
Nem to dwašču peeminai,
Lai wer balsi stabulitei.

Doštubpsta winu un aiseet.

Gatinšč

winai patal šteigdameēs.

Barbin, Barbin!

Barba.

Ej un šlani!

Gatinšč.

Ubi! un wišs dšeedat šahš!

Barba.

Eji weenēs. Wišam gals.

Andreja Apifča

Alif Edenes wahrteem

„Ar faveem waiga fweedreem
tew buhš maifi ehft...“

Weeglâ maifê

Schodeen no pašča rihta Pungas materialboditê pirzeji nahja un gabja bef apstahjas. Leela neka jau neweens wafaras fwehtku festsdeen nenehma. Milti pihrageem, zukurs, raugs un zitas galwenās fwehtku prezes bij jau sapirktas watar un aifswatar — wifu nebetu. Bet wifadi fihkumi jau allasch aifsmirfās.

Pastahwigi schkinda swaninsch wirs durwim. Gluschi bef weena pirzeja bode bij tikai retu azumirkli. Bet reisēm sagadijās pa trihs, pa tschetri. Ramehr weenam eefwehra, farehtinaja un isdewa naudu, ziti waj nu nepazeetigi mihnadamees gaidija, waj apluhkoja gar seenām fakrautās un pee greesteem peelahrtās mantās.

Weegls un apfweedigš Pungas tomijš Slaidinsch riškojās aif letes.

„Divas pazinas kugischa tabatas, palu spitschtu — to wehl?“ — Sihmulī no aifauš isnemdams, Slaidinsch nepazeetigi pastatijās Rimschu pušgraundneekā, kursch patlaban winā pušē no plauktina bij nonehmis apputejuschu stitla lampinu un wifadi grossdams ismehginaja to. Letei peefwehlees pušauga stutis wifu laiku pirksteem nerwosi klabinaja pa apdiluschō, milteem nobahrstito galdu. Nu ari, tāpat nepazeetigi, pastatijās pušgraundneekā.

„Zit t' schitahds neeks war makfat?“ pušgraundneeks eeprašijās.

So Slaidinsch no pagahjuschā rudens wairs newareja atzeretees.

„Pašneedš schurp!“ — Paluhkojās dibenam apatschā palipinatā papiriti. „Divdesmit peezas kapeikas.“

Pušgraundneeks papreetschu lehnām fawilka feju draubsigā šmaidā, tad sobojoschi pašmehjās.

„Tit ween!“ Issmejoschi sarahwa plezus. „Pehrnruden pee Rahzena nopirtu — ta gan diwdesmit peezi.“

„Nu?“ — Slaidinsch luhkojās pušgraundneekām azis.

„Nu... Bet tai bleka oša... stobram austinas, lai nekuhp...“

Schitas tit' lehms, wairak nekas.“

Slaidinsch pazehla un otrreis pastatijās lampinas dibenā.

„Divdesmit kapeikas — beidsamā zena.“

Pušgraudneeks lehnam isfaehmä winam lampinu no rokas, galwu grosfidams un pamatigi apluhkodams, nefa atpatat uf plauwtu.

„Wehjä ar schitadu nemas newar eet. Lukturs tuhlin peektwehpsft tä muhris.“

„Nemsi waj nenemsi?“

„Ro? Nemsi . . . Kur tad es scho lisschu? Pehrnruden pee Rahzena nopirtu. Sil' jauna datts jaeewer . . .“

„Divdesmit feschas kapeikas!“ — Slaidinsch pastuhma dirwas pazinas tugischtabatas un sehrtozini patu. Pagreesäs pret stuti. „Nu, to tew?“

„Dodat man raugu par peezäm kapeikäm un — —“

„Rauga wairat naw.“

„Naw? Bet mums neruhgft. Preetfch pusdeenas kä eejauzäm, bet neruhgft.“

„Rauga naw. — Wehl to!“

„Es nesinu . . .“ Stutis paraustija plezus un nesaprata gari noflattijäs komija. Tad luhkoja atzeretees. „Al' ja — waj jums ir matabatas?“ Bet titai labas, kas neplehfsch.“

Slaidinsch pagahja dibenä, kur sakrautas fihkäs prezes, atnesa baltu pustulfschu kasti un, wahtu nonehmis un apatschä pawahsis, ussiveeda uf letes. Tad nostahjäs pusgraudneekam preti, kursch willa no makela weenu fudraba gabalu un bahsa atpatat, willa otru un bahsa.

„Sil' tur bij? Divdesmit — —?“

„Div—desmit feschas kapeikas.“

„Div—desmit se—schi kapeiki . . .“ Pusgraudneeks nopuhtäs un malfaja. Slaidinsch eerauja naudu atwilttnē, isdewa tshetras kapeikas un atkal peegreesäs stutin.

„Nu — zil' wajadses?“

Stutis, ismehginadams, sprauda weenu adatu matös. Otrā, melnä, sarepejuschä rokā winam bij wesela sauja: wisas mehginamas. Sprauda un weebäs.

„Breesmigi plehfsch. Kas täs jums par adatäm? In nesmfas.“ — Peelika pee aß un pret logu flatijäs zaurspihdigai weelai zauri. „Nemas naw tahds fartans — bruhns ween. Suhs tahdu brahki ween turat . . . Sil' tad gabalā?“

„Tshetras kapeikas.“

„Tshetri kapeiki! Wai deewin, par schitadeem sühdeem!“ — Ihgni nometa atpatat kaste. Bet tad Slaidinsch tairijäs nemt un nest projam, kehra atkal kastei aij malas. „Nu, dodat man trihs . . . Waj newar trihs par desmit kapeiki?“

„Par desmit newar. Trihs adatas, diwpadfmit kapeikas.“ — Dseltenajam eetinamam papiram stuhri norahwis, Slaidinsch eetina adatas. Ceraudfijis, ka pusgraudneeks wehl turpat — tabakas patas fatra sawä swahrku ahrabatā, sehrkozini weenä weetä no apatschas isspeeduschees, Slaidinsch gribeja prafit, waj winam wehl kas wajadfsigs. Bet tuhlin jau bij rebsams, ka nefa newajag. Titai atwaditees wehl gribeja. Winsch

pa laikam domajās par leelu pašinu, katru reisi nashdams un eedams fneedfa rofu. Sirnigi rofu fakratijis, stahdamees un plauktos statidamees wirsijās uf durwim. Durwis sadubrās ar neleelu puitu, kurfch uf palahpschla stahwedams, pirkstu galos pazeldamees, jau papra reifchu no ahra bij eeluhjoees pa durwju stitla apatfehduku. Winam rokā pudele ar turekļa zilpinu ap katlu. Petrolejas trauts — Slaidinsh to tuhlin pašina.

Stukis samalfaja. Afsweiznadamees schelmigi pawipfnaja un eestatijās tomijam taišni azis. Patihkami aifstarts, Slaidinsh noluhtojās pafal pa seepju steeneem, isfaptim un konfekfchu podeem aiftrauto, stipri aifputejufcho logu. Basās, bruhnās tahjas ween nonirbeja pa mihfsti fabraukto leelketu . . .

Nopuhstās un pagreesās pret puitu.

„Nu — petroleju? Winsh ihgni eerunajās. „Welnš, preefch ka jums wasaras laikā petroleju! Kā nesin tahdi strihweri — pa deenas gaišmu newar isfrafstitees . . .“ Gribeja nemt uf letes nostahdito pudeli, bet eedomaja, ka petrolejas muza dibena kambariti, un puitu weenu newar atfahft, ka to nenorauj. — „Pagaid!“ — Winsh atbihdija pudeli un attal pagreesās pret logu. Bet nu jau wairš neta tur nebija to redset. Stipri isfufefufe Daugawa rahmi tezeja gar lehseno, atmenaino kraftu. Winā pušē, Kurfemes šila malā, kuhpeja ugunskurs; no masajām, salmu jumtu klahtajām mahjelēm pehž pusdeenas dšina lopus ganōš. Kur istahlem dširdeja ratus rihbam . . . Slaidinsh bes noluhka nogahja gar leti lihds dibenam. Kaut ko pazehla un attal nolika tajā pašā weetā. Atpafal nashdams nostahjās pee wertitalā rindā safahrteem sfogulifcheem — tee bij pahrdofchanai, bet ari pats wareja eestatitees. Uf weena waiga bij miltu plantums. Noberfeja to. Saltruhtainā krawatite pogai atuhwufe. Sakahrtoja to. Echorihft stipri peecktotee mati peeputejufchi. Gaišhās, pušaugu uhfas lejup noliekufchās. Mehginaja gan, bet bes pomades strupee gali uf augfchu neklaušija. Rahdreifš gaišcho, pirkto, tagad stipri isbahlejušcho un wišwijadeem traipeem nosmuleto fwahrku aptaklei peelipufe wates puhta. Nonehma to. Satodija aptalufchās luhpās, faberfeja waigus, lai drufku farkanaki. Bet tad pamanija sfoguli, ka puika aif muguras nargajas. Nograesās un attal ko pakrawajās.

Aif durwim, bodneeka dšihwolki farunajās. Weena bij fainneeze, to Slaidinsh no bals pašina. Bet ta otrā runaja tur tahlak, un newareja faprašt, waj ta wina mahte, waj Lihse. Saimneeze ari zepa pihragus. Pirmin leelu laiku sfrafsteja maišes zepjamā krahnš. Nu wareja dširbet, ka kul wirsum olas ar zuturu. Eihlama baltmaifes smarfcha speedās bodē. Slaidinsh norija seeklaš. Nedsēs, waj isinesis ar' . . . Pusdeenā ar to newatu titpat tā nemas nedabuja ehst . . .

Puika kahfeja. Slaidinsh eedomaja, ka tomehr jalaišch projam. Pانهما pudeli un tumschajā dibenkambariti eegahjis, notupās pee muzās. Wara štepu fataufstijis, pagreesa krahnu. Smirdigais schfidrums tuhlin schalkhdams un fihhdams sahla tezet. Puitu brihdinadams Slaidinsh

notahfejās, bet tad eeklausījās, ka ahrā peetura brauzejs. Palaida krahnu wairak wala. Nu jau arī bij... Waj nu katram pilnu stopu pee-laidis... Pirksta platumu no malas — tas allasch ihstais mehrs.

Dadschu fainneeze ar wehl weenu schwihtigu damu bij peebraukuse. Dama — ar milšigam farfanam magonem apwihito zepuri, fehdeja ratōs groschus turedama. Dadschu fainneeze, farkana nokarfuse, patlaban kahpa pār sleegfni. Puitam petrolejas pudeli pasneedšis, Slaidinšch titko paspehja noslauzit rotas smirdigajā lupatā un nospuhruschās trekla aprozes sabahst atpakaļ wahrku peedurtnēs.

„Sweiti, sweiti!“ Winsch lozijās letei pahri un, šaldi smaididams, spēeda apato, karsto un noswihdušcho roku. „Juhš ar' tahdā karstumā.“

„Rā isnahf, Slaidina kungs. Man Luzijai bij jabrauž us staziju preekschā... Mammaš naw?“

„Mamma eekschā. Ja wehlatees, pasaulschu.“

„Nē, newajag — es til' tāpat. Waj nu winai schodeen walaš... Es eenahzu... Waj jums bodē kahdreis negadaš meiteeschu fetes?“

„E—tes?“

„Ja, damu fetes. Nahtnaš, baltas, tahdas pašchidras... Luzija aismiršufe Riga. Eitai weenu pahri panehmuse lihds... Nu, naw?“

Slaidinšch bij pat masleet peesarjās.

„Naw, Dadscha kundse. Tahdas mantas mehš neturam...“

„Aha, — nu, nefas... Bet waj finat, tad dodat man weenu kuveri un weenu pašpapiiri... un weenu pašmarku.“

Weikli Slaidinšch famelleja wajadšigās leetas. Dadscha mamma pa to laiku apluhkoja gar leti šasleetās schkipeles un mehflu datschas beš kahteem.

„Aha, jums ar' ir. Mans fainneeks nupat teizās pirkt. Bet juhs dahgati turot. Pee Rahžena wišs esot lehtati. Eitai mums pa-tahlu to eet...“

Slaidinšch rahdija šaldstahbu feju.

„Mehš, Dadscha kundse, nēka nenemam sem rotas. Brahta mehš neturam. Ro tas lihds, kad lehtat matšā, bet neistur... Luhdsu, desmit kapeikas.“

Dadscha kundse isnehma desmitkapeitu gabalu no apwalkatas rotas fominas un nolika us letes. Bet tad peepeschi usspeeda tam rahditaja pirktu wiršū.

„Rā — waj tad juhs par pašmarku nemat aštonas kapeikas?“

Slaidinšch paraustija pležus.

„Zitadi jau naw wehrts nemas turet.“ — Gandrihs ar waru winsch iswilla naudas gabalu no tuklā pirktā apatschas un eerauša atwilltnē. Weenas kapeitas dehl apdšisa un nowehrfās smaidigās azis, kas wišu laitu til draudšigi bij luhkojušchās. Strupi atsweizinajusēs fainneeze isgahja pa durwim. Arī Slaidinam laipnā, wehligā šajuhta bij pagalam. Negribejās ne paslatitees, kur farkanās magones lihgodamās aiššlihdeja gar apputejušcho logu.

Negribedams winsch pazehla apatschplaukta fastes wahtu, pirstu galeem panehma weenu leelo rofini un eemeta mutē. Bet pušehdā peepeschi aprahwās un paleekas ar mehli peerauša aissobē. Pungas mamma wehra plauttu starpā eespeetās durwis un pabahša leelo galwu gludi nofukateem mateem un lengāneem, farkaneem waigeem.

„Frijzi, nahz, usnes wannu no pagraba. Es te dsirdeschu, ja tahds nahs.“

Eedams Slaidinsch eedomaja, ka Pungas naw mahjā un ka tapehz winam lihds wakaram wehl schis un tas buhs leekschus japadara. Uweša trijshaji no pagraba un nostahdija lehla taktā. Maises trahšns preešhā, dobuloš ifrausfeem pelneem pa wiršu wehl kwehloja sīhtas oglites. Gar zaurumam aissleeto skahrda gabalu istabā pluhda swelofschs karstums un baltmaises smarscha. Shtabā, gultā bij salitti dselteni, titko iswilkti pihragi. Zepjamee wehl gaidija leelās baltās shtrihnēs. Us weena krehsla nolikta dsila panna, lihds malām balti farkanu nesahlitu, sagruhfeem pipareem apkaisitu zuhtas ribu pilna. To beigās bahšis krahšni. Mahte ar blodinu un pakulu wihschkiti lozijās pihrageem wiršas rihwedama.

„Panem, dehls, tahdu plahzeniti, eekod“ — wina shtubinaja, no darba neatleekdamās.

„Naw watas!“ Slaidinsch sirupi atbildeja.

„Rā tad, kā tad,“ mahte, pašmeedamās, norunaja winam pakat.

Bodē bij leels trošnis. Trihs zilweki eenahstufchi. Letes winejā galā, us elkona pušgulus islaidees, kahjas gar seenu us durwu puš issteepis, gaidija leels, sweschs, farkanbahrdains wihreetis. Dee durwim, sreebru kurwiti rokā, skolotaja kaspone. Bet widū, mammai taišni preti, wehderu letei usspeedis, ar weenu roku neleelu mahla podinu lihds pat schai malai pašuhmis, otru us letes duhrē wihshtidams, shtahweja wefshuks, paštalās, nowafatu, pašchtaišitu salmenizu galwā. Urweenu wairaf gulās ar wehderu letei wiršū un bahrās.

„Traks!“ — Mamma, par teesu šaskaitufēs, tuhlin greefās pret Slaidinu. — „Winam tas shtirups smirdot!“ — Wina paplehta rotas. —

„Es neta nesinu. Mums tahda naw. Mums weenmehr pirmās sortes preze.“

„Nu paoschat! Nu paoschat!“ — wezis plijās wiršū — „un tad fakat, waj tahds shtirups ir ehdamš. Maita, es šaku, ne shtirups!“

Mamma sirdigi atgruhda podu.

„Es šaku, nebahsees tu man wiršū ar šawu shtehra podu! Ne es tew demuse, ne es šo sinu. Praši, raug, Fritscham.“ — Wina isgahja un aishirta durwis.

„Naudu, to sin panemt, bet prezi til' brahki ween tura. Waj to shtirupu war ehst! Nu paoschat!“

Winsch gruhda podu Slaidinam klahst. Bet tas jau ari bes ofchanas sinaja. Tomehr dušmas us wezi bij leelas. Atgruhda podu tā, ka wezis to titko notureja.

„Od patš, šaktan! Kur tad tew azis bij, kad pirsti? Waj es tew pakat shtrehju? Nesin šo patš tur sagruhdis eekschā, nu leen pee mums.“ —

Bet atgīdās, ka skolotāja kalpone te un ka skolotājs winam deesgan labi pasīstams. Pahrspīhleti laipni leezās letei pahri.

„Kas jaunkundsei šchoreis wajadšigs?“

Jaunkundsei bij wajadšigs seers — to šchoreis nedabuja. Rahrbinu konserwu dabuja. Tāpat divas kastinas „Luricha“, sehrschozinu pakū, divas atlozijas ustrella apfalkites Nr. 38, „Zmmalina“ lahrbinu un dšeltenas sabbašschoreis... Katru leetu Slaidinsch eetina par sewi un beidšot wifas kopā weenā faini. Pahrleezees palihdseja eelikt turwi. Palozijās atšweiznadamees un tāpat saleezees noluhkojās, kā skolotāja kalpone isgahja pa durwim.

Bet tad ari tuhlin nosuda šmāids un laipniba. Slaidinsch aņ peegreesās šarkanbahrdim.

„Nu, kas wajadšigs?“

Bet tam papreesch bij wajadšigs tik' noskatitees, kas isnahts ar to šhrupu. Winsch nemas nelikās dširdejis komija waizajumu. Damatigi odis, pašneedša šhruppodu wezim atpatat un nogrosija galwu.

„Ko ihpašchi tad tu gribi?“ Slaidinsch ušbrehza wezim.

„Utdodat manas trihsdesmit seščas kapeitas un ehdat pašchi šawu šhrupu!“ — Wezis nitni nosweeda podu atpatat uf letes.

„Schito tew, ne trihsdesmit seščas kapeitas!“ Slaidinsch atkleedša un parahdija knipi. Bet šchajā azumirkli prešim bodes durwim uf leelzeta tufschā peetureja muishas tufschēers un šauza. Slaidinsch isgahja uf durwim. Papirošu wajadseja. Isneša tos un palihdseja ašpšipot, jo abi širmees, ar mušchām laudamees, dihschojās ween un nebij meerā nowaldami. Utpatat nahtdams Slaidinsch šastapa durwis wezi un tihscham ar plezu peeschmaudša to šfenderei. Bet wezim tikai šhrups bij prahtā. Rotām wehzinadamees un lamadamees winsch kahpa leja.

Šhrupa pods bij palizis uf letes. Slaidinsch dufmās to patehra, isneša uf durwim un aissweeda pa rotu galam. Bet paštatijās wezi, kas masinsch, šakrupis un newarigs šihkeem šolischeem, leelzeta šmiltis tuhpi-nadams lehnām wiršijās projam, it kā šakaunejās, it kā pehschni noštuma. Klufs un šaihdsis atgreesās bodē.

Šarkanbahrdainim wajadseja par trim kapeitām rauga.

„Rauga naw,“ Slaidinsch šrupi atteiza, pa apputejušcho ruhti uf Daugawu štatidamees.

Dirzejs nonurdeja un prašija divas mahrzinas šiltu.

Šiltēs bij. Slaidinsch pašpehra divus šofus uf dibena šambariti, bet wezis winam wehl weenmehr bij prahtā. Pee šaimneel-durwim apštahjās.

„Labal nenenat tās šiltēs,“ winsch teiza. Šarkanbahrdainis atplehta azis. „Mums winas wairs naw glušchi šwaigas... Šaišnibu šatot, tās šiltēs mums wehl no pagahjušchās seemas.“

Šahumā šarkanbahrdainis domāja, ka jokojaš ar winu. Nebij tatschu nekur peedšiwots, ka bodneeks pats šawu preži pels. Bet tad šaprata, ka nopeetni, tad palika aplam nitns. Dlijās wiršū, lai šaužot

mamnu. Slaidinšch gan šaprata, ka pavīsam multigi isrunajeēs, pamāsam šastaitās ari patš par šarvu aplamību un pīržeja usbahšību. Kad šarkanbahrdainis beidšot aīsgahja, wińsch notušis, nošwiħdis aktrita uš seepju taštes šuhra.

Bet nebij jau sehdešchana. Pīržeji nahza žits peħz žita. Beš apštahjaš šchinda šwaninšch wirš durwim. Beš apštahjaš bij jaštreen, janeš, jagrahbj, jašwer, jatin, jaleeli, jamelo, rotas jašpeesch, jašmaida, jašlāištās, jabaras... Nemanot peenahza wakars. Šarkana šaule šliħda arween tuwak Kurfemes šila malai. Žitām deenām septinōš wareja jele abra durwiš taišt žet. Bet šchowakar pa kaħdam nahza weħl peħz aštoneem. Un kad bij aīštaištis un Slaidinšch šahka trawatees un notahrtoees, ari tad weħl nahza no šehtas pušes žaur šaimneekīštabu. Aīštufuše, bet weħliga mamma katru wadija šchurp.

„Padod, rauģšch, Alħbol' papam „Dšimten' Weħstneši"... Rauģšch', Kadīkeeni wajagot pušduzi trekla pogu... Celej, Friži, šchitam jaunajam puīšim pušstopa deguta...“

Lihsei jau šchowakar nebij wataš. Slaidinšch patš šameleļa slotu un, lampinu ušdedšis, šlaužija bodi. Weenā galā aīš puškeleem otra newareja šaredšet. Lihšcham wińsch rahwa slotu šchlehrsenīsti — lai tuħp, lai noput wiš! Wišeem bij šwehtwakars, tikai wiņam weenam ne. Mahte bij atnaħtufe žeeņōš — wiņam nebij wataš ar to parunat...

Šaule bij jau nogahjuše, kad Slaidinšch iškluwa mahti pawadit. Ta dšihwoja gan pataħtu, bet pa nakti newareja palitt. Šchowakar bij pašchāi šawš šivens — un kaš tad to pabarōš... Pār wišu grumbaino šeju šmaīdidama, laimigi bubinadama, wiņa gaħja deħlam blatus. Laħgu laħgam peestahja un preeka apmiglōtām ašim atklatijās atpakał uš deħla dšihwoeetu. Paštatijās deħlā, bet no aīšgrahbtibas newareja parunat.

Lihse ar' gaħja pee šawejeem. Ar mahti gabalīnu kopā ejaš, bet negribeļa abus trauzet, tapeħz fotoja gabalīnu pa preekšchu. Slaidinam buħtu patizeeš, kaut apštahjušes un pagaidījuše. Tad wiņam nebuħtu talak jaeeet. Tad nebuħtu jašklausas mahtes šaldā bubinašchana un nebuħtu jaškatas wiņas preeka apmiglōtās ašis. Wahrigi, kā nesin kaħdu dahrgumu, wiņa neša rotā ušmauktu aīšfainiti. Drošchi ween tur atkal bij kaħds piħragš, kaħds galas gabalinšch, kaħda pušmahrzina šmalta žutura... Drošchi ween ari šchodeen, kā katru šweħtu šešideen, wiņa iškudrem bij naħtufe pee deħla žeeņā, lai peepaliħbdsetu bodes mammai, lai dabutu dahwanas šwehtkeem. Kā nabade! Waj wińsch tai newareja nopirkt to pušmahrzīnu žutura — un miltuš, lai žepj pate? Peežpadšmit rubuluš mehneši wińsch pelnija. Bet taħda bij wiņas daba, un tā wiņa uš katreem šwehtkeem nahza.

„Eš šchodeen ešmu taħds notušis,“ Slaidinšch eerunajās un gaidīja, lai mahte to šuhra atpakał. Bet wiņa til' laimigi pašmeħjās.

„Nu — titpat jau notekalejas ar' pa to garo deenu.“ — Un tad aīšgrahbti nopuħtās. — „Ro nu tu, deħls... Bet kam tagad augu deenu uš seena wahles jašwiħst... Waj tuħts šampā jamirktst...“ Wina pažehla balto lašdas nuħjīnu un paħra reišeš paweħjināja to.

„Rà nabadse — slaidri tà nabadse —“ Slaidinam atkal eenahza prahà un smags ruhgtums speedàs fruhstis. Winsch notahsejäs ihgni un newarigi. „Tu domà, ka man te tit weegli...“

Mahte atkal pasmehjäs, bet tuhlin aprahwa. Ziteem wina weenmehr stahstija, bet pascham kautrejäs azis teift, kautrejäs aplaunot, ka winsch, peeaubsis, spehzigis zilweks te tà tahds puika titai preeksch patelafchanaas, weegli maife. Un tahdu algu — tihri ne par to! Titai par patelafchana!

Slaidinsch apstahjäs.

„Nu tad ar labwakaru!“ — Winsch pasneefsa mahtei roku un skatijäs, waj Lihse reds un stahjäs. Ja, redseja un stahjäs. „Man wehl jaeet, janomasgajas. Annai labas deenas!“

„Dsihwo wesels, dehlis, dsihwo wesels!“ — Mahte tihri waj negribeja laist wina roku watà. Ur waru winsch to atwilla un gahja atpafal.

Ur waru atwilla un gahja. Saufi noklepojäs un neskatijäs atpafal. Muhscham tee miltu putelli koda rihkle un nebij atlahsejami... Zelsch nu bij pawisam klus. Wisfi sagahjuschi mahjäs swehtwakaru sanemt. Leelais karstums ar' atkritees. Kruhmajor patrehkli us leelzeta smiltim jau gulàs rafa. Kur saule bij nogrimuse aif Kurfemes fila, pret to weetu augschà pahrschepufes gara mahkonu schlautne — wirfu farkana, apatschà degoschi balta. Slaidinsch luhtojäs tajà, bet nefa newareja eedomat. Miltu putelli koda rihkle. Lusfi wehl weenmehr schkinda durwoju swans. Wisfi meefà ittà nirbeja bodes nerimstigais nemeers un knada.

Alfagahja gar kahposu un runtulu dahrsu. Gahja gar wezo stabulu, gar wezo, pamefio frogu aifstiteem logeem un wehja nodristato jumtu. Noluhtojäs garàs wezlaitu muhra ehtas galà eerihkotàs bodes aifsehgtàs durwis un logà un eegreesàs ap stuhri sehtà. Panems dweeli un ees lejà Daugawà isfeldetees.

Mamma kehki tikko tà bij no wannas iskahpuse. Baltà, garà kreklà stahweja turpat. Rà fahrta staba gali no kreklapatschas rehgojäs laufà winas basàs kahjas. Nowilttajà, wezajà kreklà wina isflauzija flapjos matuš. Rà diwas milstigas, nolobitas zelma fatnes abas fahrtàs rotas baltas spihbeja lampinas gaismà.

„Alisej, Frizin, atnes weenu spaini tihra uhdens. Rad sahju saehdas, tad man pa natti kahdreif gribas dsert.“

Ne wahrda nefazijis Slaidinsch panehma filo skahrda spaini un aifgahja pehz uhdens. Rad ar to atnahza, mamma bij jau istabà.

„Isnes nu, Frizin, to masgajamo uhdeni un wannu noleez pagrabà,“ wina sauza pa walejam durwim.

Un Slaidinsch fantelleja samasgu spaini, smebla no triifkahjes un nefa laufà. Un wisu laitu winam degunà kodàs seepju putu un sweedru smaka. Mamma wasarà swihda breefmigi, un tur wina bij masgajufes, tur patš bodneeks ne par to negribeja eet eelschà.

„Isskalo, Frizin, to wannu!“ mamma no istabes sauza.

Slaidinsch isfkaloja un nonefa tuffcho trauku pagrabâ.

„Waj tu pagrabu aifflehdſi?“ mamma praſſja, tad winſch attal eenahja. Bet winam negribejâs atbildet. Dweeli un ſeepes ſamellejiſ, winſch nogahja leja peldetees.

Uhdens jau bij kreetni atwehſis un nemas tâ neatſpirdſinaja kâ zitâm reiſem. Reſin no kureenes attrauktas glotas leelâm lehtſchgem pelbeja garam un reiſem nepatihkami ſipa klahſt. Almeni ar' likâs aſati kâ zitâm deenâm un ſtipri ſpeeda kahjapalſchas. Augſchâ pa leelzetu ſeeweefchu weſums aiſbrauza garam. Krehſlâ wairs newareja labi ſaredſet, bet droſchi ween winâ ſtatidamâs tâs ſatſchulſtejâs un tad ſkani ſmejhâs. Bet Slaidinam ſchowakar prahts nemas nebij uſ neekſchanos un jokeem.

Rad attal uſlahpa krahâ, wakarinas jau bij ſalittas galda. Tehjannâs, glahſe ar karotiti, ſmallâ zutura trauzinsch, bloda ar beſpeenu un ſweeſtu un diwi maſi plahzeniſchi. Slaidinsch paſlepſchus apluhkjojâs pehz neſablittâm zuhtas ribâm. Iſtaba karſta twana un ſmarſchas pilna. Un puſdeenâ titpat kâ netas nebij ehſis... Wairak neta neredſeja. Newitus nopuhtâs. Sehâs un ſahla ween ehſt.

Silti pihragi ar beſpeenu un ſweeſtu pa laitam neſaderas. Tehja bij atdſiſuſe un rendeni ſahja. Pirmos kumosus Slaidinsch apehda kahri, bet tad palita lehnaks. Leelâ ehſigriba nebij remdinama ar tehu un beſpeenu. Gribejâs ka ſahſata, ſpehzigata. Putekkeem peeſehrejufê mute un riſkles galſ ſawadi pahrwehrta ehdamâ garſchu. Palita pretigi, gandraiſ nelabi.

„Ehd, Frizin!“ — Mamma paſtuhma otru pihradſinu tuwat un noleezâs attal. Beſ jakas wina ſehbeja garâ galda galâ un ſutajâs. Melnâs, ihſinâs gumijas kemmes pahrmains gahja no weenas rokas otrâ un pawifam paſuda ſtrupajôs, iſburbuſchôs pirtſôs. Schnirtſtedamas tâs kahra peletos, notruſejuiſchos matus, kas reiſem pawifam aiſſedſa ſarlano, noſwiuhduſcho ſeju. Pehz trim, tſchetreem wilzeeneem wiſi ſobi bij iſrautu matu pilni; tos mamma ruhpiigi iſpluzinaja un lita uſ galda. Prahwa tſchupina iſpluhktu, blaugsnu raibumeem peeſehtu matu jau bij uſ galda ſtuhra. Un weenmehr wehl ſutajâs. Schnirtſtedamas kemmes kahra peletos matus. No peeres pahri galwai ſchſihruma weetâ balſnija plata ehdas ſtrihpa. Ubâs puſes iſ gludâ, ſpihdigi ſlapjâ apſega rehgojâs laukâ neleelas ſahrtas auſis. Sem noſchlutufchâ krela lengajâs wezenes truhſis. Reſnâs rolas, likâs, bij gruhſi ſaleezamas un ſmagi zetamas... Tiffo nomaſgajufis, bet ſwiuhda attal. Sweedru ſmaka karſtajâ iſtabâ attal bij ſaofchama... Slaidinsch atſtuhma glahſi, kur pahris mallu wehl bij dibenâ.

„Paehti?“ — Mamma pa matu ſpraugu paluhkjojâs, bet neſtubinaja wairs. „Tad ej, atneſ...“

Slaidinsch jau ſinaja, to. Peezehlâs, tiſſcham troſſchnaini atgruhda krehſlu un iſgahja bodê. Sagrahbajis ſawu lampinu, aiſdedſinaja to. Grahba naidu no atwillknes un behra ſtahrda zibâ, kas agrat bij kalpojufe konfelſchu kahrbai par wahtu. Tſchetri trihs rublu gabali...

wuens selta peezneeks... fajuja sudraba rubtu... sifka sudraba un wara nauda... Eschetrdesmit, peezdesmit rubtu schobeen wareja buht, to Slaidinsch sinaja no azumehra un no deenas darba. Kahrba lihds malām pilna — wehl ar roku japeetur, lai ejot papirnaudu nenozel...

Grabedama kahrba nofrika mammai preefschā. Ta nu bij galwu ar latatinu apschmaugufe, stubrus patausi fajejhufe. Iffkatijās wehl wezata un pretigata tā parasti... Resnee, neweitlee pirtsti kahrba grabha kahrba, fahka sortet un staitit.

Parasta prozedura. Ar sewischku, Slaidinam nesaprotamu tihtsmi mamma ratru wataru wilzinadamās, pehz eespehjas ilgal kawedamās istrawaja naudas kahrbu. Zitām deenām jau nebij nekas leels, bet schowatar ees ilgi. Nemahzeja jau staitit. Slaidinam pastahwigi bij jastatas lihds un japahr labo. Netizeja, sribhejas, fahka no gala...

Druftu nosubhejis desmittapeitu gabals... Mamma apgrofija to pirtstos, apluhfoja no abām pusēm, peebahsa degunu gluschī klast. Pahrsteigta, launām azim paslatijās lomija.

„Tas tak ir palschs. Ro tu nemi, kad neredsi!“ — Wina dufmigi pasweeda neglihto sudraba ripinu us wina pusi.

Slaidinsch neustrauzās. Ratru wataru tas pats atkahrtojās. Ratru wataru winsch aiffahweja sawu eenehmmumu, ihsto naudu un ari neihsto. Ratru nedetu gadijās ari pa kahdam neihstam gabalam.

„Tas ir ihstis, sifai druftu apfuhhejis.“ — Winsch pasweeda desmittapeita gabalu us neapfegta galba. „Kā fkan!“

Mamma apluhfoja wehl — patafiju ar nagu, pamehginaja sobos. Papreefschu atlika sewischki, bet wehlat tomehr nesin tā peejauza pahrejeem. Ilgi grabstija un newareja jatwert masos sudraba peezkapeitus. Tos wina pa laitam newareja eeredset. Weebās un ruhza, un resnee, neweitlee pirtsti tad palika drebuligi, nerwosi.

Bij jau labi wehlu, kad wina aifgahja pee masā skapishā gultas galwgalī. Notupufēs, plata kā isblihdufe seena guba, tufnidama tur flehdja, behra, stumbija un flehdja attal. Lihds schai deenai Slaidinsch wehl nebij dabujis redset, kur ihsti wini glabaja sawu naudu. Un lihds schai deenai ratru wataru winam pamodās saweda sinlahre paluhstotees... Kad mamma aifmigufe, un pascha bodneeta naw mahjās... Atflehgas winai drofchi ween sem spilwena... Waj kamehr wina wehl tur tā notupufēs... Latatinu apstihā galwa leelas balta un mihtsta tā puhpedis... Slaidinsch newitus sagrahba glahsi un isdsehra tehjas paleetas. Ro tad winsch wehl te — jaeet bodē gulet...

Tufnidama un raugodamās mamma nu bij eettraufufēs gultā. Krehslajā kaktā baltais latatinsch pawisam sapluhdīs ar spilwenu kopā. Sifai farkanā seja Jaredsama tā ispluhdīs besweida asinu plantums. Un lejal kailas, baltas kahjas, eeschkehrseniski pār malu, guleja us tumshās, sribpainās segas...

Naudas kahrba palitufe gultas galā us skapishā. Slaidinam jaeet palat. Winsch gahja un winam bij tahda sajuhā, itkā kad slepeni

jamanas aismigufcham plehfigam sunim garam. Bet panehmis apstahjäs un sahla statitees.

Ja. Tapat... Mamma neskatijsäs winä. Warbuht ari skatijsäs, bet krehflä Jaredsams tas nebij. Wina itnemas nekustejäs, pat winas elpu Slaidinsch nesadsirba — warbuht tapeh3, la sawa pascha winam flanigi schalza aufis. Bet fartanajä sejä... bet resnajäs, laistajäs rotäs... bet atschlutufschä krekla iflokä ijzelto kruhfschu baltumä... wißa leelajä, kempigajä augumä bij laut kas gluhnoschs, kas gaidoschs un klastu welfoschs — lä agraf... An waj tur mute nepakustejäs nahfoschä, pasihstamä azumirkla nojandas smihnä?

Nē — schowatar winsch newareja... Oßti elpu eerahwis, Slaidinsch apsweedäs un freidsäs laukä. Nisgruhda durwis un tad azumirkli klausijäs. Nē, nedsinäs pakaf. Nefauza. Ut, multis, multis! Rapeh3 tad? Waj winai tas wajadsigs! Neaisbeh3s nekur. Tapat jau buhs.

Slaidinsch apluhkojäs. Rinki aptahrt peekrauti, noputejufchi, apreebuhchees plaukti. No greesteem rehgojäs lejuw stahra spaini, pa wairakäm kopä safeetas datschas, kehshu buntēs, dseltenas un melnas sitinas, resnös grebdenös fatihtas wirwes, dsels grabbekti... Raut tur stuhri grabinajäs un tshihstjeja schurtas... Kä raganas kehki...

Slaidinsch nolika lampinu tuwal pee loga. No dibena kambarifcha ifnefa salnu maiju, turpat uf letes uftaifija sew gutas weetu. Te winam katru natti jagul, lai droshaki pret sagleem... Katru natti... Slaidinsch apluhkojäs aplahrt. Ja. Bet schowatar wiß isflatijäs sawabi swefchs... An wairaf lä diwus gadus winsch te nodsihwojis... Reifu reifem winam usnahza tahdas nelahgas nattis.

Alif durwim istabä bij tä lä trokfnis dsirdams. Itkä kad basäm tahjäm schluhtu pa grihdu. Uha — mamma atkal lihda pee durwim klausitees — waj winsch welti nedesina petroleju, waj neeet pee reekstu maifa... Spehjsch nitnuns Slaidinam pahrschalza wifu augumu. Pirmin guleja tä... Nu leen klausitees, waj winsch kahdu reekstu nepahrkofsch... Rotas sarahwäs dubrēs. Tihshi klaboschem sokeem winsch peestheids reekstu maifam, graboschi grabha, kratfoschi pahrtoda, ar wifu todolu issplahwa semē un toda atkal. Lai wina tagad te eenahktu! Lai wina eenahkt!... Winsch sinaja tikai to, ka ta buhtu pehdejä reise. Ne wina, ne winsch, ne jits... Utjehdsäs un patlausijäs. Renahza. Alif durwim bij kflu. Nu — protams!

Slaidinsch tä lä sagura, lä falaunejäs. Peh3 neprahtigäm dufmäm uspluhda kluza, smeldfoscha grubstirdiba. Nogurums bij leels, bet weß negribejäs gulet. Tuhlin aismigtu, to winsch sinaja no peedsihwojumeegä. Wifu deenu bij nodsihwojis lä zeetumä, un no ta tuhlin atkal meegä. Bet kad tad dsihwos? Waj tad wiß muhschs tä paces zeetumä un meegä.

Iswillä no letes apatschas apputejufschu fasti un atzehla wahktu. Laitraktu peelikumi, gramatas, daschadi rokrakti... Slaidinsch notupäs un bes noluhla ratnajäs sawä bibliotekä. Ur katru papira gabalinu faistijäs sinama atmina. Wesels stahrs — dsihws gabals no teem laiteem,

fad winsch laulã waj plawã strahdaja kopã ar ziteem, kad winsch pawalas brihdi lasija ziteem preekschã, waj atstahsija to, to bij lasijis, un tad wisi kopã pahrspreeda . . . Nu jau nebij laika islasit ne to awisi, to ziteem ifdalija. Un negribejãs ar wairs. Pamafam bij nonihtufe ta patila, kã nelaitis nonihtf jauns, glesns stahds. Ne lasit wairs gribejãs, ne par to domat. Ari par to nẽ, las pamests un faudets. Titai retumis usnahza smagas sefras . . .

Peleks papira wihtstolitis . . . To mahte schodeen atnesa. Slaidinsch peezehlas un atflehjãs pret leti. Wehstule. To winsch jau pirmin steigã pahrlasija . . . Iflasija wehl reis. Iflasijis ilgi statijãs uf neweillas rotãs apratsfiro lapu. Tas patã — to winam wisi fazija . . . Ko winsch patã, warbuht, drihf ari sahls tijet. Preeks un simts labu deenu . . . preeks par to, ka winam tik laba weeta un weegla maife . . . Ruhpãs Slaidinam titai drufku patuftejãs, bet eefschigi winsch stati eefmehejãs. Par Annu nẽ — bet, warbuht, ari par Annu, par sewi . . . par wiseem un wifu pafauli! Newareja tatschu fazit, ka winam nebij weegla maife. Peezpadfimit rubli mehnesi — ar tahdu algu wareja buht meerã. Waj tad winsch nebij meerã? Ar to winsch newareja buht meerã, kad mahte aifgahja laimigi smeedamãs, kad lihgawa suhtija aifgrahbtãs wehstules par to, ka winsch tik dauds pelna un eekrahj, ka pehz trim gadeem warẽs taift lahfas, usfahft sawu pusgraudu?

Pehz trim gadeem . . . Slaidinsch ishwilka no kuwera Annas gihmetni. Nesen nonehmufes un ar mahti atfuhthijufe. Peevilla lampinu tuwat, atfpeedãs elfoneem uf letes, galwu atbalstija rotãs un statijãs. Weidsamo waibstina winsch schajã sejã bij eewehrojis un pasina. Winam litãs, ka azu stropstites schelmigi trihf, ka nupat pawehrfees mute un pamirdfẽs prahwi, spehziigi sobi. Winsch sinaja, kã wina, laitinata, farauza peeri, un kã uf smeekleem sameedsa azis.

Peepefchi atgidãs. Tagad winsch titai domaja par to, to agrat sinajis. Da pusei ta bij doma, da pusei atmina. Tagad winsch tatschu pat winãs bildẽ nebij statijees. Agrat wareja stundãm ilgi. Bet tagad ar sinkahri un patiku luhkojãs pirmos azumirkus. Wehlat jau bij japeefpeefschãs, bet beigãs tomehr stats nemanot bij aifslibdejis projam. Schita bij pawisam jauna fotografija. Tajã Anna isstatijãs sweschaka kã agrat. Bet winam nu wairs nebij nelahdas teefmes domat par to, waj fotografãs aplam nonehmis, waj, warbuht, pasihstamajã sejã las pahrgrosijees — waj winsch patã un wina fajuhtãs mainijuschãs. Gurdeni winsch eebahja fotografiju atpatal. Aistaisija kasti un ar lahju pastuhma wezã weetã.

Laitam par stipru bij peegrubdees. Mamma istabã aistahsejãs. Slaidinsch klufinam sahka gebrbtees nost. Pehz brihscha mamma nokahsejãs wehl, un tad bij dsirdama winãs balks.

„Nu, to tu tik ilgi to uguni dedfina . . .“

Sazija wehl to, bet tas wairs nebij faprotãms. Satruhzees, Slaidinsch schigli nopuhya lampinu un rahpãs uf guku. Ehti jau nebij.

No rihteem aifweenam sahpeja sahani, waj kalla kumbrs. Bet pa nakti neta nemanija.

Tikai apgulees it ka sakaunejas par sawu glehwulibu. Rapeh3 winam ta jabaidas? Waj winsch behrns bij waj wehr3s? Waj winsch to petrolejas lahfti nespehja samafsat? Titko wehl bij gataws noschnaugt waj ko, un nu ta bijas!

Bet domas pat pee weenas leetas ilgi nebij noturamas.

Pa wairak fasteepees; kahju ikrus sahla trampji raut. Saleeza pirkftus uf augfchu un pahrgahja. Bet labaja gurna no pastahwigas lozischanas druifu sahpeja. Wareja just, ka rolas smagas un lozitawas pastihwas. Nepilnigi ismasgatee eestrambajumi pirkftos fuhrtfeja no filku sahlijuma. Bet tas jau netas. Parafte.

Meegs sahla miglot galwu.

Eenahza wehl prahta Anna. Tit ilgi ar winu kopä bij dsihwots un titdaudj pahrdshiwots! Tit beeshi bij domats, ko abi uffahks, ka eerihstoes, ka kopä strahdas. Winai scee nahstotnes nodomi litas swarigi; Winsch tikai islitäs, itka winam ari tee buhtu swarigi. Wina pate un azumirkli ar winu kopä winam bij tas labatais. Eenahza wehl prahta winas pehbeja fotografija. Bet tublin mihtli-pasihstama fahrtä feja sahla tumst farkana un swihstoscha un smalkajeem waibsteem zauri sahla auftees glehwi, tautaini un smagi. Nirbigu azu ftropftu neisdewas fastatit; masas, apatas, uhdenssilas azis isgudrem luhkojas kur sahnus un wezenes mute wiftas sawada, sihmiga smihna. Lihds zetgaleem tailas resnas tahjas, eefchkehrfenisfti par malu, guleja uf tumshas, stihpaina3 segas . . .

Slaidinsch ustruhtas fehdus. Waj tad tas leetuwns winam ne aifmigt netaus! Un peepeschi winam tika ftaidri, ka nebij wairas tas, kas fenal. Winsch newareja wairas schlihsfti un swehti un ar sawadu bilku sajuhsmu domat par sawu lihgawu. Winam wairas nebij eefahrtas, smarshigas putes, ko pawatas brihdi un garamejot noglahftit. Sahrti baltajam maigumam zauri breeda tumshais, fatwihkuschais farkanums, ftirgto smarshu pahrpulhda sihwa sweedru smaka . . .

Winsch titko aifgruhda roku mutei preefshä un aiftureja sahpyu brehzeenu. Azumirkli winam attal isftrehja zaur galwu nejautas, nekad lihds galam neisdomatäs, isbeedetäs un isftrenkatäs domas. Bodneeka naw mahjas . . . Weena pate . . . Uf galda nas3s, gultä beefs, mihtf3s ftipitwens . . . Un ftapiti naudas ar ko wisai pafaulei pahri war ftuht . . .

Pahrwitla roku par feju un attrita atpatal gulas weeta. Nu jau bij pahri ustraukums un nejaulä doma. Smagas, meega pilnas ftumjas gulas wirfä. Un meega pahрмаhtäs smadsenäs, palehnam dsifdamas, attal ufdsi3kftija sihtas oglites. Pee greefsteem auflas greb3enä sawihtas . . . Un sihtnas lihds pat semei notarajas . . . Schur tur plauktös eefist3s ftipras naglas . . . Silweta swaru noturetu . . .

Gruhts meegs nospeeda wisu. Uf seenas pulst3ns sita dirwadsmit. Kad tas noklusa, bij dsirdams, ka tahdä ftuhri grabinas schurtas.

Kahrkli

Karoti nolizis un birstinu domās pafehdejis, Apogš peezehlās. Andrs, paslepšchus uf tehvu un gultā eekritušcho mahri atstatidamees, bij jau aismantijees lihds durwin un patlaban klusīnam zehla krampi watā.

„Reisftreen nekur,“ tehws stingri teiza, „tu man pagreesīsi težili.“

Krampis stanebamš atrrita. Andrs wehl pagreefa galwu, bet nebij jau wairs ko zeret? Mahte guleja, ar lakatinu galwu fashchmauguse, un no winas nahza stipra lihfora drapju smaršča. Kad galwa sahņ, tad wina pehž pusdeenas allasch birstinu pagu, un pee težiles lozitees jau nu pawisam newar. Un tehws jau bij nonehmis zepuri no gultas kahjas, uffita dibenu uf plauftas un lita galwā.

Sakneebtām luhpām Andrs atgreesās, panehma stopu no galda un pee plihts spaini peesmehla wehl pilnatu. Schalti tiššcham nolehja semē, tā ka mahte gultā pawehra safartuschās, twištšochās azis.

Pār pagalmu eedams Andrs paluhkojās gar aplota malu. Pee Kweeschanu linu mahrkeem tur gaidija Janzis. Preešchpusdeenā gandš wini tur weenā mahrlā, kur pawafarōs upite pahri tezeja, bij atraduschī lihdbazines. Pa deenwidus laitu bij norunats kert un dalitees. Andrs bij folijees wišadā sinā buht, jo newareja eedomatees, ka tehws no tablās mešča „falas“ pusdeenā nahšs uf mahjām. Nu, warbuht, Janzis ifters weens pats... Galwojams jau wišch nawa... Andrim luhpas fatneebās wehl zeeschati. Nihklē speedās kaut las, ko newareja noriht.

Tehws wahguschā preešchā jau rihtojās ap težili. Bij atzehlis no seenas un aisdina ašij lihklus zeeschaf. Tad panehma turpat peesleeto leelo schkipeli ar isgreesfo rotturi un apluhkoja atmenōs atdurto galu.

„Nu, welžees nu abtrat,“ wišch saziija, Andri nestatidamees. Wišch wišpahri reti tad statijās uf puiku.

Andrs, tiššcham wižinadamees, lehja uhdeni težiles dobumā. Wairaf semē lehja nekā eesščā. Lai lihst! Šitpat jau Janzis wifas lihdatas ifters...

„Nu, grees!“ — Tehws lika schkipeles malu uf težiles.

„No klehts fainneeze ar treklaudetla baki nahza garam.“

„Nu waj tas puila warēs pagreesi!“ wina smehjās.

Apogš, kā arweenu pret fainneekeem, fataišija laipnu, gandrihš fmaidigu seju.

„Oh ja — tabds rehšeknis. Pusblodu putras weens pats isftreħba...“

Nu, grees!“ wišch klusaf un zeetat peebilda, pagaidijis, tad fainneeze aigahja noštat.

Andrs greefa. No sahtuma jau nebij nekas leels. Bet Andrs sinaja no peedšihwojumeem, ka wehslaku palifa arweenu smagafi. Zuhfu kaujamo tuteni waj wezu isfapti patriht, tas nebij nekas. Bet jaunū isfapti, tikko isfaltu zirwi, waj atraktu schkipeli — tur bij ko lozitees. Tad wišch labaf trihs files lapu peesčhina un sakapaja...

Andrs greesa... Wezu istapti patriht, tas nav nekās. Ar weenu pašču roku, kļokim pretimstahwedams war greest un skatitees, kā nospodrinatāis ašmenis pušlōkā lehnām slihd tezelei pahri, no teemgata lihdj pehdai un atpakaļ. Istapts mugurā silās swihnas nekad pilnigi nenodseest; kahta galā eesehjuma luhžinsch waj skahrda sloksnina smuti, lihdjeni notihā un wišī sīhli itkā maji, weenā topā safeeti behrni, kureem titai galwas ween zelituhšas laukā. Istapts tit smuti dseed: teewgali sīhli, speedsiģi, tā ka daschreis aušis saht tutet, bet jo tablat uš pehdas pušī, jo tumšchaki... Bet schkipele titai dohji duneja. Smagi un mihtsi lipa tezelei kļahē un greest ar katru azumirli palita grubtat. Istaptij notrin wirsejo malu un apalschejo titai reisi weegli pahrlaisch pahri; bet schkipelei abas malas trin weenadi. Abas pušes pret atmeneem išdaušiti leeli robi, tur atleektums janotrin gluschi lihdjeni; pats ašais widukka gals daschreis pawisam noleekts, — tad ap to ween to swihst. Ar labo roku kahtu peeturedams, tehws ar kreisās plauštu smagi speeda schkipeles malu uš tezeles. Gaudodams un itkā negribedams smiltschakmenis grausa beeso dselsi. No sahtuma greesās deesgam ahtri un weenadi. Bet pamašam palita lehnaks un sahta weltees grubdeeneem. It minutes Andrs mainija rotas, beidsot lehrās abām pee kļota. Bet tad jau wairs negahja tit lihdjeni. No augšchās leja kļoti nospeest nebij nelās. Bet no apalschās augschā gahja smagi. Pats wareja redset, ka rotām zaur ahdu steepās silās dīshflās, sirds aiselā kahpa kaktā, tā ka atpuhstees bij grubti. Starpiba starp abām rinka pušēm bij par leelu, lai wišu loku waretu noturet weenadi. Otrā pušē ašgals sahta zeltees laukā no roba; tehwaam pašlihdjeja labi noturetā mala un wišch jau otro reisi nišni pameta azis uš greeseju.

Deestahjās, pazehla schkipelel tuwat peešazim, apluhšoja un ar ihschki nowilla gar malu. Nesaprotami nolahbejās, nosplahwās sahnus un lita attal wirsā.

„Nu, grees!“ wišch attal ussauza.

Andrs pa to laiku bij peelehjis wehl uhdēni no stopa. Aplaištija ari ašs galus, tūri jau sahta kautt. Sahta attal greest. Nu tehws speeda diwreis stiprak; ar wišu plauštu gulās wirsā. Schnirkstedams birsa mihtstais smiltschakmens, uhdens palita bees tā dubti. Bruhns wilnitis weenmehr šitās pret schkipeles malu. Saleezees, tehws speeda. Wina galwa reisu reišēm peestahrās Andra šalmenizai. Un no mutes winam pluhda smaka. Reišēm winam tā šlimiba eeschās tā kā pahrgaja, tad šmirdeja masak. Bet nu pawisam neisturami. Mute winam pušwiru, truhstis stipri zilajās, un breešmigi šmirdoscha, karsta dwašcha pluhda Andrim taisni sejā. Witneem ween pluhda — un wišch mehginaja šawejo elpu ewwilt tā, ka lai nesatiktos ar tehwa, brihscheem publejās pawisam neelpot. Nelabi winam palita no schis smatas un wehl grubtat nekā no tezeles.

Arweenu šmagata palita tezele, arweenu beeschaki winā pušē ašs gals zehlās laukā no roba. Nu jau tehwa dušmigais šlats wairs nebebeje Andri. Wišch domaja titai par to, ka drih buhš beigās. Un tad

jau wehl warës aiffreet lihds mahrkeem. Wißas Janzis nebuhs paguwis
istert. Un tad tomehr abeem uf pufem...

Beidsot schlipele bij istrihta. Apluhkojis, ne wahrda neteizis, tehws
to pahrmeta pār plegu un gahja atpakat uf istabas pufi. Andrs, azis
bikli uf istabas durwim pametis, wirsijäs gar wahguschä stuhri. Bet nebij
winam schodeen laimes. Nupat uf durwim isnahza mahte melnu latatinu
apfchmaugtu galwu un uhdens kruhfi roka.

„Newelzees netur!“ wina uffauza. Winas bals bij ihgna, tschehr-
stoscha un fahppju pitna. „Peeschlin un fatapà sinenam tahpostlapas...
Divus klehpus... Bet ontligus!“

„Ur weenu taf deesgan...“ Andrs nedroschi mehginaja eebilst un
notahfejäs, lai nedomatu, ka winam bals trihsejuse.

„Preesch fwehtdeenas ar,“ mahte wehl starbat atkleedsa. „Weenu —
un farauf weenà galà. Un tad fatapà otu.“

Wina nolika kruhfi uf folina pee durwim un pahrtahpa pār fehtu
fainneeta dahrsà burlanus rawet...

Ur labo roku schlipeli uf pleza turedams, kreisà uhdens kruhfi
nesdams, Apogs gahja uf „falu“. Bij gandrihß pufstundas gahjeens.
Sainneekam ihpafchums istteepäs tepat werstes garumä. Un tad nahza
kaiminu plawas un ganibas un tad titai wehl, muifchas mescha eelotä,
„fala“ — leeks, pafems, lauta un plawas gabals. Gruhti peeejams
winsch bij, tapehß fainneets, kamehr ween wareja, sehja tur dahbolu,
wihtus un wafaraju. Bet nu wairß netas neauga. Nu bij jawed
mehfli un jafehj rudfi. Un Apogs bij falihdßis istihrit tos aifauguschos
grahwjus. Titpat jau druftu tuwat bij pee mahjam. Uß grahwju
ratschanu ween winsch dshwoja, un tad daschreis bij jaheet wisam
pagastam pahri.

Seewa, uhdeni kruhsë leedama, bij famehrzejuse nefamajam apseeto
pastalauflu. Patihkams, wehsß slapjums speedäs pirktarpäs. Schodeen
attal tarfeja tà negudrs. Mafs wehjinsch gan bij, bet no ta labuma
titpat tà netahda. Pa retam mahkonischam — bet to titai peelihda
tuwat, faule tatra istauseja. To Apogs 'sen sinaja: tad laudis aifgahja
deenwidü, tad faule katrreis jahla speestä tà traka. Karstums gaisà faneja
ween un tablat pret meschu laistijäs tà kauseta stikla stihgas... Apogs
nowilla weßti ar; isnehmis nafi un eebahßis bilfchu kabatä, ufinauza weßti
uf schlipeles tahta. Sawilla zepuri wairak uf azim. Titko putra bij
ehsta, bet, laitam, no siltes slahpa. Pazehla kruhfi pee mutes un druftu
padsehträs. Daudß nedrihtsteja — tad jau lihds wakaram neisnahßs.

Apogs negahja pa brauzamo zela. Pa plawmaläm, ganibäm un
lauku grahwjeem gan neisnahza tainnati, bet winsch tà bij paradis. Zif
winam gadijäs eeshana pa zeleem. Pa purweem, plawäm un papuwem
ween wasaru nodshwoja. Ras tos grahwjus isnehrijis, to winsch sawä
muhßchä bij israjis un istibrijis... Bet par tahdäm leetäm winsch tagad
nedomaja. Winsch domaja, zit labi, ja tagad apmahzees, ja uflihtu
treetns leetutinsch, ja lihds wakaram druftu mirgojis. Reifu resem winsch

pazehla azis us mescha eeloku, us kureeni gahja un tur laistijäs kã kauseta fitlla stihgäs.

Wehl jau nebij seena laits — titai pa dabhola stirpai schur tur bij redsams — bet sakaltuschas plattenes grabeja ween ap lahjam. Bischu dahbolinsch bij jau melngani bruhns un trefnatäs weetas wanag-sirni dseltenseedainäs grihstës nowehluschees guleja gar zineem. Bet us tahdãm leetãm Apogs nestatijäs. Winsch nogreesäs pehdeja ausu lautã un leeleem, nomehroteem sokeem gahja pa aisauguschõ grabwi. Pus-seedejuschas smilgäs pinäs pa lahjam, pelekwiwoleti putelti wewelãm saujãm bira aif sakaltuschõ pastalu malãm. Weetumis semenes jau spihdeja farklanãm strihnëm — tur lahjas stihdeja un saldistahbena smarscha no ischklaiditã fahrtã mistuma palita gaisã... Apogs nodomaja, ta te nahlangad katrã sinã papuwe, grahwis buhs jatihra, warbuht, attal isnahks darbs un pelna. Bet bes feschãm tapeitãm asi te naw wehrt. Un tas, pagans, sikhstës, nesin, waj gribës maksat. Pats, kad nemas dsert, tad naudu saujãm bahrstã, bet no strahdneeka zilweta, no ta titai plehst...

Karsti bij pa klajumu ejot, bet „lihzi“ Apogu apnehma tihri kã rijas swelmaina futona. Wehja nema. Ubãs pufës un preekshã meschs kã muhris. Stahbenëm gluschi farklanã papuwe litãs kã aifdegufës faules twehltã un nepatihkami speeda azis. Dwaschu rahwa zeet. Us labu tahds ellischs karstums newareja buht. Unnahks tahds krusas mahkonis. Atlijis jele ar', buhtu mihshtaka ralschana...

Apogs aigahja pa istihrito grahwi, lihds lamehr sahtlãs netibritais. Nosweeda schkipeli, uhdens kruhsli nolita lahrkla kruhma patrehfli. Pagahja tablat schtehrjeã, lahrkleem pawisãm aisauguschã grahwi, un tur no beefa zera iswilka zirwi, auklu ar meetineem un nowahrtitu, saktretuschu kuliti, turã bij pahra tulatu leels wihtstols. Atnefa, nometa patrehfli. Gribeya leektees pehz schlipeles. Bet tad peepeschi atgidãs, ta pahrat notufis; pahrwilla par seju plaukstu — ta palita pilnigi mitla. Pastatijäs saule. Pastatijäs us klajuma pusi: nẽ, Kweeschamu ustalni ar' wehl neredseja dabhola kraheju. Wairat par pusdiveem pulkstens newareja buht. Tad jau lahdu pusstundu war paschlauzitees. Eoteesu no watara peenems klast — tagad naktis pawisãm gaischas.

Apogs atfehdds patrehfli. Iswilka no bischu kabatas masu kuliti, atritinaja, ar lahpsitiu pagrahba balto pulweri, eebehra mutẽ un usdsehra wirsã no kruhses. Isklaidãs us wehdera, sodu noguldija us sawihtãm rokãm un aifwehra azis.

Sahlumã klausijäs titai, kã sahti-stahbenãs weelas paleetas tihkami tusa mutẽ, kã tur, tur uhdens malts bij notezejis, eeshã saldejoschi sila. Brihnischigi labs pulwers! Nebuhtu to eestahstijuschu, sen jau kapsehtã funi buhtu aifrehjuschi... Bet kã us to domas nogreesäs, kã tuhlin attal samanija wezo kaiti patrubte. Sahpet jau gan wina ihsti sahpeja titai reifes diwas, trihs par gadu. Pamasãm eesahlãs ar duhrejeem sahdnõs un schnaudseju sem kruhtim, ar nelabu duhschu un wemschanu, un kã

deenas trihs, zitreis nedetu, bij jagul femē. Zitreis sahpes palita tit nifnas, jonainas un plehsigas, ta bij jagreeschas uf galwas rinki, jakutas un jablauj pilnā takkā. Bet sasauteja wehdaru ar fildām lupatām un pelneem un pahrgahja attal. Leelajeem starplaitkeem palita titai nejaukās atraugas, kas nahza kaut tur no pascheem dšilumeem un wifu wehdaru rahwa tshoturi, debfinoschi skabhās grehmas, pret kurām stipri libdseja sōda pulwers, smata, pret turu nelas nelihdseja, un pamafiteja, graufoscha, nekad nekluftoscha sahpite, kura gan atlaidās, gan peetehra stiprat, bet pa laitam bij zeeschama, ja ari daschreis sobi jakalosch un jaajmeeds azis.

Pamafitem graufa ari tagad... Sagreesās nejautās, skabhās grehmas. Apogs sasseepās un atwehra azis. Cemigt nu jau wairs newareja. Sahpes — tas wehl nebij tas launatais. Peerafta sahpe, tas ir titpat kā peerafts schtipeles tahts, waj peerafts gultas maifs. Mihts is jau winsch nawa — bet kas tad rokpetna dšihwē ir mihts is un weegls? Jaisjur... Bet ko sahpa domat, to wairs newareja gulet. Doma par to paschu maso sahpi, par to, ta leelā sahlt palikt arweenu beeschata un nejaukata, doma par seewas un Andra listeni, par daudseem isputejuscheem nodomeem un par daudseem, kas wehl isputēs — ta wehl afal un nejaukat, matfijas pa galwu un daschreis zaurām nattim nelita meera.

Apogs luhtojās pār papuwi. Kā farlana sega preefch azim. Wilnu wilneem aifsozijās un peepeschi sagumuse palihda mescham apatschā. Kā sati-melna seena stahweja meschs. Gar apatschmalu beeso lasdu smaltfnis, augstak peleki un bruhngani toku stumbri, bet augschā kā brihnumainā welteni sagreesuschees toku fronti. Pret eglu melnsalo pamatu atplaitfnijās behrsu bahlganās schwihtas. Weetumis stuju toki pawifam nosuda aif oschu un klaru kuplajeem zetuleem. Stuhri, gandrihs atsewischki, wezā goba stahweja firmos matus karstumā uf wifam pusēm plati isflaiduse, bet gar winu pusanga ofols billi sprauzās uf malas pusi. Wehja nemanija, bet meschā tomehr kas schalza — meschā muhscham schalza. Prahtigakee putni bij nolihduschi tur kurais, titai auscha-spihdolinsch tintfchtinaja wifu zauru deenu. Zuhfshedams nokrita pehrnejs zeekurfs un, pate sewi nobeedejuse, wahwere, schmitschinadama un nageem strapschinadama, usftrehja augscham. Dsilat, libtscha dibenā, tur leelaiš meschs spehji nobeidās, tur no zirtuma krumajeem aifflehtā tihrela un eferineem pret tablā fila walni kuhpeja fila miglina, paretumis eekwerk-schejās mescha pihles.

Bet tās apratās, weentuligās skanas titai wehl pawairoja mescha schalkas pilno klufumu. Wiš libzīs bij smagas snaudas pilns. Tomehr Apogs neguleja. Azu plakti bij smagi, bet zeeti newehrās. Graufoscho sahpi Apogs wairs newehroja. Pametis skatu uf istihrito un iskratō gabalu, winsch nu nonehmees luhtojās uf to pusi, tur wehl bij darbs. Grabwji krusu schkehrsu, wiš kahrleem aifauguschi. Neweenas brihwas spraugās — sati sprogotas krumu grihtes, libdstekus jawijuschās, zititā sapinuschās. Wiš sakaltuschais, nolizinatais semes gabals kā resinā, salām, wirwem safaifrits.

Un Apogam winas jafarauj... Pa schteedrai jaispluzina un jafarauj. Rà weenâ galâ sahî, tâ newar atstahtees, kamehr neteel libhs otram galam. Ur jirwi, ar schtipeli — nageem jarauj sîhstais semes postitajâs... Apogam sobi fatodâs. Pus zilweta muhscha winsch jau bij zihnijees ar teem kahrkleem, bet auga wehl weenmehre. So wairaf isjirta un ipostija wezôs, jo raschenaf auga atwafes. Grahnjus tîbrît un rakt, tas nebuhtu nelas. Bet ar teem nolahdeteem kahrkleem katorgas darbâs. Tee apehda zilweta weselibu.

Zits skatitos tikai salas kahrklu kruhmû grihstes. Bet Apogs tur redseja wairaf. Pa gabalu winsch jau redseja tâs sîhtâs schteedras, kuras winam jafapluzina un pa weenai jaisfrauj. Tur bij blihgînas, atsewîschki tozini ar stumbru un kroni un trihspehdu gareem gada augumeem; peezôs, sejschôs gaddôs tâs isauga par leeleem kofeem ar pelekbruhnu, it kâ japlajfejuschu misu un leeleem, puhkainem puhpoleem, tur bites eet pirmajâ pawafaras medi. Tur bij bruhnee, spîhdige kahrkli, un sîhlee, pelkbaltee, no kureem ganu sehni greesa kludhsinas tupinu groseem. Un treknee, fatee, kureem lapas tik mihssteem sahsteem, ta leelâs wehjsch lausch nost, no kureem stabules mauz un, tad paauguschî, war sekumus jirf. Un, beidsot, semee, schepurainee, kas plehschas azimraugotees un ishâ laitâ aifaug weselas purwainas plawas; tee aug grehsenotôs lihtumôs, reewaini, bumbulaini, un sem mijas teem weetumis it kâ strupi dfenoki; teem sars aug sarâ, tee it paslepeni un wiltigi un newîshcho kahjâs turetees: janem un nozehrt un beigâs tikai atrod, ka naw tur wehl fakne, tur nozirta, ka lihtums sahle un semê eegrimis un ahra lauschot isplehsch un isahrda wîsu gludi norakto grahwja malu...

Apogam pa laikam dusmas kahpa kallâ un rofas sawillâs duhrês, libhs to paslatijâs uf scheem nolahdeteem lihtumainajeem... reewainem... pelekeem kahrkleem. No winsch tos bij jirtis un rahwis un plehsis — bet auga wehl weenmehre un nebij isnihdejami, kâ sehrga, kâ nelaiame tee kaweja rakkhanu un apehda zilweta weselibu.

Ilgat wairs newareja norimtees. Apogs zehlâs augschâ. Zeldamees jau sneedsâs pehz schtipeles, bet tuhlin atwilka pasrepto roku un palita sehdam. Passtipri eeduhra sahnôs. Apogam litâs, ka winsch pat newitus eewaidejâs. Bet tas nu newareja buht, no tahdâm sahpeem ween wehl newaid. Winsch peespeeda delnas apatschmalu schlihseniiski pee sôda un gar pîrsteem puhta dwaichu uf augschu: ja, nu jau smirdeja attal. Kad tâ wairaf sahka, tad Apogs patâs ari wareja saost. Un ta bij slihta sîhme.

Nopuhthu kruhtis appeedis, Apogs pasneedsâs pehz kruhses. Usnehma uf lahpsinas treetni wairaf kâ zitâm reisem. Norija un brihdi klauhsjâs. Ja, taisni sahposchâ weetâ, taisni tur, kur wiswairaf sahpeja, peepluhda glahstosch wehsûms. Un skahbenas atraugas atsitâs mutê. Labi, ka winam to pulweri eestahstija!

Alif muguras, klajumâ ari jau eestanejâs darba trofnsis. Sirgu tpruinaja, laut kas aisschlinda. Laikam Kweeschanu dahbola krahwjei. Apogs neslatijâs atpakat. Kas winam dalas gar ziteem. Zits winam

ari te nenahs palihgâ. Newilzinadamees un neklaufidamees winsch schigli uszehlâs.

Prahms gabalinsch grahwja bij jau iszirfts. Apogs nosteepa auklu un eesprauda meetinus — neko daubf newehroja: peeschuzis un aifaudfîs gan, bet taisn, widuzi jau pawisam bef auflas wareja ratt. Sacht. Wfâ schtipele smuti greefa. Gara sâhle, wihsgrreeschu un fahrflu teewatâs fâtnes spraukschedamas trubla. Pastala bij sakaltufe un kreifâs lahjas kaulinâ nejauti greefa. Bet basâm jau newareja: basu lahju newar miht uf plahnâs djsels kantes un eemihf faufâ, zeetâ semê. Buhtu jel atlijis. Bet naw zerams, ta tit drihs lihs. Rarfts tâ ellê... Satnes no weenas weetâs... Schnakfedama schtipele greefa.

Gandrihs nomehroti weenadeem gabaleem schtipele greefa laukâ aifauguscha grahwja widuzi. Pehz katra greefeena grahwrazis pakappâs atpakal un pamafam atmugurifki tuwojâs neiszirfstajeem fahrklajeem. Labo lahju uf schtipeles, weenu rotu pee lahja, otru turekli — pee katra greefeena bij ar wisu spehku un fwaru jafagulft. Seme zeeta tâ keegelis. Un fatnu nahza arweenu wairat. Ras gareniski patrahpijâs, tâs schtipele pahrgreefa. Bet schtehrsenistlâs palila. Un tâ zehla welenu laukâ, tâ gals aifmetâs. Un parastâ, noswehrtâ lenki noleeltee, ar nomehrotu spehku un peerastâ ritmâ kufinatee mustuli peepeschi sametâs, rotâm dshflâs fâsteepâs, mugura fatumpa un kalla aifgahrdsâs pahtrauktis elpas wilzeens. Pakruhê fâhpes eegrahba tâ afeem nageem. Tomehr ne tâs, bet laweklis bij tas nepatihkamafais. Bij jaatkapâ weenâ un otrâ pufê un tad titai wareja durt pa otram lahgam... Zita pehz zitas welenas kuhlenoja uf labo pufi un fagulâs paplatâ, taisnâ strihpâ.

Wisgruhtal bij norakt malas. Ar weenu duhreenu gribejâs isfert lihdj dibenam, tad isnahza dshli, un welenâ milfîga. Un uf malas stahwot iszelschana ari nebij til ehrtâ. Un fahrflu fâtnes, tâs stahpijâs wisgaram, un greeschot ispflosja un isbojaja norakto malu. Dâschreis pat gadijâs, ka lahda gara, teewa, tablatu eeaugufe fâlne norahwa welenu no schtipeles. Tad Apoga azis eeswehrojâs un luhpas kaut ko noschnahza.

Nosteepa auklu un noraka ari otru malu. Ismeta dibenu un azumirkli pashdeja uf grahwmalas. Bet nebij jau wafas. Padschras un nehma zirwi. Nu attal wispirms bij jaiszehrft fahrkli.

Kreifâ rola grabha lapainos zekulus, labâ zirta. Refnu kolu jau nebij — wisf grahwis pilns peleto, reewaino trubmaju. Bet reti lahdu ar weenu zirteenu wareja dabut laukâ. Nur domaja, tur winam wehl nebij fâlne; zirwis trahpija titai sâhle un semê eegrimschu libtummu, nepahzirta, titai eetreewa dshlat, rahwa galotni no kreifâs rotas un fâhpigi fâsteepa dshflâs padufes. Nebij jau afs — pagalam atzirfts swirgsdainâ semê un atmendâs. Refsu reisem aistintschejâs un itreis Apogs ihgni nonurdeja: „ech!“ Saru isjirtis, apluhfoja zirwi. Râ tad: attal weenis robs eesfts! Wifî sobi bij weenâs robâs, pirftu teem drofschi wareja pahri willt. Bet nefas tur nebij darams. Pusdeenu ar' nestahweja afs zirwis, seme, swirgsdi un atmeni tuhlin attoda. Zazehrft ween bij ar

tahdu puschu. Gluschi kà ar ahmuru jadausa, lihds kamehr sikhsto fatni dabuja puschu.

Altzirfš sars waj islausšs fatnes lihšums, nitnas rotas sweests, schwihšfedams un schalkdams aissfrehja pa gaisu. Paplatà srihpà, weetumis weselàm srihpàm gar abàm malàm krahjàs lihšumotas, gredse-notas fatnes un remainee, jawerwelotee sari. Pehžpusdeenas futonà fawihša brihnum ahtri. Baltàs zirtuma weetàs fajuhžàs un fatalta bruhngana fula, lapas palika schlauganas un rahwàs tšohuri. Sihwa wihštuma šmaršča peepšuhda wišu lihži. Gar wišem istihriteem grahwjeem, krusfu-schlehrfu pa papuwi guleja bruhnas kà apdeguščas saru sšrihnes.

Schwaks! Schwaks! — neafais zirwis krita uš sablè un semè eegrimumscheem tahrlku lihšumeem. Un katru zirwja schwakscheenu pawadija zirteja peestfanots elpas gruhdeens. Weeglaki bij, ja truhštis zehlàs un krita lihđši zirwim. Bet darbs tomehr bij gruhšs, tapehž ka iktatš sars un fatnes gabals šawadi eegulees un islozjeeš un šawadi zehrtams — zirtejam ik azumirkli jamaina kahjas, muguras faleekums, galwas pagreesums, ik zirteens šawada šawadi, šawadà wirseenà un ar šawadu špehtu — neweens kufteens newareja buht lihđšigs eepreekschejam un peesaisfitees tam. Schee tahrlki iktatru grahwratscha dšihštiau istšaiwija par sewi, wišu darbu šaplošija sikhšs-mafšs nesatarigšs gabalinšs.

Schwaks! — zirwis nobulšcheja un atšitàs. Pret atmeni nebij, to wareja dširbet. Bet kreiša, galotnes turetaja roka tuhšlin juta, kà sars ne drušjin nebij dragats, pat ne faleezees. Warbuht, pagadijeeš pret lahdu paleelaku robu zirwja sobšs. Zirta otrreis, un wairak ar eekschejo, ašako stuhri. Schwaks... Ne luhša, ne paleezàs. Apogam azis eesweh-rojàs un luhpas laut ko nitni noschtupsteja. Un nu nahža schwakssteens pehž schwakssteena. Kreiša roka nitni rahwa, lai sars stahw štingri un drihsak truhšst, labà zehla un zirta. Celaišumà pat notušums aismiršàs. Wišu laiku roka titai ar puhlem zehla šmago zirwi, ikreis zirwis zeldamees maslectin noswehràs lejup un titai pašča augšča, lihđš pat pležam štingri šawiltàs rotas špehji pašweests, pašlejšàs, lai ar šparu notristu uš wainigàs fatnes. Nu zehlàs taišni, itkà weeglats palizis, un taišni krita. Bet sars ne luhša ne leezàs.

Apogs ihgni nospšahwàs un nometa zirwi. Tihrà nerrastiba! Waj tad schitas weens buhs neišzehrtams. Šasplahwa šaujàs un abàm rokàm kehšàs klahšt. Šfrans tapat. Ašpehràs kahjàm turpat, fur wajadšeja buht fatnei. Neka. Rotas pašlihda, šaujàs palika šlapjums un lapu un misas drumsšas, abšs fahnšs tišpat kà ar ihlenu eedura, elpa taut fur pušželà aišmetàs kruhštis un aisspeeda tà, kà uš azumirkli palika tumižšs preekš azim, bet kahrkla sars stahweja tišpat štipri kà stahwejis.

Sara galotni rotàs, Apogs azumirkli atlaidàs uš grahwja malas. Sehheja un elsa. Šahnšs duhrejš gan bij pahrsfrehjis, bet patruhtè kà šmags kulats špeeda. Elpa gulšeneem ween nahža, un ja nesafodis sobus, lihđš ar katru elpas gruhdeenu rihkles galà eesfanetos waidš.

Apogs wisu to fajuta un apfinajàs — par stipru bij, lai neapfinatos. Bet nitnàs azis nenowebrfàs no rotàm fäschmaugtà, apbrauzità, fahle eegrimufchà kahrkla fara. Rotàs refnàs, bumbutaini-reewains, frups un schteetami neezigs un pasemigs winsch tà newainigs zeetejs bij fasteepees gahwratfcha nogòs. Newainiga, dšimtai atšhirta atfare... Bet Apogs winu pasina labaki. Tas winam nebij pirmais, un wiš wini weenabi. Puš muhscha winsch tos bij zirtis, rawejis un ftaudis, un arweenu tee faauga no jauna wehl tuplakt un beesakt un spihigtaki. Waj tad no zita winam ta fahpe bij! Un šchitas nu domaja, ta winsch jau til wejs un slimibas noweikts un wahrgs, ka neka wairs nespehji... ka winsch jau beigts... ka no wina wairs naw gahwratfcha un pelnitaja... Špihtet winam gribeja, nirkatees par winu, wina slimibu un nespehtu!

Uš azumirkli Apogs palaida faru. Tas schirgti un, tà litàs, preezigi atleezàs pulzinà pee ziteem. Titai pehž fäschmaugtàs galotnes un nobrauzitàm lapàm to wehl wareja atšhirt. Nu, pastahwi ween wehl, pagaidi!...

Tribfoschàm rotàm Apogs patehra kruhš, pagrabhàs pulveri un dšehra. Uhdens lija uš kruhtim un pa watejo krella preešchu suhžàs pee nošwihdufchàs, netihràs meefàs. Bet Apogs to nemanija. Nošweeda kruhš turpat faule. Pulwera kuliti aismirša semè. Pagrahba zirwi un abàm rotàm pahri reišchu spehžigi gahša. Bet tà jau nebij nefàs. Ne luhša, ne leezàs, titai galotne ween sparigi noraufstijàs. Apogs nometa zirwi un abàm rotàm pagrabhà faru. Rahjàm atšpehràs tajà weetà, tur wajadseja buht fatnei, un rahwa. Rotàs, lapàs nobrauzidamas un misu plehšdamas pašmula uš augšchu. Elpa aismetàs un rihtles galà aprauti eegahrdfàs. Bet kahrkls bij titpat stiprs, tà bijis. Un tad Apogu pahraehma fawads, fen nepeerebfets nitnumš. Winsch nehmas tà negudrs raufstit un leekt, un laufit un greeft kahrklu uš wišàm pužem un rinki. Sinaja patš, ka tà fagreesch kluhdšeniski, un ka pelekà kahrkla kluhga naw pahrraujama. Bet newareja walдитеes. Neklaufšjàs augošchàs fahpès un elpas gahrdfeenòs, titai leeza un greefa un raufstija. Nedomaja par to, ka kahrkls pee apafchàs jau bij palizis glušchi waligs un mihtfšs, atšpehràs titai kashjàm un rahwa. Alistufumà nesin tà šaklupa uš preešchu, neišzirštajà kruhmà. Šašmaugtais kahrkls winam nu bij kashu starpà. Tà wareja stipri raut. Winsch atšpehràs kashjàm un ar wišu augumu šagula uš preešchu. Un azumirkli atwafe spraufschedama atšchtehlàs kruhma pamatfatnei, un rotàm fäschmaugtu kahrkla faru kashstarpà Apogs šmagi krita.

Pats winsch lahğà nemanija, kas tur notika. Wišpirms mihtfši, lapaini galotnu fari fahitàs winam sejà. Gar taklu kaut kas it tà ar asu nagu ašrahwa. Tad kaut kas breefmigi šmagi eesita par wehdaru un gar azim fagreefàs dihwaini melni pintuki. Un wišu laiku winam litàs, ka kashjàs waligi un ehmoti weegli kuhlajas gaisà, bet galwa grimst un grimst šahpejofchà melnumà, un atpuhstees newar, un winsch patš no ašfuretas diwafchàs breeft arween refnats un šmagats un jashlypft noš.

Apogam litās, ka to wīsu wīnšch pahrdšihwojis un iſſjutis beſgala ilgu laitu. Kad atjehdšās, tad wīspirms eelauſšjās garu, gahrdšoſchu waidu. Kaut kaš ilgi un ſchnahzoſchi pluħda un notruħka garā waidā — leħnam, bet weenadōš paneħmeenōš weenadi atfahrtdameeš. Apogš apħehrās, ka patš waid. Mehginaja atwehrt azis, bet tajās tuhlin kaš duħrās un ſahpigi dšehla. Bet ari tāpat wīnšch ſinaja, ka tritis ar atrauto kaħrtla atſari, ka gul truhmā, ka breeſmigi ſatreezeēš, ka elpu newar atwiltt un jaſlahpſt noſt, ka galwa mirtſt it tā wahroſchā uhdeni un ka kruhtis un weħdars un wiſa meeſa neiſzeēſchamu, durtoſchu ſahpju pilna.

Ar leelām puhlem Apogš uſtrauſjās ſehduš. Iſſkatrš paluſteēš deſmittahrt pawairoja ſahpes, tā ka gandrihš bij jaħleedš. Rokas tā atrautas ſehlangani luma pret graħwmalu. Mugura leežoš. Mute litās pilna ruħgta ſlapjuma. Bet titai druſtu bruħna, lipiga ſchidruma wareja iſſplaut. Nejauta ſmata bij tā beeſš latats, kaš aiſſeetš degunam preeſchā. Un katram elpaš wilzeenam lihđſi ſlaneja waidš. Apogš nemeħginaja to aiſturet, wīnšch ari newareja to aiſturet. Tagad ſahpe wairš nebij aiſſurama, ne peewaldama. Tagad wīnšch bij breeſmigu ſahpju warā — tā tuhłtoſchās balti nodeſſinatās kneebawāš, iſ turām ne maĵo kaħjaš pirtſtinu neſpeħja atſwabinat.

Žitām reiſēm pahrgahja, bet nu litās augam ar wilni. Reiſēm ſagraħba tā, ka bij jaħleedš pilnā balſi. Nu jau wairš par ſraħbaſchānu nebij to domat. Ne par to Apogš newareja domat. Wiſš augumš luma kopā un ar katru azumirłli palika neſpeħzigatš. Tā ween bij, ka jaatlaiſchāš uſ muguraš. Bet ſinaja, ka tad wairš augſcham netiſš. Dſihwibaš griba tomeħr weħl nebij noſlahpufe. Nu titai bij jarauga tiſt uſ mahjām atpaſat... Slaħpa, breeſmigi ſlaħpa. Guldeeneem nahza ſlaħbaš greħmaš, iſbružinaja riħtleš galu un muti. Bet peemirſuſeš bij uhdenš truhſe, un pulwers, un wiſš. Titai uſ mahjām atpaſat wajađſeja tiſt... Apogš atſpeedāš uſ rokām, bet ſkalati eewaideameeš atrita atpaſat. Tā newareja. Mehginaja notupteeš uſ zeleeem — un iſdewāš ar'. Uſ zeleeem tupidamš un ſwahrdſidameeš pamanija turpat žirwi un ſchłipełi. Paſneedšāš un mehginaja paželt. Bet ta jau wairš nebij ta ſchłipele, ar kuru wīnšch deendeenā riħtojeēš. Rā peeauguſe, tā ſemei peeſtruhweta. Triju taħdu, kā wīnšch, wajađſetu, lai waretu paželt...

Nu jau wīnšch bij kaħjāš un mehginaja eet. Mugura ģuħſa, kaħjaš łodſjāš. Rā ſtripi peedſehreeš wīnšch ſtreipuloja pa ſlaħbeneim un pināš ſmilgāš. Zepure bij palitufe kaħrtłōš, muſchāš lipa ap ſlapjo peeri, bet taš jau nu bij weena alga.

Pār iſtiħrito graħwi pahri tiſt nebij domajamš. Apogš nogreeſāš uſ meſcha malu. Puhraweetas diwaš tā bij janoet leeſchūš. Bet tur gar meſchmalu un par plawām lihđſ pat Kweeſchaneem ſteepāš weēš meſcha un ſeena zełſch.

Apogš nemanija meſchmalāš weħſumu. Neka wīnšch tagad neredſeja. Ģar azim greeſāš dšelteni rinki un atpuħſteeš bij ģruħti. Ar katru ſoli

palika gruhtaf eet. Titai weena baile Apogam bij: nepatrifit — jo tad jau wairš newartu ufzelteš.

Ilatrâ dobitê kahja pašchluta un wišs augums fatuma uf preefſchu. Bet winſch turejâš, ſobuš ſakobis turejâš. Notâš tengani karajâš gar ſahneem. Galwa ſwahrfrijâš no weena pleza uf otu. Krellš uf mugurâš palika melnš no ſweedreem.

Raut kur patahlu preefſchâ eeflânejâš zilweku balſiš un ſmeekli. Kweeſchanu dahbola krahweji. Tâ tâ labat, tâ meerigat ween Apogam palika ap ſirdi. Zilweki... Echâ waj tâ, bet ſemê nepametis. Palihdſeš, taut tâ jau nogahdâš uf mahjâm.

Bet nu nahza wezš, ſawâ laiâ dſiſch, un pawifam aiſſchluziš grahwis. Tomehr pahrrahpâš gan. Bet tâ iſlahpa, tâ kahja aiſmetâš aiš tſchintura un diwus ſoluš paſtreipulojiš Apogâš ſmagi pakrita un tâpat ari palika gulot.

Breeſmigiš ſwarš winu ſpeeda pee ſemeš. Krihtot wehl tâ tâ eeſchahwâš prahtâ: warbuht redſeja, warbuht nahkš un pazelš, pirms odi un atlâš muſchâš ſaehduſchâš. Bet ſemê atſitoteeš wišs palika tahlſch un ſweſchš un neeſofchš un beſgala weenalbſigš.

Titai gar azim greeſâš peleti pinkuti. Bet kad labat eeflâtiâš, tad redſeja, ta tee nebij nekahdi pinkuti, bet gredſenoti, reewaini kahrklu ſari. Tinâš ap kaflu, pinâš ap wehdaru un truhtim un ſchnaudſa noſt...

Kalnâjâ ſmehjâš jaunee, weſelee ſrahdneeki. Patrituſchais plawâ dohji waideja. Bruhna ſemeš bite, eedſchlufe, iſlihda no netihrâš plaukſtâš apatſchâš un uf mugurâš apwehluſeš, abuš galuš kopâ ſarahwufe, ſpahrnineem ſibinadama ſihza.

Dzejoli

Refignazija

Veļšič pahtrauz naktchu melno mehmumu,
Sirds trihžot klausas liktenlehmumu.
— Kur laime balti starošā, tur laime ta, to ņolija
Ņew dšihwe eeauſt deenu ritumā?
— Gaišs walgi weras wehja ņtraujā ņitumā,
Kā klusu biņchu pulks, ņmags leetus nolija,
Waid witni ņirmā uhdens kritumā.

Veļl dwehš'le iņņkanejuņe naw lemtā patņanā,
Jau reeta ņtundā auņis klausas aiņritošā atņanā.
Krahž witni ņirmā ņtraumē weldamees,
Wed peelijušee preeņchu ņili ņmagu walodu.
Nakts melnā miglā eetin debesž palodu.
Iņ tablēm ņlana pluhņt pret ņwaigņnēm želdamees —
Ņur Naņwe iņkapti ņew trin ar galodu.

Wakara wahrtōs

Kā upuraltari deg reeta mahņoni ņahrti,
Ņo klusā ņpulga ar wakara walgmi jauzas.
Iņ wineem tablažeem altareem dwehņele trauzas,
Bet nelaiņch ņemes ņalee wara wahrti.

At ņadegt ņlanošā un ņaigojoņhā altarleeņmā!
Kā ņaldeem duhmeem gaiņt beņ ņkaurām moņām,
Kad kalnuš ņwehtis jaunais rihtis ar ņalgojoņhām rotām
Un gaiņt atņchalts mihleņtibas dņeeņmā!

At dņeeņma ta, aiņ ņileem gadu kalnajeem kaš ņkanēs,
Ņew mana ņirds, kā upurleeņma, ņaldi kwehlo...
Nakts naht un nodņehņch wakarwahrtu wiņmu wehlo —
Drihš ņwaigņņhnu putekli pār ņemi baltā dežā ņanēs.

Es gaidiju

Es gaidiju kad Tavi foli stānēs
Un trehslā mirdsēs Tavu azu stari —
Rā gaisš tad apfahrt saldi sanēs,
Rā selta bišchu pilnee seedu sari.

Do seltmirdsfošchai spulgai kluši pluhstot
Man dwehš'le saldās šahpēs schalkoš,
Un tawā sposchumā pats staidris kluhstot,
Es Dewi tihšchu mihlas pawedeendōs smalkōs.

Es šawu sirdi, šahpēs aishwainotu,
Dew preekščā nolitšchu. Gan degu kaunā,
Ra swihstu pehrtu naw, ko Dew lai dotu —
Eit sirds, tas kwehlo leesmā muhščam jaunā...

Du atnahzi — un pagahji man garam — — —
No jauna leezas ehnaš melnā lokā.
Du atnahzi — un pagahji man garam — — —
Wehl kwehlo sirds man issteeptajā rotā...

Wehl manas luhpas weras gaidās: stahwi!
Sirds kaišt wehl lahšodama kluši...
Alif kalna dširdu aulekščojam nahwi,
Schalš pušnaktš: „Mihla — — nahwe — — duši — — —“

Zeta terzinas

Klušā rihtā pušnaktš sposchums dšija — — —
Maktontugi miglas burām šilai dšelmei pahri lihgo.
Swaigšchnu dahrsam seeds pehš seeda rifa — — —

Rihtš no jauna wehja kolli stihgo,
Jaunām dšeesmām apšweikt šauli Karaleenu,
Mirdšums tahš jau miglas schalkšmei zauri špihgo.

Štumji gurdš pehš šapnu štundām šagaidu es deenu;
Wišu nakti swaigšchnu tahlēs ilgās wehrees,
Šapnu dšiju šili trihžošchu es kluši tahlat šeenu.

Pušnaktš bahlōs pagalmōs es šen jau twehros.
Rota negribot twer šaules selta laufu,
Wina wišmā šmagi dširtkfoščā es muhščam neatdšehros.

Labi tam, ko švešča laime nespeesch rofu gaušu —
Silas ehnas smeedamās ar saules stareem taro,
Tee kas zelā dodas, iſdser bikeri lihds galam gaušu.

Ko man šaule, bahlā šaule, kad man wiſu nakti garo,
Lehni ſchubpodamees ſchalko balto ſwaigſchnu ſili,
Kad man Tawas klufās azis ſtaro!

Ratru nakti, kad pār galwu ſchalz man. ſapni ſili,
Tewi, Wiſugaiditā, es ſaldās ſahpēs ſkauju,
Tewi nowedu uſ ſapnu zelto laimes pili — —

Schoriht, atmodees, es dſirdu wehju ſtraumi ſtrauju
Garam manam klufam logam pluhſtam,
Saulē logā eemet ſelta ſmilſſchu ſauju.

Selta ſobens purwa miglā ruſh tam,
Kam naw ſapna, par ko deenu zihnitees, neweena.
— Saulēi preti zelās dwehſele, taš iſbehguſe guhſtam.

Tewi ſweizu, Saule Karaleena!
Manōs ſapnu wahrtoš rihts kad peeſita ar ſelta wahli,
Peezehloš es, laulā gahju, Tewi eeraudſiju, Deena.

Tewi eemihleju, Deena, Tawu dſidro, plaſcho tašli.
Klaufotees man Tawu zetu ſmagā ſchalkā,
Muhſham dwehſ'le trauks uſ ſaulainajo tašli.

Bahlās naktis ſudrableetutinā ſmalkā
Silus ſapnu ſeedus karotaja dwehſelēs redſ dihgſtam;
Saulē taš teem ſpehta brunas, ko tee deenas gaitās walkā.

Watars taſhſch kad mani panahſt ilgās twiſhſtam,
Muhſcha meeru pušnaktš lai man ſuhſta,
Tewi, Wiſugaiditā, jutifchu klufi pahri lihgſtam.

Tawa klufa azu ſpulga, — pušnaktš ſudrabruhta,
Nelauš man, la tumſchās ſchaubās ſemē trihtu,
Muhſcha gaita nepaliktš man gruhſta,

Muhſham jaunš es ſweifſchu muhſham jaunu rihtu.

Sveschneeka dseefmas

1

Skatees nakti, skatees deenā,
 Skatees tahlo swaigschnu dejā, —
 Un tu leelai weenmukibai
 Cefstatišees dšili fejā — — —

Kad buhs išdšifusčas švezes,
 Kad aif loga tumša stahwēs, —
 Tawu balto deenu šapni
 Šchaubas murgu nakti nahwēs.

Kad buhs šawihfuschi seedi,
 Kurus wina matōš sehja;
 Kad buhs ištufšoti kauši,
 Kurōš wina wišnu lehja, —

Meklē šawu balto špeeki,
 Tahlo žetu klušo draugu:
 Tawu šeno deenu beedri.
 Gaida šawu štumjo raugu...

Skatees nakti, skatees deenā,
 Skatees tahlo swaigschnu dejā, —
 Un tu leelai weenmukibai
 Cefstatišees dšili fejā.

2

Šee reetofčas šaules pehdejee štari,
 Raš manās dšeeštofčas ašis mirš, —
 Nahš rudens naktis un ledainš wehjšōš
 Štings žittahrt juhtās degofča širdš.

Bes kveblas flati; bes dšhwibas domas, —
Rā klinti ižirfšs, šahweš weens...
Un buš tew weenalga, ko nefiš dšhwe,
Uf turu puš rit pawedeens.

Tit baltās naktis, kad kahwi ees kaujā
Un silās tahles ašinis mirkš, —
Tew dwehfele mirušo gari zelšes
Un dwehfele fenās kaitēs širgš...

3

Un atkal pagahnes kapšehtā
Starp feno deenu kapeem eju —
Kur ziktahrt fahpēs plošjās širšs,
Rā ahrprahtigs es tagad smeju.

Te negaiša naktis aproku
Eš wišus feno deenu tehluš...
Un gadeem winuš apraudu,
Rā mahte — nelaimigoš dehluš.

Te mana mihla un žeribas,
Te duš mani mehrti un ilgaš,
Te šchaubas apraka tizibu, —
Toš wišus šedš dšeltenas šmilgaš...

Un tagad — te manas šchaubas duš,
Mans nemeers, mans eenaids un lahsti. —
No manu altaru augštumeem
Nu pehdejee deewelki gahsti.

Un lehni šatumst pehdejā naktš
Pār dwehšeles tukšnešča šmiltim: —
Man pahri atližis titai šmaids
Pār kapšehtā dušofchām žiltim.

4

Wišs weenalga, kahdas luhpaš,
Štuhpštis tarvas — ištvihtušchās: —
Reištāuks tās fenās juhtas,
Nahwes meegā eemigušchās...

Wišs weenalga, kaħdas ſkanas
Dſihru nakti ſihggaſ radis: —
Dſihwe jawam dſelſchu rokām
Tewi taħlās gaitās wadis.

Wišs weenalga, kaħdi ſkati
Dwehſ'les beſdibenus wehros: —
Kaſ ar winas ſmeekleem ſmeefees? —
Kaſ ar winas ſehram ſehros?

5

Eſ iſbridu ſchaubu pluhduſ,
Uliſ manis — neſinas paltſ, —
Zaur nakti pret rihtu eju
Eſ — ſahpēs maſgajeēs — balts,

Par kaħru nedroſcho ſoli
Ir ſamalſatſ ſahpju gadſ;
Par kaħru malbigu domu
Balts balinats melnais mats...

Beſ ſahpēm, beſ ilgām eju,
Rā karaliſ — lepnis, droſchs...
Eſ ſinu: preekſch manis auſis
Rihtſ ſeltainſaigojoſchs koſchs.

6

Lejaſ un kaħni kā miruſchi duſēs,
Un muhſchigi ſchnahzoſchā juhra klufēs,
Un tawaſ ſahpēs laiſ eemidſinās, —
Bet domu, kaſ tewi iſ mahjām ſauza,
Kaſ tewi — guruſchu — tuſſneſi trauza,
To dſihwiba muhſchōſ eedeſſinās.

Gurſ darbā rokaſ, bet tehlu to weidoſ:
Rā ſeedoni jaunu, ſwehtlaimes ſmaidōſ,
Kaſlibu pilnu ſeeweeti tehloſ...
Atkał un atkał ees beſgala eju,
Rā iſſalziſ, wehros iſkaħru ſeju —
Un welti ſuduſchōſ gaduſ ſchehloſ...

Lihdſ rudenſ nakti, kaħ ledainōſ kofoſ
Ur waſaraſ eħnām rudeniſ karaſ, —

Tad wiſu ſapratis, lahdot kritis...
Tad ſapratis wiſu: — ta meklet gahjis
To tehlu, par kuru patš neſinu klahjis...
Bet dšihwibas pehdejā ſtunda ſitis.

7

Kluſā ſtundā eš tew klehpi
Sahrtuš plawaš ſeeduš behrſchu;
Tawa iſmiſuma mirkli
Tawu ſapnu wahrtuš wehrſchu;
Tawāš iſdšifušhāš juhtāš
Tawnuš leeſmu ſahrtuš degſchu;
Tawā putektainā zelā
Purpuru ſem kaſjām ſegſchu;
Tawu noguruſcho gribu
Mana dšeſſchu griba wadiš —
Tawāš iſtwihluſhāš kruhtis
Wina brihnumdahrſuš radiš...

Un tu ſapratiſi mani:
Kadehl gahju ſweſcho eju,
Kadehl nolahdeto miſlu
Un par paſaudeto ſmeju.
Un tu ſapratiſi tehlu,
Kuru ſawāš ilgāš ſweiži: —
Renoschehoſi tu wahrduš,
Kuruš — winu miſlot — teiži.

Šweſchš eš tawāš ilgāš nemſchu
Lihdſi ſawā taſlā gaitā,
Un tu ſinaſi, ta wināš
Rihhta mekletaju ſkaitā.

Zelfsch

No rihta, gaismai swihstot, dobja dunona
 No meega tewi zet. Tew nawa jazelas
 Un jaeet smagā, gaušā deenas darbā;
 Bet gaismai swihstot zela dobja dunona
 Saht loga ruhtis trihzinat un meegu fleedē.
 Rā augdams wilnis welas ratu rihbeens gaušs,
 Ar dsestrām trihšām pahrpulhst segas fašildito meesu,
 Ar spehju schaltu pahrstreen apimeegoteem nerweem,
 Ar spirgtu spehtu attal eekustina smadsenratus
 Un tahlē nofludams wehl ilgi aušis dun . . .
 Aušs klaufas: Nollušis — un attal rihta klušums
 Ar mihtsu rotu speedis gurdos azu plafstus —
 Bet nē! jau attal dun un attal pahri welas,
 Un attal . . . Nu pawišam nenorimsi.
 Pehz rateem rati brauz. Gan ahtrā strehjā
 Dun zelfsch, un schigla sirga kahjas klafsch,
 Un teewa pahstadsina jotam gaisā pliušsch, —
 Gan smagi goridamees wesums welas
 Un tehraudrahdses zela granti nirksti,
 Un eesmatuse balšs to kluši lahdaš,
 Un smaga roka smagi schwakstot fit . . .
 Nu azumirkli klušs. Tad nipri joti
 Saht nirkstet. Walodas un smeekli sudrabstani.
 Un attal dsirdas ratu rihbeens gaušs, —
 Rā augdams wilnis pahri welas,
 Ar dsestru walganumu peeelj fašiluscho gultu,
 Naktis weenaldfigo negurumu projam skalō
 Un jaunu deenu dsihwot zet un tehlot.

Wehl faules dsestram stuhpštam neativeras linu silās azis.
 Gar grahwju malām alšchnu truhmi blahwi spihd.
 Wehl rafa ruhsgana naw noschuwuse zela smilkstis —
 Bet widū balti usruhgušchas ratu fleedes,
 Un zela putekki jau smarscho walgā gaisā.

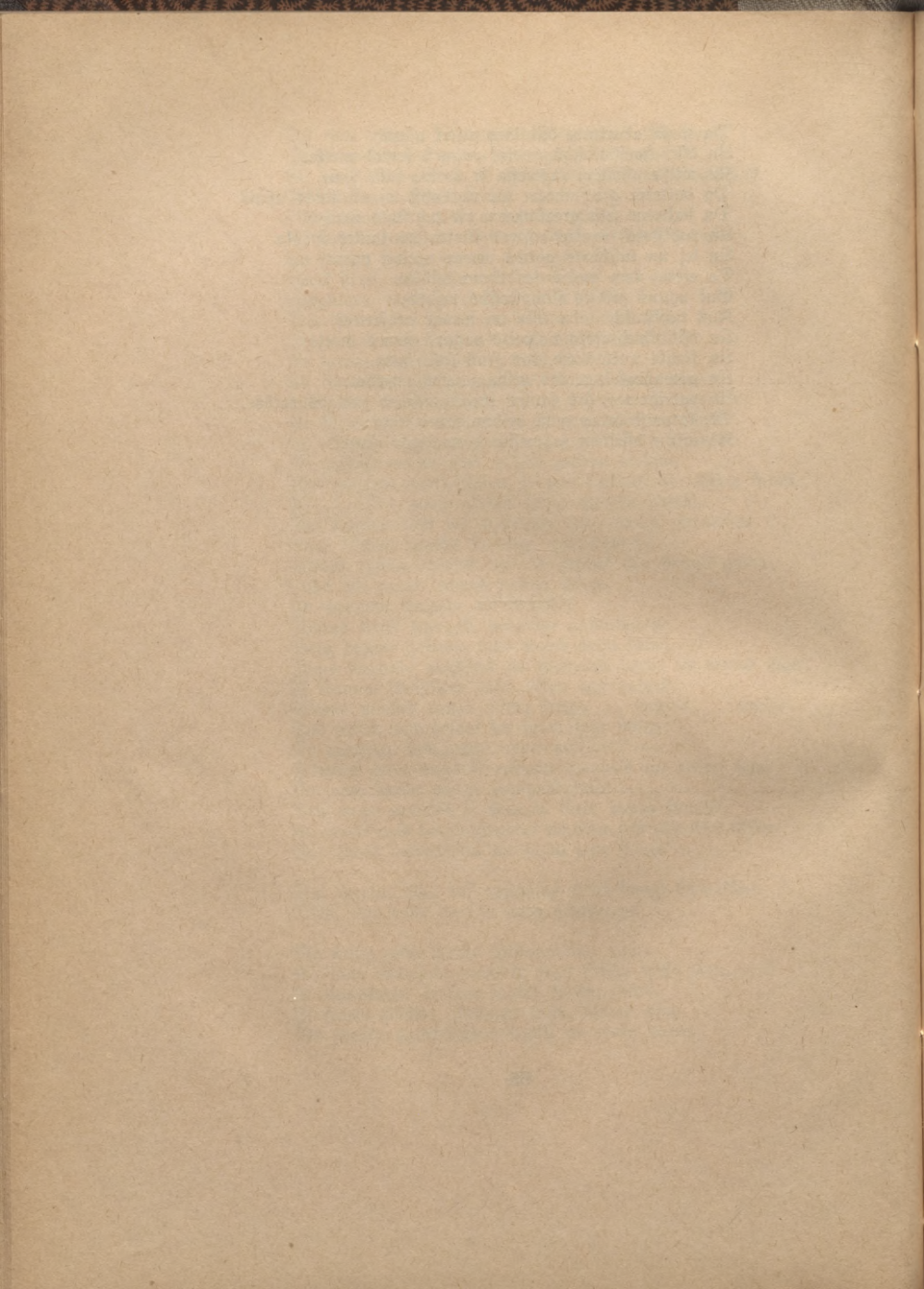
Alf tilta weegla pahtadsina jofam nopliufch ftani,
 Valtš mahkonitš pret eglataugu pawehrþjas
 Un grihstē fawehlees uf pušplautufcha lauta nogulftas.
 Pret kalnu wefumš brauz.
 Lihðf rumbàm fmilkschu lahrtas klati riteni,
 Rà negribedami, kà pretimuredamees kalnà welaš
 Un fmaga šwara ſpeesti gruhſchi ſten.
 Welk ſirgš, welk žilwekš. Groſchus apmetiš
 Ušgalam, brauzejš gulftas wišà ſpehtà,
 Bet iſtaltuſchee riteni ar ſobeem toſčas aſiš,
 Sirgš klup un wefumš raujaš lejà atpakat.
 Ar launu lahſtu želaš ſarainš tokš
 Un ſchwakſtot trahpa wahjaš, behri-ſirmaš lahjaš,
 Lihðf augſchai fmilkschu noputejuſchas un trihſoſchas.
 Ar kluſu waidu wilzejš ſchigli augſcham trauſchas
 Un elſdams attal gulftas žeeiti ſalaltuſchàš ſatàš —
 No aiſtufuma dwaſcha nahšiš puſchu plehſch,
 Pàr wežeem nodiluſcheem ſobeem ſarlanbahla mehle taras,
 Ap aſarotàm azim ſakriht lahru muſchu publiš,
 Bet ſarainš tokš beſ apſtahjaš kriht ſmagi ſchwakſtot . . .
 Kam dſihwu radibu tà moži, weſumneel?
 Winſch darba beedriš tew un draugš jau deſmit gadu.
 Juhš abi juhgti weenà paſchà juhgà
 Un weenam lungam abi kalpojat.
 Weenš kritic ſchogad, warbuht nahkamgad,
 Pehž deſmit gadeem oturu wediš kapu kalnà —
 Žumš weenadš muhſchš un weenadš darbš un weena alga . . .
 Iſ firmàm ſtropſtēm paſið niſnu ažu pahriš,
 Weenš mirkliš runà: ſlima ſeewa . . . behrni . . . maiſe . . .
 Tad labat nowehrſeesh un ſawu žetu ſtaigà:
 Ro pariſam, kaš juhgà, wari atbildet? —
 Preekſch wina runà ſtrandainš ſwahrtš un melna ſeja,
 Un agra darba moſàš ſpulgotš ſtatš —
 Tew tawa gudriba ir iſlolota kluſa meera ſtundà
 Un tawaš ažiš launà iſwairas no wina ſaſtrahdatàm roſàm — —
 Tad labat nowehrſeesh un ſawu žetu ſtaigà . . .

Bet ſarainš tokš beſ apſtahjaš kriht ſmagi ſchwakſtot.
 Wehl ilgi wilkt un ilgi gala neſafneegt.

No kalna gala weras břiſnumaina aina:
 Rà ſatu, ſimtejadi nianſetu ſegu klati wiſa ſeme,
 Iſ tſchinturitš ir ſata ſauleš ſpehta pilnš,
 Iſ ſemeš žihþla, iſdſinufe ſatu, dſihwu aſnu,
 No ſpehta pahrpilnibaš tuhkt un walà weras.

Da walā adaritām dšihslām aistek ašinis,
Un dšili kvehlojoschā tweižē pagurft semeš meeša.
Rā milsu dširklēm sagreefta ir deewa satā seme,
Da balteem greefumeem tur nopluhft winas satās ašinis.
Da balteem žetu greefumeem rit tuhftots ratu
Un tuhftots traufōs aifwed iſwirufcho ſaules ſpehtu
Un lej un tuhftots gadōs newar peeleet pilnu
To eferu, tam melnā beſdibena dšihle
Gul uguns pilditš ſlahpſtoſchš puhtis,
Kaš tuhftoſch gadu dšer un newar atdfertees . . .
Un dšili kvehlojoschā tweižē pagurft semeš meeša,
Un ſlahbi welkaš tee, kaš ſemi ſatu dara,
Un nowahrgft tee, kaš pilda žauroš traufuš,
Un patriht tee, kaš ſaules ſpehtu aifwed ſmagōš ratōš . . .
At, ſatumft kalna galā brihnumainā aina:
Rā milsu dširklēm ſagraifita deewa ſatā seme!

.Otrã dała.
Rritiſa

Handwritten text, possibly a signature or name, appearing as a faint watermark or bleed-through at the top of the page.

Proletariata psichologija

Motto: „Die Masse des Proletariats ist aber schon heute so groß, daß die Eigenart seiner Existenz, vor allem auch die Gestaltung der proletarischen Psyche für den Charakter der ganzen Gesellschaft immer mehr eine entscheidende Bedeutung bekommt.“
W. Sombart.

Cewads un temata norobeschošana

Pirms uztahdīto tematu analīzē un īstīršā, jāteek skaidrībā par jautājumu: vaj war mās buht runa par proletariata psichologiju? Atbildot uz šo jautājumu pozitīvi, pazentificimees ari eerahdit jautajumam to weetu, kuru wīnsch eenem sinatnē.

Psichologiju wīspahrim war eedalit: 1) indiwiduelā — kas pehta atšewīschlā indiwida psichi un 2) kolektiwā — kura pehta wešela zilweku kolektīwa psichi. Ar kolektīwo psichologiju mums dšhwē dauds wairat darīschanas tā ar indiwiduelo. Waloda, literatura, eeraschas, filosofija, mahīsla — tee wīši ir šabeebrīslās, kolektīwās dwešseles jeb psiches raschojumi, produkti. Tadeht kolektīwās psichologijas lauks ir loti plašs un sekmīgats pehtīschanas noluhkā to wehl mehds eedalit: 1) wīspahr sozīalajā psichologijā, 2) rasu un tautu psichologijā un 3) šchliru psichologijā. Šcho klasīfikāziju war wešt wehl tablat un runat pat par sinamu profesiju psichologiju (mahzītaju, skolotaju, ahrstu), tīkpat tā literatura waj literatūras wehštūre un teorija runā par schahdeem profesiju tipeem.

Šchliru psichologija ir weens no kolektīwās psichologijas šareem, turšch pehta atšewīschtu šchliru psichi. Ari šcho lauku mehš wīšu neaīsnemšim, bet aprobeschošimees tīkai ar weenu schīs psichologijas datu — proletariata psichologiju.

Proletariata psichologijas preefšchmets ir — proletariata psiche (gars, dwešsele). Proletariata psichologija tā tad ir tās kolektīwās psichologijas nosare, kura pehta proletariata psichīslās parahdības un mehģina uztahdit šcho parahdību līkumus. Ša runā pat par studru, bīschu un noseedšģa puhla psichologiju, kapebz nerumat par proletariata, šchi špehzģā kolektīwa psichologiju?

Proletariats tā šchlira eeguhšt arweenu leelaku un leelaku nošhmi šaimneezīslā, politīslā un sozīalā dšhwē. Dauds teek spreesīs un runatš

par ſchīru pretiſchlibām un ſchīru ziņām. Šchīru pretiſchlibās teel labi eko nom iſti apgaiſmotās. Bet beeſchi, toti beeſchi teel aiſmiriſs, ka ſchīru pretiſchlibās naw pīu un buhdiu, ſtrandu un fraku, bet gan garīgās, pſichīſtās pretiſchlibās. Antagoniſms ir pſichīſta, newiſ materiela „leeta“. Zaiſprot ir ſchīs pſichīſtās pretiſchlibās, tikai tad tiks ſtairakās ſchīru pretiſchlibās. Nepeeteel ari uſ winām weenkahrſchi aiſrahdi, ir tuwak jaeeſpeeſchās winu buhtibā. Tas eeſpehjamās proletariata pſichologiĵai lā ſinatnei. Un ne tikai ſaimneeziſtā un politiſtā dſihwē proletariata noſihme ir leela. Ari literaturā, mahtlā, ſinatnē wina eeſpaids teel toti redſams. Mahtlā publas iſzelt proletariata dwehſeles ihpaſchības ar ainām, gleſnām un tehleem; ſinatnei tas jadara ar ſinatniſtu analiſi, argumenteem, logiſteem ſlehdſeeneem.

Proletariata juhtu pasaule

Analisejot proletariata juhtu pasauli, mehš pirmām kārtām eeweh-rofim proletareescha-tipa juhtu pasauli un tad — proletariata kolektiwās juhtas.

Juhtu nošīme netīl ween proletariata, bet katra zilweka dšīwē ir milšiga. Gruhti nahtos to pahrspihlet. Ahrpasaules preešchmeteem un pašchai ahrpasaulei preešch mums tītai tīktahl kāhda nošīme, zīktahl tee dara eespaidu uš muhsu juhtām. Kās uš muhsu juhtām nedarbojas, tam preešch mums wehrtības naw. „Atnemat zilwetam juhtas un dšīwe nebuhš wehrtš, ka to dšīwo. Ta buhš beš preeka, beš baudas, beš zeribas, beš mihlestības un laimes!“ 1) Juhtas dara dšīhwi dšīhwošchanas wehrtu. 2) Tās wada un fargā zilweku wina darbības. 3) Tās ir wišu zilweka darbību galwenais zehlonis. Ta — juhtu wišpahrejā nošīme. Proletariatam šchi pasaule šewišchi no swara. Ta ir wina zīhnu drošchakais pamats. Juhtas ir weena no pšiches fundamentālām, dšīkal gulošchām aktiwitatēm. Katra pšichiskā aktiwitate, darbība teel pawadita no juhtām. Pšichiskās aktiwitates wajstahwofta (state) tīškamais waj netīškamais aspektš (īšfats) — ir juhtas. Juhtu raksturīgākās eesīhmes ir: bauda waj zeeschanas (tīškme waj netīškme).

Wesgala plašcha un bagata ir juhtu pasaule. Apškatišim kaut ari tītai galwenās juhtu grupas.

1 Sematās jeb senfualās juhtas

Senfualās — ir šajuhtu juhtas: redses, dširdes, taustes, smekes un wišpahrejās organiskās šajuhtu juhtas.

Pšichologija šchis juhtas škaita par sematām tapehž, ka winas wišweenkahrščakatas. Šaimneeziškā un šabee driškā dšīwē, turpretim, winas eenem pirmo weetu. Eštetisko, intelektuālo un šabee driško juhtu baudai zilweks war nodotees tītai tad, kad apmeerinatas ir šchis sematās juhtas. Ar šchim juhtām šaisitām teeksmem un wajadšībām leela nošīme. Šcho wajadšību apmeerinašchanaī wajadšigi plašchi materiali līhdšekli (apgehrbš, barība, pajumts). Šcho materialo līhdšeku radīšchana ir — šaimneeziškā darbība, un winas leelo lomu dšīwē mehš toti labi šinam.

1) G. W. Neet, Introduction to psychology.

Echo vajadību apmeerinašana ir zīvēla eksistence. Turīgākām šķīrām par eksistences (dšihvēs) zīhnu un eksistences vajadību apmeerinašanu mafat rūpēs. Proletariatam, turpretim, gandrīš wīša wīna dšihwe aiseet zīhnā deht eksistences, deht lihdselkeem, ko apmeerinat wīsele-mentarakās organizma prasības. Un tītai reti tahds no proletareescheem war šchīs vajadības apmeerinat kā peenahlas.

Un to fata tad šchīs sematās juhtas?

Tad zeesch ta semato juhtu grupa, kuru fauz par organizām juhtā m. Tās ir juhtas par muhsu organizma labklahjību. Dads, nogurums, motas, issalkums — luht organizās juhtas. Echo juhtu trauzeschana atstahj wīshehdigako eespaidu, wīseleelako postu. Wīspahrejās, organizās juhtas ir — dšihwības juhtas. Kā tahdas wīnas ir wīšu zītu juhtu pamats, ari temperamenta pamats. Wīnas nosata muhsu labu waj sliktu jušchanoš, muhsu noslānu. Zīvēti, tam sliktās wīspahrejās organizās sajuhtas un juhtas, weenmehr sliktā omā, sliktā gara stahwollī, sliktā noslānā. Organizta, dšihwības sajuhta tā tad ir laimes waj nelāmes drošchakais pamats. Bet tā kā proletariats badojas, pahrpublejas, dšihwo sliktās dšihwollōš, tad, sinams, wīna organizās sajuhta ir sliktā, wīna noslāna ir sliktā, nospeesta, druhma, dšilch neapmeerinajums walda wīna dwehsele. Ja šchi sajuhta ir sliktā, tad maf baudas sneeds pat mahksa, literatura, musiā u. t. t. Burščuasijaj, kura pilnīgi apmeerina fawās organizma prasības šchi organiztā sajuhta weenmehr labaka, labata wīnu noslāna, meerigats sejs un wīša wīnu juhtu pasaule labat dipponeta (eekahrtota) preešč baudas un mahksas (isnemot iswirtības gadījumus).

2 Proletariata mīhleštības juhtas

Waj šchīras stahwollim buhtu tahds eespaids ari uš mīhleštību? Mīhleštība tatschu ir tahds pat instinkts kā ehstgrība, bailes u. t. t. Kaut ari tas tā buhtu, tad tomehr ir jasin, ka apkahrtne un audsinaschana spehī pahrgrofit paščas galwenalās teelšmes un instinktus. Tāpat šchīras audsinaschana atstahj fawu eespaidu ari uš mīhleštību. Tītai mīhleštība naw weentahrščs instinkts, bet dauds komplizetata (faweschgitata) juhta jeb emozija. Sematu dšihwneeku mīhleštība ir instinkts fugu turpinat, bet dšihwneekem kahpjot augstā pa atihštības trepi, mīhleštības juhta teel arweenu komplizetata; zīvēlam ta ir loti dšīta un komplizeta emozija. Bes tam — kulturās un isglibtotam zīvēlam wehl komplizetata kā meschonim waj neisglibtotam. Šchīs emozijas zentrā bes schaubām stahw selčuclais (dšimuma) instinkts, bet apkahrt schim instinktām kā paku wīhtnes wījas leelš daudsums zītu juhtu, kā peemehram, skāisuma juhtas zeenība, aprišnoschana, platonislā mīhleštība, draudšība, simpatijas, uztizība, palahwība, maiguma juhtas, pašchzeenības, ihpaščhuma juhtas u. t. t. Dapehž mīhleštības emozija ir ari pate dšīlākā un spehzigatā zīvēla emozija, kura war sneegt wīseleelako baudu un ari wīseleelakās šahpēs.

Un kašdas ir proletariata mihleštibas juhtas?

Weenu atbildi uš ņeho jautajumu gruhti nahkņees dot. Proletariata faštahwš ir tomehr deefgan daņchads ar daņchadu iņglihtibu un daņchabeem apņahkņeem. Wišņemat attihštibas ņinā tomehr ņahw lauku proletariats, tapehž ari wina mihleštibas emozijas newar ņkaititees par deefžit kompližetām un ap tihri weentarņeho ņeņualo iņņintu tam maš wehl zitu juhtu. Un par to ari naw jabrihnas, ja eewehro lauku netihro darbu, netihros un neņņetihros apņahktus ar topejām gulamihņabām, ņur lauku abejo dņimumu proletareeņheem gan wiņai gruhti nahkņees ņawu daitumu, maigumu un newainibu uņturet.

Pihņehtas proletariata ņematee ņlahni atrodas uš lihđņigas paņahpes mihleštibas juhtu iņkopschanas ņinā. Uri winu jauneefchi un jaunawas, pat behrni jau agri jo agri eepaņihņtas ar rupjo mihleštibas proņu. Kopejas darbnizas, topeji ņaņpeesti dņihwolkli, nabadņiba — tas wiņs dara ņawu eepaidu.

Ihņumā par proletariata jaunibas mihleštibu waretu teit ņeņoņho : winai naw tildaudņ maiguma, ņkaituma, ņajuhņmas un ņapnaina burwiguma, kā tas waretu buht un ir labi audņinatā un iņkoptā kulturās žilweka dwehņe. Echis wiņņkaitakais elements, ņchis aromats mihleštibai ņudis kapitaliņtikajā dņihwes eekahrtā. Wehl wairat: neņkaitamas proletareeņchu jaunawas, pat mahtes ir ņpeetas nodotees profitužijai. Teit mihleštibas emozija ne tikai tahtlat neattihņtas, bet nedabiņti teel ņakroptota un iņwirtibai padota. Tahdā pat tahtrtā teel iņtehmota un ņakroptota laulato draugu mihleštiba ņawā ņtarpā, wežatu un behrnu mihleštiba Ižeenas darbs atrauj wihru no ņeewas, tehru un mahti no behrneem, toš galeji nogurdina, un tad paħrdņen mahjā aukņtā, neņurinatā dņihwolkli. Nogurdinoņchais darbs, truhžiba, poņtidami meeņu un garu, poņta un kroptlo mihleštibas juhtas wiņos winas weidōs.

Bet ņpehji želdamees uš augņchu un teekdamees pehž apņinas un iņglihtibas, proletariats ņtrahdā wiņeem ņpehteem preti ņchij poņtoņchaj tendenzi. Attihņitakōs un augņtat ņtrahwoņchōs proletariata ņlahnōs ari mihleštibas juhtas teel iņkoptas tahtlat. Teit proletariata jauneefchi jau ir ideju beedri ar topeju domu un uņņlatu paņauli, ņeņuelas teekņmes teel bagatakas par drauga, beedra, žeenibas, uņtizibas, peenahktuma, peeklahžibas un žitām juhtām.

3 Proletariata moralihņtās juhtas

Moralihņtā emozija ir weena no wiņkompližetakām. Kā faštahw-dalas tai peejauktas ari intelektualās juhtas un daņchi aņņinas elementi. Galwenatee ņchis emozijas elementi ir: 1) pateefibas juhtas (feeling of rightness) un 2) peenahktuma juhtas. Moralihņtās juhtas iņaug iņ ņozialām juhtām un ņozialās juhtas ir winu pamats. Moralihņtās juhtas mums ir tikai pret teem, kas mums identihņti, lihđņigi. Pret dņihwneeteem mums moralihņtu juhtu naw. Simpatijas juhtas, buhdamas ņozialo juhtu pamats, ir ari moralihņto juhtu awots.

Moralistko juhtu preefšmetš ir — žilweta darbiba, isturesčanās (conduct). Šchis darbības un rižības eefš mums issauz sinamās juhtas — moralistās. Mehs šchis rižības saužam waj nu par launām waj labām, par pareisām waj nepareisām. Galwenās moralistko juhtu grupas ir: 1) apmeerinažums, ja moralistš darbs ir isdarits, 2) žirds-apsinas pahremumi, noschehloščana, ja moralistš pahrlahpums isdarits, 3) godbijiba un žeeniba (reverence, благоговѣніе), ja žits lahdū leelatu moralistū darbu isdarijis.

Tas ir moralistkās emozijas šaturš un elementi. Šchos elementuš negroša ne laišs, ne apstahkli: tee fastopami pee wišām tautām un wišām šchirām, kur ween ir un war buht runa par moralistkām rižibām, darbibām. Weenmehr ir kaut tas, tas teef šautš par labu waj launu, tas teef škaitits par peenahkumu un kas par „grehtu“.

Bet kas ir launs un tas labs?

Šeit mums ir darščhana ar moralistko prinziņu šaturu. Šeit tad štahjas špehlā muhščigās pahrgrošības jehdšeens, ta naw neta muhščiga, absoluta. Ra dšihwei un apstahkļeem pahrgrošotees, japahrgrošas ari morales prinziņeem¹⁾. „Rā muhščigi pahrgrošas darba rihti, tā muhščigi-pastahwiga un lihdš ar to muhščigi-pahrgrošiga ir ari morale“ — šata Jaseps Dizgens. „Ar tautšaimneezības rakstura pahrgrošišchanos pahrgrošas ari morales, tikumi un teešības. Medineetu tautām ir medineetu morale, ganu tautām — ganu morale, brunineekeem — brunineeku morale, burschujeem — burschuju morale“ (Jaseps Dizgens). „... Mehs apgalwojam, ta wišas lihdššchinejās morales teorijas galā galā ir sinamās etonomistkās strukturās produktš. Bet tā ka šabeedriba lihdš šchim attihštijusēs šchiru preteschkibās, tad ari morale weenmehr ir bijuše šchirās morale.“ (Št. Dühring's Umwälzung.).

Ša latrai šchirai šawa morale, tad ari proletariatam šawa. Bet lahdā ir šchi proletariata morale? Rahti ir winaš prinziņi un ideali? Šikumiba nekad naw pate šaws mehtkš, bet weenmehr lihdšekliš. Augstakais dšihwibas prinziņš ir — dšihwiba pate. Dabā „moralistš“ ir tas, kas dšihwibu un dšihwibas progresu weizina²⁾. Dšihwē — tas, kas weizina dšihwes labkļahjibu. Bet žilwezes labkļahjibu weizinat war tikai peepalihdot apšinigā proletariata šabeedriškeem idealeem peepilditees. Šikai tad warēs buht runa par žilwezes leelatu laimi. Šā tad moralistkās buhs tās darbības un rižības, kuras weizina proletariata noluhfus, weizina wina mehtka tuwoščanos.

Šittahš wišpahrežā teoretistkā dala par proletariata morales prinziņeem. Šagad pahreesim uš proletariata praktiskās morales prinziņeem un juhtām. Dšihwajā dšihwē ta wišdžiršošočata un interešantaka. Šcho praktistko morali war šadalit šabeedriškā un priwatā.

¹⁾ Šcho ļautajumu teoretistki isstrahdatu štat.: Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft. Von Fr. Engels. R. Kautskij, Ethik u. t. t.

²⁾ Herbert Spencer, The Principles of Ethics, The Data of Ethics.

Peemehra deht nemsim latweeschu proletariata etiku. Upsinigais proletariats ir zibnitajs par sawas schkiras interesem. Schai zihna tas organizijas fainneezihtas organizajijas (arodneezihstas beedribas) un politihstas partijas.

Sainneezihtā organizajija tam usleek wefelu rindu peenahktumu: mahat beedru naudas, apmeklet sapulzi, darbotees lihdsi beedribā un ispiidit winas amatus, wahlt jaunus beedrus flahst un daschadōs gadījumōs buht solidarām un zibnitees wifem spehkeem, upurejot sawus sihtos perfonistos labuminus. Upsinigā proletariata politihstā partija tam usleek wehl wairat peenahktumu. Daudsi no teem ir analogihsti ar peenahktumeem, kuruš tam usleek fainneezihtas zihnas organizajijas. Bet tam wehl politihstis peenahktums praša no organizeteem beedreem wairat ruhpetees par sawas un sawu beedru apsinas iskopschanu un noskaidroschanu, sawu kandidatu pabalstihchanu Walsts Domes wehlešchanās, drošsirdibu, pašchaisleedhibu un wajadsigo noslehpumu neispauschanu. Tee ir wefeli peenahktumu kalni, kuri gul us proletariata plezeem. Proletariatam japeld pret wisstiprato straumi ar leelo peenahktumu nastu us muguras. Wifa wina priwatā dšihwe tam janes us fabeedribas altara, wifs wina „es“. Sit mihstiga moralihsta spehta teit ir wajadsigs! Ja zilwets dara sawu peenahktumu, winsch ir moralihstis. Bet ja winsch dara wairat un pee tam ar sinamu lepnumu, tad winsch ir jau waronis. Un proletariata wehsture (ari latweeschu) tahdu waronu ir daudf. Tas tikai leezina par atteezigas schkiras leelo moralihsto spehtu. Tildaudf par apbrihnoschanas un zeenibas juhtām, ko rada proletariata moralihstais spehts.

Tagad pahri wahrdu par moralihsto juhtu nosihmi. Proletariata dšihwes zihnā moralihstās juhtas ir no mihstiga šwara. Proletariatam, tam naw dšitu etihku un peenahktuma juhtu pret sawu schkiru un saweem idealeem, drihsti jo drihsti wina schkiras apsinu, wina ideju trahjuminu noskalos aukstee pretwaras wehji. Tikai etihku juhtu truhktums (un ne ideju truhktums) ir daudfus proletareeschus padarijis par sawas schkiras, sawas organizajijas nobewejeem. Proletareescha etika ir wisdrošchata wina pašaules usklata stute.

4 Proletariata priwatās dšihwes etika

Preeksch priwatās dšihwes proletariatam wispahr paleek maf laita pahri. Leelako deenas un leelako muhscha datu winsch ir fabeedribas bagatibu raschotajs. Bet muhs interese ari ta masa muhscha data, kura paleek wina priwatai dšihwei.

Pehz fabeedribas peenahktumeem eewehrojamate weetu eenem mihlestibas un gimenes peenahktumi. Wezā mihlestibas un schkihstibas morale sem apstahktu speedeena proletariata gan stipri fabrukufe. Par to jau mehš runajām. Bet tahdas ir proletareescha peenahktuma juhtas pret jaunawu, kuru winsch mihl? Proletariata neapsinigā dalā ar scheem peenahktumeem stahw panahji. Tee beeschi ween israhdas par patmihsligeem dšihwneekem, kuri latrā laikā ir gatawi jaunawas mihlet un parwest, bet

reti kad rehkinatees ar sawa darba konsekwenzem un usnemtees wajadfigos peenahkumus. Sewischi behdigi tas stahw ar ta fawkteem „lauku pui-scheem“. Apfinigais proletariats tani fina ir moralistats ar wairak istoptam peenahkuma juhtam. Augstakee un zehlatee sabeedriiskee ideali tos padara ari augstatus to priwatâ dshiwê. Apfinigee proletareeschi us seewetem mehgina statitees kâ us sew libdfigam un tura par sawu peenahkumu rehkinatees ar mihlestitabas konsekwenzem. Sinams, ir ari teit sawi isnehmumi.

Tas pats sakams par wihra un seewas atteezibam. Neapfinigee pret seewam ir beeschi ruppi un warmahzigi. Apfinigee — tas tura par sawam dshiwes, darba un zihnu beedrenem.

Apfinigumam un isglichtibai ir tas pats eespaids ari us wezatu mihlestitabu pret behrneem. Apfiniga mahte reds sewi wairak peenahkumu pret behrnu un leel wairak puhles us behrnu audsinafchanu.

Tas pats sakams ari par wisam zitam etistam atteezibam: draudsihu, firfnibu, peeklahjibu pret darba beedrem u. t. t. Lihds ar schkiras apfinas un isglichtibas isplatischanos proletareeschi teel etistaki ne titai sabeedri-stajâ, bet ari sawâ priwatajâ dshiwê. Sinams, meh teit runajam titai wispahrejôs wilzeenôs, jo fringri noteittas „teses“ te gruhti usstahdit. Innehmumi weenmehz ir un buhs. Reisem ir ari loti nemoraliski priwatâ dshiwê stary apfinigeem un augsti moraliski ziltweki (sawâ priwatâ dshiwê) stary schkiras neapfinigeem strahdneekeem. Bet neweens nenems to no-leegt un apstribdet, ka wispahrejâ juhtu un intelekta isglichtiba palittu bef sawa eespaida ari us proletareescha moraliskam juhtam.

5 Proletariata religijas juhtas un religija

Religija ir galwenam lahrtam diwu psichisko spehtu zehlums: 1) intelekta un 2) juhtu. Tapedz religijas jehdseenâ ari eetilyst diwas sistemas: juhtu un atfinu. Religijas emozija pastahw no schahdeem psichiskeem elementeem:

A Juhtas:

- 1) Aktaribas un padewibas juhtas.
- 2) Bailes daschadôs weidôs un daschadâs palahpês.
- 3) Tizibas un palahwibas juhtas.
- 4) Simpatijas un peeglaufchanâs juhtas.
- 5) Meera juhtas.
- 6) Mihilstitabas juhtas.
- 7) Pasemibas un lehnprahitibas juhtas.

Schini juhtu grupâ newehrojamas diwas „gamas“: weena nospee-dofcha: schaufmas, bailes, bijafchana, godbijiba, otra — maiga, fastah-wofcha no patihfamam juhtam: simpatijas, ustizibas, mihlestitabas 1).

1) Ribot, The Psychology of emotions.

B Intelektualās darbības produkti:

- 1) Kosmiskie jebdseeni un teorijas — par pasaules radīšanu.
- 2) Dabas zinātniskās patecības — par augu, dzīvnieku un zilvēda radīšanu.
- 3) Filozofija: par deemu un viņa ierīcībām, par dievības nē- mīrību un dzīvīšanu peļz nahvēs, par debēi un eļli.
- 4) Eitēte problēmi: par bīhwo gribu, grehōs trīschānu, grehku fōdību un īpīrīschānos no grehēem..
- 5) Wehstures filozofija — par wehstures gaitu, kuru wada un noteiz augstākā griba.

Tā tad religijās jebdseens naw schaurāis. „Religija ir — wīs- pahreja pasaules teorija, wīsu pasaules jautajumu īskaidroschāna, wesels pasaules ufstāts populārā formā“ (K. Marksa). Tāpeļz ari naw bīhnumš, ka lauschu miljoni gadu tuhtstoschēem to slaitija par sawu pasauls ufstātu. Religijās juhtas ir ta juhtu grupa, kuras īaisītās ar jebdseenu par deemu un winpāwauli.

Bet jīk stīpras ir proletariātam religijās juhtas un religijā pah- leezība? Uš to īhsumā waretu atbildet schabdi: religijās juhtas un pahrleezība proletariātā ir samehrā wahjas un tās teel ar katru deenu wehl wahjatas. Lāutu proletariātā religiojumš ir kaut jīk stīprāts, tā pīlshētas proletariātā, kurch ar katru deenu eet wairak preti ateismam. Un ja tas tā, tur meļejami zehloni wahjam religiojumam proletariātā? Galwenee zehloni schabdi:

1) Waldoschās schēiras bānizu ir padarijuschas par spēhzigu cerozi sawā zīhnā pret semakām. Un tad — religija ari peļz sawās dabas naw rada proletariāta domu un juhtu pasaulei. Apstātot tās juhtu grupas, kas religijās emozijā eetilpst, rešam, ka wīnas proletariātam naw radneezīgas. Neatrasdama augļigu semi, proletariātā sehtā religijās sehlla ari newar īshērstēes par kuptu stāhdu.

2) Otrs zehlonis ir — zinātnes īpīlatīschānās. Astronomija ar sawu Ranta-Laplasa teoriju, Darwīns, Marksa wehstures filozofija — wīs tas wairs naw saweenojams ar wezajām dogmām; wehsture un soziologija īskaidro paschas religijās zelschānos un attīhstību. „Zilwēš rada religiju un ne religija zilwētu“ — sata K. Marksa¹⁾.

3) Bet proletariātam tāk tomehr ir sawa bīhwības un brāhības religija? Proletariātam tāk ir tīzība uš saweem idealeem un kam sawa tīzība, tam sawa religija. Tā īsleekas gan, bet tā naw. Prole- tariātam bes schaubām ir sawa tīzība, bet wahrdu „religija“ newaram teit leetot aīš teem eemesleem, ka ar to teel apshēmetš tas komplizetais jebdseens, par kuru mehš augscham runajām. Schāi jebdseenā eetilpa tīzība pahrdabīschēem spēhkeem un wehl daudš zītu juhtu un intelekta elementu. Tāpeļz nēbrīhst wegnahrscha un slāidra wahrđina: „tīzība“ weetā līst komplizeto wahrdu: „religija“.

1) Zur Kritik der Hegel'schen Rechtsphilosophie, 384. lapp.

6 Proletariata estētiskās juhtas

Pirms apspreešam un analīzējam proletariata estētisko juhtu pašauli, mums jāteik flaidribā par to, kas ir estētiskā emozija un no kāheem faktoreem viņa atkarajas. Teit nav weetas estētiskās emozijas plaschai analīsei, tapehž aprobeshofimees tilai ar wišnepeezeešhamato.

Estētiskās juhtas parasti mehds šadalit divās grupās: weekahrščhās estētiskās juhtās un komplizētā estētiskā emozijā.

Weenkahrščhās estētiskās juhtas ir tās redses-dširdes sensualās (sajuhtu) juhtas, kuras šaištitas ar baudu waj tihšmi. Komplizētās estētiskās juhtas jeb emozijas ir daudš šaresčgitata parahdiba. Šehis juhtas peeder pee tā šaultajām kwalitatīvajām juhtām, kuras „išmanto“ ne tilai katras šajuhtas un imanento (eelsčheji eemihofšo) wehrtību (kā sensualās estētiskās juhtas) bet taišni išeeto tās kā eerošinatāju spēhtu. Nemšim peemehru. Šums labds šala šchahdus divus teitumus: „Dšelsšezelšč šabrauza tahru“ un dšelsšezelšč šabrauza juhtu lihgauwu.“ Šchee teitumi pehž šawas dabas uš muhšu dširdes šajuhtām dara pušlihds weenadu ešpaidu, tomehr viņu ešpaids uš šums buhs mihšigi šawadaks. Kapehž? Tas ir pateizotees tai wehrtībai, kas šlehpjas aif šchim weenkahrščhām ššanām. Pee kwalitatīvām juhtām leelu lomu spēhle intelektš, prahtš. Wišč šaišta pagahntes peeredšejumus ar tagadnes. Šagadnes peeredšejumi ir tilai kā atšlehgā uš bagatajeem pagahntes peeredšejumeem. Un jo bagataki ir šchee pagahntes peeredšejumi, jo spēhzigati tee reage uš tagadnes eerošinajumeem. Šaresčgitās estētiskās emozijas šaturs tā tad atkarajas no: 1) šajuhtas, kas to eerošina, 2) no intelekta peeredšejumu bagatības, 3) no intelekta, šewiškli fantāšijas radoščā spēhta, 4) no indiwiđa wešelības un špirigtuma, 5) no indiwiđa wišpahrejšs juhtu pašaules bagatības. Wiša juhtu un prahta pašaulē ir tā šeme, no kuras estētiskās emozijas išaug. Šo bagataki šehi juhtu pašaulē wišpahr, jo bagataki (šitōš lihšigōš apštahkōš) ari pate estētiskā emozijā. Šo augštat attihšitšs prahtš un spēhzigats intelektš, jo plaschat un mahtšligat wišč prot juhtas kombinēt. Šo wairat peeredšejumu, jo wairat materialu, jo droščhaki pamati eedomai ne weeglakī špahri fantāšijai. Ar katru jaunu atšinu nahl ari klat jaunās juhtas un juhtu kombināzijas. Šapehž ihšti plasčas un bagatas estētiskās juhtas war buht tilai tahdam šilwekam, kuram labi ištōpta wišpahrejšs juhtu pašaulē un intelektš, prahtš. Ar žiteem wahrdeem — estētiskās pašaules bagatība naw domajama beš wišpahrejšs juhtu un prahta išglihtības un norma leem higienišeem apštahkeem. Nokalpinats, nowahjinats organizišs, ar šlitu organizšo šajuhtu ari newar mahtšlu baudit. Eewehrojot wišu šazito, warešim šaprašt, tapehž proletariata leelakai dafai wehl maš ištōpta estētisko juhtu pašaulē. Latweešheem tāni šinā wišsemal šahw lauku proletariats. Un waj par to gan jābrihnas, ja eewehro

wina audsinaschanu un apstahklus! Tāpeh3 gluschi dabisti, ka wina estetiski juhtu pafalei jabuht wehl femai.

Pilshebtas proletariats estetisko juhtu un estetiskās audsinaschanas sinā stahw augstaku. Peemehtam, Rīgas proletariats kalpina jawa estetiskā bada apmeerinaschanai labako Rīgas (Schneevoigta) orlestri. Wišpahrim proletariats jawa attihstibā eet strauji un neatturami uš preekschu. Lihds ar wina wišpahrejo attihstibu pazelas ari wina estetiskās iglihtības lihmenis. Kulturtautu (Wahzijas, Franzijas, Anglijas, Seemel-Ameritas u. t. t.) proletariats leelā mehrā apmelle konzertus, teatrus, mahtslas musejas. Eschilagas proletariats swebtdeenās parasti klausas tahdu no eemihoteem lektoreem, peemehtam, Luižu (Lewis); bet pirms ležijas noteel arween nopeetni musikas preekschnešumi, kuruš winsch noklausas ar leelu baudu. Wahzijas proletariatam jau ir wesela rinda jawan dšjinektu-proletareeschu, peemehtam, D. Krille, Henkels u. ž., sawi tora wadoni un kapelmeistari, peemehtam, Polš Michaelš, kurfch flaitas par weenu no labakeem kapelmeistareem Wahzijas musikas residenžē Leipzīgā. Samlihdfiguš peemehtus waretum ušskaitit no katras kulturas tautas proletariata.

Par estetiskās gaumes peeaugšchanu un attihstibu leezina ari proletariata estetiskās kulturas ušplaukšhana. Arweenu leelaku wehribu proletariats peegreesch glihtām drehbēm, istabas leetām, istabas isgrefino-jumeem u. t. t. Amerikas strahdneeka istaba atgahdina muhsu ahrstu waj abwolatu dšhwolktus ar wairak istabām, glefnām, flaweerēm, tepiteem. Gehrhtees winsch gehrbjas katrā sinā labak, peemehtam, par Baltijas laufkolotajeem, pat par muhsu pilshebtas inteligenzi. Netruhtst tam ari wajadfigās peeekahjības un weikluma sadšhwes leetās. Tas, sinams, neatteezas uš slikti algoto proletariatu un eezelotajeem.

Wišpahrim par proletariata estetiskām juhtām mehš waram teikt sekošho:

Zaurmehrā tās wehl ir semas, semakōš proletariata slahnōš pat loti semas. Ištaidrojams tās ar proletariata sliktu audsinaschanu resp. sliktajeem ekonomisheem un sozialesem apstahkeem. Augstakōš un apsinigakōš proletariata slahnōš estetiskās juhtas ir isloptas samehrā loti labi. See ruhpejas gan par estetisko kulturu un estetisheem dšhwes apstahkeem, gan par estetisko baudu mahtslā. Bet ahrtahtīgi spehjīgā proletariata teekme peh3 iglihtības, labakas nahkotnes, wina spirtums un energija to ar tatur deenu zel ari augstaku pret mahtslas debesim lihds padaris wina par droshato, spehzigako un weseligako estetisko juhtu ispaudeju dšhwē un mahtslā.

7 Proletariata sozialsā juhtas

Sozialsā juhtas ir juhtas pret ziteem. Schis juhtas zilweku speesch teektees peh3 ziteem zilwekeem. Scho teeksmju neapmeerinaschana rada zeechanas, apmeerinaschana — baudu. Sabeedristās juhtas ir dšli

zilwela dabā¹). Sabeedribas teefme ir instinktš. Dšihwe sabeedriško instintu un sabeedriškās juhtas war waj nu weizinat waj delbet, statotees pež apstablēem, kuršs sinams indiwišs dšihwo. Proletariatā sozjalās juhtas teef weizinatās. Tās weizina tee apstahlki, kuršs proletariatam jadšihwo. Pirms jau wina darbš. Darba prozješ ir sabeedriškš prozješ. Tagad sekmigi raschot ir eespehjams tikai kolektīvi. Modernais kapitalisms ir šadšinis milšigās strahdneetu mafas ne tikai topejās darbnizās, bet ari topejōš milšu zentros — modernajās pilšehtās. Tahlak soziales un politiškee apstahlki proletariatu speesch kopigi zihnitees uš šaimneezifsta un politišta zihnas lauta. Un, beidsot, wifa pašaule tagad ir palikufe par weenu šaimneezifstas darbības lautu, kur wišs ir uš zeešchako šaisitšs. Sozjalā šinā pašaule ir ari palikufe par topeju zihnas lautu, tur šarptautiškai proletariats eet plezu pee pleza. Šarptautiškā proletariata šolidaritāte wehl paleelina proletariata sozialo juhtu plaščumu un dšimumu.

Weens, kā atšewišchšs indiwišs, modernais proletareetis juhtas kā neezigšs šmilšču graudinšch, to dšihwes un zihnu witi šwaida šchurpu un turpu, kamehr kolektīws proletariats ir klintš, pret kuru šaščhišft špehzigātee pretwaras witi.

8 Rahdu juhtu proletariatam naw

Proletariata pšichiško pašauli wišpušigaki apstatot jaewehero ne tikai tās juhtas, kuras proletariatam pahrweidotās, defektīwas (šabojatas) waj šewišchki ištostas, bet ari tās, kuru winam wairs pawišam naw, waj kuras ir nowestās lihds minimumam.

1) Proletariatam naw pirmatnes, šemneeka juhtu pret dabu. Wišč (t. i. pilšehtas proletariats) neredš gaišmu šwihštām un dšeeštām, nedšird mehnešs nakti laštigalas dšeedam, neredš šeedeem rotatās plawas u. t. t. Ir proletariata behrni pilšehtās, kuri naw redšejušchi ne tikai plawas un laukus, bet ari šatu toktu.

2) Naw proletariatam dšimtenes juhtu. Turigāteem šemneekeem un pilšoneem mehds buht šaws miščšch šubrītis, kur wini dšimumšchi, augušchi, behrnibā rotajušchees. Ap šchahdu dšimtenes šubrīti mehds šaištitees dauds škaištu behrnības atminu un juhtu. Proletariatam tahda šubrīšcha naw. Rahda gan winam interese gar to pagraba, behnina waj kalpu-mahju dšihwoški, kur wišč pirmo reiš truhkumu un nabadšibu eeraudšija? Kur wišč to gan wairs šameklēs un atzerešees šlejodams no weenam pagraba otrā, no weenam kalpu-mahjam uš otrām?

3) Naw proletariatam tautas un tehwsemes juhtu. Tehwseme mihta tad, ja tur zilwezigi war dšihwot. Bet proletareeti beešchi, toti beešchi badš un poštš špeesch tehwsemi atštahst un meklet maiši un pajumtu šweščā šemē un šehtā. Ša maiše šweščumā ir dauds mafš nodrošchinata, proletareetš paleek itin weenaldšigs pret šawu tehwu šemi

¹) Ch. Darwin, The Origin of Man.

un ir ar meeru tur wairs nekad neatgreesfees. Wehl wairaf: proletariatum suhd pat tautibas juhtas. Echis juhtas, bes schaubam, ir weenas no striprakam, bet kad dsihwe proletariatu no daschadam tautibam saden weena fabrika, weenads apstahklos, weena semē, weena pilsehtas kwartali, tad gribot negribot nosuhd wifas tautifklas ihpashibas: eerashas, apgehrbs, waloda u. t. t. Interesants peemehrs tam fina ir Nujorka, kur, ka milsu katla, modernais kapitalisms sawahra wisdashadalas tautibas weena kopā¹⁾ un rezultats ir — Amerikas proletariats ar wifam wina tipiskajam ihpashibam. Amerika drihfi ween nosuhd: schihdi, kreewi, leifchi, latweefchi, wahzeefchi, ihri, skoti, italeefchi un pahriwehrfchas, ka jau minets, par amerikaneem jeb Amerikas proletareescheem. Un katru deenu fugi eemed Amerika tuhstroscheem un deymittuhstroscheem tahdu proleta-reefchu, kureem tautas un tehwsemes juhtas waj nu jau isdshufshas, waj patlaban dseest.

Pat samehra augstas kulturās tautas, ka wahzeefchi, paleek pilnigi weenaldsigi pret sawu tautu un walodu. To behrni jau wairs reti kad wahzifsti runa.

4) Proletariatam naw priwatihpashuma juhtu. Apgalwot, ka proletariatum schahdu juhtu pawifam naw, buhtu nepareifi, bet pret to, ka winam schis juhtas saruhl un isbeidsas — reti kahds strihdefees. Naw tatschu proletariatum „sawa faktina, sawa semes stuhrijscha“, naw winam sawa sirdsina, gosninas, naw tam ari sawas fabrikas, jachtas, wasarnizas. Proletariatum loti beefchi „wifa manta mugura, bagatiba — wehera“. Un reisem tam pat „wehera bagatibas“ naw. Leelais Amerikas psichologs Dschehms (James)²⁾ gan netizigi krata galwu par to, ka priwatihpashuma juhtas suhdot, bet tomehr faktus grubti buhs nostrihdet.

5) Naw proletariatum radneeziabas juhtu. No weenas weetas us otru klejojot radneeziabas faites drihfi ween pahrtuhthfi un aifmirtas. Naw winam ari telpu, kur radneklus peenemt, rozibas ar to tos zeenat un kopeji omuligeem justees, naw tam familijas tradiziju, familijas goda nedf ari familijas tenku.

6) Naw winam gimenes juhtu pilsoniskā nosihmē. Gimene pee kulturautam nosihmē schahdu weenibu³⁾: 1) Usturas, pahrtikas kopibu, kas nosihmē weenu eenahumu awotu, sawu fatimneeziibu, familijas galdu u. t. t. 2) Dshiwotka kopibu, pee kam tatschu sem dshiwotka saprotamas ir wismas sawas 3—4 istabas ar weenu lehti, weenu ehdamo istabu, weenu gutamistabu behrneem, otru wezakeem, nerunajot jau nemaf par tahdam ehrtibam ka sale, biblioteka un tamlibdfigi. 3) Gimenes audsinaschana, kur behrni bauda pirmos wezatu glahstus, pirmo mihlestibu

¹⁾ Nujorkas tā sauktajā „apasschilsehta“ (Down Town) us neleela semes gabalina dshiwwo pahri par 50 tautu. Dtrs, interesantatais, tautibu maifsums ir Eschitaga.

²⁾ Talks to Teachers etc.

³⁾ W. Sombart, Das Proletariat.

un guhst pirmās sinatniskās atšinas. Gimenes juhtu augšminētā nosīhmē proletariātam nav. Strahdneeku gimenes beeshi ween ir fašpeestas pa 3—4 weenā istabā¹⁾ un ehrtības un omulības juhtu weetā proletareetiš dabon neehrtības, nospeesības un truhzības juhtas.

Waretum wehl turpinat analisēt proletariātam truhstfošchās waj winā dšeesfošchās juhtas, bet — peetiks aistrahbit, ka proletareetim nav ari naktšmeera, šwehtdeenas šwabadības juhtu, nowahrtā pamestas teel wina kautribas juhtas, wina dšihwes preets un dšihwes fajuhstas. Tās juhtu pafaules, tura ir burschuasijas stiprā pils, tā tad proletariātam nav. Waj tapehž jabrihnaš, ka proletariāts newar fajuhminatees par wisu tradizionelo „wehrtibu“ flawas dšeesmām! Proletariāts newar teikt: „mans nams ir mana pils“, waj ari „mana dahrgā dšimtene“ — winam beeshi ween scho leetu nav. Scho juhtu truhstums proletariātā un winu dšilums un spehšs burschuasijā ir weena no galwenām abu šchiru pretišchībām.

9 Proletariāta šchiras juhtas jeb šchiras emozija

Ja proletariātā daschas juhtas pawijam nihtst un ismirst, tad proletariāts juhtu finā tatschu paleel nabagats! Tās tā bes schaubām. Bet waj nav atkal juhtas un juhtu grupas, kas proletariātā pamafam dšimst un nostiprinaš, dodamas tahdi nihtfošo un nonihtfošo juhtu weetā zitas! Bes schaubām ir. Un tās ir — spezišiflās proletariāta šchiras juhtas jeb emozijas. Ja mehš waram runat par religisto emoziju ar deesgan komplizetu saturu, tad waram runat ari par proletariāta šchiras emoziju. Un kahdas ir schis emozijas fastahwdakas? Kā religijas emozijā bij diwas weenkahrfehato juhtu „gamas“, tā ari teit tās ir diwas: A proletariāta solidaritates juhtas un B proletariāta antagonisfma juhtas. Analisefim katru no schim grupām turwat.

A Proletariāta solidaritates, weenības juhtas

Schis ir proletariāta weenības, weenprahftības, kopības, harmonijas juhtas. Scho juhtu pamats ir sozjalās juhtas. Winaš ir dala no sozjalām juhtām. Kā wišas zitas, tā ari sozjalās juhtas modernais kapitalisfms ir pahrweidojis. Proletareeti sozjalās juhtas paleel tikai pret weenu šabeebribas dala — proletariātu. Pahrweidodamās par šchiru juhtām, sozjalās juhtas paleel dšitakas, spehžigakas un komplizetas. Glušchi tāpat kā moralisflās juhtas istihstijās un attihstijās no sozjalajām, tāpat tagad attihstas no tām ari proletariāta šchiras juhtas, šchiras solidaritate. Kopejais darbs, kopejā dšihwe, kopejās interefes, kopejās šabeebriškās zihnas, kopejs pretineeks schis juhtas padara spehžigakas un dšitakas.

¹⁾ Teit bagatus faktus sneeds katrs godigs apzerejums par strahdneeku stahwolti, nerunajot jau par Engelsa, Bebela, Lilijas Braun darbeem.

Solidaritates juhtu psicho-fisiologiskais pamats ir simpatijas juhtas.

Ra simpatijas juhtas ir sozjalo juhtu pamats, to atbilst wiisi leelakee psihologi un soziologi. „Simpatija ir weenotaja saite starp zilwekeem. Sozjalā sferā wina ir tas pats, kas grawitazija fisiskajā sferā” — šaka tahds no jaunakajeem Amerikas psihologeem Duī (Dewey)¹⁾.

Bet kas ir simpatija? Tās ir juhtas, kas zetas identifizejot (apm. saweenojot) muhsu „es” ar zitu peršonu (Dewey). „Simpatija pastahw eelsch tam, ka zilweks eegrimst otra juhtās un darbojas sem šcho juhtu eespaida tā, itka tās buhtu wina pašča juhtas” (Behns)²⁾. No swara teit ir sinat ari prozesu, ka simpatijas ronās un nosiprinās. Simpatiju ewoluzijā ir diwi galweenee posmi: 1) fisiologiskais un 2) psihologiskais. Sawā pirmā stadijā simpatijai ir tibri automatisk, neapfinis, waj pušapfinis raksturs³⁾. Wina ir weenkabršča imitazija (patadarisšana). Tahdas imitazijas peemehri pee dšhwneekem ir peemehram aitu brehššana: brehš weena, brehš wišas. Pee zilwekeem šchabda imitazija ir: šchabwosčanās, šmaidi, ašaras — tee wiisi ir „lipigi”. Šcho pirmatnejo simpatiju war skaitit taišni par dšhwās materijas ihpašchibu. Šcho simpatijas weidu war ari faukt par organisko simpatiju⁴⁾. Šchi simpatija dšhwneekam un zilwekam pilnigi neapfinotees dšili nogulstas nervu sistēmā. Dšhwjojot weenadās apstahškās un zits žitam imitejot, dšhwneeki un zilweki pawišam neapfinotees juht weenadi. Ta ir sawada noslehpumaina, neisprotama harmonija.

Otrā stadijā simpatija paleel apsiniga. Mehš apsinigi simpatijam otra preekeem, behdām, bailēm, kaunam, dušmām u. t. t. Tā tad simpatijas ewoluzija ir šchabda:

- 1) Wišpirms mehš redšam juhtu fisisko ispaudumu otrā indiwidā.
- 2) Mehš pašči reflektivi waj zaur imitaziju zenschamees peedot saweem muškuleem tahdu pat stahwolkli.
- 3) Atteezigam muškulu stahwolklim šeko atteezigās juhtas.
- 4) Prahts šchis juhtas ištulto.
- 5) Muhsu pšiche peenem atteezigu noskanu.

Simpatijas noteikumi, apstahkli. — Zau pate simpatijas ewoluzija norahda, tahdai jabuht tai atmosferai, kurā simpatija war attihstitees.

1) Wišpirms zilwekam jabuht ipehšigam apsinigi waj neapsinigi wehrtet, ijsust otra juhtās un tām analogiskās sawā pšichē rabit.

2) Alšmirsi, ka tās, faut ari pašča juhtas, taf zita peeredšejumi⁵⁾.

Bet zilweks tilai tad war wehrtet otra zilwela juhtas, tam simpatijet, kad wišch pats reis ijsutis to pašču. Tītai mahte war mahtes behdas

¹⁾ Psychology by John Dewey, Ph. D.

²⁾ Bain, The Emotions and Will.

³⁾ Ribot, The Psychology of Emotions.

⁴⁾ Fr. H. Giddings, The Elements of Sociology.

⁵⁾ John Dewey, Psychology.

saprafi. Behnam naw saprotamas wehl tehwa juhtas. Dolaru karalis naw un newar buht algadſcha ſympatetajs, jo winſch naw iſbaudijis tās juhtas, to iſbaudijis algadſis. Nam naw nahzees badu zeeſt, tas newar ſympatiſet bada zeeſejam. Wiſdſilakās ſympatijas buhs zilwekeem ar weenadu pſichi¹⁾. Weenada un radneežiga pſiche ir zilwekeem, turi dſihwo weenadās apſtahtkās. „Bet ſympatijas titai tad ir zeeſchas un dſikas, kad ari zehloni un apſtahtli (turi, ſinams, juhtas rada) mums ir tuwi“ (Behns). Tā tad wiſlabak titai proletareetis proletareetim war ſympatiſet un burſchujs burſchujam.

Tā tad, proletariata ſolidaritates pamats ir — ſympatijas (ſawſtarpejas). Wiſzeefchalās un dſilakās ſympatijas ir ſtarp weenadām, radneežiskām dwehſelēm, pſichēm. Radneežiskās pſiches war weidotees ſem weenadeem un radneežiskeem eeſpaideem, apſtahtkeem. ſympatijas pamati ir dſili zilweka nerwu ſiſtemā, tee ir organiſti. Tā tad — proletariata ſympatijas ir dſilas, organiſkas.

Proletariata ſolidaritates juhtās eetilpſt wehl ziti elementi un ir wehl ziti faktori, kas winas weizina, peemehram weenadee mehrti un ideali, weenadā dſihwes zihna un zihnas panehmeeni, kopejee pretineeki u. t. t.

B Proletariata ſchkiras egoiſms

Otra galwenā juhtu grupa, kura proletariata ſchkiras emozijā eetilpſt, ir — proletariata ſchkiras egoiſms. Mehſ gan leetot wahrdu „antagoniſms“, bet jehdſeenā „antagoniſms“ eetilpſt beſ juhtu pretiſchkiām wehl ideju un idealu pretiſchkiās.

Egoiſma pamats ir — dſihwibas inſtinkts, zenschanās dſihwibu uſturet. Ja katram dſihwoneklam nebuhtu tahda ekſiſtenzes egoiſma, tad winam nenowehrſchami buhtu bojā jaet. Egoiſms war buht ne titai ween individuels, bet ari kolektiwš. Tahds egoiſms war buht gimenei, gintai, ziltij, tautai, ſchkirai. Eſchi egoiſma pamats ari ir — zihna deht uſtura.

1) Nemeera juhtas. Zihnā deht uſturas zilweks nahl kontaktā (ſatarā, ſadurſimē) ar daſchadeem ſpehkeem: dabu un ſabeedribu. Daba ir ſamehrā paſiwa, ſabeedriba — aktiwa. Kas kawē zilweka zihnu deht uſturas, tas ir wina — eenaidneeks. Ja eenaidneeks (ſivehrš, zilweks waj ſabeedriba) ir nepahrſpehjami ſtiprs — tas rada ſchauſmas, bailes. Ja zihna neiſbehgama — ta ir uſſpeeſta zihna. Ja ſazihkſtei ſelo uſwara, ta rada uſwaras lepnuma juhtas; ja ſaudeſchana, tad — iſmiſumu. Bailes, duſmas, nitnumš, atreebibas juhtas — tās wiſas ir egoiſma juhtu formas. Beſ tam wehl naidam peeweenojas ſpehta juhtas. Zilweka dabā naidam dſilas ſaknes: wina pamati ir paſchuſturas inſtinktā.

¹⁾ Bain, The Emotions and Will.

Ja nemeers pahreet aktiwâ fazihfste un ja fazihfste ilgam welkas, tad, ilgi wingrinatas un kultiwetas juhtas, dsiti un smagi nogulstas paschôs dwehfeles dsilumôs, tās pahreet meefâ un afinis.

2) Darbibas un fabeedristas zihnas juhtas. Ta ir otra egoistisko juhtu grupa. Teefme pehz darbibas ir tatrâ dshiwâ radibâ. Teefme pehz zihnas tāpat. Wisa pafaulē ir preteju spehtu zihnâ¹⁾. Wisa organistâ pafaulē ir — zihna deht usturas. Ari fazihfstes teefme ir — instints. Tas dsiti dshiwneetu dabâ. Zihnas jauni dshiwneeki spehledeamees. Spehlejas masi behrni zihnidamees un karodami. Tāpat ir ar weseleem kolektiveem, peemehram, proletariatu.

3) Paschzeenibas un lepnuma juhtas. Sinatneeki (peemehram, Darwins, Brems un ziti) lepnuma un paschzeenibas juhtas reds jau dshiwneetu walsti, peemehram pee funeem, sirgeem, pehrtiteem. Pee zilwekeem tās bes schaubām ir dsilas un stipras. Gadu wezs behrns²⁾ jau lepojas ar faweem „darbeem“ un slahpst pehz mahtes atfinas glahsteem. Schi paschzeeniba un paschlepnums ir ari wiseem kolektiveem, kahrtām, schkirām. Muischneeki lepojas ar muischneezibu, eerehdni ar sawu eerehdna shahwolki. Ari proletariatum ir sawas paschzeenibas un lepnuma juhtas. Winam ir wisshwarigatâ loma faimneeziskâ dshiwē un tagad ari sozialâ, politiskâ dshiwē, winsch scht spehlet loti eewehrojāmu lomu. Wina paschzeenibai un paschlepnumam ir ne tikai instintivi, bet pat wehl ziti zeefchi pamati. Tahda ir galtwendôs wilzeenôs proletariata schkiras emozija. Winas elementi tā tad schahdi:

A Schkiras solidaritates juhtas:

- 1) Schkiras simpatijas,
  - a. neapfinigās (organiskās),
  - b. apfinigās (emozioneli-intelektualās).

B Schkiras egoisms:

- 1) Schkiras pretischkiba.
- 2) Darbibas un fazihfstes juhtas.
- 3) Paschzeenibas un lepnuma juhtas.

C Schkiras tiziba (ne religija):

- 1) Tiziba un palaušchanās uf faweem idealeem.
- 2) Tiziba un palaušchanās uf faweem spehkeem.

10 Juhtu nosihme preefsch proletariata

Par juhtu un wisshpahrejo nosihmi zilweta dshiwē mehš jau minejām. Seit wehl daschus wahrds par juhtu nosihmi preefsch proletariata, tā schkiras, resp. wina ekonomiskâ un fabeedristâ zihnâ deht labatas nahlotnes.

¹⁾ Herbert Spencer, First Principles.

²⁾ J. Sully, The Teacher's Handbook of Psychology.

1) Proletariata juhtu pasaule, sewiſchti wina ſchiras juhtas, ſchiras nemeers ir ſchiras zihnas galwenais pamats un dſinejs ſpehks.

2) Kad neapſinigais ſchiru naidš noſlaidrojas ſinatnes gaiſmā, tas paleek par ſchirās a p ſ i n u. Schiras juhtas ir dſinejs ſpehks, bet ſchiras a p ſ i n a — ſtuhrmanis, kurſch ſchiras kugi wada pa pareiſeem uhdeneem. Schiras ideali ir tahtlumā mirdsoſchās bahkas, kas rahda zelu.

3) Proletariata juhtu pasaule noſata wina ideju un idealu paſauli. Tikai tahtdaš idejas proletariats uſnem un iſkopj, kuras ſatriht ar wina juhtu paſauli. Pret ſlawas dſeeſmām tradizionālām wehrtibām proletariats paleek wehšs un nedſirdigs: winam ſcho juhtu, tā mehš jau redſejām, naw.

4) Proletariata juhtu pasaule noſaka wina paſtahwibu zihnā. Teit mellejams ari iſſlaidrojums tai parahdibai, ka tee proletariata draugi, kuri nahk no zitām ſchirām (burschuasſijas un burschuju inteligenzes) un uſnem gan wina uſſlatus, tomehr drihſi tos atkal atmet. Tee ir tikai ideju markſiſti un ſozialdemokrati, bej juhtu ſtiptā pamata. Burschuasſijas juhtu witni proletariſtās idejas drihſi aiſſkalo. Proletariata ſchiras ſozialiſti, turpretim, ir juhtu un ideju ſozialiſti. Proletariata juhtas ſtahw zeeſchi un uſ winām tā uſ klinti ſtahw atteezigo ideju piš.

Proletariata intelektš

Parastš sem intelektta mehđš žaprast „prahtu“. Rā atšewiščti elementi jeb pšichiskās atšeežibas pakahpes intelektā eetilpšt nojauššana (sense-perception) atmina, eedomās špehja („fantasija“), špreššanas špehja, intuižija un žiti. Sinams, proletareešča intelektš, kā dabas dota balwa, jau ne žaur to neatšchiras no žitu normalu žilweku intelektta. Intelektta un wišpahr garigo špehju finā jau žilweki žaurmehrā weenadi. Šapehž mehš proletariata intelekttu, kā dabas dotu balwu, kā sinamu potenzialu pšichištu špehtu neapštatišim. Muhsu noluhšs ir aišrahđit uš to, ka proletariatam ir netik ween šawa ihpašča un ihpatneja juhtu pašauļe, bet ari tahda pat ihpatneja ideju un ušskatu pašauļe, ihpatneja interese, atmina, fantasija, logika.

1 Proletariata interese

Jautajumi, par kureem proletariats wišwairak interesežās ir — šaimneežisťee un sožialee jautajumi. Sožialisťms wišplaščatā nošihmē ir proletariata filosofija. Sinatnes, kas šcho filosofiju wišwairak palihđš isťopt, ir proletariata sinatnes. Gar tām šaištas wina interese.

Bet waj proletariata interese gar sožiologisťkeem un šaimneežisťkeem jautajumeem naw leekulota, neišta un waj wina teetščanās uš wešturiskā materialisťma puši naw modes un ažiurilka šajušmas leeta? Šatšchu nē. Damehžinašim eepšeešees šchis interesēs buhtibā un pamatōs.

Kas ir interese no pšichologisťtā redšes punkta? Ja mehš par tahdu leetu waj parahđibu interesežamees, tad mums ir šinamas juhtas pret šcho leetu waj parahđibu. Šchi leeta mums šola waj nu baudi waj žeeššanas. Muhs interese, teitšim, šinams žilweks, tas nošihmē, ka tiššanas ar šcho žilweku mums šneedš tihtlamās juhtas. Bet interesēs jehđšeenā beš juhtām eetilpšt ari šinama doma, ka leeta waj parahđiba, kurā prahtš ir eeinteresešs, ir šchis tihtlamās waj netihtlamās juhtas žehloniš. Šā tad, interese ir katra juhta pret šinamu preetšchmetu waj parahđibu, kuru prahtš ušskata kā šcho juhtu žehloni¹⁾. Šā, peemehram, tahda žilweka interese pret wina đšimtu

¹⁾ G. W. Neet, Introduction to Psychology.

ir wina juhtas pret scho dsimtu un ideja, ka wina dsimta ir scho juhtu zehlonis.

Teeeschà ir 1) teeschà un 2) neteeschà.

Teeeschà interese uf tahdu leetu mums ir tad, ja mehs ufflatam scho leetu là mehrki par sewi, kurfch fneeds sinamu baudu, peemehram, flaisfa musta, peewilzigs dsejas gabals, romans. Neteeschà interese uf tahdu leetu waj parahdibu mums ir tad, ja mehs ufflatam scho leetu waj parahdibu là lihdsekli preetsch kaut ka mums tihtama, wajadfiga, nepeezeeschama. Dsihwè leelako teesu mums darifchana ar neteescho interese. Mehs mahzamees, interesejamees par walodu tamdeht, ka ta lihdsellis guht sinaschanas ismantot fatikfimi u. t. t.

Intereses likums. Bet kamdeht muhs wispahre interese kaut kas? Atbilde naw tahlu mellejama: interesejochais preetschmets mums sola baudu waj fahpes, tihtfimi waj netihtfimi. Behrnu interese ahhols, tamdeht ka tas sola winam baudu. Bet behrnu interese ari rihkfe, tamdeht ka ta winam sola fahpes. Ta tad — zilweta garu interese¹⁾ wis tas, kas dod waj sola dot baudu waj fahpes²⁾.

Pret sinatni zilwekam ir dabiga interese. Zilweta gars flahpft pehz sinaschanam tapat ka meesa pehz uhdens. Bet sinatnu uhdeni ir plaschi. Altsinu un sinaschanu krahjumi ir til plaschi, ka wisus aptwert wairs neweena zilweta garam naw eespehjams. Utkeel iswehletees. An to iswehletees? Us to, leetas, atbild Amerikas psichologs Dschehms (James): „Muhsu es un wina labklahjiba ir tas kriterijs, kas nosata un rada interese³⁾.“ No plaschajeeem sinatnu uhdeneem proletariats smel tos malltus, kuri wiswairaf dseje wina flahpes. Winsch teezas pehz tam sinaschanam, kas palihds fapraft wina stahwolki, mahza to zihnitees, weizina wina zihnäs un wed winu pretim tahdeem apstahklem, kur tam masaf fahpju un wairaf baudas. Proletariats, ka latrs zilweks, ka latra dsihwa radiba teezas pehz baudas, tihtfimes, laimes. Ta wina teeschà interese. An wina neteeschà interese ir pret wisam tam sinatnem, kuras ir ka lihdsellis pee schis wina lolotäs labklahjibas tiht. Bet tahdas sinaschanas ir: ekonomiftäs, sozials. Tahda filosofija winam israhdijsufes wehsturiftais materialiftms.

2 Proletariata aperzeppija

Bes teeschi apwehrta labuma un intereses, proletariata teeschanos uf weenas waj otras sinatnes pusi nosata wina aperzeppija.

Peeredfejumi, atferwischkas idejas ir tas materialis, no kura zilweta gars aush sawu audumu: sinaschanas, sinatni, filosofiju. Saistot tagadnes peeredfejumu ar pagahnes peeredfejumeem, prahts scho peeredfejumu isprot, ifreds wina nosihmi. Tas noteek pateizotees tai prahta ihpashibai, to

¹⁾ G. W. Neet, Introduction to Psychology.

²⁾ W. James, Talks to Teachers.

par aperzeppziju sauz. Aperzeppzija, tā tad ir, muhfu psiches ihpafchiba, apluhkot katru leetu un parahdibu pagahnes, jau prahtā esoſcho ideju un peeredſejumu gaiſmā.

Aperzeppzija noſaka katra zilweka intereſi, teekſchanos ſinamā wirſeenā domat un ari paſchu wina domaschanas weidu, wina logiku. Weenu un to paſchu leetu zilweki ar daſchadu aperzeppziju apluhkos daſchabi. Peemehrs. Apſtatidams koku, galdneeks apſpreedis, tahdi tur dehti waj ziti leetas koki iſnahktu, ſemneeks — zif malkas, ahdgebris — tahda miſa preeſch raudſeſchanas, glesnotajs — zif koks ir ſtaifis un derigs glesnoſchana i u. t. t. Echo apluhkoſchanas un wehrteſchanas ſpehju noſaka ſcho zilweku pagahnes peeredſejumi. „Mehs weenmehr redſam leetas muhfu pagahnes peeredſejumu gaiſmā, bet ne tā tās pateefibā ir. Muhfu atſinu un uſſtatu paſauli noſaka tas, ko mehſ redſam, bet mehſ pa leelakai dala i redſam tītai tās leetas, tas ſaſtan un ſakriht ar muhfu lihdfſchinejem peeredſejumeem. Zitas atſinas un pateefibas preeſch mums neekſiſtē. Zitas pateefibas naw data no muhfu gara paſaulēs. Smaſdenes ir pahrgroſfigs organs pehž katras ſajuhtas waj nojautas. Katra jauna nojauta, atſina juht pagahnes atſinu leelo noteižoſcho ſpehtu.“ Tā ſihmigi rakſta tahds no Amerikas pſichologeem¹⁾.

Galwenakee aperzeppzijas likumi, kuri muhs intereſē, buhtu ſchahdi:

1) Apluhkojot tahdu jaunu preeſchmetu waj parahdibu, kaut zif lihdfſigu ſenak redſeteem, zilweks to mehds apſihmet agrak redſeto preeſchmetu wahrda. Kad indijani pirmo reiſ eeraudſija eiropēſchu ſehgelu lugus Sudſona upē, tee tos notureja par leeleem putneem un par tahdeem ari noſauza. Wehrns ſwaigſnes notur par ſwezitēm. Daudſeem proletariata tizibu wina idealeem gribas ſaukt par religiju u. t. t.

2) Ja gribam eepreeſch ſinat, tā luhkosees tahds zilweks uſ ſinamu leetu waj parahdibu, tad mums jaſin wiſa ſchi zilweka apſinas un peeredſejumu wehſture, reſp. wina pagahne. Pagahnes ſajuhtas un atminas noſaka wina ſpreeſchanas weidu. Ari otradi: ja ſinam zilweka pagahnes peeredſejumus, tad waram noteikt wina atteezibas pret ſinamām leetām un parahdibām. Ja ſinam, tā zilweka pagahne aiſritejuſe ſalonōs un bagatibā, tad waram droſchi teikt (ar loti maſ iſnehmumeem), tā ſchis zilweks nees proletariata rindās, tā wiſch pret ſozialisma, un ſtrahdneeku ſinatnes jautajumeem paliks wehſ un weenaldfigs. Bet ja ſinam, tā tahda zilweka muhſchis aiſgahjis darbā un zeeſchanās — tad wina auſ pret ſtrahdneeku jautajumu buhs dſirdiga.

3) Pagahnes peeredſejumi padara zilweku pret ſinamām parahdibām waj nu puſaklu waj pawiſam aklu. Peemehram Baltijas ſemneeks gan ſaprot un ſajuht, tā winam eet

¹⁾ R. P. Halleck, M. A. Psychology and Psychic Culture.

grubti sem leelajam rentem, bet ka wina strahdneekam ari waretu eet grubti sem wina pascha — to winsch nekahdi newar saprast. Winsch newar saprast ari, ka talpeem wajasbetu labatu dshiwoktu, baribas u. t. t. Gluschi tahda pat lahrtā burschujs isturas pret sawu strahdneeku waja-dshibam, wina interesem, sinatni, las tas aistahw u. t. t. Un par to nebuht naw jabrihnas: tam ir sawi dshli psichologiski zehloni. Burschuja pagabhtnes aperzepzija par winu walda un to wada.

4) Wehlatā dshiwē, pateizotees aperzepzijai (pagahhtnes peeredsejumeem), zilweks waj nu weenkahrschi neeewehro jaunos peeredsejumus, waj ar waru tos peelihdshina wezajeem peeredsejumeem. Tani sinā aperzepzija rihtojas, kā tas Greektijas breesmonis, kursch wisus sawus weefus peemebroja sawai gultai: tas bij par garu, to nozirto ihfatu, kursch bij par ihfu, to issteepa garaku. Jaunas leetas un parahdibas teel muhschigi apluhototas „wezā gaismā“. Kad Kolumbs atrada Ameriku, tad eiropeschi nekahdi newareja saprast un peekrist, ka jaunajā pasaulē zilweki waretu staigat ar lahjam uf augschu. Kad Maršs sozialo atsinu un idealu sferā atklahja jaunu pasauli, tad burschuasija tāpat newareja un newar lihds schij deenai saprast, ka waretu tahda nahlotnes lahrtiba pastahwet. Bet tad sozialisms auga, stiprinajās un speeda ar sewi rehtinatees, tad burschuasija ar saweem ideologeem to raudhija „peepasē“ sawai gultai: tur bij par stipru, tur padarit mihtsiaku, kristigatu. Burschuasijas gars reds schkiru pretischtibas mihtstinamees, nosuhdam un proletariatu harmoniski burschuasijai talpojām.

Un proletariats ir tikpat weenpušgs: tas burschuju teorijas waj nu neeewehro, waj ismanto un „peepasē“ atkal sawai gultai. Kur burschuju teorijas par ihfu, tur winsch tas pasteepj garakas, padara konsetwentatas. Kur par garu, tur nozehrt ihfakas un galus aismet prom. Kas neder — pawisam neklarās klahst.

Pahrmešt newar ne burschuasijai, ne proletariatam. Ubi wini ir konsetwenti. Zitadi wini rihtotees newar. Tā domat un rihtotees tos speesch winu schkiras aperzepzija. Tikai burschuasija proletariatam negrib zeesť wina weenpušibu.

5) Tas, ko esam peesawinajuschees behrnibā un jaunibā, tas dara un daris eespaidu uf wifu muhsu turpmako dshiwī. Scho eespaidu gaismā mehš redsefim wifu turpmako dshiwī. Bet tā kā proletariata dshiwē aiseet darbā un grubtibās, tad schini eespaidu, ideju un ideologijas gaismā ari krahfota wisa wina turpmakā domu, ideju un zenteenu gaita.

3 Proletariata atnina

Ishpatneja un tendenziosa ir ari proletariata atnina. Daschas leetas wina atnin labak, daschas wahjaki. Atteezibā uf atninu psichologijā ir ari daschi likumi, no kureem galwenos mehš atshimesim.

1) Wislabaf atminas „leetas“, kas wisbeefchat teef atfahrrotas. Tam finā zilweta gars lihdfinas eelozitai drehbei, kura lokas weegli tad arweenu wežās frofās.

In kas gan beefchat strahdneekam teef atfahrrotas, kà wina darba, dshhwokta truhktuma un zitas ainas is wina dshhwes.

2) Idejas, kas faisritas ar spehzigam emozijam, paleef dšili atminā. Peeredsejumi, kas darijuschi stipru eespaidu us juhtam, til drihši neisgaisf. Nelaimē kruituscha beedra kleebsenu, šawa behrna nahwi truhktumā strahdneeks muhscham neaismirsis. Ari teoretisfkos paslaidrojumas par truhktuma zehloneem un sposchalām nahkotnes deenām strahdneeks labaf atminēs.

3) Labi atminas idejas, kas faisritas ar kontrafsta juhtām. Idejas, kuras strahdneekā dšims apluhkojot wina nabadsibas un zitu gresnibas ainas, tās reti tad winsch aismirsis. Tāpat ari tos paslaidrojumas nē, kas schis idejas wirtnē wer un schis ainas un parahdibas isflaidro.

4) Strahdneeks eegaumē un atmin weegli tās leetas, kas radneezistās un labi pasifstamas wina peeredsejumu un peedshwojumu pasaulē.

5) In beidsot — wifās atminās mahte ir — interese. Wislabaf mums atminas interesantas leetas, waj leetas, kas tuwā šakarā ar interesantām. Ja kahdā darbā mehš eeguhstam dshhwes interesi — tad darbs titpat kà pa pufei jau padarits. „Natrā leetā interese us winu muhs glahbs. Ja tiftai interese peeteekofchi leela, resultats gandrihs weenmehr teef fasneegts¹⁾.“ Bet intereset latru zilwetu, ari proletareeti, interese tās, kam wistuwalais un zeeschakalais šafars ar wina dshwi. Tā tad — tās ari proletariats wislabaf atmin. Tā tad — proletariata atmina ir ihpatneja, proletarista.

4 Rā speziisfki-proletaristā ideju pasaulē un proletariata domaschanas weids aug un nostiprinās

1) Proletariata darba un dshhwes apstahkti tam sneeds sinamu juhtu un ideju (weentafrschako) krahjumu. Schis juhtu un ideju krahjums tad ir wina psichisfalais pamatkapitals. Tas nojata proletariata aperzepziju.

2) Proletariata psiche, pamatodamās us pirmatnejo, behrnibas un itdeenibas eeguhsto eespaidu un ideju krahjumu, teezās pehž sinatnes. Teekšme pehž sinatnes proletariatā ir loti stipra un itdeenās sinaschanās to newar apmeerinat.

3) Kahdās sinatnes waj sinatnu farus proletariats iswehlaš, atfarajas no a) wina intereseš, kurai par pamatu dshhwes wisnepeezeschamatās wajadsibas; b) wina aperzepzijas, kura winu speesch buht partejisfklam un iswehletees sinatnes, kas sakriht ar wina domu un juhtu pasaulē.

4) Wina domu un juhtu pasaulē diwi galwenee punkti ap kureem wifš grosas. Tee ir: a) tagadejā stahwokka gruhktumi un b) newaldama

¹⁾ W. James, Talks to Teachers.

zenschanàs pascham labatu dšihwi radit. Wiasch iswehlaš sinatnès, kuras wina wehleschanàm wišlabal kalpo. Rašdas tàš ir — naw grubti ušminet.

5) Proletariata intelektš apmeerina šawu garigo badu šchinis sinatnès un — atrod baudu. Šchis sinatnès wina interešè.

6) Bet interešè ir ušmanibaš mahte. Ušmaniba arweenu wairak konzentrè šrahdneeka pšichi uš šcheem jautajumeem, un intelektš toš wehrpj šistemà un — pašaulš ušškata. Lihdš ar to intelektš juht eeguhšchanàs, gariga ihpašchuma un lahrtibaš preeku.

7) Atmina eeguhtàs affinaš un ideju dahrgumus nogulda un noglabà dwehšeles dšilumòš. Atmina ir ideju un intelektualo bagatibu mantšiniš. Proletariatam atmina ari ir tendenzioša, partejiška. Ta uštrahj un glabà tilai tihri proletariškus dahrgumus.

8) Bet proletariata darbs un dšihwe ritina deenu pehž deenas toš pašchus waj lihđšigus eešpaidus un idejaš. Wiša proletariata darba un dšihwes gaita peedod proletariata pšichei šawadu ritmu, kurà tad štan wiša wina juhtu un domu pašauale.

9) Šchis šawadaiš proletareešcha dwehšeles ritmš tad štan zauri wišai wina domu, juhtu un darbibaš pašaulei lihđš kapa malai.

10) Šchim ritmam, šchij tendenzi pamatà gul pšiches ihpašchiba, to šauz par iteriwitati. Ta ir dšihwneeku un žilweta pšiches wišpahrejà ihpašchiba, patežoteeš kurai pšiche teezas darboteeš tà, kà ta jau darbojušèš lihđš šchim. Ta ir šawada pšichišta ineržija.

11) Šchi iteriwitate ir ari atminàs un eeráščas pamats.

12) Eerášcha ir ne tilai šišškà, bet ari pšichiškà. Žilweti war peerašt ne tilai šlidas štreet, rakštà eet un klaweereš špehlet, bet ari šinamà weidà un panehmeenà domat. Pšichiškà eerášcha proletariatà noštiprina wina pšichiško ritmu, padara to permanentu, paštahwigu. Buhdams paštahwiš, šchis ritmš ir weenmehr — tipiški proletariškš.

Proletariata griba

1 Gribas buhtiba un elementi

Griba ir loti komplizēts psihisks prozēšs. Raksturīgātā gribas eesihme tomehr ir — darbiba, aktiwitate. Gribas prozēšā weenmehr noteek tahda darbiba, teek isdarita tahda pahrgrošiba muhsu eeshejā waj ahrejā pašaulē. „Plaschakā nosihmē sem gribas saprot wišas psihēš aktiwitates, kurām ir psihiski, bet ne weenigi fisiologiski zehloni un kuras isdara tahdu noteiktu darbibu, eepreeksch nodomatu waj nē¹⁾.“ Schaurakā nosihmē griba ir darbiba, kura zēlas no kautkahdas idejas un iseet us šchis idejas realisechanu. Schini pehdejā un schaurakajā nosihmē ari gribas jehdseenu mehds leetot.

Gribas elementi. — Gribā, tā komplizētā psihiskā prozēšā, eetilpst daschi elementaraki gribas prozēši. Un tahdi ir: 1) Impulšs. Griba weenmehr sahtas ar impulsu. Impulšs ir organizma atla teekšme us kaut ko. Tahdi impulsi organizmā peemehram ir — instinkti, tas akli trauzas us tahdu sinamu, no dabas sprausu mehrti. 2) Juhtas, emozijaš. 3) Intelektš, prahtš. Tee ir tee trihs elementi, kuri gribā eetilpst. Bet pate griba sawutahret juhtām un intelektam ir par pamatu.

Gribas momenti. — Gribai ir jawa psihiska ewoluzija un schai ewoluzijai ir sawi attihstibas momenti. Tee ir: 1) Impulšs, tā neapsiniga teekšme. 2) Wehleschanās, kura attihstas no impulsa. Ta ir jau apsiniga. 3) Iswehle (choice, выборъ), kura attihstas no wairakām wehleschanām, kas sawstarpēji stahjas zihnā. Ušwar štiprakā. 4) Motiwš, kuršch attihstas no iswehles, šapluhdinot winā leelu enerģijaš daudsumu. 5) Darbiba, kura attihstas no motiwa. Ta enerģija, kura motiwa šapluhda, isweda organizmu no lihdsiwara un wišch šahf darbotees. Darbiba motiwš mehģina realiseetes.

Ta ir gribas ewoluzija, kura sahtas ar impulsu un beidšas ar sinamas idejas realisechanos. Impulšs ir atls, atla teekšchanās. Wehlat tas teek par apsinigu ideju. Apšiniga griba weenmehr sahtas ar ideju un beidšas ar idejas realisechanu, pilnigu waj ari tikai mehģinajumu realiseet.

¹⁾ J. Dewey, Psychology.

Rolektīva griba, finams, atšķiras finamās vilzeendās no indivīda gribas. Peemešram, teit newarās runat par impulsu, bet gan par neapfinīgām teeksmēm, turās tad noslaidrojas idejā. Zita gribas evolūzija buhs deesgan lihdšiga.

Gribas mehrkīs. — Gribas wišgalejais mehrkīs ir — pašchreališešchanās, t. i. finamas buhtes wišpilnīgatā dšihwiba. Ar kolektīva gribas mehrki stahw tāpat. Ari tas ir kolektīva pašchreališešchanās. Proletariata gribas wišgalejais mehrkīs ir — wišpilnīgatā zilwežes dšihwiba, augstātā laimes tulminazija.

Lihdšekli gribas gala mehrka šafneegšchanai. — Lai griba reališetos — ir wajadšiga wešela plašcha darbibu wirtne. Ta ir attal wešela sistēma no masateem gribas atteem. Ari wešela mehrtu sistēma. Galwenatais lihdšeklis proletariata gala mehrtu šafneegšchanai ir — pilnīgata šabeedribas eekahra, nahtotnes šabeedriškā kahrība. Šchis lihdšeklis ir tik swarigs, ka wišch šawutahrt paleek par proletariata tuwato leelato mehrki. Pežz laimes žensčas wiš, bet šchis mehrkīs proletariatu atšchir no žitām šchirām.

Gribas raksturs. — Gribai, tā katrai parahdibai, ir šawas eēšhmes, šawas ihpatnibas. Mehš waram runat par gribas špehtu (wolumu), pašahwibu, neatlaidību, šparu (intensiwitati) u. t. t.

Gribas faktori. — Waram runat ari par faktoreem un apšahleem, kas gribu nošata. Apškatit proletariata gribas raksturu un faktorūs, kas wina nošata — tas buhs nahtamo rindinu galwenais ušderums.

2 Proletariata gribas faktori

A Žuhtas

Žuhtas ir weena no gribas šastahwdalām, elementeem. Wina loma un nošhime gribas prozēšā ir leela. „Tikai tas war buht gribas objektš, to war wehletees, un wehletees war tikai to, kas kaut ko žuhtām sola¹⁾.“ Tahdas leetas, kas muhsu žuhtām tuwā waj tahlā nahtotnē neta nesola, mehš nekad newehlamees, negribam. „Patihkamas waj nepatihkamas žuhtas ir pašchi špežigatee, ja ne weenigee žilweka darbības dšineji špehti²⁾.“ „Griba nemišl išpildit aukstas, šaufas prahta pawehles, wina grib pawehles ar žuhtām žaurauštas un no žuhtām apdwestas... Ja idejas walda pašauli, tad tikai indirekti, žaur žuhtu widutajibu“ (Peijo)³⁾. Preešch proletariata gribas žuhtām šchi pate miššigā nošhime. Wina žuhtas, šewišchki wina šchiras žuhtas, ir weens no wina galweneem špehteem šchiru šajihštē. Šš proletariata nemeera, neapmeerinajuma žuhtām dšima wina wehleschanās pežz labatas dšihwes. Šchi wehleschanās noslaidrojas un kristališežās atteežigās idejās. Ibejas palika par motiweem.

1) J. Dewey, Psychology.

2) Ribot, Psychology of Emotions.

3) L'éducation de la volonté.

Motivi eerošinaja darbibu, kustiibu. Proletariata schkiras un tainnibas juhtas paleet par milsiigu elementaru spehtu, kas proletariatu nes ka uf ehrgla spahnneem wina gaita. Proletariata twehlofchais juhtu oleans paleelina proletariata gribas spehtu, gribas wolumu, apmehrus. Proletariata juhtu dstitums — gribas sraujums.

B Apsina

Lai zilweta juhtu pafaula buhtu zil milsiigs spehts buhdama, tomehr schis spehts ir elementars, alls. Lai winsch dabutu noteiktu wirseenu, to wajaga kontrolet un wadit. Echo darbu isdara prahts, inteletts. Kad wairal wehleschanu un motiwu zihnās sawa starpā deht ufturas un realifeschanas, tad prahta parlaments isfchkir, kuram no teem buhs trift, kuram dshiwot. Kad dwehsele dshimt zeeschanas un nemeers, prahts isfklaidro to zehlonus un mettē isejas. Wisaugstak stahw ta griba, tur prahts kontrolē impulsus. Wissematais ir tas gribas weids, tur impulsi drihfi pahreet darbiba un prahts tos kontrolē maf. Stipra un noteikta griba ta tad atkarajas no attihstita prahta, inteletta. Wehl wairal: schim prahtam jabuht ne tikai wispahw attihstitam: winam jabuht a p s i n i g a m, apfinigam par mehrteem, zeleem un lihdselkeem, apfinigam par to darbibas lautu, tur gribai jarihlojas. Echahds apfinigums ir weens no spehzigakeem faktoreem padarit gribu stingru, noteiktu. Gluschi tapat ari proletariata griba atkarajas no wina apsinas, un wina apsina ir wina — s c h k i r a s a p s i n a. Bet ari schis jehdseens ir deesgan plaschs un wajadsiigs winu shtak analiset, lai saprastu proletariata gribu.

1) Skaidra un noteikta apsina par gala mehrki. Bes noteikta mehrta nenoteek neweena apsiniga darbiba, pat pate weenkahrischaka. Ja ejam, peemehram, logu aistaisit, tad apsinā jabuht muhsu eeschanas mehrkim. Ja schis mehrkis mums nebuhs skaidrs, mehš aifeseem un isdarisim to zitu, peemehram, panemsim tabatu un eepihposim.

Bet darbibas ir daudsas, daschadas un komplizetas. Zitam gala mehrkis tit tablu, ka tas nosuhd itin ka walara migla. Jo attihstitaks zilweks un sabeedriba, jo wairal ir darischana ar tahdam darbibam, kuram tabli mehrki. Peenemsim, ka behrns juhs nolemjat kalpot sinatnei, kimijai. Preefch tam jums gadeem un gadeem wajadsēs eet gimnasijā, institutā, isdarit tuhtstofcham daschadu darbibu, kuram sawukahrt ir saws mehrkis un kuras wisas padotas juhsu leelatajam mehrkim — sinatnes — kimijas tablakai istopschanai. Schis mehrkis mirdb ka tahla swaigfne, un kamehr juhs par winu esat skaidriba, juhs darbibas buhs noteiktas, juhs griba ari stingra un noteikta. Bet schis mehrkis jums aismiglofees un issudis is azim, ja juhs eestahfatees, teifsim, korporacijā, sahlfat west besgodigu dshiwu, wisas juhsu darbibas isbeigfees ka srauti tuhtnefcha smilks un — instituts paliks nenobeigts, kimija walti gaidis uf darbineeku un lihdi schim uszeltā ehka pamafam nodrups un fapuhš.

Wehl tablaki ir proletariata mehrki un komplizetaka winu realifeschana. Tamdeht, lai proletariata darbiba un wina griba buhtu stingra

un noteikta, vajadzīgs, lai viņš par savu gala mērķi buhtu staidrībā. Sinatnei nehma tas gadu desmitus un desmitus šķo mērķi noskaidrot. Tagad tas sinatnei un proletariata preešpulleem ir staidrs. Bet tatra deenu sinatne met savus starus ari proletariata dīstakos slahņos un proletariats savukahrt teezas us augšhu preti sinatnei.

Noskaidrojot savu gala mērķi, proletariata griba paleek zeešha, noteikta un nelokama. An itin dabiski. Kad weena wehlešhanas, weena ideja noskaidrojās, tad pšhiflā energija sapluhst šhini idejā. Šhi ideja paleek par konzentretu spehku un winai ir spehžiga teekme realisetees. Griba nu ir spehžiga.

Tā tad, proletariata mērķta apšina ir weens no galwenaakeem faktoreem, tas wina gribu dara spehžigu un noteiktu.

2) Apšina par iswehleto lihdselku pareisibu. Sinamu mērķtu fasneegšhanai vajadzīgi ari sinami lihdselki. Iswehlotees mērķti, prahtam jaiswehlas ari lihdselki. Ja mērķtis ir pareišs un staidrs, bet prahts naw staidrībā par lihdselkeem un zelem, ar fureem un pa lahdeem pee šhi mērķta tilt, tad griba eet nedrosheem un bilkeem soleem. An otradi — ja prahts sin, ta sinami lihdselki tee pareisee, tad griba sparīgi teras un isleeto tos, lai fasneegtu sprausto mērķti.

Proletariats par jaweem lihdselkeem ir staidrībā. Wiņš tos ilgi mehginajis un par labeem atradis. Šhee lihdselki ir — fabeedrīstās zihņas lihdselki. Tas ir tas uniwersalais lihdselkis, kas proletariatu pamafam wed mērķtim tuwat. Šhi zihna ir šaimneezīsta un politīfka ar wewelu lihdselku arsenalu (beedroschanoš, wehlešhanu urnām u. t. t.), kuruš proletariats tatra deenu zilā. Šhos lihdselkus nosala wina gala mērķtis, wina stahwollis, resp. wina atteeziba pret zitām fabeedrības šhkrām un organizāzijām. Jo wairat proletariata noskaidrojās apšina par šho lihdselku pareisibu, jo wina griba teek apšinigata, zetata.

Bet fabeedrīstās atteezības naw fastingušas un muhšham weenadas. Tās pahrgrosas, tapehž ari lihdselku peemehroschana ir daschada daschadōš laikōš. Tas ari proletariatom jareds un jaisprot. Labi isprafta situazija pawairo gribu un aktiwitati.

3) Apšina par faweem spehkeem. Respehts rada bailes un paralīse gribu. Spehts un spehta apšina raifa gribai rotas un dara to stīpru. Tas pareiši tilkab atteeziba us atšewiškhu indiwidu, tā ari us wewelu kolektīwu. Wahjam, mafasinigam, nerwofam zilwekam beeschi naw gribas teelatus darbus sahst un weilt. Uslabojotees wina wewelibai, suhdot mafasinibai un spehkeem atgreeschotees, atgreeschas ari spehžigata griba, labata organīfka fajuhst, drosime un gatawība us darbu un dšihwes zihnas gruhtibām. Tas pats ir pareiši ari šhmejotees us weseleem kolektīweem, peemehram, proletariatu. Ramehr proletariats ir maš, un wiņš pee tam wehl neorganisets, waj wahji organisets, wina kolektīwā griba ir wahja. Bet proletariata škaitam kwantitatīwi (škaitā) augot un organizāzijām stīprinotees aug wina spehka apšina, aug wina griba. Par proletariata peeaugšhanu škaita sinā gabda

pate ekonomistkã attihstiba, libdama sibturfschuafjai un sibtsemneekeem arweenu wairak noslibgt proletariata armija. Par sawu organifschanos proletariats gabdã patš, sawa schkiras stahwolka speests. Proletariata spehta apšinu istopj ne titai wina aktiwã uštahschanãs, bet ari wina ekonomistkã un politistkã stahwolka isprašchana. Proletariats newar neredset, ta tas ir wiswrigatã schkira tagadejãs sabeedribas ekonomistkã dšihwẽ. Raschoschana un apmaina, tirdšneežiba bes schaubãm ir swarigatais fainneežistkãs funtzijas un winas naw domajamas bes proletariata darboschanaš.

Ne titai fainneežistkã dšihwẽ. Ar latru deenu proletariata eespaids aug un teek loti redsams ari politistkã, sozjalã dšihwẽ, mahkšlã, literaturã, filosofija.

Schi proletariata leelã loma ekonomistkã un politistkã dšihwẽ, schkiru fazihstẽ, wina leelais eespaids literaturã un mahkšlã teek nenoweřschami ari winam pašcham sajuhtams un saprotams. Saprotot wiřu to, proletariats newar neapšinatees sawu spehtu. Bet wina spehta apšina šiprina wina gribu, weizina wina drořmi un sparũ.

4) Proletariata teefibu apšina. Uř proletariata plezeem ir ne titai ekonomistkã, bet ari juridistkã slogs. Juridistkãs atteežibas, teefibu jehdšeeni un pastahwoščãs normas ir peemehrotãs tagadejãs sabeedribas wadoščam masakumam un eewehro galwenãm kařrtãm wina interešes. Proletariats juht, ta taiřniba beeřhi wina puřẽ. Proletariats slahpřt peř taiřnigakãm juridistkãm atteežibãm. Retaiřnibas juhtas un taiřnigatas juridistkãs eeahrtas wehleschanaš weizina proletariata gribu — peř tãs teektees.

5) Apšina par sabeedristkãs žihnas un panahkumu nenoweřschamibu. Dšihwes žihnã proletariatu ar dšelšchainu roku dřen wina schkiras stahwołkis. Gala mehrki winsch ifredš, sawa laita sabeedribu un ekonomistkãs attihstibas dabistõ gaitu anlisejot. Uhdšeltus tam rokã ari dod patš wina stahwołkis un wina atteežibas. Bet waj proletariats war zeret kaut kad aiffneegt sawu idealu? Atbildi uř to winam dod atkal pate attihstibas gaita. Wežãs sabeedristkãs kařrtibas kleppi snausch jaunãs sabeedribas dihgli. Ne — tee pat neřnausch, tee strauji attihstãs. Weidsot jaunais šaturs šaschleš wežo formu un lã jauna dšihwe nostahfees uř šadšihwes štatuwes. Schij sabeedribai šitpat nenoweřschami janahř, žif nenoweřschami proletariatiam jateek apšinigam un dšihwẽ jazihnas. Schi nenoweřschamibas apšina dara proletariatu brihwu. Winsch wairš neet alli tauřtidamees, winsch šin, kur winsch eef. Schi apšina dara wina gribu tehraudžeeu, ta dara winu waronigu.

C Darbiba

Darbiba ir galwenatais un swarigatais gribas attš. Bes teefschanaš, juhtãm un domaschanaš gribas prozeřã jaeeitilpřt darbiba, lã beigu attãm. Wisstiprakã emozija nonihřt, ja newar pahreet darbibã. „Wehleschanaš,

kura nekad neteek apmeerinata, mirst." Darbu darot griba wingrinās un darbi weeglat darās. Einamās darbības paleek par eeradumu.

Un waj proletariatam daudš isdewibas sawu gribu wingrinat? Bes schaubām. Zif isglistiba ween, peemehrām, neprafa no proletareescha gribas spehla sehdet pee grahmataš lihds pušnaktij pehž grubta fīfīka darba? Kur nu paleek organizazijas ar wišu sawu peenahkumu ispidi-schanu, pate aktiwā šaimneezifkā un politifkā usstahšchanās, tura prafa til daudš energijas un usupureschanās. Darbu darot griba realifejas un stiprinās. Bet tā kā proletariatam darba teescham daudš, tad winam ari daudš isdewibas tiklab gribu wingrinat, stiprinat, kā ari stipro gribu ismehginat, pahrbaudit.

Ras nofata proletariata pſichi?

Silweta pſiche, (gars, dwehſele waj kà nu to katreis ſauz) ir weens wefels. Pſiches eedaliſchana juhtàs, intelektà, gribà ir abſtratſijas augliſ un taſ teel iſdaritš aif daſcheem praktiſteem noluhteem. „Wiſſ eekſch wiſa“ — tahdš ir pſichologu teizeens. Atſinas nojauſchanaſ prozeſš naw domajamš beſ juhtàm, Duhtas atfal atkarajas no gribas. Griba ir par pamatu atſinàm, jo atſinas prahtš newar guht beſ uſmanibaſ, ſinamaſ tonzentreſchanaſ un tai par pamatu ir griba. Gribà atfal kà faſtahw-dataſ eetilpſt juhtas un intelektš. — Deeſcham „wiſſ eekſch wiſa“!

Daſchas pſichiftàs parahdbibas tomehr ir weentahrſchalaſ, daſchas fareſchgitataſ. Wiſweentahrſchalaſ pſichiftas darbibaſ aktiwitates ir — pſichifſke elementì.

Tahdš pſichiftaiſ elementš ir — ſajuhta. Sajuhta wehl naw ne ſchiš ne taſ, bet tomehr no winas iſnahlt war wiſſ: atſina, juhtaſ, griba. Bet pate ſajuhta wehl naw ne juhtas, ne atſina, ne griba. Juſh uſleekat roku uſ karſtas krahtnš un dabunat ſajuhtu, kura jumš dod eeſpehju — 1) kaut to ſinat, 2) dod ſahpeš, 3) roſina darboteeš; atraut roku. Ar ziteem wahrdeem — ſajuhtai ir trihš aspekti („puſeš“): 1) intelektualaiſ (prahta), emoziionalaiſ (juhtu) un 3) gribas. Tà tad no ſajuhtas war „attihſiteeš“ juhtaš, idejaſ un gribas akti titpat kà no protiſteem (organiftas pirmweelaſ) augi waj dſihwneeki.

Beſ tam ſajuhta ir taſ „tiltš“, kaſ ſaweeno fiſiſto un gara, pſichifſto paſauli.

Bet kà un kur zelaſ ſajuhtaš?

Prozeſš, kura ſajuhtas zelaſ, ir ſchahdš: 1) Materialà ahrpaſaule dara eeſpaidu uſ muhſu nerweem: redſi, dſirdi, ſmeti u. t. t. 2) Materialà objekta kairinataiſ nerwu galaſ pahrwada faireenu (impulſu) pa nerwu tahlaſ. 3) Impulſſſ ſaſneedſ ſmadſeneš. 4) Impulſſſ ſmadſeneš iſdara ſinamš „trauzejumuš“. 5) Trauzejumeem un pahrmainàm ſmadſeneš ſeto pahrgroſibaſ pſichè, garà. 6) Echi pahrgroſiba garà ir — ſajuhta.

Nerwu aiſſtarſchana ir tihri fiſiſtš aktš. Impulſa nowadiſchana pa nerwu — tihri fiſiologiſtš aktš: nerwà noteel ſinamaſ limiftas pahrgroſibaſ. Pahrmaina ſmadſeneš ari ir fiſiologiſtš aktš. Bet ſajuhta ir jau pſichiftš aktš, kaut ari wiſweentahrſchalaſ. Sajuhta ir taſ neapſtrahdataiſ materialš, no kura gars auſch ſawu raibo audumu;

juhtu un ideju pafauli. Peemehra deht paluhkofimees, kà no fajuhtas teel ifstrahdatas un attihstitas idejas un ideju pafauli.

Prozefs, lahda ideja attihstas no fajuhtas, ir schahds: — 1) Sajuhta (kur wehl naw „ne schis ne tas“). 2) Apfina scho fajuhtu iftulko t. i. fahfa ar agrak ufneamtam fajuhtam. 3) Apfinas iftulkotà fajuhta ir — a t f i n a. 4) Utmina scho atfina ufglabà. 5) Utmina scho noglabato fnaudofocho atfina attal atdfihwina un noftahda apfinas preekfchà. 6) Apfina scho atjaunoto „teflu“ pafihst kà bijufcho fajuhtu un atfina. 7) Schi no atminas atdfemdinatà atfina par lahdu finamu leetu nu ir — ideja.

Tahdà kahrtà prahts no fajuhtam ifstrahdà idejas, bet fajuhtas zelas ahrpafauli muhju nerwus fairinot. Eà tad gars rada idejas, apftrahdadams materialàs ahrpafaules dotò weelu. Sitem wahrdeem: ahrpafauli atspogulojas muhju galwàs. Par scho Engelsa teijeenu neubht naw ko ufbudinatees wehstufiskà materialifma preefneekem: newajag tikai atspogulofochanos fapraft pahraf dumji un „fpeegelifti“.

Idejas prahts wer fpreedumòs, fpreedumus fistemà: finatnè, filosofija un filosofiju fistemàs. Un ne tikai idejas un ideologiju nofata aplahrtnè. Aplahrtnè nofata ari zilweta juhtu un gribas pafauli — wifu zilweta pfichi... Kà dshwoneeki peemehrojäs dabiflai aplahrtnèi, tà zilwets tillab fififti kà pfichifti ir padots fawas materialàs, fainneezihtàs un fozialàs aplahrtnes audfinafchanai.

Un kas nofata proletariata pfichi?

Sa augfchà iffeiktàs domas ir pareifas wifpahr uf zilwekem un kolektiwem, tad tàs ir pareifas ari atteezibà uf proletariatu. Proletariatu audfina wina aplahrtnè, dodama wina pfichei weelu. Bet proletariata fahwolkis fabeedribà ir wina fchkiras fahwolkis. Wina peederibu pee proletariata fchkiras neattarigi no wina gribas noteiz rafchofchanas atteezibas, kuras fawutahrnt nofata r a f c h o f c h a n a s f p e h t i.

Proletariata materialà un fabeedriflà aplahrtnè, peegahdadama winam finama rafktura juhtas, audfina proletariata juhtas, prahtu, gribu. Eà noteiz wina organiflàs juhtas, ta pahrweido wina galwenafàs un wifpahrzilwezihtàs juhtas un infinktus, ta eegravè wina dwehfelè fimpatijas un folidaritates juhtas pret faweem fchkiras beedreem.

Schi pate aplahrtnè nofata ari proletariata ideju pafauli. Dshwolkis, darbniža, eela, tuwakà fabeedriflà aplahrtnè dod winam uf juhtu pafaules pamatotu pimatnejo ideju kapitalu.

Schis pirmak eeguhàs un ar juhtam zeeschi fakaufetàs idejas ir ari proletariata prahta, intelekta pafaules pirmkapitalàs. Eà ir wina a p e r z e p z i j a. Schi aperzeppija nu nofata wifu wina turpmato ideju wirfeenu. Prahta pafauli fem dshwewes floga nemitigà fpedeena ifstrahdaja un iftala idealus, kas no fchim zeeschanàm war atpeftit. Prahts ifprata scho fahwolkli, nofkaidroja fawu apfina par mehrta un libdfetta pareifibu, par panahftuma nenomehrfchamibu. G r i b a fem hwehlofocho juhtu eefpaidda nemas fchos idealus realifet, nelokami, neatlaidigi, pafahwigi.

Bet tā kā aplahrtne pastahwigi un neatlaidigi sawu eespaidu dara uš proletariatu, tad šchis pšchiftais (juhtu, intelekta gribas) rit m s ari weenmehr darbojas, teef pastahwigs un spehzigš. Pastahwigi kwehlo nemeers ar sawu stahwokli proletariata juhtās, pastahwigi apfinā mirdš nahtotneš mehrki un pastahwigi tebraudzeetā griba strahdā, lai winuš realifetu.

Tā proletariata aplahrtne pamašam pahrwehrščas fawā pretišchibā. Wina rada spehfuš, kas winu pašču pahrweido. Šchis spehš ir — proletariata griba¹⁾.

1913 g. 28 junijā.

---

¹⁾ „Neatkarigo apstahflu“ pehž rakstš wairaf weetās strihpots. — Sast.

Antona

Strahdneeks latweeschu rakstneezibâ

Es wächst hienieden Brot genug
Für alle Menschenkinder,
Auch Rosen und Myrten, Schönheit und Lust
Und Zuckereirbsen nicht minder.

Seine.

1

Latweeschu rakstneeziba un strahdneeks

Weena no raksturigakām latweeschu rakstneezibas eeshimēm ir ta, ka wišos laikmetos wiņā atspoguļojas latweeschu strahdneeka, latweeschu proletariata eespaids. Bet tā tad tā? Proletariats tatšhu ir jaunlaifu behrns un latweeschu rakstneezibas sahmums mellejams dsimtubshšanas laikā! Ja, tā tas ir, tikai naw jaaismirst, ka muhsu proletariata satne mellejama ari labā tahlā senatnē un ka sawas wehsturiskās attihstibas gaitā wiņsch war atšihmet trihs laikmetus: dsimtubshšanas, klauschu un modernā kapitalisma laikmetu. Sakarā ar to tad ari war buht runa par feodalo jeb dsimtubshšanas proletariatu, klauschu un moderno proletariatu. Ja, bet to tad mehš ihsti sauzam par proletariatu? Proletariats ir algas strahdneeku schkira un tahda mums ir wairak gadu simtenu no weetas. Bet reis tā, tad zetas jautajums, waj schi schkira ar sawu dsihwi un darbibu wareja palikt gluschi bes eespaida us muhsu garigo un estetisko kulturu? Nē, pehdejās pahris desmit gados strahdneezibas eespaids us wisu muhsu garigo dsihwi ir ktuwis loti redsams un ar latru deenu wairak teežas kluht par waldošcho. Mahkšlā turpreti schis eespaids redsams jau tautas dsejas laikmetā. Te nu interesanti, tā fakot, kekot latweeschu strahdneeka gahjeenam zaur latweeschu literaturu no wišwezakem laikiem lihds muhsu deenām. Tas wajadšigs tamdehl, lai redsetu, kahdu eespaidu latreis proletariats darijis us estetisko kulturu — pasiwu waj aktiwu. Un bes tam wehl: netruhlst tatšhu tahdu spreedumu pee mums, kas apgalwo, ka mums naw ne proletariata, ne soziasas kustibas un ka proletariskās idejas un patš proletariata jehdseens eewasats no ahrsemēm. Nē. Muhsu strahdneeziba ir muhsu paschu semes stahds un tā tahds ar sawu finamu ihpatneju eespaidu us muhsu dsihwi un mahkflu. Ja jau latweeschu

strahdneeks ir atfihis no walsis waras un aizinats ka lihbsdalibneeks ari pee politiskas darbibas, tad jau par to wairs naw to strihdetees, ka strahd-
neeziba ir — eewehrojams spehts. Bet reis ta, tad proletariats tatschu
newar buht watardeen dsimis. Winam ir sawa pagahne, winam ir sawa
ihpatneja dshwe, sawa domu, juhtu, ideju pafaule, kuras attehls mellejams
mahfla. Peegreesfimees wispirms lauku strahdneekam, tad pilsehtas
strahdneekam un apluhosim schis schiras attehu mahfla un winas zenteenu
eespaidu uf mahflu.

Lauku strahdneeks

Kad estetikas teoretikis runā par mahtflu, tad arī min peemebru, ka arī pirmatnejam zilvekam ir sava mahtfla. Ta ir tahda elementara pateesība, kuru nebuhtu wehrts atfahrtoot, ja winai nebuhtu sava nosihme arī pahrrunajamā jautajumā. Leeta ta, ka runajot par latweeschu literaturu un mahtflu, aismirst trihs zeturtbalas no latweeschu tautas: strahdneezibu. Ta ir semalā lauschu schkira, bet ja wissemalām nekulturas tautām ir sava mahtfla, tad semalai kulturas tautas schkirai war buht sava katrā sinā. Un ir. Ta ir tautas dseja. Lai tikai apluhkojam wehrigal muhsu tautas dseemas, tad redsesim, ta pee schi eewehrojāmā tautas mahtflas monumenta zelschanas strahdajis lihds arī — latweeschu strahdneeks. Gandrihs waj no katras lapas puses tautas dseefmu krahjumā mums raugas preti feodalās strahdneezibas raditās estetiskās wehrtibas. Bes pahrschpibleschanas waram fazit, ka mums ir sava proletariskā tautas dseja. Un ja nu tas tā, tad waram tatschu tuwat eestatitees schis dsejas kodolā, apluhkot winas ihpatnibu, jautat: ko leezina tautas dseja par latweeschu strahdneeku fenakōs laikōs? Schi tautas dsejas nosare ir loti plascha un wispufiga; war fazit, ka winā attehlojas wisa strahdneezibas dshihwe no schuhpuļa lihds lapam ar swarigeem un neswarigeem momenteem, pa dshihwes widu, wina muhschā. Mhlesstiba un jauniba, daitums un nedaitums, tikums un netikums, preeks un behdas, humors un satira, jautriba un asprahstiba — wiss tas daschadās wariacijās flaitst un wispufigi notehlojees proletariskajā tautas dsejā. Tur redsam strahdneeka liriskās atteezibas pret dabu, darbu, zilweteem. Ir loti wilinoschs usbewums ispehtit tautas mahtflas estetiskos dokumentus wisā plaschumā, lai tad pilnigi redsetu proletariskās dsejas raksturu, saturu, psihologiju un estetiku, tikai, deemschehl, tahds darbs neetilpst ihfa apzerejuma robeschās un tapeh; ze jaapmeerinas ar nedaudseem wispahrejeem slehdseeneem un dascheem raksturigakeem peemehreem. Weens no raksturigakeem psihologiskeem wilzeeneem schini dsejā ir — schkiru antagonisms, kura fatnes meklejamas darba gruhtumōs. Newaru nozeeestes te nepeewedis dsila dramatisma pilnu dsejoli, kurā atspogutojas feodalās strahdneezibas darba gruhtumi: — „Darbs ira, darbs ira,“ — tā tur lasam — „Kad tikschu galā? Ne swehta swehtwatara, Ne swehtdeeninas, — Kad gaitu beighi, Ej, meitin, mahjā, Ne lungam darbs truhla, Ne ellē mōlas. — Sumschs

ira, tumschs ira, Rà tikschu mahjā? Nespihd swaigsnites, ne mehnestinis. Behdas ween, behdas ween, Kur nemschu preeku! Wehl deewinsch baras Nis muishas rijas. Schkil, pehrtoniti, Dod uguntinu, Lai teeku mahjās Zaur preedulianu.“ — Waj ta naw eewehrojama un spilgta glesna no dšimtlaitu srahndneeta dšihwes? Bes leeteem paskaidrojumeem faprotams, kahdas juhtas schee darba apstahkli wareja rabit srahndneeka un srahndneezes kruhtis. Bet ne muishas ween wareja mobinat schis juhtas. Ari fainneeki pegahdaja winām wjadsiigos elementus. „Balta gabja mahtes meita“ — dšeed latwju kalpone — „Rà baltā ahbelite. Rà ta balta nestaiģas, Tribs meitinas weletajas.“ Azim redsot, latwju kalpones statam naw pagahjuse garām starpiba starp winas un fainneekmeitas dšihwi. Un nu tablas. Ne gehrbšchanās sinā ween starpiba. „Rahpostini, tazenini Kalpa wiħra baribina. — Balta maise, piħradšini Saimineeka dehlinam.“ Weena istišchana un otra istišchana — nē, tas naw weenalga un ari weenalđigi tas newar buht. No tam zeeta srahndneeka wešeljiba, špehti, wišpahr — dšihwibas juhtas, kà tas atšpogulojas dšeesminā: „Saimineekam maises šehl, Man bij fawas waras šehl; Maise auga tihrumā, Kur warite man ušauga?“ Srahndneeka weenigais kapitals ir wina darba špehts un tad tas eet uš leju neatlaidigā darbā un neapšauschamā maise — tad gluschi faprotamas ir srahndneeka šeheluma juhtas. Tapeħz sozjala drama, aukšta un neschehlīga: „Sposchi spiħd uguntinsch Bahrga tehwa istabā; Tur staitija kalpa fotus, Kalpa gauščas afarinas.“ Un wehl dšilat, wehl fahpigak kalpam fajuhtama šchi plaiša: winam nawa šawa dšihwolta, šawas ģimenes. Sobgaligi winsch jautā kahdā dšeesmā: „Kam, kalpini, seewu nehmi, Dew naw nama, ištabinas; Tawu namu, ištabinu Weħsch mešā weħzinaja.“ Pehz wifa ta ne šehelums ween pahrnem širdi, bet ari ruhgtums. Tahds ruhgtums ištan dšeesmā, kur kalps pahrlaisch azis pār šawu muhschu un pahrdomā, waj tur ir bijis ari taut las no laimes: „Waj ta ari Laime bija, Kas kalpam muhschu lehma? Šlikta maise, šlikta drehbe, Dee durwim gultas weeta.“ Bet schis sozjala rakstura tautas dšeesmas wehl neišfel srahndneeka dšihwes un dwehseles šaturu. Zelas jautajums: kahds tad ihsti ir weens un otrs? Naw jaaismirsti, ka lirika ir juhtu dšewa un ka winā ištreizas zilweta dwehseles wisintimatkās teekšmes, wisklusatkās noššanas. Un tautas dšejas proletariškajā datā mums nu atklahjas šenā srahndneeka dwehsele. Te srahndneeks parahdas kà raditajs, kà aktiwais faktors. Wina raditā dšewa ir wina liriskā biografijs, wina liriskā pašportreja. Un kahds tad nu mums raugas preti no šchis biografijs srahndneekas tehls, kahdi ir raksturige waišwi wina pašportrejš? Tas ir naws dabas behrns, kas war un špeħj preezatees par latru parahdbinu un putelkiti dabā, nestatotees uš šawu šmago darba nastu. Sautriba un sobgaliba, ar kahdu winsch reisem pazelas pahri šawai behdigajai dšihwei, leejina, ka latweešchu srahndneeka ir waresis garigs špehts, ko naw warejis šalausti wišs dšeesminigais dšimtbuhschanas laiks. Bes tam: wišpahr atšihita ir tautas dšejas leelā estetiskā weħrtiba. Bet šchahdas estetiski weħrtigas

leetas var radit tikai zilveki ar spehžigu mahtslas gaumi, apdahwinati ar ihstu mahtslīnezīstu geniju. Tātāhu buhtu maldīgi domat, ka latrā strahdneekā jau ir reišā ari mahtslīneeks. Nē. Droletaristajā tautas džeļā mehs redsam zilvekus ar augstāki attīhstītu intelektu, etiku un estetisko gaumi: tee ir tee, kas sobojas par ziteem, turi schahdā waj tabdā kabrā stahw femat par wineem un waj nu ar sawu dšihwi waj dabu dod cemleslu sobotees. Tā tad tautas džeļā redsam divus strahdneeka tipus: weens ir juhtigs, atfauksnīgs, apdahwinats, etiski un estetiski augstu stahwoschs, otrs — etiski swahrstīgs, palaidnīgs, garīgi maswehrtīgs. Bet ne pee nespehžigeem mehs meklejam lahdas schīras representantu spehtu. Tāpat ari te. Jau tas estetiskais dokuments, ko feodalais strahdneeks radījis, ir labākā leeziba par wina spehjam, labākais peemīnklis, no ka weenmeht warēs mahžitees pašht latweeschu strahdneeka dwehšeli un likteni, estetisko gaumi un wina lomu muhsu literatūrā.

Ar 16. gabu sīnteni sahkot ronās pee mums garīgā literatūra, kur strahdneezības eespaidis naw wairs aktīwš, bet pasīwš, kur winsch naw wairs tehlotajš subjektš, bet tehlojamais objektš. Dšimtubuhšana un frogi gahja pa preešchu, reformazija un garīgā literatūra pakaf. Waldošchā schīra bij muishchneeziba un winas interešes tad ari īspaudās garīgā literatūra: tur runā muishchneeki ar mahžitaju muti. Palasīsim, peemehron, sahdu pamahžibu, kas eeweetota pirmajā latweeschu grahamatā starp baušchteem, tīžības lozekteem un lubgšchanām un feodota latweeschu strahdneekam: „kalpeem“. Schi gudriba tā škan: „Juus kalpe ešet paklaužīge yuusīms mehīge lungīms ar byaschenne unde tryšeschenne erkān wene wentesīge širde, ka Christus patz, nhe ar kalposchāne wen prekšan atczems, tha tīms czilwehēkīms paštyte, bet tha te kalpe Christī, ka yuums thade dewe prate darreth no širde ar labbe prate, domadamme, ka yuus tham lungām unde nhe thīms czilwehēkīms kalpozat, unde šīnnet, ko ickwens labbe dar, tho thās no to kunge atdabbuus, thās gir kalps, heb swabatez).“ Schis pamahžoščais gabalīsch ir nemts no Pawila grahamatas eweeseescheem un leezina, zil labi basnīzas kungi jau no laita gala mahžeja peestānotees — šīprakai schīrai. Ir wehl raksturīgāki peemehri, kas naw nemti no bībeles, bet īfauguschī tā fakot no dšimtubuhšchanas semes basnīzas gaisā: es te domaju Manžela špreditu grahamatu (1654). Zīteschu te wahrdu pa wahrdam gabalīnu, tur autors štrofē strahdneeku un kuršch wehl muhsu deenās dširdams šaimneeku aprīndās. „Bett Deewam schāhl / “ — tā tur lasāms — „ko darra muhsso Saimē? Nāttāis Saimneeg warr schīnīeš laitochš, seelīteesh / ka Saimē to / darra / kas tai kluhst pa-wāhlāhs. Dassch Kallps un Kallpone / Audsehknīs ittka Attštarbe: Satta Kungš / Ghaspascha / Saimneer / Saimnezene / Eij projām / tad palleek Saimē stahwota; Nahš schurr / tad eet tha nohst. Py Maīses strahdā dasschs swīesdams / py Darrbu ghribb wīngš ša-šaledt... Ko tee darra / to darra tee Ruhtumu usmātūtschī /

1) Teodorš Seiferts, Latw. rakstn. greft. 1905. Pirmāis laitmets, 12. lapp.

kur tu paš nhe effi klahste / und nhe ey packatt / teitan jaw nhe buhß pareife / facta Rnehvelam jeb Stulgham weenu Wahrdu / gham wings dehmis atbilldehß: muhscham nhe warr tai pa pillam ehst un Allghu doht¹⁾.“ Un schis naw weenigais peemehrs no ta, kahdas leetas dßim-laitu strahdneekam tikka pahrmestas un pee firds liktas. No schi gabalina redsam diwas leetas: kã pahrweidojas daschkahrt feodalã strahdneeka titums, daba, psiche. Ja waram schim raksturojumam tijet, tad jadomã, ka wiß leelais wairums strahdneeku bijis tahds, jo retais jaimneeks tikai warejis leelitees, ka jaimne dara to, kas pawehlets. Vet waj par tagadejo lauku strahdneeku nesaka to paschu? Tapehß schi samaitatibas leeziba jausnem ar smamãm schaubãm: latrai schkirai jau sawa etika. Ur to nemas negribam fazit, ka feodalais strahdneeks bij newainigs un bes wiltus kã balodis. Vuhtu jau brihnischki nepagrimit, redsot pagrimuschos waditajus, dßihwojot gruhstumõs, nabadsibã un atrodotees sem frogu un waras kulturãs spaida un eespaida.

Sewischki gaischi muishneezibas attiwais un strahdneezibas pasiwais eespaids uf muhu literaturu redsams wezã Stendera darbõs. Weena dseefma ar nosautumu „Maises tehwi“ winam gan ir tihri rewoluzionara, apbrihnojama preeksch ta laita, zit labi dsejneeks pratis redset un attechlot starypibu stary darba dewejeem, lungeem, un darba daritajeem, strahdneekem. „Zuhß, kungi, klausatees“ — winsch fata — „Mehs maises tehwi esam, Mehß jums to maisi nesam ar saweem sweedrineem Kã saweem audsetneem. No ta ir juhju lauki Tit bagati un tauti? Kas ar, kas sehj, kas plauj? Kas schlubnõs mantu krauj, Kas rijã lut un wehti? Mehß wißu padaram, Preeksch jums to sakrahjam.“ Un tahdã, war fazit, sozialistiskã garã un wirseendã pagarais dsejols eeturets un isturets lihds galam. Ur scho darbu Stenders bij aiffseidsees wairak kã gadu simteni muhu literaturai preekschã. Un tomehr schis wezais gudrineeks, schi gaischã, staidrã galwa sawas dsejas todolã bij un palika waldoschãschkiras ideju isteizejõs, kas uf darba laudim, semneekem, skatijãs ta uf semateem radijumeem: lungeem jabuht lungeem un semneekem ir japaleef pee sawas kahrtas. Tã dsejoli „Laimes tehwi“ winsch swinigi dseed: „Lai dseefma stan no labo kungu goda, Tee muhu laimes tehwi ir, Tee labos glahbj un launos foda, Un tahda zilts no debefs ir. Lai Deews juhß kungus apshwehti, Zuhß esat wina weetneeki . . . Mehß kalposim jums preezigi, Tad wiß buhßim laimigi.“ Stenders ir tais domãs, ka bagatiba zilwekam naw laba, ihpachi semneekam un strahdneekam. Wairatõs dsejotõs, kã: „Sehtas laime“, „Sawas kahrtas patifschana“, „Strahdneeku laime“, „Nabadsinsch“ u. z. winsch slubina un pamabza, ta ihstais nelaimigais ir kungs un ihstais laimigais semneeks, strahdneek, nabags. No ta tad ari saprotams, kapehß winsch slubina darba laubis preezatees un deet: jo kã gan laimigs zilweks lai nepreezatos! Kur Stenders runã teeschi par strahdneekem ween, tur winsch nodala tos

¹⁾ Siteju no Pludona „Latwju literaturãs wehßures“, 1909. 36. lapp.

labās un nelabās, kreetnās un nekreetnās. Labi, protams, tee, kas agra zēlas un daudzi strādā. Tā, piemēram, labais puifs: „Kad pee darba rokas leek, Tad par diviem strādā”. Labā vaj kreetnā meita: „Agra zēlas meitene, Tušdat peelee rokas”. Bet tā kā dšimtlaiku strādneeks nebij warejis atturetes preti krogu kulturai, tad dšejneeks leek winam pee sirds — nedsert, nebojat wselibu, buht stiprakam par krogu kašrdinajumu. — Zahds ir feodālā strādneeka tehls un attehls weža Stendera darbās. Semneekam un tāpat ari strādneekam teek eeteikts palikt tani kašrtā, pee kašdas wiņsch peeder un pehz eespehjas strādāt un preezatees: „Puht nu, refnais stabulneek, Puišchi zekat kašjas!” — Latweeschu strādneeks dewis weelu ari pirmajam latweeschu dramatisķajam darbam, jaunā Stendera lugai: „Schuppu Behrtulis”. Teek tehlots kalpa wihrs un wina dšeršchanas posts ar kunga beigu morali: ka wiņsch nelaufshot saweem laudim wairs dšert degwihnu, bet gan — alu! Eihmigi: pawišam no dšeršchanas atbaidit kalpu — tas buhtu neeneesigi, jo kunga alus paliktu neišderts, tā tad zeltos saudejumi. Wispahr jafata, ka garigā laikmeta baņizas- un laizigajā literatūrā šludinatai moralei ir šchahds eeneesigs raksturs. Kalpu wseliba bij neween kalpa dahrgakā manta, bet šinamā mehrā ari kunga: kalps bij kunga rašchofchanas spehks, tā tad kapitāls. Ruhpejotees par kalpa wselibu — kas wareja notikt tilai pee humanakeem kungeem — kungi un winu domu un ideju išteizeji mahžitaji, darija to ne tildaudzi kalpu kā kungu labā: šaf, kalps ir kunga kapitāls un newar tatschu laut schim kapitalam til aštri šadit! Waj, kā pašchi dšimtkungi mehdsja teikt: „Latweeschi ir tabdi mahju lopi, kuri pawišam pašudis, ja no teem labuma nemeklēs”¹⁾. Barbariķa wafšrdiba! Šchis dšimtkunga barbariķms ir dšiti un šahpigi tehris strādneezibas meesā un ašinīs, galwā un širdi. Wafnizkungi, aismafkoti ar humaniķma mafku, puhlejās dšimtkungu šiftās bruhzes dšeedet un humaniķta šlawā eedšihwotees — un dašchs labs ari eedšihwojās!

Tad nahza — dšimtbuhschanas atzelschana un wiķa latweeschu tauta tika proletariķeta. Weena dala gan palika par semeš nomneekem, wehlat ari par ihpašchneekem un iſwehrtās par lauku kapitaliķtu — ſaimneeku kašrtu, bet otra — leelā dala — palika par bešsemneekem, proletareeſcheem wahrda ihštā nošimē. Sahtās breefmigeē klauschu laiki, no kureem, deemſchehl, mums naw neweena mahkſlas peeminetta, kur buhtu notehlojuķes strādneezibas waj ari atſewiſchtu strādneeku dšihwe. Rakſturigi tomehr ir pahris dšejoti no Liwentalā, kur redšams pa wiķeeenam no kalpu dšihwes. Abi ſchee dšejoli ir loti populari: „Matišinſch” un „Mitels”. Matišinſch ir gans, bahra behrens. Gehrēts wiņsch til ſlitti, ta dšejneeks winu ſauz par tantariti. Nomehrdets wiņsch ir tā, ka apklausch zuhtās un ſiwenus, kuri barojas no faknēm. Ari wina ſaimneekam naw nela: tas pats badu zeesch. Stolā winu neſubta. Dširbejis baņizā mahžitaju runajot no debes mahjas, kur aijejet dwehseles un kur

¹⁾ Mertela „Latweeschi”.

aigabjuschji ari wina wezati — behrns wehlas mirt, jo: „Echeit wirs femes flitti klabjas, Safalst, jafalkst breefmigi!“ — Otrā dsejoli, waj, pareisat, lolalifejuma tehlots laists talps Miteks, turam: „Sings par abtru, arklis imagā, Putra schtidra, gaulis trats.“ Zit patihfamas atminās strahdneezibā ušglabajuschās no klauschu laiteem, to leezina, peemehram, kalpa Mahrtna nostrahšs Aluratera atminās: „Kalpa sehna wafara“; deht pahris wahrpām, kas notriht no meeschu wešuma, lungs ar dšels preeki pahrsit kalpam muguru, tā ka tas nomiršt turpat uš laula un atstahj bes apgahdneeka seemu un behrnuš. No wiša ta, kas lihds schim fazits par latweeschu strahdneeku dšimtbuhschānas un klauschu laitu mahšlas literatūrā, domaju, nebuhs grubti redset, ka strahdneeka dšihwe un dwehsele tur notehlojuschees wisai nepilnigi. Bet tā? Rakšmeeziba tatschu ir dšihwes spogulis! — tā popularā atšina šata. Ja gan, titai naw jaaismiršt, ka strahdneeka dšihwe te ir tahda, kahda ta atšpogojuschēs mantigās schtrās apšinā un zaur to — literatūrā. Un tāpat tas bij tautitšajā laimētā, kad pee šaimneezistās waras nahža latweeschu masgruntneeku schtira. Melno baronu ešpaids uš literaturu šah masinatēes, toteč wairojās peletu baronu ešpaids. Literaturu nehma šawās rotās — kas? — Galwenā kahrtā šaimneekdehli, školotaji. Domaja, runaja, rakštrija leelato tešu par štirato schturu: šaimneekēem. Ja tur gabijās tehlot kalpu, tad tas notehlojās uš papira tahds, kahds wišsch bij notehlojēes šaimneeku šahrtas rakšneeka apšinā. Literatūras tipu galerijā kalps bij, tā šakot, blatus persona, kuru wareja šihmet diweem, trim wišgeneem ne wairat. Un ja ari wišsch isnahža ne dšihwam zilwekam, bet karikatūrai lihdsšigs — kas tad par to! tas tatschu bij tit nešwarigi! Un tahdu strahdneeku karikatūru latweeschu literatūrā tautiškā romantišma laimētā ir daudš. Dadumšsch, neweitšs, dšehrajs un kausliš, romantišti-prašiš mihlestibas leetās — luht minētā laimēta strahdneeks latweeschu literatūrā! Abdolfa Allunana lugaš un Lautenbacha-Zuhsmina šahstī war noderet tā labakee leezineeki schim strahdneeka tipam. Ne par walti dewindešmitajās gabōš kritika šahla protestet pret tahdu strahdneeku karikēšanu!

Šitadi tomehr pret strahdneeku ištorejās reališti. Šau šahlot ar Neitenu wini publejās ruhpiगत tehlot strahdneeka dšihwi. Nemšim, peemehram, strahdneeka behrnibas laitu. Rahdu behdigu glesnu te mums šihmejis Neitens šawā „Bahrī“ — un tahdu pateesu glesnu! Netizami? Palasšim masu gabalinu: „Sehjis jau masinšch bij palizis bes mahtes un pirtinā pee tehwa audšis gluschi neaptopts. „Kad titai putra wehderā, — ko puika wairat prafa!“ — Šā spreesdams, wezais Dirts-Behtulis šufelli Sehjim matōš nebij lizis, nedš uhdemi uš meefas sehjis, un patš, tumšs wezu laiku zilweks buhdams, šawu behrnu mahžit mas ruhpejees. Ar šausu mašš un kailu miltuputru wehderinšch pušenam bij ušpampis un ložekli, kad Rakšišchi to peenehma par ganu.“ Aug ari tur otrs bahris: Pehjis. Lafot šahstu, nesinam, ko wairat noschehlot, waj strahdneezimahiti, tura ar šawu pahrmehriško mihlestibu ir šlitka audšinatāja, waj strahdneeka dehlu, Pehzi, waj apkahrtneš šabojato Sehji. Katrā šinā

Neikena stahšis ir druhma bilde no latveeschu strahdneeka gimenes dšihwes
 isgajuschā gadu simtēna šeschdesmitajōs gaddōs. Un nāw šchi bilde weenigā
 muhsu literatūrā. Saunakōs laikōs wairaki rakšneeki ir simejuschī kalpu
 behrnu behrnibu. Tā Ulpiš-Biršneeks, peemešram, stahštā: „Peletais
 atmens“ dod šchahdu eewehrojamu glesnu: „Išī es jau pašinu tā mafu,
 mafu meiteniti“ — stahšta pelekais atmens — „Wina prata pate tīai
 pabreht, kad winaš mahte nehsaja to jau lihdsi šawās deenās ganōs.
 Dašchreis, kad gowis apstahjās kalna gala malā brokastā, wina nolika
 Išcheli man blakus semē un pate til naigi dur ta dur — schuj šawu schujamo.
 Išchele brehž, brehž atnemdamās tā ka pat manai atmena širbij eesche-
 lojās nabaga tahrpina. Bet lihdsēt newaru: esmu atmens. Šahlu dufmotees
 uš Išcheles mahti, ka winai til neschehlīgi zeeta širds. Bet paštatōs,
 winai tās warbuht wehl wairal schehl, ašaru winai pilnās azis to uštatot,
 bet to dariš, katrs azumirklītis tai no darba aishemts, til no šaimneeka,
 tā kunga, til deenā, tā nakti. Weenigais pawaligatais brihtinšch nu ir
 gana deena, tad ari jaaplahpa wihrš, jaapšchuj sewi un ziti behrnini.“
 Tā ir glesna, pee kuras, tā mehds teikt, pašlaidrojumi leeki — glesna
 te no lauku strahdneezibas dšihwes. Tās pats rakšneeks šimejis wehl
 zitu strahdneezji-mahti ar ahršlaulibā dšimuschu behrnu. Tās likens wehl
 neapšlauschamaks. Ir wehrts redset gabalinu no šchis eewehrojamās glesnas:
 „Trihnes Karlens auga, tā maš katens,“ stahšta atkal pelekais atmens.
 „Tihne to weenmehr nesaja no weenās weetas uš otru. Tihri tā nu
 gan nē tā kate, jo tā šawus behrnus neš mutē un rahpijs pa pašcheem.
 Iši pehž tam, kad Karlens bija atradees, plahwa rudšus tepat laulu stuhri.
 Trihnei šchoreiš nepawišam newedās nemšchana; bes tam beeschi bija ari
 jaatdsenā mušchās no Karlēna, tās japašibda, japeedur kahds allschēna šars
 ehnai — tadeht wina bija wišu laitu neparasti leelu gabalu ziteem pašalā.
 Domehr parahdā wina nepalika neweena kuhlina. Kad šahla stahdit
 šigulus, wina peesteidsa un nesa tīpat, tā ziti. Un, šanehmusi pašchā
 stuhri beidsamos trihs kuhlinus, wina peenahža lihds pašchāi ešchāi un
 panehma ari Karlēnu. Labā roka wilka gar semi dirvus kuhlina resgatus,
 treišajā padušē kuhlinšch un rokā bruhnajā wilnainē notahrās Karlens,
 garā rituli lihds pat rugajeem“¹⁾. Diwās leetas mehš te redšam: tā aug
 kalpa behrns un kas japažzeesch kalponei mahtei wimu audšinot. War redset
 zil waronibas wajag strahdneezji, mahtei eššistenzes zihnā. — Ne majak
 rakšturigu glesnu par kalpa behrna un mahtes likteni šneedšis Purapule
 šawā stahštā: „Šaws takinšch, šaws stuhrits semes“. Šchis behdigais
 audšinašchānas jautajums lauku strahdneeka dšihwē ir weens no teem, kas
 dara wišahpīgato špeedeenu uš wina pšichi: dašchu tas špeesch aiseet no
 laukēem, dašchu teektees kluht šaimneeku kahrtā. No wiša šajitā weegli
 nošahrst, kapehž kalpa dwehšelē dšimst — nemeers... Bet tas wehl
 nāw wišs. Ir wehl zitās leetas, kas weido wina pšichi. Bet te nu mehš
 ešam nonahkuschī pee wišai interesantā jautajuma par latveeschu strahdneeka

¹⁾ Rihta Glānas II, 64. lapp.: „Tihnes Karlens“.

garigo pasauli un wina zenteeneem. Ar dewindefmitajeem gadeem muhsu literatūrā šaronas arveem wairak estetisku dokumentu no strahdneeku dšihweš un pehz schein dokumenteem nu waram studet, tā weidojas, isweidojas un pahrweidojas muhsu strahdneeku ahreja un eekšheja dšihwe — materialā, intelektuālā un pšichistā.

Latweeschu strahdneeziba ir prahwa zilwehu masa. Lai gan mums skaidras un noteikas statistiskas naw, tad tomehr naw gruhti aprehkinat, ka wina istaisa trihs zeturdalas no wišas latweeschu tautas. Šchi masa, protams, naw wairs weengabala. Pehz feschdefinito gadu reformām šahās pee mums deesgan strauja modernā kapitalisma attihstiba, kura turpiņas wehl arveem straujākā gaitā. Bet modernā kapitalisma wehsture ir, war šazit, ari modernā proletariata wehsture. Klauschu laiteem beidsotees šahās zeešahs šatars starp lauleem un pilsehtām, kas darija eespaidu ari uš strahdneezibu. Latweeschu strahdneeks, dabujs juridistā sinā tustibas brihwibu, steidsas pahrweetotees, zil ahtri ween eespehjams no eemihstajeem waj ari eemihstotajeem lauteem uš pilsehtām. Eesahās diferenziazija strahdneezibas masa: ta pahrdalijās lauku un pilsehtas strahdneezibā. Bet ari katrā no šchim strahdneezibas dašām noteel wehl daschadas mainas, tustiba waj, pareisak, pahrweidoschanās. Mahšlineeka azij te atklahjas daudš interesantu wišgeenu. Dšihwei attihstotees ari latweeschu rakstneeku staitis ir kluwis leelaks. Wini ir itkā eekaišti strahdneezibas masa uš lauleem un pilsehtās un šchad tad it newilus ir pšichisti špeesri attehlot sawus eespaidus un nowehrojumus — ari strahdneezibā. Pamehginasim šastait, to latweeschu rakstneeki — labatee, protams — sin teikt par latweeschu strahdneezibas dšihwi un zenteeneem un tā wini prot eespeesšees strahdneeka dwehšelē un atklah mums to. Pee rakstneekeem, kuri wairak waj masal ajsnehmuschu sawōs darbōs latweeschu strahdneeku, peeder Apšišchu Šehtabs, Blaumanis, Pehršeets, Biršneeks-Špits, Šauleets, Needra, Andrejs Špits, Lihgotnu Šehtabs, Ūkuratoris, Špasiija, Raimis un wehl ziti.

Peehreešim wehribu wišpirms lauku strahdneekam. Ewehrojamu estetisku dokumentu par gahjeja muhschu mums sneeds Apšišchu Šehtabs šahstā: „Bagati rabi“. Bet tā tad tā? Apšišchu Šehtabs un strahdneeziba? — waj te kas topejs! It newilus — ja. Andra tehws ir gahjejs, rotpelnis. Wišch ir prolitarisets šaimneeku kahrtas lozellis. Bet wišch naw tur weenigais tahds. Tapehz šchis tips ir loti šwarigs un pšichologistā sinā interesants. Raksturigakee momenti, kas muhs te šewišchi interesē, ir: Zurgu deena, Andra tehwa gimenes dšihwe, atteezibas pret bagatajeem radeem un — aiseeschana uš nabagu mahju. Zurgu deena, protams, ir loti parasta parahdiba. Somehr, dšital winā eedomajotees, redsam, ka ta ir lauku strahdneeka dšihwē loti šwariga deena: wina tam atgahdina, ka wišch ir gahju putns, zilweks, kam naw, tur sawu galwu likt. Šahdas juhtas mostas širdi neitralam nowehrotajam, bet kahdas pahrđšihwo patš gahjejs? Tās, par noschehlošchanu, Apšišchu Šehtabs (un ari neweens zits latweeschu rakstneeks) naw attehlōjis. Katrā sinā — šchis juhtas newar buht nekahdas jautras waj eepreeziņošas: tās šaka, ka gahjejam

nefur nav mahjās, nav dšimtenēs. Statoteēs Andra tehva Jura deenā mehš redsam tīkai wīnās ahreeni, ne eelšcheeni, no kuras mums rakšneekš parahda mafu gabalīnu tīkai ar ņawu līrīkto eewitnojumū. Bet nu patš Andra tehws. Wīnšch īfraidīts no ņaimneeku kahrtās tapehž, ta eemiblejīs un apprezejīs kalpa meitu. Ja, ta ir ņakīru plaīša. Un kas noteek ar ņchi žilweka garigo paņauli? Wīna dwehsele tomehr — naīda nepašlīht: ta ir daba, kas panēš wīsu un peedod wīsu. Bet no wīna lītkena waram daufš to mahžitees: 1) žil grūhts ir gahjeja gīmenes problems, īhpaschi, ja ar behrneem kahtās neweīšfīmes, 2) žil nejehtdšīgas war buht ņaimneeku atteezībās pret kalpu — un kaut ari wīnšch teem buhtu radš, 3) žil behdīga ir wīsgodīgatā gahjeja muhšcha beigu perspektīwe: nabagu mahja. Bet Andra tehws ir tahtšs ņrahdneeka tīpš, kas meerigi panēš wīsu līhdš galam. Ja wīšī ņrahdneeki buhtu tahti, tad darba dwejei waretu buht ar gahjejeem loti meerā un ņrahdneezībā nebuhtu nekahdās kufstībās. Ar Andra mahti, turpreti, ir mašleet žitadi. Wīna newar reīšem ņawaldīt to ruhtgumu, kas ņakrahjees eelšchā. Tā it newītus mehš dabonam pee wīnās redset ņchahdu gabalīnu no dwehseles: „Tu, tu! Tu, laufees, lai otrš tew krellu nowell no muguras!... Plišts ņfreešī pa paņauli! ... Lai tīt nem ween, tew jau selta kalni!... Lai ņuhž, lai ņpeesch tewi!... Patš tu lej ašīns ņweedrus“ — ņata wīna ņawam wīhram ar apņpeesā žilweka ņkarbumu — „par welti... preekšch otra!... Lai tewi min kahtām... tu nepīhtšī!...“ Te jau mehš redsam, ta proletariškā pšīche ņīnamā konkretā gadījumā ņaudē ņawu līhdšīwaru un newītus atklahž gabalīnu no ņawas īhpatnībās: īhgnumu pret apņpeeschānu un duņmas par paņīwitati un nepretoņchānos kaunumam waj ņawu interešchu aīšņkarņchānai. Ja nu mellejam tahtlak latīweešchu literatūrā pehž lauku ņrahdneeku tīpeem, tad waram ņakņaitīt to labi daufš un labaka pahrlstata dehl ņaweenot grupās: 1) weena grupa ir tahti, kas meerā ar ņawu ņahwohtli un wairak waj maņak līhdšinas Andra tehvam, 2) otra — tahti, kas raujas ahreā no ņawas kahrtās un mehģina kluht par īhpaschneekēem, kā Purapukes „Sawa laktīna...“ waronīs Peters Šelmenīs, 3) trešchā — tahti, kas dodas prom uš pīlņehtu un 4) žeturā — tahti, kuru ženteeni tahtlak neeet par froga ņleegņni. — No ņchim grupām wīšleelata ir pīrmā; tahtdu peetizīgu lauku puīšchu un wīhru, meitu un ņeeru ir muhju rakšneezībā kreetni daufš. Ałgahdīnaņchu te ņpehģigo, eewehrojamo gleņnu, kuru ņīhmejīs Andrejs Apītš „Sīhda tīhtlā“: gleņnu, žil īndiferenti ir purwa ņrahdneeki, wešēls ņīmtš, pret ņawām īntereēm... Wīnu weenīgās interešes groņas tīkai ap gīmenes nodībīnaņchānu, un maīseš pelnīšchānu. Nemat, peemehram, wīšus Blaumana tehtlošs puīšchus: wīni žita neka neņin, kā tīkai ņaimneeka darbu un mīhlestībū (peemehram Peters un Šehlabs ņahstā: „Behrtula pīrštš“), dņerņchānu (Behrtulīs — turpat), dņerņchānu un prejeņchānos (Sahnīs Ałhbols ņahstā: „Šchuhpūtīs“) waj wīslabal — eeprejeņchānos kahtās mahjās („Salna pamaņari“, „Raudupeete“, „Rauda ņekēs“, „Laimes kļehpi“). Pehbejais punktš deeņgan intereņants ņrahdneeka pšīchologijā: te redsams materialā

faktora speedeens us zilweka pſichi. Divõs no minetajeem ſrahſteem („Raudupeete“, „Nauda ſelõs“) tehlotõ, kà padſihwojuſchõs ſaimneeku atraitnes apprez jaunus puifchus — pret winau gribu un divõs („Salna pamafari“, „Laimes klehpi“), kà wezi ſaimneeki apprez daitas, jaunas meitas ari pret winau gribu, neſtatotees pat us to, kà winas ſirsnigi eemihlejufchõs weenà waj otrà gahjeja. Jaſala tà: ja prezibas ſinà leet us ſwara kauſa jaunu, ſmutu, mihlamu kalpu waj kalponi un us otra wezu, neglihtu, nemihlamu, bet bagatu ſaimneeku lahtas lozelli (ſeeweeti waj wihreeti), tad latrà ſinà pahſwars buhs pehdejam. Tit nepatifikamõs ir ſrahbdneeka ſtahwollis un tit wilinoſcha ir manta! Echis ſrahbdneeka tips eitiſtà ſinà naw augſtu ſahdams. Interesantats ir tas, kas ar paſcha ſpehtu mehgina kluht pee mantas un ihpaſchuma, kà Puraputeſ Peters Selmenis. Pee ſchi tipa mehõs waram redſet, lahds warens dwehſles ſpehtõs, kahda neatlaidiba rakſtura peemibt daſchlahrt gahjejam, ja wajadſigs ſafneegt kahdu nopeetnu mehrki. Echis gribas ſpehtõs, ſchi rakſtura neatlaidiba ir eewehrojamas ihpaſchibas latweeſchu ſrahbdneeka dwehſelõ. Daſchi no wineem tãs wehriſch ne us ihpaſchuma eeguhſchamu, bet us zitu puſi. Tee iſtaija treſcho grupu: tee ir tee, kas ſarauj ſawus ſatarus ar femi un aiſeet paſaulõ ar wairak waj majak noteittu mehrki. Tà Andrejs Apits ſrahſtinà: „Grehtõ“ tehlo kalpa ſehnu, kas aiſeet us piſhehtu liſt ſkolotaja ekſamenu. Echi ſrahbdneeka, Purenõ, paſch-atſihſchanàs¹⁾ mums atwer interesantu ſtatu wina dwehſelõ: redſam, kà te ſrahbdneekà ir dſihwas eſtetikſtas juhtas, dabas juhtas, dſihwa intereſe — dſihwes mehrka un ſatura melleschanas. Echis jaunellis intelektuala ſinà ſtahw ſtipri augſtu pahri paraſtajam, indiferentajam ſrahbdneeka tipam. Bet ſchis peeder pee teen, kas teegas ahrà no ſrahbdneezibas un mellõ labaku dſihwi inteligenzõ. No ſrahbdneezibas ahrà teegas ari Akuratera ſihmetais Jahnis wina memuarõs: „Ralpa ſehna waſara“. Strahbdneeka literariſtà tipa ewoluzijà Jahnis eewehrojams tanõ ſinà, kà te pirmo reiſi redſam ſrahbdneeka — perſonibu. Tas no loti leela ſwara. Pametiſim azis us wina atteezibam pret dabu, ſaimneeku, ziteem kalpeem, ſeeweeti un pret ſawu eõ. Dabu ſchis zilwekõs, war ſazit, mihl wairak kà ſewi paſchu. Ar ſeewõſchu entuſiaſmu winſch uſnem tãs gleſnas un ſtatus ſawà dwehſelõ — un ſaulõs lehktus ſwin kà religiftu kultu. Atteezibas pret darba un darba deweju loti labi redſamas, to pahrdſihwo jauns, nepecaudſis ſrahbdneekõs ar paſtahwigu rakſturu un kà winà pamafam weibõjas proletariſtà pſiche. Darbõs dara us winau tit ſmagu eepaidu, kà winſch zauru waſaru nekluht walà no ſahpõm mugurà un gandrihſ arweenu ari lozektõs. Titai jauniba ar ſawu entuſiaſmu un dſihwes preeku leet winam aiſmirſt i ſahpes, i darba gruhumu. Saimneeku winſch eenibt wina praktiſtuma pehz — mantas warai padewees, tas par ſatru neeku ruhõ un lahdas un ſwehtdeenàs ſkaita pahtarus. Pret ſeeweeti Jahnis iſturas kautrigi, ſmalſjuhtigi. Winſch eemihlas

¹⁾ „Maſas komedijas“ I, 142 lapp.

faimneeka meitã, gimnastikẽ un schi mihlestiba ir staisita sawã newainibã un kautribã. Bet winsch negrib tai padotees, kã parasiti tas mehds notitt. „Es esmu staisitais, lepnaiss kalpa sehns“ — winsch fata — „es esmu patš preeksch sewis, ne preekschs tewis.“ Un tad nu wina pascha — es. „Es esmu kã putns,“ — winsch fata — „laischos, tur gribu un aillaischos atkal tahlak; bet wisur un wisur ir šweksch.“ Schis šweksch-neeziabas juhtas ir weena no raksturigatãm proletariškãs pšiches eeshimem. „Bet wajag art un strahbat“ — winsch prahto sawã nodabã. „Man nawa neta wairat kã manas drehbes un mana dšhwiba.“ Winsch reisem stumst un zeesch, bet nesin tapehs. Stolã ejot winsch mahzišees netam netizet — „ne deerwam, ne welnam,“ kã winsch patš fata. Uzim redjot, wezeje usflati ir dragati. Jauni wehl naw isweidojuschees, bet weidojas — darba dšhwes gruhumõs. Winã ir sinams lepnams, kas weegli eewainojams. Pamašam winsch nahk pee atšinas, kã winsch neder gabjeja dšhwie, kã winam wajag darit ko zitu. Bet kas winu war israut no schis dšhwes? Grahmatas un mahzišchanãs seemas watarõs. Ar to ir deesgan pilnigi raksturota wina personiba un redšams — tas naw wairš itbeenischšais gabjeja zilweks. Te jau mehš fastopamees ar eewehrojãmu zilweka wehrtibas apšinu, ar sinãmu proletarišku lepnãmu un sinãmu proletarišku domaschanãs weidu. Bet schis zilweks ir wehl negatãws un kas no wina isnahšs — gruhiti pateikt, titai war wehrot, kã winsch strahdneeziabã nepalikš.

Atleek apštatit wehl gabjeju tipu zeturto grupu: toš, kuru dšhwes mehrtis ir frogs un prezeschanãs. Ešisti un intelektueli sčee zilweki ir wišfemat stahdami. Šas naw peewilzigs elements strahdneeziabas mašã. Nebuhtu par scho grupu wehrtš nemas runat, ja wina nebuhtu deesgan plãšã, warbuht, wišplãšãkã dšhwie. Šhpaschi eewehribas zeeniga ir winu istureschanãs pret seeweeti. Par galweneem schis grupas reprezentanteem war noderet Blaumana Behrtulis un Sauleescha Miguzis (stahštã: „Šulsch. . . tulkš. . .“) Pirmais dšer un ir sem sawas seewas pahtagas, otrais dšer un ir sawas seewas mozitajs. Pret sawu seewu winsch isturas kã šwehšs, pret seeweeti wišpahr — kã dšhwneeks: winam weenalga, kad til seeweete. Seeweete naw preeksch wina ne zilweks, ne beedrene, bet kaut kas semãš, dšhwneeziški bãudams un spihdšinams. Schis gabjeja waj proletareescha tips ir reebigs. Winsch gadas daschdaschadãs wariãzišãs. Nemšim, peemehram, Blaumana tehlotõ Jašni Abholu („Šchuhpulis“). Širdsleetãš winsch neleekas waditees ar mihlestibas juhtãm, bet no aprehitina un ja aprehitins juhl atteeziabã pret weenu seeweeti, kuru winsch nodomãjis prezet, winsch tad ar to paschu gabjeenu eet pee otras un noslehds deribu. Ir wehl launaki gadijumi. Šahdu mehš redšam tur, kur puifšchi pawed meitas un ne til ween neprez winãš pehž tam, bet neuf-nemas pat nekãhdu atbildibu. Weenu šahdu gadijumu, peemehram, notehlojis Apšits-Birsneeks stahštã: „Uš zeema wahrteem“. Puifš Peters tur pat teekas preekschã leebšas nemt pawesto un zeetuschõ meitu Katschu. „Kad es buhtu nehmejs, tad jau šen to buhtu panehmis“ — winsch it

bestaunīgi atbild teesai, kad ta eebilst, lai winsch daritu sawu peenahkumu un šata: „Spreeschat, kas teesa!“ Bet ari tas wehl naw deesgan — Daschs no scheem zilwekem eet wehl tahlat seeweetes apjmeeschana. Tahdu gadijumu redsam Poruta stahsta: „Weseli laudis“. Šlais puišs Mahrtinš tur pawed škaištu meitu Madu, un uš rahneena lausch sawu wahrdu, ka winsch winu mihlot; winsch weenkahršchi no meitas negrib nela wairs šinat. Bet šhini pašchâ gadijumâ mehš redsam ari etiški loti augstu stahdamu parahdibu — gabheju dšihwē: puišs Andreuš tublit bildina mineto meitu un tā isglahbj winu no ismifuma un tauna. Šapat etiškâ šinâ zildinamu darbu isdara puišs Juris Upišcha-Birneeta stahsta: „Schuhpotnes“. Juris ir eemihlejšs škaištu meitu Dahrti. Bet pa leeldeenâm schuhpojotees winsch isšweesch no schuhpotnēm meitu Šapu, kura zaur to bištami teel šatroplota. Kad pehš ilgala laika Šapa kluhst wesela, Juris — mihledams zitu — apprec winu, azim redsot, lai ispirktu sawu noseegumu.

Un nu lauku strahdneeku seeweetes mihlestiba, jo nepilnigi buhtu raksturota proletariata psihologija, ja mehš paeetu klušejot seeweetes dwehšelei garam. Runajot par Blaumana seeweetēm, mehs redšejām, ka tur daschās meitas labpraht pahrmainija sawu isredsetu lihgowaimi pret weenu waj otu wežu bagatu šaimneeku. Gadijumu, kur kalpu meita bef mihlestibas iseet pee šaimneeka, tehlojšs ari Andrejš Apits Setinaš personâ („Šauni awoti“). Ir ari seeweetes, kas ispildot šalpones darbu, dšihwo pee darba deweja wehl kâ peeguletajas, kâ to tehlojšs tas patš autors stahstina: „Ragana“. Bef tam, stahstina: „Nabaga seeweetes“ winsch attehlojšs šalponi, kurai štipri plašchi šakari ar aplahrtnes wihreescheem — ta ir Trihne, šawâ šinâ prostituetās tips. Wihru wina šew rauga dabut ar aprehlinu un wiltibu. Tahda pat aprehkinataja mihlestibas leetās ir Šaunšudrabina Ulija: pamehgina ar weenu otu un iseet pawišam pee zita, kur paredšama droščata ekšistenze. Wišpah, ekšistenzes jautajums te spēhlē leelu lomu un ari wala, kâ to koti labi — war šajit — preešch wišām isteiz Upišcha Setina. Uš Mahrtina šolijumeem wina atbild felošho: „Solit war dauš. Eš esmu redšejuse, kâ dšihwē noteek. No šolijumeem neweens naw paehdis. Un man apnizis wišu muhšchu eet kâ dšenamam lopam, kâ lehdē peekaltam. Man gribas tahdu dšihwi, kad rihtâ pamodees domâ: wari zeltees — ja patihš, wari wehl štundu pagulet. To man gribas...“ Par šchahdu kalpu meitas psihologiju naw to brihneteēs; buhtu jabrihnaš, ja tā nebuhtu. Ekonomiskais šlogš, wihreeschu šchaubigâ istureschanaš, behrns — wišš tas leek seeweetei štipri apdomateēs juhtu leetās. Bet waj tad nemaš naw širniņu, ihstu, dšidru mihlestibas juhtu kalpu seeweetes širdi pret — jawaš šchiras peederigeem? Ir. Kâ peemehrs tam war noderet Poruta tehlotâ Mada („Weseli laudis“) un Šauleescha Ede („Noslehpums“) waj ari Made, prezeta šeena, ta pašcha autora stahsta: „Nesatizgee“.

Wišpah gan šakata, ka mihlestibas etiškâš jautajums lauku gabhejšs ir tahds pat, kâ tas jau šenâ pagahtnē atšihmets tautas dšeesmās un

fewiški spilgti isteizees fekoščā pantā: „Puišči rauga meitu godu, Sava goda nesinaja; Buht sinaj'schi sawu godu, Stahwu lehtu uhdeni.“ Waj ari: „Puišits nesa peezi launi Sem plahnās zepurites; Meita weena nepaneja Sem wišulu wainadšina.“ Bet ja seeweetei — proletaretei — nahtas nest ūcho launu, tad, jaleezina, wina nes to ar sinamu waronibu, kā to waram redzet no Upišcha-Birsneeka stahstina: „Erihnes Karlens“ un Andreja Upišcha stahsta: „Puteni“. Pehdeja tehlots, kā nelaimigais gadījums pahrweidojis meitas Katrinas juhtas un eestatus mihlestības leetās, nozeetinajis winas raksturu, padarijis winu par skepti. Wina netiz wairs mihlestībai, netiz zilweeem: „Wina bij palikufe wis-augstakā mehrā neustiziga pret dšihwi un zilweeem. Itnefo wina neuf-nehma pehz ahreja iškata un eestehpas, bet aif tās wišur webroja to noslehptu, launu, rījigu.“ Skeptizisms ir leels jolis uf preešchu kalponas pšhikā. Muhsu meitu nelaipe mihlestības leetās ir ta, ka winas pahraf lehttizigās, pahraf maš skeptikes. Skeptizisms wed tuwak pateesibai, tuwak leetu pateesai buhtibai.

Atleek wehl teikt daščus wahrduš par lautu strahdneezibu intelektualā sinā. Zadomā, ka ar intelektualo attihšību pee gahjeem stahw behdigi, jo ir wišai maš peemeheru, tur muhsu rakstneeki par to runā. Gan jau 1888. gadā Sudrabu Edščus dšeedaja: „Kapehz newar kalpa dehlu Gaišmas mašte bildinat, Kad ar' laime negrib tehwa Maso ūomu piildinat?“ („Kalpa wihra lolojums“) — bet wehl lihds ūchim naw gaišmas maštei bijis nekahds leelais eespaids uf kalpa dehleem un meitām. Tikai pahris rakstneeku, tehlobami gahjeus, eeminas ūcho to par grabmatām: Jaunjudrabinšč („Alja“), Akuraters („Kalpa sehna wafara“), Sauleets, kas „Noslehpmā“ tehlo simpatistu laštaju puiši Sehtabu, tikai par wina ušflatu pašauli maš to dabujam sinat. Ari starp Andreja Upišcha lauzi-neetu, gahjeju tipeem gadaš daščs intelektueli deesgan modrs, kā to jau rebeš-jām ar Purenu. Bet šihmigi ir tas, ka tee intelektueli modrigatee teežas ahra no strahdneezības. Un ja nu pahrlaiščam azis pār wišeem te mineteem lautu gahju mašas representanteem, tad redsam pašiwus un aktiwus spēkus: pašiwee neteežas nekur, aktiwee — ahra no ūawas ūchiras. Bet wiši newar palikt par ihpaščneekteem, ne ari par inteligenteem un wišas meitas newar apprezet wežus bagatus ūaimneekuš. Iautajums, waj tad naw zilweku, kas palikdami ūawā ūchirā, strahdneezibā, mehginatu attihštitees un attihštidamees eestustinat indiferento mašu, west winu pee apšinas, zelt un pahrweidot winu? Saatbild, ka ir: weens weenigs — Schwabes Dobuls! („Kā Dobuls brauža pee peleš barona weesōš“). Tas ir apšinigs strahdneeks un te nu mums jarauga ūastatit raksturigatee wilžeeni wina pšhikā un zenteenōš. Zilweku, tā sinams, raksturu wina domas, juhtas, ušflati, ištufeschanās, darbi. Un to atrodam ūchini sinā pee Dobula? Spreeschot pehz wina ūarunām ar zilweeem, wišč ir labi daudj lašjīs, ušnehmīs lašto ūewi un ištweidojis no ta ūew noteiktu, marķištistu waj proletarištu pašaules ušflatu. Tas peeščkir wina domām drošmi, wišam paščam apšinigumu un sinamu pahršwaru pār ziteem —

neween kalpeem, bet ari skolotajeem, nerunajot jau nemaf par fainneeku, pee ka winsch dšihwo. Winsch war skatitees un ari statas uf wiseem ar sinamu nošehlošchanu un nizinašchanu. Winsch nowell liniu neween stary sewi un peleto baronu, bet ari stary sewi un lautu inteligenzi, stary sewi un neapfinigeem strahdneekem: pret peleto baronu winsch dšihwo šchiras pretestibâ, skolotajeem pahmet schiras apšinas truktumu, stary neapfinigeem gabjejeem un sewi neatrod neta topeja — juhtas weentuls, atstabs, grubstirdigs. Winsch ir tanis eeslatôs, ka wezâ dšihwe pahweidojama un ta schi pahweidošchana newar notift bes upureem: „Ar ašnim jaunâ dšihwe dšimst, ar ašnim wezâ tapâ grimst!“ — attahrto winsch laut kur dširdetus, bet raksturigus wahrduš. Bet waj ta naw tif pušchoschanâs ar zitu špatwâm, flehpschanâs aif frasês? Pa datai — ja. Sawus mahjas darba beedrus, peemehram, Jahni un Annu, winsch nizina winu neapfiniguma pehz. Bet waj taisni neapfinigee strahdneežibas lozekli naw tee, kas peeder pee wezâs dšihwes un tapehz pahweidojami? Taisni neapfinigajâ masâ apfinigam strahdneekam, ja winsch neween galwâ bet ari sirdi ir tahds, neween teoretisti, bet ari etifti, — te ihstais darba lauts. Raksturigi preelšch Dobuta, ka winsch pa wisu wafaru neta nedara pee scheem zilwekeem, lai winus padaritu apfinigus. Par wina isglištibas stahwollki nodod leezibu tas, ka winsch apnemas strahdneeku pulzinâ lasit referatu par darba un kapitala pretišchibâm. Interese un preeks par laufstrahdneeku kufribu un ekonomisko zihnu, rahda, lam peeder Dobuta šimpatijas, un dalibas nemšchana laufstrahdneeku organišechanâ leezina par sinamu aktiwitati. Tahds ir pirmais apfinigais laufstrahdneeks latweeschu literatūrâ. Usums spreedumôs, noteikts proletariškis pašales ušstats, sawas schiras apšina, noteikts dšihwes mehrtis — luht, raksturiskâs schi zilweta apfiniguma eesihmes. Japeesihmê tikai wehl, ka pret seeweeti ari winsch isturas zitadi, kâ neapfinigee: seeweetes bes proletariska pašales ušstata un bes schiras apšinas winam, zil war sprees, weenalšigas. Seeweete winam ir wispirmâ kahrtâ — ušstata un zenteenu beedrene. Tikai jasiin, ka Dobuls naw pastahwigs laufstrahdneeks, bet nejaušchs. Winsch ir bijis fabrikas strahdneeks un iswešs no pilsehtas. Ur scho tad nu mums ari janoflehds lautu strahdneežibas tipu galerija un japahreet uš pilsehtu. Uš laukeem, kâ redsejam, latweeschu rakstneeki naw wehl atraduschji apšiniga strahdneeka, tahds ir jamellê pilsehtâ.

Pilsehtas strahdneeks

Muhsu pilsehtas proletariats ir daudz jaunaks par lauku strahdneezibu. Ap isgabjufcha gadu simtena widu bessemes semneeks dabuja pahrweetoschanas teesibu un no ta laika tad ari sahlas nemitiga gabjeju pluhichana us pilsehtam, kas wehl arween turpinas un peenemas. Ta isdalijas un isdala no lauku gabjejeem ihpascha grupa, kura wineem daudsejadā sinā wairs nelihdsinas: tas ir pilsehtas waj, pareisat, ruhpneezisklais un tirdsneezisklais proletariats. Daschus gadu desmitus schis proletariats nebij atklastiba nemas manams: tikai latweeschu pilsoniba ween troischnoja un basuneja 60—80 gadās, stiprinadama sawas modernā kapitalisma pozisijas. Tas bij nazionalās atmoščhanās laiktmes. Bet kur bij latweeschu strahdneeziba pa to laiku? Waj us winu nesihmejas schi atmoščhanās? Waj tautiskā apšina winā kluseja? Waj winsch nejuta nela no tautiskā romantisma? Nē. Winsch palita nomalus un — trahja spehtus. Rahda gan dala wareja buht latweeschu strahdneekam gar tautibas leetām, kad tauteetis winu plehja tiklab us laukeem kā pilsehtā? Tapehž ari schi kluseschana. Un ari staita sinā winsch wehl bij toti wahjisch, lai teiktu kahdu wahrdu. Latweeschu pilsonibā jau ari ne us reis modās schkiras waj tautiskā paschapsina, bet tikai tad, kad schi schkira bij staitlisti un materieli jeb ekonomiski deesgan stipra. Tapat tas bij ari ar strahdneezibu. Kad schi schkira bij staitlisti deesgan peeauguse, tad ari winā sahla mostees paschapsina, tikai ne nazionalā, bet proletariskā schkiras paschapsina. Tas bij dewindefmito gadu sahkmū. Tad ari sahla muhsu literaturā parahditees pilsehtas strahdneeks. Augusts Deglavs ir tas, kas pirmais sahla tehlot no laukeem eenahkuschos latweeschu fabrikas strahdneektus sawās romanās: „Starp diwām ugunim“ un „Jaunā pasaule“. Nahlot us pilsehtu, latweeschu bessemneeki nahza kā laimes mekleetaji un tā tad sinamā mehrā romantiki. Tapehž Deglawa romanās ari labi dauds romantikas. Latweeschu laukstrahdneeks eenahza pilsehtā katrā sinā ar noluhku — kluht weeglat un ahtrat us preekschu, eedsihwotees ahtrat mantā, nekā us laukeem. Tas atspogulojas ari Deglawa romanā: „Jaunā pasaule“, kur fabrikas strahdneeks usstrahdajas par intelligentu — pazelas pahri strahdneeku schkirai, iskluhst ahra no winas. Rahdā zitā no saweem darbeem, kas isnahza wehlat: „Seltenite“ Deglavs tehlo no laukeem eenahkuschas schuwejas dsihwi un darbu, aprindas, ar kurām

wīnai jāsteeķas, apfahrtņi, kurā wīnai jādšihwo. Ē romantikas jau wairs naw : laila, nemihliga ihsteniba, nabadšiba un jihna deht ekstīzenzes, bet latweešchu srahdneeks wehl neapfinigs un bes jebtahdeem augstakeem zenteeneem. Ē latweešchu srahdneezibu redsam kā neapstrahdatu mašu, tas dšihwo titai šawu darba un perfonisko dšihwi, štipri neapštauschama gariģā un moraliskā šinā. Ē ir masa, kas gaida, tā šafot, šawu modi-nataju, pahrweidotaju, šawu praweeti.

Pilšehtas srahdneeks kā mahtšlas objekts latweešchu rakstneekem šamehrā gruhti peeejams — dauds gruhtal, nelā lauku srahdneeks, kuru wineem, tā šemneeku dehleem, bijuje išeewiba daudštahrt nowehrot un kūrščeh tehlojams aplahrtņē, kas wineem loti labi pašihštama un daudšejadā šinā turva, pat mihta. Ne tā tas ir ar pilšehtas srahdneeka dšihwi. Ē norišinas latweešchu rakstneekam šweščhōš apštahklōš. Uš fabrikas wahrteem un šeenām gruhti nowehrot latweešchu srahdneeku, wina darbu, peerebešejumus un peedšihwojumus. Šapat tas ir ar wina mahjas dšihwi. Uš lauteem ta ir redsama, pilšehtā nē waj ari loti gruhti peeejama, jo inteligenis un srahdneeks reti šad dšihwo kopā waj weenadōš apštahklōš. Ē wajadšigs dauds atšewišču nowehrojumu, labas fantasijas un eejuščanās spēhjas — titai tad kas šafneebšams. Šapehž ari ilgaku laiku no weetas pilšehtas srahdneeks muhšu literatūrā bij maš eewehtōš. Parahbijās šchad un tad pa šahštīnam un škizitei, kur notehlots šahdš moments waj gadījums no darba laučhu dšihwes — un ar to tad peetita. Bet interesanti ari pee šcheem mašajeem darbineem drufku pašawetees. No šwara mums šatrs eštetists dokumentš, kur šchadhā waj šahdā šahrtā atšpogutojas tipiski wilžeeni no srahdneeka materialās un gariģās dšihwes. Daščus peemehrus te atrodam pee Dehršeēšcha, Šauleēšcha, Baltpurwina, Lihgotnu Šehkaba, Andreja Upišcha, kas šawōš jaunatōš darbōš plaščah šahžis tehlot pilšehtas srahdneezibas dšihwi. Apštatisim wišpirms proleta-ristās šeeewetes. Šeltenites peršonā Deglawš šihmejis latweešchu šchuwejas neapštauschamo dšihwi. Šahštīnā : „Melnais Anšis“ Šauleets, šarp žitu, rahda glešnu no nabaga Šaušweešchu mahtes, atraithes ar diweem behneem, druhmās dšihwes. Pate wina nelaiķā nowezojufe, išehejufe un loti šlimiga šeeewete. Ēet pa mahjām aplahrt welu mašgadama un tā pelna šew nabadšigo ištabinu un ušturu. Winas peezpadšmit gadu wežā meita eet šaimneezibas školā un pa brihwajeem brihšcheem pelnas ar šchuhščhanu. Dehlens mahžas grahmatu. Šahštīnā labi rahdits dšihwoška poštš, kas daščlahrt teel pawairots žaur nama ihpašchneeka waj ihpašchneezes meetpišfonisheem untumeem. Rahdas atteezibas srahdneezibā daščlahrt walda šarp mahti un behrneem, rahbijis Lihgotnu Šehlabš šahštīnā : „Mahte un trihs dehli“. Trihs dehli, srahdneeki, newar apgahdat weenu wežu, pušatlu un pušturlu mahti, šaut gan wiši pelna. Weens no dehleem nošt šawu deešgan labo algu uš išešihwi ar šahdu pašlihduščhu šeeeweti, otrs aišbildinas ar leelu gimeni, treščhais ir šihštis un tik nošeēšigi nešchelligs, ka aišwed mahti pa nakti meščā un tur atšahj to šeeemas laiķā. Šad — tas patš rakstneeks šahdā žitā šahštīnā : „Greetinas pirmā

un pehdejā mihlestiba" tešlo, tā weentahršchu, nepeedišhwojoschu kalponi paved un nowed kapā tahds strahdneeks Zahnis, iismantodams ņawai dšihwneezjstai teeksmei winas ņirsnigo mihlestibu¹⁾. — Bet pilšehta pahrweido ahtri ween zilweku. To mehš redsam no Alspasijas interejantās, ihštenibai noklausītās pašazinas: „Meitenes mirte“. Ēe rakstneeze tehlo nabaga schuweju, jaunū meiteni, ņura wairak neka nešin, tā titai strahdat un strahdat preefšch tahda leela wekas weitala. Sinatnes, mahšklas un materialās dšihwes šposchumu wina redš titai no ahrpuses, nešdama darbu no mahjām uf weitalu. Bet kahdreis pa želam wina nejauschy eegreesčas kahdā preefšchnešuma wakarā, tur redš dauds strahdneeku un strahdneetschu, un noklausas apdahwinatā strahdneeku runatajā, kas eelaro winas ņirdi un pahrweido winas garigo pašauli: „Nu atkal meitene jutās neščhkirama un neatdalama no leelā wairuma, wina peedereja wišem un wiši winai.“ Kad runataju reiš nowed uf soda weetu, wina ušnellē ta kapu un ušsprausch tur ņawū mihlo mirti. Tā aug solidaritates juhtas starp žitadi pilnigi šweščheem zilwekeem, tā ņeeweete war mihlet wišreeti ar glušchi jaunū, idejiski mihlestibu. Andreja Upišcha luga: „Bals un atbals“ ņastopamees jau ar nopectnatām ņeeweetēm, isnemot weenu, Annu, ņura neatšihst strahdneeku zenteenus un teežas ahrā no proletariata, mehginadama žaur ņawū ņaistumu nodibinat ņatarus ar sibtwilsou aprindām, grib taišt — karjeru. Pahrejās ņeeweetes: Lina, Rašma, Amalija ir interesantas tā jauna tipa ņeeweetes — apšinigās. Lina ir jauna meitene, bet lepna ar ņawū darbu, parahda jau ņinamu patšahwibu, pee winas war redset itā ronamees apšiniguma dihgļus. Amalijā tehlots reti enerģišk proteštejosčas, štpras dabas, žihnitajas ņeeweetes tips. Rašmā — kļušas, neatklaidigas, dšiki juhtigas, etiski un idejiski strahdneeku leetā nopectni eeauguščas ņeeweetes waj pareišat — meitenes, jaunawas, dšihwas un rošigas darbineežes tips. Rašma ir schuweja, Anna un Amalija — fabrikas strahdneezes, Lina wehl behrns. Tās ir gandrihs weenigās proletarištās ņeeweetes, to latweeschu rakstneeki lihš šchim eespehjušchi un pratušchi notehlot. Waš — bet tomehr raksturigi! Ēe ir redšami galwenee elementi, no tahdeem ņastahw pilšehtas proletaristo ņeeweeschu maša. Ta naw wairš glušchi bešweida maša, winai jau ir ņawū eescheji dšineji špehti. Ari wišreetiš newar wairš staititees, tā tas parasti mehds buht, tā garigi pahratais, garigi štpratais. Pašlausšimees titai pahris Amalijas teizeendš, kas leezina par winas etiku, par winas garigo špehtu, par winas etišo un intelektuelo pahratumu par parastajeem un daschahrt pat apšinigeem wišreescheem, strahdneekeem. „Al, postā eet!“ — sobojas wina par tahdu nopectnu beedri, tad tas noschehlo Annas pagrimschānu. „Un juhs esat tee sčehlotaji? Juhs esat tee glabbeji? ... Pateescham ņašmejas, lai ari raudat wajadsetu. Kas tad tās weegļās ņeeweetes aišwed postā, ja ne juhs, schuhpas! Juhs, juhs! Un tad wehl sčehlotaji! ... Neweena štingra, žecta žilweka!“ — Waj atkal: „Nu, tahdu naw wehrts

¹⁾ Lihgotnu Žehlaba štasti III, 1913.

turet, kas pats nespehji kahjās nostahwet. Lai kriht! . . . At, juhs stipree, spehzigee wihreeschi! Liktena lozitaji." An pret pawirtscho studenteli, mehtli, jau winai naw nemaj respektta. Tahdu garigu spehfu peeschfir seeeweetei apsinigums.

An tagad nu wihreeschu proletariata masa! Dashedus indiwidus no schis masas mehs jau redsejam, runajot par Deglawa un Lihgotna darbeem, kur tehloti pilsehtas strahdneeli: tee ir zilweki, kas wehl naw proletariski pabrweidojoschees un ari neteezas us pahrweidojochanos schini sinā. Bet psichologiskā sinā raksturigu stahsta fragmentu atronom pee Blaumana: „Dee pagraba loga“. Ta ir dseefma is kahda stahsta: „Mlekšis“. Stahsta waronis isteiz sawu dwehsele schini dseefmā un no wina dwehseles fatura mehs waram spreest par winas ihpatnibu: tas ir pahrejas tips un tā tahds strahdneeta psiches ewoluzijā interesants.

Schis zilweks neweena neapfuhds, bet luhds — tā tad wezā padewiba, pafemiba, nepretojochanās launam. Winsch tiz liktenim un domā, ta to tahds war lemt. Tee ir wezās psiches wilzeeni. Ziteem winsch newehl tahdu dsihwi, kur truhlumā dsihwojot jastatas, tā ziti bauda wifus labumus. Schis kontrasis jau darijis pahrweidojochu eespaidu us winu un modinajis dwehsele ilgās, lai pagraba eemihntneeku liktenis tiktu atweeglinats. — Raksturigu gadījumu notehlojis ari Baltpurwinsch stahstinā: „Sirds draugs“. Te redsam, tā lautu sehna semneeziskā dwehsele sahht usnemt pirmos amatneezibas strahdneeku eespaidus. Aroda darba neprashana, krogas, dsebraji beedri, pilsehtas gresniba, ihpashchi salihdsinot ar wina mahminas buhdimu us lauteem — wifs tas dod jau pirmajā deenā sahpiigu treezeenu sehna dwehselei. Winsch labprahht behgtu, bet — kur? „An wifur, kur ari negreesās wina domas,“ — tā lasam — „draudeja dsihwes dselsu duhre, pret turu weens pats zihnitees winsch islikās sewim par wahju un nesagatawotu.“ Te staidri redsams, zil nespehzigis sarefehgitās dsihwes milsena preeeschā juhtas atsewischts strahdneeks, ihpashchi wehl nepeeddsihwojis. An sem schi speedeena most jaunās juhtas wina dwehsele: „winsch nonemas pazeest“ — faka autors — „wifās neschehligās dsihwes pahrestibas, kalpigi lozidamees winas preeeschā, lamehr peeaugs wina spehti un eewingrinasees ar winu zihnitees un tad fazelhees pret to un notratis tās waschas no rotām un tahjam un buhs brihwš, brihwš¹⁾...“ Tā semneeziskā dwehsele pahrweidojas un teel sagatawota proletarisko ideju felmigai usnemshana. Indiwida nespehks pret kapitalistiskās dsihwes smagumu leel strahdneekam usmeklet strahdneeku, leel beedrotees un lopheem spehkeem meklet zelu swabadatai dsihwei. Etonomiskās un sozjalās dsihwes smagums ar sawu speedeenu, azim redsot, raba strahdneekā ilgās pehz brihwibas. An ja nu mehs eedomajamees labi dauds tahdu zilweki, tā fatot, proletarisko masu, tad naw gruhti saprast, zil dauds winā ir jauna spehka, nemeera un psichiskās degamas weelas. Pamasam isweidojas ihpashcha schkira ar ihpashcheju psichi, schkiras apsinu uu zenteeneem. Ne

¹⁾ „Mahjas Weesa Mehneschrahts“, 1904 g. 1 burtn.

weenreis ween ari prattistajā dšihwē schi schkira jau srahjufēs darbā, lai aistrahwetu sawas interesēs un pahrwēidotu sawu dšihwi. Bet naw jadomā, la pate schi proletarištā masa, schi schkira jau srahjaw no apšinigēem un atšwabinašchanas darbā derigeem zilwekeem. Naw jaaimirst, ka wina srahjaw no atšewišcheem indiwideem, kureem sinamā mehrā jafakufst par weenu aktiwu špehtu, kas rakšuru dāschadibas deht neikreis eespehjamš. Sektmiģōš zilnas gadijumōš ronas srahdneeku kustibai daudš peekriteju, nesekmju gadijumā — daudš attriteju un pat bihštamu, nodewigu elementu. Strahdneeku masa tā tad ir deesgan raiba masa, kurai jazihnas netik ween ar pretejo, naidigo schkiru, bet ari pašchai ar sewi. Tahdu proletarištās masas zihnu ar sewi tehlojis Andrejs Apits lugā: „Balšs un atbalšs“. Rakšneeks te tehlojis wefelu grupu srahdneeku un srahdneetschu. Par srahdneezēm mums jau bij runa. Tagad — proletarištās masas wihreeschu representanti. Tee ir: Awotš, Krause, Sarinš, Ošlina un Kulmanis. Pirmeē ištetri ir fabrikas srahdneeki, peeder pee ruhpeezibas proletariata, pehdejais ir weefnizas sulainis — tā tad tirdšneezijlā proletariata representants. Rakšturigi ir wiši schee srahdneezibas masas preekšstahwi. Ošlina ir weza tipa srahdneeks un dšehbrajs wehl turklabt. Winam naw moderna srahdneeka pašchapsinas. Wina dewise ir: kas srahdneeka zilwekam war leegt eedšert glahši alus? waj pahris rublu srahdneeka zilwekam naw nauda? Par teem jau ari war lozitees kungu preekščā. Jo: kamdeht naidu zelt, tur war istift ar labu? Apšinigee srahdneeki ar wišam sawām sinaschanām ir — karšgalwji. Peedšihwojumi wed tahtat, netā sinaschanas. Wina leelatā wahjiba — glahše alus. Tips, kas weegli noslihd strandu proletariata. Sulainis Kulmanis peeder pee ta tipa srahdneekēem, kuri labpraht teezas ahrā no srahdneezibas un kuruš waretu saukt par weeglas dšihwes mekletajeem waj karjeristēem. Apšinigums un išglishtiba winam naw no sewišchla swara. — Nopeetnš wihrs ir Krause, apšinigš, bet deesgan mihtšs, — pašwš no atrodas štipri sem gimenes peenahkumu nastas. — Proletarištās psihologijas sinā wišai interesants tips ir — Sarinš. Tas ir jaunellis, eemihlejees, padeweēs dšerschanai un karšs srahdneeku leetas peekritejs. Schim zilwekam ir špehts eenihst mihlamu seeweeti, kad ta wairs nepeetriht srahdneeku zenteeneem, ir ari špehts atšazitees no alkohola, lai seedotu sewi weenigi srahdneeku schkiras zenteeneem. Te warom redset, ka srahdneekā aug un nošeetinas griba un rakšurs. Bet sewišchli redšami pilšehtas srahdneeku tipu neleelajā galerijā pazelas Awota tehšs. Tas ir zilwekš, kas ar meesu un dwehšeli nodeweēs proletariata zenteeneem un gribetu ari, lai wina behrni — medizinas students Zahnis un srahdneezes Anna un Rasma — kalpotu teem. Kad Zahnis un Anna paleek par attritejeem, Awotš pahrdšihwo štipru dwehšeles dramu, kura tomehr winu newar — falaušt. Satarā ar scheem diweem pilšehtas srahdneeku tipeem naht preekščā — proletarištā etika. Etika? bet waj tad par tahdām leetām pašaulē mas mehrts runat! Ja gan. Zilwela dšihwē ir no mišigi leela swara etistee prinziipi. Kas derigs, kas nederigs? kas labš un

kas launs? kas weizinams, — kas nosodams? ko buhs mums darit un to nebuhs? Wifl tee ir etikas jautajumi, par fureem fatram zilwekam, wairak waj masak, jabuht skaidribā. Un ja zilweks pee kahdeem zenteeneem ir titai ar galwu ween, bet ne ar meesu un dwehseli, tad winsch ir titai tur faisfitts zaur aulstu teoretistu affinu un ne zaur dštu etistu pahrleezibu, tad mas kas labs war isnahkt. Tahds zilweks pirmajā grubtakā brihdi attrittis no saweem beedreem, atfazisees no saweem zenteeneem. Newar buht jaunu zenteenu peekritejs un ar abām kahjām strahwet wezajā etikā, ar abām rotām turetes pee winas tradizioneelem prinzipeem. Zelas jautajums, kapehž strahdneeku schkirai naw sawi etiskee prinzipi? Tee jaisweido dšihwē un darbā. Un dšihwe neisbehgami prafa pehž jaunās etikas. Ko darit ar zilweku, peemebram, kas glehws, palaidnigs strahdneeku schkiras lozellis? Winsch ismetams no apsinigu strahdneeku widus. Jo: „kas tad paliks ja winus ne ismet! Tad wiszaur weena pate fajaukta, netihra, glehwa masa. Tad naw wairs ne schkiru, ne schkiru starpibas — tad naw neta!“ šata Sarinsch un it newitus issfata ar to swarigu strahdneeku etikas prinzipu: buht stipram un neschehligam ari pret sawas schkiras lozelleem, ja tee ir nederigi elementi; kas newairo winas gribu, winas eekshejo spehku. Tad — parasti, tā mehs redsejām, mehds buht tā, ka strahdneeki raujas ahra no strahdneezibas. Bet Sarina personā redsam pirmo reis zilweku, kas netik ween nebehg no sawas schkiras, bet taisni to mihl. „Strahdneeks“ — winsch šata — „dšli nihst sawu dšihwi un dšiti mihle. Tit tas spehž pateesi nihst, kas pateesi mihle! Tas muhju littenis...“ Pafemigais un padewigais — tas nepeeder nemas pee strahdneeku schkiras. „Strahdneeka apsinās, strahdneeka spihtibas, strahdneeka lepnuma winam nekad naw bijis, un bes ta strahdneeks naw strahdneeks... Klaidonis — sstrandu proletariatis...“ šata Sarinsch par Dšlu un atkal newitus atklahj mums swarigus elementus no proletaristās etikas. Strahdneeka lepnums — ja, tas leezina par zilweka zeenibu, par zilweka paschapsinu. Wehl eewehrojams tips, neta Sarinsch, ir Awots: apsiniga strahdneeka tips, kas nemitigi puhlas pahrweidot nesween sewi, bet ari sawus behrnūs, sawus beedrus, sawu schkiru. Sewi un sawds beedrds winsch nihst semneezisto psichi, sawds behrnōs — tarjerismu, sawds beedrds bes tam wehl padofchanos alkoholismam, nesolidaritati, sawā schkirā — nespehku. Katram zilwetam lai ir strahdneeku schkiras ideals meesā un ašini. Tahds zilweks ir eewehrojams gariga uu moraliska spehka awots. Zilwetam buhs paschaisleedšigam buht, jo paschaisleegšchanās ir klasta. Un titai klastiņums weenigi zilwetam dod fajuhšmu, un titai fajuhšmā ir ihšrais dšihwes dšihwais spehls“. Wifseem winsch wehl swabadibu, ari saweem behrneem nemaug pineltus uš rotam. Dšinta winu stipri traužē darbā, tamdeht jautajums: schkira waj dšimta? Winsch isschkiras schkirai par labu un apspeesch sawus dšimtas instintus, zil waredams, jo — „dšimtas postis ir til dala no ta, kas rinki aptahrt“. Un tad swarigais atradums: „mehs neesam fabrikas strahdneeki, mehš esam fabrikas duhmu un putektu aptwehpinati semneeki.“ Tas ir eewehrojami. Par teem

neudausajem gadu desmitēm, kurās isveidojies pilsehtās proletariats par ihpašchu sčkiru, sčrahndneča eesčhejā dšihwe, dnehele newareja daudš pahrweidotees: winā daudš wehl semneezistās lehnprahčības, bijības, pasi-witates, wezās semneezistās morales, semneezistu eestatu. Awots patš runā beeschi ween leeto šalihdšinajumus no semneeku un lauku dšihwes, kas leezina, ka wina aperzepzijai wehl stipri semneezista nokrašja, ko winsch patš ari atšihst un pret ko tura par sawu peenahkumu — zihnitees. Beš tam wina sauzeens: „isglihtības — isglihtības mums trušft...“ leezina, ka sčrahndnečā — apšinigā sčrahndnečā ir stiprās intelektuālās šlahpes. Un tad sčrahndnečam wajag noteiktu usštatu — šlaidras galwas, titai tad winsch buhš derigs, štiprs un aktiws šawas sčktiras lozellis. „Dšihwes wezais spehks ir atšlahbis“ — winsch šata — „tapehš aug sčrahndneča eesčhejais nespehks. Nu naw kas lihdsi welt, un katram paščam eesčheji jaisprot wišš gruhti šaprotamais, jaisłoba dšihwes dšili eesłeptais kodols, jaisktas šaulē, kas wairumam wehl duhmōs un miglā...“ No wiša šajitā redšams, ka tas naw sčrahndneeks ween, bet sčrahndneeks ar ihpatneju proletarištu domu un juhtu pašauli, ar sawu noteiktu individualitati un teeksmi — tapt pilnigatam. Un noteiktu peršonibu waj individualitati winsch praša ari no ziteem sčrahndneekem. Masā katram indiwidam par šewi wajag buht garigi šlaidram un štipram, titai tad masa buhš tas spehks, kas war weikt sawu leelo usdewumu, šeknigi wešt sawu atšwabinaššanas zihnu.

Loti eewehrojams ir proletareešča tišps, ko Andrejs Apits šihmejis romanā: „Sihda tihlā“: Mahrčinsch. Tas ir proletarišejes šaimneekbehšs. Pilsehtā winsch paleel par šabrilas sčrahndneeku un te nu semneeka depla dwehšelē noteek wešela wirtne pahrwehrtibu. Jasin, ka Mahrčinsch naw glušči weenšahrschš zilweks, bet no dabas apdahwinats ar špehšigu gribu, jubtigu širdi un nopeetnu intelektu. Ēenahžis pilsehtā winsch špreečot no wina prawā grahmatu krašjuma, ir daudš sčrahdajis pee šawas pašč-isglihtības, isšopdams ko proletariškā wiššenā. Winsch eemahžijees pat weenu šwešču walodu, lai wairal garigu bagatibu buhtu peeeetams. Ša winsch isweidoja šew noteiktu proletarišku pašaulē usštatu. Wina proletaristais domasšanas weids winam dod eewehrojamu pahršwaru par wišem ar ko nahkas ismainit domas. Ja pilšoni apgalwo, ka pilsehta šamaitā zilweku, tad winam naw gruhti peerahdit preteju: ka lauki šamaitā zilweku, gašjeju. Ja inteligents šahjas katedri un grib nahst tallā sčrahndneekem winu leelajā pahrweidošanas darbā, tad winam, Mahrčinam, nenahkas gruhti inteligenta gudribu šabragat un pašču atgruštī noši no sčrahndneeku zenteeneem, žil tahlu ween eespehšjams. Un ja šchis inteligents ir wina meešigs brahlis — weenalga, te radneežiba nekriht šwarā, te jaleekas waditees no augštateem, no tihreem proletariata sčktiras prinzišem. Ščktira, ne dšimta — ta ir Mahrčina dewiše. Wina gribu un aktiwitati grib paralifet mišlestiba us šeeweeti. Bet ari te winsch atkratas no semneezistā romantisma — upuret — upuret ari mišlestibu sčrahndneeku sčktiras idealu labā. Brahlis? lihgawa? — wiši sčrahndneeki un sčrahndneezes ir

zits zitam brahtri, beedri, lihgawaš. Zeeschanas? zeetums? — tee tit noruhda zihnās sparū, stīprina tizibā uš proletariata zenteneem. Kritiiski un ironiski isfuretees pret wišu, kas neweizina strahdneetu kuftribu. Nazionalifims? Ja wišch grib ſawu dšihwišas ſpehtu ſuhtt no ſtrahdneetu ſweedreem — ja, kamdehl tad ſtrahdneeteem tahds nazionalifims?! Wežā morale? wežās pateefibas? Maš winaš ſtrahdneeteem der. Ir ſajits: kas neſtrahdā, tam nebuhs ehft. Labak teit: kas ſtrahdā, tam buhs peenahzigi ehft. Pilfoniba? Winaš ſpihdums un gludenumš ween jau taitina un modina naidu! Un ſtrahdneetus jau no behrnibas buhs audſinat proletariškās pedagogikaš garā. Kamdehl ſewiškla ruhpiba pret ſtrahdneetu beedribas ſkolu. Skolotaji, kam ſweškā proletariškā pſiše, gars, domaškanaš weids, uſſklatu paſaule — tee tam noluhkam neder. Indiwiđs? Tam wajag buht ar tehraudzeetu gribu un uſupureſchanās ſpehjjigam. Bet ko noſihmē — uſupuretees? „Darba un uſupureſchanās ſpehjigs ir taš,“ — ſaka Mahrting — „kaš ar aukſtu aprehlinu pahrfteeppjaš beſdibenim pahri, un tad beedri tam ſtundu pahri gahjuſchi, ar ſalaufu muguru nogahſchaš beſdibeni. Un wehl wairak, taš, kaš neweena neredſetš un nepaſihitš war gadeem tumſchā tahta aſinaineem pirſſteem wihlet un wihlet taš lehdš, kaš winu un wiſuš ſaiſta.“ Echkira? Echkiraš aſina? Tam buhs buht tā klintij. So: „Un eš jumš ſatu“ — teiz Mahrting — „ja juhš ſajubtatees un aſſinatees ka atſewiſchki ſihki akmentini, ne ka zeetš granita gabalš, tad ir welti.“ Waj tee neſtan ka praweſcha wahrđi? Ja gan. Un Mahrting ir iſweidojis no ſewiš itkā proletareeſchu praweeti. Sozialā kuftriba? Pagahntne? Nahtotne? Luht attal ſihmigi wahrđi: „Kaš no pagahntneš, to redſam, bet neſinam, to nahtotne weidoš. Dšihwē naw bijis otra til leela lailmeta, kaħdš nu nahf. Warbuht wiſch attihſtiš ſpehtuš, kaħdi wehl naw bijuſchi, radis zilwetuš, kaħdi wehl naw paredſeti. Mehš wiſi eſam negatawš materialš dšihweš weidotajaš waraš roka.“ No wiſa ſajitā redſam, kaħda nopeetna pahrweidoſchanāš noteel fabrikaš duhmu apltwehpinatā ſemneekā un tā no wina iſweidojaš — aſſinigš proletariatš un ko ſchis aſſinigumš noſihmē: zilwetu ar augſti attihſtitu indiwiđualitati, ar ſawu ihpatneju ſirdš un gara dšihwi, ar ſawu ihpatneju proletariſku etiku un paſauleš uſſklatu un ihpatnejem zenteneem. Naidš un mihleſtiba ir ſchi zilweta zela raħditajaš ſwaigſneš: naidš pret wišu, kaš nomahz darba lauſchu ſchkiru un mihleſtibu pret wišu, kaš winu war pahrweidot, attihſtit, zelt.

Strahdneeziba un latweeschu literaturas revoluzija

Kad gadu divdesmit atpakaļ muhšu literatūrā tika peeteikts latweeschu strahdneeks, tad tur izžehlās leels apmulsums un stiprās jūtas: divas rakstneeku paaudzes nostahjās naidīgi weena pret otru un usfahka nīknu zihnu. Par ko? Par mahkslu. Šchi zihna bij latweeschu literaturas revoluzijas eesahkums. Literatūrā taihijās eenahkt strahdneeks, un latweeschu waldoščhās aprindas, tautiskā burschuašija lihds ar faweem rakstneekem un ideologeem breešmīgi uštrauzās. Rapehž? Bija tatschu sčhee tauteeschi fanatiski situschi pee sawām kruhtim un faukuschi: tauta — tauta — tautas mihlesčiba, tas ir muhšu augštatais baukslis. Un nu, tiklihds padširdeja darba tautas wahrdu, tad laida wifus lihdsellus walā lai aisstahwetos pret wīnu — mahkslu. Itin kā darba laudim mahkslas newajadsetu! itin ka wīni nebuhtu peedaliņusčees pee latweeschu leelā tautas mahkslas monimenta zelschanaš! Bet senak un tagad! Kas senak bijis, tas bij weenaldisģ, bet kas tagad nahza, tas wairs nebij un newareja buht weenaldisģ. Šchīru plaiša starp gabjeju un šaimneeku uš laukeem, starp tautisku fabrikantu waj tirgoni un strahdneeku bij tagad leela, nepahrprotama. Teesja, pats strahdneeks jau wehl newareja usstahtees un runat, išeikt sawu dwehšeli, attehlot sawu dšihwi mahkslā. Bet ari tee strahdneeku tehli, kureem rakstneeki lika runat mahkslā, jau uštrauza latweeschu burschuašiju. Tapehž wīna usfahka zihnu pret sozjalo realīmu: nebuht strahdneekam un wīna idejām mahkslā! Bet ja burschuašijai, wīnas ideologeem un rakstneekem nebij patihkami redset strahdneezibas un wīnas dšihwi mahkslā — toteef patihkamat tas bij latweeschu strahdneezibai. Ar intereši un entusjašmu wīna klausjās un stahjās, ko wīnai šimpatisejosčhee rakstneeki sneegš. Kā no proletariata firds nahza Weidenbauma sozjalā satira un ari pesimijms. „Weentahrsčhee lautini Wehrdšibā nomozas,“ — jata dsejneeks — „Wehrdšibā ašaras raud Pehž dšihwes labatas. Weentahrsčhem lautineem Dumjās ir galwas: Wehrdšibas kehdes šew tee Pašchi kal deenu no deen... Pliket un žirpt šewi leel. Un kad fahp, tad til šmilšt. Dumjās galwīnas, Ilgs wehl jums zeeschanaš laiks!“ — Nē, šchi dšija burschuašijaj newareja patilt, jo wīna sawā todolā tai bij naidīga, turpretim proletariatam ta bij dala no wīna pašča, jo tur atšpogulojās wīna domas, juhtas, nostana, lītens. Un tad nahza Ašpašija un pašneedša latweeschu proletariatam fawas „Sarkanās pules“ — šchis wēnās protestfa, ilgu un dšihwibas dšeesmas, pawadidama, starp žitu, ar wahžu

sozialistisko dsejneeku teizeeneem: „Ihr Trumer, die Rosen herab vom Haupt Und ein flammender Schwert um die Lenden!“ (Herwegh) un „Pabr semi warena gara dwehšma dwešch, Tai lihšfiga manita naw wirs semes muhšcham. Ta witnuš wanda lihšf pašchai dšelmei“ (L. Jakobijs). Alpašija pašludinaja to jauno patešfibu muhšu mahtšla, ka nahtotnes Muša ir — daršb: „Eš, nahtotnes Muša, ešmu — daršb.“ Burschuafšijas mahtšlineeki to newareja šaprašt un dšejneezei nahšas dašcham no teem paštaidrot jaunās mahtšlas dwehšeli. Šchi rakšturiga domu ismaina lirikā winai isnahža ar Blaumani, kursch peelihšdinaja mahtšlas darbu pukes feedam un domaja, ka pukes seedu tatšchu warot dot ari — issalkuščam. Alpašija to nosauža par zeetširdibu un ruhgtu apšmeektu, peeššmedama: „Naw muhšu usdewumš un baščas Teem maišes turwjuš iņnefat. Mums rahdit til, la sawas waščas Tee pašchi špehtu šadragat.“

Šahja gabi. Štrahdneežiba auga un palika arween wairaf par eewehprojamu špehtu, ar to bij jau jarehtinas ekonomišlaja dšihwe. Bet reis štrahdneežiba bij uššakluse ekonomišto žihnu, tad ar to neišbehgami šaištijas ari šinama ideologija, radās šinama kuštiba, — štrahdneeku kuštiba, kaš noštīme štrahdneeku šchiras moščanos uš apšinigu dšihwi. Un la šatru sozjalu kuštibu pawada juhšma un ronas dšišch eewitnojuš wifa šabeedribā, tapat taš bij ar muhšu štrahdneežibas pirmajeem šoleem wina leelaja darba: tee šakla atbalšotees ari mahtšla. (Alpašija, Swanpuhtis, pa dakai — Šwahrgulšis). Un jo wairaf štrahdneežiba šakla apšinates šawu špehtu, jo wairaf taš ari šimpatiseja mahtšlai. Kaš ušgawileja Alpašijas lugām, tad tās pirmo reiši šakla parahditees uš muhšu šlatuwes? Demokratiska inteligenze un proletariats. Kaš ušnem šchis lugas ari tagad ar leelato intereši? Proletariats. Teesa, winas naw teešchi tehłota štrahdneeku dšihwe, bet winas ir žihna — apšpešta žilweka žihna pret šaweem ismantotajeem. Un šchis garš, šchi notrašša, šchi žihna — tee ir radneežigi elementi proletariata pšichei. Šapehž ari Alpašijas domas, neuhdamas proletarišlas sawa łodola, štrahdneežibai tomehr bij un ir mihtlaš. Šapehž ari winas bij un ir til preštigas burschuafšijai. Šapehž ari Alpašijas mahtšla bij — rewoluzionara jau no pašcha šakłuma. Un wehl weens elements te jauššwer, kaš štrahdneežibai Alpašijas dšeju darija radneežigu un weegli ušnemamu: nemeerš, kaš wina išteižas — nemeerš ar ešošho un jauna dšihwes šatura mekleschana. Šuredama allajch preekšch azim proletariata mehrtuš, dšejneeze bij špeesta meklet pehž jauneem šimboleem, jauneem išteikšmes lihšfelkeem un tā winas dšej ari wifš sawu šaturu, noškamu un eštetiku bij ašš preštats burschuafšijas mahtšlai. Un tad nahža Rainis, kaš bij dšiki ušnehniš sawa dwehšelē proletariata idealus un zenteenus; winam išdewas sawa dšejā šaneenot wifš idejistos, etištos un eštetištos elementus tā, ka šika radita pilniga rewoluzija muhšu lirikā un wehłak ari drama. Ša Weidenbaums un Alpašija uššakla sozjalo wirseenu muhšu lirikā, tad Rainis winu nodibinaja, noštiprinaja, išweidoja par — proletarištu wirseenu. Burschuafšijas mahtšlineeki, kritiki, ideologi newareja weenalšigi noštakitees, ka mahtšla nenomehščhami demokratisejas. Bet kaš tad par to? Nu

lai! Mahtsla tatschu lihds tam bij bijuse til rotala, ispreeza un tahds — pavifam omuligs faktors. Bet nu burschuafija atstaharta, ta mahtsla ir las daubs, dauds nopeetnaks, ka wina ir sozials spehls. Wina redseja, ka mahtsla spehji fajuhfminat, eeleesmot, aistraut mafas preefch tahdas idejas waj mehrka. Nunajot zaur tehleem, simboleem, situazijam mahtsla dewa neween mahtslas baudu, bet atdarija azis strahdneekem, dewa jaunās idejas. To tatschu burschuafija newareja peelaist. Wajadsseja gahdat, ka tahds wirseens tiftu eerobeshots. Jau paschā fahumā Purapule met schim wirseenam zelā sawu nitni domato stahstu: „Jaunā strahwa“, bet israhhdijās bes fekmēm. Wareja wehl pretim stahdit omuligo literaturu un Blaumanis rakstija sawas multigās jotu lugas. Bet ari tas bij maf. Wajadsseja zitadi eet tai leetai pee kodola. Un gudrā finā Andreews Needra rakstija tad modernu pasatu: „Semneeka dehls“. Tur wajadsseja janemt topā wifu dshwi tahda ta bij ap gadu simtena mainu, rahdit pilsonibu un pagraba eemihntneekus, studentibu un filistribu, mestu statu us religiju un dabas sinatni, teplot gimeni un brihwo mihleshibu un beidsot, sozialo kufhibu un latweeschu leelgruntneezibu. Wiši elementi sakauseti weikli un ar leelu talantu par leelu mahtslas darbu, lai burschujiskā tendenze nebuhtu redsama, lai usnemot sewi scho darbu, lasttajs usnemtu ari reebumu pret — strahdneeku kufhibu — winas waditajeem, jo tee, luht ir tee, tas no strahdneeku sweedreem un asaram — seltu taifa. Tee ir tee, kas, no strahdneeku kufhibas eesit kapitalus un wehlat — pehrt muishas, paleek par kapitalisteem. Newar jau leegt, ka wiši sozials kufhibas darbneeki naw bes wainas kā baloschi, bet nolikt winus trahpneeku un issuhjeju rinda — to tit wareja burschuafijas mahtslineeks aij naida pret winam nesimpatisto mahtslas wirseenu. Wehl wairat. Ja nu proletariats gribeja lasamo materialu, tad wareja jau winam gahdat kaut ko lubu literaturai lihdsigi un leelas mahtslineeks Needra sahla fabrizet — sawus wulgaros stahstus un humoreskas. Schim wulgarisimam muhsu literaturā setoja defadentisims — ihsta literariska kontrerevoluzija. Ir pasihstama ta zihna, kas iszehlās un tila iszihnita stary weena un otra wirseena teoretiteem un rakstneekem: ta bij zihna stary defadentisimu un wehsturisko materialisimu. Dahrswars israhhdijās wehsturiskā materialisima pufe. Sozials wirseens mahtslā turpinaja sawu uswaras gahjeenu. Literariskā revoluzija aishnemuse jau neween liriku, dramu, bet ari romanu (Andrejs Lpits). Sozials kufhibā dshwē eewitno arween dshlatus, plaschatas slahnus, winai atbild proletariskais wirseens literaturā. Bet waj ari wispah mahtslā? Teatra mahtslā, musikā, glesneeziba? Strahdneezibas interese preefch teatra un wina daliba pee demokratiska teatra pabalstishanas ir jau tit pasihstama, ka par to minet buhtu leeki. Kas sihmejas us musiku, tad jafata, ka ari us to strahdneeziba darijusi sawu eespaidu. Nemsim til tahdas tautas dseefmas, kā: „Kas tee tahdi, tas dseebaja“, „Saulit’ tezej’ tezedama“, „Masa biju, neredseju“, Raina „Karatmeita“, „Rihhta wehji“ u. z. Ko leezina scho dseefmu musikalā tehrya? Ka musikas mahtslineeks ir bijis speests eewehrot schoš proletariata juhsmas raditos darbus, bijis speests

eejuftees, eedfihwotees winōs, lai attehlotu tos muskā. Tā strahdneežiba zaur dseju dara eespaidu uf musitu. Sihmigi ari, ka strahdneeku beedribas rihtō literariſtus watarus, kur intereſenti war dabut noſkatitees un nowehrot, ar lahdu mihleſtibu un ſajuhſmu ſtrahdneežiba uſnem proletariſtā wirſeena dsejas darbus. Tāpat ſihmigi ir, ka latweeſchu ſtrahdneežiba mihl musitu. Eſ te nedomaju to faktu, ka ſtrahdneežibā ir daudſ muſiſtās mihleſtaju, kuri uf weentahrscheem instrumenteem lauj iſteitees ſawai muſiſkakai emojijai, kaut gan taſ ir ſihmigi un ari eewehribas žeeniģi, bet eſ domaju wairat to, ka ſtrahdneeku beedribas Riģā paſahkufſchas rihtot ſimfonifſtus konzertus. Taſ ir eewehrojams faktſ, kaſ leezina par latweeſchu ſtrahdneežibas eſtetiſto modrigumu wiſpahr un muſitalo ſewiſchti. Wiſbehdigat ſtrahw ar glesneežibu. Gruhti nowehrot, kaħdā mehrā ſtrahdneežiba intereſejaſ par glesneežibu. Domehr leektaſ, ka ari ſchini ſinā wina ir modriga. Tā domat ir eemeſſſſ tapeħz, ka naw laitam neweenāſ ſtrahdneeķa iſtabinaſ, kur nebuhtu ſchahda waj taħda glesna, it ihpaſchi jau ſtati no ſtrahdneežibas idejiſtāſ dſihwes un proletariata eewehrojamaķo ideologu un darbneeku ģihmetneſ, ja ſtrahdneeki ir apſimigi; neapſinigu ſtrahdneeku dſihwoķlōſ tikai atradiſim pa kaħdai wijai neezigai glesninaĭ. Wiſſ taſ leezina, ka latweeſchu ſtrahdneežiba naw indiferenta pret glesneežibu. Tikai ta winai naw peeķama: weentahrt wehrtigaſ glesnaſ loti dahrgaſ, ihpaſchi originalā un, otrahrt, naw mums taħdu glesnu, kuraſ proletariata pſichei waretu iſlittees wehrtigaſ, ka ari naw latweeſchu ſtrahdneekam wehl wajadſigaſ eſtetiſtāſ iſgħitibaſ, lai waretu orientetees ſchini maħtlaſ noſarē. Beſ tam — latweeſchu glesnotaji ir loti weenalđſigi pret latweeſchu ſtrahdneeku, pret wina darba un mahjaſ un ſabeedriſto dſihwi. Apmellejot latweeſchu glesneežibas iſſtaħdeſ war redjet, ka latweeſchu glesnotaju intereſē wiſſ kaſ: beħrni, puķeſ, lauki, lopi, tikai ne ſtrahdneekſ, ne proletareetiſ. Ir weenā, otrā tautiſķā ſchurnalā noſihmetſ kaħdſ romantiſķſ puiſiſ waj romantiſķa meita, bet... taſ jau ir iſſmeeklſ, ne ſtrahdneežibas eewehrojchana maħtla. Deemſchehl, no ſtrahdneeku widuſ mums naw wehl glesnotaju, taſ miħletu ſawu ſchķiru un winaſ ihpatnibu. Ja nemaldōſ, Roſentalaſ un Purwiſaſ ir zehluſſcheeſ no ſtrahdneeku taħrtāſ, kaſ leezina, kaħdi eewehrojami talanti war raſteeſ ſchini proletariata. Teefa, minetōſ maħtlineekōſ naw ſchķiraſ apſinaſ, tapeħz ari wina darbōſ nemaſ naw eewehrota ſtrahdneežiba. Ari ſtatuweſ maħtla un dſeedaſchana leezina, ka ſtrahdneežibā ſleħpjaſ eewehrojami talanti. Ne weenſ ween kreetnſ ſtatuweſ ſpeħtſ ir zehleeſ no ſtrahdneeku widuſ. Kā ihpaſchi ſpoſchſ peemeħrſ tam war noberet — Raktinſch.

No wiſa ſazitā, domaju, redſamſ, ka ſtrahdneežiba ar ſawu dſihwi un zenteeneem darijuſe eespaidu uf muħſu literaturu un maħtlu. Naw to ſchaubiteeſ, ka winai ſpeħjigataĭ un attiwataĭ topot, leelakſ palikſ ari winaſ eespaids uf maħtlu. Kā wina lauſchaſ uf augſchu dſihwe, tā taſ redſamſ ari maħtla. Un proletariſtāſ wirſeēſ literaturā ir tikai ſchis leeklaſ maħtlaſ rewoluzijaſ eesahktumſ...

1913 g. 25 jūniā.

Saturs un forma

Mahkšlas teoretiska stije

Mušju mahkšlas kritika tikai zēla mekletaja wehl... Tai ir gan idejiska, gan formēla mehraulka, bet wīnu kopweenojums tikai sajusts, ne apšinatš, ne teoretiski išweidots. Kritiskis-mahkšlineeks intuitīwi atrod šcho kopweenojumu, bet wīna dabu netrauzas atklaht. Bauditajš ar wahjakām ištutas spēhjam, bes teoretiska pamata, maldas starp krasajeem pretstāteem, te pahrswebrdameš us weenu, te us otru puši. Te wīna spreedumā pahrswaru guštš sabēedristkais, te estetikskais etwivalents, pehž itreisejam simpātijām un antipātijām.

Mušju mahkšlas spreedumam wajaga atrašt išeju no šchi dualisma, wajaga atrašt tahdu nowerhteschanas weidu, kurā mahkšlas darba „dwehsele un meesa“ ištustu, bet to weetu enemtu mahkšlas darba weenubhtiba kā sabēedristi-estetiska monisma weidš. Wajaga atrašt toš peemehrus un šateezibas, kurās pašā mahkšlas darbā nebuhtu wairš šatura un formas, kurās newaretu runat par pretimnostahdamām sabēedristām un estetiskām wehrtibām.

Mums jarada weena weeniga un wispahreja mahkšlas wehrtibas teorija, šchini gadījumā spezieli literariskas wehrtibas teorija. Tas jo gruhstaki tapehž, ka literatura kā intelektuelakais no wīseem mahkšlas paweideem jo zeeschi šaistš ar teoretistseem un praktistajeem, mahkšlai tahlu stahwoscheem zilwēka garigās darbības elementeem. Ja jau mahkšla wispahr ir loti zeeschām šaitēm šaistita ar zilwēka pahrejo dšihwi, tad literaturā jau beeschi ween šchis praktistās dšihwes elementi eekluht bes peenahzigā mahkšlineezistā pahrweidojuma. Šazerejuma wiskopā tee kluhst par notaltušču šaru, pilnigi šaudē šatru wehrtību, kā leekš augons, kā newajadšigs ložeklis, kurā ašinis nespehž kahrtigi rintot.

Katra wehrteschana domā par objekta un subjekta šateezibām, pee tam šchis objekts weenumehr ir — dšihwe wīnas daschadajōš weidōš un parahdibās, subjekts — indiwidš jeb indiwidu kopa. Indiwiduelās dšihwes weenigā pašchwehrtiba ir dšihwiba. Šchi wehrtibas mehraulka pahrnešama ari us sabēedristo dšihwi, kā indiwidu spēhzigakā wairatuma kopa intereseem. Un tad janahk pee šlehdseena: wehrtigš ir wīš, kas indiwidu

jeb indivīdu wairakuma dšhwibas ūstureshanai un dšhwibas prasījumeem naht par labu¹⁾.

Eстетiskās wehrtības newar mellet wehrtību ahrpus sewis. Tās kalpo gan muhsu buhtnes dšhwibas darbībai, bet ne ar šawām atteezībām pret to, tītai ar šewi eemīhtošo lihdswehrtīgo dšhwibas darbību. Tāpehž tās, pirmā lahtā, ir biologiskās wehrtības un, otrā lahtā, īf biologiskām īsweftās, šabeeeriskās wehrtības, kamehr to pamatōs paleet biologiskais dšhwibas prinzijs.

Bet mahtslineeziskā radīšana jau naw tihri estetiska darbība. Estetiskā šajuhta ir tītai mahtsklas darba eedfemetaja, ta dema wina mahtslineezisko kristību, bet tad . . . tad nahža rakšneela šabeeeriskās atšinas, wina doma, ahrpus estetiskee noluhki un kluwa mahtsklas darba par meesu un ašnim, par jaunu, nebījušū dšhwību. Mahtslineeks-raditajs, kā Jehowa ebreju legendā, no wīšweentahrschalās un wīšparastakās weelas — no melnās semēs — weido šawu radījumu, tītai ar šawu diwašū to apdweš, lai tās ložektōs špehku guhtu un želtos. An ja mahtslineekam ir bījis Jehowās špehts, ja wina darbs ir dšhwu darijis melno semi, tai raditaja gihni un lihdsību dodams, ja radījums ir špehžigs dšhwot patšahwīgu dšhwī, patšahwīgi domat un špreest un, ja wajadšigs, ari pret šawu raditāju šazeltees, tad tās ir kluwis par biologiskū wehrtību un mums wairs naw wajadšigs prasit un taujat; kašdi noluhki wadijušči raditāju. Ead weenalga, waj tās gribejis propagandē, waj tītai šawu šajušmu par dšhwī wāhdit, waj tās šlawu un naudu waj dšhwību un daitumu augštatu turejis. Ead mahtsklas darbs kluwis patšahwīgs, no šawa raditaja personas un noluhkeem atšwabinajees, eeguwis šawu „es“.

Tās kluwis, pirmā lahtā, par estetiskū wehrtību. Nu eespehžams apluhkot, kas šcho estetiskū wehrtību noteiz, no lahdem elementeem ta šastahw, zaur ko un kā ta dara ūf bauditāju šawu tihri juhteliskto eespaudu, darbojas beš jehdšineeziskās domaschanas štarpneezības.

Reiž rakšneela darbs mahtslineeziskā radīšanas prozēšā par šchadu estetiskū wehrtību tapis, tad winam laiks kluht par mahtsklas baudas objektu, īseet šabeeerībā un kluht par šabeeeriskū wehrtību, tīteescham, kā ari lahra biologiska wehrtība, lahra pašwehrtība, īhpatnu šabeeeriskajā kopdšhwē ir šabeeeriska wehrtība. Mahtsklas baudās atšwabinas atkal wina šabeeeriskais etwivalents, kūršč eetilpa un dšhwōja estetiskajā. Tās šahjas šatarā ar bauditaja šabeeerisko aptahrtni un rada šinamūs šabeeeriski-estetiskus špreedumus. Bauditaja psihō-šsiologiskā buhtne ir ta, kas šawā wīškōpā šchōš špreedumus noteiz, īšjūdama mahtsklas darba dšhwī pulstu pa pulštam blatus šawejai, kā weenwehrtīgas dšhwības darbības.

Tāpehž mahtsklas darba estetiskai wehrtībai dot wīšpahreju un absolutu formejumu naw eespehžams. Eā ir dašchadu kairinājumu un wīnu kōšumas radita, šareschgita ašoziaziju tīhla audums. An weens te

¹⁾ R. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst. Band II, 154 lapp.

war peegreest wairaf wehribas weenai fastahwdalai, otrs atfal zitai. Un kã empiriskã sinatne nepehta garu kã tahdu, garu paschu par sewi, bet wehro tit wina atteezibas pret ahrpafauli, kã tas reagè uf tãs kairina-jumeem, tãpat ari fãbeedriiskã kritika nemeklẽ mahkflas darbã absoluti estetisko, bet wispirms mehgina atklaht eeksch ka tas parahdas, mehgina atklaht redsamo, wahrdds fãuzamo datu. Tikai wehrojot mahkflas darba atteezibas pret dshiwes wisumu, mehs waram atklaht winã eewerto — d s i h w o j o s c h o.

Schis mahkflas darba „dshiwjojochais“ mustã, glesneeziã, stulpturã, architekturã un dejã isteizas tikai skanãs un nostanãs, trahfãs un linijãs, ritmã, kã wisu to apweenojoschã. Te tas darbojas pats par sewi tikai biologiski un fisiologiski. Wisf pahrejais — un pirmã lahrtã zilweta doma — te peeweenojas tikai afoziatiwã zelã, i s j u h t o t mahkflas darbã dshiwjojochã fatarus ar ahrpus winã — bauditaja-indiwidã jeb fãbeedribã — efojoch dshiwes daschadibu. Te mahkflineeks dod gandrihs weenigi formu, kamehr faturu eelej katkreis bauditajs. Musikas baudã beeschi ween dimeem klaufitajeem rodas diwas pilnigi daschadas ainãs, pat weenam klaufitajam diwas reises dsirdot weenu un to paschu gabalu, rodas daschadi preeksch-stati, zittahlu jau nu musitai japahreet preekschstatõs, zittahlu ta darbojas uf zilweta domu. Glesneeziã tas gluschã tãpat.

Literatura-poessija schai sinã stipri no tãm atschitras. Ea ir wis-intellektuelakã no wisem mahkflas paveideem. Te mahkflas baudai neteek dota weenigi forma, bet ari dala no fatura un tikai otra dala peeweenojas afoziatiwã lahrtã. „Poessija faturs darbojas wairaf un forma masaf kã jebkurã zitã mahkflã 1)“. Un ja musikis, glesnotajs, stulptors speests peegreest wisu wehribu formas istopschanai, ja winu radischanaã ir, pirmã lahrtã, formas radischana, tad dsejneeks, rakstneeks to jau fastop uf tahda stahwofla, ka galweno weetu wina radischanas projesã eenem fatura eeweidojums.

Satura eeweidojums arweenu buhs tahds, ka kluhtu redsama wina weidotaja atfina par labalo un wehrtigato winã. Literariskã radischana koti stiprã mehrã ir apsinigi mahkflineeziskã domaschana. Bet kã mahkflineeziskã domaschana ta trasi atschitras no abstraktãs sinatniskãs domaschanas. Ja pehdejã zenschas isoletees, uftwert un par litumu padarit newainigo, schematisko dshiwes datu, jeb, ja tã war isteiktees, preparè dshiwã fãwai pehtibai, tad mahkflineeziskã domaschana taifa fãwus slehdseenus no tãs, kã no fãbeedristi-biologiskãs, fisiologiskãs parahdibas.

Sapeh3 literaturã rodas weens no wisfarschgitatajæm jautajumeem. Jautajums par idejas, fatura un formas fateezibãm, par juhteliskã un jehdseenisikã kopweenojumu literariskã fazerejumã. Rodas usdeiwums scho domajamo dualismu nowehrft, pretejas buhtibas apweenot weenweenigã monistikã estetiskã statischanaã.

1) R. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst. Band II, 80 lapp.

Kas tad rada poešijas, dailliteratūras tibri juhteklisto eespaidu?

Išjeot no mustas, tā no wistihraļā mahklas weida, mums jāleezina par wairakeem faktoreem, kas tani juhteklisti darbojas. Tee ir: skana, ritums, melodija, harmonija un tembrs. Ernsts Zentschs sawā estetiski-psihologiskajā monografijā par mustu¹⁾ peerahda, ka jau atšewiškta skana atkarībā no sawa augstuma un tembra, atšahj eespaidu uš žilweka ašins rinkošchanu un lihds ar to uš wisu wina fisiologisko buhtni: uš širds darbibu, pulsu, elpošchanu un mustulu darbibu. Peħz Patrizija wišsch konstātē ari mustas skanu eespaidu uš smadsenu darbibu. Pee tam teel atšihmetš, ka latras skanas un winas nošanas eespaids ir sawads: dasčas no tām pagarina, žitas šahšina išpluštosocho ašins wilni un pahrweido šinamās atteezibās šatarā šahwoščas darbibas. Scheem fisiologiskeem šawilnojumeeem šeko atteezigi psihiski šawilnojumi. Ašins wina pagarinajums išteiz radoschos preeku, patiku, šahšinajums — gurdumu, nogurumu, un rodas aif apšinatas ušmanibas, tura weenmehr šahw šatarā ar pulsa wina šahšinajumu (Menza domas). Ritms šhini psihofisiologiskā prozesā eeneš šinamu šahrtibu, padara skanu darbibu mehānistu, šahrtigi ritoschai ašinsrinkošchanai peemehrotu. Lihds ar to tas špeħj nowehrs žilweka ušmanibu no tām fisiologiskām parahdibām, tas wina špeħj nepreeku un gurdumu radit. Ritmiškas skanas, šahrtigi paahtrinadamas ašins rinkošchanu, lihds ar to padara žilweka buhtni brihwatu no ikdeenas šmaguma, šneeds tam itin tā šwehtlu šajušmu, padara to lihdsigu brihwi ritoschai žilweka psihikai. An ja nu šchis skanu ritums ir lihdsigs žilweka psihiskam ritumam, tad ušnehmajš winu wibrāzija išjuht šawejam lihdsigu dšihwibas prozesu. Skana, ritums un winu melodiskš pluhdums ir ari dšejas un, wišpah, dailliteratūras pamatōš. Tikai tās daschadibas un špeħta, tā mustā, teem te wairs naw. Tāpeħz ari behdigā želā ir išbeiguschees wiš mehšinajumi dibinat dšēju tikai uš rituma un skanu melodijas. Nenoledšamu eespaidu atšahj labi nobeklameta šweščas walodas dšēja, bet žik daudšreis labats šchis eespaids ir, ja tur peeweenojas teksta šaprata! Dšejā pirmatnejeem mustakaleem elementeem peeweenojas wahrdu nošihmes ušnemšana, lihds ar to šinami špreedumi. Kats wahrds patš par šewi jau ir wesels špreedums, teikums jau šaistitu špreedumu šakariga wirkne, dšēja, romans, drama — jau wesela šistema.

Ritms teel atšihts par literariškās formas primatu, tas ir ari mustalās formas primats. To šastopam jau tur, kur par noteittu mustas melodiju, par noteittu winam peederigu tekstu newar wehl i runas buht. Pirmatneja ritmiški weidotā mustā ir tikai nedaudš skanu, darba dšeesmas pirmweidā tikai nedaudš wahrdu ar kureem špeħta atšahbumu un peepluhdumu apšihmet, kuru etimologija beeschi ween neišprotama, kureem beeschi

¹⁾ Эрнстъ Евъчъ, Музыка и душа. Переводъ съ нѣмецкаго СПб., Москва, 1913. Вопросы психологии бессознательнаго. Вып. IV.

ween pat konkreta fatura truhstf. Interjektījās tītai. Tītai ritms faista wīfu scho nenoteiktību, neš un īšweido šewi to, pats mainidamees ar īf gada laitu, ar īf darba weidu. Un tas gan īr scho rituma weidu noteizejš, kas pahrweido zilwēla dabīkšos ritmus? Tas — ahrpus indiwīda efošča dšīhwe ar šawām mainām, eespaudu daschadību, darbu. Tā jau pehž mehānīstās eстетīkās teoretīka Johana d'Udīna (Jean d'Udine) domām „dšīhnot, nosīhmē wībret,“ buht nemeerā, just tā meerīgi pluhstfošchais īldeenās dšīhweš ritums teel pahrutš no labda stīprakā jeb wahjata, majaf waj wairaf īlgstfošča ušbudīnājuma¹⁾. Mahtstās darbs īr mahtstīneeka pšīchīsto un fīsiologīsto šawīnojumū (emotion, волнение) īsteīfme, kura spēhjīga zītōš zilwēkōš radīt līhdšīgus šawīnojumus²⁾.

Pīrms tā nokluht pee mahtstīneezīstās radīschānās, zilwēkš zenschās ritmu jau īfleetot praktīskā darbā. Darbs stīprīna strahdneeka fermēnīsto ritmītu. Wajaga to tītai peemehrot tai un tas kluhst weeglats, noteiktats, organīsetats. Teel nowehstā ari peespeesā ušmanība un tapehž ari nogurums eerodas dauds wehlat. Tapehž zilwēla spēhteem darāmo darbu wairums — ritmīsti organīseti: kulščhāna, weleščhānās. Wehl leelatu šawīnojumū te eeneš stāna, eenešdama wehl wairaf daschadības darbā. Tapehž naw brīhnumš, ja īf darba ritmīstās rodas weleš pīrmatnejš poesījās weids — darba dšeesmas, kuras katras tautas burtneezībā (solflorā) eenam redšamu wectu.

Wehš newaram peetrīstf, tā darbs buhtu weenīgais dšejās rituma rādītājš, rituma organīsetājš, bet eewehrojāmu lomu wīnšč te spēhlē katrā sīnā. Karlīs Būchers aīsrāhda, tā jāmbš un trochājš warejīš zeltees īf gruhščhānās — weena stīpri, otra klusaf peesītamās lahjās, špondejā dšīrdās tā dīwī mainu taktā šit, daktīls un anapestš — wehl katrā sīnehdē dšīrdami ašmuru metri. Tur kalejš leel ašmureem dšeedat, kad katram sīteenam īeto dīwī klusafī peesīteeni³⁾. Bet tā tā ari zīti darba weidi īr līhdšīgi organīseti, tad šchee tītai war buht krasakee peemehri, ne weenīgee. Darba eespaids un īsteīfme dšeesmu ritumā jo labī redšama pee latweeščhu maleju dšeesmām. Wīnu šehrajā weenmulībā īsttan dšīrnu weenmutāiš trofīnīš, darba šmagums un weenatne. Kulščhānās dšeesmās jau leela ritmīstā daschadība, wairaf drošmes: tās kopuš dšeedatas, daschadu darba parweidu ritumā eeweīdotas.

Tā jau pašchā poesījās šahlotnē ritums naw tītai no ašreenes šmelts fīsiologīkšs faktors, taut kas mehānīstī peeweentōš, bet wīfās toreīsejās zilwēla dšīhweš eeweīdojumš, ar toreīsejo dšēju organīstī šaubšīs. Latweeščhu malejīnās dšeesmas šehro noštanu jau nerādīja tītai dšīrnakmeņu weenmulā ruhščhāna. Tā bīja tītai forma, ar kuru afoziatīwā lahretā faīstījās nepreets, to šchīs darbs radīja; šmaguma, nospeestības, weentulības šajušta, wīfš darbneezes gruhštāiš muhščš apweenojās ar rituma

¹⁾ Ж. д'Удинь, Искусство и жесь. Перевель съ французскаго князь Сергѣя Волконскій, 17 лapp.

²⁾ Turpat, 3 lapp.

³⁾ Karl Bücher, Arbeit und Rhythmus. Vierte Auflage, 1909. 369 lapp.

pazīlajosho daschadību. Darba ritumā malejas dšihwe reali-
sejās ahrpus winaš, kluwa par jaunu libdšwebrīgu biologīstu
pateesību, kuras ritums straujās par itdeenīschlo, kuras pahrdsihwojumi
konzentretai. Malejas juhtas, winaš pšichītee pahrdsihwojumi atrada
šew gultni dširnu gaitai peemehrotās, ritmiški eelahrrotās meesās kusti-
bās. Sabeedrīsti-pšichīstā buhtne atrada īsteišmi fsiologīstajā. Notika radīschana
„pehš jawa gihmja un libdšibas“...

Te — pilnigalāis formas un šatura monīsmš. Tee te organīsti
šaaugufšči, nešchīrami šaīstīti un katrs par šewi nekās.

Bet dšejas šabee-drīstāis ekwīvalents nerodās tīkai īf pšichīstās
eejuhsmās, bet ari īf ee-gaumejumeem un atfīnām. Tā wīfur, tur īf pīr-
matnejas rašošochanas tehnīkās radušēs wēšela patšahwīga (eigenartige)
kultura, tur darba dšeesmās ušnem šewi šchīs kulturās elementūs. Tās
ušglabā un īplata wēšturīško notīkumu atminās, šīprīna mitoloģīstos,
teīšmainos un dšejīstos (romanzehafte) elementūs un beš šchaubām atšpogulo
labu datu no femako šchīru eelšchējās gara dšihwes¹⁾. Un šchos wahrduš waram
atteezinat uš wīšām šchīrām un laīkeem. Wīš tas dšejā īterese ne šawā gali-
gajā, abštraktajā weidā, bet tā toposcha biologīstā pateesība. Šchee kulturās
elementi pahrwehršchas kermenīški-ritmīstās kusti-bās, šīnamās pšichīstās
eejuhsmās, šaauschās kopā ar tām par weenu dšīrnu buhtni. Un ja
dšihwot no eštetīkās weedokla nošīmē wībret (d'Udīnš), muhšchīgā šaštanā
ar aplahrtnī šlanet un kopību jušt (M. Gījō), tad mahšlāi jabuht šcho
muhšchīgo šaštanu, šchīs dšihwes wībrāzījas tranšmutāzījai. Pee tam tahdai
tranšmutāzījai, tura netrauzejot kopšlanas pateesīguma no daudzajām dšihwes
šlanām īšwehl šīnamās, lai tā šīprinatu domu un eejuhsmu weenā wīr-
šeenā, tā to redšejām maleju dšeesmās, zīteem wahrdeem, mahšlīnee-zīstāi
tīlīšāzījai.

Māš, pahrak māš, ja mahšlīneeš dšihwes ritumu pahrdsihwojīs tīkai
šawā radīschanas prozēšā. Tīkai tad mahšlās darbs buhš šawu ušdewumu
īpīldījīs ja ari baudītājs tīkš eerauts šchīni dšihwes mutukī, ja ari wīnšch
ar wīju šawu garīgo un meesīgo buhtni pahrdsihwos to, ko īdšihwojīs
radītājs mahšlīneeš. Tā tad radošchā dšihwes prozēšā zēlšch īr no
mahšlīneeļa zaur mahšlās darbu libdš bāudītājam. Mahšlīneešam wajaga
pahrdsihwoto jeb šewi īšweidoto dšīhwi wīnās ritošchājā gaitā realīšet
paleešochā mahšlās darbā. Tīkai tas buhš mahšlīneeš — rakšneeš,
komponīstš, glešnotājs, škulptors — kas to špehī īšdarīt, pretešā gadījumā
tīkai — bāudītājs, īpīldītājs, īmprowīšatorš. Tīkai tas literārīstš jeb mušī-
kalīstš šazerejums, tīkai ta glešna jeb škulptura špehš darīt eštetīstīu eepaidu,
tur dšīhwe šchahdā weidā buhš realīšejušēs. Walodas un mušīstas štanās,
trahšās, formas u. t. t. tāpat kā īdejas un filosofīstās šīstemas mahšlā īr
tīkai libdšellīš, turā eemeefot, realīšet dšīhwi.

Ratrai muhšu dšihwes parahdībai, ratrai štraujatai juhtai, domai
un šajuhtai īr šawī lītumi — šawš ritums. Ratrs īhpatnejs pahrdsihwojums

¹⁾ Karl Bücher, Arbeit un Rhythmus, 363 lapp.

zīlveka buhtnē atstāj pehās, tā saļdas saļšanas atminās. Tiklihdš mums nahtās ahpūs fewis ko lihdšigu redset pahrdšihwojam, mehš atminameš toreisejo pazelto eejuhšmu, lihdšigais ritums muhs aishwada atpakaļ uf to un mehš radam šew žitu, pafaudetai lihdšigu — ilušiju pafauli. Tani pahrdšihwojumi faudejušchi šawu egoištiko dabu, tomehr tur dšihwe parahdas wišaugštak saļahpinatā un koncentretā weidā. Mahtšlas ritmi ir idealiseti, šiliseti ritmi, ne dabistee wairš.

Dšejas, mustas, dejas un ari plastitas ritums šahw loti tuwā radneežibā. Winu pirmawots — ritmišlās kermenistās kustibas, jeb — tā Daktrosa un d'Udins teiz — kermenistā deja. No tās, zaur sintretišmu (pirmatneju, daschadu mahtšlas nosaru kopbuhtnes weidu) tās nonaht muhsłaitu noščkirotajōš mahtšlas paweidōš. Dšejas ritina nošihme ta, ka winsch, gan ari titai uf atušitškeem eešpaideem dibinamo, preea šajuhtu un ušbudinajumu išplahta uf wišu organišmu, pahrnes no atušitšlās (dširdes) uf motoriško (kustibu) šferu¹⁾. Tapehž pilnigi dabigi dšejas ritma darbibu redset wina špehā walodai likt pazeltā balši ritet, zaur winu ušbudinatā un pazeltā walodas melodijā²⁾. Jau ar pirmo rindinu ritmu išmanijušchi mehš sahtam dšeju lašit pazeltā, šwinigakā balši. Tas naw patš ritms, bet winā, eemešoto pazelto, t. i. saļahpinato eejuhšmu išteižōchā walodas melodija, šinama šwiniga modulazija, kas darbojas uf klaustajā juhtekleem³⁾. Šaištitaš dšejas ritms itdeenas walodai šweščš, itdeenas walodas ritms teoretiskai metritai nepadodas, tas tik organišti išjuhtams. Mehrojams tas titai tur, kur šajuhta šewišchi saļahpinata, tā, peemešram, afeltu brihščōš. Tad ari itdeenas waloda tuwojas šaištitai. Tad runa peenem itin tā mahtšlineežistās improwišazijas rakšturu. „Dšeja runat nošihmē jau ar pašču walodas šaištijumu itin tā teikt: Eš par daubž žeeschu jeb ešmu par daubž laimigš, lai to, to juhtu, išteiktu itdeeniščhā walodā⁴⁾. Ar to tad dšejas ritmišlā eelahrta ļauj aššihmet dšejneetu tā žilwetu, tas šewišchi juhtigš preeleem un behdām, tas lihdš ar Ģunu war šazit: „Eš wišu trihššahrt redšu, juhtu, dširdu. Rā katrai lapai lihdš eedreboš. Tā lihdš juhtu wišas juhšu šahpes.“ Dšejas ritms tā širdš puštši nohtuhšt lihdš muhšu dširdēi un regulē muhšu balši tā, ka ari žitas širdš šaht ar winu saļšanā puštret⁵⁾. Tapehž ritums naw nelas paštahwigš, muhšchigu litumu winam naw. Winsch mainas lihdš ar šajuhtu, lihdš ar dšiwai. Tapehž ari štraujā jaunłaitu kultura šalaušee klašisti meerigōš heškametrus un alekšandrinijus un radijuse mainigōš jaunłaitu ritmus, turi špehž šneegt leelaku baudu. Tik teescham, ka ar iļkatru rituma mainu eepłuhšt jauni ašojiatiwī eešpaidi. Modernai kapitalištiskai kulturai tabščh ir tebraudzeetais klašizišms, tai tuwaks nerwoši mainigais, šensiblais impresionišms.

¹⁾ R. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst. Band II, 54 lapp.

²⁾ Šurpat, 81 lapp. un M. Гюйо, Задачи современной эстетики, СПб. 1898, 126—127 lapp.

³⁾ R. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst. Band II, 81 lapp.

⁴⁾ M. Гюйо, Задачи современной эстетики, 127 lapp.

⁵⁾ Šurpat, 127 lapp.

Atskanās ir tikai ritma pabeids. Rā ritms šabala rindu pehdās un ar to atveeglina baudišānu, tāpat atskanās atbala rindās, dod bauditaja usmanībai eespejhu wehl reis atskatitees atpahal, tahdā zelā arweenodamas beidšamā wahrdā itin kā wīru rindu. Pehz Wunda plašči peenemtajām domām, šlanu atfahrtojums zelās no domu atfahrtojuma. Wispilnīgākais wina weids ir ebreju poesijas refrens. Atskanās jau nar wairš pilnīgs šlanu un tamlihdš ari domu atfahrtojums. Tās — sinamā mehrā fajuhtas atfahrtojums, kura dabu wīslabati gan buhs isteizis Sent-Bewš šawā atskanu „augstā dseemā“. Wīnšch to peelihdšina pehdejai drauga ardeewai, us furu no tahtuma wehl dširdama atbilde, šattai us Weneras kruhtim, kas šatura deewišcho jostu (l'écharpe divine). Blatus šcheem eeslateem waram nostahdit tahdus, kuri atskanās redš tikai dsejneela fajuhtas trauzetli un wehsturistu pahrdšihwojumu.

Leelatu alustistu eespaidu arweenu daris ta dseja, kuras atskanās škalakas un bagatakas, bet tās wehl it maj noteiz dsejas wispahrejo wehrtibu. Ta pasahw fajuhtas špilgtumā un škaidrumā. Melletās un krahšonās atskanās dsejneekam beeschi nahkas turet prahtā rindinu beigās un pahrejo datu daudšreis ar leetwahrdeem išlahpit. Tās sewišchi pee wezajām kulturtautām, kur wīšas warbuhtejās atskanu eespejhamības jau išsmeltas un, lai raditu jaunās, tad atleek tikai kertees pee tehnisko terminu wahrdnizām. Tā atskanās dašchreis war pahrwehrstees no deewišchtās šaktas par dsejneela fajuhtmas eemaulkeem. Dsejneeks tad seedo i ritumu, i domu, i eejuhnu us atskanu altara . . . sewišchi masdomajošchš, motoriški akustisko fajuhtu kalpibā atodoschais dsejneeks, dsejneeks diletantš it ihpāšchi. Atskanās ir tikai estetists palihglihdšeklis . . . Profaiskai dailiteraturai jabuht tāpat ritmiskai. Ritmiskš wahrdu šafahrtojums ir weena ihpāšchiba, kas šchir mahšlas walodu no wulgarās (iddeenishchās). Tikai te domu bagatiba un noteiktiba til leela, ka nehadš šaistits ritmš no neisturetu ja to nesiprinatu weenweeniga štipra eejuhma. Tapehž tee dailiteraturās weidi, kuri pahrtee no iddeenās dšihwes, ari ritmiskā eelahrtojumā tai šelo, tee šawu šaturu eejlej iddeenās ritmōs . . .

Bet šaturam rafinetakam kluhstot, ari tur waloda prasās šmalakata noslanojuma, nianšejuma, un tad atkal noteel šaistitās un nesaišitās walodas tuwošchanās. Dširde motoriskās fajuhtas poesijā, dailiteraturā ir tās pamats, pār furu pazelas redšes preešchšitati, krahšas un linijas, kā apkahrtejas dšihwes parahdibu eegaumejumi. Atšihstot wīru juhteku weenibu, waram nonaht pee taustes un atših to par pirmatnejato, no kuras zehluschees pahrejee. Tahdā gadījumā wīšas pahrejos juhteklus waram peenemt kā taustes špezializacijū us leelakeem waj mafakeem attachumeem. Redše ari ir ta pate tauste no loti leela attahtuma. Rā tahdās, wīnās šairinajumi darbojas lihdsigi dširdes šairinajumeem us wīru šilwela buhtni, radidami atteezīgus šsiologistus un psihistus šawitnojumus. Dailiteraturā dširdes šairinajumi daudš leelakā mehrā darbojas teeschi kā redšes šairinajumi. Dširde teeschi usnem — pee balši laššchanās — šlanu, ritmu, wahrdu melodiju un tembru, kamehr redše tahdā šahrtā war

usnemt tikai burtu kopojumu. Literariskai formai te vajaga īs zilvēla senāto peeredesejumu pāpaušes izjēkt tur atrodamos preekščstiatu elementus un rādīt no teem vajadzīgo kombināciju. Tas panahlamis tikai vārduru filologisko faturu ar tehlojofčas waldas lihdsēktem atlahjot. Tee wārdri, kuri kluwufchi jau stipri abstrakti, mahšlineezistajā radifšanas prozē atkal jāindīwidualīse, jādod teem labdam weenam gadījumam vajadzīga, tikai šchoreīš preekščmetā eemihstofcha īhpatnība. Tas ir preekščmeta attehs krahsās, līnīās. Līniju grazīofās fāteefsmes ir tās, kas dsejas preekščstātōs wīswairak kairina muhju juhtelkūs, kas ļaujas usnēmtēes tāpat kā dabā, glesnā. Un krahsās, bes schaubām, ir tās, kas spēh jādīt weenu no wīseelakājeem juhtelkīseem efekteem. Aspāsīās „Sarkano puku“ dsejas buhtības labākā īsteīzeja ir tāīni spīlgti sarkānā krahsa, ko arī Aspāsīja ne wēlti nehmuše krahsjuma wīrsrakstam. Aspāsīja neleeto šcho krahsu īt us jola schajā dsejā, tur ta pahrgahjuse meesās un aīnīs, lai gan ne mīrtli newaram aīsmīrst, ka te no wīsa leelā seedu klehpa īslasītas tāīni sarkānās pukes. Dsejneeki, kuru dšīhwes īsuhta naw tīk organīsta, jāwas dsejas „krahsu“ rāda teeschi ar krahsju epīteeteem, daschreīš preekščmetām ne wīai raksturīgeem, metonīmīseem. Fr. Vārdās „Semes dehs“ īsturets wīszaur sīlā krahsā, tīkai retumīs peemāīfot tumschfāto, R. Ēwīna „Metletāja dseefmas“ balts, jūduba un selta krahsās, Rāīnīs, turpretīm, „Tablāsās noskanās“ wīswairak rīktojees ar dseefstofchi jeb austofchi mainīgām: salsch, sīls un sarkāns, pee tam nepeldāmīs arī zītas. Fr. Vārdā un R. Ēwīnsch — sarpnotāji romantīkī, weens tuwāks, otrš tablās dšīhwes preekam, kas dšīhwī tīkai zaur sawu krahsfoto prīsmu redš. Rāīnīs wālejām azīm raugas wīnas nīrbofchā wīsumā, muhschīgī mainīgā, muhscham austofchā un dseefstofchā.

Krahsu nīrbofchā mainā dsejas preekščstātōs jēwīschī wehrtīga ar to daschādību, ko wīna eenes zīlwēla pahrdšīhwojumōs, ar to, ka tā leel aīnīm sīraujātī pūkstet, kā weena weegli nīrbofcha īlgstofchi-dseefstofcha krahsa. Gan jau beeschi arī krahsu nekāīdribā, nenoteīktība spēh darīt stipru eespaīdu us rafīnetu, sasmalzinātu juhtelību, tāpat kā muskā tonu un rītmu tīk tīto dšīrdamās noskanās. Dsejā peh jchīm krahsu un stānu noskanām sauza jō skāli detadentīstīkīs, sīmbolīstīstīkīs modernīsmīs. Un populārš schīs saujeens tīzīs pasīhstāmajā Pola Werlēna dsejōlī „Art poétique“: „De la musique avant toute chose... Car nous voulons la nuance encor, Pas la couler, rien que la nuance!“ Wīspīrms muštū un tamdehī īpwehletees daschādo nenoteīktāko, weegli aīstīhstofcho, kam smaguma un noteīktības naw... Tīkai krahsu nīanses mehs grībam, tīkai nīanses, ne krahsās... Tabds ir rafīneto modernīstū saujeens, tureem dšīhwe ir noskāna, romantīstīs sarpnīs, ne spēhta un sīraujuma pīlnā. Arī dšīhwes spēhzigee newar buht weenaldsīgī pret šcho noskānu poeīstī, bet wīneem jaatīstī, kā schīs noskānas tomēhr tablās no septīnkrahsīnā wārawīhtnā mīrdschās dšīhwes.

Un mahšlās weīdojamā wēla weenumēhr ir — muhscham mainīgā, efofchā, bojā efofchā un toposchā dšīhwe.

Leeli mahklineeti uf dšihwi raugas kà deems, kas wisu sawas apšinas lošà eetwer un reds. Preešch wina daschadàs dšihwes parahdibas paščas par fewi weenwehrtigaš, tilai winu augotàs dšihwibas wehrtibu, winu attihstibu un šaduršmes tam nahlas wehrot. Tapehž leeli mahklineeki — leeli dšihwes domataji, tapehž mahklineezista radiščana arweenu ir domasčana. „Doesija nebara eespaida, ja tani neteef iswešis šinamš, kaut ari primitiwš, špreedumš, šintese¹⁾.“ Mahklineezista štatiščana naw til ween redšes, bet gan wairat prahta darbiba. Ta redš un eewehro to, kam profaiški domasoščš zilwewš paeet garam itkà aišwehrtàm azim, redš krahsas, linijas un winu topojumas un ušnem kà pašchwehrtibas. Bet šchis analitiskàs štatiščanas wehl maš. Mums Jaredš un jaišprot leetu eekščežà zehloniba, parahdibu zehloniskais kopsfatarš. Tad atšewiščlee šihlee preešchštati grupejas ap tahdu žentru, begpunktu, tad šatram zilweta domasčanas un jutellibas šaktam rodas šawa neatnemama weeta. Ja wina truhktu, tukšča paliktu šchi weeta, žits nelas to newaretu aišpildit.

Mahklineezista radiščana ir paštahwiga grupeščana, šahrtosčana, weidoščana waj, žiteem wahrbeem šatot, weelas idejiška, prahtneezista apgaišmoščana, špreeščana. Špreeščana: ne abštraktajàs formulàs, bet dšihwes tehlu weidojuma. Teorijas un filosofisti-finatnistas šistemas naw mahklineeta pašaule, tilai dšihwà, rokàm tauštamà, azim redšamà dšihwe. „Šauž to par dšihwi, kustiibu waj žihau, man wahrda naw, eš tilai ainu redšu,“ kà rakšuro šawas atteezibas pret šawu darbu intelektualakais un šabeedriškakais no wišem latweešču rakšneekem — Rainiš.

Šchadàs mahklineezistàs domasčanas elementi jau bagatigi atrodami mušju walodà. Šà tad mahkšla te neeet paššahwigus un jaunus želus, bet tilai attihšta tahtal weenu no ikdeeniščlas domasčanas elementem, tāpat kà šinatne otru.

Wairums wahrdu, kuri ikdeeniščkà leetosčanà no šinama jehdšeena išteikšmes nešchitrami, jau pehž šawas dabas konkreti, šinamo preešchmetu, darbibu ihpaščibu jeb šahwolli attehlojušchi. Pee tam jehdšeens pilnigi eetilpst tehlu, padaridams to par šawu išteikšmi²⁾. Šà wahrds kluhst par — tehlu. Ikdeeniščkà dšihwe mešš kà pee šchis walodas ihpaščibam ešam peeradušchi, ka nemaš to neeewehrojam, tāpat kà neeewehrojam walodas gramatiskàs kategorijas. Tilai tad tās pamanam, kad ešam pahrtahpušchi. Šapat neapšinigi tehlojam preešchmetu leetodami wahrduš, kà — rokturs, tahtšats u. t. t., neapšinigi tehlojam preešchmetu leetodami wahrduš, kà mahja, birše u. t. t.

No atšewiščkà uf wišpahrejo, no šinamà uf nešinamo, no konkretà uf abšrakto eet žilweta doma. Šawdš špreedumdš mešš parašti leetojam

¹⁾ R. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst. Band I, 72 lapp.

²⁾ Д. Овсяннико-Куликовский, Собрание сочинений, томъ III, 62 lapp.

induktīvo metodi: išejam no kāda konkrēta gadījuma, no kāda personīga pieredzes. Šahāds ir arī maģisklineāzistās domāšanas jēgš. In maģisklineāks ir tas, kas pēgreesch pirmo wehribu šarvas īdeenīschās walodas tehleem, kuru wina domāšanā neinterese weenigi utilitarais (ar šinam nolūhtu ušstahbitais) gala mehrlis, bet furam ir arī dahrgi tee tehli, tās ainawas, kas itin tā garamejot pamostas wina apšina¹⁾.

No walodas želas tehlojoschais literaristais stils, katrs tehlojoschs teitums jau ir maģisklineāzistās walodas fatts²⁾. Poešijas eenehrojamatais un wisplachal isleetojamais lihdselkis ir waloda. Īdeenīschā dšihwes leetošanā wahrdi kluhst arweenu profaistaki un pamasam saude šawu tehlojoscho nošhmi. Tee pamasam peelihdšinas šinatniskām, abstraktām formulām, turās wairs naw nela no paščas leetas buhtibas, turās ir tikai simboli, tāpat tā burts šinamas ššanas simbols.

Maģisklineāks, tā radoschs domatajs, arweenu eet jaunus želus. Waloda winam naw lešfikons, turā war ušschirt un atrašt katrai domai, katrai juhtai winaš ihsto wahrdu. Waloda lihds ar winaš leelajām bagatibām, literaturu un šinatni, radoscham maģisklineākam un šinatneekam ir tikai ešoscho atšinu, lihdsšchinejo žilwela gara panahkumu glabatuwe. Kas spēhji apmeerinatees ar jau atšihto, tā juhtām un domām nelad naw wehl neredsetas nohrašas un noššanas, kam tikai kopu juhtas un kopu domas pēejamas, tikai tas war apmeerinatees ar to, to sneeds waloda šawā e šoschā weidā. Raditajs-maģisklineāks redš katrā leetā jaunās, wehl neredsetas krašas, dšird nelad nedširdetas ššanas. Jaunas, nebijuschas un neredsetas wehrtibas wīsch melē. Pa takām, kur wehl neweens naw gahjis, wīsch eet . . . Tāpehž arī tam, to wīsch redš, dšird, juht un domā pareiša apšihmejuma wēliti mellet. Wahrds winam war buht tikai išejas punktš, jau eeguhta atšina, šastinguse juhta, pēe tā pēestšprināt šawu domu pawedeenu, no tā to šahst šchetinat projam — wehl nebijuschu — jehdšenu, krašhu, ššanu un tehlu pašaulē. Maģisklineā tā weidojas un top jauna pašaulē. Šhi tapšhana šaweenota ar leelaku psihīstu šawitnojomu, lirīstu pehž šarwas dabas. Šhis šawitnojums te nu ir forma, kuru apšinotees rakšneeks melē wahrdu wina šaturam. Dašchreiš šchis šawitnojums attīhtas jau kopā ar domas un juhtas šaturu, žitreiš rakšneekam to jau eepreesch nahkas šewi nešt, lai tad tikai wehlat ar šaturu pēepibditu. Pehdejam attīhtotees tad arī lirīskais šawitnojums pats lihdsi crescendo šahpi (M. Weselowska domas). Maģisklineāks apšinas šewi un „melē šewi isteikt weidu; roka taustas wehl pa rihta krešlu. Širds ar ilgām wītnojas pehž wahrbeem. . .” In išejas te diwas: radit jaunū wahrdu toposchāi atšinai, pahrraut to neišdomatu lihds galam un ar jau ešoschām nefalīhdšinat, jeb lihds galam īšbaudit radīschanas šahpes un preekš un meenigi radoschā tehlojoschā weidā īf pašahwoschā kombinažijām radit jaunās atšinas isteikšmi. Tas ir tehlojoschās walodas jēgš,

1) Д. Овсяннико-Куликовский, Собрание сочинений, томъ III, 66 лapp.

2) Вопросы теории и психологии творчества, томъ I, 21 лapp.

walodas individualisazijas zelsch, kurā ta rodama. Tam kalpo epiteti, tropas un wisi tee daudsee lihdselki, kuras elementarā rakstneezibas teorija wahrda sau. Is pelesi dfeestofchās topu domas tee jaunās nostanas izjel, tee wisparastatajam wahrdam leel isnirt muhsu preefchā jaunā, neredsetā apgaisumajā.

Mahstlineeziskā radischana ir sawinota domaschana, un stils ir schis domaschanas eeguwmu krahtuwe. Tapehz stilam tik leela nosihme rakstneezibā, tapehz jaunās literaristās stolas dibinaschana itreisies ir ari jaunu isiteikimes lihdselku, jaunās formas meleschana, kurā zilweka sajubta pilnigati eegultees spehtu, zaur kuru rakstneeks pilnigati to jauno, to atradis, spehtu ziteem dalit. Un — kamehr literaristā forma teel radita sawitnotas mahstlineeziskās domaschanas kahrtā, tikmehr tur gan weena jeb otra ihpaschiba, darbiba, stahwollis, preefchmets war buht nepeeteefoschi waj nestaidri iszelti waj apgaismoti, bet newar buht nefa leela, newajadfiga. Literaristee talamburi rodas tilai tad, kad doma saudejufe sawu staidribu, kad ta sahł nesiñā un nesapraschana schaubitees, kad ta nejuht wairs zeetas walodas sapratas sem kahjam. Ari tad, kad rakstneeks kā amatneeks ar sahgi un zirwi eet pee darba, lai apinigi taisitu to, to neweens wehl naw rebsejis, ne dsirdejis. Tur mahstlineeks netrauzas wairs pehz sawa weenigā mehrta: atkłaht un individualiset wahrda filologistijehdsjeenisko saturu, bet tilai sawās domas nabadsibu apflehpt.

Wezo kulturtautu walodas tehloschanas panehmeeni jau tik ilgi leetoti, ka grubti nahšas atraft tahdu pilnigi jaunu, peederigu kombinažiju. Tur rakstneeki beefchi ween usstahdidami „to jauno un nebijuscho“ par paschwehrtibu, mehds isleetot preefchmeta buhtiba tahlu stahwoschus epitetus, winai sweschus metaforistūs panehmeenus, kureem ar pahrunajamo preefchmetu war buht tilai gadijuma fatars, jeb attal tilai zaur stripri peespeestu, individualisetu domaschanu atkłahjams. Tahdu zelu gabjuschi essotiske frantschu modernisti: Lefonts de Lils, Malarmē, Udāns, Bodbłers, tahdu zelu gabjuschi ari kreewu modernisti: Brjušows, Iwanows, Beljis un daschreis ari Balmonts. Reti tilai gan tas bijis solis us preefchu. Titai sahłumā tas apschilbinajis ar sawu starbo eestanu, bet tad saudejis ari sawu isiteizoscho, attehlojoscho wehrtibu. Latweefchu defadenti-modernisti mehginaja palā zittautescheem eet scho zelu, lai gan muhsu masistoptajā literariskā stilā pehz schahda panehmeena wehl nemaš netita sajusła wajadšiba. Nebija šeknu ari schim pasahłumam un muhsu modernisti driš ween sahła rakstīt wisłonwenzionalalā „nazionalā“ stilā, daschi pat „atjazijās“ no katras stilistiski-estetiskās jaunradischanas. Un tagad A. Nusfrinš, L. Laizēns, K. Kruhša u. z. sawu domu saturu lej ja u g a t a w ō s mahlu traukōs, kuri eepreefch jau deefin lam kalpojuchi. Tas leezina, ka wini atfazijuschees no ihpatnejas mahstlineeziskās domaschanas, ufgabjuschi us iddeenischās domaschanas zela. Ar zaurmehra pilšona azim tee reds krahsan un wina topojums, ar zaurmehra pilšona aufim kłausas pasaules harmonijā... Banali kłuhst winu darbi, tikpat banali kā Iwandes Raijas romans, kā Kahrstena stahsti, kā Lejgaleefcha

dfejoti. Dekadentistā modernisima pirmajem stilistisķem pasahumeem mehginajuschi sekot daschi no wisjaunatajeem. Dee tam wisufrihtoschata kabrtā A. Schwabe. Reparaftee salihdsinajumi, jawadee epiteti greechās aufis un pirmajā azumirkli paleel prahtā ar sawu mekleto swaigumu, bet drihs ween nobahl un nedara wairs pirmejā eefpaida. Tas tamdehl, ka winōs gan dauds retorikas, bet mas organiska sakara ar preekschmeta buhtibu. Winōs nelaitā radufe weidu doma, kura wehl nebija pilnigi nogatawejusēs, lihds galam isdomata.

Literariskajā sājerejumā wahrds nestahw wairs weens. Winsch eepihts teikumā un ap winu druhsmejas pawadoschee tehloščanas lihdsekli. Pehdejo ufdewums tikai tehloščochi-individualisejochā kabrtā atfegt wahrda filologiski-jehdseenisko šaturu, padarit to redsamu, taustamu — juhtekliski apsweramu. Tikai tas wahrds, kas stahw sakarā ar scho ufdewumu un tam kalso, eeder mahklas darbā, ir wehrtigs. Wahrds, kuram naw sawa redsama ufdewuma, kursch tikai tukšcu weetu ispilda, ir nemahkslineeziskuma pasihme. Katra mahkslineeziska radisšana lihds ar to ir ari walodneeziska jaunradisšana. Radoschs mahkslineeks tikai tas, kursch itreises muhsu walodas mahla trautus drupās treez, lai no tām rabitu jaunus, krahfu un štanu bagatatus, lai tos pahrweidotu pehs sawas ihpatnibas.

Pamats schahdai mahkslineeziskai radisšanai arweenu ir un paleel efoščais. Mahkslineeziskā darbiba weenmehr — realās dšihwes ritmu imitazija. Ari wahrds — tikai lihdsellis, pats wisai maswehrtigs. Tikai apweenojotees ar ritumu, tas saht darbotees uf zilwela psichifu. Tablata walodas un rituma kopweenojumā tam jarada sinamu preekschstatu eefpehjamiba, eefpehjamiba dširdet, redset un just. Walodas krahfu un štanu bagatiba preeksch tam dauds par neezigu. Wisškaidrakais un noteiktakais roses apraksts pats par sewi nespehji list sajust winas smaršcu, taustit winas lapu wijigo sihdu un krahjas redset. Wisškaidrakais psichisko pahrdšihwojumu attehlojums pats par sewi nespehji mums tos list pahrdšihwot, ja mehs jehtad nebusim to lihdsigu isjutuschi, dširdesjuschi waj redsejuschi. Alklais nekad — ari wislabatajā mahkslineeziskajā apgaisojumā nespehs usnemt krahfu pasauli, tāpat tā kurlais — dširdes. Wajaga buht kahdreis pahrdšihwojuscham mihlestibai lihdsigus sawitnojumus, lai to spehtu mahklas darbā baudit, wajaga pasiht ilgas, lai šapraftu mahkslineeka tehlojumā winu mozoscho smeldsi. Kas nekad naw redsejis un rolās turejis rosi, tam muhscham swescha wina buhs, kas nekad naw dširdojis tā juhra krahz wehtrā, tam nepasht schis štanas ari wisštrahschuakajā simfonijā.

Mahklas darbs war buht tikai isejas punktš, no kura tad afoziatiwā kabrtā saht darbotees zilwela eepreekscheje peeredsejumi un pahrdšiwajumi. Iau no Fechnera laikem daudsinatais afoziatiwais prinzijs ir tas, kas mahkslai peedod wisu winas krahfu, štanu un juhtu bagatibu, tas tai dabai lihdsi ļauj sajit: „Es esmu skaislata par wisu, kas wiršemes un apatsch jemes ellē.“

Tapeh3 ne katreis vajadigs skaidrs un siks notehlojums. Daschreis taisni nestaidriba ir ta, zaur lo panahkam bagatakas afoziazijas. No swara ir tahda forma, kas spehtu atmodinat peh3 eespehjas wairat un spehzigatas weenweidigas afoziazijas. Mahtklas darbam wajaga tikai atwehrt durwis, lai pa tam garas pahr- un peedfshwojumu rindas freigtos eekhtyt zilweta afpinigaja psichita. Ka besgala garai staitu rindai, ta azim nefasneedsama tahlumä aisejosehai telegrafa stabu rindai no katra wahrda, no katras rindinas buhs wilttees usnemamo un pahrdfshwojamo preekschmetu wirknei. Katra dabas aina, sabeiiristu fateezibu notehlojumä, zilweta pahrdfshwojumös meh3 mahtslineeka dotajam faturam peeweenojam datu no saweja, saweem peeredsejumeem, saweem pahrdfshwojumeem. Poesija, dailliteratürä katrs preekschstas ir lihds sinamam mehram subjektiw3, jo katrs lastaj3 it wahrda war eelast fatu faturu. So no it wahrda atmodinameem preekschstategem tikai dala wispahreja, pahreja katram lastajam sawa. Tilai weena dala no mahtklas darbä eetilpstofchäs dshiwes ir topeji saistrita, pahreja ihpatneji.

Ka stata rakstneeks dshiw, par to jaunlaiku estetika radijufe dauds daschabu teoriju, no kuräm katra usswer tahdu mahtslineezistas radischanas pu3i. Ea war dibinatees gan us autora pahrdfshwojumeem, gan us wina nowehlojumeem, peeredsejumeem. Lirika weenmehr eet pirmo zelu un tikai us sawu pahrdfshwojumu plana zel domu un ahsinu ehtu, bet romans, epos3 un drama nem par pamatu otro. Ja pehdeja gadijumä mahtslineezista radischana smel it realeem pahrdfshwojumeem, tad rodas atklahti jeb mastoti es-romani, es-stahiti jeb dramatishtas es-dsejas.

Albös gadijumös darbs neeespehjams bes rakstneeka peeredsejumeem. Daschu labu perjonu eerangot literatürä autora tuwineeki war teikt, kas biij3 winas prototips, daschu labu dabas ainu atradism3 is tuwakäs autora aplahrtnes norahsritu. Ir rakstneeki, ka A. Deglaw3 un Ant. Mustrinsch, kas sawös stahstös un romanös aprahstamäs weetas un zilwetus mehds saukt ihsta jeb tikai drushtu pahrgrosita wyalodä. Ir daschi no wisjaunakajeem rakstneekem, kuru3 lastot man pee wislabakäs gribas naw eespehjams eedomatees tikai literariska wahrda sauktos zilwetus un apgabalus, bes ka nenahktu prahta tee, no kureem rakstneeks „norahsitijs“. In tomehr newaram fazit, ka mahtklas darbä buhtu glusch3 tee paschi zilweti, ar kureem zitreis kopä stajagam, runajam, ka tee buhtu tee paschi lauti, meschi, zemat3 un pilsehtas, pa kureem zittahrt esam gahjuschi. Starp wineem jau nostahjees formelais mahtslineezistas radischanas projes3.

Mahtslineeks idealise dabu, idealise zilwetus, idealise dshiw. Das ir: win3ch no sawu eegaumejumu komplekta (kopas) isdala, atschkir daschus, daschus atsewischki stahwofschus apweeno un ta wehrsch domu us weenu mehrti, kursch istejees raditaja tehla. Schahda stilisazija wajadiga, lai usmaniba netiktu wolti isklaideta, lai domai buhtu saws notekt3 zeljch par kuru tai jaect. Wehl wairat schä jadarbojas mahtslineekam, tad tas weidojamo dshiw winas kopumä naw nostatij3, bet par

atfewischtai frunzinai sawahzīs un topā sanēšis no wiša dšihwēs plaščuma, kad tās, pirmā kahrtā, ir bijis nowehrotajš. Ari tad rakšneeks nesneefs to winas pirmweidā, ari tad jo plašči jadarbojas mahšflineezistai stilišajijai.

Tā tad, mahšflineezistā ihstēniba ir tikai stilišeta ihstēniba, kura zilwēla domāščanaī zaurgahjuse. Ta ir zilwēla galwā pahrweidota un pahrweidojufēs ihstēniba, kurā ari pats zilwēks — raditajš mahšflineeks isteizas jo leelā mehrā. Zilwēks ir mahšflas objektš, winas augštā wehrtiba, ne kosmosš. Kosmosš, daba eetilpst mahšflā tikai tildaudš, jil ta eetilpst zilwēkā, jil tani zilwēka širdš pufsteeni ištān, jil tai sateezibu ar zilwēku. Dseja nostahjas starp zilwēku un kosmosu un ir to weenotaja. Un ja wina wisu kosmosu spēh j dšihwu darit, litt winā dšihwēs ritmu jušt, tad tās ir winas leelais sabsedriltāis spēhtš. Individualitātes zee-tumseenu ta spēh j laust, lai zilwēks tad šajustu un apšinatos kopibu ar zilwēzi, ar wijumu.

3

Dšihwe ir ta weela, kuru weido rakšneeka rola peh j sawas domas un ihpatnibas, kura winas wijumā jaetwer mahšflineezistai domai. Rakš-neeka raditāis dšihwēs ritms tikai tad spēhs eewilnot lastitaju, ja tās buhs paščas dšihwēs ritms, ja tās buhs ištahdats no šewišchi apdahwinata, juhtiga un atfauziga zilwēkā¹⁾. „Nekam nebuhš buht mahšflā, kā ween žaur weelu, bet lihds ar to naw neweena leela mahšflas darba, kurā nedarbotoš lihdsi wišš, kas zilwēkā zilwezigš²⁾.“ Reiš jau teizam, ka latra mahšflineezistā radiščana ir domāščana. Bet ne iklatra domāščana redš žawas wisbeidsamās konselwenzes. Mahšflineeka domai wispirms jaeeetilpst šawā weelā un tad tikai wina war stahdit kahdu mehrti ahrpus tās. Mahšflas darbā nedrihtst buht neta žitadi, kā ween žaur weelu. Weela noteiz šaturu, noteiz un isweido ari formu. Zilwēka doma pate ščini weelā aug, weidojas un top par mahšflas darba šaturu. Šapeh j formu un šaturu newar šalihdsinat ar trautu un tani eetilpstoščo. Šil teesčam kā trauks un wina šaturš ir diwas organiski šweščas leetas, kuras war ari latra par šewi pašahwet un pašahw. Šās weena otru šawštarpeji nenoteiz. Šapeh j ščahda allegorija uštātama par pilnigi nowezojuščos un atmetamu. Ša wareja pašahwet šil ilgi, kamehr wehl ešetikā walbija Hegela teorija, ka mahšflā ir idejas atteblo-jumš. Šagad šči teorija šen ašgahjuse kapā, kā mahšflas nezeeniga, nespeh jiga ištaidrot tās buhtibu. Šilai šči allegorija atlitufe... Drihšat jau mahšflas darbu waretu šalihdsinat ar kotu, kuršch no šemes šuh j šew dšihwibas spēhtu, baribu. Melnā šeme ir ta weela, kuras spēhtš, šinamā šimistā prozēšā tikai par tahdu kludams, melkē un gubst šew weidu, kahda wehl nekur un nekad wišā kopibā naw bijis. Šilai ščini weenigā nekad

1) Ж. д'Удинь, Искусство и жесь, 222 лapp.

2) Šurpat.

un nekur nebijuschâ formâ melnâ seme-weela kluust par spehtu un titai schini formâ war dšihwa buht. „Domai w a j a g a iſangt un iſweidotees ſawâ ihpaſchâ, personigâ un neiſbehgamâ libdſſwara formâ, un ari titai pehz ſchis formas¹⁾.“

Lai peeweenojam augotam toſam mahſſligi pagatawotû ſaru, un buhs mirufe forma, bet nebuhs wairs dšihwâ ſatura — dšihwibas prozeſa. Râ ſtarba diſonanze taſ greeſſeees aziſ tam, taſ dšihwibas, dšihwibas dailuma un ſpehta melle. Tâpat kâ truhdoſchſ libtis ſaude ſawu dšihwo formu, ſairſt, titlibdſ tani wairs dšihwibas ſpehti neſtrahdâ, tâ ari zilweta pſichikâ ſairſt tatra titai-forma.

Bet waj dšihwibas ſaturſ war iſweidotees un paſtahwet beſ formas, waj dšihwibas ſulaſ war augſchup tahtp un weidotees neradiamas ſinamas formas? Paſcha jautajuma uſbuhwe jau leezina, ka atbilde war buht weenigi atraidoſcha — nè.

War buht abſtraktôſ formulôſ kaltaſ idejaſ, war buht ſinatneſ pehdejee ſlehdſeeni. To wehrtiba toti leela. Titai ſawâ abſtrakti-ſinatniſtjajâ weidâ teem mahſſlaſ darbâ naw weetaſ. Titai tad teem buhs tur eceet un dšihwibu guht, kad tee kluuſchi dšihwi, kad mehſ ſchis ſinatniſtâſ atſinaſ redſam individueli augam un weidojamees zilwekôſ, dšihwe, dabâ. Tâ tad, ne idejaſ paſchaſ par ſewi mahſſlaſ darbâ wehrtigaſ, bet taſ, ziſ daudſ dšihwibas winâſ guwufchaſ, ziſ tahtu tâſ paſchaſ kluuſchaſ par dšihwibu, taſ — kâ totâ eeſuhjamâſ weelaſ — weidojaſ un top, mirdoſchôſ ſauleſ ſtarôſ guhdamaſ formu, lai tani dšihwotu.

Mahſſlaſ darbam jarealiſejaſ objektiwâ, ahrpuſ mahſſlineeka ſtahwoſchâ formâ, kaſ pate wehl naw mahſſlaſ darbſ, bet beſ kuraſ ari mahſſlaſ darba naw, kura pate ari titai mahſſlineezijaſ radſchanaſ prozeſâ rodâſ. Pirmatnejai rotalai naw ſchahdaſ objektiwâſ formaſ — taſ wiſwairaf winu ſchtir no mahſſlaſ. Rotala realiſejaſ titai baudâ, winu naw eeſpehjamâſ ahrpuſ zilweta uſglabat attahrtotai baudſchanaſ. Ta aiſeet garam zilweta azim, auſim, tâpat kâ aiſeet garam ſibenſ, naktſ puhzeſ kleeſeeneſ, titai liſdamaſ zilwetam wiſzaur nodrebet, titai ſinamu ſawilnojumû ſleedi attahrdamaſ wina pſichikâ. Te nepraja formaſ, jo winu attahrtotai realiſazijai, kura jau gan weeglaki panahkama kâ pirmâ, wajadſigſ titai weenfahrdſchſ juhteliſtſ ſatrijzinajumſ.

Mahſſlineezijaſ formaſ jautajumſ pazelaſ titai tur, tur runa par ilgſtoſchu dšihwibas darbibu, kurâ nodarbinatſ tahtôſ no augſtakeem zilweta juhtekleem: dſirbe, rebſe. Semako juhteklu darbibaſ ſiſkazijai uſtwerſchanaſ leetotee libdſekli neſtahw ſatarâ ar mahſſlu, lai gan, pehz ſawâſ buhtibaſ, war buht eſtetiſki. „Formu mehſ ſaſtopam wiſur tur, kur ſajuhtaſ nedarbojaſ tatra atſewiſchki, bet weena otrai libdſâſ, blatuſ un topigâ ſiſtemâ augdamaſ aiſtrauj muhſ ſawâ weenweenigâ topibâ²⁾.“ Formâ mumſ japanahk wiſaſ mahſſlineeka perſonibaſ ſinteſe. Tapehz winâ

¹⁾ Ж. д'Удинъ, Искусство и жезть, 231 ſapp.

²⁾ K. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunſt. Band I, 16 ſapp.

jaaproenojas wisam, kas spehji sinamā wirseenā juhtneeziski darbotees. Tītai forma pate rābit nespehji sēhis sintesēs. To tāsni dod weidojamā weela¹⁾.

Forma isteiz rakstneeta personību, ta ir wina individualitātes seegelis uš objektiwās weelas. Ta rahda weelas un winas weidotāja atteezibas, kā objekta un subjekta atteezibas. Forma wispirms ir stilisazija: rituma, dšihwibas sajuhtas, domu stilisazija, saļahpinajums, kas sēhtir mahklas darbu no dšihwes.

Sēhai stilisazijai war buht kahds ahrpus pašča mahklas darba stahwošchs mehtis, uš kuru rakstneeks wehris wisus sawa darba farus, kā iktārs stahds, iktārs kōks to wehris uš sawu dšihwibas deweju sauli. War ari buht, ka mahkslineeziskā stilisazija nejuht ahrpus sewis nelahda mehrtā, kad ta par sawu ušdewumu stahda weenigi biologisatās dšihwibas wehrtibas isteifini. Uri tad tāpat kā pirmajā gadījumā mahklas kōka sari teekēs uš sauli-dšihwinataju, jo tītai tā rodama dšihwiba. Abōs aprahditājōs weidōs radušchees dšihwibas pilni darbi ar leelu un nenoleedsamu estetisku wehrtību. Tā tab, abi sēhee zeli wed uš Romu. Bet war buht ari gadījumi, kad tas tā naw. Ja rakstneeta mehtis, wina ideja stahw ahrpus mahklas darba, ahrpus weidojamās weelas, tad war notikt, ka mahklas darbs kluhti tītai par sēhis idejas isteizeju un saude katru biologisku pašchehrtību. Sahda gadījumā mehš sazerejumā isteiktās domas, wina saturu gan waram formulēt weenā teitumā, bet wisa muhsu pšichiskā un biologiskā buhtne paleet neaistarta. Tad rodas tendenzes darbs, kura wehrtība newis wina estetiskajā darbībā, bet eelšch ta, zil populari un wispahrsaprotami wina isteikta kahda abstrakta ideja, doma. Ahrpus sēhis idejas, ahrpus sēhis domas tendenzes darbs nespehji atmodinat nelahdu pahrdšihwojumu. Wina ipehks ne pahrdšihwojumōs, bet eegau-mejumōs. Darbōs, kur rakstneekam naw bijis nelahdas idejas, nelahda ahrpusestetiska mehrtā, wisš attarajas no rakstneeta personas un wina dšihwes ispratas.

Rakstneeks ar labām analitiska spehjamā plasčajā dšihwes upē uftivers winas teekfines, pratis nowehrot turp trauz wisš plasčajais mirdsosčajais lihmenis. Lihds ar to winsch jau buhs isgahjis no indiwida pašča par sewi ween, buhs nostahdijis indiwidu dšihwes kopsatarā, kura dinamika ir weenigā ahrpusindiwiduelā estetiskā mehrtība. Saprotot zilweta ahrpus-indiwiduelās teekfines, rakstneeks sapratīs labat ari pašča indiwida dšihwibas teekfines, jo tās weidojuschās dšihwes kopsatarōs, saheedriskajā kopsdarbībā. Tā tītai estetiskās mahkslineeziskās radischanas apstātā esam nonahkluschi pee ta pašča, to mehš gribejam un warejam prasit no mehrtim peemehrotās, idejiski-mahkslineeziskās radischanas. Dšihwes dinamika, winas dialektiskā attihstība sēhtsēhtlajā dšihwibas niansejumā ir latras mahkslineeziskas darbības pamats. Pilnigatā mahklas darba forma ta, kura wisgaischal ispauschas sēhi dinamika, dšihwes dialektiskā attihstība, kura pate dšihwo kā dšihwes ritma realisazija.

¹⁾ Ж. д'Удинь, Искусство и жезь, 233 гаар.

Tikai tad mahtflaſas darba tendenze pamafina wina wehrtibu, kad ta ir galmenais, un ihpaſchām mahtflīneezifkām ihpaſchibām ſem tās nahſas zeefi. Kad mahtflīneezifkā harmonija ir nodroſchinata, tad naw nelaine, ja mahtflaſas darbam ir ari kahds, ahrpus mahtflaſas ſtahwoſchs, mehrtis. Moljēra komedijas, Dikēnſa romani, Schillera jaunības dramas un Leſſinga Natans: tee wiſi ir tendenzes darbi un tomebr wehl ſchodeen eepreeze tuhſtfoſcheem lauſchu. Eas tapehz, ka beſ tendenzes teem peemihſt wehl dauds ihpaſchibu, kas tos mahtflīneezifki augſtu ſtahda¹⁾.

Ne ideja, ne doma, beſ rakſtneeta atteezības pret dſihwi ir tas, kas noteiz mahtflaſas darba wehrtibu. Rakſtneeks weido dſihwi eſtetifkai baudai. Objektīwu formu mahtflaſas darbam dod weela, ſubjektīwu wina atteezības pret radoſcho mahtflīneeku un pret bauditaju. Tapehz naw eespehjams formu uſnemt kā kaut to abſolutu, nemainīgu, teoretifki noteizamu.

Tāpat kā abſoluts naw uſnemams ari ſaturs, ja to ſchīram no weelaſ. Eas juhtu un domu kompleks, kas ikkuru eſtetifku formu baudot trauzas pār muſhu apſīnas ſleegini, titlab kwalitatīwā kā kwantitatīwā finā katram bauditajam war buht ſtipri ſawads. Satura plaſchums — kwantitate — atkarajas no bauditaja peeredſejumu daudſuma un no formas ſpehjām ſchos peeredſejumus atmōdinat. Kwalitate — labums un ſpilg- tums — no ta, zil dſitas pehbas bauditaja pſichikā atſtahjuſchi wina eepreekſhejee peedſihwojumi un peeredſejumi, zil dſili wina apſīnā nogu- luſchi identifkee dſihwes ritmi un no jaunufnemamās formas biologiſti- fiſiologiſkās wehrtības, no winaſ dſihwības wehrtības.

Katra wahrda realais tehls jau itweenam ſawads. Runajot par kaut kahdu „galdu“, weens to eedomajas leelu, otrs mafu, weens ſchetrām kahjām, otrs — trim, weens melnu, otrs — ſarkanu. Ja wiſweenkahr- ſchatajōs ſatura preekſchſtatōs jau ſchahda daſchadība, tad jo leelaka ta buhs ſareſchgitajōs pſicho-dinamiſkajōs preekſchſtatōs. Loti popularo „Jauno awotu“ Wahrtinu itweens laſitajs uſnems ſawadi, ſtatotees pehz teem eegaumejumeem, turus wiſch buhs eeguwiſ no agrat dſihwē un, pehz tam, literaturā redſeteem irſtoſchā ſihlgruntneeta dehleem — tehwu tehwu tradiziju lauſejeem. Peeweenoſees wehl taſlakās konſe- kwēnzes iſ Wahrтина dſihwes, turas romanā naw redſamas, perſonigās atteezības pret tām, pret redſamo dſihwes prozeſu. . . Wiſs tas kopā rabis mahtflaſas darba aſoziatīwu, bauditaja perſonā eemihtoſcho iſ tās iſejoſcho ſaturu — aſoziatīwu baudas ſaturu. Par tahdu tas kuhſt tikai zaur uſ bauditaju darbojoſchos formu, turas indiuiduēlā kwalitate ari weenigi bauditaja ihpatnības un uſnehmības ſpehju noteifta.

Aſoziatīwais baudas ſaturs neiſfmet wiſu, kas mahtflaſas darbā atro- dams. Rakſtneeks dſihwi wehrtedams, tonzentredams, dſihwes parahdības ſjadams un ſawā ihpatnejā formā eeweidodams, radijīs dalu no ſatura, turā iſteizīs ſawus ſpreedumus, ſawas atteezības pret wei- dojamo weelu un atſinas par to. Sdejifkā mahtflā to wairak, beſidejifkā

¹⁾ R. Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst. Band I, 78—79 lapp.

masaf, bet ari pehdejā naw no tām brihwa. Zau mahklineezisti subjektivās formas radīšana — apstākļi, kapeh; rakstneeks iwehklas taisni schoš sinamos faktus — raksturo wina spreedumūs, wina atteezības pret weelu, wina apweenojochās atfinas. Zahnis Jaunsudrabīnš, domaju, buhs weens no teem latweeschu rakstneekem, kuri sawā mahklineezistās radīšanas prozē wismasaf stahw lahda doma, lahda ideja pee sirds. Un tomehr katrā sawā darbā zaur sawu formu wīnš eeliziš sinamu faturu, kuru bauditaja warā wairš nēstahw grofit. Wīnš war to paplašīnat, war dot tam iypatneju nokrahšu, wīnš war to atfih; jeb noleegt, atfih;rot mahklineeka formu par nēstanošchu ar saweem eegaumejumeem, war ari scho faturu atfih; par nēstanošchu ar dšihwi-darbojochoš formu. Titai atnešt, nēewehrot wīnš to nēwar. Nēwar nēewehrot Jaunsudrabina atfinas par seeweeti („Alja“), par wīnās dabu un likteni, nēwar palaist nēewehrotas Andreja UpiŃcha atfinas par semneezības pahrwēdošchanos un tapŃhanu, par laulu wezās un jaunās paaudšes fateezibām („Jaunee awoti“).

Un tāpat tā ihtis mahklineeks nekad nezentifēes weelai dot winai nepeederigu formu, tā wīnš nezentifēes mahkklas darbam dot ari faturu, kurš nēstarištu ar wina weelas objektivajām iypaŃhibām. Mahklineeks nēwar radīt no nēka, wīnš nēwar ari no weenas weelas radīt wīšu ko. Tā tad treŃchais formas un fatura pamats ir weela. Dšihwei pretejas atfinas eelektot wīnās wēdojumā mehš nēstaneegtū nēlahda eestetista eespaida, sajuštos titai tā ŃweŃchōš sahbatoš eekahpuŃchu, klibu klabu ejochu zilweļu redŃot.

Bauditajš, mahklineeks, weela — tee ir tee trihs faktori, kas noteiz mahkklas darbā formu un faturu, kas noteiz ari wīnu kopweenojumu. Titai Ńhini weenā formā dotais faturs eespehjams un titai pee sinamas weelas un fatura eeweidojuma eespehjama Ńhi forma. Neatschletinami Ńawijas it mahkklas darbā faturs un forma, Ńaubedami sawu iypatnibu, radidami it fatura un formas weenu neatschletinamu kopibu.

Wīš kas zilwekā zilwezigš eetilpšt mahkklas darbā. Zaur mahklineezistlo formu kluht eespehjama Ńhi zilwezigā transmutazija, atdarinaschana baudā. Tāpeh; literaristā forma Ńawōš daŃchadajōš pawēdōš ir wīšleelako zilwezes garigo bagatibu glabatāja. Ne welti Fr. Hebbels Ńaka: „DoeŃsjai ir formas, kurās garš iŃjihna Ńawās žihnas: — epistās un dramatisŃās wīnai ir ari formas, kurās sirdš noglabā Ńawūs dahrgumus: — liristās, un genijs rahda tā katrai no wīnām uŃ labako ispiidit sawu uŃdewumu, kamehr puŃtalantam preeŃš leelakām truhŃšt fatura, bet Ńchaurakās taiŃās pahrsprahgt, lai Ńawā nabadšibā isliktōš par bagatām!“ Titai genijs arweenu pratis weelai dot peenahzigo wēdojumu, pratis eewehrot peenahzigās fatura un formas fateezības. Katra pilnigi nobeigta

1) Vorwort betreffend des VerhältniŃ der dramatischen Kunst zur Zeit und verwandte Punkte.

forma ir saſtinguſe, miruſe. Tāpeh3 nekad un nekur nav bijis eespeh3jams dot mah3ſlineekam preekſchra3t3us, ſara3ſtit pilnigu, ſinat3iſku forma3 teoriju.

Ēirikai ir ſavas problema3, kuras tikai wina3 — zilwezes ſird3 — mird3oſchaj333 dahrgatmend3 kluh3t red3ama3, epoſam un dramai ſavas, kuras tikai zilwezes 3ihn33 weedama3, romanam ſavas — pla3ch33, topoſch33 un weidojoſch33, individuēl33 un ſabeedriſt33 d3ihwe3 problema3. W3nu topej3 idejiſt3 buh3t3ba tikai — attee33ba3 pret to wiſuſu3wari3go etiſko zentru, to meh3 red3am paſaules organiſm3 w3nu aptwerdami: attee33ba3 pret d3ihwe3 wirſitaju ideju dialektitu. „Tikai tur, tur ir lah3da problema, mah3ſlineek3 war ko radit¹⁾.“ I3dej3iktums buh3 mah3ſla3 nelai3me tikai tad, kad rakſtneek3 — d3ihwe3 dialektit33 neiſprati3, no ſawa deewiſchki-zilwe33g3 wiſumu aptwerofch3 ſtahwokka atſaz3je33 — gribe3 e3e33t weidojam3 d3ihwi3ba3 prozej3 lah3du ſawu ideju, ka3 neſadera3 ar wiſuma dialektitu. Tad idejiſktums buh3 nemah3ſlineez3iſtuma ſihme, tad neapſinigi radoſch333 eſt33 ſtahw33 augſta3 par idejiſki-apſinigo.

Literaturai jabaht idejiſtai ſcha wahr3a wiſplaſch3at3j3 noſihm3, un lepna wina war buht ja par ſewi war teil to, to prof. S. A. Wengerow3 attahrtoti uſſwer par kreewu literaturu: „Русская литература всегда была каюедрой сь которой раздавалось учительское слово²⁾.“ Sabeedriſki etiſtee jautajumi, kreewu tauta3 ſird3 jautajumi arweenu bijuſchi d3ihwi3 kreewu literatur3 wairat l3 jeb kur3 3it3. Un taiſni tee rad3juſchi wina3 wiſpaſaules noſihmi, taiſni ſird3 jautajumu deht tai peegreef33 wiſpaſaules uſmaniba. Tikai ſchee jautajumi weenumehr bijuſchi ari kreewu d3ihwe3 jautajumi. Leelee kreewu literatur33 geni3 — Turgenew3, Duſch33n3, Tolſto33, Doſtojewſki3, Gorki33 — bijuſchi ari lee3i d3ihwe3 wehrotaji, wina3 dinamika3 iſ3ehlaji. To topoſcho, to ka3 ar leel3m mo3am zilwe33 d3imſt un d3ihwe3 wirſuſ3 trau3a3, to w3ni arweenu zentuſchee3 uſtvert un attehlot. Mal3d3juſchee3 w3ni daſchreiſ, l3 jau mekleta3i malda3... Tikai Gun33 material3iſtiſko atſinu w3nu pild3juſchi: — „E3 ſpeh3u tikai iſteikt to, ka3 neiſteikt3 itweena kruh333 duſ.“

Latweeſchu literatura pa ſchauru meſcha taz3nu, pa ſihkeem atkmiſcheem, pa pelek3m norin3m nonah3kuſe tagadne3 klajum3. W3nai truh333 bangajoſch3 d3ihwe3 nemeera, mekleta3i muh3ſchig333 trauſme3. Ap3irp3teem ſpahrneem lidojuſe wina3 doma pa tautiſk3 ſtinguma lai3keem, no ſilt3 muh3riſcha ſtaht3juſe latweeſchu literatura par Andra teh3wu, par kruſt3teh3wu Adamu, par Gaitineem un to gait3m. Bet ta ari bijuſe latweeſchu d3ihwe, kurai „neb3ja ta3lu meh3rtu preekſch 3enſch3n33, augſtu ka3nu preekſch lah3pſch3n33“. Literaturu meh3 newaram wainot, noleegt un atmeſt ari to newaram. Katrai tautai ir lah3da literatur33 wehſt3ure, lah3du w3na to pelni3juſe. Deenu no deena3 mo3oſch3k3i kluh3t latweeſchu d3ihwe3 jautajumi, ſareſch3git3i tee kluh3t, daſch3d3k3i, — bet lih3d3 ar to daud3

¹⁾ Fr. Hebbel3. Vovwort betreffend da3 Verh3ltni3 zc.

²⁾ Проф. С. А. Венгеровъ, Героическ3й характеръ русской литературы.

wairak dšihwibas plaščuma un daituma tanis waram atrafi. Latweešču dšihwei plaščakai un daščadakai kluštot, mehš efam nopelnijufchi efitetifi dailafu, idejifki dšilafu literaturu. Wina rodas, pamafam, palehnam, bet rodas . . . So winai jaišteiz tas, kaš jaunās spehzigakās latweešču pa-
aubdžš kruhtiš miht.

Fr. Hebbels faka, ka dšejai wajagot buht fawa laika dšejai, ka ta efot mahšlineeka upurs laikam (künstlerische Opfer der Zeit). Un to faka ne teoretifkiš, ne kritifkiš, bet weens no eewehrojamateem dramatifkeem — wahžu rakšneezibas „sudraba laikmeta“ leelalā swaigfne. Winšč atšihšt jau minetajā rakštā: „ka indiwiduelee dšihwibas prozeši, ko ešmu attehlojīš un wehl attehlošču, stahw wiščeeščalā sakarā ar tagadnes augoti možo-
ščhajeem wišpahrigajeem prinzipu jautajumeem. Lai gan man newar buht nepatihkami, ka kritika lihds šchim gandrihš weenigi eewehrojufe manus tehluš, bet winu representetās idejaš atšahjuše neeewehrotas, kaš war leezinat tikai par šcho tehlu dšihwes pateešigumu, (Lebendigkeit), tad tomehr eš wehloš, lai tas turpmat tā nebuhtu un lai ari manas dšejas otram faktoram titu parahdita peenahzigā zeeniba.“

Tikai ap idejifko degpunktu grupejotees mahšlas darba faturš spehž išweidotees, pilnigi dšitumā un plaščumā atšihštitees, til šchahds etifstifabedrifks dšihwes zentrs spehž wišumā ašinim likt pehž sinama rituma rinkt. Tas tikai spehž noteikt katrai leelai winas peenahzigo apgajifmo-
jumu; winas mahšlineezifkās buhtibas attaišnojumu apfinati jeb neapfinati, weenigi tas spehž dot.

Ne formai, ne faturam muhžu dialektifkaiš mahšlas weedoklis nedod nekahdu preeščrozibu. Saturs tikai zaur formu rodas un klušt usne-
mams, forma tikai zaur faturu top dšihwa un wehrtiga.

Weela tikai formā sahl dšihwot.

1913 g. 12 junijā.

Mahftlas nosihme audsinaschanâ

Muhsu audsinaschanas sistema atsihstama par weenpufigu tani sinâ, ta ta pahrat leelu wehribu peegreesch prahta attihstibai un daschadu sinaschanu eeguhshanaï, gandrihs waj pilnigi ignoredama mahftlas nosihmi audsinaschanâ. Tahdas audsinaschanas fetas — attihstitas mahftlas gaumes truhstums — ir weens no leelafajeem mahftlas demokratisazijas pretekleem. Katram zilwekam, leelakâ waj mafakâ mehrâ, jau no dabas ir dota mahftlas sajuhta, tilai to wajaga attihstir, audsinat. Luht, tapehz pedagogi un mahftlineeki, it ihpaschi Wahzija, jau sen plaschat apspreeduschi scho jautajumu un ari stahjuschees pee wina realiseschanas, las wispilnigaf isdewees Hamburgâ un Berlinê. Attihstir jaunajâ paaudse mahftlas sapratu un dsejistu domaschanu jaunâ wirseena pedagogi stahda titpat augtri, kâ attihstir sinatnistu waj matematistu domaschanu.

Bes preehschmeteem, kuri zilwekeem nepezeeshami (maise, drehbes, dsihwollis u. s.), wehl ir tahdi, bes fureem, leelas, waretu istitt, bet kuri eerosina patihstamas juhtas (rose, musikas instrumenta afords, puku wainags u. s.). Schi ir femakâ, pirmâ skaisstuma sajuhtas palahpe, turu mehš usnemam weentahrschi ar attihstitas dsirdes waj redses palihdsibu, bes prahta jeb eelschejas sajuhtas dalibas. Schi tâ sauzamâ formelâ, ahrejâ skaisstuma sajuhta aptwer liniju, ehnu, trahsu, formu un skanu nojautu. Ahrejâ skaisstuma sajuhta rada gan patiku (peemehram dailiskanigi, bet fatura sinâ tufschî dsejoki), bet neerosina ne jaunu domu, nedš daitu juhtu.

Tahdi estetî, kas zeenija skaisstas formas, neraugotees nemas uf eelschejo faturu, bija loti beeshi fastopami senatôs laitôs; ari tagad wehl tahdus waram atrast „mahftla preehsch mahftlas“ wirseena representôs, tahdi pasihstami ari latweeschu literaturâ. Glesneezibas, skulpturas, horeograffias, stanigu, bet tufschu dseju labs pasinejs un zeemitajs war luht neschechligs, nizunami weenaldfigs pret labu un launu.

Bes schis tâ sauzamâs ahrejâs skaisstuma sajuhtas, kas reagè uf muhsu ahrejeem jubtekleem — redsi un dsirdi, mahftla un dsihwè ir wehl a u g f t a k s f k a i s t u m s — g a r i g a i s. Schis skaisstums sneeds ne tilai patihstamus formu tehlus un skanu eespaidus, bet ari augstu garigu baudi, patihstami usbudinot wifas muhsu dwehseles spehjas: i prahtu, kas rotas pehz dsihwes sapratas, i mihlesfibas juhtas uf ziteem zilwekeem, i fantasiaju,

i pašču gribu uf wehleschanam, teeksmem, tà ka wisa muhsu garigà buhtne tahdejadi paleef nostaidrotata, augstata, labata. Tahds staisfums fauzams par augstū, daiku. Wensch atrodams i dšihwē, nereti pat tur, kur to nemas nedomā atrast, i mahfslā, kur weenmehr saweenojas ar staisfū formu, ko mehš redsam plastiskās mahfslās (architekturā, skulpturā, glefneezibā), dširdam musikā, šafneedsam ar fantasiaš palihdšibu poesijā un usnemam ar rebš, dširdi un wišu dwehšeli — wisaugstata no mahfslām — dramatislajā mahfslā. Šchis augstakais staisfums ir pateesibā, gudribā, mihlas juhtās, kas šašlida zilweku; tas zilwela šejai dod gudribas un labširdibas isteiksmi, ar weenu wahrdu — zilwela šejā zaur to tà pahrwehrščas, ka mehš beeschi aismirstam paščas formas staisfumu, un tomehr to šautšim par staisfū. Šchi augstakā, tikumislā staisfuma šajuhta mahfslā un dšihwē dod zilwekam šewišču, ne ar to neatlihdsinamu baudu, kas špirdšina un pazel garu, atklahj pašču štatu uf wišu pašauli un zilweku dšihwi, ar kureem nahš tuwakā šatiksme un kas modina jaunu neišfnelamu interesi. Šchi špejā atrast staisfumu mahfslā, dšihwē, laudis, wīnu darbōs un atteezibās, teektees ari paščam darit staisfūs darbus, pee tam tahdā mehrā, lai šchis augstakais, staishtakais muhsu dšihwē palittu par paleekamu ihpaščumu, paštahwīgu eeradumu, — ir estetiškā šajuhta, šchi wahrda augstakā nošhmē, kuru newajaga šamainit ar estetiskās šajuhtas šemato pašahpi — staisfū formu zeeniščanu. Šchi garigā šajuhta, kura paleef par eeradumu, šastahbas no daschadeem elementeem. Wišpirms weenkahrscha staisfuma šajuhta, t. i. staisfū formu nojauta linišās, trahšās, ehnās, kustibās, štanās (ritums, melodija, harmenija); otrahht, pateesibas nojauta, t. i. melu šchirščana no taisnibas, nelectigā no šwarigā, nepareišā no pareišā u. z.; treschlahrt, labā nojauta, t. i. nojauta par to, kas zilwela ir labs, augsts, mihlas un zeesčanu nojauta, usufuresčanās žitu labā, waroniba, — ar wahrdu šakot — wišš, kas war ašgrahbt muhsu širdi, radit peedosčanu, pazilatību. Tahda pareiši un pašchi attišfrita estetiskā šajuhta pazel un išdaito, wina atwer mahfslas pašauli, kura muhs papildina un lihdsj ar to rada staisfumu ari dšihwē, eerōšinadama teeksmes pežš ideala. Tahdā kahrtā šchis juhtas, pahriwarot egoišmu, išwed muhs no ildeenibas, tani paščā laiškā pamudinadamas ari ildeenibā eewesf šaprātu un staisfumu. Estetiskās atteezibas pret sevi, dabu, zilwekteem, mahfslū, šabeeatribu, rada zilwela garīgu pašauli, paštahwīgu zenschanos pežš daila, ka l p o t w i s p a h r i b ā s l a b ā, žihnitees pret launumu, — ar wahrdu šakot — to, kas weenigi šastahda zilwela laimi¹⁾. Šchi laime naw šafneedsama ar prahta attišfribu ween, ta eespejama tikai tad, ja pee audšinasčanas lihdslekteem peeweenojam ari mahfslū.

Runajot par mahfslas nošhmi aadšinasčanā, mums tuwak jāapškata ari tee apšahkti, kas jau gimenes audšinasčanā waretu tiktahlu attišfrit

¹⁾ В. Острогорскій, Письма объ эстетическомъ воспитаніи, 24 глрр.

behrna juhtas, ka tas jekmigi usnemtu mahkflas eespaidu turpma fskolas audsinaschanä.

Mahkfla sawu eespaidu us behrna garigo attihstibu war atstahst jau tab, kad tas wehl dsirde neapfinigu garigu dsirwi, peemechram schubpula dseefmas. Bet par to plaschal turpma. Sagad apstatisim ihmä eespaidu usnemshanas libdseltus un to attihstichanos.

Mahkflas nosihme gimenes audsinaschanä

Silweta juhtäm wispirms utilitars raksturs. Garscha un oschana muhs beedina no nelaimes, kad organisims usnem nahwigas weelas; redse, dsirde un tauste, eepashtinadamas ar apfahrtejo pasauli, dod eespehju ar pahrlceezibu wirsitees telpä. Wisas muhsu juhtas, pirmäm lahrtam, zenschas asfargat muhsu personu.

Raugotees no estetiska redses stahwolka, garscha un oschana starp juhtkeem eenem otro weetu. Wispirms, garscha un oschana naw sadalama pimatnejäs nojautäs, winas newar analiset un tapeh; weenmehr täs paleek masleet nenoteiktas; gruhü winas ari atminetees, jo winäm truhkft atminas. Tauste mums nereti sneeds tihri fisiologisku patiku, peemechram taustot gludu preekschmetu, sihda un samta drehbi; daschreis gan, pateizotees leektäm linijäm, tauste sneeds augstatu patiku. Tä tad schis juhteklis estetiska sinä stahw augstak par diweem mineteem juhtekleem — garschu un oschanu.

Bet no wiseem juhtekleem, kas spehjigi dot wiswairal estetisku eespaidu, ihpashü behrneem, ir redse un dsirde. Tapeh; pee behrna estetiskäs attihstibas wiswairal jagreesch wehriba us schem diweem juhtekleem; patš par sewi saprotams, naw nowahrtä atstahjami ari pahrejee juhtekli.

Behrns agral nonahk stanu, nekä trahsu un formu pasaulä. Pirmäis skanu eespaids rada behrnä baitu nojautu; krihtoscha preekschmeta trofknis leek winam nodrebet. Stanas satrizina nervus, jo täs nahk negaidot, — behrns nesina, no kureenes winas nahk. Tomehr pee skanäm tas drih; peerod. Japeeshimä, ka behrnu wairal interese stanas stipurms, nekä winas skaitums; atleghu wirtnes schwadseschana, glahses skandinaschana winu weentlibdsigi interese: winsch wehl neisschür stanas no trofchna. Pamasam behrns sah; nowehrot stanas un winu ihpashibas. Weenas stanas winam patihk, zitas nē, treschäs, ja täs rupjas, peespeesch to pat raudat. Weenas un täs paschas stanas affahrtoschana rada pirmo jehdsieemu par ritumu; monotonas schubpula dseefmas dod nestaidru rituma ideju. Lai gan rituma usnemshanas spehjas attihstas lehni, tomehr schi attihstiba eet abtrat, nekä liniju, trahsu un zitas usnemshanas spehja. Peh; peedfimschanas behrns masaku laitu paleek „kuris“, nekä „neredsigs“; ari wehlat stanas speh; stiprak usbudinat, nekä forma un pat trahsas. Tas isstaidrojams ar scho abu organu sawadäm funkzijäm. Redse prasa publes: lai eeraudsitu kahdu preekschmetu, behrnam jagreesch saws stats us sinamu preekschmetu; turpretim dsirde to neprasa — aufs funkzijas naw patwarigas.

Tapeh3 ari ſtanu mahſſla war uſſkaltit daud3 wairak nepeeaugſchu mahſſlineeu, kà neweena zita mahſſlas noſare. Mozart3 6 gadu3 we33 jau ſazereja „klaweeru konzertu“ un ar ſawu mahſſlu ſazehla iſbrihneſchano3 Franzi3, Wahzi3 un Belgi3; Mendelſon3 8 gadu3 we33 iſlabo3a Bacha oratoriju u. d. 3.

Ar ſtanu palihdſibu behrn3 zehſch3 iſteitt ſaw33 jut33 un dom33; weegla ſchluſſſeſchana, ſtiſr3 duſmu kleeſe33, ſahpiga ſuhdſiba, wiſ3 ta3 nojauſcham3 behrnu ſtan33.

Tà tad pirmò3 dſihwe3 gadò3 uſ behrna juhtàm wiſahtraſt un wiſſtiſrak reage ſkan33. Sahlot no neapſiniga3 gariga3 dſihwe3 laitmeta, leelu eſſpaidu uſ wina turpmako attihſtibu atſtah3 ſchuhpula dſeeſma3. Tà tad ſtanu mahſſla pirmà war atſtaht eſſpaidu uſ behrna eſietiſto attihſtibu.

Schuhpula dſeeſma3 noſihme

Profefor3 Sitorſki3 ari atſihſt, ka behrna gariga3 attihſtibà dſirde i peehſchirama galwenà loma. Kurſi behrni attihſta3 daud3 lehnak, netà atli¹⁾). Scholaitu eſſperimentalà3 pſichologija3 nowehrojumi rahda, ka ſtanu eſſpaidu dod netikai teeſchu materialu behrna dwehſelei, bet atſtah3 jo wehſlamu eſſpaidu uſ ſmadſenu zentreem, eekairinadami un ſpehjinadami redſe3 eſſpaidu uſne mſchanu; zilwek3, kura dſirde behrnibà ir uſnehmufe wairak ſtanu eſſpaidu, pateizotee3 ſchim apſtahklim, paleet jubteligak3 un atſauzigak3 pret krahu un formu eſſpauideem, ſpeh3 wianu3 iſſchirt ahtri un noteikti. War ſazit, ka ſkan33 ſagatawo zelu krahu un formu paſaulei. Ar ſtanu palihdſibu behrn3 pirmo reiſ eſſaſihſta3 ar ahrejo paſaulei. War peeweff weſelu rindu peemehrnu, ta3 peerahda, ka ſtanu eſſpaidu reage uſ behrna neapſinigo garigo dſihwi. Profefor3 Balduin3 paſtahta ſchahdu nowehrojumu²⁾). Pee ſeſchu3 ar pu3 mehneſcha weza3 meitenee3 aukle weenmehr klah3 bija pee3u3 mehneſchu3. Wina aiſbrauza uſ trih3 nedelàm. Peh3 atbrauhſchana3 tai peelodinat3 eeraftee3 pee behrna paraſtajà apgehrbà un nemaf nerumat; peh3 tam auklei waja-dſeja paſuſt iſ behrna redſe3 aploka un eefahkt runat tà, kà ta pirm3 aiſbrauhſchana3 mehda runat; un beigà3 auklei waja-dſeja eeraftee3 un dſeedat ſchuhpula dſeeſmu, kuru lihdf win33 atbrauhſchana3 neweene3 zit3 nebija dſe3adaj33. Pirmo reiſ behrn3 jautajofchi ſtatija3 uſ aukli, bet neiſrahdija paſihſchana3 ſihme3, baitu un antipatija3 truhlum3 tomehr leezi-naja, ka redſe3 eſſpaid3 nebija behrnam ſwehſch3. Orà reiſe behrn3 aukle3 balſi nemaf nepaſina. Dreſchais eſſperiment3 nobeidſj33 ar pilnigu aukle3 paſihſchana3 — peh3 ſchuhpula dſeeſma3. Ta3 rahda, ka aukle afozejuſe3 behrna aſſinà galwenàm kahrtàm ar ſchuhpula dſeeſmu, kura iſrahdija3 par ſtiſprako eſſpaidu, ka3 bija uſglabaje3 behrna atminà. Schuhpula dſeeſma3 eſſpaid3 uſ behrna dwehſelei ir ſtiſr3 un daud3puſig3, ko atſihmè gandrihſ

¹⁾ Проф. Сикорский, Душа ребенка.

²⁾ Проф. Балдуинъ, Духовное развитие индивидуума и человеческого рода.

wişi behrna pſicholoģijas pehtitaji; wini apſtirpina, ka ſchuþpula dſeesmas apmeerina behrnu, loņzentrē wina uſmanibu, eeroſina kuſtibu zentru darbibu, pamudina uſ ritmiſkām kuſtibām un, pehdigi, rada wehleſchanos atkahtot runu un dſeesmu. Eſhee atkahtroſchanas mehginajumi wiſai noderigi eſteſtiklās audſinaſchanas noluhkeem. Profefors Bulduins ſaka, ka melodijas atmina nebuht naw ſaweenota ar dſeedaſchanas wajadſibu; ſchiſ „eekſhejās“ melodijas rodas toti agri, agrak, nekā behrns ſpeþj runat un ſtahw aiſweenam ſakarā ar kaħdeem nebuht neapſinigeem rituma pahrdſiħwojumceem. Pſicholoģs Treſi aiſrahða, ka ja behrns latru deenu dſirdēs aſaſ, rupjaſ, neharmoniklās ſkanās, tad driħ tas atradiſ winās taħdu pat baudu, kā hormoniklās ſkanās. Tā tad ſchuþpula dſeesmas audſinataja rokās ir wiſai eewehrojams lihdseliſ, — attihſtit behrna muſikalās ſpeħjaſ, ſekmet wina turpmakās dſiħweſ laimei un uſglabat neſamaitatu raſtiuru. Tapeħ jau ari wiſi eewehrojamee pedagogi, ſaħtot no Amofa Komenſta, ir peegreeſuſchi weħribu ſchuþpula dſeesmu audſinaſchanas eeſpaidam. Dſeesmu wahrði japeemeħro behrna ſapratas paſaulē. Warbuht, ka wiſaſ baileſ maſa behrna dweħſelē rodas no nepeedeenigu dſeesmu ſatura un auktu breeſmu noſtaħſteem. Behrns jaaudſina preeģigu un maigu ſkanu atmofferā. Trebels ſaka, kā pukeſ no ſaulē, tā beħrni no preeka ſeed. Runajot pſicholoģa Perē wahrdeem, ſkanās beħrnam ſagaħða laimi tagadnē un preeka awotu naħtotnē. — No latweeſchu labakām ſchuþpula dſeesmām waretu minet: Melngaita „Liĵa, ſchuſchi laħtſcha beħrns“, Dahrſina „Maħtes dſeesma“, „Liĵa, aħtiņaſ“, Wiħtola „Schuþpula dſeesma“, „Liĵa, beħrniņ, puħpās“ un ziņaſ.

Redſe attihſtaſ daudſ leħnak, nekā dſirde. Ahreĵa paſaule beħrnam iſleektaſ kā neſtaidra, weenmulģiga bilde. Pirmōſ dīwōſ mehneħchōſ wiſſch weħl neaħſħtir preeſchmetuſ, warbuht tikai daſchaſ ſpoſchaſ punktis — lampaſ gaiſmu, maħtes aģis un ĵitu. Ķģi beħrns newar nowehrot telþu; maſi beħrni droſchi ween atrodaſ taħða pat ſtaħwoķi, kā neredģigi; kad tee paleek redģigi, teem leektaſ, ka wiſi preeſchmeti atrodaſ weenāda attahlumā. Behrnam palihģā naħt tauſte. Uſmaniba japeegreeſch kraħſu un formaſ eeſpaideem. Ķautajums par to, kaſ wiſpirmſ peewell beħrna uſmanibu, forma waj kraħſa, ir weħl neiſſchirtis. Epenſerſ apģalwo, ka kraħſaſ agrak eeroſina beħrna intereſi, nekā liniĵa, kaþeħ ari þeħ Spenſera pedagogģijaſ teorijaſ beħrna redſe jaattihſta wiſpirmſ ar kraħſu palihdſibu. Trebels peeturāſ pee ta uſſkata, ka beħrns preeſchmetā naw ſpeħģiģe iſſchirt ne kraħſaſ, ne liniĵaſ, bet tāſ uſnem weenā laikā, kā kaut ko nedalamu. Nowehrotſ, ka beħrni, tāpat kā meſchoni, ſaħtumā miħl wiſpilģatāſ kraħſaſ. Pſicholoģi ir mehginajūſchi noteikt, kaħda kraħſa beħrneem labak patiħt. Peħtijumu reſultati neiſrahdaſ weenadi; þeħ Preijera domām beħrnu miħlakā kraħſa ir dſeltenā, bet þeħ Binē un Bulduina — ſilā. Kaſ atteezaſ uſ formu, tad beħrnu ſimpatijaſ wairak teezaſ uſ maſeem preeſchmeteem — ſukainiſcheem, putniņeem un ĵiteem.

Lai gan sahkumä behrnam leela patika us spilgtäm krahšäm, kleeđsofšceem toneem un waj pilniga weenaldšiba pret pareišäm formäm, tomehr tam naw šwešča štaifuma fajuhä. Zehđseeni „lads“ un „šlits“, neštatotees us winu nešlaidribu, behrnam deesgan noteikti. Tä kahds pšihologš pastahšta šchahdu atgadijumu. Divus gabus wejai meitenitei winšch luhđšis dahršä winam atnešt kaut ko labu. Beš šchaubiščanäs meitene noplukšufe roši. Štaifuma fajuhä, ko šneebš redše, weenmehr jaatihšta, pee lam janem mehrä, ta eštetikšäs juhtäs attištamäs, kš Gete šata, ne pee widuwejeem, bet gan labakeem preeškmeteem.

Šchini šinä eewehrojama loma peeder täm telpäm, kur behrnš pawada šawu behrnibu, kš ari rotalu leetinäm.

Nepareišas ir domäs, ka tikai turigatäs šchiras war ar gaumi išgresnot šawus dšihwołkus; war gaditees taišni otradi, ta beš gaumes leelä mehrä išwehletäs mehbeles un bildes taišni traužes eštetisko baudu; no šwara naw preeškmetu daudšums, bet lai tee harmonišetu un atštahtu eštetikšu baudu. Eštetisko fajuhä war ištäukt šchahda dišharmonija: pee feenas kahda tihlama bilde, bet pate feena netihra... Šihriba eštetikšä audšinasčanä ir weens no pirmajeem prašijumeem. Tas patš šakams ari par apgehrbu: weenkahršchiba, tihriba, harmonija.

Wahžijä, kur notureti wairaki eštetikšäs audšinasčanäs kongreši, dašchi eewehrojami pedagogi, kš, peemehram, Rošš it pareiši aišrahda, ka mahkšlas demokratifšazija zeešchi šaistita ar šozialo apštahkku pahrmainu, kuršs atrodäs darba laudis¹⁾. Materialee apštahkli nelauj darba laudim eerihkot šawus dšihwołkus ne tikai pehž higieniškeem prašijumeem, kur nu wehl eštetikšä šinä. An ja darba žilweks domä kahdreis eegahdatees kahdu bildi, tad beešchi ween aiš gaumes truhkuma nopehrk pawišam neeštetikšäs leetas, waj nu lehtu mehbeku magasinä, waj ari „elas ištahdšs“, kuras pehdejä laikä beešchi ween parahdas Riga; bet par to pašchu naudu, ko šrahdneeks atdod par lubu glešnu, winšch waretu eegahdatees labäs mahkšlas darbu reproduktžijas, lai gan masalä formatä, bet ar paleekamu wehrtibu, peemehram, eewehrojamo škulptoru Menžē un Rodena darbu reproduktžijas. Pee glešnu išwehles waretu dot šchahdus aišrahdijumus. Janem wišpirms wehrä, ka eemantotäs bildes paliks weenmehr dšihwołki un waj katru deenu wajadšes uš winäm škatitees, tapehž jaraugas uš to, lai täs nenogurdinatu muhšu redši un neapniittu. Šaturam wajadšetu ša štanet ar muhšu ilgu un idealu pašauli, lai weeglak waretu pahrlaištees muhšu eekšchejä pašaulē. Mahkšlas gaumes audšinasčanai nahtu par labu, ja katrā gimene buhtu tš šanzamä behrnu ištaba, eerihkota pehž eštetikšäs audšinasčanäs prašijumeem. Par behrnu ištabas išgresnošchanu un atteežigäm ištabas mebeleem daudš ir špreests aišrahdišdšs kongrešs. Šchini

¹⁾ Kunstszehung, 66—75 lapp.: „Das Kinderzimmer“.

finā wiswairat ruhpejas angli. Deewedischu diwu behrnu istabu aprakstu ihšumā, kas Lješčas gimenēs audšinaschanās kongresā ipelnijās leelato atšinibu.

„Decoration artistique“ ištahditā ištaba¹⁾: Seenas apšitas 1,70 metru augšumā ar pulereeteem dehlisheem; katrs dehlitis išgresnots ar kašdu alfabeta burtu, wirs kura uššimeta tahda dšihwneka galwa, ka nošautums šahtas ar uššimeto burtu. Uš seenu panno: uhdenš, seme, uguns, un tšchetri gada laiki. Dee kašdas šahnu seenas eerihkota behrnu rotalu weeta; taktā leels štapis, kura augšchadā — mahtes biblioteta, bet ležā — rotalu leetinas. Dee seenas peesšiprinats mašgajamais trauks. Mebetu stuhri wiši noapatoti. Grihda parklahta ar linoleumu, uš kura daščadi balti behrnu rotalu leetinu nobilbejumi. Seenas išgresnotas bildēm iš behrnu un kustu dšihwes, pules... Išmekletas rotalu leetinas papildina behrnu ištabas patihštamo eesšaidu.

Otru ištabu, kura ari eeguwoše minetā kongresa atšinibu, ištahdijuse „Association des Anciens élèves de l'Academie de Liège“:

Seenas trema krašā; deesgan augšs dehlisču apšchwums kā rahmi apnem panno, uššimeti augli un pules; dehlisču augšchadā ištrotata ar daščadu dšihwneku silueteem, melnā uš gaišči šartana fona. Dee seenam peelahrtas audšinoscha šatura bildes: pastaigaschanās, luhgšchana, štunda... Wisapahrt frišas: attehlotas behrnu rotalas, meitenēs šweešch pules, sešni jahj ar širgeem u. t. t. Mebeles peleti šalā krašā. —

Rotalas attihšta behrna juhtas, wingrina fantasiju un lihds ar to šekmē ešetistō attihštibu. Behrns žensčas pataldarit peeaugusheem, bet išehti winam to neatlauj, tapež wišch to grih panahkt ar mašem preešchmeteem nemdams palihgā šawu fantasiju. Ša behrna ažu preeščā štaištri paraugi iš peeaugischo dšihwes, tad tam rodas ari teizamas teekšmes un wehlešchanās, kuras japalihds weizinat un štiprinat. Waj rotalas, lihdsigi mahšlai, naw pataldarijums teeschamibai? Artišta pataldarišchana, šaprotams, atšchiras no behrna pataldarišchanās. Behrns wehl nešaprot šawa darba nošihmes, artišts to dara ar apšinu; wišch šawu darbu žensčas rahdit ari ziteem, behrns, turpretim, nogrimst šewi, mekle wentulibu un rotalajas bes beedreem. Mahšlai weenmehr ir šabeedrišta tendenze, rotala šawā pamata ir indiuiduēla un tika wehlat ta paleek kolektīwa. Neštatoees uš scho atšchiramibu, mehš redšam, ka mahšla ir tās pašas darbības turpinajums, kas wadija behrna rotalas. Tapež naw jabrihnas, ka rotalas augštalā mehrā weizina behrnu ešetistō attihštibu.

Rotalu išwehlei jabuht nopeetnai, jo no winu rakštura atkarajas behrnu zenteenu turpmatais wirseens. Parāšee kareiwischi, štinites u. t. t. attihšta un eeaudšina teekšmes uš rupjam mešchonibām. Neštins ironišedams leek preeščā wišem filantropēem gebrbtees purpurā un šeltā, bet

¹⁾ Марсель Брауншвицъ, Искусство и дитя, 77 ларр.

saldateem — melnā, — tad behrneem apnišķot spēklet „generatus“ un viņi griebešot „filantropus“. Tas jagatawošot staisfus pamatus nahlotnei.

Repāreisi ir dot behrneem tehniģus gumijas zilwozinus, dahrdošchus swahrgulischus, speedsiģas swilpes, las samaitā wīnu jubteklus. „Rotata naw tulschs, bet gan dšilas nošhmes pilns darbs,“ jata Grebels. Behrnu dahrsō rotalam Grebels eerahdjijs eewehrojāmu weetu prahta un estetiķlai attihstibai. Tur wiģas warawihķinas krahsās nohrafotos bumbinas, tad zilindri, tubi, prišmas u. t. t.; bumbinas gaita dod jehdseemu pār wirseemu, attahlumu, ahtrumu; no zilindreem, kubeem behrns mehģina buhwet geometriķstas figurās. Tas wiģ papildinas ar krahsānu papiru iģreeķchanu un ģalitichānu. Schahdas rotalas wispirms grih attihstīt krahsu hrmoniju, formu simetriju, laħrtibu un pareiķibu.

Rotalas spēhģigi eeroģina fantāģiju. Rotalajotees behrneem wiswairak patihķ ne pate rotalas leetina, bet no tās eeroģinatā garā fantāģiģas wirtne. Raķturigi tas, ģa weentahrschās, paķcha pagatawotas rotalu leetinas behrni wairak miħl, nekā ruhpigi darbnizās iģgatawotās; weentahrschās rotalu leetinas, ģa pilnigi weħl nenoteikti preeķķmeti, atģahģ briħnu weetu behrna fantāģiģai. Pee rotalu iģweħles ģarauģas uģ to, lai tās atģahģdinātu behrnam paģihģtānu dšihwi, tad ari fantāģiģa war darbotees pareiķā jekā. Pawiģam naw eeteiģamas automatiskās rotalu leetinas, ģuras tagad ģahģ arween wairak iģplatitees; meħanisti uswiltas rotalu leetinas maģ darba dod paķcham behrnam; pee rotalu leetinu iģweħles naw ģarauģas weenigi no estetiķlā stahwoķla, — naw ģaiģimirst ari ģiģiķlā attihstiba.

Beģ dšihwoģamām telpām un rotalu leetinām, uģ behrna estetiķto attihstibu eespaidu atģahģ ari waloda. Ģarunās ar behrneem newajaga atģahģrtot tos ģakroģlotos wahrduģ, ģurus behrni leeto ģawu runas organu neattihģstibas deħl. Daudģi weģali domā, ģa wīni, leetodami „behrna ģehargonu“ behrneem labāģ ģaprotami; nebuħt nē, peeauģuģcho walodu behrns ģaprot tihri labi, titai, ģa jau aģrahģdiju, newar to pareiģi iģrunat. Tahģda lausiģa weģaku waloda peeģahģina behrnūs pee nepareiģas iģrunas un liħdģ ar to aptur walodas attihģstibu.

Dabas eespaids

Daba war buħt par weenu no labakeem estetiķlās audģinaschānas liħdģķteem. To meģs redģam no raķģmeeku behrnibas atminād, peemeģram, Wada „Staburaga behrni“, Pludona, „Nasā Andula atminas“, krewi: Alķatowģ aprakģta ģepju eespaidus, Lermontowģ — Raķtāģa eespaidus, ģad tas 10 gadus weģs to pirmo reiģ eeraudģģiģs. Weenam paķcham behrnam griħģi atraģt ģlaiģtumu dabā; wīnģch weħl nespeģģ aptwert leelus, plaģschus horizontus, ģawu uģmanibu peeģreeķch neewehrojāmeem ģihģtumeem, tapeģģ behrnam tee ģaiģraħģda; uģ puķem iģrotatu plawu; leelģetu, ģuram toģi apwijuģģhi ģatu melwi; uģ diħģi, ģur leelu lapu eesģogotas ţnauģch uħdens liģiģas; ģreeģģim behrna uģmanibu uģ laiģa

pahrmainām, parahdīsim winām dīdra rīhta pamoschanos, reetofčas
 ņaules blašsmu, rudens daudšrahfaino simfoniju... Tad behrns ņahts
 mīhlet dabu. Ewehrojāmā rakstneezē Šchorš Sand ņawōs memuarōs
 paštahsta, tā mahte winai attihstrijuse estetiskās juhtas: „Neapšiniģi un
 naiwi man mahte atkļahja daituma pašauli, no agras behrnības peeradi-
 nadama mani nowehrot dabas parahdības. Ja wina eeraudšija ņaistu
 mašoni, waj ari ņaisti noreetofchu ņauli, wina aptureja moni un
 rahdija: „Pašlatees, žil tas ņaisti!“ Un wišas tās leetas, kuras es
 pate warbuht nepamanitu, parahdijās manā preešchā wišā ņawā daitumā,
 itka manai mahtei buhtu rolā burwja atkļehdšina...”

Rahdā poemā par dabas eespaideem pateizas ņawai mahtei ari
 ewehrojāmāis frantschu rakstneeks Wiktors Igo.

Mahšklas nošihme ņkolas audšinaschanā

Estetiskā audšinaschana jaesahht no ģimenes, tapeh; ari ilģat
 uštawejos pee teem faktoreem, kas ģimenes audšinaschanā war attihstīt
 behrna estetiskās juhtas. Pahrejot uģ ņkolas audšinaschanu, no kuras
 ņagaidams wišleelatais eespaids, mašleet pakawešimees pee pašcheem
 ņkolotajeem. Estetiskā audšinaschana ņahda teem preešchā jaunus
 prašijumus. Mušju ņkolas mahzības programās gan ir preešchmeti,
 kureem ņatari ar mahšju, peemehram literatura, dšeedašchana, šihmešchana u. z.,
 bet teem teek peegreesta mašata wehriba, nekā ņinatniškeem preešchmeteeem;
 tagadejōs apšahllōs tee audšetu estetiskai attihstībai maģ to dod.

Lai šchee un wehl žiti preešchmeti ņneegtu estetisku eespaidu, tad ari
 pašcham ņkolotajam ņawā ņinā japahrwehriščas par mahšlineeku; minetos
 preešchmetiis newar pašneegt til ņauģi un mehaniski, tā ņinatniškos
 preešchmetiis. Juhtu attihstība un ideju „eemeefošchana“ tahdā želā nemaģ
 naw domajama. Ir jau jauģi, ņinat dašchadas idejas, bet ņinaschanai
 ween wehl nawa nekahdas paleekamas wehrtības: tās ir japahr dšihwo,
 titai tad tās paliks par mušju buhtnes „organisku“
 ņaštahwdaku, nepeeģeeschamu waja dšibu.

Tas ir eespehjamģs titai tahdam ņkolotajam, kas ari pats špehģ
 ņajuhģminatees par ņaistām idejām un tās ņapraģi, uģnemt, un ne titai
 uģnemt, bet ari špeht tās eedwest ņaweem audģekneem. Beģ
 šchis eedwešmes špehģas ahrejeem iģteifmes liģbģkēem naw
 domajamas leelas ņekmes: tas ņakams par literatūras paģneegģchanu, tā
 ari dšeedašchanu, šihmešchanu un žiteem preešchmeteeem.

Literatura

Dšeedašchana un poeģija ir ņahlumā maģ ņehtramas leetas. Dšēja —
 ta ir pate muģka, kas ņakustina un apmeerina muģju dwehģeli. Dšejneekt,
 pehģ greeku teikām, ar Dšēju preešchgalā, biģuģģi pirmee žitwezes
 audšinatāģi. Greeki labi ņaprata, tahda ewehrojama loma ir poeģijai
 behrna juhtu attihstībā. Pee „gramatisteeem“ behrni mahzijās deklamet

dsejas. Homers dabuja „Greekljas audsinataja“ nosaukumu. Tais laifos poesija, formuledama dshives litumus, deva dshivei wirjeenu. Greeku peemehram setoja romeeschi. Tagad zelas jautajums, waj behrns ir spehjigs usneemt un saprast poesiju. Taisnibu fatot, behrna poesifkas spehjas naw augstu stahdamas. Behrna peedshwojumu krabhjums ir wehl nepeeteekofschs, lai waretu saprast latru poesijas raschojumu. Bet waj tapeh legst behrnam poesiju? Ari peeaudsis jaunells nefapratiss, neijjutiss to ta, ka to jutiss peedshwojiss dsejneeks; pehz wairakeem gadeem, tad pahrdshwojumu fopsuma buhs paleelinajues, tas pats poesifkas raschojums dos atkal jaunass fajubtas. Saprotama leeta, behrns neko nemantos, ja tam sneegs darbu ar nefaprotamu saturu. Ij behrnu dait-literaturas jaisflehdj tahdi darbi, kurss abtru issmalzinatu nojautu analise, jo behrnu neintereje analise, bet gan darbibas aprastiss. Darbibai jabuht weentahrschai un personam pasihstamam; tapeh fabulas ir atraduschas pee behrneem tahdu peekrischanu. Winaas sneedj masas, weentahrschas dshives dramas, kur par darbibas personam pa leelakai datai ir behrneem pasihstami dshiwneeki. Lafontens weemehr paliks par leelu behrnu dsejneetu.

Behrni mihl dseju; ritums teem atweeglina to eemahzitees no galwas, patihklamas atskanas mihlina dsirdi. Dsejas jadod behrneem ne tikai lasit, bet ari mahzitees no galwas. Iapeefihme, ka dsejas darbi, ka ari musika, tikai tad ir „reali“, kad mehs winus dsirdam. Frantschu dsejneeks Alfreds de Winji (Vigny) scha isteizees par grahmatu drutafchanu: „Grahmatu drutafchanas waina ir ta, ka emozijas wina ir pahrnejuse no ftanu pasaules redses pasauls un lihds ar to winu nonahwejuse... Pehz manam domam wehrtigi dsejas darbi glabajami rokrastta, no kura dsejneeki waretu preeksha lasit sawu raschojumu.“ Tahda nepamatota aifrauschanas rahda, jif leelu wehribu dsejneeki peegreesch dseju delkameschanai. Dsejas saturs un stahstums ar leelaku intensiwitati parahdas behrna gara azu preeksha tikai tad, ja ta azis naw saistitass pee grahmatas tekstta.

Ilgat jauskawejas pee dsejas eespaideem stolas audsinaschanā. Un te mehs attduramees us behdigeem fakteem. Dsejas darbi teel mahziti pawisam atschgarnā lahrtā. Pehz wezu wezās metodes sadala dsejoli datās un wiseem spehkeem zenschas islobit „galwenās domas“. Dsejistu glefnu un juhtu pahrdshwoschana, ko pats dsejneeks isjutiss pee darba radischanas, neteel nemas iszeltta, aiseet pasuschana tā fauzamās dsejistsās domaschanās attihstiba; dsejas darbs teel sneegts skolneekem saufs, nedshiwš, bes preekta. Tās „galwenās domas“ paschas par jewi wehl neko nedod; tās abtri aifmirstas un us muhsu personigo dshiwī neatstahj nekahda eespaida; tikai tās, ko mehs esam nowehrojuschji, dshiwē isbaudijuschji, waj ari dsejā pahrdshwojuschji, paleel par muhsu buhtnes „organisku“ fastahwdatu. Tikai schahdas „organiskas“ idejas un pahrdshwojumi wajabstigi preeksch dshiwes; nedshiwās idejas — weenigi abstraktu domu rezultats, nepahreet darbi bā.

Ja mehs behrneem mahzam dsejas darbu, tad muhsu galwenajam noluhkam jabuht — luhkot klausitajōs modinat wišu to juhtu un domu kompleksu, kas bij dsejneeka kruhtis, kad winsch radija sawu darbu; klausitajam japahrdshwo fantasija wiš tas, to dsejneeks pats pahrdshwojis. No dsejneeta tehlotas dshwes bildes jareds fšaidri un gaischi tehlotu zilwefu dshwe, winu domas, juhtas un zenteeni, jaisprot lihds pehdejam dšilumam, jadshwo teem lihds, janem daliba winu likteni, itin kà pats to pahrdshwotu¹⁾.

Lai to pehz eephejas pilnigal safneegtu, školotajam, stahjotees pee dsejas darbu mahzishanas, us to ir labi jafagatawojas, winam nopeetni janodšilinas apskatamà darba šaturà, tas jafaprot un jaisjuht; bet ar to ween wehl nepeeteef: školotajam japrot šchis juhtas un idejas pahrzelt us saweem školneekem; školotajam sawà finà jabuht artištam, lai wina auditorija teescham waretu šajuhšminatees. Žil nelabpraht muhsu školotaji keras pee deklameschanas! Waš tahdu školu, kur deklameschana nostahdita peenahziga augstumà, žil to war prasit no behrneem. Leelatais školotaju daudšums ari nemas fšaidri neapšinas, žil leels estetiskas attihštibas lihdsellis ir deklameschana. Školotajs nedrihkt aishbilinatees ar to, ta seminarà naw šanehmis deklameschanas mahškū; daudš kas agral seminarōs netila mahzits, bet tagad tas wajadšigs; školotajam te jaispalihdsas ar pašchisglihtibu; šchini jautajumà ir atteeziga literatura ari latweeschu walodà, peemehram, Pludona „Daiklaschana“, kur teel sneegtas ihšas, bet pamatigas deklameschanas teoretiskās šinaschanas. Dsejotu iswehlelei ir isnahtušchi spezieli stolas un jaunibas dsejas šafopojumi, peemehram, Pludona, Apišcha u. ž.

Ja školotajs širniigi weentahrschà isteikmē nezel dsejas darbu behrneem preešchà, kà tad lai tee to špehtu usneemt? Pašihštamais pedagogs A. Dauge jau agral aishrahdita grahmata pastahšta no saweem peedshwojumeem, ta literaturas štundās winsch jutis tit leelas šekmes, žil pats bijis labi šagatawojees. Weens pats neezigs dsejolitis, ihšta mahšlineeka radits, žil daudš pazilajoschu juhtu tas newar dot, ja tani peenahzigi nodšitinas! Daitas juhtas, pateefas domas un zenteenus, eepaideem peeklahwigà behrna daba usnem ar šwaigu intensiwitati; ja školotajs žil nezit buhs eemahzijs behrnus mihlet dseju un špehj šajuhšminošchi deklamet, tad bes kahdās leelas peespeeschanās behrni eemahzišees dsejas no galwas, jo wini instinktīwi zenschas pakaldarit peeauguscheem, pee tam šchahdà gabijumà teel aishrauti no šinamas daituma šajuhštas. Rà raksturīgu peemehru peewedišču šchahdu peedshwojumu. Rahds pašihštamis latweeschu dsejneeks dahwinaja sawai trusmeitinai winas dšimundeenà masu dsejoliti. Šaturs is behrnu dshwes par šakisheem un šasinām. Dtrà deenà, šastopot dsejneeku, meitenite „nodeklameja“ no galwas winai dahwinato dsejoliti, ko wina bija eemahzijušes bes žitu pamudinajuma waj peespeeschanās, bet weenigi dšhta no mehleschanās paturet atmiņà šfaisro dsejoliti.

¹⁾ Александръ Дауге, Искусство и творчество въ воспитаніи, 134 lapp.

Tahdi staisiti dsejoliſchi, kà Poruka „Traziš“, „Mina un Tita“, Alpaſtijaš trahjums: „Saulainaiš ſtuhritš“ paleek par behrnu buhtnėš „organifto“ ſaſtahvdatu.

Dsejaš, kuru ſaturš daſchāš weetāš behrneem nefaprotamš, pirms nodeklameſchanaš ſkolotajam japaskaidro; daſchi dsejoliſchi behrneem tiſ ſaprotami, ka nekahdu paſkaidrojumu naw wajađſiğš. No wiſai leela ſwara ir peemehrotš ſaturš un ja wairakeem behrneem eeſpehjamš peronāš ſtahteek pee iſpildiſchanaš. Echš lihđſekliš ſilti eeteizamš pirmajaš klaſeš. Echim noluhtram war nemt daſchuš dsejoliſchuš, fabulaš un pat tautāš dſeeſmaš. Gruhti uſ reiſeš aptwert, žil bagatuš eeſpaiduš war dot neziğš tautāš dſeeſmaš pantinſch. Peemehra deht nemſim „Runziti“.

„No, runziti, tu domaji
Uſ atmena tupedamš?“ —

„Eš domaju Riga brault,

„Peleš kraut weſumā.“

Ru ir wala pelitēm,

Aſteš greeſt greeđſenā;

Ru aiſgabja melnaiš runziš

Pār Daugawu medibāš.

Echš aſionāš rindinaš war ſadalit trijāš daſāš, nodot trijeem ſkolneekem. Un winu garu ažu preekſchā echš nedaudſāš rindinaš radiš weſelaš ainawaš. Pirmā ſehna fantaſija parahbaš weeniš no patihlamekem mahjaš kuſtoneem, warbuht, ſawu rotalu beedriš — melnaiš runziš. Wiſnſch domiğš. Ko wiſnſch tā gudro?

Runtſcha lomaš ſehnš ſtahſta ſawu leelo nodomu, brault uſ Rigu... uſ to paſchu Rigu, par kuru maſeem behrneem nahzeek tiſ daudſ đſirdet no peeauguſcheem. Trefchā perſona — ſtahſtoſchā — preezajaš par to, ka nu pelitēm brihwa wala rotaloteekš.

Rahdā ſkolneeku watarā pee maſakeem behrneem echš weentahriſchaiš ſtaſš atrada leeliſtu peekriſchanu. Tamlihđſiğu peemehru peeweſt war loti daudſ. Gribeju titai aiſtrahdit, ka weentahriſchā, neezigā dſeeſminā daudſ kaš ſlehpjaš.

Leela kluhda no ſkolotaju puſeš ir ta, ka tee pahrat daudſ nodarbojaš ar laſiſchanaš mehanifto puſi, noſiſdami dſihwu intereſi uſ laſiſchanu; pawiſam nepareiſi dara tee ſkolotaji, kaš paſchi neeepaſiſtina behrnuš ar daiſliteraturaš gabaleem, bet leek weennehr paſcheem behrneem toš laſit. Skolotajam japeleek wiſāš publeš, lai rahditu daiſliteraturaš ſtaiftumu un lihđſ ar to lai eeintereſetu behrnuš. Tahduš ſtahſtinuš, kà Poruka „Romaš atjaunotaji“, „Kauja pee Knipſtaš“, „Upiſcha „Saunā dſehrwē“, Baltpurwina „Sarmite“, Luſtrina „Dſehrwju ſahbati“ u. d. ž. Tapat jaſagatawo daiſlaſiſchanaš, kà dſejaš. Titai tad behrnš ſpehš nojauſt, lai gan ne pilniği, ſcho ſtahſtinu neaiſmirſtamo ſtaiftumu.

Wezatāš klaſeš un tāpat ari widuš ſkolāš, kur eeſpehjamš plaſchal ijmēt literaturaš gabaluš, jaatmet wežā paſneegſchanaš metode ar ſatura

atstahstijumeem, biografisfkeem un filologisfkeem shtumeem; weenmehr azis japatur tas, lai audsetni dailiteraturas darbu pahrdshwotu, jo tikai tad tee kluhs par wina daikumun ideju mantineekeem! Ja tam ka pretellis stahjas schaurais literaturas stundu slaits, tad eeteizjami farihbot literaristkus wakarus.

Ta ka schahdeem literaristkeem wakareem ahrfahrtigi leela estetiska nosihme, nebuh leeli tos tuwat raksturot.

Rahdhs wispahrejhs isglibtibas wakarun kurfhs, speefis no masa literaturas stundu skaita, shahu farihbot slehgots kurfistu literaristkus wakarun, kureem nekahdas atkaijas naw wajadshis... Katrs wakars nodomats sinamam rakstneekam; jau eepreefsch teel aishahdits us wehlameem preefschnefumeem. Kurfisti usstahjas ar deklamazijam, attehlo personas daschus raksturigatos skatus is sinama rakstneela lugam, tad wehl pa kahdam referatam par rakstneela raschojumeem, biografija. Schahdu wakarun farihshochana prasa no skolotaja dauds puhtu. Bet, eewehrojot to interesi, ar tahdu grubta deenas darbā noguruschee strahdneetu jauneki stahjas pee preefschnefumu eestudeschanas, zihrtigi apmeklelot repetizijas, newar atteittees nepalihdset wineem pee dhejas darbu sapraschanas un usnemshanas. Zif dsilu eespaidu us kurfisteem atstahja schahdi wadari, wehrojams no sefosham raksturigalam eeshmem. Wispirms — interese par sinamu rakstneetu un wina darbeem; gandrihs waj katra literariska wakarā usstahjas kahdi diwdesmit deklametaji ar pahris dhejoleem katrs, tad slati un referati. Pasivee wakara dalibneeki dabuja jaunū interesi un pamudinajumu stahtees pee daitu preefschnefumu eestudeschanas; pat tahdi, kas agrak pret dheju isturejas bes sewishklas intereses, tad shaha par to interesees; pats par sewi saprotams, ari estetistais eespaids us pasiveem kurfisteem. Rahshochhs wakarhs parahdijas pa kahdam solo gabalam us sinama rakstneeta teksta, pat kurfistu shtmeta rakstneela gihmetne. Otra raksturiga eeshme bija ta, ka kurfistu saw starpejas atteezibas manami pahrgrosijas; dsilat saprata weens otru, tuwat eespaids saw starpa, un no agralajeem weentahrschi pasihstameem tee jutās ka weenas leelas, fajuhfmas pilnas faines lozekti.

Estetiska audsinaschana bija palikufe par winu dsihwes zentru, winus apweenojufe. Schi fajuhfma nebija azumirkliga, ta pastahweja ari pehz kufsu beigam: pa wafaras brihwlaiku jaunais zensomu pulzinsch organiseja efskurshjas, wehstures un dabas sinatniska noluhka. Lai nesin zif grubti dsihwes apstahli, daschi atminā usglabajuschees dhejas tehli un neaifmirstamas idejas noguruscha zihnitaja lej jaunū spehtu, eededsina nerimstochas ilgu dsirkstis un wirsa atkal tahlat us idealeem zenteeneem.

Beigas wehl daschus wahrdsus par stolneetu rakstu darbeem, kur audsetni war ismehginat sawas „mahshlineeziskās spehjas“.

Parastajeem stolas rakstu darbeem naw gandrihs nekahdas audsinaschanas nosihmes. Stolneekam usdod rakstīt to, ko winsch dsirdejis no skolotaja, waj ari lasijis kahda grahmata, — ta tad sinaschana s. Pasahwot schahdai rakstu darbu sistemai, stolneeki ne tita neattihsta sawas

juhtas, bet nemahzas tehlojamā preelšmetā ušwert to swarigato, raksturigato, domat un tehlot glesnām; pee wiša ta wehl peeweenojas ſchabdas launas ſelas: akfabrtodams ſweſchas domas, ſweſchas juhtas, ſkolneeks nemanot peerod pee pawirſchibas, tukſchas autoritates zeeniſchanas, jo winam truhſt uš eelſcheju pahrbſihwojumu pamata iſſtrahdatas mebr-
 autlas. Behrneem jadow brihwā temata iſwehle un japeeradina pee
 raksturigato paſihmu nowehroſchanas. Tad ſagaidami žitadi reſultati:
 beſ „uſ d o ſ c h a n a s“ behrni ſahk wingrinatees domu un juhtu iſteiksmē.

D ſ e e d a ſ c h a n a

Par dſeesmām war ſazit, ka tās pawada wiša muhſu dſihwē:
 mahtes ſchubpula dſeesmas behrnibā muhſ apgulda; darba dſeesmas rada
 energiju, wihrſchitibu un uſnehmibu; aiſgrahbjoschas ſajuſhmu dſeesmas
 modina miſlu un maigumu. Reiſ dſihwē dſeesmas eenem redjamu weetu,
 tad ari audſinaſchanā tām eerahdama atteeziga weeta. Par labu peemechru
 mums war buht greeki. „Zitaristu“ ſtolās greeku jaunekſas mahzija
 ſpehlet uš koles un ſleites, kā ari dſeedat. Pehz greeku domām muſikālā
 iſglichtiba bij wajadſiga ne tapehž, lai ſagatawotu muſikus, waj ari jautri
 laiku pawadit, bet lai attihſitu ſahrtibas, mehra ſajuhtu, iſſargatu jau-
 neklu ſirdis no newaldamām, launām kaiſlibām, — ar weenu wahrdu —
 iſaudſinat harmoniſtus un paſchnoſwehrtus jauneklus.

Dſeedaſchana ir weena no wiſpeejamatām muſikas formām. Kaſ
 maſ paſihſt muſikas technitu, wairak intereſejaſ par winas iſteikſmi, tura
 daudſ atkarajaſ no wokalā iſpildijuma. Dſeedaſchana paſtrihpo melodiju
 un wahrdi „paſkaidro“ melodiju. Kora dſeedaſchana attihſta ſolidaritati
 un peeradina pee kopiga darba.

Audſinaſchanas ſiſtemā dſeedaſchanai wahzeeſchi peegreeſuſchi leelu
 wehribu. Frebels ar trim wahrdeem apſihmeja wiſnepezeeeſchamato
 behrnu dabrſos: daſ Bild, daſ Spiel, daſ Lied (bilde, rotalaſ, dſeesma).
 Schiſ audſinaſchanas lihdseliſ wahzu tautā ſawā laikā ſtiprinaja patrio-
 tiſklās juhtas. Biſmarkts ar pilnu teeſibu wareja ſazit, ka „deuſche Lieder“
 wahzu žiltim bijuſe par ſaiti un ka kara laikā wahzu dſeesmas weenoju-
 ſchas un ſtiprinajuſchas ſaldatus uš ſweſchas teritorijaſ. Tapehž, neſka-
 totees jau nemaſ uš eſtetiſto ſpehku, žil daudſ wairak atteezigaſ dſeesmas
 wajadſigaſ darba laudim winu žihnā . . .

Apſweizamaſ bij Strahdneeku Kulturalas Beedribas ſimpatikſkais pa-
 ſaklums ſarihtot ſtrahdneekem ſimfoniſtus konzertus, kaħduſ plaſchōſ
 apmehrōſ organieſ ahrſemju ſtrahdneeku beedribas Berlinē un Winē. Rā
 kurioſ wehl japeemin muſikas ſtahwolliſ Rina; tur muſika ir walſiſ
 leeta, titai ar waldibas atlauju war nodarbotees ar muſiku, jo bihſtas, ka
 dſeesmas war ſajuſhminat laudiſ uš brihwibu, radit revoluzionaru garu,
 bet tomehr . . .

Kaſ atteezaſ uš muſikas mahziſchanas metodi, tad tur daudſ kaſ
 taſ atteezinamaſ, ko jau aiſrahbdiju literaturas paſneedſejeem. Skolotajam
 dſeesmas tekſiſ wiſpirmiſ daiſi janolaſa, tad juhſmigi janopſehlē un kaħ

wehl ar dascheem aifrahbijumeem un pasfai drojumeem skolneeki fagata-
woti dseefmas usnemšanai, tad eefahht mahzifšanu.

Sihmesšana

No wišam mahflām sihmesšana behrneem ir wišpeeetamā. Audsiņasšanas sistemā to jau bija usnemušči greeki. Wehlat pehz Rušo ta isplatijās skolās. Rā greeki, tā Rušo ar sihmesšanu negrib ifaudfinat mahflās tehnitūs, bet gan attihstīt audsētna estetiskās juhtās; jaeemahzās nowehrot teeschamibu un laut walu brihwajai fantasijai. Neštins jata, ka no šinta zilweeem tilai weens ir spehjigs domat, bet „redset“ (nowehrot) — tilai weens no tuhtstoscha. Nowehroschana jamahza pee teeschās dabās, bileds un modeli maitā weenlahrschibas un dabifkuma sajuhstu. Sihmesšana, kā estetiskās audsiņasšanas lihdselkīs, spehlē muhsu skolās pahrat masu lomu; ta skolneekus drihsat atbaida, nekā eeinterese, jo teel pašneegta pehz wezu wezām metodēm.

Sihmesšana kā estetiskās audsiņasšanas lihdselkīs wislabat nostah-
dita Wahzijā — Berlinē un Hamburgā. N. Dauge, kas audsiņasšanas nowehroschanas noluhkā apzelojis minetās pilsehtās, aifrahda ihsunā uf teem metodifseem panehmeeneem, ar turu palihdsību šafneedf ahtrus un pareifisus rezultatus. Pirmōs gadōs jasihmē pehz atminās. Kad preekfch-
mets ussihmets, skolotajš sawahz sihmejumus un tad kopigi ar skolneekeem apluhko tos un apfpreech to truhstumus, tahdejadi peeradinot behrnus eewehrot raksturigakās preekfchmeta ihpa-
schibas. Pehz tam daschi skolneeki to pašchu preekfchmetu sihmē uf klafēs tafelēs; te atkal raugas uf raksturigām isfeikfmes eefihmēm. Titai tad, kad skolotajš pahrlēezinatš, ka behrneem pareifš preekfchstats par finamo preekfchmetu, leel to no jauna sihmet uf atfewiškām lapām. Pirmōs gadōs sihmē pehz atminās, daschreis behrni „ilustrē“ lahdu pašajinu waj stahjstu. Wezatās klafēs sihmē no dabās.

Lipinasšana jeb moduleščana muhsu skolās wehl wišai maf pašihstama. Titai pehdejā laikā teel šarihkoti skolotajeem lipinasšanas turši Peterburgā. Lipinasšana zeešchi peešleenas sihmesšanai un pee behrna estetifto juhtu attihstiba weena otru papildina. Behrni ar leelato preeku nododas moduleščanai; peehtahwigas šmiltiš, mihtfšis mahls mafo škulptoru rotās drihs ween pahrwehrfchas par pihliti, mahjzinu, širdšinu u. t. t. Školās leeto mahlus un waftus. Wišai patihstamu eespaidu atstahj mafo škulptoru darbi, kad tos notrahfo daschadās krahsās. Šit man finams, tad lipinasšana jau eewesta daschās Rigaš aprinkā waldibas pirm-
mahzibas skolās¹⁾.

¹⁾ Interesenteem waru aifrahdit sefoschās grahmatas: Лепиловъ, Лѣпка въ семьѣ и школѣ. — Л. Тэдль, Руководство къ одновременному воспитанію руки, глаза и ума. — Прангъ, Преподаваніе искусства дѣтямъ.

Wehl pahrīs wahrdu par skolas telpu estetisko eespaidu. Muhsu skolas telpas peelihsfinamas kafarmām, druhmas, nabadsfigas faules un gaiša sinā, ne wiŭur ari peenahzigi iŭbalsinatas ŷeenas un greeŷti. Klases eekahrtojums, telpas un mebeles beŷ kahdas harmonijas, weenojoŷas idejas. Lihriba — tas ir pirmais estetiskās audŷinaschanas prasijums. Beeŷchi ween redŷam ŷahadu diŷharmoniju: pee netihras ŷeenas peekahrta kahda bilde; pa leelakai dalai gan retā skolā redŷesim kahdu wehrtigu bildi waj gleiņas reprodukziju. Tagadejā audŷinaschanas ŷistemā, tur ŷinatniŷteem mahzibas preelŷhmeteem pahrŷwars, estetiskā audŷinaschanas puŷe pawiŷam nowahrta: mahkŷlas darbu, waj to reprodukziju weeta, pee klases ŷeenām karajas wezas geografijas kartes, mehru un ŷkaitu tabeles, daŷchadi nobildejumi dabas ŷinibās. Ja paluhtofimees uŷ ahrfemes ŷkolām, tad redŷesim eepreezinofchu ainu. Pat lauku pirmmahzibas skolas apghadata ar estetiskā ŷinā wehrtigām reprodukzijām, kuras eespaidu daudŷpusibas labā skolas apmaina ŷawā ŷtarpā; lai ŷtarp winām neekluhtu maŷwehrtigi darbi, leelakos zentrōs nodibinatas ŷpezielas ŷkolu iŷgresnoŷchanas beedribas, kurās lihbf nem dalibu ari mahkŷlineeki.

Muhsu energiklaseem laukŷkolotajeem, kas ar ŷaweem ŷpehteem un lihdsfekteem ruhpejas par mahzibas lihdsfektu eeguŷŷchamu, newajadsetu peemirŷi ari otro audŷinaschanas puŷi — estetisko iŷglihtibu. Ari pee mums eespehjana gleŷnu waj reprodukziju ŷawŷtarpeja maina pee zetojoŷcha skolas muŷeja; labas reprodukzijas maksā 2—3 rubli.

Ahrfemes skolas iŷŷtrahdajuŷchas ŷinamu iŷgresnoŷchanas planu. Sematās klāŷēs bildeŷ iŷ behrnu un dŷihwneektu dŷihwes, puŷes, augli, wezakajās klāŷēs ŷtati iŷ tautas nodarbōŷchanās, wehŷtures un reprodukzijas no eewehrojamatō mahkŷlineektu darbeem. Kas atteezas uŷ widuŷ ŷkolām, tad, peemehram, Berliņē un Kriŷtijanā ir tahdas skolas, tur ne titai kluŷu ŷeenas un greeŷti iŷgresnoti ar mahkŷlineektu darbeem, bet pat koridorus un trepju telpas mahkŷlineeki pahrwehrtuŷchi gleiņas un tehlojumōs.

Kad eedomajamees Rīgas latweeŷchu widuŷ skolas, tad kā ironija ŷtahdas preelŷchā ahrŷtu uŷgaidamās iŷtabas, tur wairai mahkŷlas darbu, nekā latweeŷchu widuŷ skolās! . . .

Mahkŷla weenmehr ŷtahw zeeŷchā ŷalarā ar zilwezes nahkōtnes ilgām un zeribām; ari wina attariga no ŷozialajeem apŷtahrteem. Nobeigŷchu ŷcho apzerejumu ar frantŷchu ŷtrahdneektu demotratijas wadona ŷchoreŷa (Jaurēs) wahrdeem: „Mahkŷlineeki, nebaidatees no mums, mehŷ pirmee ŷaukŷim pee juŷhu darbeem ne atŷewiŷklat lauŷchu ŷhtiras, ne paehduŷchos un uŷpuhtigos, bet weenoto, brahligo zilwezi! Mehŷ pirmee radŷim zilwezigu mahkŷlu. Lihbf ŷchim bija titai mahkŷlas drumŷtalas, tapehž kā bija ari titai zilwezes drumŷtalas.“

1913. g. 22. julijā.

See, kas neatmirst

Sakarīgš istiršajums

Bija reiš pavašars ar šilteem wehjeem. Tad agri fabruka seemetehwa ledus pils. Pahrpilnās tehrzites un dšihwās urdšinas išmašgaja šnaudošchās semes azis. Modās šihkās šahlites, šihtee putnini, šihkās dwehšelites un pulžežās uš wašaras gawilēm. Pat ištahlēm bija dširdams, tā darbineeki nahl un darbu šahl.

Dšejneela štats šlihd pār teem pašcheem laukeem, klaufās... Ne škano dšeešmu, ne brašcho nahžeju. Klufums štindšina auši, semes tailums šahpina azi un uš daudšeeem jautajumeem ir titai weena atbilde: „aplūša drošcho šahžeju šoti un wašaras gawilēs.“

Rā notika špehja maina, leelais luhšums?

Par weenu natti tee nošuda.
Rihšs ausa, — wairs to nebija.

Utmīnā išniršt garā welu naktš, kšaigatajš šehnišch, aušis štan Daugawas barbarola un špozīgās laiwas kšaudšeeni. Bet dšejneekš neta-wejaš ari pee šchim drušmām ainām: wina širdš gan šaraujaš baileš, bet kollei šahl ištlanet jaunāš štanāš...

Winišch wehro, kš rudens wehji aišneš krihtošchus putnišus, kš welgā upe aiššchuhpo atrautāš lapinas. Kur špahrnataiš lidotajš brihwi trauzaš šilā tahlē — gul leetūs mahtoni; kur plauka šalās lapinas — pil rudens ašaras. Rā šalaustaiš putnišch, kš wirpojošchā lapa, tā ari patš dšeešmineekš trauz prom no šawas wašaras. Wagonā šehdot, winšch lauj štatam ardeewotees no apato kalninu, balto biršišchu, ištleešto mahjīnu semes. Wina

Užš wišu aptwert šteidšas
Un širdi topā maht.

Tā behgliš šakrahj aštrumā šawas dahrgalās mantas un noglabā drošchakā weetā, lai tad wehlač netrauzetš želtu gaišmā šawuš dahrgatmeniš.

Bet futa kumelšch jošč tahlač. Pašihštamās aināš rahdas tahlē. Watars. Šili mahtoni gulšias gar debēšš nomali... Tee mehģina apšegt šauli. Welti. Wini pehtšchēni gruhšt un

Šaules špošma kš štraume lejaš;
Un šahrtojaš kalni un žilwetu fejaš.

Sarkanais seltis viņš un apasarotām ahrēm, bet augšā mirds
filais debešs loks. Tehrauda jums sēgs noguruschos laukus, faule
šchaudēs asaru pluhdus, krihtošchās lapas fargās šalos asnus...

Un ja arī faule nogrimdama aishver aish sevis mahtonu durvis un
iffuhd škaistās ainas, dšejneeka širds pildas ar zeribu: winsch eerauga
pirmo šwaigšni un šin, ka

weenu riht
Wareš atkal šakus
Wainagus wiht.

No dšimtenes ardeewojotees, mahtlineeks šihmē lectainas deenas un
walara ainas. Rudens klusumā, winsch reds krihtošchās lapas, mahtonus,
klaufās druhmā-sehrā asaru leetu, eerauga faules feltu, šilo debešs jumu,
un zer un šalo seedoni. Diwas pamatjuhtas ispauschas schinis „Ardeewās“:
sehrās, šahpes un klusa, bet štipra zeriba. Schleetas, ka wagonā sehšchet,
dšejneeks šneeds dšimtenei šluhpsu un šaka: „Šawi lauki ir aplaziti
lauschu asarām kā rudens leetus, bet eš droščā, filais debešs jums teni
fargās, muhšchigā mihletaja faule iššlauzis asaras iš tawām azim, zeri...“

Kā špahrmu nešs, wilzeens traužas un preeščhu. Pašuhd paših-
stamee štati. Eš šwešchatnē... Weens... Neredš, kā paect deenas.
Širdi til weena juhta, domai til weens jautajums: tur dšimtene? Tu
werees tablē. Ša rahda tufschumu. Rahjas min mihštu juhrmalas
šmilti, ap waigeem rotajas šiltas wilnu neštās dšefmas... Tehwa
mahjas? Nē. „Šas newar buht.“ Uz šelo gaiščai šwihttrinai štarp
bahlām lapām. Tee pagahjuščās wafaras šaulštari? Nē. Tee nedšihwi,
tee nešilda, tee bahli mirdšot, eeshligst tablē. Sehns raugas auštās sejš,
šweščoš laudis, nepašihstamās weētās, namu laudšes un prahtā naht
behršu audšes, dšimtenes draugu pulks, darbs... Waj buhščhu tur? Nē—

Tee aug wehl tagad un tee augš,
Pulkā til nebuhs draugs.

Lautu sehns ir pašaulē pašudis. Nešinaschanā, apšahrtni, tagadni un
nahkotni wehrojot, paect mehnešchi. Atnaht pawafars un nepazeetigās
štundu mehrotajās azis eeshihd pirmās faules štars. Dahršoš pamirdš
nelles šahrtāis pumpurs. Širds pildas ar jaunām zeribām. Un
tomehr pagrabtelpu apdšihwotaja kruhtis wehl miht „šmagi padibeni“.
Šos nešagraušč arī jaunā seedona atšpirššinoschēe wehji. Sehns širgo...
Šo eerauga šweščā lihdsžetiga meitina. Wina mihl šilazaino pušenu,
apber ar jautajumeem par pašchu, par dšimteni, šola palihdset, apghdat
jaunus draugus, jaunus beedrus, jaunu dšimteni un mihlu škaistaku par
šeno. Kā šilts pamafara leetutinh lihst šchis šweščās meitinas wehle-
jumi un sehna širdi, bet newar atšaufet. Winsch šin til weenu atbildi:
„Meitin, nejautā!“ Šitai kad nepašihstamā labwehle šolas winu wešt un
dšimto šemi, sehns itkā špirgst un šauz:

„Meitin, želšimees, warbuht wehl zetu rodam!“ Šahdās juhtās
eededšees, winsch eerauga, ka

Tablumä logu rinda
Rä weenäs ugunitš kwehl.

Eweſchatneš „ehnaš un fehraš“ top nepaneſamaš. Te meereš, bet „tur
ſartanaš leeſmaš wehl kaiſt“. Sehna ilgaš pehž dšimteneš, pehž braſcho
naħzeju jiltš, top neapdſeħſchamaš. Wiñſch iſſauzaš nepaħeetiĉbä:

Lai ſtundu, minuti man leet,
I taš man teet.

Tabdaš ſtripaš juhtaš dšihtš, wiñſch dodaa atpaĉat un „paſuda uſ
muħſchudeen ſem ſmilts“.

Oĉrā krahjuma poſmā dſejneekš wehro lautu ſehnu ſweſchumā. Rā
no ſawaš ſemeš iſrautš ſtaħdš „taš newar peeraſt pee neparaſteem meera
laudim. Rudenš baħlumam un ſeemaš tumſai paĉjot apmulſuſchā ſehna
ilgaš peenemaš. Ne krahſchnaiš paſaſaraš, ne ſweſchumā atraſtā miħlā
meitina, nekaš to newar atturet. Wiñſch ſteidš atpaĉat un kriht.

No dšimteneš atradoteeš, dſejneekš aiſneſa ſirdi liħdſ dšihwu zeribu,
ta warəš driħſ ſaluš wainaguš wiht. Eweſchumā wiñſch klui jautā
ſewi: „Warbuht?“ Saĉa zeriba top par ilgu pehž birſiſchu ſemeš, wežā
darba lauta. Un tad peħlſchni wiſſ ſabruħt. Uzu preeħſchā rehgojaš
ſmiſſchainaiš laukš. Eaš aprija beidſamo waſaraš iſſtanu. Un tā uſ
kluiſa „warbuht“ dſejneekam jaatbild ar ſaħpigu „nē“. Tā eeſaħtaš druħ-
makee nelaiĉi. Naw eeſpeħjamaš atpaĉat...

Waſara. Saule dedſina. Peleki ſauſi putekli kħaħjaš pār augliĉeem
liħdſenumeem un kaħnaĉeem. Kaħrtu kaħrtām ſaloziĉi ſiħdauti eeĉin ſalaš
plawaš, ſeedoſchoš meſchuš, dšihwu eſeru.

Deenwiduš ſaule karſe putekllainoš tiħmekluš un winaa ſelĉa ſtari
mirdſ zaur ſauſā tiħkla meteem ſartanaš, bruħni-meħlāš noĉraħſāš. Silaš
klintiš, melni kaħni, ſauſee debeſchi ſedſ iſredſli. Kruħtš peeelpojuſeš ſauſo
puteklu, ašš noguruſe, auſš neklauiſaš, dweħſele žilateeš ſtaħjaš. Atmina
ſtaħſta par leeleeem ſaudeĉumeem, par ſpirtu waſaraš ſauli, par ſtato
trojmi. Jo gaiſchaki winaa ſtaħſti, jo ſpeħjak apdſeeſt ſem ſauſo puteklu
kaħrtām ſchur tur uſmirdſoſchaiš dabaa ſakumš, ſilganaiš eſeſš.
Tikai taħtu debeſš nomalē ſilaš klintiš iſeju ſedſ.

Sauſo puteklu aina ir weena no originalakām weetām Raina lirika.
Tikai „Uguntš un Naktš“ žeturtaiš zehleənš maſleet atgaħdina ſcho ſtatu.
Bet tur leelo nenoteiktibaš ſajuhtu paſadija ſawaš ſpozigumš un bur-
wigumš. Ea weetā te jaſtopam aħrtahrteju želineeta nogurumu, kaš itā
peħdejoš ſpeħluš ſaneħmiš noweħriħaaš no ſawaš nedſiħwāš, ſtiħwāš ap-
kaħrtneš, grib ĉulteš ſtarp ſakarſuħcheem žeta atmeneem, garā ſtata dšim-
teneš, bijuſchāš gawitu waſaraš ainaš un ſilā kluiſchu mirdſuma eeroſſinatš
jer... juht neapdſeħſchamaš ſlaħpeš. Tabdōš briħſchōš tuħſneſcha žetotaji
redſ daudſſoloſchaaš ainaš. Eaš ſauz par Ĝata-Morganām. Utri dſej-
neekš... Weħroſim, kaš weldſetu wimu ſirdš kwehli.

Pretti naħt laiĉnataiš meſcha wiħriñſch, ſumina noguruſcho želineeku,
teitdamaš:

Cenahj manā sehtinā
Salas malas aplotā, —
Es tev zelschu melbru trehflu,
Puhpedišču spiltventinu.

Weefmihligais nama apdšihwotajš sola dšefinat šlabpeš, gabdat lapu paehnu, feegt magonišchu paladšinu, luhgt špahriti lai apwehdina weentulo guletaju.

Noguruschais wehro tablat. Uri wafara... Patš seena laiš. Ne-gaiši. Pehrtons. Leetus gabšes maitā tumeleem jeenu. Laudis šluši baras... Ir ari wehl nenoplautas putes... Ap šarkangalwaino naglinu pulžejaš isturigās seemžecitēš šuhniņas, ari šausās šahlitēš. Pukite — naglina ir nīpra kā augošča meitene. Solas šweest wehja šawu peežseedu wainadšinu un maso gredsentinu, lai lihgo pār tumscheem mešcheem, lai wehsta, ka winu ihpašchneeze šchuhpojas wehja špirga...

Tablat wehrotajš eerauga masu ganinu. Klusā parwehni eefnaudeeš, winšch šapnoš gana „baltas debešš awitinas“. Linnatainaiš ilgu sehnš, šelo šemju un tautu štatitajeem, weegllahjaineem mahkonischemeem...

Laipnā mešča wihrina, tšchallo seena grabheju, mundrās pukitēš — naglinas un šapnotaja — sehnina walodās šlaufoteeš, šcheetāš, ka wineem wišeem ir uš širdš kas šmagš. Tikai wini šargas to išteikt, itkā šnadami, ka bruhžei peeduroteeš, jaišjuht diwšahrtejas šahpeš. Tām buhš iššihkt. Šautas širdi šalijuscham behdu ešeram buhš pazelteeš gaišā, kā šenōš laišōš ešeram... An ja ari nahtš wehl rudens ar šaweem gareem leeteem, ja seema atneišš šaltuš wehjuš, tad tomehr

Rebehdā, muhsu seme
Re wehl tahdus pahrlaidām.

Sawas Fata-Morganas widus datu apštatijš, noguruschais želineešš greesch štatus uš rišteem, un eerauga šawu behrnības šapnu, ruhpu un štumju šemi Latgali. Mešchu, purwu un ešeru apwainagotā prinžesite mostaš uš žihnu par kulturas dšihwi, grib turet lihds modinatajeem brahšeem, wežakās mahšas dehleem.

Krahšchakās ainas apatšchā rehgojas truhžiga, šalpinata seme. Šur šenās Leetawas atleekāš. Šur puksti tuhštōšcheem širšchu un gaida...

Seemelōš reiš ehrgti išbehra šelta wahrduš, traukti — šudrabrunas, gulbji wara teikāš. Šur bija warondehlu šchuhpulis. To šina širmaiš burtneekš. Un tagad?

Šauniba wiht tufšchamalā,
Nobahšt šailā pošta laukā,
Štundama šem šchubehršeem.

Latgalei buhš ušmosteeš, Leetawas walibai un Šgaunijas waronibai atdšimšt, Latwijas ašaru ešereem iššihkt. Ja winas šneegšeēš šew rotāš tā mahšas uš leelo kulturas šopdarbibu, tad atdšeršeēš noguruschais želineešš, tad štaištrās šemes šaules tweiže un miglu plihwuri nekaltēš kruhti tā šauši putelli... Bet tagad

Par mirtli jau spilgtās ainas fuda,
Gul aplahrtne dahla un gluda.

Pafuhd Fata-Morgana ... Saraujas sahpes un nogurumā firds.

Ēit doma fin, ta senzereta aina
Īj itdeenu maina.

„Sausās puteklās“ šveschatnē apwehšmo dšeesmineeku tā tulfnešis, bet ilga pehž dšimtenes pahriwehrchanās lwehlē. Fantasiā wiensch klata dšimtenes ahres. Īirmā rudens šmagee mahkoni nošudufchi. Saule ir spihdejuše. Ēitai dšilumōs wehl šnausch afaru eferi. Teem ari buhs schuht un tautai weenibā ar faweem laimineem augt.

Īil gaischala tapuši mihlotā sehta, til druhmaks winas ištumtā dehla liktenis. Naw eespehjamš likt nogurušcho kahju uf mihktrās dšimtenes šmiltis, naw eespehjamš lihdsfet tai augt un augt pašcham lihds ar to. Ēfi šchirtis, eefi starp šweschām sejam, alolojees leelo namu kaudsēs, elpo rahmo itdeenibu tā šausas taltejoschas šmiltis un baro garu ar mirtka ainām. Kur mellet dšēju?

Gar waigeem glauschas lehna wehšmina, ašs wehro plahnu miglas sedšinu, degunā šitās weegla šmaršchina. Nogurši wehšmina, ištī sedšina, ispluhšt šmaršchina. Wišs ištīht, wišs šaylot ...

Tahdā šajuhtā dšeesmineeks klaušas, tā aishahjeja meitene dšeed par šawu atnešto puķu dahršinu. Nelaimigā reds, tā nahtras un balandas nomahž šilos seedinus. Kalšt mihli-koptās pukites, kalšt meitenes štumju firds. Naw kas apglauditu zeeteju, runatu par laimi, par jaunām ištēdšem. Dšejneeks šuhta noštumušcho pee ahbelites, lai leetot galwu uf winas pleza.

Kots ari pahržeetis wehtras,
Šau šaldus augtus šneeds.

Mo aishahjejas meitenes dšejneeka domas pehšchēni pahrlēz uf dšimteni un wehro aštahto meiteni, kas ištīšumā nesin, tam šuhdsfet šawas šahpes, kur dšeset šlahpes ...

Kas šajis man
Ut kas?
Waj wiensch ir miris?

Neschehligā atbilde štan:

Šawai mihlas dšeesminai
Wajga klust,
Lihdži puķu šmaršchai
Wehja šust.

Šad dšeesmineeks apštata ari atštahstās meitenes apfahrtui un atrod, ta

Šaiš top wehšs un wehji želas,
Širds no jauna žeribu šmelas.

Un ja ari wehl tahlumā dširdami pehrtona grahweeni, tad tomehr pār dšimto sehtu šahļ nolaištees meers ... Rodas mahjšas brauzeji. Winus pawadot, dšejneeks eeteiz teem buht šklaidreem, špehžigeem un noškalot ruhgtos pahrdšišwojumus „štaru leetū“.

Pehz patistamã atvadischanãs brihscha wehl drushmakãs skumjas sagrahbi sweschumã palituschã dwehseli. Winsch garã reds mihtu draugu, klaufas wina fenã dfeesmä un sin, ta wina baigais parebsėjums ir peepildijees: draugs atpuhschas semes klebpi. Sebru eerosinatã atnina sauž wehl pasudusjus, wehl draugus, tas „atmens bedre krituschu klusi gaidis... Pehz gadeem asnus, asni graudus raidis.“ Bet dšihwais skumst, jo dšimtenẽ pabrnahtot ta buhs „sweschs mehs“.

Sehns juhtas pilnigi weens. Kad usbruka nelaimẽ bagateem, tos kopa un loloja. Teem tagad usfmaida faule. Wahrgs peegreefees weentulam. Ne agrã, ne tagad neweens naw domajis par zihnitaju lautu sehnu. Weens... Nihst saites ar dšimtenes draudseni, ar draugeem, beedreem, pasinã, pasauli...

Tahdã grubtã brihdi winam eenahl prahtã fweeschumã apbeditais beedrs. Tam atsweizi teizot, winsch meerina fewi, ta aismiguschã karsto širdi redsot ta pate muhscham nenobahlejoshã faule. Ta skuhpsta dšimto sehtu. Ta mirdseja ari „Selta twaita“ laikos. Nẽ, nepadotees gurdãs domãs warai. Ta klaumetu pee durwim, ta labpraht peesrahtos pee gultas, tã atkal schnaugtu dwašchu. Nẽ, nẽ.

Sauna man dšihwibas doma,
 Tu, gurdã, staigã til tahtat;
 Šbeigta ir tawa loma,
 Sawã waigã spihd bahtat un bahtat.

Sweschumã klushstoschais sehns mehgina atratitees no leelã noguruma un mellet spehtus pabrlezibã, eegubtã atšinã. Šhis gribã impuls ir nespehzigis. Bet winam buhs eefaknotees, augt...

Draugu meerinadams, sehns teiz, ta notikuschais wairs neesot labã pahrwehrschams, lai tapehž atratotees no schehlabãm, lai negaidot glahbeju, tas iswellot no padrupãm; bet lai neskatotees ari us „weegleem zeretajem“: wehl behda ne puš neesot beigta, wajadseschot gadus un gadus tã slahpt un tikai slahpt...

Un atkal winsch ir sahpyu warã: širds zihnas ar domu. Pirmã jautã:

Rur lai metu sawas sahpes,
 Kruhtis man no winãm sadeg?

Pehdeja peemetina:

Selšhos augschã: klausees faule,
 Lai pret sauli tuhý tãs sahpes,
 Karsta topi, fadehf wifu.

Welti: faule nellaufas, tai paschaj sawi zeli. Ta neredf sehna širdsehstus un tapehž grubstširdigais grib mellet few

Kahdu alu
 Rur apmestees
 Us paleekamu galu.

Bet kur gan atrast kahdu weetu, kas apmeerinatu dšimtenes ištumtos gahjejus? Kas peepilditu seno sapni... Pascham sehnam ta isleelas kahda nefasnebsjama un lauschu prahtam nesaprotama šala, us turu war eet,

bet tomehr wīnu pašču nesaſneegt. Tā tad n a w paleekama gala, Trimbineeki ir muhšchigi ſtaiguli. Rā tekošs uhdens tee plušt no ſemes ſemē un atstahj aīš ſewis ſatoščas druwas. Tee ir eeroſinataji, apweentaji, ſehjeji... Tit iſſweeſtam wīkam naw zela atpakal uš dſimto ſehtu. Tam ſaplakt pret juhras kraſteem un iſniht... Tu wari kahtp augſtakōs kalnōs, tu wari iſſtaigat daſchadatās ſemes un tomehr wīſur buhji leeks, tā no ſawa organiſma atgreesiſ gabals... Tit dſimtenē, pee ſawejeem bija ari maſakam riteniſcham ſawa weeta, ſawō uſdewumōs... Tur biji buhwetajōs, te eſi tikai ſlagitajōs; tur biji kermena ſaſtahwdata, te eſi weldſes neſeja iſſuhdoſcha miglina...

Walti noguruſchais un iſſlahpuſchais lauku ſehns luhdſas ſauliti, lai ſadedſinot wina ſirdſchſtus, walti mehginaja atraſt ſew uſdewumu weldſes neſeja peenahkumōs, walti gribeja apmeerinatees ar ſtaigula lomu. Sirds tomehr welk uš dſimteni... Wina nerehkinas ar to, ka pīrmee brauzeji paſuda ſem ſmiltis, ka tahlumā wehl negaiſs ruhj. Wina tagad neprafa wairō daudf. Noguruſchee kauli wehlotees tikai kluſu duſas weetu, kluſā juhras eeſchogotā kluſā dſimtā, ſehtā. Tikai atgahdinajums, la tur w e h l

Wohji neſā baltas ſmiltiſ,
Kluſi waiba juhras wīni — —

peespeeſch ſehnu wehl nogaidit, kamehr

Warbuht ſmiltiſ aiſbehrō bedres
Warbuht pahraugs jaunā ſahle.

Tā wīſu atmeſtais weentuliſ klišht tablak un wehro „maſo tihteniti baltā ſwahrzinā“ un atzeras kodigos maſchinas duhmus. Etahdinā, kaſ mihl t i h t e e s, un wijootees a u g t augſtumā wīnſch eerauga ſawu brahli: abeem

Zekſch ir tehws, taſ wada
Pa ſweſchumu;
Zekmala ir mahte,
Kaſ dob atbuſu.

Maſchinas duhmi leek domat par ſchkirſchanos. Iſrahdas, ka bijis jaaiſeet ſteigſchus, beſ „ardeewam“. Greeſigais wīzeena ſwilpeens eſot pehtſchni pahrgreeſiſ ſaites „Ar mihlako paſaulē“. Deenā ſehns juhtotees ſkaidras buhtibās, bet natti, kad atſina un doma ſnauſch,

Tee mihlee wahrdi meega zelti,
Nahk ſapnōs nedroſchi,
Rā tirpuſchi
Eſ tikko atzeros, tit ſweſchadi.

Mahjās palikuſchās meiteneſ mihla un beedru atmina iſira tā no tahles nahkoſcha ſmarſcha, wīſur eſoſchās ſaules ſmaids — aiſklichda tā wehſmina, weldſes neſeju loma iſſihhta, tā miglina. Tā lauku ſehns ſtatas atpakal, raugas ſawā aptahrnē, ſwer ſawu atſinu un uſdewumus, bet neatrod nekur meera. Ta ir teeſcham gaita beſ zela, ſwaidiſchanās, nihſchana. Un tomehr ſchini beſgaitneeka melleſchanā ſtan weenmehr zauri agratās juhtas uš dſimtenē plaukſtoſcho mihlu, uš bijuſcheem darba

beedreem un us wezo darba lauku. Tikai šchis pamatnostāņojums te eeguhst
 ſawadu nokrahſu. Gauſdōs putelkōs wina attehlojas laſitajam kā ſakarſeta
 ilga, kā neapdfehſchama tvehle. Tagad tai noſudis ahrejais ſpilgtums,
 bet toteef pate ſajukta eeguwufe dſilu paſchā ſehna dabā ſnaudoſcha
 i nſtinkta nokrahſu. To war malbinat un groſit ar gudreem ſpre-
 dumeem, bet nakti wiſch liks ſewi ſajuſi. Šchi nokrahſas maina un
 padſilinaſchanaš ir ſaprotama. Pirmtahrt, dſimtenes ahreš jau pahſtfeh-
 juſchi bahrgakee negaiſi, tikai juhraš wina wehl klui waida; otrahrt,
 pirmejais ſehna ſajuktums ſweſchumā, ſaufo putelku raditāš ſlahpes ir
 ſaudejuſchāš ſawu aſumu: ſtaigulis paſihſt jau pweſchāš ſemes ſaulē ſawejo,
 runā jau ari par weldſes neſeja uſdewumu... Bet ta ir tikai ahreja
 ſtaſiſchana... Dſimtāš ſehtāš atſpurgſchana un tikai pamaſiteja peeraſchana
 pee ſawa ſtaigula liltena kā ari ahrtahrtējais nogurums iſwirſa jo pilnigi
 eedſimūſcho kopsalaribas inſtinktu ar ſawejeem un ſawu bijuſcho darbu.
 Kur wirſiſees ſawadā lauku ſehna gaita? Waj uſ dſimtenes puſi? Waj
 warbuht iſjudis paſaulē? Wehroſim.

Ša p nōš lauku ſehnš dſird ſawejo mihlāš ardeewāš, ſapni wiſch
 eerauga ari ſawu ſeno ſwaigſni, tikai ſapni wiſch wehl dſihwo. Dſihwes
 ihſteniba ir pahſmaga. Wina aiſſpeech noguruſchōš azu plakſteenus...
 Šad parahdāš brihniſchāš pagahtnes un nahtotnes aināš...

Atkal debeshu ſegtā un juhraš joſtas eerahmetā dſimtene... Tikai
 wairš ne ſenāš. Dwehſmas ſtrahwa un negaiſi tai norahwuſchi ſaulainōš
 aiſſegūš. Pehž tam tur uſplautuſe jaunota dſihwe. Bet wināš wedejeem
 ir no jauna aiſwehruſcheeš dſimtāš ſehtāš wahrti. Iſdſihtee nenihſt ſawu
 mahminu. Ari taſlumā tee ſwer wināš turpmāto liltēni un juhta ſiſni-
 gatōš wehlejumūš.

Ēj, audiſ tad atkal wehl pilnigat,
 Kā lautš, taš pahrlaidiſ wehju;
 No taheš tew behru ſirdš-wehlejumš naht,
 Kā debetiſch weldſet tew ſpehju.

Wiſpahrejāš domāš par dſimtenes ſeno un tuwako wehtru laimetu
 ſaiſtaš ar atminām un nowehrojumeem. Lihdš ſchim tee itkā ſnauda ſem
 jauno peedſihwojumū druhſmaš. Šapni tee uſmutulo. Noguruſchāš
 ſehnš jautā:

Teiž, teiž, kā toreif bija.

Wegaiš darbineeš ſtaſta:

Mums toreif bija til newaldami ſtrauiſch prahtš, ka eelitām wiſu
 par ſludinato leelo mehrti. Tagad nozirſtā kōla ſari iſlaſiti, til juhti ſehro
 atſmarſchu, bet mehš neſtumſtam, jo redſam ſimteem jaunūš gahjejuš, kaš
 eeš eemihāš telāš un ſinam ari, kā muhſu balſš lihđſſlanēš uſwaretaju
 gawilēš.

Šehna dſihwā interefe par wezeem notikumeem pamubina ſtaſſtitaju
 eelaiſteeš wehl leelakōš ſihlumōš. Wiſch turpina ſeloſcho:

Wehš toreif bijām dedſigi eefahzeji. Nenogurſtoſchā darbā ſihmejam
 jaunā nama planu, drupinajām pretigo zeeto klinti, kalām akmenuš pamatam.

Dfirftris lija, leefmas dsehla . . . Tagad noleekam nama zelschanu ju h s u p a f c h u rokas. Turpinat. Mehs stumjās wehrojām, tā firneka tihkli jahf wilktees pahr klujām dšimtenes ahrem, tā daudši no bijuscheem nam-dareem noslehdsās „lepnā weendabā“, eesahrto sawu swaigšni un šaka:

Plezos sahrku usnemšim,
Tas mums palizees, —
Veelo m i n u aultesim,
Ehds ta usjeltees.

Sehns klaušās. Winsch pahrwehrtēes tihra usmanibā. Tad wezais weterans peewell minu tuwat, rahda zihnā eeguhto bruhzi un flehds sawu stahstu selošchi: „Echi baltā schwihrina un „pats zehlais meers un leelais prahts“ ir mans weenigais eeguwums. Lai le e t a i slawa, ne winas kareiwjeem. Es newainoju tewi, ka eši noguris un nihkulo: ne wizeem ir lemta leela laime dšihwot zihnu laikmetā un kluht par waroneem.“

Echis klujais pahrmetums masleet aištkar jauno klauštaju. Winsch jautā nedroschi:

Bet kad tas waronlaikmets buhs?

Tahds naiws, nespehzišs jautajums ustrauz wezo zihnitaju. Stah-stitajās pahrwehrščas mahz it a j ā. Tas kat sawas gudribas wahrdrus ihfās sentenzēs.

Pret tuhstrumu, ihgnumu un apnikumu ir weens lihdselkis: d a r b s un z i h n a. Strahdā un sabedši, sinadams eepreelšch, ka tewi schnaugs ruhpu leefās rokas. Waronis eet un tā

Kalna strauts lejā
Nogahščas krahtdams.

Tā tuhstoscheem ir kritušchi pašchi štipralee. Tee aismiršni . . . Titai wehsture šin, ka

Brihwes garš zaur firšchu wadeem
W u h s c h a m lihdsi šaulei kaišt.

Tas aistrauj individu un tas ir pareiši, jo

We e n p a t i m jaktišt,
Lai w i f u m s zeltoš.

Rā „Wehja nestās lapās“, tā ari te šchee ihsee padomi ir atmeni ziršti. Sapnotajās sehns winās atrod šklaidru u s d e w u m u un wina wehšturisko un filosofisko pamatojumu. Tahdi weenkahršchi gudribas wahrdi leel aplust nedroscham sehnam. Winsch itkā pasuhd un šapluhst ar pašchu stahstitaju w e e n ā peršonā. Kur gan winsch lika sawu tarsto dšinu pehz dšimtenes? Atbildi uš šcho jautajumu atrodam škaištā pošma trejšā dalā, kur šapnotaja škats no waroniskās pagahšmes un klujās tagadnes laiščas uš nahlotni.

Kolihds sehns šahf šajust sawas peršonības w e e n i b u, tam pirmā azumirkli šcheetas, ta winsch ir

Kur bijis,
Rā natti maldu štaigajis.

Bet tas turpinās tikai ihšu brihdi. Pirmam eespaidam winsch peemetina, teikdams:

Un tomehr esmu tahlak tizis.

Tagda swariga atraduma gaismā pagahjuschais nogurums un slahpes pehz meera ifleelas tā leelas pahrpuhleschanaš fetas. Winsch esot peespeedees,

Lai spehtu wehstīt, ka...

— — — Nekas naw sudis.

Garā klišchanas un pluhšchanas laiktetā pahrzeestais badš un wahrgums esot pahrspehts no firds un domas. Tee esot rahdijuschi, ka newaldamais zilwezes gars falauschot wisleelakos schlehrschus. Jaunais atšinas eelots noskaidro ari sehna ilgās pehz dšimtas meera sehntas. Kā šakarigs domatajš winsch spreesch, ka leelās tautas šavā starpā schlehpūs mihs, bet mafās, ismantotās, tā srahbdneets un seeweete, kluhs par jaunā atšinas rauga nesejām,

Lihds wifas tautas reise nahwē rautas,

Ead reise zelsees zilwezibā skautas.

Agrakais besgaitneeks, pa šweeschumu klišhdams, wina faufos puteklus elpodams un ziteem welpsi neshdams, ir teescham tahlak tizis. Wina nogurumā skatitā Fata-Morgana tagad — šapnis — eeguhst neattweramas zilwezibas apmehrus. Tas nenosihmē dšimtenes peemiršchanu. Nē. Tagadejais domatajš atšihst, ka tai semei, kur mešcha wihriusch zel melbru trehslu un klahj magonischu paladšiau, ir gara sehjas japlauj, jasludina jaunā atšina un tad reise ar leelām mahšām jaeepuhst zilwezibā. Ari tagad wina firds puht preefch dšimtas sehntas labklahjibas. Tas jo skaidri ifskan fetoschā pantinā:

Mums wifem weenas šahpes

Dehz mihlās tehwijs.

In rediet winu selam

Mums weenas žeribas.

Ead atkal wina domas wijas ap dšimteni, reds to tā tihlā eeflehgtu šiwtinu, kura wairs newar isšpurinatees is aplahrežo, tumo un tahlo tautu apflaweeneem un pee kuras ari pašchi šwejneeki war nokluht tikai, tuwinot few wišu leelo tihllu. Melletajeem jasaprot, ka naw wairs žeta atpakal us to dšimteni, kur pašchi dšimuschi, ka wineem jaeet ir us leelaku dšimteni.

Dee tahdas atšinas nonahkuschi, lauku sehni metot statu atpakal eerauga noplautas wihjigas uhdens šahles, tas newar wairs peetertees ne mihtotam kraštam ne ari atrast jaunū weetu, kur eefaknotees un augt. Šweeschumā ir tagad jau jaukati, laudis ir zilweziflāki un seme šatata, bet ari ar to wairs nepeeteel melletajeem. Pasaudetā faulainā stuhrišcha weetā wini grib eeguhst wišu pašauli. Winu domas, juhtas wairs neetištstot neweena atfewischlā semē un tautā. Jauno tehwiju wini apraksta fetoschi:

Mehs winu zehim no leeluma,
 Zit leels ween isaubhs zilweta garš, —
 No augstuma, dšiluma, plashuma,
 Zit ween spehji zilwezes dwehsele just;
 Mehs winu zehim no brahlibas,
 No wisam tautam un mehlēm un rahšam,
 No wisam fugam un wisam schtiram,
 No raistam rotam un galwam
 Weenotā darbā.

Tā pamasam sašihst pirmejee dšimtenes un šwešchuma pretstati winu sintesē — zilwežē. Schahda jauna atšina ustrauz, eerosina un dšel gribu. Winaš atradejam un ihpashneekam jatrauz uf preekschu, darbā un zihnā, jaunā atšina japahrwehrsch realā esamibā. Tā noteek ari ar agrateem sapnotajeem lauku sehneem. Teem notriht no azim plihwurs un šwešchumā pasuduschee erauga, la ari tur tee stahw pee dšihwibas k a t l e e m, ari tur darbojas dšimtenē pahrlaisstee weefuli, un b r a h t u širdis pufft ta pate mihla un t a s p a t s naidš. Ugratās tihšmigās nemeerigās ilgās weetā sehna dwehsele sahł weltees wulkanisla spehta mutuli. Winam schteetas, la

Deenwidi, seemeli,
 Austrumi, reetumi
 Saplubst weentopus
 Werdošchā blahšni.
 Garainu stabi
 Augschā schaujas,
 Wirfotnes reschgas
 Ar debesu mahtoneem;
 Pleschas par milšgeem
 Saroteem tokeem,
 Sawā ehnā
 Pasauli sedš. —
 Ehnā jauno
 Pasauli redš.

Warenās ainas aistrautš sehns sahł klausitees un dšird šauzam:

Brahli, brahli
 Esat tuwi, kas tahli.
 ... Brahli, waj esat nomodā?

Tee nahł no wisam debešs pufēm, no wisam pashaules dalām no tuwuma un tašluma, no augstuma no dšiluma, no negaisa ruhzeena un no mešcha klusuma, no wišos šaules staros peldošchās semes lodes.

Saslanigōš šauzeendš klausotees dšejneekš jautā: „Waj ari mana balsš tur lihdsi wijas? Waj nešmu no pahrejās pashaules nošchirtš weentulis klausitajs un štatitajs?“ Winsch weras mehnesi, kas laišchas weens zaur rudens nakti, šwaigšnēs, kas schirtas miljoneem juhdšchu un tomehr turas kopā tā neaptiveramā wišuma šastahwdatas un škaitās lihdsibas eerosinatš, nahł pee slehdseena, la telpa schirot titai meesu, bet garā tas domajot šauzeju domas un winu augumā augot. An ja ari wina štatitā štraume wehl šlehpjotees šem ledus un semes par

masu laiku tai tomehr janahkot laukā. Echo nesaraujamo weenibas sajuhtu
filosofs itreiz setojchi:

Ēa masa ir weens, un weens ir masa,
In gars ar meesu paleet kopā
In weiz, —
In weens ar wiseem,
In es lai, stumtu, ta esmu weens.

Ēa lautu sehna pirmejā isflaidiba nonahst pee pilnigatas atfinas.
Gars un meesa, persona un masa, weela un energija ir weens wesels
topums. Dee naw domajami weens bes otra. Tapehz tagadejā leelā
lauku sehna bals ir masas bals un masas bals ir wina bals.

Lihds ar scho augsto atfinu ir isjapnots leelais trijlozektu šapnis.
Dsejneela aus dsird strahdneeku folus un pamafara wehstijata zihrla
dseefmas. Asmodees winsch jautā, waj atkal weltas tās zeras. Un
uffauz sew: „Sanem spehtus, lai nesaudetu flaito ainu, trauz us preefchu!”
Ēad winsch dsird tā leelec wehji nogruhsf besdibeni un juhtas, ta pats
pazelas talna galā, klujumā, tur

Sirds pelschni lihds klust, til bail tai top
At, sirds, tew paschai sewi jastop!

Ceepreefschejā posmā tā besgaitas sehns soli pa solim atraujas no
wezās miblestibas un, pilnigā weentulibā atrafdamees, neapmeerinajas
ar eerosinatata usdewumu un eegrimsi tumschā nakti un tad tā dwehseles
tirpuma, tā tablē, aif mahkoneem reds leelo trijloku šapni. Wezā
zihnitata stabsti, weterana taustamee peerahbijumi un ihfi domu graudi
padara isflaideto sehnu par sintahrigu klausitaju, tad par pahrllezinatu
klusuzeteju un beigās par jaunās dsimtenes un leelās weenibas pahrllezinatu
atfineju un sajuhšminatu skatitaju. Agratais sehns saudē newaribu,
isflaidibu un gruhstirdibu, bet agratā zeriba eeraudst sawu wezo saulaino
stuhriti, tā ari ilga, karstā mihlas twehle pehz dsimtenes sehtas saht
wihteēs ap jauno atfinu, ap jauno tehwižu-zilwezi. Kas lihds
schim sehna dabā snauda tā nenoteikta teeksme un lita winam atgainateēs
no sweschuma un teekteēs pehz senās dsimtenes, top tagad par nosflaidrotu
pahrllezibu. Schim jaunam attihstibas solim ir ahreji eemesli. Šapni
wehrotā dsimtenes aina, un winas wehsture saht lihdsinateēs sweschumam.
Tas noteel tapehz, ta no bijuschā pahrlaistā negaifa laikmeta naw wairs
faskatama i ruhfa, un wisu semju faules mirds weenā spilgtumā un silda
weenabās šabedrihtās atteezibas nostahbito strahdneeku tautu.

„Mehrtis aif mahkoneem“ tapehz peeslehdas jo zeeschi krahjuma
ceepreefschejem posmeem, turpina un reisē ari itkā noslehd, šawed
weenibā lauku sehna šaplosto sehna dwehseles dsihwi. Bet atfinai
nepeezeeschams spehls. Winai wajaga pilnigi fakust ar zeribu ilgu
un infintu... Šelosim dsejneelam augstā talna galā.

Nostahdrotais kahpejs eerauga wispirms kapu. Tur gulbits kahds
potu emigrants, tas wehlejeēs šaredset sawu dsimteni. Schheetas, ta
tam bijuse muhsu lauku sehna karstā ilgu sirds. Ari winsch naw

šaneedšis tehviņas ahreš, nav laikam arī šastatijis... Tikai weentulā
lapu weetā klusi raugas pahr semju semēm...

Dehž tam dšejneela štats kawejas pee kalnu ainām. Winsch redž
tā sneegotee milšeni balsta galwu rotās, itkā buhtu eegrimušči muhschu
garās domās, dšird, tā lejā plošas muhschu negaiši. Ceraudšijis
mašu mahkoniti šlibdam tā ehnu gar kalna galotni, uštrauktāis štatitajs
domā, tā „tur nakšs un tšuhštās lihšu“. Šči wehrotaja baigā neezibas
šajuhta wehl peenemas, kalnu milši eeraugot. Tā galwa muhscham
eetihta tumšošs mahtonošs. Tur pehrkonš dušmās ruhko, tur šibeni
nemitošči šchaudas: tee grauj un gaišmo želu milšča štateem. Bet patš
winsch pahrleek, šwer.

Doma tirdi kalna galwu
Šau topšch muhscha laiteem, —
Deere kuhv no twaiteem
Waigōš šweebri plušt tā štrauti
Newar twert winsch miglās domu:
Ugās ir waj minās.
Nemeers ir waj dšinas —
Nisjetees no weetas projam.

Galwu debeszjumā atšpeediš un ar pamateem semē eerazees winsch,
šchteetas, grib išprašt eelejas, šawu pašča un wišuma dšilatos noslehpumus.
Winam ir titana neaptwerama griba. Winsch žer pat atrautees no
šawas weetas:..

Un nu nahk no deenwideem mašs mahkonitis šautš „debešu
nelga“, atmetees uš kalna galu, štatas uš auksto šemeli, šaraujās, lihšt
uš leju un peld atpatał šchahwet šaulitē šawus šwahrzinuš. Tahdā pār
kalna plezeem pahršarajušchees mahkoniti dšejneeks eerauga šawu brahli.
Šeem weenabi šitteni, jo abeem

Štaigat un štaigat pahr semēm un juhrām,
Šilus debesu tablumus mehrot,
Wišas pašaulēs štaistumus wehrot,
Šawas weetas šew neatrast. —
Šawas weetas, tur weelu weidot,
Atštah uš muhscheem dšihwibas pehdas,
— Šemei, at, weldžet tik kwehloščās behdas,
Paščam šawās ašarās gaišt.

Dšejneela štats šeko „debeš nelgam“ un redž to išgarojam tā
mahkoni šaulē...

Kalnu milšenus un weetulo šlejotaju, weldšes nefeju mahkoni
wehrojot, širds pilbas ar tahdu pašču preštatu šajuhtu, tā domajot
par kosmosu un atšewišķeem telpaš puteklišcheem, debešs šermeneem
waj ar par šemes apdšihwotaju tautu šaimi žilweži un weenpati atšewišķu
neezinu... Wareniba, bešgaliba, tablums, plaščums un dšilums no
weenas pušes, nespežiba, išnihžiba, tuwums, šihkums un šetlums no
otras pušes.

Redsot, kà mahkonitis isdfeest faules staròs, dsejneekam eekriht prahà divi gahju balodischi, kuri watar attaiduschees no tehwi semes. Weens bijis balts, otrs sils. Pirmajis luhkoees us preefschu, otrajis atpakal, silais waidejis par lauschu tuhktoschgadu zeefchanàm, baltajis wehrojis sauli austrumòs.

Gahju balodischi duhgoschanà klaufotees, kalmà kahpejs eerauga fatu zelu. Tas eet us augschu, zauri mescham un wed us gaismas peeleeeto besgala telpu, us sauli, us wisumu. Zil labi tur! Laiftees no tumshàs waidu semes, no zeetejas-zilwezes us dsihwibas neseju un lidot ar winu us jauneem tagadejà zilweta atfinai nepeeetameem dsihwibas ritmeem. Kur paleel tad persona ar sawàm zeefchanàm. Kur tauta ar saweem tuhktoschgadu waibeem, kur zilweze ar sawàm sobenu azim un titana gribu? No tahdas wisuma perspektives luhkojotees schee ritmi pahrwefrschas knapi faredsamòs punttinòs, un tapehz lauku sehna „dwehsele debesu dsidrumà dsihst“. Sawà neezibà wina juhtas kà neaptiveramo un neisnihzinamo dsihwibas ritmu fastahwdala. Sararigam domatajam ir sawas buhtibas gala meti jaeeuglda faules tablès: tas winam sagahdà leelato gandarijumu, tur winsch atrod sawas darbibas beigas nowehrtejumu, un lihds ar to jaunu spehla peepluhdumu jo atnem bailes no isnihzibas, weentulibas un nahwes.

Schahdu kopsajuhthu pahrdsihwodams dsejneeks-filosofs dsird dsegusi un mescha duhju waidam un luhkojam. Pirmaj nar sawa perekta, sawu mahju... Ta muhscham

tahlat tuhto,
Pehz nesinama drauga luhto.

Otrà nemitoschi strej no koka koka un atbild lihdszeetigam jautatajam: Kur gruht! kur gruht!

Tad muhschigais drauga mekletajs un kluso waidu kluusitajs reds, kà mescha duhjas smagà dseesma eekriht sahlè un pasuhd, reds kà wehji wel sihktoschas duhmu wijas par mescha galotnem, juht, kà wifs sehna dwehseles smagums fadilst un galigi isnihst... kur paleel atspiguschais tablès wehrotajs. Lai atbild pat.

Gaisà kapha zirulits. —
Es pee lahjam peekehros;
Zirulitis isdfeedajis
Pejà laidàs tihrumà.
Es pee stanàm peekehros;
Aiffaneju tahlu malu.

Sawas dseesminas winsch sehndina us jaunà pawafara nesejas, ahrtkrehjejas besdeligas spahrneem. Zautrà tsihwinataja tàs suminat sumina, teibama:

Wifas blakus safehstat —
Rihstu buhsm tehwi semè.

Sehna nogurums, wina latwistlais tihstmigums un gadu simtenòs eedsimuse gruhtsirdiba un druhmums eeplata sahlè kà mescha duhjas

fehrais duhgojums, lauku sehna neufsnehmiba lihds ar dskato ihpatnu nedroshibu un swaidishanos isshkta wehja la duhmu wihja, bet jaunais zilweks aishidoja uf tehwiju-zilwezi, jauno dsimteni, turai tagad kulturtautu faine ir jawa weeta. Wesdeligas gaita raugotees, lelais dseefmineeks iswilina sawai brhnum-kollei fetofshus fehru ardeewu motiwus:

Nefad wairs tewis neredset,
 Nefad wairs nesubht tawas dwehsmas,
 Kad gribas art, tad taisas seht —
 Nefad wairs tewis neredset,
 Mans mihtais lauks.

Kalna gala dsejneeks eeraudhija weentulo kapu, tad wehroja wareno kalnu un faule isshkfstoscho mahkoniti no beigās klauhsjās no dsimtenes atfrehjuhchās mecha duhjas druhmišehrā duhjoschanā. „Raps kalnā“ ir schi skaitā beigas dseedajuma eewads. Tur duš dsimtenes nesafneeguschais zilweks un sawas tautas lozelliš. Bet wina kapene redf kalnu warenibu, pahrfkata semju semes, zilwezi un brhwi, weras uf sauli un wifumu. Pirmais introdutzija eesistais atords teel iswirfsts nahfoshā posmā. Tur weenpatis baigi noraugas kalnu warenibā, tur mahkonitiš isklisht, tikai milšis met sibenus un domā sawu muhshu domu. Dtrais atords iswiršas pilnigati beigas dafa. Tur tautas tuhstfoshgadū waidš noftan kā duhjas duhjojums jaunās atfinas atneštā spēhtu peepłuhdumā. Tur toti kłusu eefšanas ari semes-zilwezes waidš. Tam saplakt augstakš dsihwibas ritinōš... Skaita ir wifa Raina lirika: bet scho dšitumu un kłufumu un miheštibas ihstemibu ar til weentahrscheem issteikmes lihdsfekteem wina naw nefad un nekur safneegufe. Ta ir pitniba.

Krahjuma beigas posmā teel galigi iswirfita un noslehgta lauku sehna dwehšeles drama. Ja „mehrtōš aif mahkoneem“ wina teeksmes pehž dsimtenes pahrwahrtās par atfinu, tad „Kalna gala“ jaunā pahrlēeziba no jauna eeslihgst buhtnes dšitumōš. Tas ir šwehtwinigais kłufuma miheštibas brhdiš, tur zilweks un sehns sapłuhst nesaraujamā weenibā ar zilwezi un wehl augstakeem dsihwibas weideem un saudē sawas dabas negatiwōš eelokus: personas gruhstirdibu un tautas wežo raksturu. Tahdai juhtu ewoluzijai ir sawi eemesli: sehna aplahrtne, kalni un wifums tura to sawā warā. Bet dšimtās sehntas fahpu pahrpilnā wehsture isftan galigi kā kłufs duhjas waidš.

No safneegtās tahles atpatal luhtojotees redsam, kā lauka sehns teiz dsimtenei zeri bu pilnas ardeewas, kā šwefehuma igulis famulst, kā sawu putektu gaisā winsh flahpst pehž leelakas dsimtenes, kā besgaitneeks kłisht pa pasauli weens, newar nelam no firdš peelertees, bet truhstis nes karstu teeksmi pehž dsimtenes, tehwijas, kā schis dšilais instints leela trijeeloku sapni iswehrichas par skaidru atfinu, kā weenigā ihštā tehwiija ir zilwezes leelums un dšitums un beigās wehrojām, kā schi atfina top par dšitu miheštibu, tur mihetajš sehns sapłuhst weenā weenibā ar zilwezes wareno domu un wisaugstakeem un zehlakeem dsihwibas weideem.

Garšch ir schis lauku sehna attihstibas gahjeens. Bet winsch ir safarigis un ar noteiktu wirseenu. Zeretajs top par ilguli, ilgulis par tukfnešha zeto taju, zetotajs par besgaitas klichdeju, klaidonis par pasaules pilsoni-zilweku un zilweks par jaunās tehviņas mihletaju. Schee attihstibas posmi eeklaujas zits zita, pee tam tahda lahrta, ta nahfoschais papilda un turpina, isplehščh un padstina eepreefšchejo. Pee tam katrs no wineem ir noapatots ta, ka wina atsewischlais motiws iswiršas fotweidigi manams pretstatos un isštan pilnigi itai posma beigās. Bet beigās pa leelakai dalai ir noskanotas ta, ka eerauj lastaja usmanibu jau nahfoschā posmā. Schee atsewischtee grebseni tika shtaki apstatiu pašchā istirsajumā. Teit no hwara apshmet wina kopwirseenu un kopsafaribu.

Kad sehns atstahj dšimteni, winsch ir kots, kas isfrauts is sawu beedru pulzina, winsch karsti mihl sawu darba lauku, sawu tautu. Tas ir wina dwehseles pamatnoskanojums, p a m a t s. Zitas tautas un zilwezi winsch nepasihst, t. i., wina juhtas un griba zeešchi nesaištas ar teem. Sehns winaš nemihl. Tas winam ir weenaldisgas... Tas ir wina garigo waibstu premetš. Kalna galā uslahpis zetotajs karsti mihl zilwezi, tautu kopsaimi, bet pee wezās dšimtās sehtas šaisitās juhtas isklichst ka duhmu wija, ka druhms duhjas duhgojums. Attihstibas gahjeena šahktumu ar beigām šalihššimot rebsam, ka pretmetš ir iswehrtees par patmetu, „nē“ ir tapis par „ja“ un „ja iswehrtees par „nē“. Tahdā lahrta sehna juhtu ewoluzija ir dšeeštoscha un augošcha posma šawijums. Dšimtenes mihleštiba ir šlaidais sešchōš teikumōš isklichstōšchš decrescendo. Zilwezes mihleštiba turpreti til pat daudš eelōšōš eedšimstōšchš crescendo. Augschā tika atšimeti schis psihologishtās juhtu weidošchanas atsewischtee šoli. Peegreeschot teem no jauna wehribu, eegaumejam teescham palahpeništu atahlinahschanos no dšimtenes un tuwošchanos zilwezei. Pehdeja tad peepildisees pilnigatā weidā lauku sehna zeribas, ilgās, wina Fata-Morgana, šapni, atšina un mihleštiba. Bet zelā us tureeni winaš buhs šaubejuschas sawu šihumu, tihšmibu, gruhširdibu, newaribu, šapnu neteešchamibu un zitas ar sehna eedšimto resignazija šlihtōschu raksturu ša-weenotās ihpaščhibas.

Autors nule apzereto dšejotu trahjumu ir nosauzis par „Dee, kas neaismiršt“. Satarigais istirsajums rahdija, ka dšejoli pateesiba ir ween-gabala lausejums, dšila dwehseles dšitumōš noteefoscha drama. Waj wina ir til raksturiga, ta war šitt atteezinata ja ne us wiseem, tad mafatais us labu teesu no teem, kas neaismiršis dšimtenes nahlotni, tōš mebrus un idealus, pehž tureem tee bija zentuschees šahkmā? Ja. Jaishchir, protams, mahšflinezishts štatishanas weids no teeschas realas un indiwiduelas notihšchanas. Pehdeja war eet leelatōš lehzeenōš pawiršwati, nepilnigati. Pilnigi reala un objektiva atsewischtu peršonu atehlošchana ir eespehjjama, bet dšejai ar to šitpat mas kopibas ka fotografajai ar gles-neežibu. Dšihwē nowehrotu pilnigi nofotografetu raksturu iswešchana, štatistkas dšihwes realisešchana, ir newehrtigata un warbuht ari nerealata ka dinamisti augošchu un toposchu peršonibu iswešchana. No

taħda redseš punkta luhfojoteeš, lauku sehna dwehseleš drama ir teesħam pateeša peeltā gada trimbineeku dšilako emoziju un winu turpmako iħweido-ħchanos kopsūma.

Tā tad tilai trimbineeka dseefmas? Nē. Raini-maħšlineetā eefleħpts ari soziologs, moralistšs un filosofšs. Tapeħz winam ir eefpeħjamš atfe-wiħħtu parahdibu nowehrtet un saħahrtot weelu tā, ka wišs maħšlas darbs un wina iħweētās emoziju saħstarpejās atteezibas ir loti weegli ħabeeħnamas un ħakopojamas atfewiħħtā problemā.

Lihdš ħehim Rainiš ir laidis ħlajā peeuzs dsejotu trahjumus: „Taħlās noħlanās“, „Weħtras seju“, „Weħja neħtas lapas“, „Teē, kaš neaiħmiršt“ un „Gašs un saħtums“. Pirmā bija mirħchanas un ari atdšimħchanas dseefma. Tur religiofi-patriarħalas dšimtas lozektliš, jaunu atšinu peeħritejš, zihnas weens par ŧawu idealu. Iš ŧawa peħrtla iħweeētš wiħš mehģina iħraut aptaħrtni iħ deendufas meeģa, eeinterejet to par ŧawām paħrleezibām. Wiħš ħaħuħminas par ŧawu darbu, bet neidewidibas ħadijumā iħħamišt. Īħiš individualiħma weidš ir raksturiģs preeħš 90 ħadu jaunetteem. Sem wina sleħpjas perħonas noħšimes paħ- weħrtēħhana weħstures notitħchanā. Tur iħħtan weħl patriarħalā zilweka naiwā ħriba taiħit weħsturi, uħbuhwet jauno ħabeedribu peħz ŧawa plana uħ weenu raħweenu. „Taħlās noħlanās“ maħšlineetš iħweē ŧa- ħariģā dseefmā-dramā — atdšimħchanu no ħehi jaunetteiħtā peħimihma, no iħģliħtota, ar zehleem nodomeem apweħtita inteligenta neiħbeħģamām liģām. „Selta twaitā“ wiħš atteħlo to loti ŧaħtiģšs ŧaħħdšinajums, ħimboldšs...

„Weħtras seħja“ ir zihnas dseefma. Tur atdšimusiħħaiš mostas pawaħara peħrlonōš, pulzejas ar wišām ŧihlām saħlitēm, eet ar waroneem, noħtaħjas pret eenaidneekēm, zihnas. Teēk uħwaretš, bet tagad wairš neiħħamišt, bet, ħalwu sem paħrtahruħħas ħlints palizis, ŧauz: Tomeħr. „Weħtras seħja“ ir atdšimusiħħā noħtiħrināħchanās, noruħdiħchanās dseefma. „Weħja neħtas lapas“ ir „Rluħšās ħraħmatas“ atħaldijums. Ta ir weku naħtš un pirmās riħta auħmas dseefma. Maħšlineetš lauj weenmehħ ħaģħaħlām lapām ŧliħdet ħar laħtāja aģim un taħdā ħaħrtā paħrweēd noģuruħħā zihnitāja ŧtatus no weku maħteš uħ ħaħwu uģuneem. Ta ir meerinaģums.

Pirmeē triħš trahjumi ħaħtaħda atfewiħħtu poħmu. Zihnitāja ŧtats te weħl neiħneēdšas pār ŧilo ħuħras joštu walařōš un meħču un eģeru ħreģħenu auħstrumōš. Un ja wiħš ari „Preeħšħpawawara“ paređš wezās ħulturas ħaħruħħchanu un lauj ħarā ħaitai eefliħbet beģģalibā, tad tomeħr wina domas, ħuħtas un ħriba laujas weegli eerahmeteeš weenā atfe- wiħħtā tautā.

Nule apzereitais dsejotu trahjums ari ir mirħchanas un atdšimħchanas dseefma. Iħtiħģajums raħdija, tā lauku sehns, iħrautš no ŧawu ŧraujo zihnitaju un darba beedru pulla, ŧirģo, domā, aģ ħweħħumā lihds atrod zilwezi, jaunu teħwiģu, ħurā tautai ir tilai weeta, tā atfewiħħtai lihds- teeģiģai weenibai. Īarā ħliħchanas laiķa sehns ŧaudē to ŧiħtumu un

raštura nepilnības, kuras tas peepaturejis un eeguvis no šavas tautas. Tapehž nepeeteek, ja „Ēe, kas neaismirš“ dehvē tilai par trimdineeka dfeesmu un uf ahtru roku eerubrižē tā šautā emigrantu literatūrā. Nē. Rā dfeesmai par atdfimschanu no tautības ligām tai ir tikpat leela kulturwehsfurista nosihme tā „Tablām nosfanām“. Krahjumā asfrahbdatā juhtu ewoluzijai, apwahrična paplašinaschanās ir atteezinama wiśa pilnībā ari uf dšimtenē mihtofdeem lautu un ari jauneem pilšehtas sehneem žihnitajeem un domatajeem. Pabrlaifsee negaiši ir paplašinajušči un padfinajuschi redses aplotu... Bet lauku sehna attihstības gahjeena wehrtiba pahrtahpj pār atšewiščas tautas šleegšni. Atri pahrejo kulturtautu ewoluzijai janoteek išwestā wiršeenā... Luht, tapehž šči trimdineeka dfeesma ir leela dfeesmineeka darbs un nelaujas šašhizinatees lihds emigrantu literatūrai.

„Gals un šahtums“ ir Raina beidsamās mirschanas un lihds ar to, protams, treščās atdfimschanas dfeesma: Leeta tā, ka ari tabdam žihnitajam-žilwekam, tā augstā kalna kahpejam ir šawas „ligas“. Wihš mihl rakatees pa atminām, tās idealijet, nogrint augošas, topošas dabas apbrihnošchanā, šašhkt besdarbigā miblestībā uf šawejeem un winu ščkiru, eelšhkt šihlā darbā, padotees šahpei un išwairitees, bihteos no nahwes un nodotees klufai wišuma apbrihnošchanai. Tas wišs ir žilweziški un laujas šaweenotees ar atdfimuschā lauku sehna buhtibu, eeklaujas ari žilwežē, bet tomehr leelakā waj masalā mehrā, neteešči no wehričh no leela žihnitaja ušdevuma. Šawā beigas dfeesmā Rainiš apšdeed atdfimschanu no šči wišpahrzyilweziškā individualisma daščadām faštahbdatām.

Šrihs galwenee krahjumi ir faštahditi tā, ka nahfoščais šinamā mehrā atfahrto eepreēščejo un šagatawo tablato. Ēe ir kahdas leelakas augšchanas un weidoščanas atšewiščti ritmi. Ušstahditās tešes atzerotees, naw gruhti ušstahditi šči leelā attihstības gahjeena topwiršeenu. Pēšimists-individualists top par žihnitaju, bet paleek šawas tautas behrns, žihnitajs-sehns — par žilweku un žilweks — par jaunās atšinas praweeti-štrahdneeku. Tas ir žekšh kas wed no wežās pilsoniski-patriarhalās pašales, no winas individualistiskās kulturās uf jauno štrahdneezības pašauli un winas eezihnijamo kolektiwistisko kulturu. Warena attihstības dfeesma štan wišpilmigal beigas dšejolu krahjumā. Tapehž, luht, winu lašot eeguhštam druhmu, itkā nahwes eespaidu un tapehž ari pawiršchiba eerauga luhsumu Raina dabā, atkrišchanu no agrat eeguhštām atšinām un peesleeschanos individualismam. Ēeek paščapšnigi išeiktas pilnigi pretejas pateesības. Tas ir obškurantisms. War žeenit un atšihit dšejneetu ar pretejam pahrlēezibām un pašales ušskateem, bet šadulšot wina aišstahwetās idejas un ar ščurnalistrišu ušmahžibu peesawinatees domas kas šaposta un noleeds pašču domu un juhtu pašauli, war tilai nosčehlojama gara kuhtriba.

Peħž apzeretā mahšklas darbā eekščejaš šinteseš ušstahdiščanas un winas eerindošchanas pahrejo dšejolu krahjumu topgredšēnā atlaušču

paščam mahkšlineekam raksturot šawu attihstibas gabjeenu. Do winsch dara dsejoli: „Trihs nahwes un dšihwe“.

Et bahrgais wafars,
Nahf nifnais rihts,
In widu wišs laits
Ir nakti tihts.

Et rudens wehsums,
Nahf seemas faks,
In widu top nošpeefts
Sahktois gals.

Uif diwam nahwem
Wehl treichā miht, —
Rā sehllina akā
Dšihwe triht.

Beigās gribeju wehl greeft laštaja usmanibu uš to, kad un tur šchis mahkšlas darbs ir sehles, tā ari uš wina formu, isteikmes weidu.

Rā pahrejos Raina dsejotu krahhjumōs, tā ari schini ir eespehhjams šasihmet attihstibas gabjeena weetu un laiku. Utzeresimees sehna behghschanu, wina nonahkšschanu šwehšchumā un garo šapnošchnu un klišschanu, tā ari wišs weetu eespaidus, nonahkšim pee slehdseena, la sehna dwehseles drama eesahkās peektā gada rudeni, turpinās nahkšochā pawafari un wafarā un tad ištlan nahkšochōs trijōs gaddōs šinamā Alpu eelejā. Tas bija laiks, kad nemeeru gada ruhša pamafam šasihka, pašuda tā wafaras gaisma rudens miglainā trehflā. Tas bija laiks, kad sehhejs wehro un wehrtē pagahjuhchās rafchās leelumu un rudens klušumā gatawojas uš seemu un nahkšochām jaunām wafaras gawilēm. Tapehž mahkšlineeks nošauzis šawu darbu par „rudens dseefmu“. Spehja šastanot eelšchējās darbības notihschanu ar ahrejām weetas un laika impresijām ir weena no Raina mušas štaisalām spehhjām. Šaur to wišs mahkšlas darbs eeguhft pilnigu weengabalibu un ahreji tuwojas klišfikai triju weenibu mahkšlai. Bet šchis apgalwojums nowed mušs pee šihkalkas krahhjumā eewheetoto dsejotu formas un ari wišpahreja Raina štla wehltreiješās pahrrunafchanas.

Pat šihkalkais isteikmes weids ir japamato ar šatura palihdšibu. Zitas išejas un warbuhtibas naw. Raš atšihft, ka ir mušschigās idejas un wineem peemehroti spezieli isteikmes weidi, kuri tilai daščadās tautās peenem peemehrotaku weidu, taš šahw uš 18 gadu šimtena redšes punta. Winsch eedomajas buht ihšts mahkšlineeks, formas peeluhdšejš, bet faktisti ir brihwas isteikmes weidu ewoluzijas un lihds ar to ari paščas mahkšlas nahwetajš. Šaunas formas un štli ifnirft tilai jaunam šaturam rodotees un tapehž winaš pamatoschānā mellejamas wišpirms tās juhtas, domas waj darbības šihkalkā notrahšā, turu wina išpausch.

Dee tahda ušflata turoteeš, šcho rindinu rakštitajš domā, ka ir jau eeguhft atšlegha apžeretā krahhjuma ihpatnejšās formas ištlaidroschānai. Ta jamellē augšchējā lautu sehna attihstibas gabjeena wiššihkalkōs eelofōs, bet topnoštanojums, protams, galwenā pamatidejā.

Noveenā krahjumā nav Rainis ļāvi kollel ismilinajis džejas, kas
 til tuvu stāw tautas džeefmai, nekur wina glefmas, salihdina-
 jumū un wispahrejais statifšanas weids nav til weenlahrēdi un muhsu
 tautai ihpatnejs kā taiņi nule apžeretā. Fata-Morganas pirmā Latwijai
 weltitā dalā un ari paščas džeefmas beigās wiņsch top par wisflaistato
 mahkfligo tautas džeefmu, lahda jebkad ir rakstīta. Novehrēchanās
 no dainu motiweem wispiļnigatā mehrā noteek „Mehrtōs aif mahkoneem“
 it sewischi treschā nodalījumā, tur lauku sehns eerauga zilwezi un winas
 attihstibu weizinoscho darbu. Tur džeja mutulo kā dšhwibas katls, tur
 wina lihdsinas pafaulplāscham orkestram un filosofa domigai runai. Pa-
 teesibā ari schahds kopnostanojuma pamatojums ar aifrahbijumeem uš
 atsewischkeem poņneem ir par plāschu. Kas gribēs isdarit rakšigu formas
 istirsajumu, terfees pee tatra atsewischta dzejola, mehginās to kā mofaitas
 gabalinu eespeest lauku sehna itreisejā attihstibas palahpē. It
 tad wiņsch sajūtis zil flāists un mahkflineeziski nostanots ir
 schis krahjums.

Pats par sevi saprotams, ka ari pahrejeem krahjumeem ir ļāws
 atsewischls faturam peemebrōts stils. Tikai telpas neatļauj atšihmet
 wina itreisejo nokrahju. Lahds usflats nebuht nerunā preti tai domai,
 ka wineem wifeem kopā ar pahrejeem mahkflineecta darbeem ir ļāwa
 pamattelpa un lihds ar to ļāws ihpatnejs isfeikšmes weids, jo pamat-
 stils war titt warjēts lihds begalibai un peemebrōts itreisejam
 faturam.

„Agumi un nakti“ klajā laišot, mahkflineeks pats atšihmē ļāwu
 dramu par impresionistisku. Nav man sinams, tura kritika spalwā
 Rainis top par simbolisti. Eesahkot rakstīt wina darbu analises,
 schi apžerejuma autors peenehma abus nosautumus ad facta, kā pareifis
 eeguwwumus. Plāstisko, salihdsinajumeem pahrbagato isfeikšmes weidu
 fastanojot ar atsewischta mahkflas darba faturu, winam šklita, ka džeju
 un dramās lafot gar azim pastahwigi slihds salihdsinajumi jeb
 simboli, zaur to wišs mahkflas darbs eeguwa impresionistiska-
 simbolisma nokrahju. Wairatus satarigus istirsajumus isdarot,
 schis usflats sahla mainitees, jo israhdijās, ka plastiske tehli, weidoli
 satahrtojas juhtu pretstatōs turi waj nu tuwojas waj attahlinajas,
 un beigās iswehrschas weselā weenibā. Lahdā lahrtā isfeikšmes
 weida smagumu punktis pahrwetojees no impresijas un simbola jeb
 eespaida un salihdsinajuma uš kontrastu jeb pretstatu un sintesi
 jeb fastanu.

Dagahjuschā gada „Wahrdā“ Antons isfeiza domās, ka Raina
 mahkflas stilam neesot wehl atrāstis pareifis nosaukums. Schis nesagaiditais
 eerosinajums pamudinaja ari scho rindinu rakstītajū atgāzitees no lihds-
 schinejeem apšihmejeem. Wina toreisejā doma atradās pee nupat aif-
 rahditeem „kontrasta“ un „sinteses“ pastahwigas leetofšanas. Eewehrojot
 to, ka pirmee weenumehr isstān nesaraujamās sintesēs kā ari daudsu zitu
 jau schi gada „Domās“ klajā nahkuschu eemeļu deht, paliku pee beidsamā

un nokristīju Raina īsteiksmes weidu par saskanu, harmoniju maģīslu jeb sintetīsmu.

Ja lihdš šchim presē natv parahdijuschees protesti pret šcho nošautumu, tad tahdi beš schaubām tiks publizeti. Un wina autoram buhs tam japekriht aiš felošcheem eemešleem. Leeta ta, ka Raina pretstātōs un saskanās īšwirsitee salihdšīnajumi un īmpresijas mainās, turojās un attahlinās, īsteidami pee tam weenmehr tās paščas pamatjuhtas atšewiškū nosta-najumu. Peemešram, ja salihdšīnajums A šatura šinamu pretstātōs štatītu juhtu, tad nahlošchais weidōls B šatura ari kontrastus, bet wīnu atšahatums, nokrahša ir mainījusēs, žaur ko pati juhta eeguhšt mašleet šawadu nostanojumu. Tahdi šawus īsteiksmes lihdškelus šahahrtojot, Rainis eewed mahkšlā daudš šakarīgās kustiņas, pluhdumu. Uš Raina dšejas nefapratejeem wina tapehž atšahj tihri dekoratiwu un nefakarīgu eespaidu. Dašchi no wīneem redštur titai īmpresijas, no lauku dšīwes nemtas glesnās un tihru ritumu. Pilšehtas putekļus peeeļpojūšchees, wīni uššchir Raina dšejotu krahjumu, laša un juhtas tā sem šala kola ritmiškī burbutojōšcha štrautina malā. Weentahriči, glesnaini, bet nepareiši...

Tā tā weidoli šahahrtojās rindās, atšewiškōs gredšenos, ritmōs, tad dabīski, ka wīnus šakarīgi īšjuhtot ir jāišjuht šinamas juhtas, weidošchānās attīhštība, ewoluzija. Ne sintetīsmš, ne kontrastīsmš neīsteiz šchi Raina dšejas formali-estetiškā pamatwīlzeena. Lihdšigi truhkumi ir ari wīseem nošautumeem. Pareišam apšīhmejumam tas ir jāišpausch. Daudš noderīgākš par eepreekšchejem buhtu ewoluzionīsmš. Tās mašakais šaturetu gribu dot šakarīgām pretstātōs ušmeštām weidolu rindām peemešrotu wahrdū un īsteiktu to nefaraujamo weenību, kas ir štarp Raina dšejas šaturu un īsteiksmes weidu. Wīnšch pilnīgi īšpaustu ari tās eeshmes, kurās eš gribēju atšīhmet ar sintetīsmu, jo katra ewoluzija noteek pretstātōs un nonahšt pee weenības.

Jau wairakkahrt ir tījis ašrahdītš, ka Rainis ir attīhštības dšejneekš wīšpīrmš. Ari „Šee, kas neašmiršt“ wehl reiš īpīhdōšchi apšīprināja šcho ušstatu. Tīta ari rahdītš, ar tahdeem formaleem paneh-meeneem wīnšch to šafneedš. Ari wežās mahkšlas štolās, šahlot no wezroman-tīšma, runaja par laita un weetas mainu, juhtu luhšumeem, par pšicho-logīšku tapšchānu, tīta ari apdšeedata ewoluzija nepahršpehjamōs ditrambōs, bet formali-estetiškū īsteiksmes weidu attīhštības tehlošchānai radīja Rainis. Luhl šapehž šchēetas, ka „Šee, kas neašmiršt“ un pahrejo dšejotu krahjumu autora wahrdū reiš mīnēs weenā rindā ar Rantū un Laplašū, Darwīnu un Šekeli un Martšū. Rahda nošīhme pīrmeem dīweem košmogonijā, otreem dīweem organīškā pašaulē un treshcham weenam ekonōmīškā pašaulē un šabeedribā, tahda muhšu dšeesmīneekam formali-estetiškā poešijas un mahkšlas pašaulē. Wīna atradumam ir leela nošīhme. Wīnšch ir dewīnpadšmitā gadu šimtena mahkšlu pee pīldījumš un lihdš ar to atwer īsteiksmes weidu ewoluzijai jāunas nepahrštatamas perpekšīwes. Bet par to žitreiš, daudš plašchak...

Rā ņhi rakſta noſlehgumu, atļauju ņew minet pantiau, kurā jo ņkaidri
iſſkan kluja, neŶapraſta autora gruhſtirdiba un ari paŶĶapmeerinaŶĶanāŶ,
ta wina atradumam buhŶ reiŶ naht deenas gaiŶmā.

Lai ŶabruhŶ bruttin wiŶŶ uŶ weenu:
D o m a un z e e Ŷ Ķ a n a pahrwar wiŶu;
Lai pamatu iŶraut Ŷem Ŷahjām draud,
IŶdŶehŶt tautu, kurā a u g w e e n Ŷ:
Mirusdeem lemtŶ ir augŶĶhā zeltēŶ;
Lai Ŷtraume Ŷ l e h p j a Ŷ Ŷem leduŶ un Ŷeemas:
Par maŶu laitu ta iŶnahtŶ laukā;
Eo maŶo laitu taŶ weenŶ wehl paleet, —
Un eŶ lai ŶtumŶtu, ta eŶmu weenŶ?

Ja. Tai Ŷtraumei buhŶ naht laukā un palitt par tāŶ ŶĶĶiras
kopihpaŶĶumu, kuraŶ ideologijas un leelāŶ nahtotneŶ eeroŶinātŶ muhŶu
weentulāiŶ lautu ŶehnŶ ir rahdijis, ta leelāŶ gaĶjejaŶ, pamatŶĶĶiras
juŶĶĶanaŶ weidam ir eeŶpeĶjamŶ atrāŶt peemeĶrotu eŶtetiŶki-formalu
iŶteitŶmeŶ weidu.

1913 gada juijā.

Wirseeni latweeschu presê

Wisi pastahwofschee latweeschu laitraksti un schurnali ir wehl jauni. Inemot „Rigas Alwisi“, „Schwiji“, „Semtopi“ un „Saunâs Latw. Alwises“, wisi wini radufchees pehz revoluzijas. Gan „Dfimteneš Wehstnešis“, „Saunâ Deenas Lapa“, „Leepajas Altbals“ un „Latw. Alwises“ flaitas par wezakeem isdewumeem, tomehr ne ar pilnu teešibu, jo neween winu tagadejee nosaufumi, bet ari isdeweji, waditaji un wirseeni ir leelakâ waj masakâ mehrâ zitadi. Gan ir jau pagahjuse latweeschu preses 100 gadu jubileja, tomehr winas pateesâ wehsture sahtas tikai 60-tôs gaddôs, bet ihstâ attihstiba tikai pehdejôs gadu desmitôs. Zo gadus 30 atpakal latweescheem bija tikai kahdi 3, 20 gadus atpakal kahdi 6, 10 gadus atpakal kahdi 13 periodisti isdewumi, bet tagad to jau pahri 40!

Cewehrojams, tad nu tas, ka naw nemas isprotams, lamdehl tagad latweescheem laitrakstu til daudš. Wajadšibas pehz til daudfeem nekahdâ fina naw. Un ari ar sawu faturu daudši nekahdi newar ne paslaidrot, ne attaisnot sawu isnahsthanu un lamdehl wini isnahl, kam wini kalpo un ko wini grib. Šif peleki tee ir, bes krahsas, bes tendenzes, bes idejam, bes wirseena, bes rakstura, til lihdsigi weens otram, pilditi ar isgreesumeem no leelakeem laitraksteem. Šhis laitrakstu wairums un pelekums ir jaunlaktu parahdiba.

Kad wahzu mahzitaji Elberfeldts, Treus un ziti isdewa pirmos latweeschu laitrakstus, tad no to satura flaidri bija redšams, kas tee ir un ko tee grib. Tee gribeja latweeschu semneeku pamahzit un mudinat uf deewbijigu dšhwoschanu, tas ir — klausit un kalpot leeltungeem un mahzitajeem bes kahdas turneschanas, ar wisleelato uszihtibu winau mantu wairot, eestlatit winus par augstakeem radijumeem, furu usdewums ir tikai pawehlet un fureem weenigi peekriht baudit pasaules labumus, bet fewi eestlatit par femakeem radijumeem, furu usdewums ir tikai kalpot un semes gruhtibas zeest, sagaidot par to atmaksu un laimibu tur augšâ. Wehl raksturigi ir tas, ka sçhee pirmee isdewumi to isdewejeem neneša peinas, turpretim teem bija jamakâ wehl klah un drošchi ween isdeweji nespehja maksat un nemakšaja no sawas kabatas, bet makšaja „augstâ“ un „schehligâ“ muifschneeziba. Šâ tad sçhee pirmee isdewumi nebija

pelmas isdewumi, bet tee kalpoja sinamai idejai, sinams, tahdai, kura fastaneja ar isdeweju un pabalstajaju interesem. Tahds pat isdewums bija „Latweeschu Awises“, kuras ishteniba usflatomas par pirmo paleekamo laikrakstu latweeschu waloda, jo minetas mahzitaju Elberfeldta un Treu'a „gada grahmatas“ un „lapas“ neisnahza nezif ilgi un tapehz nehahdu leelaku eespaidu neatstahja. „Latweeschu Awises“ paschas par jewi leezinaja, ka winam esot „deews mutē un deews sirdi“, ka winas gribot padarit latweeschus par „deewa behrneem“, winas sneedsa „kristigas mahzibas“, garigas dseefmas, spreditus, rakstus par „to melno paganu misioni Afrika“, par zuhku baroschanu un semes topschanu. Tas mahzija, — ka latweescheem muhscham japaleet neisglibtotu bauru lahrtā un ka isglibtiba un taisniba peekriht tikai wahzeescheem. Altal latram bija redfams, tillihds winsch eestatijas „Latw. Aw.“ faturā, kas tās par laikrakstu un to tās grib. Altal tās nedewa šaweem isdewejeem pelnu, bet prasija peemakfu un scho peemakfu dewa wahzu muischneeziba, jo tās tāpat kalpoja schis muischneezibas interesem. Tāpat to isdewaji bija wahzu muischneeki un mahzitaji, t. i., winu nodibinatā „Latweeschu literaturas (heb latweeschu draugu) beedriba“.

Tapehz pateesiba naw pareisi, ka latweeschu literaturas wehsurneeki latweeschu rakstneezibu un latweeschu awischneezibu saht ar scheem isdewuweem. To wahzu muischneeku un wahzu mahzitaju isdotas grahmatas un laikraksti nebija un newareja buht latweeschu grahmatas un laikraksti. Tee bija un palita wahzu isdewumi, kaut ari tee isnahza latweeschu waloda. Ir sawadi, ka muhsu lihdschinejee „literaturas wehsurneeki“, ka Teodors Seiferts, Lihgotnu Jehkabs, Pludons un Klausinsch, to peenahzigi neischtir un neatstihmē.

Par latweeschu laikrakstu gluschi newar usflattit ari „Mahjas Weesi“, kursch fetoja „Latw. Awisem“. To isdewa Ernsts Plates, pahrwahzots latweetis, kura pehztetschi gan usdod, ka winsch esot bijis ihsts wahzeetis un no Wahzijas eezelojis. Bet pats winsch sawā laikraksta runaja par „šaweem mihtajem latweescheem“. Schis laikraksts sawa wirseena sinā maj ischtihras no „Latw. Awisem“, lai gan par wina waditaju pehz dascheem wahzu mahzitajem nahza latweetis Ansis Leitans. So ari Leitans bija audsis tais paschōs wahzu muischneeku un wahzu mahzitaju sludinatōs usflattōs. Atschtihrās „Mahj. W.“ no „Latw. Aw.“ gan ar to, ka to neisdewa wis mahzitaji un muischneeki „idejas deht“, t. i. sawu intereschu labā, bet tas bija pirmais latweeschu laikraksts, kuru isdewa weitalneeks (grahmatu drufatajs) pelmas noluhā.

Dirmais pateefais latweeschu laikraksts ir tikai „Peterburgas Awises“, kuras sahla isnahht Peterburgā 1862 gadā. No tām tikai war rehhtinat latweeschu awischneezibas gadus. Tās neween isdewa un wadija latweeschi, turi par tabdeem ari affinās, bet tās ari kalpoja latweeschu semneekem, bet newis wahzu muischneekem un mahzitajem. Tapehz ari wahzu mahzitajs Schulz „Latw. draugu beedribas“ šapuljē par „Pet. Awisem“ tā šinoja: „An tad trita ta ugunsbumba ar leelu sprahdsenu latweeschu

dsihwē un augstus un semus ta dimdinaja us partiju zihnu, kuras karstums titai tad rima, tad schis meteors pabrspahga. Bet krituschais afmens dsili eespeedās latweeschu semē un gul us tās wehl tagad it smagi."

Tā spreda par „Pet. Aw.“ tee pašchi laudis, kuri isdewa „Latw. Awifes“. No tam redsam, zit preteji war buht laikrakstu wirseeni un loma tautas dsihwē un zit aplam ir schis abas awifes latweeschu rakfneezibas un awischneezibas wehsture eewetot blakam. Ko „Latw. Awifes“ sludinaja par peellahjigu un pasemigu dsihwoschanu, to „Pet. Awifes“ nosodija tā tumfonibu, bismanibu un kahrtlwahzeetibu. Latw. Aw.“ mahzija latweeschu semneekem titai winu „peenahkumus“ pret wahzu muischneekem un mahzitajeem, bet „Pet. Aw.“ mahzija wineem winu teesibas. „Latw. Aw.“ mahzija semneekem labaki semi un lopus topt, lai tee waretu leelatas nodewas matsat, bet „Pet. Aw.“ to darija tadehl, lai semneeku pašchu labllahjiba peeaugtu. „Latw. Aw.“ mahzija semneekem, ka wini titai muischneeku un mahzitaju deht ir pašaulē, bet „Pet. Aw.“ mahzija, ka wini pašchi ari ir zilweki, ar tahdām pat zilweku teesibām. „Pet. Aw.“ mahzija semneekus ismantot jaunos semneeku litumus, šaprašt šawās interesēs, domat pašcheem par sewi, eepirtt semi un kluht patšahwigeem un brihweem, netizet nehahdeem mahneem un alli neweenam neklausit, bet pašcheem domat un zenftees šaprašt dabās un dsihwes parahdibas. Tadehl garigu dseesmu un sprediku weetā „Pet. Aw.“ ineedša rakstus par dabās šinatni, par zitu semju, walstu un tautu brihwaku un labatu dsihwi. „Latw. Aw.“ aisstahweja pašahwoschās netaisnibas, patwaribas un nebrihwibu, šlaweja wezos „labos“ laitus un wehlejšās pat atgreesi wezu laitu kahrtibu, turpetim „Pet. Aw.“ apšaroja dsimtbuhščhanas atleelas, usrahdija muischneeku nelikumibas un prašija reformas, wežās kahrtibas atzelschanu un leelatu brihwibu. „Latw. Aw.“ latweeschu semneekem tā augstako tikumu sludinaja padewibu leelungeem un mahzitajeem, „Pet. Aw.“ sobojās par roku laiššchanu un šwahrtu sluhpšišchanu, par kešeleščhanu bahnizās u. t. t.

Ta bija pirmā ideju zihna Baltijas awischneezibā, pirmais partiju naidis un pirmā šchiru preteschību isfeitime latweeschu rakfneezibā. „Pet. Aw.“ wihi, tā Kr. Barons, Juris Allunans, un ziti, pirmee tā šauktee „tautifec“ darbineeki un awischneeki ir šawās rakstās par walstis pamateem, par lauschu schirām, to atteezibām un šadsihwes litumeem isfeituschī tif daudš pareišu, ištī demotratistī domu, ka wehl tagad daudšas tās ir pareišas un wehlatee, ari tagadejee tauteešchi, tās eestata par dumpigām.

Tapehž naw to brihnitees, la wahzu muischneeku un mahzitaju, wifu to „latweeschu draugu“ azis schis „Pet. Awifes“ bija kaut tas ahrlahrtīgi breešmigs un nejehdšigs, un wini darija wifu, kas winu spēhļos stahweja, lai aissanetu ta isplatiščhanos Baltijā un panahktu to slehščhanu. Bet winu spēhļos stahweja daudš. Winu rotās toreis wehl atradās wifa weeteja pašchwaldiba, administrazija, pašts, teefas u. t. t., bes tam wineem bija jau toreis loti labi šatari ar galma un waldbibas aprindām Peterburgā.

Tapeh3 konfistorijas un awischneezibas suhd3ibas nebija weltigas un „Pet. Aw.“ tifa aisslehgtag drihs ween un winu darbineeji wajati. Wiau muhschs bija ih3s, tomehr eespaids leels, tik leels, ta warbuht neweenam wehlatam latweeschu laitraktam. Apbrihnojami ahtri jau tautā isplatijas sina par winu isnah3schanu un negaiditi peeauga winu lastaju skait3, ta ka winas buhtu pilnigi atmaksajuschās un leeliski usplankuschās. Winas modinaja wisleelato interesi tautā, tura winas lasija ar aizrāuschanos. Pilnigi pareisi tapeh3 Schulzs spreeda, ka winas d3ili latweeschu semē eespeeduschās un guf tur it smagi. Attaisnojās d3ejneeta wahrdi: tas sposchi nogahja, atspihd wehl ilgi.

Leeki buhs peeminet, ka „Pet. Aw.“ neisdewa nekahdi kapitalisti un ka winu isdeweji par petnu ir nedomaja, bet tas bija wisih3stakais idejas laitrakt3s.

Nelaitu „Pet. Aw.“ peh3tezis bija „Baltijas Wehsne3s“. To nodibinaja Bernhards D3hritis, ih3s latweetis un wisi lihds3strahdneeki tam bija no jaunās latweeschu inteligenzes: skolotaji, studenti, ah3riti, adwokati. Ari to neisdewa petnas noluh3a un pirmā laikā tas ari petnu nedewa. Tapeh3 to tā idejas usnehmumu pabal3tija ari Rigas Latw. Beedriba ar saweem lihds3skeem, pa dakai gan ari weentah3rschi tapeh3, ka D3hritis schai beedriba bija noteizej3s. Beedriba ar sawas Sinatribas Romisijas lihds3skeem maksaja „goda algas“ „Balt. Wehsn.“ lihds3strahdneekiem (tahrtigus honorarus toreis wehl nepasina) un sneedsa pabal3tu D3hritim drukatawās eerih3schanai. Wehlat gan D3hrita usnehmums iwehrtās par selta bedri winam un wina weitala beedreem un mantineekiem.

„Balt. Wehsn.“ bija „Pet. Aw.“ peh3tezis laita sinā, bet ne peh3 gara. Ari „Pet. Aw.“ liktenis tapeh3 wiau netehra. Turpretim wina wehlatā attih3stiba no masas nedelas lapinas par leelu un eenesigu deenas un sludinajumu lapu raksturo wiju latweeschu pilsonibas un liberalās inteligenzes attih3stibu.

„Neprah3tigo“ peterburd3eeschu weetā, kuri sawu demokratisko ideju dehl maitaja sawu karjeru, nahja „prah3tigo“ mahmulneeziskee dishwihri, daschadi eerehdni, adwokati, nam3fainneeki un weitalneeki. Ar lih3schanu, skopumu, taupibu un ari semneeku krah3schanu laba teesa no laukeem Rigā eenah3tjcho semneeku bija tikuschu pee turibas un smalkas d3isihwes, lauku krod3ineeki, muischu wagari un d3irnawneeki ari no semneeku grascheem bija jau tā eed3ihwojuschees, ka wareja sawus dehlus „kreiz3folā“ suhtit un pa teem likt studet par mah3tajeem, ah3rsteem un adwokateem. Wairums to gan pahrgahja pilnigi „lungu kahrtā, t. i., pahrwah3ojās, bet dala saprata, ka wehl eenesigaki palikt par latweeschu „leelungeem“. So semneekiem, kuri eepirka mah3as, nah3ās daud3 prahwotees ar muischneekiem un wini tatschu negahja pee pahrwah3ota adwokata, bet gan pee „tauteescha“. Un tautis3tos adwolatus schis semneeku prahwas padarija drihs bagatus, jo wini nekautrejās zirpt prahwineekus, jik ween wareja, bet pee tam wehl ferdi nostah3bija par leeleem tautas aiss3ahwjeem. Sewischi spilg3s kauna traips „tautis3ko adwokatu“ un dishwihru wehsture

ir fenatora Manafeina rewīšijās leeta. Wini iſgatarwoja ſemneekēm lahdur luhgumrakſtu, ko eefneegt ſenatoram ar aifrahdijumeem par weetejām ſemneetu wajadſībām un nepezeeschaamām reformām. Echahdu luhgumrakſtu, gandrihs weenada ſatura, eefneedſa Manafeinam waj wiſi pagafſi. Manafeinam uſfritiſ rakſtu weenadais ſaturs, waihs iſtaujajis, taſ to ſaſtahdijis, dabujis ſinat, ka Rīgas adwokatī, un paintereſejees ari, zil tee par to nehmufchi. Iſrahdijees, ka tee no ſatra pagafſta nopheſufchi prahwu ſumu par weenu un to paſchu rakſtu. Suma bijuſe tabda, ka Manafeins lizis pateikt tautiſkajeem adwokateem, ka tee eſot neleſchi.

Prahwoſchanaš ar muiſchneekēm, petiziju rakſtiſchana un braukſchana deputazijāš uš Peterburgu eeneſa tautiſkeem darbīneekēm labu naudu un tamdehl tee to loti weizīnaja. Bet zihnitees par ſemneetu teeſībām tur, tur taš neko neeneſa waj pat apdraudeja tauteeſchu karjeru, no ta wini ſargajāš, tā no ugunis. No „peterburdſeeſchu“ demotratīſkeem eekſtateem winoš wairš nebija ne wehſiſ. Biſmanību un lahrkhwahzeetību neween aiſtikt ſargajāš, bet wahzu meetpīſonības dſihwe kluwa „tauteeſcheem“ par idealu un paraugu. Lautenbachs-Zuhſminſch ſawā „Pagalmā“, neilgi iſnahkufchā latweeſchu pīrmā „famiļiju ſchurnalā“, kurſch gribeja buhtlatweeſcheem taš patš, kaš wahzu meetpīſoneem ir ſalkanā un dumjā „Gartenlaube“, drukaja romanuš par latweeſchu ſtudentu famīleſchanaš ar wahzu muiſchneetu meitām un ſtudīnaja, ka ſtudejuſchee latweeſchu ſemneetu dehl eſot tahdi pat ariſtokrati, kā wahzu muiſchneeti un tapehž warot gan prezet winu meitaš. Par latweeſchu mitologiju winſch rakſtija tapehž, lai parahditu, ka „muhſu, godš deewam, tagad loti deewbijigā tauta ari bijuſe deewbijigā leiſchu-latweeſchu zilts“. Latweeſchu tautāš progrefu winſch zitadu neſīnaja, tā nedaudš turigo un ſtudetō latweeſchu eedſihwoſchanaš muiſchāš un latw. ariſtokratijaš nodibinoſchamu. Otrā latweeſchu ſchurnalā, „Auſtrumā“, kuru ſahka iſdot wirſkſkolotajš tautētiš E. Welme Maſkawā 1885 gadā, zītš tautētiš, mahž, Rundſīnu Rahrliš beedinaja latweeſchuš no prahta iſglīhtības, jo ſīnaſchanaš zilwetu „uſpuhſchot“. Tapehž wajagot dſihtees titai pehž ſīrdſiſglīhtības un deewbijības. Bet „tauteeſchu“ uſſtatuš par walſti, par paſtahwoſcho eelahrtu un par latweeſchu apſtahkēem iſleiz Apſiſchū Behlabš ſawāš „wehſtuleš iſ tehwijs“ tai paſchā „Auſtrumā“. Winſch tur apraud ſuduſchōš wegoš laikuš un iſgaiſtoſcho baſnizīſkumu, bet preezajaš par paſtahwoſcheem politiſkeem apſtahkēem (taš notika leelā reakzijaš laikmetā) rakſtībāmš: „tagad walda po wiſu leelo kreenu walſti brihwiba, un ar gudru ſīnu iſſtrahdati likumi ſargā iſweenu no nepareiſaš pahreſiſtibāš.“ Kaš tā domaja, newareja, ſīnaš, ſapraſt ka latweeſcheem ir tahdaš politiſkāš praſiſtibāš, ka wīneem iſzīhnamāš teeſiſtibāš. Un ari wehlat ne „Auſtrumš“, ne „Balt. Wehſtneſiš“ naw domajuſchi modinat latweeſchuš un aiſſahweēt winu wajadſiſtibāš, bet titai zentufcheeš toš meegā aijat. „Auſtrumš“ mahža putnuš iſbahſi, gulamoš ſīnenuš iſſchubt, ſneedſa wahzu ſelloš mīleſtiſtibāš romanuš, preezīnaja tautu, ka winai ſawi ariſtokrati, ſawi profefori, ſawi mahžitaji, ahriſti un adwokatī, un ſneedja to bilditeš, Kriſchjahnā Ralmina giħmetneš iſplatiija deſmiteem tuhſtoſcheem tautā

dseesmu swehtku laikā, lai gan winsch bija tikai leels fraschu waronis un kaut kahdi sawu karjeru upuret lautas labā nekad nebija i domājis.

Tā beigās Latv. Beedribas „tauteschi” ar wiseem wīnu isdewumeem, kā „Balt. Wehstneši”, „Pagalmu”, „Rotu” un „Austrumu”, pilnīgi atgriešanās pee „Latw. Awischu” wahzu muischneeku un mahzītaju sludinateem ufstateem un tikai aif neapraschanas schee muischneeki un mahzītaji no fahkuma skatījās ar neustizību uš Rīg. Latv. Beedribu. Par to ari wehslat starp wīneem nodibināšanās tahda draudisiba, kura pastahw jo projam. Bet „Peterb. Awischu” idejas un idealus schee „tauteschi” neween aismirša, bet pat aptaroja. Wīni nemahzija tautai apsminatees, un aistahwet sawas teesības, wajadības un prasības, bet mahzija lihshanu kā augstako politisko gudribu. Ar pateizības, padewības un uštizības telegramām un deputazijām wīni domajās uslabot latweeschu stahwofli, bet palihdseja tikai wahzu muischneezibai aistawet un nowehrst daschas kreewu publikizistu (Samarina) un daschu weeteju kreewu gubernatoru eekustinatās reformas, jo wahzu muischneeziba wareja waldbibai norahdit, ka tauta ir tik loti meerā ar paschawoscho eekahrta un tapehž nekahdas reformas naw waja-dsīgās. Un kuras reformas nahza, tās isnahza latweescheem wehl par launu, peemehram, tautskolu pahkreewoschana, pee kuras tautiski skolu inspektori un „patrioti” bija wehl palihdšigi. „Tauteschi” sawu karjeru ar wīnu to gan nodroschinja un „tauta” bija wīneem pee tam palihdšiga kā atks aitu bars.

Wār eedomatees, žif nitni bija tauteschi pret teem, kuri atmodinaja un sludinaja atkal „Pet. Awischu” idejas, kuri norahwa maškas scheem tautescheem, atklahja wīnu wīnu meetpilsonibu, ismanibu, gkehwohibu, paschlabuma wehlešchanos ar tautisku fraschu palihdsibu. Tahds „dum-pineeks” bija Juris Waters ar sawu „Baltijas Semtopi”, kuram palihdseja wīna lihdsstrahdneeki, ahrsemēs studejoschais Puhžischi Gederts (tagad fabrikants un kreditbeedribas direktors G. Eilenbergs) un Adolfs Allmans ar asu satiru. „Tauteschi” wajaja Materu un wīna laitrastu, žif ween spēhja, lihds ari wīnu materieli isputinaja.

Somehr nejudā „Pet. Awischu” demokratisklās oposīcijas gars. Behlās neween atsewischklas personas, bet wejela schkira, kura tautas teesībām un prasībām lika atskanēt un kura usjahā to wahrdā karu neween pret „Latw. Awischu” isdewēju un pabalstitaju aprindām, bet ari pret „tautescheem” un wīnu „Balt. Wehstneši” un „Austrumu”, kas staigaja „Latw. Awischu” pehdās. „Pet. Aw.” protesta gars, wehtru un dšinu laikmets atdšima „Deenas Lapā”. Ta atkal žihnijās pret meetpilsonibu, pret — melnshawrtscheem, pret tautissteem dischwihreem un weitalneekem, ta atkal tautai mahzija saprašt wehstures gaitu, walstis dšihwi, schkiru atteezības, femato aprindu stahwofli, wajadības, prasības un teesības, mahzija, ka tauta tikai pate sew war palihdset žihnitees par sawām teesībām, bet ne leenot un lozotees. Tapehž ari pret „Deenas Lapu” un wīnas waditajeem sazehlās atkal kahjās wīni tumšchee spēhki, tikai schoreif wīnu starpā galweno lomu spēhleja muhsu paschu „tauteschi” ar saweem

„preekščstahwjeem“ Peterburgā. „Deenas Lapu“ flehdša, tāpat kā „Pet. Awifes“, un winaš darbīneeki dabuju zeešt wehl wairat, nekā „Pet. Aw.“ darbīneeki. Seetumōš wini išehedejās, trīmdā gadeem nodšihwoja, taflu no dšimtenes un sawu karjeru upureja sawām idejām un tautas mīhleštībāi, ar kuru tee sawā awiše tomehr nepawīšam neplahštijās, tā to „tauteešči“ darija weenmehr sawās.

Ar to buhtu išeimēti galwenee latweešču awišeeneezības wīseeni preekšč rewoluzijās. Iti laikraksti, kas wehl parahdijās, kā „Tehwija“, „Wahrds“, „Rīgās Awife“, Leepajas „Latweetis“, „Jaunās Latweešču Awifes“ wairat waj mafat peešlehiās „Baltijas Wehštnefim“, t. i., bija tahdi pat pa daļai tautištās reakzijās ideju nešeji, pa daļai pektās išeewumi. Kā ihpašchs moments atšihmejamš Dr. philos. P. Sālīšča laikmets latweešču šchurnalistikā. Wina rolās nahža wežais „Mahjas Weešis“, wiņšch dibināja latweešcheem otru šchurnalu „Mahjas Weeša Mehnešchrafsču“ un wehlat wina wadibā nahža ari atjaunotā „Deenas Lapa“. Išeeweš wīšeem šcheem išeewumeem bija Ernsta Platēš firma jeb Arnolds Platēš. Dr. Sālīšcham leeli nopelni latweešču rakštneeku un awišeeneeku stahwofla ušlaboščanā, jo wiņšch eeweda teem kahtīgus honorarus. Lihds tam tautištee awišču išeeweji žentās rakštneeku un laikrakstu lihdsštrahdneeku darbu nostahdit par tahdu atklatības goda darbu, par kuru nemas atlihdšibu nedrihštot prasit, ne nemit, jo tas buhšchot šchim darbam par aptaunojumu. Bet kā adwokati, kā banku direktori un kā redaktori šchee pašči išeeweji litās toti labi famakatees. Dr. Sālītš nu eeweda žittautu kahtību ari pee mums, ka ari rakštneekam peenahštās par katru sawu darbu atlihdšiba. Gan „tauteešči“ pret to uštahjās, tāpat ari dašči rakštneeki, peemehram, Andr. Needra, un sobojās, ka ar famakju tatšču newartēšchot peešpeešt rakštneekus rašchot, tomehr jauno prinzipu bija špeešti eewehrot ari „tautištee“ išeeweji. Sareem išeewumeem Dr. Sālītš peešchēbra sinatnes un mahštās popularišešchanaš rakšturu. Wiņšch žentās pluhdinat latweešču tautā Walar-Eiropas jaunlaidu idejas un uštatus un ar to fatrižināja muhšu tauteešchus, tūri gribeja latweešchus turet kā Rinas muhri eeshlehtus, lai tauta joprojam meerigi dušetu, strahdatu, kalpotu un klaufitu žaweem „tautištajeem wadoneem“. Tā sawā sinā Dr. Sālītš ari turpināja „peterburdšeeshču“ tradizijas, kaut ari ne ar tahdu žihnas un protesta garu. Dr. Sālīšcham wina išeewumu wadišchana bija idejas leeta, lai ari praktištajam išeewejam bija titai weikala noluhši.

Tā lihds rewoluzijai wīšu laikrakstu išeošchana bija weegli išeetuma, un tee išnaha waj nu kā sinamu ideju un zenteenu išeitejeji waj pektās noluhša.

Rewoluzijas gabi latweešču awišeeneezību pilnīgi išjauga. „Baltijas Wehštnešis“ peepešči palika demokratištš un progresiwtš, „Deenas Lapa“ pahragahja tahdas naudas šabeedribas rolās, parahdijās tahds klerikali-tautištš mahžitaja Rosena „Apštats“, bet peepešči pahrwēhrtās par raditalu laikrakstu un nosuda, parahdijās adwokata J. Kreizberga „Dšimtene“ un nosuda, parahdijās Dr. Sālīšča „Laitš“ un adw. R. Širšcha

„Špehts“ Jelgavā un arī nojuda, parahdijās „Latvija“, kura sauzās par latviešu konstitucionēli-demokratiskās partijas organu, bet savā pirmā numurā (redaktori: šv. adw. Fr. Alberts un šv. adw. W. Samuels) apšveiza šoda ekspedizijas, ka tās atšvabinašot semi no revoluzionareem un nešišot wišem ihsto brihwibu, Leepajas „Latweētis“ no tufšas un seklas lapeles pahrwehršas par špilgti progresiwu, bet par wišam leetām — Peterburgā peepeschi saht Oskars Rahwisch isdot „Peterburgas Awises“ beš eepreekšejas zensuras, kas latweešceem lihds tam kaut kas pawišam neparastš. Sahtumā tās wada Rud. Blaumanis, W. Olavs un Andr. Needra tautišti progresiwā garā un tās atrod tikpat dšihwu atbalsu, kā wežās „Peterburgas Awises“. Bet tad Rahwina ahrfahrīgi nekahrīgās šaimneekošanas deht tās saht nekahrīgi isnaht un wiši trihs pirmee redaktori aiseet. Wadibu ušnemas šv. adw. J. Ansbergs, bet wina wadibā awises eet tahtlak leja, lihds 1905 gadā tās saht wadit N. Steins un R. Duzmanis Peterburgā un S. Mars Rīgā un revoluzijas gadā to lastajū škaitš sneedsas pee 30,000 un to eespaids ir ahrfahrīgš. Lihds ar revoluzijas trišchanu triht arī winas. Revoluzijas laikā isnaht ofizielš un legals Latvijas sozialdemokratijas partijas organs: „Peterburgas Latweētis“ un „Deenas Lapa“ isšludina semi arī par sozialdemokratisku awiši. Abas awišeš šlehdš uš wišem laiceem lihds ar tara šahwokka eewešchanu un šodu ekspediziju eenahšchanu.

Revoluziju pahrdšihwoja tikai nedaudši laikraksti, jo leelais wairatums latweešu prešeš dšihwoja lihdsi tautas žeribām un zenteeneem, išeiza tautas proteštu un prasības. Šapehž tos šlehdša. Palika neslehgati tikai tahti pretrevoluzijas isdewumi, kā „Rigas Awise“, „Šehwija“, „Šaunās Latweešu Awises“ un šchauri špezielais „Semtopis“. Gan Leepajas „Latweešcha“, „Baltijas Wehšmešcha“ un „Deenas Lapaš“ weetā nahža ziti laikraksti, tikai ar ziteem nošaulumeem, tomehr isdeweju un redakziju šastahws pee tam grošijās šamafam tahta mehra, ta winu pehžtetšchi ir leelata waj masala mehra ziti isdewumi.

Ša tagadejeje laikraksti ir wiši pehžrevoluzijas laika behrni. Windš gan parahdas arī agrako laiku tradizijas, bet ir nahzis arī klahš kas jauns. Ugraklš laiklš laikrakstš waj nu kalpoja šinamai idejai waj wina isdewešš tikai gribeja ar to pelnit. Šagadejo laikrakstu wairatumam ir pawišam ziti pamati un noluhši. Šeem beeschi naw ne wirseena, ne arī tee atneš isdewejeem pelnu. Šideweji maksā teem pat klahš, bet naw šklaidri redšams, kahtas idejas deht wini to dara. Beeschi pat naw šinams, kas ihsti tee isdeweji tahti ir un tee taišni šlehpjas no atklahšibas un lastajeem aiš kahtas „šabeedribas“ waj kahtas formelas nenofišnigas šersonas wahrda.

Šapešihmē, ka apšlatami mums šchoreiš ir tikai tā šauktee politištee laikraksti, bet ne zitu šugu prešeš organi. Šo tagad mums beš politišteem deenas, pahrdeenas un nedelas laikraksteem wehl ir arī wešelas grupas šprofionelu (lauššaimneezibas, peensšaimneezibas, širdšneezibas, fotografijas juhrneezibas) un religijas (pareištizigi, lutertizigi

un baptistu) isdewumu, bes tam daschi schurnali bes teeschi politiska un fabeedriska rakstura.

Kas fawads pee muhsu laitraksteem ir neween to nesinamee isdewoji ar winu nesinameem noluskeem, neween to daubsums (peemehram Leepaja 3 deenas laitraksti, Jelgawa 4 pahrdeenu laitraksti), pelekums, masa isichtriba, grubti nojakamais wirseens, bet ari ta fawada neofiziela zensura, turai daufsi laitraksti un to redaktori padoti. Laitraksti leedfas beeschi drufat un nolluse to, kas pehz to wirseena teem buhtu taisni jabrukā un jazel gaisma. Un atzeltās ofizielaš eepreckschejās zensuras weeta stahjusēs tahda tā neofiziela zensura un bes teem noteikumeem, kuri atrodami prešes likumōs, redaktori rehtinas wehl ar nesin kahdeem ziteem, nesin ka doteem noteikumeem. Tee pawisam neisprotamā fahrtā beeschi ween neatsauzas uš notikumeem un jautajumeem, kas ustrauz un nodarbina plaschas aprindas un turus laitraksti nemas newaretu noklusēt. Un tikpat beeschas ir pretrunas laitrakstōs starp to, kas rakstis weenā numurā un otrā, pat starp weenu sleju un otru.

Lai wišas šchiš jaunlaitu fawadibas un parahdibas muhsu prešē šapraustu, jaškatas pahri muhsu semeš schaurajām robeschām un jaecklatas to walstu un tautu prešes attihstibā, kuras mums ir wairaf waj masaf preekschā. Ka tahdā zelā wišweeglafi iiprast muhsu dšihwes wirseenus, to tagad jau wišpahr atsihst. Tee laiki ir pagahjuschi, kad muhsu „tauteeschi“ eedōmajās, ka katrai tautai un tā tad ari latweescheem ešot šawi attihstibas likumi. Tagad šaprot, ka to, ko pahrdšihwojuschas ahršemju walstis un tautas, nahtas un nahksees wairaf waj masaf pahrdšihwot ari mums.

Watar-Eiropas prešē tās parahdibas, kuras muhsu prešē tikai šakhschās, jau pašihstamas daubšus gadu desmitus un tur pret tām pazehluschi šawu balši jau daufsi atklahtibas darbineeiki un publižisri. Rā weeni no pirmajeem un eewehrojamaaleem protestetajeem pret Wahžijas prešes iswirribu ir minami wahzu un ari starptautiskās strahdneetu kusribas un sozialdemokratijas tehwi R. Markšs un F. Lafals. Markšs ir teizis eewehrojamos wahrduš: „Pirmā prešes brikwiba ir ta — nebuht weikalam.“ Bet Lafals šawā pašihstamā runā 1863 gadā starp zitu ir spreedis tā par Wahžijas to laitu preši: „Preše tai attihstibas palahpē, kurā ta nonahkuse, ir wišbihstamalā tautas eenaidneeze; toteef' jo wairaf bihstama, ka ta uštahjas ar aissegtu seju. Tās melkulibu un titumisko pagrimšchanu nekās žits newar pahrspeht, kā weenigi warbuht tās šapraščanas truhšums.“

Markšs un Lafals runaja par weikala preši, kuru šauz ari par bulwaru preši. Pareišaki winu šaukt par kapitalisma preši. Wišwairaf tahda attihstijusēs Franzijā un tapehz frantschu isdewumus mehds peewešt kā peemehrus, kad par šcho preši runā. Parišē ir 20 galwenās awišes un winau atžionari pateesibā ir Franzijas wadoni un waldoni. Wiša republikas lahtiba, wišpahrejas wehleščanas teesibas u. t. t. kalpo wineem, jo tauta dara to, ko wini tai eestahsta. Wišiplatitakās ir „Petit Parisien“, „Petit Journal“, „Matin“ un „Journal“, kuras kopā

iseet ap 4 miljonu eksemplaros, tā ka sem to eespaida atrodas lihds 10 miljonu Franziijas eedfihwotaju. Tapeh3 saprotams „Matin“ galwena redaktora isteizeens, ka wina redaktora treh3ls esot Franziijas trona wehrts. Ar to nu schis awises eeguwuschas tabdu milsumu abonentu („Petit Parisien“ ap 1,200,000!) un to tas wineem sneed3?

Wispirms ar sawu lehtumu. „Petit Parisien“ numurs ir 6—12, pat 36 lappuses leels, bet maksā titai 2 kapeitas, ar to, sinams, naw ne papirs samakfats. Tā tad isdewejs awisi „dahwina“ faweeem lasitajeem, jo pascham ta maksā divi lihds trihs reises wairak. Kā tas nu isflaidrojams? Kas samakfā istruktumu un dod wehl awisei winas 1^{1/2} miljonu franku leelo gada pelnu? Mehds atbildet: sludinajumi. Teescham, to ir wisām schim lehtajām bulwaru awisēm loti dauds un tee eenes ari tabdu miljonu. Bet ar to wehl nepeteek ne tuwu. Wehl awisei ir tahdi 2 miljoni franku zitu eenehnumu. Tee eenah3 par to, to awise raksta sawā redakziijas dalā un ko ta nokluse. Samakfati naw wis weenigi awises sludinajumi, bet ari eewadraksti, sinas par notitumeem, apskati par daschadeem tirdsneezibas un ruhpneezibas usnehmumeem, birschas sinas, sinas par daschadu atziju un zitu wehrtspapiru kursu kriechanos, zelschanos un isredsem, jaunu isbewumu apskati un kritikas, sinas is mahkflas un mahklineeku dschwes, teatra un zitu mahkflu kritikas u. t. t., u. t. t. Kas nu ir tee makfataji?

Wiswairak leelee bankeeri, birschu un naudas wihri, tee, kuri ar wehrtspapireem, atzijām, ari ar daschadām prezēm un usnehmumeem spekule. Wini zenschas uspirkt atzijas, daschadu walsfu aisnehmumus un zitus naudas papirus par semām zenām un pahrdot par augstām, tā pelnot bef tahda darba miljonus, waj ari nodibinat tahdus jaunus usnehmumus un to atzijas eesmebret tautai par leelu naudu. Tas nu ir eespehjams titai ar preses palihdsibu. Bantu wihri tamdehl mehds par leelām sumām nomat leelo awischu tirdsneezibas un birschas sinu nodalu un tur tad wini eeweeto tahdas sinas, tahdas wineem patihk. Ja wajaga tahdas fabrikas, waj zitu usnehmumu atzijas udsiht augschā, raksta deenu no deenas, ka schim usnehmumam darbs wairojas un pelna aug. Ja grib tahdas walsis aisnehmumu papirus pazelt zenā, raksta slawas dseemas par schis walsis apstahkleem un kredita spehjām. Bet ja grib dsiht semē, tad raksta atkal otradi. Wisweeglat wisu papiru kursus le3ā nodsiht ar kara baumu islaischānu. Tamdehl ari wisu tautu bulwaru prese tit beechi mihl standinat par gaidamām Eiropas kara breefmām, „mahkoneem“ austrumos, reetrumos, „nopeetnu stahwolki“, „konfliktēem“ leelwalsfu starpā u. t. t. laisch par klājā aplamas sensajonelas sinas, ko daschu latweeschu laikrakstu ahrsemju nodalu waditaji tad sawā gara aprobeeschotiba zih3igi un tizigi pahrdrukā kā leelu pateesibu un gudri wetschi nopeetni apspreesch pee alus glahsem. Bet gadu no gada bulwaru prese kladsina par scho Eiropas karu, kad tas birschu leelspetulantēem wajadsi3s, titai nekad tas neis3elas un ari neis3elfees. Lai birschu spekulazijas leelbankeereem isdotos un lai wini waretu miljonus pelnit, ir wajadsi3s, lai buhtu labi dauds

multu, kuri tos pašaudē. Uvīsem nu pee tam japalīhds. Wīnām javīlina ari masee laudīs nodotees bīrščas spēlei. Masee laudīs, kuri druftu eekrahjuschī, laša awīšēs, jil daudš weens waj otrš nopelnījis bīrščas spēkulazījās, un ari tīl labpraht gribetu pawairot šawu krahjumīnu, lai nodroščinātu šawas wezuma deenas. Un Franziā tahdu krahjeju ir daudš. Daudšās bankas „naht wineem pretim“ un palīhds wineem ar wīsmasatām sumām eesahht spēulet bīrščā. Bet īnabhtums pa leelatai dalai ir tas, ka wīni saudē tos paščus masos krahjumus, un tee eetek leelbanteeru labatās. Noteek tas tapehž, ka masee spēkulanti pehr parastī tītai tahdus naudas papirus, kuri pašchlaik želas un jau labi augstu lahpušchi, jo wīni domā, ka tee zelsees joprojam un tā wīni nopelnīs. Ar to papīri teesčam lahdu laitu želas wehl wairat, eewehrojot leelo pīrzeju škaitu. Bet tas noteek tītai tīl ilgi, lamehr leelbanteeri ir par augsto zenu šchōs papirus īpahrbewušchi masajeem spēkulanteem. Kad tas notizīs, leelbanteeri ar bīrščas un nopirkto awīšču palīhdību atkal nodsen uš reiši papīru ženas semē, lai waretu tos par lehtu naudu atkal atpirkt atpatak. Nu bankas praša no masajeem spēkulanteem, lai wīni šedš saudejumu, bet wineem wairat šwabadas naudas naw un tapehž wīni saudē wīšās šawas eemafšās. Beš tam masee spēkulanti fabīhštās no kurša trīščanas un ari pašchi tuhlin šteids pahrdot šawus dahrgi pirktoš papirus, baidīdamees no tablatas kurša trīščanas un wehl leelateem saudejumeem. Tā īnabht, ka masee spēkulanti papirus dahrgi pehr un lehti pahrdod, bet leele banteeri dara otradi, un ar to maso lautīnu eetaupijumi eepušt nēdaudšo banteeru plāščajāš labatās, par mīlioneem šabeesjuschī. Bet awīšēs par šaweem pakalpojumeem ari šanem mīljonūs. Tā tahda Parīšēs bulwara lapa par šawu tīrdsneezības un bīrščas šīnu nodatu no Parīšēs leelbanteereem šanehmuse 80,000 franku „nomaš“ gadā. Bernara un Rarantje „Industrijas wehrtību špezialbanta“ dalot šawu pektu uš pušem ar „Petit Parisien“, par to šchi awīše šīrdīgi pabalstot šchīs bankas pašhtumus un bantai ar to ari toti labi ejot.

Ar bankām tuwōš šakarōš šahw ari daščadu walštu aīšnehmumi. Kad lahdaš walstīs waldbība aīšnemas ahršemēs naudu, wīna to aīšnemas no lahdaš banku grupas, pee tam bankas nēdod nēlad pilnu sumu, bet tītai apm. 90 pret 100, nedroščatām walstīm tītai 80 un wehl masat. Bet bankas tad no šawas pušēs aīšnehmuma papirus eesnehre tautai, atkal eegalwōdamas nopirktās awīšēs, ka šchee papīri toti droščhi, nes labūs procentūs u. t. t. Un tā ka ahršemju walstīs teesčam malkā par šaweem aīšnehmumeem leelatus procentūs, nekā Franziā parastīs (Kreewija malkā par šaweem aīšnehmumeem 4—5 proz., bet Franzijas bankas par noguldījumeem malkā tītai lahduš 2 proz.), tad tauta ari eegulda šawus eetaupījumus šchahdōš šwešču walštu papīrōš, bet pehr tos jau par pilnu zenu waj par pahrmalkā. Starpība atkal eetek banteeru labatās un ta atkal eet mīljonōš. Atri paščas walstīs, kurās Franziā mehds naudu aīšnētees, malkā pašahwīgi leelas sumas weetejai presei, lai ta šlawē šcho walsti un wīnas papirus, bet nolūšē wīšās behdīgās parahdbīas

walsti, kà dumpjus, nerasku, sehrgas u. t. t. Samdeht beeschi ween leelà pajaules prese nokluse leelus notikumus. Pee walstu kutuleem presef peestaitamas ari nodewas, kuras Monako waldneeks maksà lahrtigi Parises un zitu leelpilsehtu laitraksteem par to, lai reklamè wina Riwjeran un wina Monte Karlo dabas jautumus, ari Monte Karlo spehles elli, kura waldneestam eenes tit leelu petnu, bet lai nokluse wisas daudfas paschnahwibas un zitu postu, kuru rada schi spehles elle. Franzijas prese ween dabon no Monte Karlo elles 2—3 milj. frantus gadà. Tàpat ar bankeerem safarà stahw wisadu fabriku, dselsšzelu, kanalu un ziti leeli usnehmumi. Kas tahdus ussahf, teem neubht pascheem naw wajadfigàs naudas, bet wini luhfo naudu sadabut no tautas, wilinot to ar gaidamo leelo petnu jeb diwidendem. Pa leelatai dalai aij wiseem usnehmumeem slehpias tomehr bankeeri un wineem atkal palihgà nahf nopirkta prese. Kà spilgatee pee-mehri minami Rotshilda ribziba ar Seemetu dselsšzetu Franzijà un Panamas leeta. Rotshilds usnehmàs sagahdat dselsšzela buhwei naudu, t. i., ispumpet to no tautas kabatàm, pats sew par to panembams lauwas teefu. Lai tauta dotu naudu, t. i., pirtu dselsšzela atzijas, bija tàs jareklamè prese. Tad nu Rotshilds maksaja awischi isdewejeem un redatziju lozektuem pehz ihpaschas taksas. Par notizi sibtumu nobatà „dahwinaja“ 5 atzijas, par rakstinu awises widù 20 atzijas, par eewad-rakstu 50 u. t. t. Atzijas ari gahja ahtri augschà, bet tad Rotshilds tàs atkal pehfschni nodfina lejà, par lehtu naudu atkal atpirta, atkal usdfina un dahrgi pahrdewa, tà ka galu galà nopelnija weselu pusmiljardu! Tà zehlfes Rotshildu un zitu schiddu bankeeru bagatiba. Titai no maso lauschu kabatàm ta isstrahpta ar pehrtamàs preses palihdsibu. Un wispah titai ar maso lauschu krahpschenu, issuhfschenu un ar spetulazijàm ir raduschàs leelàs birschu, ruhpneczibas, bantu un zitu „karalu“ bagatibas, bet neubht ne ar darbu un taipibu, kà to muhsu tautistàs lapas mehdf stahstit weenteefigajeem lastajeem. Panamas kanala usnehmums 1887 lihdf 1889 gaddès ispumpeja no tautas kabatàm wairakus miljardus, kuri eetezeja bankeeru kabatàs, un beidsàs ar leelu bankrotu. Wisa schi milfigà krahpschana wareja notift titai ar uspirktu waldibas wihru, fenatoru, tautas weetneeku un preses palihdsibu. Prese dabujuse apmehram 65 miljonus. „Temps“ isdewejs, fenators Hebrars ween 2 milj., „Figaro“ un „Petit Parisien“ pa pusmiljonam, „Journal des Debats“ 240,000 frantus, „Gaulois“ 150,000, „Lanterne“ 200,000, „Radical“ 280,000, „Paris“ 180,000 un ari wisi ziti isdewumi, to redaktori un lihdfstrahdneeki. Tif toti „nopeetnais“ schurnals „Revue des deux Mondes“ fanehmis par weenu paschu rakstu 20,000 frantus. Kahda leelata Parises atziju banka ismaksajot presef if mehnesi pahri par 1 miljonu frantu. Daschus gabus atpakal, kad Franzijas waldiba atnelma klostereem to leelos ihpaschumus un ufdewa kahdam Duezam tos pahrdot, lai walstis kase fanemtu flaidru naudu, wehlat isfradizàs, ka Duezs bija aptrahpis walsti par kahdeem 6 miljoneem. Ari winsch bija to spehjis titai tapehz, ka samaksajis awisem 150,000—200,000 frantus, lai tàs nezet gaismà wina ribzibu. Schai paschà nobatà minamas

ari naudas, ko awises sanem no daschadeem fabrikanteem, isgudrotajeem, weikalneekem u. t. t. par raksteem awischu redakzijas datā, kuri reklamē wīnu fabrikatus, isgudrojumus, usnehumumus, weitalus u. t. t.

Eeweerojamas sumās Franzijas pehrkamā prese sanem ari no waldības un politiskām partijām, jo waldischana un politika ari ir titai weitals... Lai tiktu pee waras waj to paturetu, wajaga peekriščanas wehletaju starpā. Un tahda wisweeglati eeguhstama ar daudš isplatitas prešes palihdšibu. Samdeht ministrijās, atšewišchki waldības wihri un partijās maksā leelas nobedas bulwaru preseī, šewišchki wehleschanu laitā.

Bes tam šchi prese leelas labi šamaksates par tām reklamām, kuras wīna taifa daschadeem statuweš, musitas un ziteem mahšlineekem. Wišas tās daschadās šinas par šcho mahšlineeku dšihwi un slawejoschās atsautšmes ir šamaksata reklama. Muhsu prese daschlahrt ari pahdrutā ar leelu nopeetnibu šchahdas šinas, lai gan wīnai par to neweens neka nemaksā. Šapat teatri, konzentri u. t. t. titai tad war pastahwet Parise, ja tee labi maksā bulwaru preseī un wīnas kritikeem. Šo ja nemaksā, toš bes šehlaschības nolamās waj wismas noklufēs, un bulwaru prešes lasitaju milšigais skaitš šchos teatrus neapmeklēš. Ari mahšla kapitalisma laikmetā ir weitals. Lihdšigi ir ar jauneem romaneem, stahstu un dšejolu kraħjumeem. Ari par teem kapitalistu prese eeweeto titai pret labu šamaksu kritikas. Kas labi maksā, tas tad ari war šawus isdeiwumus padarit slawenus, daudš pahrdot un daudš nopelnit.

Wišpahr, kapitalisma prešē latra rindina ir šamaksata waj prasa šamaksu un tā rakšta titai to, ko wehlas naudas wihri. Bet tee wehlas titai to: neko nestrachdat, bet baudit wišus dšihweš „šautumus“. Tee wehlas apgreest otradi bibeles teizeenu: kas nestrachdā, tam ari nebuhs ehst. Un tee to ir ari jau sen panahšuschī. Tee ir ari wehl daudš zitus bibeles morales šikumus otradi apgreesuschī, kuras muhsu „šautistā“ prese šludina it kā pašaulē waldoschus.

Šchahdi ir tee awoti, eenehmumi un pašalpojumi, no kureem dšihwo Parises bulwaru prese, wehl atšiznadama šaweem isdewejeem leelu pelnu, lai gan lasitaji dabon šchis awises tikpat kā par briħwu. Šapehš, kuhš, wīnas war buht tit lehtas un ar šawu lehtumu peewillt milšigu skaitu lasitaju. Bet ar lehtumu ween wīnas to nepanahš. Wīnām ir wehl ari ziti peewillščanas lihdselki, jo wīnām jakonturē ari šawā starpā. Apštatistim ari toš.

Wīnu otrs peewillščanas lihdsellis ir peemeħroschanas leelā puhta garščai un kalposchana wīna šellai šinhahribai. Šai noluhšā šchis awises dara loti daudš. Wīnas ustura leelu baru šinotaju, fotografu u. t. t. wišas malās, eerihšo paščas šawas telegrafa un telefona linijas, par ko wīšu isħod daudš naudas, lai titai par wīseem notikumem ahtri un pilnigi šinotu. Špezialtorespondenti ar prahwām algām ir wišās pašaulēš malās un teel šubtiti uš wīšām notikumum weetām. Wišas šinas eet pa telegrafu un nauda neteel šaupita. Šensazonelaki notikumi teel aprakšiti wišos šiktumos, ar daudseem ušnehmumeem, ispušchoti un pahršpibleti.

Tāpat istapschana leelā publi garšchai ir tā, ka zensčas eeguht par lihd-
strahdneekeem flawenus wihrus, wismas kahduš rakstus no tahdeem.
Tahduš rakstus šver ar feltu un titai tas ištaidro, ta leeli sinatnu wihri,
rakšneeki un mahšlineeki beeschi produzejas tahdōs kapitalisma presēs
organōs, kuruš wini nelahdā sinā pašchi neusstata par godigeem. Leelee
wihri reti ir turigi un wini ir špeesti ari tā pelnitees.

Wehl kapitalistu lapu ideweji peemehro šawu wiršeenu, lai tas
peewilltu daudš lašitaju. Wislabat noder te t. š. bespartejistais wiršeens,
jo tahdōs neatgruhsch laštajus, kam ir kahdi noteikti uštati, un ir wis-
patihtamats lauschu wisleelam wairumam, turam naw nelahdu uštatu.
Schis bespartejistais wiršeens mehds buht waj nu mehreni konserwatiwōs,
waj mehreni marxistisks waj mehreni liberals, progresiwōs, mehreni
demokratiskōs, tā nu turā semē wairat tee wehji kuru reiš pubsch. Titai
noteiktš wiansch nelad naw un beeschi ween šaweeno sewi tahdas pat
preteschkibas, kahdas atrodas lauschu leelās masas galwās. Tahdas
bulwaru lapas reiše sneeds Webela gihmetni, dšihwes un behru aprakstu
un reiše kahda tarata, herzogu waj printschu pahra gihmetnes, kahju waj
šaderinaschanās aprakstus, reiše karo pret waldibu par dšihwes dahrdšibu
un leeleem nodokleem un reklamē monarchismu, glaimo waldneekeem un
ministreem, flawejot winiu weesibas, laipnibu, mahjas dšihwi u. t. t.
Sewišchi uškriht šchahda lihschana wahžu „liberalā“ bulwaru presē, bet
muhju tautiskā presē ar leelu žentibu puhlas ari latweeschu laštajeem
parahdit toš wahžu firštu un printschu gihmjus un ištahstīt winiu gimenes
buhšchanas un personigās leetas. Waj tas noteet ar noluhstu waj titai
aiš „tautisklas“ gara nabadšibas, paleel jautajums.

Tapeebist, ka Parises presēi ir lihdšiga Londonas, Berlines, Wines,
Budapestes un žitu ahršemju galwās pilšehtu presē. Winas pehrlamibai
titai ir daschadas palahpes. Weena awiše pahrdodas leelakā, otra
majakā mehtrā. Weenā semē wairat ismanto presē bankeeri, otrā weitalneeki,
treschā politiskī barweschī un waldibas wihri. Wispahr wija ahršemju
deenas presē škaitas par pehrlamu, isnemot weenigi sozialdemokratu
awišes. Šo tās jau žihnas pret tautas apšpeeschanu, mulkošchanu un
krahpschanu. Tās ir noteiktas politisklas partijas, noteikta wiršeena un
noteiktu ideju awišes un talpo tautas atšwabinaschanai, bet naw pelnas
ušnehmumi. Gan ari pilšonu politiskām partijām ir šawi partiju organi,
bet šchis pilšonu partijas ir to pašchu bankeeru, fabrikantu, weitalneeku
un žitu tahdu partijas. Tapehž tad winiu awišes, ja ari nelajās
noprktees no atšewišchteem rebineekeem, tomehr talpo teem pašcheem
laudim, winiu intereseem peemehro wišu šawu šaturu un naw ihšenišā
labakas par pehrlamajām „bespartejistām“ awišem.

Ar šcho presēs pehrlamibu šakarā šahw ari winas pahreeschana
ebreju rotās. Šo ebreju rotās atrodas wišas pašaulēs leelakās bankas
un pašaulēs naudas širgus. Wineem tad ari presē wiswairat talpo
un wini to eegušt pilnigi par šawu. Wini ir leelakee rebineeki un winaš
wismasal špehž kawet laut kahdas idejas, prinžipi, uštati un wiršeens,

jo wineem ir tikai weena ideja, weens princips: zitus aprahyt un isfuhkt. Tāpēhž daschās walfstis ari prese paleet pilnigi par ebreju monopolu. Wīnu rokās jau ir wišas pasaules telegrafa agenturas, kuras apgahdā wīsu presi ar finām, kā Reuters, Wolffa, Budapestes, Sawasa, Stefaniņa, „Associated Press“ Amerikā u. z. Šnehmums ir tikai „Kreewu telegrafa agentura“, kura atrodas Kreewijas waldības rokās, bet ari tā sawas ahrsemju finās pa leelakai dala dabon no min. ebreju agenturām. Šchis ebreju eespaids prese ifeet us wīsu garigo un kulturelo wehrtību apspeeschanu un tautas isfuhkšanu un apspeeschanu no rebineetu puses. Ebreji wišpahr ir kapitalisma spehzigakee preefchshahwi, kuri istopj wišpīlgtafi kapitalisma rījigumu, un nesehehligumu.

Ar wīsu to sakārā shahw ari prešes konzentreschšanās. Arween wairaf isdewumu pahreet nedauds leelisdeweju rokās, jo war aistaupit dauds darba spehta un isnahk dauds lehtaf, ja ifdod reise wairatas deenas awišeš, nedelas, mehnescha schurnalus u. t. t.

Kreewijas galwas pīsehtu prese ari tuwojas stipri ween ahrsemju preseī. Atri te daudj „bespartejiski“ liberalu usdewumu, daudj samakfatu rakstu un daudj pret samakfu noklusetu fakti, ari te par kreewu awišem un schurnaleem usdodas ebreju isdewumi, ari te pabalsta ebreju bankeeru birschas spekulazijas, noklusē wīnu krahpschšanas panehmeenus un wilina lehtizigos wīnu tihkšos, ari te kleeđj par kara breefinām, tad awišeš isdeweji waj naudas deweji spekulazijas noluhkā grib nodsiht kursus lejā. Un ari Kreewijā laudis til mukti, ka wišwairaf lafa schahdus negodīgus isdewumus. Šo preefchgalā gandrihš shahdama ir „Birsh. Wedomosti“.

Rahdā finā tad nu schi ahrsemju prešes iswirtības aina paštaidro pehdejo laiku parahdības muhsu prese?

Peewestee peemehri gan jau bes leelas škaidroschšanas daudseem liks weegli šapraft daschadas nesaprotamas leetas ari muhsu prese. Wišpirnis to, kamdeht un kā paštahw mums laba teesja ari tahdu laitrakstu, kuri neatmaksajas. Tad to, kamdeht laitrakstus ifdod tahdās it kā šlepenas šabeedribās, bet scho šabeedribu ložekli ir pa leelakai dala banku wihri un daschadi usnehmeji. Muhsu banku wihri gan nedsihwo no spekulazijām birschās, jo wini pateesibā ari nemas naw banku direktori, lai gan par tahdeem sauzās. Wini ir tikai sawstarpīgu kreditbeedribu un krahkšau walschu ložekli. Prese wineem tomehr ne masat wajadšiga. Ša prese ir wīnu rokās, tad wini ir drošchi pret katru kritiku un usbrufumeem wīnu šaimneekochanai wīnu waditās naudas eestahdēs. Wini war netrauzeti pašchi ween ar saweem radeem un draugeem ismantot kafu un kreditbeedribu naudu un kluht ar tās palihdsību bagati. Wini war pehž sawas eegribas leegt un atnemt kreditu un pašubinat sawus pretineetus. Wini war ar prešes palihdsību nodroschinat sawām eestahdēm ustijību lauschu masā, majo lauschu starpā, jo masee laudis ir tee, kas to leelo naudu par rublišcheem šanes muhsu kafes un kreditbeedribās. Peelee wihri tikai nem scho naudu laukā un ar to rihkojas. Prese nodroschina wīnus ari pret pretineekteem, kuri grib eesehstees wīnu weetās, t. i., eenemt

labi atalgotas walfchu lozektu weetas, kuras darba neprasa tiftpat ka nekahda. Pirms gada sapultschu laitu katra klise jildina samos laitraktios farus kandidatus. Bet tas par laimi ir weenigais gadijums, tad preses attariba no bankas wihreem parahdas tahda weida, ka wina drukā to, ko wini leel: parasti schis attaribas setas ir tikai tas, ka prese neraksta to, ko wajadsetu winai rakstit, t. i., zeesch klusu, kur wajadsigš runat. Salihdsinot ar ahrsemju preses panehmeeneem, tas, finams, ir wehl masš grehts. Wispahr muhsu preses pahrdoschanās un attariba parahdas wiswairak klufeschana, un samakša ari nenoteek skaidra naudā, bet tikai sludinajumos. Wina noklusē notikumus, kuri nepatistami leelateem sludinatajiem. Literaturas un mahsklas kritika pee mums ari wehl nepahrdodas. Pastahw finams, „sakari“, draudsiiba, klites u. t. t. un tas dara eespaidu us kritiku, bet ta jau wehl naw pahrdoschanās. Politiska dshwe mums wehl maf attihstita un tapehz muhsu preses politiska loma naw wehl eewehrojama. Weena waj otra kandidata eestichana Walfstis Dome nenofihmē dauds un tapehz nopirkt presi weenai waj otrai partijai waj kandidatam naw nofihmes. Weenigais isnehmums ir pilsehtu paschwaldiba. Titt pee pilsehtu „pihraga“: labi algoteem amateem, eenesigeem „podrijadeem“, pilsehtas apgahdat ar daschadeem preekschmeteem u. t. t., tas wilina daudfus atsewischtus zilwekus un weselas grupas. Tapehz mums ir, peemehram, Leepaja laitrakti, kuri nes isdewejeem faudejumus, bet kalpo tikai tam noluhdam, ufturet winu isdeweju kliti pee pilsehtas stuhres.

Weitkala rellama lihds schim pee mums ari maf bija prese attihstita. Paretams eeweetoja weenu, otru rellamas rakstura aishrahdijsumu, atfahrtojoj to paschu, kas jau sludinajumu daļa drukats, bet tas notika bes kahdas ihpaschas atlihdsiibas un tikai aif „draudsiibas“, t. i., par teem pascheem sludinajumeem. Tikai pehdejā laikā usahkis muhsu presi sistematiski kalpinat weitkala noluhsteem. Rahda weikalneetu grupa ar agr. I Wiseneetu preekschgalā, kura saweem usnehnumeem dewuse itkā kooperatiwu fabedribu ahrejo weidu, zenschas eeguht pehz eespehjas waj wisu latweeschu presi sawās rokās un labu teesu ari jau eeguwufe. Tā „Semtopis“ wineem pascheem peeder, wezās „Latw. Awises“ wini nomā, pee „Dšimt. Wehstnescha“ wini lihdsihpaschneeti, ari ar „Tehwiju“ wineem zeeschi sakari un wehl Jelgawas laitraktu labwehlibu wini uftura ar daudso sludinashanos. Schee laitrakti tad nu zenschas rellamet schis usnehmeju grupas laufaimneezibas mashinas, mahskligos mehslus, neufnem laufaimneetu protestus pret winu rihzibu, turpretim eeweeto Wiseneeka kantori Rigā fastahditus „eefuhstijumus no lauteem“, kuros usbruhf pateesām laufaimneetu kooperatiwām beedribām, kas ir agr. Wiseneeka konkurenzes. „Dšimt. Wehstnesis“ tahdu laitu to leetu peekopa tit paprak zentigi, ka fazehla fashutumumu pret sewi plaschās laufaimneetu aprindās, un pats sabijas. Pehz tam tas agr. Wiseneeka weikalus rellamē mafat uskrihtofchi, tomehr turpina joprojam schos tibri privatos weikalus eeteikt lasitajiem kā kooperatiwus un wispahrderigus usnehmumus. Schais daschadās „Ekonomistās

šabeedribās" jau teesčam ņkaitās par beedreem ari laba teefa beedribu un zitu laufšaimneeku, bet tikai wahrda un goda pehž. Wišem teem ņimteem un tuhftoščeem beedru ir pa leelakai datai tikai 10—100 rbl. beedru naudas un wini nebauda pat balfs teesibu ņabeedribas ņapulžēs, bet neleelai priwotweikalneeku grupai peeder wišs wairums aņžiju, un weeniņā noteiņššana un peņnas leelumleelā data. Ja tad nu wini paņči ar to lepojaš, ka winu weifals dodot 10 proz. tibras peņnas, turu paņems aņžionari, tad ar to wini paņči iņpausč, kaņdā meņrā laufšaimneekeem naņkas pee wineem paņrmaņfat tās laufšaimneezibas maņšinas un maņšlīgoms meņslus un kaņdas leelas ņumas no laufšaimneeku kaņatām eetel ņčo weikalneeku kaņatās. Ari wišus tos winu riņhtotos turjuš, dibinatās paņrraugu beedribas u. t. t. naņkas ņamaņfat laufšaimneekeem paņčeem, bet wiši turši, preeņščlaņšijumi kaļpo atkaļ galwenā kaņrtā agr. Biņeneela un zitu nedaudšo galweno aņžionaru weitala reklamai. Lai preše to wišu laufšaimneekeem neween neatklaņtu, bet wehl ņleņptu un reklametu ņčo weitalu, tamwehl weitalu iņpaņšneeki zēņščas eeguņht to ņawās rotās waj wišmaņ ar ņaweem daubšeem ņludinajumeem peelabinat.

Wehl kapitaliņma eespaids muņhu preše ir leelā neņaņstana starp redakņijas un ņludinajumu datu. „Dņimtenes Wehņneņš“, kuram jau tā daudš ņludinajumu, tomeņr drukā lubu iņdewumu reklamas, lai gan redakņijas datā winu iņdewejuš un iņplatitajuš noņauz par tautas ņaņiņtetajeem un kraņpneekeem. Jaņeesiņmē, ka ņčos ņludinajumus eeweeetoja tikai „Dņimt. Wehņneņš“, N. Benjamina un Emilijas Elts „Jaunatās Siņas“, „Riņas Alwiše“ un ari Jelgawas un Wentšpils „tautiņskās“ un „kriņtigi-tikumistās“ lapas, bet progresiwee iņdewumi tos atraidiņa, lai gan wineem tāpat nauda labi noder un ir pat wehl wajadņiņaata.

Šem kapitaliņma eespaida rodas ari daudšo muņhu iņdewumu „beņparteiņši liberalais“, waj pat „demokratiņskais“ wiņseens. Un ir daudš weenteesiņču, kaš ņčahduš „beņparteiņskus“ iņdewumus uņskata par teem pateesibas ņludinatajeem. Kaņdas domas, peemeņram, ņludinaja peņru Riņas Latw. Beedribas Siņibu Romiņijas waņaras ņapulžēs, iņšeneers M. Brusča. Kaņdi neņina, ka aņrseņēs ņčeē beņparteiņške laikraksti wiši ir tee peņrkamee un negodigee, kuri tikai melo un kraņpj ņawus laņitajuš, lai naudas wiņri, ņpekulanti un rebineeki tos waretu iņmantos. „Beņparteiņši liberalais“ wiņseens ari muņhu preše paraņdas leelā pretrunā, jo ta grib wišem iņdabat. Tā „Dņimt. Wehņstn.“ gribedams, tomeņr buņht progresiņw, pabalsta klerikalismu, denunņē progresiņwas beedribas, aplaro briņwpraņtiguš ņkolotajuš un zituš darbineetus u. t. t. Plaņčati par to ir rakņiņis Andrejs Ipiņs ņawā broņčurā: „Dņimt. Wehņstn.“ loma.

Kapitaliņma iņwirtiņbas paraņhdibas preše pa leelakai datai ir tā ņauktās tapeitu awiņes. Tās ņpekulē ar ņawu leņtumu un ņneeds tautai tikai lubas.

Jaunajums tad nu ir tas, žil ilgi tā ees, waj tautai kaņdreis neatweņšees aņis un waj wina kaņdreis nebeiņs laut multotes un kraņptees no peņrkamās prešes? Kaņtrā ņinā ir tas jaņer, jo ja meņš neņizam, ka tauta ņawā aņņinā eet uš preeņču, tad naw weņrts dņiņwot. Tapeņž ari

mehs waram zeret, ka latweescheem, kà samehrà attihstitakai tautai, nedabüs pilnigi eeweeſtees un uſwaret kapitaliſma preſe, bet ka ſpehs paſtahwet un galà nems wirsroku godigi ideju laifrakſti ar noteiftu wirſeenu un programu. Eas tikai tad war notift, ja maſa pabalſta, abonè un laſa newis „muſchpapiirus“ un ſludinajumu lapu maſulaturu, bet pabalſta toſ iſdewumus, kaſ neſ gaiſmu tumſchajam milijonam, bet kaſ muſhu apſtahlòs beeſchi ween ſpehj tikai kà meteors pamirdſet pee tumſchajàm debefim. Bet tàpat kà wezàs „Pet. Alwiſes“ „dſiki eeſpeedàs“ latweeſchu ſemè un wehl ilgi un ſmagi uſ tàs „guleja“, tà ari ſchahdi meteori, kaſ ſpoſchi kriht, wehl ilgi ſpihd un apgaiſmo muſhu dſihwi.

Deſ laſitaju maſas te wehl janahſt ari muſhu rakſtneekeem un awiſchneekeem palihgà. Teem jabuht ideju un pahrlleezibas zilwekeem, bet ne „ahrfemju tipa“ ſchurnaliſteem, kuri atmetuſchi jeb kuru pahrlleezibu un prinzipus kà leektus un kaitigus un kuri tikai zenschas peemehrotees itreiſejàm darba un naudas deweju praſibàm. Awiſchneekeem wajaga greeſtees pee tautas ari ahrpus preſes un aizinat to palihgà uſturet wineem winu uſſſtatu un wahrda brihwibu.

Preſes waru peelihdſina ſeptitai leelwalſis warai. Eſhi wara war aifſtahwet wehrdſibu un tumſibu, bet war ari karot par brihwi un gaiſmu.

1913 g. 15 auguſtá.

Renegati un winu laiks

Ja wīsu semju srahndneezibā un lihds ar to ari latweeschu srahndneeku sčhtirā pehdejōs gadōs ir manama augoti dšihwiba, atmoda wīfās šaimneezīfki-sabeedriškās dšihwes nosarēs un rošiga interese wīfōs garigas nodarbības laukōs, ja srahndneezības ekonomiski-politistā un idejistā nosihme ahtri un srehžigi peeaug, — tad par teem galwas un spalwas darbinee-keem, kas leelu laiku turejās pee srahndneezības, ko bija parafis saukt par latweeschu „demokratisko intelligenzi“, jāfaka pawisam pretejs. Kad wehl nebij nekahdas apsinigas, organifetas latweeschu srahndneezības mafās, inteligenti paschi beedrojās pulzinōs, tā srehdami wingrinajās wehsturiškā materialistima pašchisgahitibā un ar maslotām runām un broščurām un demokratiskeem laitrafsteem raudsija eekustinat sčhtiras neapfinā šnauodoschās mafās. Pagahjuschā wehtras laikmetā wīsu sčhtiru intelligenzes dšihwakā dala gahja waj nu kustības preesch- waj palagalā. Kam no sahtta gala nebij zeeschatu, organifstu sataru ar apsinigo srahndneezibu, kas tur praktiski newareja leelu lomu srehlet, tee, masakais, „idejistki“ fajuhšminajās un juta lihds atwabinašchanās, t. i., galwenā sahtā srahndneezības leetai. Bet tad usnahza ahtrais atpluhdu laikmets, usnahza seemela wehščch un nesaudsīgi sčhtihra graudus no pelawām. Šrahdbijās, ka dauds gan ir aizinatu, bet maf īšredsetu. Šrahdbijās, ka leelākā dala no šwehrtajeem ir weegla un atmetama. Sahtās „demokratiskās“ intelligenzes desertazija, labpahrtigā degradeschanās un publi zelojums us Rannosu. Reakcijas laiks israhdija latweeschu sabeedriškā wehsture lihds tam wehl neminetu tipu — renegatu. Renegats ir tapis par sčha laika simbolu. Šcho rindu noluhts ir atšihmet latweeschu renegata un wina laika raksturigatās ihpaschības.

Renegatu neweenā tautā un neweenā laikmetā naw truhžis. Šhte- nibā tas jau žitai ari nemaf newar buht. Dšihwi pahrwaldoschā sabeedribās dala, „augstakās“ sčhtiras pa laikam zenschas atwillt pee serwis „šemako“ sčhtiru iſgahtotatos un tapehž bihtamatos srehšus, lai weeglat buhtu rihtotees pret palikuschu, neapsinigo waj masapsinigo publi. Un tā tā wīfi lihdselki winai rokā, tad tas winai ari šamehrā weegli išdodas. Burschuasijas dšihwes interesēs ir, lai intelligenzes zeloschana no kreifās us labo puši paliktu arweenu dšihwaka, lai renegazija tā sabeedriška parahdiba paliktu kronista, neiššhtioscha, augumā augošcha. Naw leedsams,

ta ari pate zilvezišā daba favā sinā atbalsta renegaziju: pašchā zilweta mubšca gaitā no jauneklības lihšs wezumam tatschu ar redsama tahda tā ilgstošca, kronišca reakcija, pamafitejš wirseens no špehta uf wahjumu, no špirigtuma uf klušu eesnauschanos — no kreišās uf labo puši. Ir wjadšigs ahrfahrteja ideju dšiluma un špehta, kas lai nesafalst lihšsi meesai, wjadšigi teešchi eedšimti waj eeaugušchi šakari ar šrahdbnezibu, lai burschuafijas selta taufteki neapšchmaugtos un nesawangotu demokra-
tistu inteligentju.

Bet latweeschu renegata tipišā ihpašchiba ta, ka winsch par renegatu palizis kinematografiski ahtri un ka winsch ar wezuma wahjibu šafirdšis wehl pašchōs jaunekla gaddōs. Winsch naw zihnijeēs pret kabrajeem selta taufstekeem, bet pats trauzeēs preti pilsonības firdšwehlešchanai. Lai winu šapraštu, društu japaľuhkojas wina un wina laimeta psihologijā. Domehr jau eepreešch peeminam, ka ari šche ar wišu šcheetamo tizamibu nebuhs pahraf daudš tās „nazonalās ihpatnibaš“, ufuru „waram bušt lepmi“. „Zittauteescheem blakus šahdit“ gan mehš waram šawu renegatu, tā tips winsch ir wehl pilnigaks un šihmigaks. Bet dihdšis un ušaudšis winsch tajā pašchā semē, kur patlaban šakofšneji set ari leelo kulturtautu renegatišms, wina šaknes lelni mirkši zittautu renegatišma ideju awotōs. Franžijas „leele renegati“ ir tās wišujauņakais paraugs, zil tablu war tilt atgreesiģs, burschuafijas nometnē pahrbēhdšis sošaldemokratists inteligents. Wišs leelais wairums latweeschu renegatu eet weenigi praktišu, materieli aprehšnu dšihšs. Bet ja pee tam wehl islasa tahdu rezenšiju par intuitiwo šilofosiju un pragmatišmu waj eekstas tahdā „Logosa“ šehjumā, tad jau beš tam wehl pats redš un war ari ziteem apgalwot, ka tagad wiši prahtigee zilweki atgreeschās pee noskaidrotas metafizikas, pahrlabota klerikalisma un pahraunoto tradiziju dšidrajeem awoteem — ka renegatišms tagad ir waj pats „ihštas“ šabeeđrikti-filofosifštas „išglibības“ augštakais pojms un gala wahrds.

Protams, widejee latweeschu renegati daudš nelaufa galwas par šawu idejišo metamorfosu. Wineem pilnigi peeteet ar to „idejišo“ šankšiju, šo islasa šawu awišchu redakcijas šchefa šwehtwafaru artikēlōs, bet pār wišām leetām jau ar to, šo šlanofschu un tšchautštoschu šanem pa awišeš šases lodšinu. Štarp latweeschu reakšionarajeem lairkafsteem, tā jau parašis, wislogiškal renegatišmu aifšahw un wišatklahat reklamē „Riģas Alwiše“ (peemehram 1913 g. 16 nr.). Šur rakšitais aifšustinošchi širšnigi dšismojas par to, ka tos zeenijamakos zilwekus nesin tā „lehsor“ par renegateem un atritejeem. Šo tursch tad gan „no mums“ jaunibā neefot bijs mullis un šapnojis jaulo zilwezes brihwibas, weenlihšsibas un brahlības šapni? Bet peebreedis apšchrees, ka labat ir raut uf šawu roku. „Ja wini (t. i. renegati) ir wihri, tūri pehž ilgas zihnas un daudš-pušiģeem pahrbaudijumeem muguru pagreesušchi tam, kas tos wihlis, jeb tur tee pašchi ir ruhgati wihlufchees, tad tee eeraugami par ihsta progresfa preešchahwjeem, šakduš til aprobešchoti laudis war pelt.“ An tad nahš tahdu šlawenu, preešchšihmigu „ihsta progresfa“ wihru rinda: Andraišchi,

Krišpijs, Mišterans, Briāns, Struwe, Henkels, Matajs, Werners Som-
barts — un latveešču tautiskās pilsonības seeds un lepnums: Mišelis
Walters un Jahnis Jankavs. Šal, „leparojās savā laikā arī marksiisma
(sociāldemokrātijas) tīklās“, bet nu ir marksiisma un wehsturiskā materia-
lisma galvenie apgašēji. Un pateesham, „višdabiskā pahrveidošanās
ar prahta peeaugššanu ir pahrveešana no freišās pušes uš labo (labo-
šchanās!), bet newis otradi“. Tapehž: „deews palidš!“ wišeem renegateem
un teem, kas winus mihto.

Ra tahda pahrveešana „dabiska“, par to mehš šhe negribam
srihdetees. Mehš wišpahr nedomajam srihdetees ar „Rigas Ņwifes“
prahtneeteem. Bet ja pahrdomajam nu to brihnišklo parahdibu, ka
latveešču zitreisejee demokrātiškee inteligenti til brihnum abtri „peeaugušči
prahta“ un til toti leelā staitā pahrstrehjuschi birgelības nometnē un
kalpibā, tad naht atkal prahta jau šinam leetas. Latveešču preefch-
rewoluzijas demokrātisko intelektu starpā bij leelais wairums šaimneetu
un šihbirgelu dešlu. Pehž dabas šapnotaji-romantiki, šawa laikmeta
dwešimu aiskerti, wini newareja nešapnot „šauko žilwezes brihwības, ween-
lihdšības un brahības šapni“. Šglištibā šelli, šifista un gariga darba
nepeeraduschi, raksturā glehwi, wini newareja neatdšifš, kad ušpuhta šemela
wehšjch, tad tika redšams, ka pašale no šajuhšmigām dšejām un dedšigām
runām ween wehl nebuht nešabta greesšees uš otru puši. Kad tika redšams,
ka demokrātijai jāstahjas atkal šmagā un gaušā iđeenas darbā, roman-
tiškeem peedšišwojumu melketajem tur wairs nebij neta peewiššiga. Ņelaita
dekadentiskā rakšmeezības wirseena wehštore šahšta par šabeedriškā štraumes
malā atšweesta latveešču inteligenta šainošchanu un pahršišwoju-
meem. Šštenibā jau arī dekadenti bij tee pašči renegati, lai arī šahšumā
društu wairak tikai idejiskā šinā. Un tagadejee renegati atkal naw nešas
žits, ka tee pašči dekadenti, lai arī wairak tikai praktiskā šinā. Renega-
žija ir dekadenzes turpinājums, augštakais un pilnigākais pošms. Beš šchi
pošma mums ir tikai dekadenzes pirmejā, neišweidojuschās, bahla šahšuma
wehštore. Pilnigās latveešču dekadenzes wehštures ušdebums ir rakšfurot
pirmdekadenzes un wehšlatās tipus, kuri šawā dšilakā buhtibā gan ir weens
un tas patš, bet kurus dešgan redšami šchir dašchas abrejas eeshmes.
Pirmdekadents arī atpluhdu laikā wehl bij un palika romantikis, kūršč
šajjās ištijees mašu realās brutalitātes un patwarības un tapehž šaweem
dailuma idealeem augšigu weetu melleja netrauzetā individuēlas weentulības
šaktinā. Wehšlakais dekadents-renegats ir jau dauš labak išpratis šewi
un šawu aptahrtini un pilnigati išweidošees; šchauru un nešaidro indivi-
dualitātes jehdšeeunu winsch paplaššchinajis lihdš weselai naziāliskiisma
programai, winsch neplahšas ar širistu weentulību, bet atšlahši peeweenošas
pilsonības kolektiwam un pašlanidamees un šmaididams juhdšas preefchā
tautiskās birgelības praktisku interešču šerrai.

Latveešču renegats ir išpratis šawu laiku un šewi un šawā personā
šneedšis latveešču dekadenzes nepahrprotamu, plastiski weidotu tipu. Un
no ta war redšet, žil aplam dašchu reiš ir domāts par latveešču pirmajiem

dekadenteem. Zif wisai sawada tatschu bijuse wisa ta latweeschu dekadenze! Ar scho wahrdu tatschu parasts apfihmet nihkulibas, pamaftetas mirschanas parahdibas un las ar tam satarä. Protams, no muhsu stahwolla luhfojtees, pahreja no spirgteem demotratistischem zenteeneem uf atpafarahpulu zela arweenu fauzama par nihkulibu, iswirtibu un dekadenzi. Bet latweeschu afhtpilfonibai, femneezi bai un winas intelligenzi, lä to jau Needra aprahdijis, gariga lepnuma netaf naw bijis. Netaf wina naw ilgatu laitu warejuse sawu dshwi lozit pehz tahdas augftatas idejas, bet allafch idejas iswehlejusēs un peemehrojuse sawai dshwes praftei. Ja ari wina daschreis tif loti nopublas apgahft sinamo teoriju, fa idejas isaug no materielas dshwes, tad ar sawu dshwi wina to desmittahrt apfiprina. Latweeschu femneezi ftihpilfonistä intelligenzi wisōs laifōs pehz sawas dftatäs buhtibas bijuse noteikti materialistista. Ari dekadentistä intelligenzi. Ar tautistki-reakzionaro awischi rakftitajeem winai teesiba fazit, fa winas dekadenze naw netafda dekadenze: no nesin tahdeem „fapneem“, no neeeneftigas nodoschanäs deesin tad fafneefsameem idealeem wina atgreesufēs pee wefeliga praftizifma, prahtigä, labi atalgotä amatä — ta jau drihfal iswelefofchanäs, netaf flimiba. Rad wineem pafcheem wehl nebij ne jausmas, uf kureeni wini sehgele, tad flaneja tifai wiswijadu „individuelas brishwibas“ frafchu konzerts, wezatee un gudratee jau fihmeja jaunos mehrfus. Sahnis Sankaws gan wehl 1910 gadä leelifti fchlenbejas par dekadenteem („Winu mahtla“), bet Mikelis Walters jau 1908 gadä runaja par „jauneem peepluhdeem“, par „tifai pirmo zehleenu jaunä posmä“ („Latweeschu kritika“, 106), un tä wehrä leelamas gudribas ziteja Alkuratera fpeedfeenus pret apfinigo ftrahdneezi bu un winas barbariftkumu. Tagad mehš scho jauno posmu redsam „wisä pilnibä“ un ari tos, las zits pehz zita winä farahppjas. Latweeschu renegatistkä intelligenzi no puzzela ir atgreesufēs atpafal pee birgelibas dasch podem; wina ir gahjuse sawu atmodufchos, fpehzigato infinktū dshhta un sawu runigo Mofu fflubinata un wadita.

Bet schee infinktū naw modufchees pafchi no fewis, ne ari Mof pafchi no fewis palufufchi tif wisai runigi. Tahds ir tas laifs, un tahda wina peeplidifchana. Pehdeja atpluhdu laifmetä ir fahlfusēs latweeschu femneezi bas un pilfonibas ftrauja fainneezi ftä attifftiba. Bef wispahrejeem poltitistkeem un fainneezi fkeem zehlonneem tur ari daschi weeteji eemefti: sawas fchfiras un interefchu apfinas noslaidrofofchanäs pagahjuschōs nemeera laifōs, faprata, zil nepeezeefchami pamatigi nobibinatees un nodrofofchinatees pret femato flahnu eepreekfchneparedfamäm eedomäm, bads eefchejäs gubernäs, las pazehla femkopibas produktū zenas, ruhpeezi bas ufplautums, las ifradija dshwollu un namu wajadfbu un augftas ihres, waldfbas labwehliba mafgrunteefkeem, winu beedribäm — un tamlihd. Fihds ar fainneezi ftu nogruntefchanoš un turibu nepeeredfeti ahtri ifauga ari pilfonistkä pafchappina. Walfs domeš wehlefofchanas, pilfchtu wehlefofchanas, lasu wehlefofchanas, femkopju un namneetu un daschadas filantropistkas beedribas, daschadi praftistki kurfi un preekfchlaftijumi

un tamlibdfigi farikfojumi arveenu wairaf pamobinaja latweeschu gruntneetu fabeedriiftoos instinktus. Praktiski nepezeeschamai fchtrās solidaritatei peefaiifitjās latweetim tik wišai raksturiga fabeedriifla godkahre. Raire notiahtees fadšihweš pirmā weetā, wadit publi, komandet un fanemt applausus, tā drudfim libdfiga flimiba pahreyma latweeschu pilsonibu. Bet modernā fabeedriiflā zihnā tagad wairš nepeeteet ar naudas matu ween. Nepezeeschama isglibtiba, inteligenze, lai fawu materialo spehtu itreis leetā littu, lai tiftu uf „tautas“ wadona „pjebestalu“. Wišpirms weze wadoni ir jadabū nost no ta pjebestala, zitadi jaunajem naw kur nofehstees. Wiš tagad tā ir eelahrtojees, ka bef leelām peertiteju un balſotaju mašām fabeedriiflā fazihfēt nešas naw ifdaramš. Barwešchi bef bara noder jofam, ne nopeetnai zihnai. Tapehž latweeschu pilsoniba tik labpraht runā par „koejo kulturu“, „koejām interesēm“ un „nazonalo jautajumu“. Bet lai eegalwotu un iftehlotu, ka „nazonalā leeta“ naw weenigi tikai birgelifto fungu pašchu, bet „wišas tautas leeta“, ir atkal wajadfiiga inteligenze. Nepezeeschami ir runigi, apfweedigi fchurnaliftri un rakfneeki, taš lai pilsonibas leetā pagatawotu wajadfiigo iftahrtni, taš aiifstahwetu pilsonibas interesēs, nodibinatu winas preftiifchu, zibnitōš par winas idejām, werwetu balſotaju pulfus pee winas urnām un starplaitā winai patihkami laiku palawetu. Protamš, ka no sweesta kuptſcheem un krodſineekem par lafu direktoreem un „ftradrateem“ tituſchee pilſoni paſchi neta neſpehž uſrakftit — un tad laika wineem ari nawa. Winu forporazijās ſtolotee dehli latweeschu walodā un rakftibā un wišas tautiifkās interesēs wehl wahjaki neta wežā paaudſe. Pilſonibai ir nepezeeschami wolonteri, taš rakftitu winu awiſēs, runatu ſapulžēs un wišpahri aiifstahwetu winu „idejas“. Ar ſtipendijām, ar maſakām aiifdewu ſuminām, ar paleeleem honorareem, ar algotām weetām un ziteem libdfekleem wina zenfčas pahrdabut ſawā puſē demokratijai atklidufchoš, kaunigos literatus. An winu zenfibai ir rafcheni panatumi. Weifalneejiiftajam nazonaliifmam prediifponetā inteligenze en gros pahreet pilſonibas nometnē, ſalpibā un algā. Runā un rakfta, tā praſa maiſeš tehwu interesēs, pehž komandas ſajuhſminas waj ſehro, kur dſen, tur leen. An aiif tofi ſaprotameem eemesfleem ditti zenfčas ſawu metamorfofu iifftaidrot ar augftām idejiiflām dſinām.

Wiſa ſchalaika dſihwe ir renegatiiftu tendentiifchu pilna. Politifka, fabeedriifla un pſchiffla reakcija wahrgoos un widiifchloš weido pehž ſawa zihnija un libdfibas. An wahrgo un widiifchlo wiſas fchtrās ir leelais wairums. Ra wehtrās laika iiftrauzeta, apmulufufe birgeliba pamaſam atjehdfas un nofehftas atkal polftetā lehntrehflā, par to naw to brihnetees. Zil no toš laikus ſchirgtās darba demokratiijas atklapti pahrrahpuſchees birgelibas puſē waj ſlepus palikuſchi neufstizami un ſchaubigi, taš grubtri ſaftaitamš. Bet muhju tſchakloš galwas un ſpalwas darbimeetus, muhju intelligentōš renegatus jau waram ſahht ſkaiit un regiifret un pee tās paſchas reiſes toš ſhmgakōš druſtu tuwal apluhot. Deladenzes pirmā zehleena waroni ir labi paſihſtami; lai tad ta „wiſkopas tauta“

neet newehrigi garam ari „jaunà posma“ otrà zehleena idejstfajeem pioneereem.

Latweeschu renegati naw apmetuschees sabeedribas un schurnalistikas galejã labajã spahrnã. Tur ir spehzigi awischneeki, neapstauschamajã wadonibã noširmojuschy politiki, kureem saws nodibinats prestischs, sawas tradizijas un pat sawa nobleje; tee drihsal peenem teeschy apšardšibas deenestã stahwofuschy ustizamus lihdsstirahdneekus, bet raيدا prom no sawãm durwim schaubigõs renegatus, zil semu tee ari nellanitoš. Winu pagahne ir pahrak schaubiga, winu pahrwehrschanãs pahrak ahtra un brihnischã, lai „tautistãs“ leetas dschentlementi ar wineem eelajstõš. Laipni uffit uf pleza un šlepus nobersje rofu pee swahrku stubra. Famõsã pilsonistã „oposizija“, ta „prahtigos“ šanem atplehštãm rotãm. Breesmigsajuhšminatã zihnã pret šrahdneezibu weenã pušẽ un tarštã konkurenzẽ pret dabistõ melnsimntneezibu otrã, latweeschu liberali ir laimigi par taru atgreesigu grehzineeku, tas taut zil nodarbinams „progresiwõ ideju“ transportã. „Šimtenes Wehstnescha“ wahrti ir plaschi walã un wišy pahrmahzeji tur teek laipni eemitinati. Un kam uf wišem laiteem naw ruhmes, tee, masakais, uf azumirkli eenahl apšilditees waj nometas plaschajã weesmihligajã nošpahre. Ar dšitu godbijibu „Š. W.“ plaschi atstahsta Almas un Alta Keniu širdigo taifnošchanõs, ta ne wini, ne winu školãs, ne weens winu školneeks nekad neesot bijis pahrgalwigi progresiwõs, un ar zil ašu pedagogistu rihtsti wini pahrmahzjuuschy to weenu weenigo neprahti. W. Slaws, tas ar sawãm „Pet. Am.“ reis šekmigi sagatawoja zetu brihwibas tustibai un wehlat, grehtus nošchehlobams, uf to pehdejo isahrdija un nolika sozjaldemoftratistõ etitu, nu palizis par „Š. W.“ ofzielo šaimneeku un neofzielo eedwehšminataju. Un zitreis demonistã-detadentistais W. Eglits tur nu nahl ar interima lahpišchanõs projekteem un rešnu šaimneetschu idilem. Un Pludons, tas patš Pludons, tas reis dšejoja par zeetumneeka pehdejo gahjeenu, tura dehl awise tika šlehgta, tas patš Pludons nu ar jaweem dšejoteem puschko „Š. W.“ feletonus, labã sabeedribã ar baptistu mahzitaju Fekleri un dšejmu grahamatas pahrlabotaju R. Behrsim! Eil leela ir laika wara un til brihnischki wina wada latweeschu dšejneekus un publizistus — lejuw, aifweenam lejuw.

Bet atstahšim uf azumirkli „Š. W.“ un masõs garus, un peegreesišimees latweeschu renegazijas šimigatãm parahdibãm.

Latweeschu renegatu ziltõstehwõs, taut ari wehl nepeteetõschy atšihts, laitam gan buhš Mikelis Walters, jeb kã winšch patš dachbrihd titulejas: Michael Walter, Dr. jur. publ. et. rer. com. (štat. „Latweeschu trititãs“ pehdejo lapu). Dirmo reis plaschati pašihštams winšch, kã Andrejs Papahrde, nahza ap 1900 g. Šad (— „Austrumã“ 1900 lihds 1902 g.) tika drukatas wina wehstules par „ahrsjemju ratšneezibu“, „Dešihmes pee kahda latweeschu romana“ (W. Eglischa „Rihtra blahšmã“, 1902), apzerejumi: „Par arodneezibãm“ un „Zihnã par badu un tumšibu“. Pehbejais garais, ari atšewišchã brošjurã isdotais apzerejumš wehršts pret toreisejeem maso brahlu aistahwejem, „šklaidrãs, tihrãs

zilvežibas“ sludinatajeem, it ihpafchi pret tautsainneeku R. Valodi, kūršč galā israhdiņās par wahžu agrareešču intereešču un maišes fadabrdšinasčanās aistahwi. Andreja Papahrdes žihna pret badu un tumšibu un winās kareiwjeem pat toreisejo meegaino latveešču fabeedribu uštrauza un auzmirkli fawitnoja — tit dšišč pahrlēezibas spehšs un tahda logita skaneja no Papahrdes raksteem. Wehštulē par arodneežibām winšč runā pār „R. U.“ slaweto renegatu, profesoru Werneru Sombartu, „kaš pirmā laikā glaudās klast wahžu progresiwatām aprindām“, bet pehdejā laikā „naw warejis žiteem faweem katedra beedreem palikt patal. Wahžu burščuafijas fajuhšminasčanās par juhras karašpehtu, koloniju eegubščanu un ahrejeem tirgeem, wišs šchis trazi naw pagahjis ari Sombartam garam. Smalžināis profesora mugurkauls naw isturejis pirmo peedurščanoš no augščas, taš fakumiš. Saumsčhana tahdōš gadijumōš, tā sinams, štinās glihtōš sīhdainōš wahrbdōš. Tā ari šcheitan. Raš drihtštetu domat, tā Sombarts no faweem agrateem idealeem attahlinajeēs! Winšč fawā pehdejā broščurā pat wehl laipnāš pret sinamo šchiru, tā fanās pirmejās. „Meine Herren Arbeiter“ — tam no luhpām neneoet. Bet teikumu widū, šchur tur, tā garam ejot, itā newiščušs ištirituščas peefihmēs, kaš runā gaisču walodu“ („Austrums“ 1901, 336 lapp.). — Tee ir praweetiski wahrbi! Bet toreij jau Papahrde newareja eedomatees, ka peežus, feščus gaduš wehlaš wina mugurkauls kums tāpat, ka winšč tahlu nopakafis sīhdēs pa to pašču Werneru Sombarta eebrautto sleeti. It šewišchli wehštules par ahrejemju rakšmeezibu rahda, žil zeešči winšč toreij glaudās pee progresiwatajām aprindām. Tur ir latveešču kritikā lihds tam neparafši dšila soziologišti-estetiska mahštflaš darbu analize, tibri mahštlinežišta isjuhtas spehja un origineli spehžigs isteikšmes weidš. Ahrtahrtigi laipnš tur Andrejs Papahrde pret „sinamo šchiru“ un pret teem rakšneekēem, kuri „rahda“, kahdas plaišmas un šcheletnes šrahwojas fabeedribā uš wišām pušēm, tā tās atspogulojas daščado šchiru šmadšenēs, kahdas šaduršmes žaur to ižželas un žil aša teek pee šchām šaduršmēm fabeedrištā temperatura“, kuri ženščas „noraut segu fabeedribas trumeem“ („Austr.“, 1901 g. 56) u. t. t. Peefihmēs pee W. Eglišča romana Andreju Papahrbi neinteresē ne forma, ne fabula, bet weenigi tikai „winās satars ar latveešču fabeedristo dšihwi“. Papahrde šlumst par to, ka naw latveešču rakšneezibā lihds tam bijis darbu, tur autors „metis dšilu šlatu pār žihnās lautu, eeurbees ar dšilām domām muhšu šadšihwes dneehšelē“, un ka ari pahrunajamā romanā peršonu darbiba un juhtu pafaulē naw atklahta „kopā ar winās šakareem, ar dšihwes warām“, bet tomehr fajuhšminās par to, ka „Eglišča šahšis grib wiršit dšihwi“ un šwehti škaištas par „šlahbanibu un šiktulibu darbōš“, par „sozialo juhgu“, par „garigo šlogu, kaš tagad draud wišu muhšu kulturas nahštamibu demoralifjet“, par „pastorali-birželifšu garu“, par „reebigu oportunifšimu latveešču šadšihwē“ („Austr.“, 1901 g. 987, 990, 110 lapp. u. ž.). Leefas, no šcheem peemehreem ween jau peeteekofchi škadri redžama Andreja Papahrdes konšekwenta turesčanās pee sinamās „ščhiras“ un wina

kritikas noteikti sabēdrīstais raksturs. Wina sabēdrīstā pabrleezībā un mahtklas šaprātā īsmanami wehsturistā materialisma prinziipi. Wīnsch beg naidā pret wīsu, kas mahtslā raujas nost no dšihwēs un kas dšihwē teezas šekumā, šīhulībā, birgelībā un reebigā oportunišmā. — Šahs bij Andrejs Papahrde kā publižiists un mahtklas kritiiks. Parahdība, kura litās jo šposchata tapehš, ka usnahza til špehji un tapehš, ka latweeschu sabēdrīstā dšihwē bij beesa krehsla. Bet ahtri usnahzufe, ahtri reeteja. Rahdōs peezōs gadōs nonihla Andrejs Papahrde un ta weetā ifrosižās Dr. Niteliis Walters. Protams, naw eespehjamš noteikt, waj Andrejs Papahrde bij adschgahrnais Niteliis Walters, waj otradi. Bet štarpiša štopr abeem ir diametrāla. Šau minejām, ta wīnsch preezajāš par jaunajem dekadentistkajeem peepshudeem, kuri tatšchu pluhda nost no dšihwēs un wīsu rakstneezību gribeja aīšwirsiit klusā faktinā un tad pee birgelības nama durwim. Šajā pašā Walters pirmajā broschūrā ir wehl šīmīgataš weetas: „Deeschais faktors pee mahtklas šajušmas titpat maš attarigš no šchiras, kā žilweta wīšpahreja garigā špehja,“ „war šazit, ta mahtslai ir tendenze štahtees preteschībā ar itdeenīschko dšihwi“ („Latw. kritika“, 1908 g. 82, 83 lapp.) u. t. t. Še jau ir bištami dekadenzes šimptomi. Šalihdīnot ar Andreja Papahrdes raksteem, te manams dihwainš ažu apmīglojums un wirseens šeklumā. Walters wairs neleelas redšot n šinot, ka mahtklas pretīschība itdeenīschkai dšihwei nekad naw preteschība dšihwei kā tahbai, wīšai dšihwei, bet tikai wīnas šinamai datai. Pret weenu dalu uštābdamās mahtsla allasch runā otrās wahrdā. Šagadni noleegdama, mahtsla eet žihnā par nahlotni, un nahlotne gut tagadnē la grauds šemē, kā dihgliš graudā. Raut šahdi nahlotnes ideali war buht tikai tagadnē ifauguīscham mahtslīneekam. In mahtslīneeka tagadne ir wīna laikš un sabēdrīstā aptahrtnē, wīna šchīra, no tām wīna šimpatijas un wīna reebums. Šaišni wehsturistais materialisms ir tas, kas wīslabaki war īffklaidrot ari mahtklas un atšewīschku mahtslīneeku šcheetamo atrauschanos un „pretīschkību“ dšihwei. Šahlumā wareja domat, ka W. Walters leelgabali wirsiiti tikai pret wehsturistā materialisma nesaprātejeem, pahpratejeem un wīltotajeem. Bet drihš ifrahdižās, ta tas tikai tahds maštots eewadijums: Walters noluhš bij apgahšt pašchu wehsturistko materialīsmu, šagrandet un šakompromitet itweena prahtiga tauteescha preeščā. Broschūrā: „Florenze“ (1909) wīnsch jau štati runā par „maršīma logiškām wahjībām“, šalihdšīna maršīfma metodi ar „jaunāko wehštūres šinatni“, rahda, „žit materialīfms maldas, kad tas grib žilwezes attīhštības īspehštīchanā buht weenīgā metode“ un žit daudštahr pilnīgata par maršīfmu ir wahzu liberalo profesoru „jaunatā wehštūres šinatne“, kur galwenā joma peekriht pašīštamai rāšu teorijai. Lihbs ar to wīnsch papīldina ari „jauno“ mahtklas teoriju — proti, ka mahtslīneekš naw attarigš ne no šawas aptahrtnes, ne laita, bet weenigi tikai no šawas īhpatīejas krahu šajuhtas un dšīnas: „aptahrtnes eespaidi gulstas tikai uš itdeenīschteem gareem un wahjeem talanteem“, „šaimneezīftee špehkti mahtslu nenofata“, „pahrgrosība šaimneezīfšōs faktōš war palikt preeščīch ešetīfšeem fakteem

bes tahda eespaida“, „mahtsla naw ar saimneeziškām formām iškaidro-
 jama“ (72, 80 lapp.). Par usklatamu ilustraziju saweem galigi pah-
 grofiteem usklateem Walters isdod diwus dsejotu trahjumus („Entris“,
 „Ehnas usf atmeneem“), kurdōs pateesham naw itin nela no sabeedriškās
 dšihwes un pahrdšihwojumeem, bet weenigi titai mahtsloa noslehpumainiba,
 mištās imitazija un uspuhšis patojs. Ja Walters palizis titai mahtslas
 eezirkni, tad winu waretum peeskaitit latweeshu deladentiskajeem rakstne-
 teem, jo wiši tee leelata waj mafata mehra ir usstahjushees pret „ween-
 pufšgo“, „šchawro“ wehšturisko materialismu un markšismu — tad nebuhtu
 sewiščta eemefla winu nobalit un apšihmet par pirmo latweeshu renega-
 zijās pioneri. Bet winam nepeeteel weenigi ar „jaunajām“ estetisām un
 wehštures sinatnes teorijām, wišč eejauzās teeshi tagadejās latweeshu
 sabeedriškās dšihwes zihā. Ar broščuru: „Latweeshu kulturas demo-
 kratija, winās spēhi un usdewumi“ (1913 g.) wišč atklāhi nostahjas
 tajā pušē, for par wina sabeedriški-politisko fišionomiju wais newar buht
 diwejadu domu. „Sinamā šchita“ ar winās zenteneem Mikelim Wal-
 teram nu nosuduje tā nebuhtibā. Latweeshu kulturas zentrā nu stahro
 „latweeshu jennees... plašču demokratisku un leelu sočialu reformu
 draugs“. „Nerwositates politika“, šabojatu nerwu politika“, „nerwu
 politika“, „nerwu politika“ (8), „waronibas politika“ (15), „neirāstēnitu
 politika“ (24), „pawirščs markšisms“, „broščuru markšisms“, „frašču
 markšisms“ (14) — tahdi epiteti nu Waltera broščurā birš no latras
 lappušeš. Tagad wais neder nelahda politisešana un it nelahds mark-
 šisms. Tagad „sahlot no galejā kreisā spāhna un beidsot ar teem libe-
 raleem šlahneem, kuri wehl naw tiktahl aptumščojušči šawu prahtu —
 wajag organiseet weenu weenigu kulturelu bloku pee weenas weenigās
 nazionalas kulturas darba. Bet waj tad tas naw tas patš famosais,
 dšihwes desmitkahrt isfobotais un isplaukotais „sočialu pamatu pahgrofšibu
 idealisms un sočialo reformu idealisms“ (26), to „šatumušchais“, liberali-
 sejees profesors Werners Sombarts neapfuišis šludina? Bet to nu tit
 tahlu — waj ta naw ta pate „wislopaš kulturas“ propaganda, par kuru
 latweeshu pateesā demokratija tit gahrbi fmejas? Waj tee naw tee
 pašchi tautas apweenoschanas „ideali“, kas latweeshu liberatus dšēn
 konturet ar dabiseem melnšimneekem un wiseem lihdsleekem zihniteš
 pret darba demokratiiju, kas spēesch desmit reis weenā rudenī mainit šawu
 pahrlēezību, lai titai Wehrmanparlā waretu noswinet „leelisku progresiwo
 ideju uswaru“? Mikelis Walters nahl murminat patat to, ko liberatu
 awišču rakšitaji malušchi un malušchi, lihds pašchi šakaunejushees un
 aptlufušchi! Ta ir wišdšilatā nogrimšana šihkulibā, birgelibā un reebigā
 oportunistmā, wišpilnigatā peemehroščanās laiskam un wina prašjumeem.
 Nē, lai šaka to grib, latweeshu pirmā renegata „godu“ dakterim Mikelim
 Walterim newar nosrihbet!

Mušhu tauteetis Lihgotnu Šehkabs patš laiskam gan jutifees
 glaimots, ja to minam tublin blakus wišram ar tit „plašču erudiziju“,
 tahds ir M. Walters. Ta weeta winam tapehš, ka wišč šawā šinā

itkã „kontrasts“ Walterim. Par Waltera fabeedriško usflatu metamorfosas žploneem nekãs ištiti naw sinãms: waj winu wabijis weenigi materieliu aprehlinu kompãis, waj gara gurdenums uf wezuma deenãm, waj wateeschãm kaħda nekãħda idejiska attihstiba resp. fatihstiba? Par Lihgotnu Zehlaba karjeru tajã sinã newar buht nekãħdu schaubu. Preefšerewoluzijas laikmetã, gan srahbdãdãms dãschãdãs mehrenõs un klerikalõs laikraftstõs, wiñsch tomehr ar wišẽem špehteem publejãs buht „fabeedrištõs“ rãkštneekõs un „progresiwõs“ kritikiõs. Pirmã laikmeta Lihgotnu Zehlabu rãkšturo ari winã „Latweeschu literatura“ (1906 g.) un ari „Latweeschu literaturos wehsture“ (1908 g.). Tur wiñsch štrofẽ dekadentus un patriarchalos rãkštneekus, niħstõšõ birgelibu un wišãdu atpakatrãhpulibu, pee Lunatscharfã pušmaršistiskãs maħšlãs teorijas ne weena wahrda nepelziõs un neateħnisiõs, wiñsch loti fajuhšminãs par Jãnsonã radikalismu un par wišu jaunõ un mošõ latweeschu rãkštneezibã, ar platu jãreni un flãidu roku wiñsch glesno „jauna rihta gãisnu“ („Latw. rãkšt.“, 342), aĩsgrãħbti deklamẽ „jaunu darba dšeesnu“ un newar ween beigt eegalwot, ka „ari maħšla ir foziãlã organijã weena funktijã“ (318, 319), ka „birgelibã pamati grũħst“ (296) un ka leelãs leetas sãgãidãmas no moftõschãm semãtãm schkirãm. Labu laiku Lihgotnu Zehlãbs srahbdãjis „Deenãs Lapã“ peħztetschu laikraftstõs. Wišpãħri, wiñsch tikdaudš runãjis un rãkštijis un dšejõjis, ta winã toreisejo pašãulẽs eestatu radikalismu, kritikas materialistiskõs prinzipus un schurnalista konfekwento progresiwumu noleegt tagãd wãretu titãt wiñsch patš. Ćã ari uspluhdu laikmetã wiñsch naw manitš fabeedriktãs lufstibãs preefšgalã, tad lãršti entufiejmetu, flãti deklamẽjošõ, wišu mehreno un widiškõ niħstõšõ itweenš winu redšejis nadšigi libdšstrejã, glauschãmees pee wãdõschãs demokrãtiskãs inteligenzẽs un smãidigi klanamees pret aktiwõ apšinigo srahbdneezibu. Ćet — uspluhdeem rimštoeẽs, norimãs ari Lihgotnu Zehlãbs. Reãkšijãi usnaħtot tãtã apturetã tee laikrafti, no kureem Lihgotnu Zehlãbs bij pãħrijis. Wiñsch noħtuwã speedigã sãħwofli. Winãm bij jaãpštãtã, tã nu eerihštoeẽs. Winãm bij jaãpluhko ari fãwã pagãħtne, un tad, newãulã un baigã laikã, wiñsch newãreja newãħt, žif nepãteizigõs un rištãntõs ir pãħrãkš sraujumõs, žif maš galu galã eeneš fabeedriktõs radikalismõs un maħšlĩneezistãs progresiwitãtes eštreemi — tã arweenu ir labãk buht pãħtigã, jo leħnãki brauzot teel taħlatu. 1907 g. rudenĩ Lihgotnu Zehlãbs šãħtã lumštiteẽs ap „Šimĩtenẽs Weħstneš“. Teešã, „Dš. W.“ šãħtã šãwũ gãitu weħl rewoluzijas noškanu laikmetã; weħl winã wiħreem nebij glufšõ pãħrgãħjis weħtrãs un dšinu reibulĩs, tee weħl itkã mehginãjã tureteẽs un litãs turpinot fabeedriktãs atmodãs rihtã šãħtkõ wiršẽenu — protãms, dikti bij jaũšmanãs, lai awišẽs atžionari atfãl nepẽedšihwotu šãudejumũs. „Dš. W.“ degenerãzijã, šewiħiħtã no šãħtuma, notikãs gãufšõ leħnam. Ćet mišigã šãerpibã tomehr bij šãrũp titko israduščõs „Dš. W.“ un tãm awišẽm, pee kurãm Lihgotnu Zehlãbs libdš tam darbojãš. Ćešnit kãħpšħtus wiñsch ar reiši noleħžã ležã. Šãħtumã weħl društũ kãurigrõs un apmũlšis, wiñsch tã nekã mehginãjã aĩššehpt šãwũ fabeedriško metamorfõsu, publejãs rãkšiti

tahdā weidā, itkā winsch jau ari wakar un ašwakar un weenmehr sehdejis
 ūchājā pašchā kompanijā un kopā ar to domajis weenadas domas
 par „muhju sadshwes ūhpigeem jautajumeem“. Pašchōs pirmajōs awises
 numurōs winsch, tā wehl neatshits un mašleet neustizams wolonters sprauzās
 eelshā ar ūweem artikeleem, kurōs runaja par pawisam tablām un ūweeshām
 leetām. Tā, itkā winsch buhtu zilweks, „bes pašcha pagahmes“, itkā
 nekahdas pahrwahrtības, nekahdas idejiskās likwidajijas nehijis¹⁾. Wet
 ūchurnalistikas wolontera listenis Lihgotnu Zehlabam pawisam nehij pa
 prahtam. Un awises ūaimneeki, laitam, jau nojauada, zik leetojams ūpehts
 wineem Lihgotnu Zehlaba personā. Tā Lihgotnu Zehlabs tapa par
 „Df. W.“ redatzijas lozekli, isdshwoja zauri wišu ūwis awises pamasteju
 ūatshstības gaitu un tshakli palihdseja zittahrt pušlihds lihberatu awisi
 pahrwehrst par latweeshu pilsonisko lihberatu organu, par ūbeedrisku
 reebeju un wahrdotaju, par jesuitiska lihberalisma un tumsonības eerozi.
 Nā tas wareja notiktees, tā zittahrt progresiwais, dedshgais, kompromitūs
 nihstōshchais dshjoneeks peeweenojās laudim, kuri bij gatawi ūf wišadeem
 kompromitūseem, lai tikai guhtu ūbeedriska dshhwe redsamaku lomu, kuri
 neko nerehlinaja par lihdselkeem, un pat nekautrejas konkuret ar dabistajeem
 melnshimtneekeem? Aš ūcho ūhpigo jautajumu“ atbild Lihgotnu Zehlabs
 pats rakstina par tahda atteera aiseeshanu no statuwes („Df. W.“
 1912 g. 189 nr.): „...kā ihsta despote mahkšla... nostahjas preehshā
 un noprasa: iswehles, lam tu gribi peederet, weenigi man, waj winai —
 Itdeenās Dshhwei? Widus zeta te naw. Nodoschanās weenigi mahkšlai —
 zik tas ideali stan, bet waj kahds eedomajas ari par to tragizmu, kas
 flehpjas ūcho wahrdu faturā? ...Tad nahk Itdeenās Dshhwe un par ūcho
 idealo nodoschanos weenigi mahkšlai maksā 40 un 50 rublūs mehnesi un
 ūata: dshhwo nu mahkšlai! Ehđ no ūcheem rubleem, maksā dshhwoški,
 gebrbees, ūsturu ūewi un ūawus peederigos, nododees ūawām studijām,
 papildinees un padshinajees, atpuhtees ūawā gruhšajā darbā un teez ūf
 preehshu! Tu to newari? Tad paleez par to muhshigo atmenu wehlaju
 kalngalā Sishu, kursh bes miteschanās puhlās, — bet arweenu bes
 ūeknem...“ Un ja interima direktoru Peteri Dsholinu „redset tagad
 atshkirtu no statuwes“, Lihgotnu Zehlabam „ir kaut kas tahds, ko pretojas
 ūfneemt muhju prahti un ūaprašchana“ („Df. W.“, 1913 g. 95 nr.), tad
 muhju prahti un ūaprašchana is augschejā zitata, toti labi „ūnem“, tadeht
 Lihgotnu Zehlabs likwidē ūawu progresiwu pagahšni un degradejas.
 „Df. W.“ winam maksā wairak nekā 40 un 50 rublu mehnesi — un
 tadeht winsch paleek par latwišhu Sishu, par awises akšionaru kerras
 ūuhmeju „wiskopas kulturas kalnā“. Pilnigi war buht, tā ūahšuma

¹⁾ Stat. „Df. W.“ pašchpirmā numurā 1907 g. 1 nov. Lihg. 3. artikeli:
 „Kahds neatleekams latweeshu kulturas darbs“, kur atgreeshgais progresihs runā
 par „brihwības ideju“ (pehdinās!) un ūarp žitu raksta ūetoshchās wehšā leekamas
 frazes: „Ir arween tahdi lauti, kuri mehshojami isfulteem ūaimneem. „Sozialistiks“, —
 „rewoluzionars“, waj tamlihdsigs wahrdinsch welk tā magnets nepeedshwojušchu
 lafataju“ u. t. t.

winsch pats nodomaja nemaisītees eeschā ņawu jauno maiņes tehivu „kulturas darbōs“, ņastahdit tikai ņawu ņeletonu, ņanent ņawu algu un kluņinam paglabat ņawas progresīwās pahrlēezības paleetas. Bet latweeschu modernee ņaimneeti naw wairs tik nawi, ka ņawus gahjejus neįmantotu wiņpufigi un pilnigi. Lihgotnu Zehtabš ir ņpeesīņs peemehrotees ņawai aptahrīnei, iņtrawat wezo bagaņchu un peenemtees jaunōs prahtōs un ņapraņchanā. Lihgotnu Zehtabam jatop par kliberali ņtarp kliberateem, žitadi tas newar buht. Winsch newar buht par paņinu kliberali, winam jarunā un jarakņta, tapehž ka winam talants, tapehž ka uņ to winsch peenemts un, galwenais, tadeht lai waretu taiņit karjeru. Raunš ņazit, bet gruhti nosleht, ka bijuņchais progresīņts paleel par widiņchības remdenības un ņaltanās „idealās ņajuņsmības“ ņlubinataju wežā Jura Kalnina draudņe. „Muņhu eņtremā preņe“ — winsch ņaweem tuwīneeem ar ironiņtu pirkņtu rahda uņ kreiso puņi (1912 g. 256 nr.) un iņtatrā rezenņijā nebeidņ iņzelt un leelit toš, kuri naw aiņņtrehjuņchi „ne weenā eņtremā, ne otrā“ (peemehtam, 1912 g. 302 nr.), kas neubinajas „ne uņ weenu waj otu tautas ņchīru waj lahtu, bet uņ tautas wairumu, tautas ņerdi“ (1912 g. 143 nr.). Winsch brauz uņ Greenwaldi un žitur uņ laukem kolportet dņimtenwehņneņiņtās meera un meega ņahles un propagandēt jauku ņadraudņību un kluņu ņweju. Un ja winsch ir „Aufella“ jubilejas iņrihtojumā — un ir winsch tur, jo winsch ir wiņur! — tad winam „par to war buht daņchadi uņņlati“ „waj tas želņch pareiņais, to eeteiža daudņi ņtrahdneeku beedribu apņweįzinataji“ (1912 g. 234 nr.). ņtaidra leeta, ka tas newar buht tas pareiņais, jo pareiņais tatschu wed pār „Df. W.“ „gaiņigo tiltu“ no ņinatnes uņ miņtižismu. Nē, nē, ar muņhu eņtremo preņi Lihgotnu Zehtabam ņen wairs naw neta topeja, tāpat ar eņtremo ņabeedribas datu nē. Nu winsch ņtumņt lihdņi ņauleetim-Wihtaltam par Andra tehwa garās tizības ņuņchanu, un to Wihtalts ņawā paņiņtamajā paņatainajā pamņletā melņch par ņtrahdneeziņu un ņozialdemokratiju, — „wiņš, to winsch ņata, dņili iņjuņts, iņzeesīņs un apgarotš ar pateesu ņrņnigumu“ (1912 g. 215 nr.). Raņmai kliberatu birgelibai par leelu preetu Lihgotnu Zehtabš watas brihchōs ņarakņta ņtahtu, kur aiņgrahbigi tehlo idealus ņilantropiņtus iņņcheneerus un beņbailigi peenaglo glupo, apņniņo ņtrahdneeziņu, kura neprot ar pateiziņu baudit tautiņta fabrikanta ruhgi-ņaldeno mandelu ņilantropiju, kuru katrs uņpirkts p.owolators war aiņ deguna waņat („Roņeš ņneegā“, 1912). ņa ir dņimtenwehņneņiņti-ņankawiņti „aptuhpinata glahņe“, žaur kuru „muņhu tautēetis“ nu luhtojas uņ ņtrahdneekeem, wīnu organiņazižam un wiņu dņiwi. ņa ir žeeniga topaniņa, kurā winsch kā paņtiņhā eehņiņtās arween dņitati. Bet wiņņtaidral ņawu idejiņto ņeju Lihgotnu Zehtabš parahdija 1912 gada rudeni, latweeschu kliberaliņma ņlawenajā žihnā pret latweeschu demokratiju. Nēkad wina naw peetruhziš ņapulžēs, kur japlautņchliņa fruktuwaņera fabrikantam Fridenbergim, waj jaugawilē liberalajam ņraņam Manņirewam. Starp „Df. W.“ neņkaitamajem wehleņchanu artiķeem daudņeem „muņhu tautēeņcha“ roņdarba paņiņmes. Nenorimņtoņchi wina fraņchu gramofons allegro furioso dahtd

par demokrātijas lātigumu un newarību un largo ritardando pausch liberalīfma un fadetū flawu. Wiſu to neglibto komediju Lihgotnu Zehtabſ ir konſekwenti lihdspehlejis un lihdspahrdſihwojis tautiſtā liberalīfma bankrotu. „Muſhu tautetis“ ir gahjis Wehrmanparta reſtorazijā lihdsfwinet „uſwaru“ un „brihwprahbtibas dejas ſwehtuſ“ (1912 g. 256 nr.) — no Detraſowa un Schtſheptinas-Rupernit atdſejotaja palizis par jeſuitiſtās birgelibas galda dſeefmineeku... Tas ir tas bebbigais ſtahſis par to, kā tee ſabeedriſtee apſtahli, tas „mahkſlu nenofaka“, nofaka mahkſlineeka dſihwi un darbibu, zil dſiti leja idejiſtas iſwirtibas un nihtulibas laikmetſ noſpeedis zitfahr̄t ſimpatīſtu dſejneeku.

Naw to ſchaubitees, ta aīſ wahjai gribai un weeglam rakſturam nepahrſpehjamem pateſeem eemſleem te Ideenas Dſihwe til aptaunojochā tahrtā noſpeeduſe Mahkſlu. Spehzigatā laikā ari Lihgotnu Zehtabſ kā dſejneeks un ſchurnalīſis nebuhtu tā nogahjees no grauda. War tizet, ta laiks wiāu joſis un wedis tur, tur wiſch negribetu. Bet ja nu pagreeſchamees pee ſcha laita rakſturigatā iſrabijuma, pee latweeſchu renegatu kaprata S a h n a J a n k a w a, tad tur redſam renegaziju kā labi apdomatu un apſnigu teekmi, kā ſmalti iſpehtita laita un aptahrnes manigu iſman-toſchanu, kā ſiſtematiſtu peemehroſchanos apſtahleem, kā nepahrſpehjamu weikalīſtu kaltulaziju. Leetas, Jankawa ſozialdemokratiſtā reſp. ſozial-rewoluzionariſtā darbiba ir deefgan paſihſtama. Nebuhs wajadſigs minet peemehrus ne no wiāa wehſturīſtā materialīfma garā rakſtiteem ſabeedriſteem apzerejumeem, ne ari wiāa wulgarmarkſiſtās mahkſlas trititas. Ari wiāa tagadejos „uſſtatus“ „Dſimtenes Wehſtnesis“ ir paudis lihds apnitumam, deefgan par teem runats un rakſtīts. Intereſet wehl war weenigi pate ſchi pahwehrſchanās, kā loti ſaprotama „kulturas dihwainiba“, un tee panehmeeni, ar ſahdeem rihojas latweeſchu pehdejais dekadents. Ka ſche naw zilweks, tas aīſ eekſchejas wajadſibas mainijis ſawu pahrelezību, tizet organiſti pahraudſis ſawus agratos eekstatus, bet tikai labs aprehinatājs un iſmanigs weitalneeks, tas bij redſams tuhlin ſahtumā. 1910 gabā wehl iſnahza wiāa lodigais apzerejums pret dekadentiſto mahkſlu, birgelibu un wehſturīſtā materialīfma ſagahſeem, bet jau 1911 gada ſahtumā pa „Dſimtenes Wehſtnescha“ ſlejām ſahta pluhſi wiāa reakzionaree, ſabeedriſtas reebeju lapas wirſeenam pilnigi peemehrotee artileki. Tik elektriſti ahtri wehl neweens zilweks netur paſaulē naw „pahraudſis“ ſawus uſſtatus! Organīſta iſaugſchana un pahraugſchana ilgſt gadeem; Jankaws ar rahweenu iſleen no wezā uſſtatu ſaſchozina un eetehrpjas jaunā. No ſahtuma winam tomehr wehl tauns, wiſch lautri ſlapſtas aīſ ſahdeem ſweſcheem burteem, lai lautini palehnam peerod pee wiāa jaunā koſtima. Samehrā ar liberatu awiſes invalīdeem, winam dauds wairak iſglibtibas, aphecribas, peedſihwojumu, latweeſchu walodas praſchanas un, pār wiſām leetām, ſchurnalīſta un polemika weiklibas. Wiſu ſawu paunu wiſch atraifa un iſtrawā jaunapzelto kungu un darba deweju preekſchā, lai tee nem pehz patikas, pa druſzinai waj wiſu reiſē. Protams, melnſimtneeku kalpiba wiāu nebuht nekawē ari zitur wehl eeraut: tajā paſchā laikā wiſch

paslepeni laišch klajā ari anarhistsiskas broščuras, kuras gan nesaflān ar „Dšimtenes Wehstnešča“ swebtwakarū sprediteem, bet par to atkal eeneš daschu grafi. Tā rihfojas „godīgi“ usflatu mainitaji; beidsamo smadseņu kripšliņu wini gatawi ismainit pret apšubbejušču wara kapeiku. So wairā winā noluhfojas, jo „peewilzigats“ israhdas šchābs moderna šabeedriška degenerata tips. Tas galu galā naw wairs titai weentahras šabsweitalneeks, turšč petnas dehl gataws uš wišu. Tur topā ir petnas šahre un wehrbšifšs kalpišas garš, galeja pašchpafemošchanās un puizifšta leeliba, pašchnizinaščhana un atreebtiba, šaschutumš un wiltiba, tikumifšts trulums un šlata nekauniba. Zitreis tahds renegats nahš itkā Katona togā eetinees, bet zitreis atkal gaušči lihdsiģs eesflusčham semneeku puifim, turšč uš deribām gataws bšihwu wardi norišt. Mušču laifds pat šchurnalistsikas reptiteem un renegateem jabuht kaut zil logifšleem, lai laudis winuš nenotura par weentahrscheem klainojoščhem tumedinu rahditajem. Renegatifšā logita zilweziņu neaturami wehl tā pa trepitēm uš leju. Sawas karjeras šaštumā Jankaws wehl tā kā mehginaja turetees mehrena liberalištma robesčās, bet pamafam noslihdejis galejo reptitu barā. Kam raba wiščh no laika apšinajees, redšams no ta, ka wišpirms wiščh klaudšinajās pee „Riģas Awišes“ durwim, bet netapa eelaifšts. Wiščh newareja ne eedomatees, ka winu eelaifšu „liberalajā“ „Dšimtenes Wehstneši“, wiščh newareja tizet, ka reiš pa šcho organu warēs šaimneetot tā pa šawām mahjām. Ko, reakzionars? — Ja, wiščh ešot reakzionars. Wiščh ešot lepnš uš to, ka reakzionars. „Reakzionara wahrđā eš neatrodu nela nepatihškama un apwainojoščha. Pawiškam otradi! Eš apšinos, ka beidšamajōš gaddš neefmu rakstijis neweenas rindas, kuras dehl pat launprahtigafais zilwešs waretu mani eeweetot tai „progreša“ pašpahrnē, kurā mitinas mušču Afari, Apišchi, Lihgotni un wišs winu pulks. Eš žeru ari turpmā neweenas tahdas rindas neraštit . . . Teesčham, „progrešistu“ usflati ir „progrešivi“, manejee turpretim reakzionari . . .“ („Rad pušnāts pahri“, 30). Šchi weetina ir interesanta wišpirms ar to širšnigi pajautriņoščho kategorifšo pašinojumu, ka newiš wiščh, Jankaws, bet mušču Afari un Apišchi lihdsjās Lihgotnu Šeštābam mihtot „Dšimtenes Wehstnešča pašpahrnē! Meli ween tee naw, preeščh tam te pašrat daudš nejechdšibas; ismišuma pahrrunaščhanās ari nē, preeščh tam te par daudš kailas nekaunibas. Atleek titai pahrihnetees par to nepeeredseto ziniftumu, ar tahdu Jankaws nirgajās „Dšimtenes Wehstnešča“ abonenteem ažiš. Bet jadomā tatschu, wiščh pašifšt sawu tautu. Nāiwās galwinas nobotas wina šlološčhanā un ištopsčhanā. Un wiščh širšnigi šrahdā sawu darbu un šawas algas winam netruhlfšt. Weenā pašchā gada laikā wiščh „Dšimtenes Wehstneši“ isrunajas par personigo intereši un idealu, par to, kam kalpo latweešču sošialdemokratija, par šchīru neweenlihdsības pamateem, par abstrakto un kontreto mahžibu, par wehšturifškā materiālištma robesčām, par mašgruntneezibu un eedšihwotaju jautajumu, wehl reiš par to, kam kalpo latweešču sošialdemokratija, par diweem weideem tairigu rakstu aparošchanā, par šabeedrištās šahrtības pamateem, par

nazonalā sēmes īpašchuma zīhnu Prūšijā, par tautu un winas tradīzijām, par to, kā zēklusē maršistū sinatne, par labdas literariskas līkes darbeem, par tradīzijām un moderno garu, par weedolli sabeiēdriskā rakstneezibā, par tautas dzeju kā kultūras formu — un kur tad nu wehl leelais blakšis Janfona īstlauschanas rakstu! Tā kā daudsi Jankawa spalwas darinajumi aīsnem wairakus numurus, tad gandrihs war teitt, ka augu gadu wina tintes straume neīstīhst „Dsimtenes Wehstnesi“. Protams, welts buhtu jautajums, to sēhi jesuistiskā awise īstī domā par sawu neatlaidīgi daudsinato „liberalīsmu“, kuru Jankaws deēdeēnā slihzina īsmelleti reakzionaro fraschu grehtu pluhdōs, kā sēhi „kultūrelā demokrātijā“ war zēst sawā wīdū par wīnu un wīnu lastajēem zīnīki nīrgajōschos reakzionaru, renegatu, kūršč melnsīmtneezibā zēnschas pahrspeht wīsu, ko latweeschi līhds sēhim peereēdsejuschī. Sīnam jau, kas ir dsimtenwehstnesīstū klīberatu „liberalīsm“ un to wīnsch sēhj. Bet waretu gan jautat: kā neīstīhst Jankawa tintes straume? Leelas, ari renegatīskai gara un spalwas prostītužijai ir saws mehrs un robešchas. Ari reaktionarās sčurnalistīkas leelfabrīkazījai wajadetu apruht materiala. Bet Jankaws līhds sēhim labrtīgi īspīlda wīsus apstellejumus un pamasam wehl paleekt arweenu plāschaks un produktīwaks. Un kā wīnsch eēdsīlinajēes sawu strahdinataju prasījums! Wīnsch smalki īspehtījis, labds gara waj sadsīhwes wīrsēns wina maīses tehweem tas nepatīhtamākais un pret to tad wehrsch sawas dubtu lodes; labdā mehra kūršč sadsīhwes darbīneeks todīs wīna jāimneekam, us mata labdā Jankaws wīnam brukt wīrsū. Bet pate apbrīhnojāmā produktīwitate un wīsa ta jankawīskā „erudīzija“ īstaidrojama loti weentahrschi. Reakzionarā sabeiēdriskā „sinatne“, sčurnalistīka un mahkslas krtīka ahrsemēs tagad tā usfeēdejuse, ka latweeschu renegatam nēmas naw jālausa pašcham sawa galwa. Alīsnēmas no darba dewejeem rubli eēpreeksch, nopehrt labdu jāunīsnahkschu rewīzīonīstīstū waj nazonalū broščuru un pehz tās usraksta dīwdesmit sleju garu artīkeli „Dsimtenes Wehstnesim“. Itkatrā Jankawa rakstā labi apstatotēes war useet to awotu, no kura wīnsch pašmehlees sawas gudribas. Itkatrs raksts ir kompīlatorīskis, ja negribam taīnī žazit — plagiatorīskis. Tā ir wīšai īsmanīgā sāmneekōschana! Tā īsfargā sawa pašča smadsēnes no darbōschanās un nēweselīgā peepuhlejuma, un ar sčweschu mantu eēst labu grafi.

Alpzerējums nebuhtu pilnīgs, ja pahra wahrds nepeemīnetum ari to beidsamo renegatīstō warondarbu, kur kalpinataji usrihdījuschī Jankawu Janfonam wīrsū. Un tā kā pret Janfonu Jankawam no fēndēnām nahwīgs naidis, tad wīnsch nonehmās sīst dīwas muschas ar weenu žirteenu: atswabīnat sawus maīses tehvus no bīhtāmā trauzetaja un sawa pašča perfonigo eēnaidneeku īstīrihpot no latweeschu sčurnalistīkas. Neglīhtu joku mīhletajēem sēhi „Dsimtenes Wehstnescha“ un Jankawa sabeiēdrotā zīhna ar wehjdīrnawu spārneem loti nodēriga un weselīga. Nu jau wairis nepluhst tinte, bet darwas pods teel īgahīs klīberatu awīses slējās. Sīk nēschēhlīgi Janfona spēks beēdejis nabaga klīberatus,

war spreesi no tam, ka Jankavs famus rakstus ar sagrositeem dateem un
iflasteem wahrdeem fahk bes paraksta drukat „Dsimtenes Wehstnesi“
(peemehtam, 1913 g. 146 un 158 nr.). Ta tad winsch jau usnemts par
„Dsimtenes Wehstnescha“ redatzijas lozekli. Neko teitt, ta ir laba karjera.
Lai nu wehl weens fata, ka muhsu laiks nelon buht par renegatu un
darwas poda schurnalisti! „Es esmu reakzionars“, un — „es esmu liberala
awise“ — bet mehs gulam weens otram pee kruhts un neteckam wala
weens no otra . . . Ta ir jauka un pamahzofcha bilde!

Kad uhdeni krihtas, tad saskalotee gruschy un mehli paleek uf
frasteem. Tas ir dabiski un saprotami un newar zitadi buht. Nahtamais
parwasars tos notihris un attal waras fata sable augt. Un tur wairs
nelas newarəs augt, masatais, buhs tihra smilktis un nerechfees pahri eet.
Bet patlaban ir karšs, slahpejofchs beswehja laiks, renegatu un winu
reebuma laiks. Reebums pret wineem ir sifits un nepahrwarams, bet
eeniht winus naw eemešla. So galu galā ne wini wainigi, bet winu
laiks. Wini naw nihstami, bet gan noschelojami. Noschelojami
fabeebrifti nihfuti — les misérables . . .

1913 g. 3 augustā.

Latweešchu rakstneeziba

(1912 g. otrā un 1913 g. pirmā puše)

1

Sadsihwe. — Rakstneeziba allašc atrodas atkarībā no dšihweš. Saimneezistee apstahkli un šabeedrišta dšihwe iklatrā laimeta nosala mahklas un rakstneezibas wirseenu. Latweešchu rakstneeziba finamā mebrā grosas pat pehz gada laikeem: pehz awišchu un šchurnalū lirikas apmehrām war spreesi, waj ahrā pawafars waj seema. Bet par meteorologistū liriku jarunā žitā weetā. Šche mums no šwara apluhkot pehdejā gada šadšihweš špehzigatās teekšmes, raksturigatos notikumus un parahdibas, lai šfmanitum to wispahrejo šabeedrištas pšchikas apafšchrahwu, kas eelustina un wada rakstneeku radoscho dšinu, un tamlihdš ari rakstneezibas darbeem pešchkir laimeta raksturigo notrahšu.

Tagadejās latweešchu šadšihweš žentrā stahw masgruntneekš. Etonomistee apstahkli un politistkaiš stahwoklus wīnu iswiršijis kulturās kustibas preešchgalā. Pehz nemeeru laika aplamās aštraušchanās masgruntneekš ir špehji atšehdšees, ahtri aptivehris šawu weetu un šawas ihstās interesēs. Ramehr demokratiju arweenu žeešchaf eelšehdš wisadu noteikumū un ašleegumu lošs, masgruntneezibas, kā stiprakās, konserwatīwakās wisa pašahwoschā balstītajās un šargatajās šchīras prahtigeem materielaš eegušchanas ženteeneem un meerigam weikala darbam neahdi eeewehrojami šchēhršchli nestahjas želā. Pawišam otradi: wīnu arodneezīškās išglīhtības, kooperazijas un tamlihdšigi ženteeni teel wīwadi pabalstīti. Šawa faktīna kultūra no romantīškā pošma pahreet realajā, no waronīgās eelaroschanas laimeta šfmanīgās šfmantoschanas laikā — no šajušminata želmīlauschā, ruhla un rušchinataja wīna pahreet pašchapsinīga aprehīnataja kapitālīstīškā usnehmaja nagōš. Masgruntneeka interesēs ir tagadejās šadšihweš interesēs. Masgruntneezīškī-kooperatīwo ekonomīškī šabeedrihu tihlš auschās arweenu beefakš pār wīšu Latwīju. Iklatrā meesteli, gandrihš pee katraš dšelšžela šražijas ir šawa mahklīgu mehslu un mašchīnu nolīktawa, kuras leelīškā ištahrtne un šīhmejumeem un reklamām noraktītās šeenos jau ištahlēm kleedš par laukšaimneezības rāzionalīšchanos, par kulturās eespeeschanos wīšlušatājās nomalēs. Wīšur tagad šchnakt plaušmašchinas, šlaistās mechanīstee grabheli, duhš pašchbrauzejas

kulmašdinas. Nošuhd patriarchalās rījas ar lihdš semei nošchlufufcheem, nošuhnojušcheem salmu jumteem un to weetā pagelas milšigi balti schuhni. Nošuhd semās, tumschās, šakrupušchās kuhinas un to weetā pagelas augšās atmena waj klehta muhra ehlas leeleem logeem. Nošuhd kuprainee weenfurstiena ehrbegišchi un parahdas atsewiščklas šaimneemahjas ar štila merandām un krahšotām grihdām un atsewiščki šalpu nami. Gandrihš katrā pagastā jau uzšelts šaws beedribas nams — taišniba, beš mahtšlas gaumes, beš peewilziga zehluma, nejhhdšigs trufšchēhrfu šakrawajums, bet imošanti leels un telpigs. Mašgruntneeki tagad to spēhji. It mehnešcha beedribās namā noteek teatra ifrahdes — šaprotams, beš idejas lugu ifwehlē un beš peenahziga šagatawojuma, bet tomehr ifrahdes. Un it pahršwehtdeenas noteek preekšlašijumi par sem-, lop- un peentopibu; wišadi turši wišās malās, wišadi infruktori un pahrraugi beš miteschanās širo no mahjas uš mahju. Wišās šarunas grosās weenigi ap semes mehšlošchanas un ušlabošchanas jautajumeem, ap lautšaimneezibās štolām un winu pabalšteem, ap Dibringu un Maš Kormiku, ap Ransomu un Šutlewortu, ap ardenu tehwmē, riterišchafšes ehrlseem un jorkščiras šuiteem, ap islašēm, šruštojumeeem, lezinášchanām un tamlihdšigām leetām. Ragainais un aštainais tšchetlahjšis šahw šawa šattina kulturas widuži, tas ir palzjis par modernās šemneezijšās šadšihwēs žentru, no šura un šaur šuru top wišs.

Šagadejais latweešchu mašgruntneeks, redšedams šawu mantu augam un jušdamš šawu šwaru šadšihwē, buhtu daudš apšinišgats un lepnats, ja tehwu tehwi neeepotejušchi winam eelstatu, ša wiščh, šauris un muščhiks, ir tomehr šaprials nelā pilšehtneeks, šam ari darba deenā eššinščh preekšchā un spēekitis rošā. Šapehž wiščh labpraht atšihš šawa lihdš-tauteešcha-pilšehtneeka pahratumu, rauga šawus behrnūs dabut pilšehtā, un uš pilšehtu wehlešchanām un tamlihdšigām pilšomu žihnām ššatas šā uš to šwarigako wišā šadšihwē. Šcho eelstatu leelā mehtrā nodibinajis ari praktištāis šaprahts: kapitalištiskā lautšaimneeziba tagad tit žeešchi šašaištita ar pilšehtneezijšo weikalneezibu, ša pilšehtu pahrwaldi dabut šawās rošās naw ween pilšehtas namneeku, bet leelā mehtrā ari mašgruntneeku interešes. Bet šomunalwehlešchanas gruntneezibu galwenā šahtrā tā peewelk un interešē šapehž, ša pilšoniba ar šawām wehlešchanu žihnām pašlaban pahrdšihwo to pašču širmejo, romantiskō šawa šattina eemantošchanas un noššiprinášchanas šaitmetu, kurščh lauku mašgruntneeeem jau aiš muguras. Mašgruntneeki šapehž tā šajušminas par pilšehtas namneeku žihnām, ša šajās redš atšpogulojamees šawu pašču šefeno pagahtni, šawu jaunibu. Šur teek wižinatš nazionalas apweenošchanās šarogs pret šefeno wešturiško pretineeku — šā latweešchu mašgruntneeks, šā weegš šajušminamais latweešcha žilweks šur lai neeekaišt lihdšī?

Šomehr — ne pilšehtas namneeks, bet, šā jau teiktš, lauku mašgruntneeks ir šchalaita šadšihwēs šwarigakais faktors. Ūri šapehž, ša paš šas pilšehtas namneeks pehž šawas pšchitas un dšihwēs tendenzēm pa pufeš ir wehl lauku mašgruntneeks. Šodrošchinat šew un šawejeem

befruhpiġu dšihwi, pašham bef darba, weegli un par fungu padšihwot un it fewiŃŃki Ńawus behrnus par fungeem iŃaudŃinat, tas wina zenteenu gala mehrtiš. Šihki weitalojot, par uŃlupzi waj trodŃineetu dšihwojot, taupot, ŃŃhibdojotees un trahpjot ilgšs gaddš maŃu kraħjuminu ŃarauŃt, to winŃŃ prot. Bet maŃo Ńumiau laiŃt augliġa apgroŃiŃa, tirdŃneeziŃti waj ruhpneeziŃti gudri kaŃtulet, iŃmanigi riŃŃet, Ńintu pahwebrŃt tuhŃŃŃoti un tuwotees imfoŃantajam miljonam — preeŃŃch ta winam naw ne rakŃura, ne paŃiŃas, ne peeteelami leelas godŃahres. WinŃŃ nodibina kraħkŃaŃi, maŃo lautinu ŃaneŃtās un weentopus ŃawahkŃtās kaŃeizinas eegulda droŃŃhš nekufŃamš ihpaŃŃumš — uŃŃel Ńawu ŃeŃŃŃahwu laŃtiniu un meerigi dšihwo no Ńawām rentem. Wina dšihwe aiŃriŃ kroġa — eepaŃŃŃotees, Ńafarus mellejot, draudŃibas noŃleħđŃot, agitejot preeŃŃch weena un otru apŃarojot. RaŃes un kaŃ ar tām Ńafarā ir latweeŃŃhu piŃŃona-nanneeka dšihwes pamats. BeeŃŃi ap tām noteel Ńihwa iŃpluħŃŃhanāš. Bet par iŃŃti romantiŃtu žihniŃitu latweeŃŃhu piŃŃoniš paŃeel piŃŃeħtās un walŃtš domes weħleŃŃhanāš. PiŃŃeħtu weħleŃŃhanu karŃtums winam wairak aiŃ teeŃŃas praŃtiŃtas wajadŃibas; walŃtš domes weħleŃŃhanu entuŃiaŃmš wairak aiŃ abtri attihŃiġuŃhāš ŃabeedriŃtas eedomibas. PiŃŃeħtu weħleŃŃhanāš teel liħđš aiŃŃmatumam taureŃš par wiŃkopas kulturas leetu un par ŃoŃeju preeŃineeku, par tautiŃŃeem idealeem un žihniŃhanos plezu pee pleza. ŠiŃ ŃiŃriš eeŃpaids Ńhai tautiŃŃai romantiŃai uŃ latweeŃŃhu nanneekem, redŃamš no ta, ta žitadi politiŃiŃi newainojamāš piŃŃonibaš kreiŃaiš Ńpahrnš, kaŃ leelađš notitumš allaŃŃ turejees kopā ar Ńraħđneežibu un Ńozialo demokraŃiju, Riġas piŃŃeħtas weħleŃŃhanāš Ńahjāš uŃ tās paŃŃas Ńopigāš liŃteš, blatuš Frižim Weinbergim un wina kompanijai, nedomaja par Ńawas fewiŃŃtās komunalprogramaš uŃŃtaħđŃhanu un par weenoŃhanos uŃ ŃoŃejaš programaš pamateem, bet balŃŃiia ween famoŃo wiŃkopas tautiŃŃo leetu. Waj wiŃkopas leetas behđigaiš ŃiaŃto uŃ wiŃeem laiteem buħš atweħŃinaiš piŃŃoniŃtās demokraŃiiaš romantiŃiŃo ŃafarŃumu, par to weħl war Ńhaubitees. Weħl Ńpilġtaġa weidā piŃŃoniŃtā romantiŃa iŃpaudaš pagahjuŃhāš walŃtš domes weħleŃŃhanāš. Tur latweeŃŃhu piŃŃoniba — gan bef ihŃtās piŃŃoniŃtās demokraŃiiaš liħđŃalibaš — laħu laħgeem nahža taħđš ekŃremš, kaŃ ŃiŃpri atġahđinaja romantiŃtās pŃŃhologiġai peeŃlanigo ekŃtaŃes, galejaš aiŃrautibaš un paŃŃaiŃniirŃhanāš ŃraħđwoŃli. RomantiŃtā reibuli liberalā piŃŃoniba traugaš kā bef praħta, neŃŃaitamaš reiŃes mainija laħđidatuš, mainija programu, taŃtiŃi, prin- zipuš, pahrlēežibu un dewiŃes — peħž azumirŃka wajadŃibaš mainija itin wiŃu, uŃ to pate liħđš tam bij bijuŃe til wiŃai lepna. Ńamina dublš tautiŃŃo Ńarogu, wilka atkal lauta, iŃŃhaħweu Ńrauda atkal kaħrš gala un atkal raħwa noŃt. Šikai newaldamā kaħrē par kaħtu ženu uŃwaret, Ńikai romantiŃtā ekŃtaŃe ir eedomajamš taħđš paŃŃeemibaš trahłumš, taħda ŃabeedriŃka un moraliŃka lupatiba, kaħdu latweeŃŃhu „liberalā“ piŃŃoniba iŃraħđija žihnā pret Ńraħđneežibu un winas laħđidatu.

Materialā Ńinā latweeŃŃhu maŃgrunteežiba un piŃŃoniba Ńraħw augŃtu, par to naw ko Ńriħđetees. Bet wiŃai noŃŃeħlojamaš ir winu

fabeedriſta un moralifſta — wiſpahri kulturela kredita ſpehjas. So denkelbutš wehl naw kultura. Pehz wehleſchānu eſtafes, pehz romantifkā reibona, pagirās wobigatee un gudralee pilſoni paſchi to jau atſiſt. Wehrā leetamus wabrduš laſam „Df. W.“ 1913 g. 79 nr.: „Ir taſchu no wiſeem atſihta pateefiſiba, ka wiſa muhſu dſihwe, wiſas muhſu intereſes grupejas ap tihri materialām leetām. Naudas eeſtahdes — tās ir tās, tur noriſinas muhſu fabeedriſkā dſihwe, tās ſpehlē galweno lomu muhſu fabeedribā, wiſas žitas ir tilkai kā blatus leetas, kā newajadſigs grefnumš... Ar materialām intereſem ween... newar ſajuſminat uſ leelem darbeem, to war tilkai lahdu garigu intereſchu wahrdā, bet preekſch tam muhſu fabeedribā truhtſt augligas ſemeš.“ — Ja, tās juhſu fabeedribā truhtſt — un truhtš. Neitrals ſtatitajs un objektiwš ſpreedejs newar dalitees pilſoniſko idealogu optimiſmā, newar eeraudſit itin nelahdas ſihmes, kaš leezinatū par pilſonibas leelo lomu nahtotnes garigajā, t. i., iſtājā kultureas darbā. Wehginajumi, meklejami, tee gan itdeenas un il uſ ſola redſami. Bet lahdī ir to „garigo intereſchu“ eſperimenti un lahdš winu iſnahtums? Augſtakais, ko mekletaja pilſonibas daba ſche atradufe, ir ſilantropija — wezwežā, par jaunū pahrfilditā ſilantropija, kaš nu wiſwairal parahdas nabaga lauſchu iſglibtoſchānas žentendš. Bet waj nabaga behrnu iſaudſinaſchāna un mahziſchāna kriſtigi-tikumifkā garā un klaufibā naht wairal ſtrahdneeziſibai waj paſchai pilſonibai par labu, waj pilſoniſtee ſilantropi galu galā wiſwairal neſcheblo paſchi ſewi — taš ir jautajums, uſ turu weegli atbildet. Un no otras puſes ſchi ſilantropija, kura ſilantropieem tikpat kā nekā nemaſkā, tur lihdſekti ar iſrihtojumeem un wiſitēm teel ſawahkti no ſihtajeem lautineem un paſchu iſrukſchotajām ſchampaneefcha telſim, tur pilſoniſtee tehwi war omuligi laiku palawet un kundſes iſrahdit ſkaiſtoš uſwalkuš, ir lahdš patš ſportš, kā rata braukſchāna, futbalš un gaiſa tugofchāna. Taš ir ſporta jaunakais, ſaziſim, ari kulturelakais weidš. Ar to wiſwairal nodarbojas pilſoniſkā ſeeweete. Zapeemin wehl ſewiſchki, ka pilſoniſkai ſeeweetei ir apniziš tamboret un iſſchuhſt, apniziš pehz tradizionālā paraduma mahjās ſehdet un peeklahjigi garlakitotees. Wina ſahſt meklet fabeedriſtu nodarbibu ahrpuš mahjās. Wina eeſtahjas ſpezielā klubā, kura iſlahrtne paſchapiſnigi wehſta par „ſeeweefchu darbu“. Wina tura ſlaniguš preekſchlaſijumus par ſeeweetes patſtahwibu, žilweziſtām teeſibām un penahkumeem. Wina eeſtahjas wiſpahrejās labdaribas beedribas damu komitejā, baſarā ſtahw ſchampaneefcha telſi un wiſu deenu iſſneedſ pudeleš jowialeem fungeem. Wina automobili brauz wiſram lihdſi apluhſot kopjamoš nabagu behrnuš un aiſwed weſelu bonbongu lahrbu lihdſ. Un beidſot — wina riſko ſpezieluš ſeeweefchu iſrihtojumus un, ja ween eeſpehjamš, ſarihtu plaſchu, ſwanigu kolekti lahdai paſiſhtamai mahkli-neezi par labu. Tā ari pate war tilt „plaſchi paſiſhtama“ un patiſhtami laiku pawadit. Deſ ſchaubām, pilſoniſkā ſeeweete ſilantropijā ir atradufe noderigaku un weſeligaku ſportu, nekā tamboreſchāna un iſſchuhſchāna. Einamš, pate wina to labpraht ſauktu par fabeedriſtu darbu, bet taš

tikai aif naiwitates un jehdseenu fajukuma. Darbs ir tas, kas zilwefam ari negribot jastrahdā, bef tura winsch newar dšihwot; nodarbošchanās, ko daschs melle garlaizibas dšihšs, mustutu un smadsenu iswingrinaschanās debi — ir sports. Pilsoništās sabeedribās sports attišstās breefnigi aštri un isdšen daschadas, pawisam neeedomajamas ašfases. Bet ari kulturels sports naw wehl kultura. Ta ir bešfatura tšchaula, aif turas paslehyjās pilnigs garigu intereschu truchtums un intelektuēla nabadsiba. Spihdigs ašreenes latojums, kuram zauri rehgojas sabeedrista idealisima abjoluts tukšchums un sajuhšmas newariba. Ištās garigas kultureas wehl naw latweefchu masgruntneezibai un pilsonibai. Waj ta kahdreif rasees, tas mums naw japehta, ta winu paschu darischanā. Schobrihd tikai konstatejams ašrfahrtigi femais garigais lihmenis, kursch, kā leekās, pamafam slihgst wehl semat. Ar materielās kultureas, t. i., turibas peeaugšchanu grimst garigā. Abas winas saweenot weenā jastanigā, nedalamā, dšihwā, jaunās wehrtibas radoschā spēhlā, to latweefchu masgruntneeziba un pilsoniba naw spēhjuje. Schis šchiras ir palituschas apbrihnojami weenaldšigas pret tautisko mahkstu un rastsneezibu. Inšcheneeru, komeršantu un wehl dešmitejadu arodneetu winas peerašchjuschas bailigi daudš. Bet naw no winu widus zehlees tilpat kā neweens eewehrojamaš mahkšlineekš ne dšejneekš. Eewerojami mahkšlineeki un dšejneeki, ar winām un winu ženteeneem šaistijusches, ihšā laikā ir garigi nowahjuschī un nonihuschī. Tur nawa ko brihnitees. Tas ir jawa kaktina kultureas teeschais isnabhtums. Tās praktištā materialisima galejās konsekwenzes.

Raut žil ihšteni kulturelas rošbas mušju kaunā laikā šadsihwē wehl weenigi no tām aprindām, turas apweeno idejistais materialisms un jenteeni, kurš, pretim pilsonibas darbibai, waretu atrašt tihro praktisko idealismu. Šihtpilsoništā demokratiija un apšinigā strahdneeziba itkā eelaisch drusku šwaiga gaisa aštainu un ragainu „kultureas“ peešmirduščā gaisā. Šinams, atpluhdu laikā ir manami šaruzis kulturelās demokratiijas plaščhums. Wiši aizinatee un neišredsetee ir aishgahjuschī — žits klusim laweeredams, žits ar nekaunigu brawuru. Un žits, kas šenat šahweja štipri, tagad ir palžis šchaubams un nedroščs. Bet šahrneem ir janogulstās, lai awots paliktu škadrs. Par žil kulturelā demokratiija ir šarawušes ašrejā plaščhumā, par til tituse idejisti dšilata un štipraka. Walsšs domes wehleschanas peerahdija, kā latweefchu demokratiijas spēhšs pa šcheem garajeem un druhmajeem gadeem naw palžis mafals. Ta ir eewerojama šihme. Un tur ween las dšihwaks un šchirgtats un wehrtigats pagahjuschā gada šadsihwē parahdijees, tas plaščho semato šchiru, apšinigās kulturelās demokratiijas eerošinats, balštrits un wiršits. Pretalkohola kusiba, strahdneetu isglihtibas turšī, isglihtibas beedribas, labatee šinatništee un literarištee preešchlasijumi, sabeedristā drama un teatrs, wehrtigatee rastsneezibas darbi, apweenotu foru koncerti un pat simfonistā musta — wišš teeschī waj neteeschi ir balštijees uš apšinigās strahdneezibas plezeem. Ar winu peeejam pee atwehrtā loga, lai nebuhtu janoslahpšt tagadnes peešmuschā gaisā.

Awischneeziba. — Lihds ar masgruntneezibas un pilsonibas schkiras apsinas nostaidroschanos, noschtirojās ari latweeschu awischneeziba. Awischneeziba ir swarigs eerozis modernajā schkiru zihnā. Protams, galwenā un isschtiroschā sazihkste allasch noteekas fadsihwē, uš saimneeziskā un politiskā laula. Aplam ir domat, ka awise waretu buht noteizeja un pate waditaja. Wadoni ir schkiru kolektīva gribas ismanitaji un formulētaji, un awise ir un paleet titai schis gribas ispauschanas lihdsellis. Bet awisei tomehr leela loma kā eewaditajai un iswaditajai, kā schkiras intereschu nostaidrotajai, prinzipu popularisētajai un azumirkla taktikas ispaudejāi. Ari tapehz awisei leela nosihme, ka wina wislabat raksturo sawu schkiru, winas apsinu waj neapsinu, winas gribu un zenteenus. Awischneeziba ir literaturas praktiskā atfare, fadsihwes faktors, turam eewehrojams eespaids ari uš beletristisko rakstneezibu, kritiku un wispahri uš sawa laita mahtlineezisko radischanu. Bes awischneezibas raksturojuma daubšas rakstneezibas parahdibas naw saprotamas, waj ir pahpptomamas. Bes awischneezibas apstata sinamā laikmeta garigās dsihwes tehlojums buhtu toti nepilnigs.

Strahdneeku schkiras laitraksteem stahwollis ir ahrtahtigi gruhts. No weenas puses winus apdraud nemitigas represijas wisadōs weidōs, uš otru wineem jazihnas pret leelo masu neapsinu un weenaldsibu. Un ja tomehr Rīgā pastahw un isnoht, lai ari ar pahtrautumeem, sawa strahdneeku awise, tad tas wispirms leezina, zil nenogurdinami apsinigā strahdneezibas dala zihnas par sawu wajadsibu ispaudeju un aistahwetaju organu — jo neweenai filantropiskai beedribai jau newar prahtā naht ari schahdā zelā pabalstīt „maso brahli“! Un otrfaht tas leezina, ka wisai strahdneeku schkirai sawa awise ir nepezeeschami wajadsiga, ka bes laitrakstu peepalihdsibas naw eespehjama milsigo masu kahtiga organizacija un šabeedriksla isglichtoschana. Ja meerigā saimneeziskā sazihkste strahdneeziba wehl newar isfargatees no daschadeem pahrsteidšigēem etšjeēm, ja wehl noteekas atsewischki neprahtigi anarchistiski waras darbi un pat lahdas nelahdas huliganistās „etšproprijazijas“, tad tas pa dalai ari tapehz, ka naw warejis drošchi nodibinatees un plaschi isplatitees un kahtīgi isnaht strahdneeku laitrakstis, kas apgaismotu tumschakos strahdneezibas elementus, kas wisplaschakām masām eeskaidrotu paschdisziplinas nepezeeschamibu un setmetu apsinigo inteligenzi. Pret strahdneeku masu demoralisefchanu, pret anarchistisko un fundikalistisko iswirtibu setnigi zihnitees spehj titai plaschi isplatits, apsinigs strahdneezibas paschas laitrakstis.

Par pilsonistajeem laitraksteem runajot, wispirms jamin wina „prospetti“, wina „programas“ raksti gada beigās. Ja tur beeschi fastopama nestaidriba un nenoteiktiba, ari ta tomehr raksturo sinamo laitrakstu un wina aprindas. Wiseem pilsonistajeem laitraksteem kopeja un raksturiga ir daile no „lahdas schauras schkiras waj partijas“, kopeja un raksturiga teekme „aistahwet wisās latweeschu tautas kahtas un aprindas“. Se redsams,

lauku ganu puikas un pagastfcolneeki peegahdā bef kauttahdas atlihdšibas. Tā „Dšimtenes Wehstnescha“ fainneeki ſit diwas muſčas reife: ſagahdā patihſtamu laika paſawejumu tirgus ſewinām, ormaneeem, lauku fainneekmeitām un aiſtupa daſchu graſi. Tahdu „mahſflu“ un „ſinatni“ peekopj „Dšimtenes Wehstneſis“. Tas wiſš jau ari tatſchu eederaš klerikalā awiſe, kuras ſwehtakā pahrlēeziba ta, ka nabadſiba, netiſſiba un wiſšpahri wiſš paſaules launums aiſbeedejams ar ſprebteem, ſabeedriſtu reebſchanu, ubagu dahwanām un lehzeju mihlām. „Dšimtenes Wehstneſis“ ir ſtringi konfeſionela, liberali-luteraniſti-klerikala awiſe, kaš par zittizibneekēem ſamehrā interefejaš maſak nekā par ſawas draudſeš lozekeem. Ja Walmeerā teel ſarihtoti pahrtaru kurſi ſkolotajeem, tad „Dšimtenes Wehstneſim“ ſirdš ſiſt preekā par ſcho tit wiſai derigo, eepreeziņoſcho un kulturelo eerihſtojumu religijaš weenaldſibaš pahrneemtajā laiā. Ja Riگاš Latweeſchu Beedribā mahzitaji ſarihto religijaš preeſchlaſſjumus, tad „Dšimtenes Wehstnescha“ rakſtitaji neiſtruhtſoſchi ſehd ſale, puſtſoſchu ſirdi klaufaš un ſtenografe un adrukā tā, ka lai neweeneš wahrđinſch neet paſuſchanā: „Neweenā laiſmetā“ — ſaka „Dšimtenes Wehstneſis“ — „ne pee weenaš tautāš naw atrodama eewehrojama kultura bef religijaš. Kulturali ir leelaš ehnaš puſeš. Wina aiſwiſiņajuſe lauzineekuš prom no tihra gaiſa, weſeligaš dſihweš, weentahriſchibaš un peetižibaš uſ leel-puſehtām . . . tur zilwekš paliziš par darba wehrgu (t. i. fabrikaš ſtrahdneeku)“. Un ſchiš fabrikaš ſtrahdneekš ſtahw „pazeltām duhrem, kaš ſarautāš allāš duſmāš pret wiſeem, kaš pee dſihweš galdā ſtahw labakā weetā“. „Dšimtenes Wehstnescha“ galwenā zēnſchanāš nu ir, — „ap-gaiſmot“ ſchoš alloš, neprahtigoš barbaruš-fabrikaš ſtrahdneekuš, lai tee labak eetu atpakal uſ laukeem, weſeligā patriarĉhālā meera dſihwē, lai fainneekēem nebuhu jabrauž uſ Latgali un Leiſcheem gabjejuš werwet. Ziſ breeſmigmelnaš ir tāš kulturalā ehnaš puſeš, to wiſlabak teho „Dšimtenes Wehstnescha“ redaktora Aronu Matifa 1912 g. leeldeenāš feſtdeenāš numurā ſabrukatee ſpalwaš raſchojumi. Swehtwakara ſajuſhmā apgarotaiš redaktoruš tur nekautredameeš pauſch, ka „kahda laika labatee zilweki“ eſot tee „garidſneeki, kuri bef kahdām bailēm zēnſchaš jo wairak noſtiprinat gaiſigu (!) tiſtu ſtarp tižibu un ſinatni“. Bet tuhlin wiſſch atkal no ſajuſhmāš triht atpakal reſignaziја un ſtumji nogaufchaš par to, ka maš wairā atližeš ta „gaiſigā tilita“ ſtaigataju, jo — „deemeſchehl tagadnieš zilwekš netiž wairā pahrdabigeem ſpehteem, kur redjama parahđiba, tur wiſſch meklē patal pehž zehloneem“. — Tee ir wehſturijaſti wahrđi! Ja, deemeſchehl, netiž wairā ne reebſchanai, ne ſpokeem, ne ſagtu peefeſchanaš wahrdeem, ne tam, ka kahdreij warſchu leetuiš lijiš no debeſcheem! Wiſaš paſauleš reaizionaratajōš ſchurnalōš, awiſeš un grahmatāš nekad naw ſtanejuſe ſahpigala nopuhu par ſinatneš iſplahtiſchanoš, tā „liberalajā“ „Dšimtenes Wehstneſi“. Pat taš wiſwezataiš un tumſonigataiš ſpreditotajiš no Stendera laiſkeem naw ſajuſhmigal waudajiš pehž widuš laiku pahrdabigo ſpehtu tižibaš, tā Aronu Matifaš 1912 g. leeldeenāš feſtdeen. Ko nekad naw darijuſe ne „Ewangeliuma Gaiſma“, ne „Riگاš Awiſe“,

uf to šaduhščinajās „Dšimtenes Wehstnešis“: ļlaji noleegt sinatni un raudat par wīdus laitu tumfonības sūšchanu! Obskurantisma propaganda newar buht „liberalas“ šeptneezības interesēs. Ēitai aiš sawu interesču neatšinas un inteligenzes truhkuma winu weitalneeki war angaschet tit neweiklus, kompromitejoschus rakšitajus. Bet gar winu kantora un lašes buhšchanām mums naw dalas. — „Latwijas“ programa ne ar to neatškiras no „Dšimtenes Wehstnešča“ programās. Šchi zeturtad liberalā un trihš-zeturdat reakzionarū šaimneekawise leulu laitu nihtudama laipoja starp dabīsto melnšimteneezību un winas konturentu. Nu wina galigi peewehr-fušēs „Dšimtenes Wehstnešim“, wīšēs swarigatajēs notitumēs tel tam eepakalīs un welk aiš ta pašča walga. Obskurantīšma propagandai „Latwija“ tomehr nenododas. Strahdneezības gahnīšchanu, beedribu un šabeeđrištu darbineeku denunziazijas tā profesiju wina nepeekopj. Blatus šawam wadonim „Latwija“ išklatas inteligentata, kulturelata — ja winu nekompromitetu winas rakšneezības kritikas un jotu nodala. „Latwijas“ redakzijas personālā ir wairaki pajauni predestinēti literariški diletanti, neatšiti rakšneeki un dšejneeki, un tee awīšes šlejas leelā mehrā ismanto šawu eenaidneeku apštrahdašchanai, šawa peršoniga nitnuma iškubīnā-šchanai. — „Šaunā Deenas Lapa“ ir tās pilšonīški-senneezīškās demokrātijās un šihpīlšonīškās inteligenzes laitrakšis, tas leelatajēs šabeeđriškās un politīškās gadījumēs eet kopā ar strahdneezību un aiššahw apšninīgās strahdneezības leetu. Tā tas bij, peemehram, pagahjušchās walšis domēs wehšchanās. Šhtajam strahdneezības laitrakštam lahgu lahgeem iškubīšot, „Šaunā Deenas Lapa“ iškilda ari noteikta šchiras organa weetu. Awīšē ir plašča darba dšihweš nodala, kurai materialu peegahdā strahdneeki pašchi. Par apšninīgās strahdneezības kušību eekšch- un ahršemēs awīšē šneedš plaščas un wīšpuškās šinas. It šewīšchti plašča ir awīšes šinīški-šabeeđriško rakštu un rakšneezības kritikas nodala. Te weenā pašchā „Šaunā Deenas Lapā“ buhš tit daudz rakštu, žil wīšām pahrejām awīšēm kopā. Rakštu leelata dalā iškpausčas wehšturīškā materialīšma un mar-šīšma prinziipi. Tagadejā wadībā „Šaunā Deenas Lapa“ ahtri ir atihšstī-jušēs par plašču, eewehrojāmu laitrakštu, turam šwariga loma Latwijas kulturelā atihšstībā. Domehr newar šazit, ka „Šaunā Deenas Lapa“ buhtu wīšžaur konšekwenti turpinajufe tās progresa tradīzijas un tablakšweidojufe tos radikalās politīkas prinziipus, to šanehmūšē no wežās „Deenas Lapas“ un winas waditajeem. Winas aprindu šastahwš ir deešgan dašchadīgš un dašchadōš jautajumēs šwahrstīgš, un tas nenowehršchami atšpogulojas ari pašchā awīšē. Tā, peemehram, „Šaunai Deenas Lapai“ dašchreīš naw noteiktās pošizijas starp laukštrahdneekēm un laukšaimneekēm. Rīgas pilšchtas wehšchanās wina aiššahweja radikalās pilšonīškās demokrātijās apweenošchanōš ar melnšimteneekēm, aiššahweja tautīško, ne šchiru un komunālprogramas platformu.

Wehl Rīgā isnahk kapeikas awīšē: „Šaunakās Šinas“. Bet ta jau pehž šawa apmehra war šneegt ari gandrihš weenigi titai jaunatās šinas — abonentu peewīlškchanās dehl ta šošetē ar radikalīšmu, druškā šensazionelus

romanus, bet uf wišpahrejo ņabeedriški-literariško dšihwi leela eespaida winai naw. Leepajā un Jelgawā ir ari ņawas deenas un nedelas awiņes; tās turas weenas waj otras Rigaš awiņes wiņseenā un teel iņplatitas to paņchu aprindu nowadā. To paņchu war teit ari par daņchām Latwijs maņpilshebtinās iņdotām awiņem. Sawā apkahrtnē winām deesgan leela noņihme. Wišpahri winaš pabalsta to kulturelo noņchtiroņchanoš, tas wišpirms un wišpēhzigaki manama latweeņchu dšihwēs zentrā, ņeknē tos paņchus zenteenus, kuri iņpauschas nodalijuņchos ņchkiru leelajōš laitraktōš.

3

Rakņneeks. — ņabeedribas pamata ņahneem ņafustotees, ir pamodees ari latweeņchu rakņneeks. ņahl ņajuņt, ka ari winņch neatrodas uf lahdas neņuņtinamās ņalas, kur war meerigi ņehdet un rakņit un drukat un ņanemt honoraru — waj ari neņanemt un filoņoņiņkā weentulibā badu zeeņt un pamasaņm nomirt. ņahl apņinatees, ka ari winņch — un pār wiņam leetām winņch! — ir ņabeedriņka buhtne, wina mahņlneezistais darbs wišpirmā lahrtā ir ņabeedriņkš darbs, un ka tilai kā tahdam winam war peemiņt ari eņetistla wehrtiba. Latweeņchu rakņneeks ņahl apluhtotees, uf kuru puņi ņlihd ta ņabeedriņkā formazija, no kuras winņch dšimis un iņaudņis, ar kuru winņch apņinas un ņajuhtas ņaiņtitš. Winņch trauzas peerveenotees un droņchi noņtahtees radneeziga kolektiwā ņlahni, lai dšihwēs attiņtibas neatwairamee ņpehki winu neeņweeņtu ņtarp ņtraumes neņteem ņmageem gabaleem. Uf weenu puņi rakņneeku noņchtiroņchanās, otrā apweenoņchanās — tee tee ņpilgtakee un ņihmigakee zenteeni latweeņchu rakņneeku pagahjuņchā gada dšihwē. Naw netahds brihnumš, ja noņchtiroņchanās jautajums wišpirms tizis dširdams demokratiško rakņneeku widū. ņchkiru buhtibas apjehga un winu noņihmes iņprata tilai ar proletariatu eenahluņe paņaulē. Apņinigā ņrahdneeziba ir weenigā noteiktā ņchkiras apņinas weizinataja — tapehž ari pirmee atjehguņchees tee rakņneeki, kaš ar winu organiņtōš waj idejiņtōš ņakarōš. ņchurnaliņtu un rakņneeku beedriba: „Ideja“ ņcho jautajumu iņwiņrijufe atlahtai pahrrunai. Ka ari rakņneekeem nepezeeeņchama noņchtiroņchanās, par to ņabeedribas demokratiņkā data jau ņen ņlaidribā. Bet lahdem lihdslekeem ihņti weizinat ņcho noņchtiroņchanoš, tas nenostaidrojās ari „Idejas“ watarā. No ņchurnalu un laitraktu redakcijām ween tas neatlarajas. Redakcijas newar iņfortet un noņchtirot rakņneekus, kamehr laņitaji, kamehr ņabeedribas leelakā data naw tapufe apņiniga un apņinigi ņinamam preņes organam neleel ņajuņt ņawu gribu. Naw neweena preņes organa, kurņch ilgaku laiku waretu turetees un ņlahwet pret ņawu laņitaju gribu. Protams, ņchis gribas audņinaņchanā laitrakti un ņchurnali war ņipri peepalihdņet. Bet galwenā lahrtā rakņneeku noņchtiroņchanās jautajums ir wišpahrejās ņabeedriņkš noņchtiroņchanās jautajums. Apņinigai demokratijai jau ir ņawa rakņneeku grupa, kaš apweenojuņēs „Idejā“. To apweenoņchanās rakņneekeem nepezeeeņchama. Rakņneeziba ir arodš, kā katreš zits. Ir daudņejadas ihpatneji arodneezistlas wajadņibas, par kurām gahdat wiņlabat ņpejieli

arodneezikfai rakstneeku beedribai. Sawstarpejas materielas un garigas paschpalihdšibas latweeschu rakstneekem gan wajadšigs wairaf nekā wifeem ziteem arodneekem. Sihnigi, ka „Idejā“ wispirmā kabrtā eerošinats idejiskās paschpalihdšibas jautajums. Te atkal reis idejiski materialisti peerahdijuschu sawu praktisko idealismu! Noščkiroschanās un goda teesa — tee bijuschu pahrrunu galwenee preeščmeti. Goda teesas leetā gan dširdeti ari wifai dihwaini spreedumi un aplamas žeribas. Daščs nelaimigi zeetis, un tapež gribetu, lai projektejama „goda teesa“ nodibinas tā ahtras palihdšibas eestahde zaurtrituschem polemisetajeem, tā mutes aishahseja, tā brijwas domas kontroleere un swabadas literariskas šajihštes kawetaja. Нѣтъ семьи безъ урoда, un demokratisko rakstneeku grupa naw beš seklem, garā aprobeščoteem lihdsghajeem un ari ne beš eedomigeem diletanteem, kas titai šagahdā noderigu weelu birgelisko awišchu schwinguseem un kawē demokratislās mahtklas atihšribu. Warbuht, ka goda teesai sawa nošhme literarisku diletantu apmahžibā un dižiplineščanā, bet sewižički leelas leetas no winas naw to gaidit.

„Aprobeščotas, weenpušigas literatu grupas raksturs ir pagahjuščā gadā nodibinatai literatu beedribai: „Idejā“ — šaka muhšu tauteetis Lišgotnu Žehtabs („Dšimt. Wehšt.“, 1913 g. 138 nr.). Ar wina muti runā wifa birgelisko rakstneeku nometne. Un tur jau labu laiku nomanama rošiba uš rakstneeku apweenoščanos, uš kopejas rakstneeku beedribas nodibinaščanu. Par noščkiroschanos pežš šabeedriškās pahreeležibas un no tām neschkiramām mahtklas tendenzēm pilsonisko grupu rakstneeki nedomā. Labat šatot, wini par to negrib dširdet, bet titai apweenot wifus ar wijadeem eestateem. Šo ešot interesēs, kas kopejas wifu wirseenu rakstneekem. Beš šchaubām tā. Bet waj muhšu deenās eespehšjama rakstneeku beedriba, kas špehš izšelt wifeem rakstneekem kopejo un weenigi uš ta pamata apmeerinat wifus sawus lozekuš, par to štipri jaščhaubās. Latweeschu rakstneeku beedriba newarēs buht weenigi titai rakstneeku pabalsta fondš, krahj-aishdewu šabeedriba waj behru kafe. Nekahdas šilantropiskas beedribas, ne wišitu listes rakstneekem naubu nenefis, winam pašcham ta buhš jagahdā. Un literariski wakari un žiti beedribas šariškojumi nenowehrščami nešis šinamu nočrahsu — beedru wairatuma nočrahsu. Warbuht, katrā atšewiščlā gadījumā tas nebuhš škadri manams, bet wišpahrežā beedribas darbības bilanze katrā šinā noiteikti rahdis majoritates tendenzi. Žitadi naw bijis neweenā beedribā, kas atklahti riškojas. Un tā ka birgelisko rakstneeku ir nesalihdšinami wairaf nekā demokratisko, tad wifai drihšā laikā dibinamā beedriba išwepritišes par latweeschu pilsonisko rakstneeku beedribu, bet demokratiskajeem paliks titai waj nu labprahtigu kuliju loma pee pilsoniskā transporta terras, waj ari newarigas opoščijijas usdewums. Tahds štašwolkis nefaštan ne ar demokratisko rakstneeku pašchzeenu un ištajām interesēm, ne ar wina šchiras noteiktajeem prašjumeem. Kadeht gan birgelisķee rakstneeki tā kahro tahdu wišpahrigu apweenoščanos? Wina ir daufs, aish wineem šahw bagatas laušchu šchiras, wineem ir šaws literaturas fondš pee

Rīgas Latviešu Beedribas, kuruš godalģo ſawuš uſtīzamoš un toš, kuruš ſer no demokratiĶas pahrwillt ſawā pušē. Bet rakſtneezibas mezenatu ſtarp bagatajeem filantropiſteem pilſoneem naw un naw paredſamš, tad wini radīſeš; weenalđība pret rakſtneezibu „augſtatajāš“ ſchīrāš milſiga — rakſtneeki juht, ka beš plaſchbu mašu augliģa eeroſinajuma neweena mahſla un neweena wiſeēš newar pamatigi attīhſiteēš un noſtīprināteēš, tāpat ari neweena beedriba. Tāpehģ birģeliſtee rakſtneeki tā ſenſchāš pehģ wiſkopigāš apweenoſchānāš. Wini ſina, ka demokratiſtee rakſtneeki atbaſtaš uš plaſchatajām un inteligentalajām aprindām, kuraš tad nahktu beedribāš iſchītojumōš un wišu raibo rakſtneeku puhli turetū wirš uhdenš. Jaſchāubāš, waj taš notīkš. Proletariata un wina inteligenģeš ſchīrāš apſina paleel arween noteiktata, proletariats newarēš baſtit kautlahdu „wiſpahriģāš kulturaš“ leetu, lai zīt ſaldi birģeliſtee rakſtneeki to ari neſludinātu. Ari ſtarp wineem daſchš jau eepreetiſch ſchāubāš. Tā Lihģotnu Jehkaba optimiſmam preti runā Wulfu Edwarda peſimimš („Latv.“, 1913 g. 141 nr.): „Deem, kaš naziōnalo ideju uſſtabdijūſchi par ſawāš dſihweš mehrti, kuri ſaur wīnu raugāš uš wiſām leetām un parahđībām, buhš gruhti ſapraſteeš ar kraſa koſmopolitiſma praweēſcheem. Raħdaš ſewiſchtaš mehrenībaš peeloſchana no pirmejo puſēš tīkpat maš ſagaidama tā no otro puſēš.“ — Nē, tee, kaš wiſāš jilweģeš ſolidaritāti eeſtata par to augſtato, par wišu un ari mahſklaš zenteemu gala mehrti, tee nekahđi un nekad newarēš ſapraſteeš ar ſawa ſaktina praweēſcheem un Rīgāš Latwieſchu Beedribāš Sinibu Komīſiģiģāš waſaraš ſapulſiģhu koſportereem. To jau wareja manit latwieſchu rakſtneeku beedribāš pirmajōš dibinaſchānāš mehģinajumōš. Kaut kur kaut kad kaut laħda ſapulģe bij eeweheģuſe ſtatutu komiſiģu, ſaſtraħwoſchu no ſekoſcheem wiħreem: Fr. Baħrdaš, Aģa Ķenina, Teodora Seiſerta, Lihģotnu Jehkaba, Ķermana Uģara un Andreģa Uģiſcha. 1913 g. 19 jumiģa peezi wiħri (beš Baħrdaš) bij ſapulģeģuſcheēš uš pirmo apſpreēſchanoš. Weēš ſtingri uſſtabģa, ka beedribai wajagot weēnģi un pamatigi nowetoteēš uš naziōnaleem pamateem. Un wairakumš bij par to, ka ſewiſchli un pār wiſām leetām jauſſwer beedribāš ſtaħwolliš aħpūš politiſtām partiģām. Siħmīga un labu neſoloſcha ir ſchi ſtaģā neitralitateš demonſtraģiģa, kuru pat no dſimſchānāš apdraudetāš ſtraħdneeku arodneezīkšāš beedribāš netura par wajadģiģu. Neģereſim daudģ ne wiſkopāš latwieſchu rakſtneekuš apweenoģoſchāš beedribāš projektēem.

4

Lirika. — Jau ilģuš gaduš latwieſchu lirika turāš gandrīģ tāģa paſchā weenabā augſtumā. Tildaudģ ari lirika redſamš, ka wiſpabreģā literariſtā iģģlihtiba aug un liħđģ ar to wairoģāš ģlubi, peeteeloģiģi ſa- un atſtanoti panti. Liriſkš laſamš materialš gadu no gada wairoģāš. Wairoģāš dſejneeku ſkaitš — pa pahrim, pa trim it gada peenahģ klahģ. Un tuħtin drukā ſawuš dſejoluš wiģōš laitrakģtōš un ſchurnalōš. Ari latwieſchu jaunee eeſahģeģi liriki ſtaħw uš tāš paſchāš weģo pakahģeš: ne iģ dſihweš wini iſaug, ne ſabeedriſtāš dſihweš ſtraħwoģumš eeſtano wīnu

lirifkos pahrdfihwojumus, bet literariska romantika. Pat lauku kore-
spondenti apmehram sin, kahbus idejistlus zenteenus weizjnat winu sinojumeem.
Jaunee liriki nesin un negrib finat, ka ari katram nodrukata dsejolitim
bes wina teeschās estetiskās wehrtibas ir ari sinama usnehmuma, sinamas
grupas, sinamas partijas pabalstischanas nosihme. Jauno liriku weenigā
jenschanās ir ufrakstīt literariski zeeschamus pantus un tad nodrukat, weena
alga — tur. To paschu dsejneeku juhs warat fastapt „Latwijā“, to paschu
„Druwā“, „Dsimtenes Wehstneši“ un „Domās“. Winam naw dalas gar
to, ka „Domās“ „grib kalpat plaschajam demokratischajam tautas wairā-
tumam“, bet „Dsimtenes Wehstnešs“ kalpo „liberalai“ pilsoniskai sčept-
neezibai un obšturantismam. Jauns latweeschu liriskis gataws kalpat
itweenam, kas titai nodrukā wina dsejotus. Winam pagalam truhst
pilsona pahrleezibas un sabeedristas firdsapinas. Winsch ir tas leelatais
patmiblis, wina panti tam leetas tas wifuswarigatais pafaulē. Wifs un
wisch pats ir no teem attarigis. Wina „muhscha laime“ pastahw waj
fabruht lihds ar to, waj kahdā awifes feletonā teel nodrukats wina dsejolis
waj ne. Titai leelatais weenteesis te warēs atrašt wifadi isfehlotu dšilo
dsejneeka mihlestibu pret šawu dseju. Išta dsejneeka individuēlo lirisko
emoziju allasch eelustina sabeedristu juhtu preekschtrahwa. An sabeedrista
šajutu winam nelauj šawu „gara behrnu“ pahrdot pirmajam fastaptam
ustupzim. Bet bes sabeedristas firdsapinas karaschotā diletantiskā lirika
ari noder titai awischu festdeenās feletonu aispildischana. Nepazelas, un
nawa winai eespehjams pazeltees pahri latweeschu liriskas normalajam
stahwoflim. Šihri estetiska tehlotaja weikme ween war titai šagrumbot
liriskas rahmo lihmeni. Weenigi sabeedristas apinas un simpatiju šehšs
šafustina lihds dšelmēs dibenam un šazet augstus, schlahzofschus wltus.

Ari jaunatā laikā peeraduschos latweeschu liriku wairatums ir ween-
tahrschi pantu kaleji un nelad netis par ihsteem dsejneekem. Naw lihdsjeuschu
kritikas ašrahdijumi un sobgalibas: isbrahletee un jau paschā šahkumā atraiditee
„dsejneeki“ isdod trahjumus us jawa rehšina. Pret schahdu barbaru
eebrutummu latweeschu lirikai truhst paschaisfargaschanās lihdsjektu. Ari litera-
riskie barbari „progrese“ un naw wairs gluschi tit barbariski, tā senat, ari liriska
diletanta tipa zaurmehrs palizis leelaks, bet ihstās liriskas lihmenim nemitigi
zetotees, diletantiskā dsejneežiba paleel titpat semu apalschā, kā bijuse.
Peezi trahjumi, weseļi peezi diletantiskas liriskas trahjumi pehdejā gadā
attal krauti us latweeschu tautas plezeem (Melnpju Marijas dseja,
Weentula „Lihdumneeka dseemas“, Erša „Dšiwibas maise“, Orenga
Krihtofschas šwaigsnes“, Silina „Laikam lihds“)! An naw nemas žeramēs,
ka šcho lirisko nedarbu slogs turpinat kaut zil masinasees. Leelās awifes
ahtri plehschas un lihds ar to winu feletoni, mašo prowintschu laikraštinu
šarodās arweenu wairat — wifs tas rada feletoniskas liriskas peeprasi-
jumu un aplam audšina lirifkos diletantus. Diletantiskā lirika wiszaur
un wifos laikos weenada — tas laitam winas dabā. Wispirnā kabrtā ta
ir meteorologiska lirika, tura apdseed wifus tschetrus gada laitus; agrat
wina wiswairat mozija seedoni, bet nu ir modē rudens un tam naw

glabhina no diletantu panteem. Jaukais laizinsch un slajpdrankis, faulite un wehšich, naktstumsa un rihtblahšma, migla, putekli un dubli... Un tahtla — ta ir geografiška lirika, kura smalki atteblo kalnus un lejas, plavas un birštalas, upes un ezerus. Dabaš skatu karšchu fabrikazija latweeschu dšejā weenmebr wehl turpinās. Ēapat turpinās muhschigā mihleštibas preeku un behdū apdšedafšana. Mozas nabaga diletants no sawas ermonikas iždabut tahdu fajuhšmigi ihpātneju šlanu, bet komištās ween iŋnabht wina nopeetnās publes. Pehdejā laika liriskā diletantišma wištomistakais rašchojums par leeleem brihnumeem atradis pašpahrni latweeschu weenigā familišas šjurnalā: „Druwā“ (1904 g. 4 burtn.). Tās ir Leona Paegles šafitšnojums un fauzas: „Masai Laurai“. Domu un juhtu šatura dšejolim nawa, bet eewebrojams wiŋsch ar aliteraziju machinazijām: katrā rindā wišs wahrdōš atkahrtojas weena un ta pate šlana waj šlanu grupa („Lai laime Laimas laista Ruhs kuhšedama pār fausu“ u. t. t.). Jaunee diletanti prot eešchmauttees laitraktiōš pa to laiku, kad redaktors aišgabjiš deenbušā, waj redigeshanu kahdam prahwatam draudšes štolneetam ušfizejis. Wezajeem šinamōš birgeliftōš organōš sawas eekalpotas privilegijas. Laitraksta seletonu wini iŋleeto šawu priwatu wehštuku pahdrufakšanai un tahdā kahrtā aištaupa weenu otru pašmarku. Tā, peemebram, Witors Eglits peedrufajis „Latwijas“ 1912 g. 11 nov. literariško peelikumu. Tajā lašams, ta Witoram Eglitim Jr. Bahrda „tik loti miššich kā šilta naktš“, kā tam „fantasišā krašfas, tehli un ari domas ritet rit“. Tahtla dabujam šinat, ta Ed. Wirsa te „šehd salonā pilns dšejas, miššich un maigs“, „te šlauj jau šluki šwehtš“ „un tilai šlateens mitrais“ par wina „naktim paušch, kā ari bahlais waigs“. Bet it šewišchi miššich Wiktora Eglišča širdij ir Jakobšonu Karlis. To wiŋsch noštahda lihdsās Werlēnam, Šamsunam, Teofilam Gotjē un Lope de Wegam! Šchi špehlešchanās ar šlaweneem wahrdeem pašihštama jau no agrateem laiteem. Bet wehl arweenu japarausta plezi par nekautrigu priwatu iŋdairišchanos publikas preekšā.

Nopeetnā pilsoniškā lirika ir un paleek romantiška šawā šaturā un iŋteitšmē. Romantiki behg no dšihwes un weentulibā šapno, muhschigi šapno. Un ir jau ar pilnigi šaprotams, kapehž wini behg. Birgeliftā, meetpilsoniškā apkahrtnē, nešpehž dot ne tikdaudš gariga atbalsa un idejiška špehta, žil nepezeeshami weeglinā, peetiziga pilsoniškā dšejneeka lihdsšwaram. Karlis Krubša ir nošlehpēes „faltā namā“, mehgina tikt tik nopeetnās, dšičh un šwarigs, žil wehšmigs un sentimentalī dwehšmigs lihds šchim bijis. Augusts Bratšchs nogrimis „pušnaktš domās“; dšich pants winam padodas gludens un dšejišks, bet nekahdu dšilaku domu wina grahmatinā naw. P. Blaus dšihwo weenā „ašnu mehneš“ un behrnišchi preezajas par puķitēm, neišmirštulitēm, putnīneem un tam- lihdsigām šeedainām un špalwainām leetinām. J. Jaunšudrabina „dšeesmineeks“ aiŋteet dšeedat par wišu, ko šaštaps dabā un laudis. Karlis Eewiŋsch ar šawām „mekletaja dšeesmām“ eet uš žitu šemi, kur daišch un šchihšts wišs un kur, warbuht, warēs atrast weenu weenigu tihru

firdi. Wiſtablatu romantiskā paſaulē aiſgabjis, pilnigi „ſapnōs un teikās“ nogrimis Rarlis Etalbe. Wina klufa, nepretenziōſā, no ahreenes ſchēetami weenfahriſhā un weenmulā, eefſcheji mainigās krahſās wiſfoſhā dſeja ir tas labatais un wehrtigatais pehdejā gada pilſoniſtajā liritā.

Pretſtatā pilſoniſkai dſejai rodas ari proletariſkās lirikas mehginajumi. Azumirkli wehl gruhti paſazit, waj ir eemeſls preezatees par teem. Bet ja ari paſchōs ſchajōs pirmajōs mehginajumōs nebuht dauđ wehrtiga un paleekama, tomehr kā ſaules greeſchu wehſtneſchi, kā jaunā mahkſlas laimeta pirmās ſihmes ari tee ir peewilzigi un eemebrojami. Tee rahda, kā proletariata augoſchais praktiſkais ſpehſs arweenu ſpehzigaf ſahf eeroſinat ari iypatneju, garigu, idejiſtu ſtrahwu, kura pahrpulhdiſ wezōs aiſſehrejuſchōs atwarus, tāpat kā wina praktiſtee zenteeni atdſihwina kapitaliſma pahrwārā faſtinguſcho ſabeedriſko dſihwi. Nihkuligā weetā ſpirgtais un ſalofinejais ſahf eenemt galweno weetu lirikiſōs pahrdſihwojumōs un ſajuhſmā. Atpatalejoſchu ſchitru dſihwes peſimiſma un noguruma ſajuhſtu un nobehgſchanas tendenzes weetā nahf augoſchu, ſawu ſpehtu apſinoſchu lauſchu dſihwes preeks un ſajuhſma. An ja ari proletariſkās dſejas mehginajumōs wehl ſtipri dſirdas darba ſmaguma, ſahpju un poſta ſhanās, tas tomehr naw iſmiſuma un bojā ejas kleeđeens. Tas — ſawa ſtahwotka dſilas iſpratas, ſewis atweeglinaſchanas un zitu modinaſchanas ſauzeens. Wiſai ſtaliſch jau wiſch wehl newar buht, jo pawiſam jauna un ſweſcha latweeſchu dſejneekam wehl ir proletariata darba, domu, juhtu un zenteenu paſaule. Te naw nelahdu iſſrahdatu un nodibinatu liriku tradiziju, nelahda iſwingrinatu pantu un atſtanu materialu gatawa krahjuma. Te jaſahf no paſcha gala. Jaceeđſihwojas, organiſti japeeaug ſweſchajai paſaulei, lai proletariſkā kolektiwa ſirdſpuſtteenus atbalſotu iħtā dſejā. Bet jaunee dſejneeki pa leelakai datai ſahf no otra gala: nomatuſ ſtahwedami wini pehž ſeno tautiſko dſeedonu parauga, un beeſchi ari ar tautiſkeem walodaſ un dſejas tehlojuma lihđſkeem grib raſchot „proletariſku“ dſeju. Protams, ta ir ta pate wezu-wezā pantu taiſiſchana, kurai te newar buht zita panahkuma, kā weenigi jaunās, wehl neiſweidojuſchās ſabeedriſkās dſejas ſajuhſtas notrulinaſchana. Spirgts dſihwes ſtrahwojumſ gan eefahzeju te drihſaf uſwirſa uſ pareiſa zeta. Eā J. Kahrklina „darba baſiſ“ nu jau ſtan neſalihđſinami ſlatati, dſihwes un darba iħſtenati, nelā wina pirmee proletariſkās dſejas mehginajumi. Bet dſihwe wirſa tilai to, taſ patſ ir attiħſiibas ſpehjiģis. Nedſejneeki un predeſineti diletanti newar eekluht ſabeedriſkās mahkſlas wiſiwehtakā weetā. Eā Peters Weinis gan labpraht ar ſawu dſeju eetu „fabrikā“, bet tee, kam pateeſcham fabrikā jaee, neteek nelas no ſchahdeem aplameem, bej eejuhſmas un ari bej techniſtas weiklibas ſawahrſiiteem panteem. Updahwinats eefahzejs ir A. Bruhſlenajſ. Wiſch ſtrahdā, meklē un „tahlōs ſwanōs“ klauiđamees, pamafam atrod patſ ſewi, apſiniģi weido patſ ſawas ſpehjas un ar laitu, warbuht, buhſ atſiħſtamſ darbineekſ proletariſkās lirikas lautā. Apſeđehla dſejotu „ſmagās domas“ naw apſiniģas ſtrahdneeziabas domas. Tomehr

wina ſchaubas par tagadnes wehrtibām, wina kaiſlā traufmē wīfu efoſcho pahrradīt trihž proletariata dwehſelei tuwu radneeziga ſtihga. Tā tad, ſimpatīſtu proletariſtās dſejas mehginajumu pagahjuſchā gadā naw truhžis. Bet ja latweeſchu ſtrahdneezibai ari buhtu titai Rainis weens patš, ari tad wina waretu teittees dſejā bagatata neſā birgeliba ar ſawu burneeku garbi. No Raina dſejas ſtaro ſpoſchums, kurā paſuhd piſoniſtās lirikas ſihſtee jahna taſrpini. Un tā proletariats ſina zeenit ſawa labatā dſejneeka darbus, redſams no ta, ka wina ſimboliſtiſkaiſ leelaiš dſejojumš („Ave ſol“) pehž trijeem un „rudens dſeeſma“ („Dee, taš neaiſmirſt“) pehž diweem gadeem nu jau iſnahl otrā iſderumā. Bet wīſas latweeſchu lirikas wehrtigakaiš eegunums pagahjuſchā gadā ir Raina leelā „weena rituma ſeemas dſeeſma“ („Gals un ſahſums“). Ne weli birgelīſtee kritiki tā wahrnas ſakrita ap ſcho dſeeſmu. „Muhsu!“ — eegawilejās „Dſimt. Wehſin.“ rakſtitajš. „Muhsu!“ — atſauzās ſaimneelawīſes reporteerš. „Muhsu!“ — iſtahlēm peebalſoja ſamilijas ſchurnala rezenſentš. Kaš wineem par to, ja dſejneekš patš ſawas grahmatas pirmajā lappuſē rakſtījis nepahrprotamus wahrduš: „Tew pamatſchīra“. Wini taſſchu to leetu ſina labat. Kaš wineem gar wehſturīſko materialīſmu, Dižgenu un wīſpahri proletariſko filoſofīju, gar toſmiſko attīhſtibas, ſaſkanas un muhschīgās kuſtibas ideju, kura iſpauſchās dſejā: „Ave ſol“, un wehl ſtaidrati weena rituma ſeemas dſeeſinā. Rainis paleek pee ſawas pamatſchīras un wina pee ta. Schimbrihſcham wehl wīnāſch un wina ſchīra ſmaididami noſkatas, tā iſtrauzetee birgelīſtee ſodomeeſchi newainīgi grahbſtās gar durwim.

5

Et a h ſ t s. — Pehdejā gada ſtahſtu rakſtneezibā naw parahdijūſchees darbi, kuruš mahtſlas wehrtibā waretu peelihdſinat, peemehram, Raina un Skalbeš lirikai. Leekas, wehl buhš japaet labam laitam, lihđš tamehr latweeſchu epika pazelſees lihđš tam lihmenim, uſ kura jau atrodas latweeſchu lirika. Protams, latweeſchu epītu nepazelš ween rakſtneeku labā griba un zentiba. Mahtſlas iſteikmeš weidi newar buht žitadi, ka hđš ir paſaules atſinas un mahtſlas iſjuhtas un ſajuſhmas weidš. Kamehr waldoſchais buhš pagahtnes audſinataiš tagadejaiš rakſtneeka tips ar wina romantiſko paſiwitati un lirīſtu ſentimentalitati, tamehr tīhraiš juhtu un dabas lirīſms palīš latweeſchu rakſtneezības pamata ſtana. Aktiwitates pſichikai wīſpirmš jatop par tautas wairakuma rakſturigato ihpaſchību, ſabeedriſtās žihnas wajadſibai jatop plaſchī apſinatoi, preeekſchahjejas ſchīras idejām japaleek par ſabeedribas galweno waditaju ſpehku — titai tad ari mahtſlineezīſtās iſjuhtas weidš pahrgroſīſees un pahrwehrſees mahtſlineezīſtās radīſchanas tendenzeš. Tad lirika wairš nebuhš wīſš, bet titai ſinams moments, ſinama faſtabw-dala epīkōš un dramatiſkōš tehlojumōš. Leekas, tik drihš tas nenotiſſees. Buhš žitadā pſichīſtā atmosferā un žitadā idejīſtā aptahrtnē jaiſaug

jaunai rakstneeku paaudsei, kas spehs realizet to, ko mehs tikai jauscham un par ko prahtojam. Mehs ešam tikai zela šataisitaji — bet waj tad mehs pašči peesawinamees un isdalam lomas šawa laikmeta šabeebriskā darbā?

Tā tad: lirika ir waldoschais elements ari pehdeja gada stahstu rakstneezibā. Plaščaks un spehzigaks winsch te, nekā gabus atpaka. Bet tad jau wina wehl aug, un mahtklas isdomā un tehlojumos nemas naw ismanama ta tendenze, par kuru nupat runajām? Šhogad wina naw ismanama un, warbuh, nahšochu gadu wehl nebuhs: reakzionarais materialistiskās kulturas laikmets, kulturas atpluhdi latweeschu rakstneekus ar štipru roku dšen romantiskā weentulibā un liriskā romantikā, behrnu deenu atminās, šapnās un teikās. Šcha laita šihmigatais rakstneeks ir Karlis Škalbe Liriskais elements wina profas tehlojumos spehzigš, šafata, pahrmehrigi spehzigš. Un kaut ari te dašči profas tehlojumā neisbehgami blatus eepinumi un raksturojumi trauze lirisko šajuhšmas pluhšmi, kaut ari te naw eespehjamš nodotees weenigi šawa juhšmu ritma wehrojumeem un glefnās tā šwaigus seedus atšlanām šaišit šatarigā wihtnē („Suhras Wahrawa“, „Latw.“, 1913 g. 3 num.), tomehr wina „šeemas pašatas“ šneeds leelu „estetisku baudi. Škalbe ir pilnigi eedšihwojees latwišku pašatu psihologijā un wišpahrim peesawinajees ari tautas pašatu stahstišchanas weidu. Bet šatura dšlumā un isšeikšmes krahšnumā wina pašatas paželas tašlu pahri tautas dšejai. Arweenu wairat un noteiktat Škalbe isweidojas par panesības un pašemības dšejneeku („Muhšchigais študents un wina pašata“, „Druwa“, 1913 g. 6) Št ihpašči pašatā par šatiska dširawām („Rakšiska dširawas“, „Domas“, 1913 g. 1) winsch parahdas tā ihšteni křištīgās šauna ar labu atmakšchanas praweetiš, waj, labat šatot, tā tolstojiskās šaunumam nepretošchanās mahžitajš. Protamš, Škalbe naw usbahšigs moralistš, bet weenigi tikai mahtšlineeks-tehlotajš. Tomehr tendenze wina pašatas škaidra un škata. Waj taišni muhšu laiktā ta bij wajadšiga, waj leelala winaš positifā, waj negatīvā šabeebriskā wehrtiba, tas ir zits šautajums. Uri Akuraters labpraht nododas „šaugada pašatām“ („Wišwalda šapnis“, „Domas“, 1913 g. 1). Tomehr wina fantasijai naw ta weegluma un tehlojumam ta pašatainā mirdšuma un šmarščas, kas wehšmo no Škalbes pašatām. Un ja winam azumirkli pašata negadas prahtā, tad tikai tapehž, ta winsch nogrimis behrnibas un zitās atminās („Degoscha šala“, „Št bijušchām deenām“). Bet labi apluhšojotees redšams, ka naw itin nelahdas šarpibas štarp wina pašatām un atminām, ta tur ihpausčas ta pate ašniršchanās un apreibinaschanās dšina. Šchi dšina ir tik leela, ka pat weentahrišhu lirisku dabas tehlojumu („Lihst“, „Latw.“, 1913 g. 13) ta nošahda pašatai un atminu stahstam til zeeschi blatus, ka ne masatās šarpinas, it nelahdas pahrejas nepaleef. Akuraters wiš-atlahtat un, laitam, ari tapehž wišneweiktat raksturo to latweeschu lirika tipu, kuram glahbinsch tikai pašatas un šawas awišes šeletonā, Ur Petera Dangaš muti („Peters Danga“, „Latw.“, 1913 g. 26) winsch

šwinigi pašludina ņavas ņadšihwes prahtneezibas beidsamo slehdsenu. Ironiski wiņš rauņta plezūs „tillab par ņarkano leħgeri un wiņu ideju nabadšibu, tā ari par ņalto, ņerilo pilsonibu“. Wiņš grib tītai „dšihwot“, „baudit“ u. t. t. Bet juhs ņazifat — ta dšeesma tatšĶu jau dšeedata lihds apnikumam un lihds reebumam. Protams — un negaidšim, lai muhs paņaku liriki teiz kautko paņĶu iņdomatu un iħpatneji paħrdšihwotu. Behnribas atminās iħtenibā ir tītai paņata par paņĶa behnrību. Epeħz ari behnribas atminu rakšneeki ņaħw turpat blatus paņaku dšeeņķeem. Pludonim un Ķaunšudrabīnam proņas tehlojumūs naw maņat lirikas, lā ziteem. Bet wineem ņameħrā ir plašrīkta fantāšija, wiņu iņdomai wairat realīņma notħrāņas. Wini neņĶuhpojas weenigi lirīkšu ņaħuņsmu pluhdūs, bet ņtata ari abrejo weidu, wini neglesno tītai, bet ari tehlo, nerunā weenigi trahšām, bet ari plašrīkšķeem ornamentēem. Pludons no jauna iņdewis ņawas paņiħštamās „pirmās behnribas atminās“ un „paņaku par wiļu“. ĶaunšudrabīnšĶ iħĶakli turpina ņawu „balto grabmatu“. Ķa ņĶe, tāpat lā wiņas „atminās“, nebuhtu wairat iņdomās nekā realu atminu, tad Ķaunšudrabīna atminu buhtu tībri apbriħnojama — zīt daudš ta paturejuņe no ņeneem laiķeem! Labakais te ir daņĶi ņiħmigi uņtwerti un weikli rakšturoti lauzīņķeku zīlweki. Noteikts realīņs ņawu atminu tehlojumūs („No rihta“) ir Ķpīts-Bīrņķeeks. Wina tehlotee zīlweki dšihwo, wiņs wina tehlojums raħms un ņpods mīrdš preti, lā ņīla eņera ņpogulis. Dšihwes pabeħrneem no laika gala peeder wina ņīrds. Tos wiņš tehlo beņ leekās ņentimentalitātes, bet tomeħr no wina ņaħsta itkā aņa weħņma ķer laņtāja juhteklus un negribot weħrĶ wina domu uņ dšīto dšihwes netaiņnību („Pret wataru“, „Domas“, 1913 g. 1).

Ar Ķpīti-Bīrņķeeku iņķeam no paņaku un atminu walšts realu tehlojumu paņaulē. Tomeħr iħstas epīkas ari ņĶe atrodām wiņai maņ. Ķntona Ķuņtrīna „lāita weħrojumi“ („Zīħrutu puteņis“) pa daikai weħl iņdarīti Ķaur apšubķejuņĶo dekadentīkto brilli, pa daikai eķureti brutala materialīņma ņĶanrā. Ķuņtrīnam ir ņaħstītāja dahwanās, bet newar teikt, kad wiņš atradīs lihdsņwara ņaħwollī, turā eepħejams maħšlīņķe daħbs beņ eķķeēem, beņ muhsĶigās ņwaidīņĶanās, taustīņĶanās un eņperimēteņĶanās. ĶinarĶa Ķaizena ņaħstīs („Weħji un aīņweħji“, „Maleenā“, „Ķatw.“, 1912 g. 37) ir daņĶi loti ņiħmīgi nomales dšihwes un nomales zīlweku rakšturojumi. Bet wiņpāħri ņawas iħpatnejas ņejas Ķaizenam weħl nawa, un newar ņinat, ķo wiņš grib. Ķas Ķaizenam weħl war buht, to Ķ. ĶaltpurwiņšĶ jau ņen paņaudejis. Wiņš ir galīgi paņaudejis ķetu ņem taħjām, wiņš neņin, no ķureenes naħt, uņ ķureeni eet; un latweeņĶu laņtājs ir paņaudejis ķerību no wina weħl ķo ņagaidīt. Wina iħķee tehlojumīni („Ķewuņts“, „Ķatw.“, 1912 g. 38, „Ķur laimei taħdreīf mīteklīs biģis“, „Ķatw.“, 1912 g. 43, „Ķaiņiata“, „Ķatw.“, 1913 g. 2, „RīpņĶa ņaħstīs“, „Ķf. W.“, 1912 g. 292, 293, „MeħĶīņķeeti“, „Ķruwa“, 1912 g. 11, „ĶeĶaiņums“, „Ķruwa“, 1913 g. 2, „Ķameħr naw peenāħzīs laīks“, „Domas“, 1912 g. 11) ir Ķludi, pat weikli uņrakšīti, taģūs newar atraņt nekāħdūs eewħprojamūs literariņiskus deņektus — bet newar atraņt

ari nēka tahda, kas viņus pazeltu pār weenas deenas un feletonu beletristiku. It ņewiņki wahņņch un nenofiņmigi ir ņtaņņis par wezo Gluhdu burwibām („Wezo Gluhdu burwibas“, „Druwa“, 1913 g. 2, 3, 4). Tājā gari, gari iņteepēts paņiņņtamais laņamās grahmatas temats, tā rāzioneli ņaimneelojot ņemneēks beņ burwibām teel uņ preeņņchu. J. Wainowiņta ņtaņņis „beņ waroneem“ („Beņ waroneem“, „Domas“, 1912 g. 7, 8) iņdomā deefgan ņwaigs, bet aņņtrahdajumā neiņturets, ņaraufņitē un gabalainņch, turpreti otrē „ņtaņņis par to, kas tilko nenotiņa“ („Manē otrāis zelojums uņ dņimtenēš Schweizi“, „J. D. L.“, 1913 g. 19, 30, 36, 42) ari beņ aistapinatā apafņchitula buhtu peeteefoņhi labē — tā pawegla anelodote, tā „ņiņhtajam feletonam“ rakņritē gabalinņch. Wiņpahri Wainowiņta proņaņ darbōē arweenu wairat ņaņht iņpaufteēš anelodotiņtais elementē. ņchajā ņinā winam ir ņinama radneēziba ar Grufnu. ņitai Grufna ir neņalibņņinami originelātē ņawōē pahrdņiņhrojumsōē, aņakē nowehrojumsōē un peewilzīgaktē iņteiņņmē. Anelodotiņtais ņkeletē ir ņamanamē wiņōē Grufnas tehlojumōē. Bet iņpatneējā, ņatiras zaurauņtā filofofņija un weeglaiē imprefionifņitlaiē iņteiņņmēš weidē toē wiņōē padara ņawadi peewilzīgūtē. Lai winņch aprakņta „ņwehtlaimigo ņalu“ („ņwehtlaimigo ņala“, „Domas“, 1912 g. 7, 8) waj zitu to, gruhtu iņpraņti, tur winņch ir tragifņti nopeetnē, tur ņarņaņņiņtē waj pat zinifņtē, bet eņteifņto domu un ņajuhtu eeroņina latrē winā gabalinņch. Anelodotiņta ņatura tehlojumus rakņta ari ņņereetiē. ņitai filofofifņtā imprefionifņma weētā winam naturalifņifņti ņpilgtāē ņarikaturu linijāē, tā peemehtam, „ņtaņņā par to, kas til tilko naw notizis“ („Drauga wefoņipeēē“, „J. D. L.“, 1912 g. 179, 185, 191, 197). Reifem winņch war palikt ari dņiti nopeetnē, ņitai ņtaņņta ņpehziēo realifņmu trauzē newaņadņigā iņpluņņme („Paņudufchāis dehtē“, „J. D. L.“, 1912 g. 256, 260, 268, 274, „Kruņta neņeēē“, „Domas“, 1913 g. 2, „Rad winā moņtaē“, „Wahrōē“ 1). Rā ņņereetiē plaņchumā, tā M. Leepa daņchreif par tahtu aiņeet dņiņweēē, rakņturu un pņichologifņjāē ņiņtumōē. Taē it ņewiņki manamē wina garājōē ņtaņņtōē („Wirņchājōē“, „Domas“, 1913 g.). Kur ņtaņņta meti ņchaurati, tur Leepaē ņiņhtāis pņichologifņitlaiē tehlojumē atņtaņi dņitu eēņpaidu („Mitelētiē“, „Wahrōē“ 1, „Rihta trehtlā“, „Domas“, 1912 g. 12). Driņņat par iņņu un aprautu nekā par plaņchu allafņch ir J. Klawina tehlojumē. Pahrat daudē domu un par wairat juhtu eņņpņiņjāē winņch griē eēņchmaugt itweenā atņewiņchāē tehlojumā, tapehēz wina ņiņē weetumē iņnāht nedabiņti ņaņpihletē („Pirmeē witni“, „Berta“, „Druwa“, 1912 g. 7). ņehra melancholifņija guņ waj pār wiņeem wina ņaņnotaju“ jaunetlu tehlojumēam („Dņiņweēē mirktē“, „ņaņnotājē“, „Wahrōē“ 1), bet tomēht nepadara toē ņaltanūē. ņaltani un ņteepēti ir Luēuņta Deglawa pehdeēē miņņgeē Rigaē aprakņti („Riga“). Abņolutē literarifņāē nāiwumē — waj, warbuht, weht kaē launakē — redņamē Deglawa „ņirdēpukifņchu“ pahrdrukājumōē un eewabijumōē („ņirdēpukite“). Literarifņāē wehrtibāē ņchahdeem tautifņtā laika kalēdaru gabaleem naw ņiti nelahdaē. Deglawa literarifņlāē fiņņionomifņjāē rakņturojumam paņchi rakņtneēzibāē wehņturneēki toē ņawā laika iņzeltu no aiņmirņitibāē putelkeem.

Pehz tahdu sirdspuikšču falkanuma majat falkans un mulkišs leekas Ēirsmaleetes gaudojums („Kas wainiņš?“, „Druwa“, 1913 g. 5, 6) par to, ka pilsehtā „dehlam naw krekla mugurā, tii krekla wiļes un staras fedz failos plezūs“, un sajuhsminaschanās par to, ka uš laukeem „šweests, beespeens, karasčas, paninas, falds peens, — lai ehd, kas kuram eet pee sirds“. Wiša šchi newarigā schupsteschana un schnutsteschana ir atreebušes un palituse weenaldfiga. Kritikai ir apnižis un nenahk wairs prahtā prasit, lai tahdas Ēirsmaleetes mehginatu tatschu faut zil logiski pamatot un sabeedriški un estetiski noskaidrot scho strandu un paninu kontrastu. Ēirsnigat pee tās paščas leetas ir kehrees Ed. Wulfs sawā stahstina par lauzineezi-dseedataju („Dseedataja“, „Druwa“, 1912 g. 9), kuru pilsehtas dseedataja tikko neaišwilina prom uš „pilsehtas druhmajem muhream“, un kas wehlat „dšihwojot tepat muiščā un ejot kreetna srahbdneeze“. Ta wišwišadeem muhslaitu mahstlineekeem-nemahstlineekeem un predestineteem diletanteem buhtu eegaumejama rezepte. Bet wina nemta teešči no Latweešču Beedribas „nacionalās kulturas“ kehla, un tapehž paleet titai familijas šchurnala un wina lasitaju šchaurā eezirni. Dauds leelaks pilsehtas kulturas zeinitais ir Eihgotnu Sehlabs sawōs stahstōs („Stahsti“ II), titai ari wina talantu pehdejā laikā bojā widišchitibās, kompromisu un filantropijas peekoņeja apfahrne. Netahda kompromisa sabeedriškōs jautajums negrib atsiht A. Schwabe, kuršch ihstos latweešču inteligentūs („Intelligenti“) stahda uš noteiktu demokratiski-sozialistisku eestatu pamateem. Deemschehl, Mahrtina Dobula turpinajums — Augusts Egle — ir wairak konstruets nelā isdomats un ijsušt tips, un tapehž stahstā daudš neweiklu un nedšihwu weetu. Labaki ir Schwabes ihsee tehlojumi („Matinā peešeets“, „Wahrbs“ 1, „Draugs“, „Domas“, 1912 g. 10, „Ewehttu nakti“, „Domas“, 1913 g. 1). Nedsjams, ka Schwabe nopeetni zensčas iskopt sawu tehlotaja weikšni. Pee sozialās mahstlas mehginajumeem wehl japeeskaita Melnā Alkschņa „behgta šizes“ („Zeribu un gaidu rihtā“) un Bruhllenaja „tehlojumi un šizes“ („Altmōdā“). Labatais, to tur war atsiht, ir autoru labā griba un simpatistkā sabeedriškā atšina. Bet ar to ween wehl nepeeteek, lai raditu eewehrojamus, pilnigus mahstlas darbus. Andrejs Upitš sarakstijis divas noveles („Darba laikā“, „Strahdneeka kalendars“, „Ewehtdeena“, „Domas“, 1913 g. 5) un „patriotistku stahstu ar behdigām beigām“ („Pehdejais latweetis“).

Kopotu rakstu isdewumōs minami šekofšči darbi: Rudolfa Blaumana rakstu zeturtais sehjums, kurā fakopoti wina prežeichanās un žiti weeglati stahsti (ari druhmā novele: „Nahwes ehņā“). Andreewa Needras rakstu otrais sehjums („Sitpahrnis“, „Wilis Wablodse“); Annas Brigader rakstu otrais sehjums, kurā eewetoti kahdi diwpadmit ihšaki stahstini; Poruka rakstu pirmais un otrais sehjums ar nelaiķa dšejneeka liriskajem dšejoteem, dramatiskeem raschojumeem un wehstulem; Raina kopotu rakstu pirmais sehjums, kurā usnemti wina dramatiskee raschojumi un bes tam wehl eewadam A. UpiŃcha biograffiski-kritiškā šize („J. Rainis un wina dšēja“). Newar sažit, ka muhšu grahmatapghdataji buhtu sewiŃski

tšhalli kopotu raktšu isdosšanā. Pamasam tomehr ari sčhe rodas dšihwiba. Un winai japaleek armeen leelalai. So bes kopotu raktšu isdewumeem wišas tautas raktšneeziba ir tā lahdā peeleeekamā telpa, kur gadeem meštš un krahts un juku jutām šajautšs neatsčhiramā un nepahrštatamā gušimā. Kopotu raktšu isdewums naw weenigi tilai grabmatneezibas ešetikas jautajums; tam ari leela praktištā un literaturwehšturista noštšime.

Dee šwarigatajām parahdidām pehdejā gada šahštu raktšneezibā škaitama ari wairaku apdahwinatu seeweeshu-raktšneeshu debija. Antija zenščas isprašt un noštšaidrot seeweetes-mihlatās un seeweetes-mahtes šahwolkli un peenahstumus („Alina Ahre“, „Domas“, 1912 g. 7—12). Angelita Gailit sem Pšhibiščewštā un zitu radneezigu modernistu eespaida nododas perwersas šekšuelas pšhologijas šihltehlojumeem („Ilgas un maldi“). Iwande Raija episki plaštchi un naturalistiški taili tehlo pilsoništās seeweetes šekšuelo fiziologiju („Eedšimtais grehtš“). Wišām trim raktšneezēm topeja weena šihmiga ihpaštchiba: winas tehlo seeweeti, seeweeti ne tā šabeedrištā darba žilweku, bet tā wihreescha lahtguletaju, tā dšimuma dšihwneeku. Winu šabeedrištās prahtojumōš naw itin neta jauna, patštahwiga un dšita, wišs no wihreescheem-raktšneeeem noklaufištš. Winu šekšuelas-pšhologijas tehlojumi paščhidri un paweegli, bet šekšuelās fiziologijas awraktši latrā šinā pamatigati, droštchaki un walširdigati, nelā wihreeschu darbōš. Wiši tehlojumi no ahrpufes pilnigi literariški, weetumis pat ihštēni peewilžigi. Tee leezina, ka latweeshu pilsoništā seeweete awnikuše sehdet weenigi šawā familijas laktinā, ka winu neapmeerina filantropištšais šports — ta wina šahl ismehginat roku ari raktšneezibā. Pilsoništajeem raktšneeeem ir šajanemas, jo konturentē-raktšneeeze plaštchaku wišapahreju ištšihltibu dabujuse un nowetnaki šagatarwojušēs. Ari uštžibibās winai netruhtšt: weena pate Iwande Raija weenam romanam wairak lappuštchu šaraktšijuse, nelā daštšs raktšneekš pušmuštšā paguwis.

Eesahzeju un puštalantu nodata ari pehdejā gada šahštu raktšneezibā wišai plaštcha. Šafata: pahrat plaštcha. Wišu miššigo eesahzeju un puštalantu peeraktšito šeletonu blahtli pahtrawat nemas naw eespehjamš. Bet ari no ta leeluma, ko pahrščhiram, ir redšams, ka wišwairak tahdu eesahzeju, kuri nelad netištš par nobeidšjeem, wišwairak puštalantu, kuri libdš wezumam neištšuhnošes par talanteem. Un pee tam gandrištš glufchi weena alga, lahdā wišjeenā kurais no wineem mehgina rakštū un lahdā išeitšimes ščanrā laušas. Aštguštšais, nepahrjuštšais un ihpatneji neišweidotais šaturā un formā jau ir wišu diletantu nelaimē.

Eesahzeji un puštalanti — tee ir tee, kureem jau atwehruščās weena, otra šeletona durwis. Bet ašt teem ir wehl nepahrštatams puhliš pawiřam neaštšito un atraidito. Šchee pehdejee ir latrā šinā intereřantaki — jo nodrukateem teem tuhlin suhd wiša peewilžiba. Nedrukato mehginataju tragitu nehmees ištšehlot Alfreds Rosentals („Atbištchu trahješ“, „Latw“, 2912 g., 48). „Dwehšele wini ir mahštšlineeki, bet ištšusto daitumu žiteem parahdit — to wini newar. Neřapraštū un niřinati wini dšihwo šawu šapnu pašaulē. Tās škanas, kas iřlauščas no šchis pašaulēs, zitu

aufim isklausaš kà leijerkastes stanaš." Nu, leijerkastes stanaš war „islaustees“ titai no leijerkastes pasaules. Welti ir subrotees, ja daschs schabðà musikà negrib klaustees. Tomehr, kà sinams, leijerkastei ir dauds wairak zeenitaju, nekà simfonistam orkestrim, tapehž winas ekfistenze ir pilnigi nodroschinata un tragiskàm gaudàm nemas naw weetas. Waj, peemebram, war schelotees Waibstinsch? Winsch raksta par nelaimigu šakropotu fabrikas strahðneeku („Grubtðeeni“, „Dšimt. Wehstn.“, 1912 g. 163—166), raksta par sparigu tautskolotaju un laimigu mahžitaja seewas kawaleeri („Stubrgalwis“, „Dšimt. Wehstnešs“, 1912 g. 261—277), winsch raksta weenadi gludi un šelli, bet tautiskà awise ar wina šarakstijumeem labpraht aispilda dešmiteem feletonu un tšchetrešmit tuhštioschi birgeki ar teem šmuki patawè laiku. Štuju Fridis šawus raschojumus druðà reakzionarajòš un progresiwòš laitrakstòš — tur titai dabù eeshçà. Pa leelakai dañai winsch rascho pašištamò šwehtku beletristiku („Seemas šwehtku pašajinas“, „Jaunà Deenas Lapa“, 1912 g., 298). Bet ari wina pahreje „tehojumi“ („Rad mehs bijàm jauni“, „Jaunà Deenas Lapa“, 1913 g. 147, 153) naw wairak, kà titai lašami gabali weeglai laita kaweshçanai. Društu pahri teem šweeðšas Fr. Jansona šahštini („Pa nolemtu žetu“, „Dšimt. Wehstnešs“, 1912 g. 251—254). Bet redšams naw, ka ari šchiš šahštinu rakštitaš kaut palehnam attihštitos par nopeetnu rakstneeku. Ed. Gulbis wehl weenmehr žensças imponet ar „klasisteam“ šišçeteem („Wehrçs“, „Druwa“, 1913 g. 3), un pa reisei ismehgina rotu ari humoresku rakštisçanà („Raibas deenas“, „Dšimt. Wehstnešs“, 1913 g. 105—108). Wehl weenmehr no wina war gaidit, bet, deemsçehel, arweenu wairak suhd šihmes, us ture puši winsch šawà attihštibà wiršas, tapehž jadomà, ka winsch palizis šahwam. Juliju Wezofolu pašahçtais emigrantu dšihweš tehojumu žensç waretu aishwešt deegjan tablu („Žetmalas atmeni“, „Jaunà Deenas Lapa“ 1912 g. 155; „Pa diweem zelem“, „Jaunà Deenas Lapa“, 1912 g. 167; „Rad debešis deg“, „Jaunà Deenas Lapa“, 1913 g. 4, 10). Tomehr leetas, wina šajuhtas naw peeteošchi dšilas un isteikšme origineli špehžiga, lai winsch taptu istahlem redšams sozjalàs mahçklas darbimeeku pulkà. Deesgan peewilžigus emigrantu tipus prot šihmet Alfr. Kukurš („Šawadneeks“, „Jaunà Deenas Lapa“, 1913 g. 16). Wehl nepilnigi isštrahðatas, tomehr šaturà un tehojumà šaistosças ir P. Roberta impresionistiskàs šfizites („Dšihweš šihumi“, „Jaunà Deenas Lapa“, 1912 g. 203, 209, 215). Rašçigi, društu pahrašçigi šahžis šahštus rakštit Leons Paegle. Wina garatajeem („Gahju putni“, „Druwa“, 1912 g. 9—12) truhšt konzentrazijas tehojumòš un plastikas tehlòš. Daschi ihšate pawiršchi ušmešt („Apsolità seme“, „Dšimt. Wehstnešs“, 1913 g. 68—70; „Šahštis par Beeso Peeteri“, „Latwija“, 1913 g. 18). Bet daschi ir ihštri peewilžigi („Varata Nr. 87“, „Druwa“, 1912 g. 8) un leel žeret, ta no Paegles war attihštitees leelaks šahštu rakstneeks, nekà bij dšejneeks. Ari Šiltara profas mehginajums (Šahštis par lahdu žilwetu“, „Druwa“, 1912 g. 8) ir interesants. Ar nomales lautinu tehojumeem winsch katrà šinà

panahstu wairak, nekā ar weeglu dzejolīšu un nēweiklu ludsīnu rakstījumeem. Turpreti Zahņis Kahrstēnis gan drošči ween jāvū muhschu netīks par kautzil eewehrojāmu stahstītajū. Wīna leelā profas produktīwitate zelās weenigi aīf nelabojamās dīletantīstas pawīrschībās. Pawīsam schīdri jāturā un nēweikli īstēikmē wīši wīna stahstīni un tehlojūmi („Sīhmejūmi ar ogli“, „Druwa“, 1912 g. 10; „Behdu kaudīs“, „Druwa“, 1912 g. 12; „Selta laīks“, „Dīmt. Wehstmeīšs“, 1913 g. 101—104). Bet tahds nepahrpēhjāmi falkāns bletīs, kā wīna „stahstīs īf nomalēs dīshwēs“ („No laīpas“, „Druwa“, 1913 g. 1), laītam tīkai aīf tahda nelaimīgā pahprātuma eeraudstījis deenas gāīfmu. Waj tad pateescham ari Tīrs-maleetei radīfēs jāvī „epīgoni“?

Ta ir eewehrojāmi gara eesahzeju rīnda. Un mehš waretu wīnu steept weh! dauds garatu. Bet peetīks. Ko tas ari līhdsetu wahrdā fault wīšs literarīstos pīrsmecmneetus un aplūhtot wīnu domu rakstus? Nē, latweeschu dīletanti nēwar subrotees, kā wīnus atraīda un nedrukā wīnu rakstu darbus. Latweeschu schurnalu un laītrakstu redaktoreem wājahsetu buht daudīs stīngrateem un neischehlīgateem. Pateescham, nawa jau jābaidās, kā tā daudīs eewehrojāmu wīhru aīslaidīs postā tautai par leelu saudejūmu. Ja jau īhstis talants zaur „beeseem mescheem, stahwām klīntim“ īslausch zetū, tad latweeschu dīletantam nēeks ween īslīht wīšai semēs lodei zauri!

6

D r a m a. — Gandrihs waj wīši latweeschu stahstīu rakstmeeki un līrīki ir mehginajūschī tīkt par dramātīteem. Dramā wīni neapstīnīgi jāusch rakstneezībās augstako weīdu un zenschas to guht un pahrwaldīt. Laba leeta buhtu tahda zenschanās, ja tīkai wīna radufēs aīf eeschejas mahstī-neeziīstas attīhstībās. Ja rakstmeeki peejawīnājūschēs plaschaku sābeedrihtu īsghīhtību un, plaschajām, zīhnitajām lauschu mašām peefleedamees, pah-weīdojūschī jāvū domu un juhtu pafauli — ja latweeschu rakstneeku daba no wezlatīwīstī-pastīwās pamāsam un organīstī īshwehrtufēs jāwā pretmetā, tad buhtu dabīstī faprotama ari wīnu teekme uf dramu. Bet mehš jau redsejām pīlsonīskā rakstneeka tagadejo postīzīju. Un nēwaram neredset, kā wīna dramātīstee mehginajūmi ir tīkai waj nu neapstīnīga taustīschanās, waj weenkahršchs literarīstīs eksperimentēs, waj ari labi apstīnata weīkala leeta. Par fēwī protamēs, kā nēweenā tahdā gadījūmā nēwar rastees fautzīf wehrtīgāki dramātīstī darbi.

Ari dramā waram atrāstī wīšas tās pašchas atfases, kā eepreelšejoēs rakstneezībās weīdōs. Te, wīšpīrms ir absolūtī nelīterarīstā, pīrsmecm-neeziīstī dumjā dīletantu „drama“ (Lautenbach-Zuhmīna „Wīdwutēs“, Augustā „Uf preelshu jeb atpatat“, Dawīda „Krusttehwēs“). Tahlak — neīshweuschēes, nedramātīstī mehginajūmi, tur dramās ari wairak naw kā wīrskrāstā (Zulīja Peterfona „Ilgas“, Seltmata „Sagaidītēs“). Tad nahf labu līrīku raschojūmi, turōs laba, tekošcha waloda un dzejīstīsa glefnas, bet naw dramātīstīsa īdejas, dramātīstīsa zīlwēka un dramātīstīsa dialoga (Mkuratera „Raupo“, Sauleescha „Sehtabēs Saltups“). Un pehdīgi ir

dafchi darbi, kuruš gan newar fault par pilnigam, nošwehrtam un noffa-
notam dramam, bet kuras tomehr ir atšewiſchti ſpilgti dramatiſti momenti,
dſihwi žilweſi un ſaiſtoſcha, dramatiſtas dſihwibas apdweſta ideja (Linduta
„Diſchuhdru Mahle“, Julija Peterſona „Zehlee mehrti“).

Peewilzigu mahzibu dabujam no ſchi ihſa pahrſtata. Gandrihš waj
jabrihnaš, žit teeſchi dramaz wehrtiba ir atkariga no autora paſaules
teem darbeem, kuru raſchotaji beš jebtahdas idejiſtas pahrleezibas un
ſabeedriſtam teeksmem, kam weenigaiš noluhkš — azumirkli amiſet laſtaju
waj ſtatitaju. Waš daiſtanaš ari teem raſchojumeem, kuri waj nu žihnaš
par wežam pahrđſihwotam wehrtibam, waj ari daudſinatāš „tibrāš“ eſtetikaš
wahrdā apſinigi iſhwairijuſcheeš no wiſa, kam waretu buht ſabeedriſtu
ſimpatiju waj antipatiju krahſa. Ihtāš eſtetikaš wehrtibaš jau tagadejai
latweeſchu dramai titai titdauſš, žit ta bijuſe ſoziala drama waj komediſa.
Taš ir ſihniğš norahđijumš, to deretu eegaumet itweenam latweeſchu
rakſneekam, kaš nodobaš waj domā nodoteeš dramatiſkeem mehginajumeem.
Par ſewi protamš, un deſmitām reiſchu jau norahđitš, ka ar pareiſu
atſinu, pat ar nopeetnaš teoretikaš pahrleezibaš peeſawinaſchanoš ween
wehl naw gana. Bet ta tomehr noder tā nopeetnš un ſpehziğš eeroſi-
najumš uſ pſichikſtu eemantochanu un pahradiſchanoš, uſ organiſtu pahr-
augſchānu un peeaugſchānu tam kolektiwam, kurſch weenigaiš tagad pehž
ſawas pſichikſtāš buhneš un dſihweš zenteeneem war buht radoſcha mah-
ſlineezikſti-dramatiſka aparojuma raditajš.

Tagda pareiſa atſina un nopeetni ženteeni naw nebuht taš galwenaš
un rakſturigalaiš pehdeja laika dramatiſtajōš mehginajumōš. Szajjām
jau, ka wišwairat tur redſami weentahreſchi literariſti ekſperimenti waj
apſinata weikalneeziſta ženſchanāš. No tam tagad latweeſchu widuš
mehra dramaz rakſturigā ſeja.

Wiſpirmš, paſtiprinatā dramatiſtā produkzija jo gaiſchi atſedš
latweeſchu rakſtneeku lirisko dabu. Latweeſchu widuš mehra rakſtneekam
ir liriska, bet ne dramatiſta fantaſija. Ari dramā winſch teho momentu
daſchreiš ſpilgtām, originelām krahſām, bet neprot to ſaiſtit epikſi-drama-
tiſtā ritumā. Winſch labi apjauſch tehojamo azumirklit, bet neſpehž
atmineteeš pagahjuſcho un paredſet nahktoſcho. Wina tehojumš iſnahł
gabaloš ſarauſtitš, neſaiſtitš, un ja winſch ari mehgina to tā nekā ahreji
ſaiſtit, eekſcheja, organiſta ſakara tam tomehr truhkſt. Jo titai ſrahw-
joſcha, nenogurtoſcha dramatiſka fantaſija ſpehž atſewiſchtu momentu
teholt par ſewi weſelu, bet tomehr neſchitramā ſakara ar wiſu eepreekſchejo,
no kura winſch dabikſi iſaudſiš, un neapturamā teeksmē uſ nahktoſcho, kaš
iſaug no wina. Pagahjuſchā fonam un nahktoſchā perſpektiwei wajag
zaurſpihđet ikkatru atſewiſchtu momentu, titai tad no wina pluht lihd-
raujoſcha dramatiſka dſihwiba. Latweeſchu liriskaiš rakſtneekš labi ſina,
ko wina waiwai juht, un leek teem azumirkla juhſmai peeſtanigi liriski
deklamet. Bet rakſtot winſch fantaſija neredš toš dſihwi ſawā preekſchā,
ikkatru wahrdu neſaiſta ar peeſtanigu ſcheſtu un kuſteenu. Winſch teho

šarvus waronus sensoriski, bet neprot toš rahdit motoriski. Tapehž wina luga naw drama, bet tikai liristu dellamaziju un liristu dialogu wirtne.

Ja rakstneeks dara to šarwai dabai pilnigi pretišku, tad winsch patš to labi šajuht. Un šajutis winsch newar nezenstees mafot šawu stah-wokli, un šawu wahjibu few un ziteem isfehlot par spehfu. Un tad tablak redsam šihmigi tendenzi, kà latweeschu dramatikki mehgina šawu lirisko fantasiju eeghebrt dramatisķà kostimà. Wini nowehbrichas no realeem, sozialem šischeteem un eet teiku un teišmainas wehstures walfti. Da datai ta ir ta pate šinamà pilsonisko rakstneeku nobehgščana literariskà romantikà. Bet tāpat pa datai tas noteelas aij apšinatās waj neapšinatās teekšmes pehž tahda apwida un tahdeem apstahleem, tur liriska fantasija waretu rahditees winai tablu radneezigās, dramatisķās lomà. Wehsture tajà šinà loti noderiga. Weentahrt tapehž, ta wišà wehsture ir labi dauds teišmu elementa, un tapehž to šinamà mehrà war iskultotees un isfehlot pehž širds patikas. Nemas jau nawa jaismekle, žit dauds dšitas realas pateesibas šehpš wišfantastiskatās teikšnās un tahdu konkretu wehšturisku spehku simboli ir wiši teiku waroni. Naw jazenščas fasklatit aij atšewišchteem notikumeem un winu aprakšteem muhščam negrosfigos dšineja un šawetaja spehkus muhščam nemitigà žihnà. Naw jaišmana, ta nawa neta individueli atšewišķta, patwahiga, bet tikai atšewišķku notikumū šarariga, logiski šaprotama wirtne. War nemt turu šairu teiku waj wehstures waroni un to weentahrsķi pataišit par nelaimigu miħletaju; ar wina wahrdu šaistitu wehšturistu notikumū ihši un ašķi atwahinat no modernās neirafenišķās erotomanijas žehloneem. Lai ari tas ir lubineezisk- wehšturiskās beletrifikas parastais teħreens, tomehr latweeschu jaunee dramatikki ar to paspehž usrakstīt garas jo garas „dramas“ un pat „tragedijas“.

Un ortahrt „wehšturiskà“ weela aplam noderiga tapehž, ta tur „war peelikt dauds dšejas“. Šajaprot tā, ta tur war pilnu waku laut šawu nedišziplinetu lirisko juhšmu pluhdeem un to wišu apstatit špiħdigam, neattihštītai literariskai gaumei loti peewižigam rewīfītem, žaur turām eelšķejais, idejistlais tulkšums gruħtak šaistatams. Ko redsam un dširdam romantisko „teiku dramu“ un „tragediju“ israhdēs? Wišpirms: dekorazijas — dauds un daščadās, šischetōs un šihmejumōs un trahšās spilgtās, azis apstulbinōščas dekorazijas. Pilis fantastiskām welwēm un štabeem, wežu, diħwainu ornamentu plantumus, wišwišadus wehšturiskus šalnus un lejas. Tablak: kostimūs; tautiškus šwahrtkus, willaines un žepures. Un tad ta šausķu buršma, ta muhščigà šausķanās, ta wairogu šlabinaščana, šwanu šimbinaščana un hleķa gabalu dahrdinaščana! Tas wairš naw teatrs, bet kinematografs. Latweeschu pilsonisklais teatrs ir želà uš kinematografu, waj ari kinematografs taišas eeweetotees uš latweeschu leelatajām škatuwēm. Kinematografiskà „kultura“ pamašam šagrabhj ari dramatisķo mahķflu. Tragiskās diħwešlees weetà šahjas tragiskās maštas-kostims. Dšejneķa weetà nahš štroderis un pirotehnikis. Ta ir atšķghabri apgreesķa mahķfla. Šo škatuwēs eelahrta ir tikai pašhga lihdsellis, bet ne galwenaš. Statišlais elements uš škatuwēs ir nepeezeeščams, bet par tabdu winsch teel

dinamiskās dšihwības zaurstrahwojumā un apgarojumā. Šstās dramas kodols ir strahwošča ideja un winās nesejs — spahrnots wahrds. Starp trim pelekām seenām wajag dramu spēhlet, un ja trijās pelekās seenās luhfodamees statitajās neaifnirstās un neredf pilis ar fantastiskām welnēm, stilla kalnus un salas lejas — tad naw wehrts, ka tukšcho wahrdu wehrsmu apar realām trahsu un stānu peedewām.

Naw ne masako schaubu, ka šchi romantiskā deforaziju drama radufēs sem Raina teiku dramu eespaida. Ja dšejnecks buhtu atbildigs par teem dafschadeem eerosinajumeem, ko fazel wina darbs, un it fewiŃski par to, kā šchee eerosinajumi teel isleetoti un ismantoti, tad waretu waj pahrmest Rainim, ka wiaŃsch ar Ńawu „Uguni un nakti“ un „Induli un Arijū“ pawedinajis tikdaufs latweeschu rakŃnektu us newehrtrigu „wehsturisku“ lugu rakŃiŃŃānu. Pret Raina dšejas spēhtu jo gaiŃŃi teel redfams wina pafadarinatāju nespehŃs. Repahprotami teel redfams freidŃigs wirŃeens — Ńeklumā un banalitātē. Ir laiks, ka latweeschu dramatikā no romantisku rekwisitu Ńatopojumeem atgreesŃas pee nopeetnās realās dramas — lai latweeschu teatra apmekletāji neet Ńatitees breeŃmigu puhki, kas uguni Ńplauj, bet klaufitees dšihwas dšejas wahrdu, kas Ńirdis eeleeŃmina augŃstās idejas uguni.

7

Kritika. — Kritika war buht waj nu pawaditaja un tuklotaja, waj ari atradeja, zela rahditaja un laufeja. Pirmajā gabijumā winai palihga loma, otrajā ta ir patŃahwiga raditaja. Protams, dalitā, tihri ŃpezisŃlā weidā abas Ńchis lomas neras nebuhs atrodamas. Rā wiŃŃs rakŃneezības weidōs, ari kritikā leelakā waj masakā mehrā abas winās jauktas weentopus; tatrā kritikā atrodami abi elementi, Ńatistiskais un dinamiskais, tehlotajs un dšinejs. Bet tāpat atkal protams, ka tatrā kritikā weens no wineem pahŃŃwarā un tas tad noteiz winās rakŃuru.

ŃŃkiru pŃŃhologijas pafinejam weegli nopraŃt, ka pilŃoniskā kritika ir wairak paŃŃwas, Ńatistiskā, proletariskā wairak aktiwās, dinamiskās dabas. Tā ta ŃabeedriŃti aktiwatās ŃŃŃiras mahŃla un kritika nupat wehl weidojas, tad, Ńaprotams, ka sistematiskās, zela laufejas un waditajas kritikas latweeschēem lihds Ńchim wehl naw bijis, bet bijuŃŃi tikai atfewiŃŃŃi Ńpilgti momenti. WiŃnoteiktaki kā wezu wehrtibu dragatajs un jaunu zelu rahditajās uŃŃahjees Jansons ar Ńawu paŃŃŃtamo, wehlaŃ broŃŃurā nodruŃlato preeŃŃŃlasiŃjumu par jaunlaidu literaturu. Ńpirgti eerosinofŃi ir M. Waltera pirmee kritiŃŃee apzerejumi. To paŃŃhu pa daŃai war Ńajit par J. Jantawa pirmā laikmeta rakŃteem. Jahnis Ńfars gan ari bij atŃinis, ka rakŃneezības un tam lihds ari kritikas uŃdewums ir wirŃti dšihwi, bet kā kritiki wina wina muhŃchā wairak nodarbinaja rakŃneezības Ńatistiskais, bet newis dinamiskais elementi. Te wiŃpahri japeŃŃihmē, ka tatrā nopeetnās latweeschu kritikā ari pret Ńawu gribu, noluhŃteem un ihpatneezibu ir ŃpeŃŃs daufs nodarbotees ar rakŃneezības Ńatistko, formelo puŃi. Latweeschu rakŃneeziba wehl zaurmehrā tiŃ diletantiski truhŃumaina, ka

kritikim ari pret šavām teeksmēm šinamā mehrā japaleek par miglainu tehu pahrtchlotaju, šajutuschu rakstu deščifretaju un šakarā ar to par tihri eštetiskās formas elementarškolotaju.

Tagadnes birgeliskai kritikai nav neweena spēhzigala preekščstahwja. Teodors — nu, par Teodoru jau wairak newajadšs runat. M. Walters laikam launas no ta wahjutu bara, kurā winam buhtu jaeestahjas un turšč klaušigi težetu winam pašal. Un Zankawam, tam tit daudš un daschada tipa apstellejumu, literariška rehjeja un šabeedriška darwotaja nodarbības, ka titai wišnepezeješchamakās reišs paguhst ušlupt weenam otram rakstmeelam. Weetejo birgelisko wahjutu pulks lutas pats kā waredams un prasdamš. Strahdneežības un sožialistu gabhejā „Dšimtenes Wehšnefi“ buhtu ihštaiš birgeliskās rakstneežības kritikas žentrs. Bet tā ka tur šainneko taupigi lungi, kas honorejamās šlejš lihds minimumam šašchaurinajušchi, tad kritiku no malas tišpat kā nemas newar ušmeit. Kritikas jarašcho tam pašcham redakčijas rakstītajam Lihgotnu Žehlabam. Un to Lihgotnu Žehlabs war ušrakstīit, to mehš jau šinam. „Latwijai“ ir wairak to literariško spēhtu. Bet teem jau truhkt wajadšigo šināschanu un temperamenta. Taštakās un pašchakās mahštšlas perspektiwēs wini negrib un nespeh j eeluhlotees. Peeteek, ja pa wežai modei brani šašlawē šahda šawa tuwineeka literariško darinajumu un šadod eenaidneekam. „Druwā“ Wiktors Eglits pa reišei eedrukā šahdu famosu, šagrahbštitu artikeeliti, kuru ištait deesin waj pašcham šchurnala redaktoram peeteek pazeetības... Behdigā stahwolli tagad atrodas latweešchu birgeliskā kritika. Daschreif drustu papluhžas tuwineeki šawā štarpā — bet aij tahdeem šamilijas eemesleem, pee kureem šweičhakam laštajam tatschu newar buht nekahdas interesēs. Nekahda nopeetnata domu ištaina, nekahda literariška polemika ar birgeliskeem neweikuteem naw ešpehjjama.

Bet tapehž newar wehl apgalwot, ka šabeedriška kritika jau stahwetu nešin žil augštu. Raut ari ta wišpahrim nesalibššinami dšihwaka un rošigata, tomehr titai palehnam attihštās un weidojas, un naw nemas wehl paredšams laiks, kad warešin šazit, ka nu latweešcheem ir šawa noteikta markšstīška kritika. Bet labi jau ari tas, ka teek strahdats noteikta wiršeena.

Bej schaubām, markšstīška kritika tit ahtri newar tiht par aktiwu, žela lauseju un jaunū wehrtibu raditaju spēhtu tapehž, ka ari winu traužē jau peeminetais latweešchu rakstneežības diletantisms. Daudš laika un spēhta winai aiseet pee tahdeem mahštšlineežiskās formas un šatura jautajumeem, kuruš ņen jau wajadšjeja eerindot abežisto, ja ne teešchi atšiomu pulkā. Šad, štipri kawē ari tee šawadee, pušpšilsoniškee, pušproletariškee kritiki, kas pašchā beidsamā laikā raksta pat štipri progresiwos laitrakštōš un šchurnalōš. Ja, peemehram, pašala, to weens kritikiš war šarakstīit par to, žil žeenijama persona ir Šauleetis. Wihtalks un kā sožialdemokratijai pret wina nolamāschanām wajaga nopeetrii aistahwetees, par to, šahduš tur pšichistulš pahrdšihwojumus un „luhšumus“ ištaišjis žauri taut šahds Auguštš Bratščs, un par to, ka sožialisms ir religija ā la

Lunatscharstij un zit svehtiga leeta ir psichiska religiofitee latweeschu jaunatã rakstneezibã — tad tuhlin war redset, zit daudf duktu ari jaunee fabeedristas mahklas un kritikas uspluhdi nes few lihdsi, un ka neweena, pat ta wisnopoetnatã rakstneezibas kustiba newar paeet bes sawam „dihwainibãm“.

Daudseem jaunajeem marksisistilãs kritikas darbineekeem wehl truhkst mahklas formas un winas nosihmes peeteekofchas sapratas, tãpat nedroscha wehl sãtura un formas topweenibas atfina. Wahrdds jau wini to atfihst, bet neprot, kur wajadstigs, logiski peerahdit un lihds ar to atsegt kritisẽjamã darba wahjibas. Un netruhkst ari tahdu, kuruš apmulfina pilsoniiko awischu raksttaju kora dseefma, ka naw nelahdas schkiru mahklas, bet weenweeniga wiskopas mahkla, ka Rainis pahrtustijees par birgeli un tã tahlat. Tãpehz iltatra marksisistika kritika peenahkums ir eegaumet un pahrdomat sekojcho:

Ja jau fabeedristas schkiras til kraši atschkiras weena no otras ar sawu fewischo saimneezisko stahwolki un schajã stahwolki dabisti ifauguschu psichologiju, intereseem un zenteeneem, tad nawa nemas saprotams, kã mahkla, schi zilweka dwehfeles teeschã ispaudeja, wina intimato firdspusttu atbalfotaja, wina dsihwes zenteenu apgarotaja un dsihwibas spehtu wairotaja — kã mahkla lai paliktu neitrala, bahli „wispahzilweziska“, kã wina lai lihds ar schkiru apfinas augschanu neisauhtu par apfinigu, spehzigu schkiru mahkslu? War fazit, ka schimbrihscham wehl naw proletariklas mahklas, bet manami titai mehginajumi, titai wirfeens uf tureeni — par to wisu wehl war daschadi domat un runat. Bet pawisam neredset winas tapschãnu, prinzipã winu neatsiht un noleegt, to tagad war titai noscheljami atls waj allu spihstigs zilweks.

Veelas, to ihweenam marksisistikam kritikim wispirms wajadsetu atfihst. Un kam ta atfina, tam wisas pahrejãs leetas top peemestãs.

1913 g. 20 augustã.

Behrnu un jaunības literatūra

Behrneem un jaunatnei sneedsams no labakā wislabakais. Ešo prinzipu zensčas eaturet „Jaunības Tektu“ isdewejs. Tas winam pehrnā gada otrajā un šcha gada pirmajā pusē pa dalai ari isdewejs. Sewiški eeintereseti masee lašitaji. Tee gaida ar nepazeetibu katru jaunu burtnizu, kura wineem atkal nefis glihti ilustretu jaunu pasaku. Pasakas nemtas neween no muhsu paschu bagatigajeem trahjumeem, bet ari no zitauteschu tautas un mahkšlas raschojumeem. Wisam behrneem tihšams faturs un šaws etifšs todols dailā tehrpā. Sneegtee behrnu sihmejumu paraugi leezina, ka masee rauga isteittees ari mahkšlas walodā. No fešchpadsmit sihmejumeem tikai divi nahš no aštoni gadi wezeem sehneem; ziti wiši ir no desmit lihds ischetpadsmit gadu wezu behrnu darbi. Tani wezumā buhtu gan prasama leelaka isweiziba un gatawiba. Bet kur to lai nem? Redsejām tatschu, zīt nabadsiga isštatišās skolotaju seminaru sihmešanas nodala pedagogištajā isštahdē. Un atšs atklam newar zela rahdit. — Stahstu nodalā dominē tulkojumi. Zaur-zaurim nemot darbi wehrtigi. No pedagogiškā stahwoška japrotestē pret Molnara stahstu: „Beedrs isglahta“. Wezakeem stahšis rahda, kahdas setas pee behrneem, ja tehwa un mahšes starpā truhstī kaššanas audšinasšanas jautajums. Behrnu pehtneekēem attehlots, kā behrns nahš pee pahrlahpuma un ar kahdu isweizibu winsch prot iswairitees nelahgā darba launajām setām. Bet behrns paschus stahšis wedina setot paraugam un ašina prahtus lihdsigā gadijumā ušmeklet tahdus pat joda nowehrschamos lihdsfeltus. Ofšhwe pate behrnu jau wed daschadās kahrbinaschanās. Audšinatajam tās tihšchi naw jadod. Winam jaruhpejas par augštako teekšnju spehzinaschanu, lai tās ari kahrbinaschanā nemtu pahrsvaru par sematajam. Minetā stahšta faturs palihdšes behrnōs attihšitees sematajeem instinkteem uš augštako rehšina. — Originalstahstu wiswairak sneedš Jaunšudrabinsch ar šaweem sihžinajeem tehlojumeem no „Baltās grahmatas“. Wina darbini itkā pasuhd zittauteschu raschojumu starpā. Wairak usmanibas peewell zitu paschtauteschu fazerejumi: Antijas nostahšis par to, kā meitenu skolas wezakās klases audšenes zenschas no šawa widus isštawst melus, Baltpurwina leelpilsehtas eelas štati, Sauleescha sentimentalais tehlojums, tā „Marite gaida“ šawu mahšu no pilsehtas, Nob. Eidešana

stahsts par behrna peekehribu neжилwelam tehwm. Nustrina atminas par „wezajam dšinawam“ saraustitas, behrneem neintrefantas. Dšejolōs preekschrola dota originaldarbeem. Wišpirmā weetā skaita un labuma sinā siahw Raina raschojumi. Rainim jelo dšejotu skaita sinā Sauleets, Jaunšudrabinsch, Skalbe, Aspāsija, Lejgaleetis, Pludons, Rob. Eidemanis, Ururaters, Grengis un žiti. Šcho darbus usnemot galwenā usmaniba greeſta uš ašrejo tehru. Žittauteešchu dšejas paraugus ſneedsot, liets ſwars ari uš ſaturu. Usnemti N. Tolſtoja, Vermontowa, Henrika Wergelanda, Fontanes, Annetes Droſte-Hülshoff un Žeidliža darbi Pludona atdšejojumā. — Biografiju nodalā Antons ſneeds paplašchu pahrſtatu par Raini, Liḡgotau Žehtabs apſtata Ad. Allunana un Aspāsijas darbibu, W. — Maminu-Sibirjatu, Jaunšudrabinsch — glesnotaju Peteri Kalwi. Wišpahr jaſata, ka muhšu rakſneeki wehl naw eemahžijušchees rakſtit biografijas behrneem. Tās arween isnahl ſauſas. Uš behrneem biografijas atſahj wehlamu eepaidu tikai tad, ja tās preekschmets ir newis aprakſtits, bet darbibā atteplotš. Vehrneem rakſitai biografijai jabuht ne tronitai, ne ari rakſturojumam, bet ſtahſtam ar mahſklas wehrtibu. — Sauſs un pahrak ſchematiſks ir otrās mahſlineeku iſſtahdes aprakſts; maſleet intrefantaks Fr. Silina rakſts par ſchagatu latweešchu tautas gara mantās. — Bagatiga ir atkal ſinatniſko rakſtu nodala. Meſchneets ſneeds plašchus apſtatus par 1812 gada tehwiņas karu un par juku laiteem Kreewižā, Jaunwanags rakſta par mamutu, par žilweku un mašchinu, brihwibas karu Balkanu pušfalā un par Skotta ekſpedižiju, Birgaleetis atſahjta papira wehšturi, Eſereetis — tā dšihwneeki glahbjas no jaweem eenaidneeteem, Ramardeetis aprakſta pehrles, Žeeneze Pompeju, Ž. Ražzenis Baltijas kalnus un lejaš, Sandmanis ſoologisko dahrsu Helſingforjā, Fr. Silinsch Burtneeku eſeru. Veſ tam usnemts Rarpentera plašchais aprakſts: „Brauzeens pa Seemel-Ameritu“. Satura sinā newehrtigs naw neweens no ſneegtajem rakſteem, bet behrni teem peektortas ar daudž leelatu intereſi, ja rakſneeki peeradinatos wairak tehlot. Jaaiſrahda, ka Baltijas kalnu un leju aprakſtā drutas kluhda ne wiſai pareiſi iſlabota. Rigas juhras lihtſcha leelato ſalu (Deſel, Дзель) pa latwiſki ſauz tikai par Sahmu ſalu un newis par „Sahmu jeh Eſelſalu“. Pehbejā pušgadā ſinatniſkōs rakſtōs eeweſta jauna nodata: „Brihnumi beſ brihnumeem. Fiſta mehginajumōs“. Ar to ſperts mehneſchrakſta atihſtibā leels ſolis uš preekſchu. Te rābbits, tā nopeetnas pateeſibas behrneem daromas peeejamas. Te dots paraugs žitu nodatu darbineekeem, tā ſinatne populariſejama jaunatnei. — Kronikā ſneegtas jaunakās ſinas no ſadſihwes, jaunakee iſgudrojumi un atradumi ſinatnes lauſā. Wišjaunato ſneedsot war gaditees, tā darishana iſnahl ne ar atradumeem un iſgudrojumeem, bet ar iſdomajumeem. Par tahdu iſrahdijuſes wehſts par Egiptes ſfinſka noſlehpumeem. Wišpahr jaſata, ka leelakā data no tronilas naw peejama behrneem, bet peauguſcheem un tikai tahdeem, kam plaſcha wišpuſiga iſglihtiba. Warbuht, ka tas noteek ar nodomu. Tapdā gabijumā „J. E.“ noluhks buhtu ſneegt jelto iſſatram gimenes ložeklim, ſahlot no maſajeem lihds pat peeauguſchajeem. Galweno

wehribu tomehr skolas jaunatnei peegreeschot, „I. E.“ ar to ceguhst peekrischanu wisas iglihtotās gimenēs, turām behrni apmetlē skolu. Widus skolu mahžibām „I. E.“ sneeds labu papildinajumu. Bet masturigo gimenēs, turu behrni war apmetlet tikai semalās pirmahžibas skolas, newar ar „I. E.“ apmeerinatees. Tam šhini mehneschrafsā daudš leeka un daudš, loti daudš ka truhkst. Naw jau ari eedomajams, ka ap weenu mehneschrafsu buhtu apweenojama wisa tautas jaunatne. „I. E.“ paleef par pilsoništās jaunatnes organu, proletareeschu augoschai paaudfei tahda wehl naw.

Naw bail, ta par tahdu uš lauteem nesahl eeveestees Wentšpils mahžitaja Grünberga isdodamā „Bitite“. Lehts ir šchis behrnu un jaunības schurnals: par 1 rubli peejuhta 48 numurus gadā, drukas pušlošnes leelumā. Schurnala isplatišchanai peeleeļ sewištās publes. Un weegls ir ta šaturš. Wes tam waditajs zenschas nodibinat ar lastajeeem perjonigūs šaturūs. Tas wišs war „wilkt“ neapšinigajā masa.

„Kotās kaitetu? Labi ir, ja tikai laša; lai laša, to grib. Lašichana ir derigš laika kawellis.“ Tā dsirdam beeschi ween spreescham.

Bet tas ir pawisam aplam. Lašichana nedrihts buht laika kawellis, nedš ari iswehrstees par sportu. Ta naw pate sew mehrtiš, bet tai jabuht weenigi lihdsellim uš mehrti. Un tās mehrtiš galwenā tahrtā ir jaunū atšinu eeguhšchana un gribas ložichana uš augšteem zenteeneem; tam war peebedrotees ari estetista bauda. Jaunu atšinu mahžitaja kunga isdodamais schurnals nesneeds titlak tā glušchi neahdu; estetisko gaumi wina „Bitite“ netil ween tā neistopj, bet uš it sola bojā. Griba naw lokama ar šprediteem un leelu wišru dšihwes padomeem. Isnemot daschuš šahstiniš un šihlūs datus, wišs sneegtais materials ir behrneem nepeemehrots, newehrtigš un tapehž ari kaitigš. Wislabakā gadijumā „Bitite“ špeh masos peeradinat pee seklas, pawirščas lašichanas, un ta jau ir apgrehžiba pee masajo dwehselem.

Sauns ir Žeffena pašaktums: „Wispa hrigā biblioteka“. Gadā isnahł 52 grahmatinas, parasās drukas lošnes leelumā, par 3 kap. katra. Isdewija noluhls — isflaušt lubineetu schausmu literaturu ar labako rakstneetu darbeem. Lihds šchim isnahłušchas 25 grahmatinas, no turām katra šatur weenu waj wairatus šahstiniš ar literaristu wehrtibu. Še naw weeta katra šahstina šatura isširšaschanai; waru tikai teikt, ka behrni ar nepazeetibu gaida katra jaunū grahmatinu isnahłam.

Rigas L. B. Der. Gr. Nodala pa šcho laitu isdewuse: 1) Anderšena pašajinas VII Apšišchu Šelaba tulkojumā, 2) E. Schwedera „Wežā uhjja seemwehtu eglite un žiti šahstini“. Tulk. Andr. Žibrulis, 3) Žeršhona pašatu: „Širdšinsch Barauštis“. Latwiški no Ed. Peteršona, 4) Greeku un romeešču waronu teikas. Pehž H. W. Stolla un 5) W. Lunkewiščha „Muhšchigā ledū un sneegā“. Tulkojis Gundu Peters.

Ahreene wišeeem Nodalas isdewumeem glihta, wiši ar ilustracijām. Par Anderšena pašajinām runaju jau pehrngad. Tās nepareiši šauzas par jaunības raksteem; tur bariba tikai behrneem. Behrneem weltiti Schwedera šahstini. Šo pawisam 12 uš 30 puštufschām

lappusem. Stahstindõs darbojas dšihvneeki kã zilveki, peepaturedami wiſas fawas labribas un teekmes. Teshlojums peewilzigs. Zabaidas, ta behrni, stahstindõs eedšihwodamees, paſchi neiſwehrſchas par maſeem ſwehreneem. Eſho grahmatu behrneem rokã dot beſ attezigeem paſſaidrojumeem un aiſtrahbijumeem ir, wiſmas, rotalaſchanãs ar uguni. Terſchowa Sirdſinſch Garauſitis ir weena no neſkaitamãm wariãzijãm no paſalaſ par diweem gudreem brahleem un treſcho mulkti. Paſala rakſita pantõs. Tulkotajs to atdſejojis ar ruſſijimeem, aplamibãm un dſeefmu grahmatas atſtanãm. Teikas par Teſeju, Meleagru, argonautem un par Edipu ſatur „Greeku un romeefchu teiku“ II burtniza. Eſhi grahmata domata teeſcham jaumatnei. Bet eſ gribetu ſinat, žit buhš tahdu pat widuſ ſtolu augſtalo klaſu audſelnu ſtarpã, kuri ſpehtu par ſchim jaulajãm teikãm ſajuhſminatees, pat tãs tikai ſapraſti. Uſtaſhtijums newajadſigu ſihtumu pilnš, pahraſ ſmags, waloda nejehdſiga. Teikas naw tulkotas, bet no wahzu walodas pahrzeltas. — Lunkewiſcha „Muhſchigã tedũ un ſneegã“ ir weenigã Rodatas iſdotã ſinatniſta grahmata. Un ta pate eepaſiſhtina jaumatni ne ar muhſu dabu, ne ar tagadejeem notikumeeem, bet ar wiſtahlato ſeemelu apſtahlteem un ar Fritjoſu Nanſenu. Sa, ja, azis wehrſt noſt no tagadnes un no weetejãš dšihwies ir reakzionaru politika.

Uri „Dſirzeemneeki“ ſahluſchi iſdot rakſtuš behrneem. Pee paſakãm wini wiſpirms lehruſchees. Iſnahluſchas ſchimbrichſham diwas: „Siwš ſpehtš — Deewa palihgš“ (20 t.) un „Tehwa ahboli“ (30 t.). Noluhtš — beſgarſchigo wahzu bilſchu grahmatu weetã ſneegt ar mahkſlineezijſtu gaumi iſdotas behrnu paſataš. Iſwehle naw iſdewuſeš. Pirmãš paſataš waroniš ar wiltu teek par lehninu, otrãš — tahdã pat želã pee dailãm mantãm. Bet behrneem no pat maſotneš jaeegaumẽ, ka bauda tikai tad wehrtiga, ja ta pelnita. Grahmatinu maſa tik augſta, ka tãs peeejamaš tikai turigajãm aprindãm.

Wahzitaju dibinatã Sw. Zahna beedriba iſdewuſe laſamu behrnu ſtahtſtinu: A. Schmitthennera „Reſgalwiš un Pehteritiš“. Pehteritiš dšird no mahzita pirmo reiſ, ta eſpreſim Reſgalwim ari eſot diwehſele. Wiſã pilſehta neweens ta par Reſgalwi nebij domajiš. Sehñš ſahł winam tuwotees. Rodaš arween wairal ſaiſtoſchu pawedeenu abu ſtarpã. Seemas ſwehttu watarã wini weenas otram weli balwas. Reſgalwiš iſglabhj Pehteriti no ugunš leſmãm, patš bojã eedamš.

Ratekſima iſſtaidrojumu tulkotajs A. Bahlinſch ſahziš iſdot behrnu rakſtuš ar noſaukumu: „Rih ta blaſma“. R. Behrſina apgahdidã iſnatuſe pirmã burtniza (5 kap.). Loſhni leelajã burtnizã diwi ſtahtſtini, weena teika un diwas ſabulaš. Stahſtinſch „Dawajara wehtra“ nemš no laulu ſtolenu dšihwies. Marta eeſti Eduardam. Eſhiš aiſ atreebibas noſlihzina winãš ſakiti. Redſot Martas ſirdſehſtuš, wiñſch ſahł noſchehtlot nedarbu un atneſ tai žitu kakemu weetã. — Bahlinſch par maſ mahkſlineekš, lai ſpehtu etikã domã dot mahkſlaš eetehrpu. Veſ ta ſtahtſt paleek newehrtigš. — Maſleet labal iſdewees otrš ſtahtſtinſch. Waldiš ar

Mariju pukojas par firnektu tihkleem, kuri wineem wisur keräs matõs un sƚraidot lihƚ pee gihmja. Krustehõws wineem issƚaidro, ƚa sƚee tihklini ir firnektu gaisa luga atleelas. — Laha ir Alesƚhina teika: „Rä ƚaules pute zehlfus“, ƚasama — fabula: „Plawas mala“. — „Rihditaji“ wareja isƚalitt.

D. Zehƚes apgahdibä, Zehƚis, isƚahƚosƚo „Behrnu un jaunibas literaturu“ usnehmees wadit S. Gribns. Räturu gadu isƚahƚotot pa burtnizai. Man preeƚšhā pehrn isƚahƚušhā V burtniza: „Lapu pa lapa i“. Waditajs preeƚšwahrdā atwainojas, ƚa warejis masaf sneegt nelä zerejis. Lihdsƚrahdneektu wairums esot „jaunee“. Un teem weens otrs truhstums buhtu peedodams. — Nē, zeen. Gribna fungs! Peedot newarēs wiš. Behrnu un jaunibas literaturai jabuht sƚwehtai weetai, uš ƚuras ƚahju sƚert drihtst tika isƚredsetee. Eadeht pee pahrsƚata ar wišu nopeetnibu! 58 lappusēs 26 ƚasamee gabali, to starpā 15 dsejoti. Ja ƚrahjuma fastahditajs sƚahwetu ƚawa usdewuma augstums, tad winsch no wišem sƚeem dsejoteem nebuhtu usnehmis warbuht it neweena. Leelajam wairumam no teem naw ne masafas mahƚšlas wehrtibas, un ƚuram tās weht žitnezit ir, tās naw derigs behrneem. Ead ƚrahjuminā ir sƚebetri behrnibas atminu atstahstijumi: divi no Jaunsudrabina, pa weenam no Gribna un no Leona Paegles. Jaunsudrabina „Baltā grahmata“ jau sen pasihstama. Gribnam naw ƚakta isƚwehletees no atminām behrneem derigo. Paegles atminas war ƚast. No pahrejeem ralsƚeem ƚahrstena tehlojumi wahji, Schwabes dsejoti prosā ƚasami weƚatai jaunatnei, bet ne behrneem, Birseesƚa apzerejums par lirisko dseju pahral pawiršs un weetām nepareis. R. Egles stahstis: „Rumules“ un S. Bantawa „Eshiganu behrni“ ƚasami. Par ƚabeem atsihstami Herm. Wagnera dabas sinatniskais apzerejums: „Ramenes“ un Garsƚhina „pasafa par ƚrupi un roši“. Bet par sƚeem ween 25 ƚapeikas no behrneem pleht ir par ƚratu. Ja ƚahda ween ta „behrnu un jaunibas literaturu“ war isƚahht, tad Gribns lai labat sƚweesch biši truhmõs.

D. Zehƚe apgahdajis ari otru ƚrahjumu: „E ƚujinas“, weltijums jaunatnei uš seemas sƚwehtkeem. Satopõjis skolotajs R. Bormanš (25 ƚ.). E ƚujinas wišƚaistafas wešelä eglitē, ari wišpasahwigatas. Tihlamas tās ari ƚarinõs, bet ja tee nolausti no ƚozina, tad winas drihtsi wiht un nobirst. A ƚsewischlām adatinām, ƚad tās no ƚarineem nobrauzitas, naw nelahdas wehrtibas. Eās nobirst semē un teel isƚnehstas ahrā. R. Bormanam leela teekme brauzit wisur e ƚujinas no ƚozineem un ƚarineem nosi. Ar to winsch tika posta muhsu literaturas ataugu. Beš newehrtigeem gabalineem, kuri isƚrauti no wehrtigeem literaturas rasƚojuneem, ƚrahjuminšƚ satur ari daschadus leetõjamus sƚahstimus. Pantõs ƚaliktas prosas starpā fastõpam daschu isƚustu dsejoti. Dialogi pawahji; pawisam wahšch ir apzerejums: „tä Seemas sƚwehtu eglite zehlfus“.

D. Bruhšchis jaunatnei weltijis „Literaturas pasarites“ I (15 ƚ.). Eās apgahdajuse Sarina grahmatu tirgotawa, Zehƚis. Wirs: ralsƚu ƚaƚot, tā ƚā apmulstam. Jaunatnei sneegt pasarites! A ƚtihtiba ƚawetās, nonihƚušhās! Waj Bruhšchis, skolotajs buhdams, nelad naw

dsirdejis, ka jaunatnei nahtas wislabatais? Seedi un ne pasarites! Nu, bet no wirstraksta ween newar wehl spreesf par grahmatas wehrtibu. War buht, ta mums te darisohana ar seedu puschli, kuram kopotajs aif pahrlleezigas preelashjibas peespraudis pasarischu etiteti. Paraudisim, kas te ihsti ir. Grahmatina peezi stahstini 48 lappufes. Kiplinga stahstina: „Lispeta“ neziviliseto dabas behrnu weenteesibai pretim shabdita augsti atthifrito rafinetâ wiltiba. — No „Ninas“ tulkotâ nostahstâ: „Duschè un wina stolas beedrs“ rewoluzijas laika padshiftais preesteris greeschas pehz palihdsibas pee fawa senatâ stolas beedra, polizijas ministra Duschè. Schis winam dod eenesigu weetu — speega deenesfu. Preesteris to atstumj ar reebumu. — „Turku legendâ par toleru“ iswests, ta toleras gadijumâ wairaf zilweku mirst no bailem, nekâ no paschas sehrgas. — Attehtojumâ: „Kâ man behrnu swebhtos ifgahja“ rahdits lahdas selas behrneem nahf no pihpeschanas un no alkobola leetojchanas. — Pehdejais stahstinsch: „Diwi stoleni“ atstahstits pehz „Balt. Wehstn.“ 1891 g. 122 nr. Wisas stolu lasamâs grahmatâs atrodams stahstis par tshaklo un kuhstro skolenu, kuri wehlat fastopas, pee tam israhdas, ta tshaklais eenem godajamu weetu sabeiidribâ, bet kuhtrais eet deedelet. Te schis stahstinsch pasneegts siipri atshaiditâ weidâ. — Tâ tad rebsam, ta grahmatina teescham pasarites ween sneeds, pee tam tās paschas schur tur pluhktas. Winâm naw nela zitu ar zitu apweenojocha. No swebshchtauteschu literaturas nemtajam tulkotajs laupijis smaigumu, tulkotoj walodu bojadams. Originaldarbi atbaida ar usbahsigo tendenzi. Rakstibas weids padara grahmatu pawisam neleetojamu: latinu burti, bes iischkiribas f un s, sch, un sch starpâ.

Altmetot wahjos idewumus, paleef wehl deefgan dauds leetojamas lasamâs weelas. Mahzibas eestahdes apmelleetajai jaunatnei naw jafuhprojas, ta tai nebuhtu ko lasit watas brihschôs. Kam gara issalkumu remdè skola, tam par wirs jeb saldo ehdeenu gahdâ behrnu un jaunibas literatura peeteekojschâ mehrâ. Bet kâ stahw ar teem, kas mirst garigâ badâ? Kas skola nedabû atbildes uf jautajumeem, kuruš dsihwe itdeenas usstahda? Teem nenobirst ne drupatinas no bagato galdeem. Kas ziteem patishkams wirsehdeens, top wineem par indewi. Kas ziteem rahda jau pasishstamo no fawada weedokla, aifseen waj apmulsina pagalam winu azis. Muhfu truhzigo schkiru behrni skola mahzas titai lasit, rakstir un skaitit. Dat rehkinaschana neeetilsst muhsu semato pirmmahzibas skolu programâ; tās weetâ litra skaitischana (счета). Skola pee mums nedod nemantigeem ne pasaules, ne ari dsihwes usskata. Ja mums inahktu jaunibas literatura truhzigâm schkirâm, tad tās wispirmajam ufdewumam wajabsetu buht, gahdat par raksteem, kuri mahza saprast aptahrtni, dabu un sadshwi. Kamehr tahdi nenaht klajâ sistematiski, tikmehr war gan runat par jaunibas literatura bagatneeleem un turigajeem; bet nemantigeem ta wehl jagaida.

Mahkļa

Išs atstats uf pehdejā laita notitumeem

Saltihdsinat ar literaturu, muhsu glesneeziba un skulptura ir kwan-
titativā finā pavīsam nabaga. Kur par dairakstneezību ween it gads
teel pilditi daudsi deenas laitrakstu numuri un daudzas schurnalu lapas,
apstatot to no wišām pušēm un no wišadeem šahwolkeem, tur par
glesneezību rakstot, waram aprobešchotees ar nedaudšām rindām. Gads-
kahrtejo „Latweeschu Mahkšlineeku Išstahdi“ waram jaltihdsinat ar kahrdu
plafschatu almanachu, kurā tad ari atspogutojas gandrihs wišs tas labakais,
tas pehdejā laita mahkšlā radīts. Tapehž eesahstīm ar to.

Pehž deesgan ilgās schaubišchanās un apdomigās pahrlīšchanās,
jaunā „Latweeschu Mahkšlas Weizinašchanās Beedriba“ beidsot tomehr
nolehma šarihtot „Otro Latweeschu Mahkšlineeku Išstahdi“. Kas beed-
ribai darija wisleelakās galwas šahpes, bij telpu jautajums. Greesās
wišpirms, tā jau arween, pee Rīgas pilšehtas mušejas waldeš, bet
ta netahdās noteiktās atbildes nedewa. Warbuht janwari, warbuht
februari... Tita aishradīts, ka ar janwari 1913 gadā beidsotees
„Kunstverein'a“ kontrakts ar pilšehtas mušejas waldei, pehž kura šchās
beedribas rotās atradās išstahdes telpās, — leelā augšchgaišmas sale,
kuru ar schlehršseenām war šadalit, pehž wajadšības, daudšās mafakās
telpās. Kontraktu, jik paredšams, wairš neatjaunoschot, jo mušejas
walde išstahdes telpās gribot paturet šawās rotās. Tad Baltijas
mahkšlas beedribām, mahkšlineeku pulzineem un ari atšewiſchkeem mahkšli-
neekseem telpās buhšchot, peeteišchanās kahrtibā, brihwi peeejamas. Bet
kā wehslak išrahdišās, tad schahds solijums un meerinajums bij titai
wehleschanu preešchwakara laipniba. Tagad kontrakts ar wahžu beedribu
esot atkal atjaunots un latweeschu mahkšlineeki mušeja gaišchajās telpās
gan laitam šewiš netahd neredšēs.

Latweeschu mahkšlineeki ar mušejas waldeš nenoteikto atbildi
newareja apmeerinatees. Wehslak par janwari išstahdi atbihdit newareja.
Jau februari šaklas išstahdes abās galwas pilšehtās, kurās daschi gribeja
peedalitees ar teem pašcheem darbeem, kuri Rīgā išstahdami. Aļi šcha
eemesla tad ari muhsu gadskahrtejai leelajai išstahdei aišween buhs
janoteek pašchā seemas widū, wištumschakajās deenās.

Kritika wišpahr atšina, ka „Otrās ištahdēs“ mahkflās lihmenis bijis augštats par „Pirmās“. Neraugotēš uš ūšauro un tumscho telpu, tura nelahwa mahkflās darbus peenahzigi apluhlot, ūšči ištahde tomebr apmekletajam wareja ūšneegt baudu. Nebij te ūšarp nedaudseem pirm-
 klašigeem darbeem pilnigi nevehrtigu leutu, ka „Pirmajā“ ištahdē. Tikai nazionalās mahkflās, kuru ūšewiūšči iželt ir beedribas mehrtis, ari ūšči ištahdē titpat tā nemas neatradām. Tur bij gan frantschu, gan wahju, gan krewwu mahkfla, bet tikai latweeūšchu mahkflās nebij. Protams, ka tautības ūšajuhta newar pee glesnotajeem buht til ūšipra, tā pee muhsu rakūšneekem, tūri ar ūšatru jaunu darbu neapūšinigi ūšahust ar tautas walodu un lihds ar to, — ar tautas garu. Latweeūšchu glesnotajam wehl naw nelahda pamata uš ka dibinatees, tas wehl winam paūšam jadara. ūšči ūšinā kaimini leiūšči jau dauds tahtal tikuūšči par mums. Tapehž buhtu no loti leela ūšwara, ja muhsu mahkflās beedriba it gabus ušaižinatū ištahdit Rīgā leiūšus un igauņus, lai publika waretu eepaūšhtees ar kaiminu daili. ūšewiūšči no ūšwara tas buhtu preeūsch mahkūšlineekem. Tee redsetu, tā ir jaāšina eeroūšči, lai godam waretu pretim ūšabtees.

Protams, ka tautiūšlās iūšpatnības truhtumu mehš newaram ūškaitit par kluhdu un mahkūšlineektus tās deht neezinat. Ištahdē bij wairaki glesnotaji, kuru darbōš raudūšijamees ar ūšiltu preeku. Ištahdēs widus punkts bij Roberts Tillsbergs. Wina neelelee darbi bij leela talanta un nopeetnu ūšudiju augti. Mahkūšlineekš, redsams, žensčas pehž eepūšhjami leelatas weenfahriūšības, kas aiūšween ir bijuše wiūšu leelako glesnotaju galwenā paūšime. Wiūšlabal tas winam iūšdewees ūšneegt glesnā „Sehņš ar pehrtiki“, kuru beedriba nopirka preeūsch nahkōūšchā latweeūšchu muūšeja. Tā ūšimejums tā trahūšas noweūsti lihds pehdejai eepūšhjamibai. Silš un ūšarfans, daūšchadi ūšawā ūšarjā wariēdamees, kluhst par plaūšhu un ūšaklanigu trahūšu akordu, pilnigi ūšaweenodamees dūšli bruhnā. Apbrihnojami ūšmalti noūšlanoti ari ziti Tillsberga darbi. Janis Rosentals bij ūšchoreiūš ištahdijis waj weenigi dabas ūštatus, kas nebuhst naw wina ūšiprā puūše. Dauds pahrats wiņūsch ūšchanrā. Tomehr, ari ūšchajōš darbōš wareja redset leelu meiūšteri, ar kahdeem žitas tautas jau lepojas un iūšdod par teem monografijas u. t. t. Pee mums ir weenaldisības peeteekōšči dauds, lai tam wiūšam garam paeetu, tikai ažiš pametuūšči. — Jahnis Ruga mums rahdija weūšelu žiltu dekoraziju ūštitūšchu, kuras jau iūšwestas un redsetas uš „Jaunā teatra“ ūštatuweš. Richards Ārrinūsch ūšchoreiūš bija ištahdijis tikai radejumus no žilla: „Ro Latvijas meūšči ūšchalž“. ūškulptora Salkalna weenigais darbs: „Marmors“ bij ne tikai ženas ūšinā, bet pateeūš wehrtigalāis darbs wiūšā ištahdē. Te atmeni ir eeliktš til dauds ūšewiūšchiga maiguma un dwehseles ūšahpiju, ka nemas neredūšam wairs auksto atmeni, bet kahdu augštatu buhtni, tura reiūše garilē un žeeūsch leelas ūšahpes. Wehl eewehrojamakee ištahditaji bij: Peters Krasiņūsch, A. Strahls, Pehre, ūšsenis un Eduards Wihtōls. Ar leelām dahwanām leelas debītanti Drevinūsch un ūšlans, bet winu darbi rahdija ūšawadu ūšrudeshanas weidu. Tā ūšcheet, ka jaunee mahkūšlineeki grih wiūšpirms

atrast few peemehrotu stilu un tad tikai sahkta nopeetni mahžitees schajõs rahmjõs. Bet no mahkflas wehkstures mehs redsam, ka wijsi leelee gari ir gahjuschi zitadu jeltu. Wiõpirms wiini ir nopeetni mahzijuõchees un tad tikai nokluruwõchi pee sawas ihpatnejas issteikmes. Nelaika peesleetees kahdai walboschai strahwai waj srehzigam un tihfamam individam, ir sawas personibas nomaitashana. Pats no sewis wehlat war ko isweidot; bet ja pascha weeta jau no sahkta gala ir bijis kahds zits, tad pehz tam newar saprast, ko ar scho zitu eesahkt. Zitadi schahds jaunibas straujums ir tikai flawejams.

Mahkflas amatneezibas nodata schai isstahde bij deesgan schaura. Birgela kundse bija isstahdijuse grihdsegas, lampas, spilwenus, ahdas un metala isstrahdajumus. Tee bij laikam winas skolneeku darbi, tapehz tajõs mahkflas wehrtibas bij mas. Karla Brenzena logu skizõs schoreis nebij neta eewehrojama. Pirmaja isstahde mahkflineeks bija dauds labak representets. Arturs Zimmermans rahdija sawu „al fresco“. Mahkflas sinã tas bij neeewehrojams darbõs, bet interesants sawas technikas deht. Gustawa kundses „Swaigschnu sega“, eetureta silgami-pelekã toni, trijãs palahpõs, kã weenigais audums wareja intereret. Peters Steinbergs, ar saweem skaisstajeem mahla raschojumeem, jau wiseem labi pashtstams. Pee ilgatas eestrachdashanãs tee kluhst aishween krahsu bagataki un formãs dashhadaki. Schehl tikai, ka trauki bija isstahditi wisneis dewigataja weeta — pret logu, tur aif glafuras mirdsuma nelas naw redsamõs. Trauki bija isstahditi wairak pahrdoshanai, bet pahrdots tika ahrkahrtrigi mas.

Wehl „Dtrã Latweeschu Mahkflas Isstahde“ nebij sleghta, kad nomira glesnotajõs Peters Kalwe. Beedriba tuhlin nolehma sarihtot nelaika atshatto darbu isstahdi, un, lai leeta newilzinatos, tad isleetoja tãs paschas isstahdes konzessiu un ari telpas. Eã bija eespehjams atshat Kalwes isstahdi taisni tai deenã, kad winu paschu atdewa semes klehpim. — Ahtrumã nebij eespehjams sawahkt tos darbus, kuri jau agrar pahrdoti, kã ari dabut tos, kuri atrodas tehwa mahjãs. Bet ir tad isstahdito darbu skaits bij eewehrojams: 446 studijas, krahfãs un wairak kã 60 sishmejumu. — Kaut gan Kalwe nebij baudiõs akademisku isglibtibu sawã arodã, tad tomehr no wina darbeem redsejam, ka tee pilnigi war sazenstees ar akademiju beiguscha mahkflineeka darbeem. Ia atzeramees pehrno nelaika Romana isstahdi, tad eeraugam, ka Romana dabas studijas ir katrã sinã wahjalas par Kalwes studijã, kaut gan leelatõs, darbõs tas ir pawisam otradi. Bes tam, Romana darbõs jau bij fastingums, nepilniba un tomehr jau gatawiba; turpreti Kalwes katrã darbã bija melleschana un zenschanãs aishween wehl us preekschu. Tas lita mums dõiti stumt par wina nahwi.

Neraugotees us to, ka glesnotaja technika wairakahrht ismainijuseõs, wina darbu eescheja buhtiba aishween ir palikuse weena un ta pate. Winsch redseja un juta glesneezikiti, tã ka no dabas sishmet kaut ko pelekã winam nelad ne prahã nenahja. Wiã isstahde bij tik leela kopsastana, ka nemas neeewehrojãm dashhado periodu mainu, kaut gan tãs tik stripi

atdalijs wena no otras. Wiswezakajōs un wahjatajōs darbōs gaiſchi wareja redſet wezata brahta eeſpaidu, (kuſch ari bija gleſnotajš, Kriſchta ſkolneekš, un mira 1902 gadā). Wehlat Kalwe druſtu mahžijāš pee Purwiſcha. Wina leelāš kopetaja dahwanāš darija to, ka ſcha laikmeta darbi wehl tagadejā iſſtahde atdalijs ar ſawu ſwaiguum un weentfabriſhibu. Bet wehlat, gribedamš no Purwiſcha eeſpaideem atſwabinateeš, gleſnotajš eeſtiga atkal žitōš eeſpaidōš un wajabſeja paeet laiſtam, lamehr no teem walā tika. 1907 gada ſtudijas atſchiras ar ſawu tumſcho noſtanojumu. Schai laiſa gleſnotajš bij pahrlēezinatš, ta dabāš ſtafā gaiſma naw wiš uſgleſnojama ar gaiſchām kraſhām, bet gan ar pareiſu kraſhu ſawſtarpeju noſtanojumu. Scha laikmeta darbuš bij intereſanti redſet blatuš wehlatajeem, tad atkal naktšſtati bij kuwufchi gaiſchati par toreifejām deenām. Un tad, 1908 gadā, Berlīneš ſezejijā Kalwe eeſpaſināš ar Waltera Leiſtitowa darbeem, turi uš winu atſahja leelu eeſpaidu. No ta laiſa wiſch ſahla dabu attehlot dekoratiwi, leeleeem weentkraſhāš plankumeem, pee tam no azim iſlaiſdamš Leiſtitowa ſtīpu tona un kraſhu perſpektiwāš ſajuhtu. Scha laikmeta darbi tapež ir loti žeeži, aſi kontraktaini un neiſſuſti. Igi ari gleſnotajš nepalika pee ſcha aiſnemtā pawedeena; bet peegreeſāš dabai ſwabadi, beš kaſdeem eeprēeſchejeem noluhſteem. — No wiſāš iſſtahdeš bij redſamš, ka Kalwe, neraugoteeš uš wiſeem pakalbarinajumeem, bij tomehr mahſlineekš ar deeſgan ſtīpu iſpatnību. Jo wiſch wiſuš ſawuš atthiſtribāš laikmetuš ir pratiš tā ſakauſet žitu ar žitu, ta mehš tajōš redſam tikai weenu paſchu Kalwi. Pahriſpehjiš leelalāš tehniſlāš gruhtibāš un atſwabinajeeš no pehdejeem ſwechajeem eeſpaideem, gleſnotajš buhtu warejiš ſahht ſtrahdat wiſā nopeetnībā, tad nahwe wairš nekahwa to darit.

Peterš Kalwe ir dſimīš 17 februari 1882 gadā. Wina dſimtene ir Kalwu žeeem, Witebſtaš latweeſchu daſā, Trepu pagāſā. Daba te loti ſtaiſta. Augſti pakalni, wirš kureem waſarā witno daſchadu druwu ſchwihtraš un birſeš ſalo. Celejāš tibreli un eferi, kurōš ſpogulojaš kraſti, preedeš, mahtoni. Te wareja raſteeš dſina uš ſchahda ſlaiſtuma attehlōſchanu. Tā juſdamš teeſmi un brahta mudinatš, Peterš Kalwe 1899 gada rubeni eeſtahjāš Bluhma ſihmeſchanaš ſtolā, Rīgā, kurā ſabija kaſduš 4 gaduš. Ta ari ir puſlihdſ wiſa wina ſiſtematiſlā iſglihtiba; jo toš pušotra gada, kuruš nelaiſiš palaida pee prof. Krewera, drihſat war ſaukt par ſuduſchu, nekā par mahžibāš laiſku. Ari taš pušgadš, kuru gleſnotajš wehlat, 1908 gadā pawadija Berlīne, maſ winam, tā dabāš peeluhdſejam, wareja dot. Siltatāš deenāš darbnižā wiſch nerahdijāš; bet brauža laukā uš Grunewaldi, uš ſcho Leiſtitowa motiwu ſemi, un gleſnoja ſtudijaš. Tā tad Peteri Kalwi waram ar pilnu teeſibu ſaukt par autodidaktu. Wiſš, ko wiſch ſaſneedſiš, ir weenigi paſcha eedſimtu ſpehju un neatlaidīga darba augliš. Bet ſchiš neatlaidīgaiš darbs bij ari waimiğš pee ta, ka mahſlineekam til drihſ wajabſeja ſchlitteeš no ſawāš wiſumihlāš mahſlāš. Paſtahwiga truhkuma wajatš wiſch pagura. Tehwa mahjāš atpuhtāš nekahdaš nebij; jo tehwiš pret winu iſturejāš

loti asi. Tā ari pehdejo wasaru, mahjā nodsihwojīs, glesnotajš nemaš nebij atspirdišš. Rudeni Rīgā eebrauzīs, wiņsch rahdija leelu skaitu skaitu studiju, bet ari suhdsejās par toti skaitu gara stahwolli. Nowembri ešstgriba ktuwa wahja; bet Peters Kälwe tomehr likās spirgts. Sewiſchti jautrš un dšihwes preezigs wiņsch wehl bija „Dtrās Latweeſchu Mahtklas Iſtahdes“ atlahſchanaš deenā. Neweenam newareja ne prahtā nahtš, ka pee iſtahdes slehgschanaš wina wairs nebuš muhšu widū. Wiņsch mira 29 janwari un 5 februari tika apglabats wejakajam brahlim blatus, dšimtenes kapſehtā.

„Baltijas Mahtklineeku Saweenibas“ treschā iſtahde ſcheit atſihmejama tapehš, ka tajā peedalas ari daſchi latweeſchu glesnotaji. Šchi mahtklas beedriba nodibinajās pirms gadeem peezeem, un par galweno uſdenuumu ta bij ſew uſtahdijufe — wiſu Baltijā dšihwojofchu un dšimufchu mahtklineeku apweenoſchānu. Tas nu beedribai neubht naw iſdewees, jo iſnemot pahri kreewu, wahjatu glesnotaju, un pahri muhšu mahtklineeku, kureem ar Rīgās wahzeescheem pahral zeeſchās weikalneeziflas faites, ta paſtahw weenigi no wahzeescheem, kuri pilnigi wareja jau apmeerinatees ar ſāwu „Runſtverein'u“ un „Runſted'i“.

„Baltijas Mahtklas Saweenibas“ iſtahdes aiſweenam noteek pa-waſarā, pilſehtas muſeja gaiſchajā iſtahſchu ſalē. Gaiſchais laits un meerigā, bet ſtiprā augſchās gaiſma darija to, ka ſchāi iſtahde eegabjuſcheem likās, itla te buhtu wiſš daudš diſchenals, nekā latweeſchu iſtahde. Domehr, tad no pirmā eeſpaida jau bijām atſwabinajuſchees un atſlāitjuſchi labwehligās gaiſmas darbibu no paſchu mahtklas darbu wehribas, tad tikai eeraudſijām, zif leelu lomu te ſpehlē abrejee apſtahkti. Un tad uſnāhja wehſchanaš, kaut bijuſchā „Dtrā Latweeſchu Mahtklas Iſtahde“ peepſchi atraſtoš ſchāiš telpās, lai redſetu, zif ta pabraka par ſcho.

No latweeſchu mahtklineekeem bija iſtahdijufchi: Alekſandrs Bertelſons, J. Roſentals un W. Purwits. Pirmā wahrdu dširdam pirmo reiſi. Kā leetas, tad mahtklineeks wiſpahr pirmo reiſi ari uſtahjas; tilai naw ſinamš, laš wīnu ſpeedis naht klajā taiſni ſchāi weetā. — Zif no iſtahditajām studijām bij redſamš, tad glesnotajš ſtahw ſem franſchu impreſionistu eeſpaida. No Dreſdenes aplahrtnes glesnoteek dabasſtati nemti plaſchi un walgt, wairak paturot ažiš krahšu noſlanojumu, nekā preeſchmetu realo krahšu un formu. Wiſā uſtwehrumā bija deeſgan daudš droſmes un glesneezibas ſajuhtas. — Janiš Roſentals ſchāi iſtahde ſpilgti iſzehlās, tā tas arween jau ir bijiš. Uſtahjot neminetas wairatas wina maſafās glesnās, druſtu tomehr pakawefimees pee „Prinzeſes un pehrtika“. Tagad, kur elegantajā paſaulē patlaban pehrtikā ir nahtuſchi modē, un damas ſahl toš ſunu weetā jau ſew lihdi wadat, ari muhšu mahtklineeki peegreesuſchi wehribu ſchim modelim. Latweeſchu iſtahde redſejām rudās krahjās eetureto Tillberga „Sehnu un pehrtikā“. Tur uſ maſiwas pilſehtas ſona iſzehlās noruhdits un ſpihtigs puika, karam pehrtikis talpoſa tā maiſes pelnitajš. Roſentala glesnai pawifam zits ſaturš. Še iſlutinatai prinzeſei pehrtikis ir tā rotatu beedrš. Sawā ſpilgtajā

roschainajā kleitinā wīnsch pat īsflatas tā prinziš-peeluhdsejs, un ir loti nošchehlojams. Par pašču glesnu jāfaka, ka ta skaitri komponeta un deesgan kontrastainās krašjas, fewiſchli glesnas apalſchā loti labi ſaweenotas. Titpat ſkaitri īzgelas ſarlanās matu žirtas no gaiſchā fona. Wiſpahr glesna eetureta gaiſchōs, ſiltōs tonōs, kurus neiſjauz pat labi wehſakais prinzeſes torja tehrps. Schās glesnas deht ween bij wehrts īſſtahdi apmeklet. — Wilhelmſ Purwits bija īſſtahdijis tribs leelakas glesnas, no turām tikai weena bija jauna, — abas pahrejās jau agrar redſetas un apbrīhnotas.

„Wahrda“ pirmajā ſehjumā es īsteizu ſawu preeku par to, ka muhſu glesneezība ir paſargata no diletantiſma, taħdu īplata wiſwairaf leelu tautu mahtklas tirgotawas un ſchahdu tirgotawu brihwās īſſtahdes. Bet, tā redſams, tad ſchahds preeks ir bijis pahragrs. Ihtai mahtſlai ſpehjaku wilni ſitot, tuhlin pazelas ari ſchi dulle. Uf „Otro Latweeſchu Iſſtahdi“ jau peeteizās labs ſkaiſs autoru-diletantu, kuru darbuš īſſtahdes ſchurija atraidija. Echee „mahtſlineeki“ jutās loti apwainoti un weens no teem, Alfreds Turaukſis, drihs pehz tam ſarihtoja Rīgā weſelu proteſta īſſtahdi, kurā dabujām redſet weſelus 250 no wina nedarbeem. Eas nu bija druſtu par daudſ. Wiſōs krahſojumōs, kuri nebij ne ſtudijas, ne kompoſizijas, ne ſihmejumi, ne krahſu mehginajumi, īsteizās pilniga neſpehhiba. Melnās juhraš klīnſchu weetā dabujām redſet netihrumu tſchupas un krahſchno uhdenu weetā baltas un ar baltu ſajauktas krahſas. Neweens nopeetns mahtklas ſkolneeks needroſchinatos taħdus darbuš raħdit, ne wehl taħds, kurſch jau pretendē uf atſinibu un domā, ka winam nodarita netaiſniba ar to, ka naw uſnemti wina darbi nopeetnā īſſtahdē. Bet netil ween ſchahdās īſſtahdēs ſaht diletantiſms parahditees, kaš, eewehrojt leetas atklahtibu, naw wehl til leels launums, jo te to titpat atklahti war apkarot, — turpretim daudſ leelaku poſtu ihtai mahtſlai neſ ſaktu diletantiſms, kurſch pehdejā laikā Rīgā fewiſchli īſplatijees. Ir raduſēs fewiſchta „mahtſlineeku“ fuga, kura, waj nu ſlehpdamās ſem apdahwinatu ſkolneeku waj neatſihtu geniju mahtas, īſnehſā ſawus darbuš pa turigu pilſonu dſihwoſkeem un rauga no teem walā tiht. Muhſu pilſoniš wehl naw ſpehjijs atſchlikt mahtklas darbu no lubu glesnas, un tapehz pee ſchām mahtſterēm daudſi peeteras. Weenlihdſ dāudſ weenteeſibas un noſchehlojamaš gara kuhtribas te ir abās puſēs; un ir tomehr žager, ta ſchi parahdiba buhš pahrejōſcha.

Teatra deſorazija pehdejā ſefonā daudſ kaš darits. Neween „Saunais teatrs“ ir žentees ſawaš novitates apghadht ar žeenigu tehrpu; bet pat wezais „Interims“ ir atlaidis ſawu ilggadejo Wilmeri un peenehmis ta weetā Zimmermani. Ruga ſcho gadu uſturas Pariſē, ſtudiju noluhkā, tapehz Zimmermanim bija jagahdā par abeem teatreem, kaš deſorazijas leetai nekaħdi newareja par labu naħt. „Ariels Moſta“, „Gabriela Schillinga behgſchana“, „Kaupo“ un wehl žitas lugaš nahza uf ſtatumes un praſija no deſoratora, lai wīnsch tajās eedſitinajas. Protamš, ka aiſ laika truſtkuma taš nebij eeſpehjamš un tapehz daudſreif

nabžās azij atdurtees pret neaſtanām un pawirſchibām. Rā dšird, tad ar nabžoſchu ſeſonu pee „Jaunā teatra“ darboſchotees ari mahtſlineešs P. Rundſinſch un, warbuht, ari Ruga buhš mahjā. Zereſim, ka tad ari dekorazijā buhš atkal ſahdš leelats notitums.

Sulijš Maderneekš, kurſch lihds ſchim bij plaſchakai publikai paſihſtams weenigi kā mahtſklas kritiķis, ſchāi gadā nabžis klāj ar prahwa apmehra grahmatu: „Ornaments“. Te reproduzeti daudži no wina ornamentalaſeem ſihmejumem, kuru pamatmotiwi pa leelai dalai nemti no latweeſchu muſeja, no tautas rakſteem. Echōš rakſtus muſeja wiſwairaf ſaſtopam pee adijumeem, audumeem un pinumeem, tapehž to formaš ir waj weenigi geometriſkaš, un paſtahw no taiſnām linijām. Echām formām ſekodamš, tad nu ari Maderneekš ir nonabžis pee ſawaš ornamentazijāš, pee muhſchigāš kruſtu un taħſchu leetoſchanaš. Wiſōš ſihmejumōš redſama techniſti iſglihtota mahtſlineeka roka, bet tajōš naw ne wehſiš no mahtſlineežiſtām juhtām. Rā te lai peemebro Maderneeka paſcha tiſ beeſchi atfabrtoto praſibu: ſmelt no ſawaš mahtſlineeka dwehſeles un weidot kaut to weſelu, wehl nekad nebijuſchu? Te redſama tikai weena teekſme: ſinamu laufumu pehž eeſpehjaš raibat peepildit. Pee tam ſchāi raibumā ir ahrtahtiga kraħju nabadžiba. Pa leelakai dalai ſchee ornamentu ir tuſtojami, neeeſtaitot pamatu, diwāš kraħjāš, beſ taħdām nianſēm. — Grahmata nodota tomiſijā wiſāš leelakāš Wakar-Eiropas piſhebtāš; bet kā leelā mahtſla ſchis „Ornaments“ tur gan newarēš reprezentetees, tāpat ari pee mums ne. Ahtral taš nodberēš kā muſturu grahmata piſonu un lauku ſaimneekmeitām un, warbuht, ari teem Maderneeka paſcha ſkolneekem, kuri nodarbojaš kā kraħtotaji. Bet tad — „Ornamentu“ waja-dſeja drukat kraħjāš, jo pelekā to nekur teeſchi newarēš leetot. Grahmatu autorš weltiijš „latweeſchu radoſchai jaunibai“. Newar ſinat, to wiſch ar to domā.

Muſhu ſchurnali darbojuſcheeš uſſahltā garā un jau agraf noſprauiſtāš robeſchāš. „Domas“ ir ſneeguſchāš reproduzijas no Tillberga un Eſtrahla gleſnām, kuraš bij iſſtahditāš „Dtrā Latweeſchu Mahtſlineeku Iſſtahdē“ un nodrukajuſchāš daſchuš nelaiĳa Petera Kalweš ſpalwaš ſihmejumūš. Daſchōš ſinumurōš ir kā peelikumi doti Rateš Kollwiž eeſpaida pilnee oforti, ſinamš, autotipiſkā iſwedumā. Tāpat kā agraf, weeta ir dota ari ſabeedriſtu darbineeku giħmetnēm. Retumis ſtarp teſtu ir parahdijuſchāš ari daſchāš peellahjigaš winjetēš. „Druwa“, pehž nelaimigaš eeſtriſchanaš ar Janſona „Pawafara“ gleſnu, kura bij par ſaunu wiſai latweeſchu tautai, tagad kluwufe atturiga ari winjeſchu ſinā. Un labi tā. Ja naw ſchurnalam peemeħrotu ſihmejumu, daudš ſtaiftak ir atſicht ſameħrigu lappuſeš gabalu baltu, nekā to iſraibinat ar gauri maitajuſchu diletanta mehĳinajumu. Aſſinibu pelna pehž ſinamaš ſiſtemaš eeweeetotāš reproduzijas no Eremitaſchāš, kuraš pawada Olgerda Groſſwalda intereſanti uſrakſtitaiš tektſt. „Jaunibaš Tekāš“ ir raudſijuſchāš ſneegt ſaweem leelaſeem, kā ari jo ſewiſchki maſaſeem laſitajeem pehž eeſpehjaš daudš iſuſtratiwa materiala. Loti intereſanti ir „Behrnu ſihmejumi“. Jaunee

un sīhlee sčurnali „Dagadne“ un „Skatuve un dšihwe“ sneedš wairaf fotografijas, pa leclalai daļai wišus latweešču alteerus, pehž kahrtas, un ari izenaš no daščadām lugām. Waj sčahdam fotografiju kultat kaħda nošihme — to gruhti gan buhš pašazit. Daščreis ir pat tā, ka sem Mitelšona portrejas sčahw Waldšmidta wahrds. Protams, ka mumš, sčatitajeem, taš weena alga. Ubi humora un satiras sčurnali ir išbeigusčees, weens — satiriskā, otrs — humoristigā kahrtā. Sewišči eewehrojama tee šawā pašahweščanos laikā neka naw sneegušči, tapehž par winu išbeigščanos gan, laikam, neweens nekums.

Ilustrazijām graħmatās un wahtu sīhmejumeem pacesim garam tos titai peeminedami, jo tos wišus apstātis nebuhtu nelahdas nošihmes. Wahtu sīhmejumōs wišpahr waram eeraudšit daudz jau žitir redsetu motiwu un ilustrazijās reti kad atradišim kaut ko wehrtigu. Tas išslaidrojams wišwairaf ar išdeweju aprobeshotajeem lihdslekem; un labi sīhmejumi naw ar kapeitām peħrtami. Laba griba ween tur neka nelihdš, to jo labi redšam pee Pludona štaisās poemās „Ultraitnes deħls“. Te štipri negatiwās un rupjās ilustrazijas pilnigi šabojā wišu graħmatu.

1913 gada jūnijā.

Waj gaidama mums proletariska mahtsla?

Dasčas peefihmes

Par proletarisko mahtslu pee mums pehdejõs gaddõs runats un rakstis daudf, pat pabrat daudf. No tahteenõs luhtojoteõs wareja gandrihf waj islitteõs, ka wisadi mahtsfas prinzipu jautajumi pabrtuplojuschi un nomahfuschi proletariata fabeedristi-politistõs zenteenus, ka teatra deforazijas aifflahjuschas schkiru zihnas apwahrschnus un ka diletantiska fajuhfminaschanas un spreedefeschana par lugam un dsejoleem aifspeedufõs preefschã Latwijas proletariata leelajeem wehsturisfkeem ufderumeem. Reif Seine rakstija par wahzu romantisko skolu reakzijas laikmetã: „Meers tagad walda pee mums Wahzija un — teatra kritika un nowe teef atfal par galweno leetu.“ Bes schaubãm, ja „proletariskas mahtsfas“ jautajumi pehdejõs gaddõs eenehma pee mums til nesamehrigi plaschu weetu, tad tas usflatams par fabeedrista paguruma un atflahbuma fihmi: no realas teefchamibas bahrguma un fmaguma trauzãs pazeltees idealã dsejas mahtonu walstibã, no fabeedristi-politistãs dsihweõs grubteem, fareschgiteem problemeem atkaphãs atpakal weegli diletantisku mahtsfas isfirsajumu un tehrfejumu laukã, no aktiwu zihnitaju rindãm isstahjãs un palita toteef par jo zihfgeem teatra israhfchu apmekletajeem un dsejolu deklametajeem. Ur daschu labu marksfistu inteligentu un pusinteligentu notika tas patf, kas jawã laikã ar muhsu defadentisfkeem rakfneekem: titai pehdejee, reakzijas negaisam nahtot, atschkibrãs no strahdneetu kufribas pa labi un pahrgahja tautistãs pilsonibas lehgeri, lamehr muhsu isbjuschee marksfisti, nopakal paleekot, zentãs fahnus noet katrã finã — „pa kreif!“ Sã pa leelai dalai isstaidrojams ari pawirshais radikalifms muhsu literaturas kritika: par waru tatschu wajadseja few un ziteem peerahdit, ka naw notifufe nelahda atkaphschanãs, bet taifni zihnas turpinaschana — kaut ari titai teatra kritikas un dsejolu rezensiju laukã; par waru tatschu wajadseja atraft kahdu robeschu liniju starp fewi un demokratifsi-liberalo fihf-intelligenzi un scho robeschu grahwi nu israfa ne wairõs fabeedristi-politistõs usflataõs, bet mahtsfas un literaturas prinzipõs. „Proletariska mahtsfa“ — tas itaneja tit radikal, un tapeh3 schai formulai peetehrãs daschs labs, kas bij pametis un faudejis fawus agrakõs losungus. Burschuafistãs fabeedribas eelahrtu atstahja tagad meerã, bet par to bahrgu karu peeteiza

winas kulturai — Gete un Schekspirs, Duschkins un Vermontows tika pasudinati tapeh; ween, ka tee, lubt, aristokratijas un burschuasijas dsejneeki . . . Un ta ka ar schabdu „kritiku“ bij isplauti pasaulēs literaturās un dsejas krahšnakee seedi, tad us klajā laukuma nu atlika tikai pašchu mahju proletariškās dsejas puduri, pee lam tad šchās dsejas un seiwischki daschu dsejneeku perjonu kults daschā labā reise nesinaja wairs ne mehra, ne robeschu¹⁾ . . .

Bet laiti tagad špehji grossjusees. Ar jaunu špehtu zelas us augšchu pašchu maju kustriba, kura us preekschu war palitt tikai wehl štraujata un warenata. Pamasam aplust diletantiska tschaloschana par mahkslu un dseju, isgaisi neihstā mahkslotā šajushminaschanās par weenas waj otras lugas israhdi, leelo notitumu un usdewumu widū saude jawu agrato interesi literatu polemikas un akteeru konflikti. Wairs nedird ari tšdaudš žibdinam agrato „proletarisko mahkslu“ un nesena ajštrauschanās, tā leekās, štipri ween jau atdseesti. Tagad wairs newaretu buht baschas par to, ka estetika atstumj pee malas polititu, bet gan otradi: kaut politisko un šaimneezisko žibninu dšelschainā gaita nenospeestu pawifam proletariata mahkslas interesi un nenomahktu dihgslus, kurus mums latrā sinā jafaudš un jaaudš. Muhsu raditalā inteligenze jau ir til loti šwaidiga un nepatšahwiga: ko weenu brihdi ta uskata par dahrgu wehrtibu, to peh; tahda laizina ta špeh; atšweesti projam tā nederigu trahmu. Mums jaatšwabinas no wiša leekā un neihstā, ko nesa šew lihds „proletariskās mahkslas“ daudšinaschana, bet mums japatur un jaglabā tā paleekams eeguwums wiš tas, kas bij un ir ihšis un pateesš proletariata mahkslas šajushnibā. Tuwinat proletariatu mahkslai un mahkslu proletariatam, želt un wairot darba lauschu šchiras kulturū, šneegt tai jaunās dailles wehrtibas — tas ir leels un augšts usdewums, ja ari pahrdšihwojamā laitmetā proletariskam masam šahw preekschā žiti šwarigaki neatleekami un neatwairami usdewumi. Mums tagad wišpirms jabrihwo dšihwe un tad tikai mahksla!

Tas nebuht nenosihmē, ka mahkslas un literaturās jautajumi buht pametami nowahrtā, nē, teem tikai eerahdama wimu peenahžigā weeta štrahdneeku kustribā. Un tamdeht par wišam leetām jamehgina mums tift škaidribā par pašcheem prinzipeem: waj ir wišpahrim eespehjama proletariska kultura? un kad un tā schahda kultura gaidama? — Mehš nedomajam želt šneegt šahdu isšmeloschu atbildi, bet gribam wišpirms nostahdit pašchu jautajumu un reise ar to, žil tas us daschām lappusēm eespehjams, palihdsēt atrešchgit južekli, šahdu, deemschehl, markšisna wahrbdā pee mums eenesufe diletantiska pawiršchiba un pahrsteidšiba.

¹⁾ Deemehri jau naw tahju jameklē. Stary žitu, peem., D. Roberts apgalwoja, ka „nahš laiks un latrs atšis, ka Getes „Fausht“ tahki newar lihdsinotees (1) Raina Agunij un Raktij“ („Šaunais Laiks“, 1911 g., 31 num.). Ari A. Schwabe bij atradis, ka „pat „Fausht“ labatās weetas isleekās šaunās abstratšijas pukes, šalihdsfinot ar šmaršču elpojošchām „Ave sol!“ rindām“ („Rainis waj Pludons“, kritiskās paraleles). Un kur nu wehl paleek A. Krauj!

Waj mas ir eespehjama proletariska kultura, ziteem wahrdeem, waj nospeestās, kalpinatās darba lauschu mašas spehj mas radit sawu literaturu un djeju, sawu musiku, sawu skulpturu un architekturu, sawu ibpatneju mahkflas stilu (tā, peemehram, gotika waj renesanse)? — Buhs daudbi birgeliski efeti, kas us to atbildēs ar nizinofču „nē“, kas proletariata kulturu usflatis par tulkšču, aplamu utopiju, jo rupjam plebeju dmehselem — pehz winu spreeduma — neruhpot nelahds daitums, bet tikai sawa maies rita (lai atminam tikai muhsu nelaila deladentu eepuh-tigo lamaschanos!). Un teem, kas proletariata dšihwi pawiršči redsejuschi no tahuma, kas to statijuschi tikai pa tramwaja logu strahdneeku kwartaleem zauribrauzot, teem teescham war islittees, ka schinis kwehpsos un dublōs nekad newar isplaukt mahkflas un dsejas seedi! Kur te lai rodas mahkflas interese pee weenpadšmit stundu gara darba laika starp kauzofcheem, klabofcheem mašchinu riteneem! kur lai attihstas dabas fajuhita leelpilsehtas šablihwetās namu rindās, uš kalleem, šmirdoscheem eelu atmeeneem? kahda te war buht kultura, kur rehgojas tikai nabadšibas štrandas un zilweta zehlums un daitums noslihgi renfere? Weenigi alkohols te war uš brihtinu apšturbinat no dšihwes posta un ar sawu nahwigo twaitu fneegt dšihwes preeta ilusiju!). Un kahda jau ir strahdneeku kwartalu mahkfla! Nejehdšigs kolportasčas romans — tehrzofcha lejerkaste uš elas waj gramofons tabakā — un pār wišam leetām finematografs ar saweem prašteem, rupjeem sensaziju štateem...

Bet tā par proletariatu un wina garigo dšihwi wareja domat in spreesť tikai tani laikā, kamehr tas wehl nebij apšinajees sawu pafaulēs pahrweidotaja lomu. Šagadejā proletariata kustiba ir wisleelakā kulturās kustiba, kahdu jeklad peeredsejuse zilwezes wehštore. Ta pahrwehršč un pahrweido masu pšchitu: ta isaudšina un attihsta winas, ta schlihsita tās no wehrdšibas netikumum šahrneem, ta raba jaunu dšihwes šaturu ar jauneem dšihwes mehrkeem un idealeem. Kattrš proletariata panahštums ir reise ar to kulturās eeguwums — tas usplehšč semi jaunai zilwezes kopdšihwei. To wajaga pašča azim redset, kahdā mehrā kattrš leelaks šaimneezišts waj politišks notikumš šakustina strahdneeku šchkiru lihds pašcheem dšilumeem un atraiša winas garigos spehtus, winas soziales titumus. Belgijas generalštreika laikā šcho pawafari wairs ihsti ne paššt newareja zittahrt tik weeglos un tukščos belgeeschu strahdneekus; tee peerahdija tik apšinigu nopeetnibu, tik pahrleezinatu isturibu, solidaritati un dišiplinu, kahdu eepreešč bij gruhiti no teem šagaidit. Un atminā man wehl šchahds šlats: kahdu rihtu „tautas namā“ (Maison du peuple) usstahjās kahds agitators un tureja štreikotajeem runu: „juhs esat zehluschi wišas kulturās bagatibas un dahrgumus, juhsu rotu darbs ir museju un galeriju štaltās telpas, bet zik ir no jums, kas redsejuschi un paššt muhsu šlaweno glesnotaju un skulptoru darbus?!“ Un uszehlās wiš bars un aishajja štatit Menje (Meunier), Rubensu, Wan Deitu. Tā

1) „Alkohols ir — tautas literatura“, šaka kahdā weetā Šens.

no ņmazīgām telpām strahdneeku pulki dewās uf musejeem un bibliotefām, tā apņinīgā proletariata kustiba atwer winam durwīs uf krahščno kulturalurās pašauli.

Tās ir masu audņinaschanas un isglibtoschanas milsu darbs, ko weiz tagad strahdneeku partijas latrā Watar-Eiropas semē. Mehš te nerunafim par politisko un ņaimneeziško zihnu panahstumēem, bet par teesho isglibtibas darbu (Bildungsarbeit), kahbs ar latru gadu teel jo plaščaks organizetā proletariata kustibā. Wahzijas sozjaldemokratija pagahjuschā gadā ņkaitija 364 isglibtibas komisijas; 215 weetās notureti 520 ņinatniski turši ar 2519 lezjijām un 44,146 dalibneekēem, beš tam 188 weetās ņarihtotās 599 atņewiščkas lezjijas ar 117,962 dalibneekēem; strahdneeku jaunatnes komitejas pašahwejuschas 655 weetās, turās ņarihtojuschas ap 9000 preekščlasijumu, isbraukumu u. t. t. Zik plaščas mafas teel eerautās sozjalistiskās kustibas apjomā, to mehš redsam no tam, ka Wahzijā ween ņinahš 90 sozjaldemokratiski deenas laikraksti ar 1 miljonu 475 tuhštoscheem abonenteem. Bet schis kustibas wilni jau eet tahtat pahri scheem ņimtuhštoscheem organizeteem beedreem, tee apnem wišus proletariata ņlahnus, tee rauj ņew lihds miljonus un miljonus. Tā wiša plaščā strahdneeku ņchkira guht jaunu dšihwes ņaturu: winas juhtas un domas teel ņraujatas, winas kolektiwā griba sprausch ņew jaunus mehrtus, ņawā darbā ta rada teesham jaunu pašauli. Un kā lai schi jaunā zilwezes audse un winas darinatais wehsturiškai laikmets palittu beš ņawas dšejas un mahščlas! Proletariata eeshchējā pašauļe, wina lwehloščais protesta spehķs, wina zeribu ilgas, wina dšihwibas un dailuma ņajuhtas — wišs tās grib issteiktees uf ahru, apstiprinat un atteplot ņewi muščkas ritmā, glešnu krahščās, dšejas patošā, architekturalurās linijās. Beš ņawas mahščlas naw bijuschī pirmatnejee almenu laikmeta zilweķi (Pireneju atās atrof tagad wairak tuhštoschu gadu wezas primitiwās „mahščlas galerijas“), beš ņawas mahščlas newar istikt estimoši un buščmeni — un apņinīgā proletariata miljoni diwdeņmitā gadu-ņimteni lai neraditu ņawu mahščlu!

Prometeja uguni tagadejā ņabeedribā ņargā wairs tikai strahdneeku zilts: tai ir ņawi leelee, augstee ideali, ņawa nahlotnes tiziba, ņawas ņinatnu ņlahpes un dailuma ilgas. Un tapehž jaunā strahdneeku audse speeščas eeshchā tautas uniwersitatēs un bibliotekās, ta isņtaigā musejes un klaufas ņimfoniskūs konzertus, ta par ņaweem pehdejeem grafchēem pehřk dšejneeku un domataju darbus — ta nemet meeru meklet, kur ween ta atraftru atbildes uf zilwezes mozoscheem jautajumeem, kur ween ta mahščlā ņadřirbetu atbalsi ņawai juhsmu lwehlei, ņawām ņahpiju un gawituu wehtrām. Deemeschehl, mahščlas un ņinatnes krahjumi preekšč plaščām tautas maščām wehl arweenu ir noglabati aif septinām atšlehgām un tās atdarit isdodas tikai nedaudseem un pee tam ar ahřkahrtejeem publineem. Bet tās war lihdsinatēes schim entufiasmam, ar turu strahdneeku inteliģenze nem ņawās ņastrahdhatās rolās eemihoto rakšneeku ņazerejumus, jeb tam aifgrahbtibas klufumam, ar kahdu ta klaufotees nogrimst Bethowena

un Wagnera ſtanu walſtibā¹⁾? Waj — iſnemot paſchus mahtſlineetus un winu neleelo draudſi — war tamlihdſigu ko jaſtapt burſchuaſiſtā publika, kura, iſbauu mellejot un ſenſazijas twardot, kliši pa ſteting-rinkeem un „palat-teatreem“, pa futurizmu iſtāhdēm un ſlepſawibu prahwām? Paſiſtamaīs kadetiſkais eſtets Aleksandrs Benua, reiſ aprakſtidams, ar ſahdu ſwehtwiniġu ſajuſhmibu kreewu proletariſtās inteligenzes ekturſanti apſtabjās klaſiſko marmora tehlu preekſhā, juhtas ſpeeſts peeſihmet: „Man pat leetas, ta taiſni preekſh wineem, preekſh winu ſchkiſtā, ween-ſabryſhā, no wiſas ſirds pluſtroſhā preeka, radijuschi ſawus „muhſchigos“ darbūs leele mahtſlineeki, turi pa leelakai dalai paſchi ari zehluſchees iſ ſchis paſchas ſemās tautas widūs.“ Un tablat wiſch ſata, ka preekſch ſahda burſchuaſiſtā „ſnoba“ ſtatu kartina ar Dſchiotondas reprodukziju iſliktos tas nejehdſigi pretigſ, bet tas ſin, warbuht kautahds ſelbſchers Karſā waj ſkolotajſ Wjattā ſcho kartinu eeliks rahni, peeſpraudis pee ſeenas un ſahks to peeluhgt „kā ſwehtumu“. Un pee ſchahdas ſeenas Dſchiotonda jutifees daudſ zeenigatā ſabeedribā nelā kautahda miſlardera galerijas krahjumā²⁾.

Bet ja proletariata mahtſlas dſina tit dſila un ſtipra, tad kā tas nahkas, ka ſtrahdneeku ſchkira wehl naw radijuse ſawu ihpatneju, originalu mahtſlu? Un netik ween tas: tapehž ta wehl beeſchi ween nem par ſaweem paraugeem gluſchi banalo, nowežojuſcho pilſoniſko (pat meetpilſoniſko) mahtſlu? Ir tatſchu teeſcham daſchreis ſchehl redſet Wahzijas ſozialdemokratijas pirmā maija plātatus, winas wadonu peeminas iſdeiwumus, laikraſtu iluſtretos peelitumus un ſatiriskoſ ſihmejumus, — kā tas wiſſ gatawots pehž nodiluſchām un noleetotām klišchējām! Un proletariata dſeeſmas, wina zihnas dſeeſmas ar neweikli ſentimentaleem pantineem un aiſtapinatām melbijām, — gluſchi neomuligi klaufitees, kā anglu ſozialistiſti ſawu „Red Flag“ rauj walā pehž wezumwežā „At eglite, at eglite“ motiwa. Tas patſ ari proletariſtā lirika un „tehljumōs iſ dſihwes“ — tiſdaudſ newaribas, tiſdaudſ beſgarſchigas ſaltanibas! Un ja Wahzijas ſtrahdneeku organiſazijas zel ſawus namus (Gewerkschaftshäuser), tad pa leelakai dalai welki melleſim ihpatneju, monumentalu ſtilu: te ir weentabryſchi ſauſas buhwes beſ kahda zehluma waj atkal ſajautums no daſchadeem agrako laikmetu ſtileem. Waj teeſcham proletariſtā kuſtiba mahtſlas ſinā tik mehma, ka ta neſpehž iſteiktees dſejā un marmorā?

Wiſpirmſ te nu janem wehrā, kahdōs apſtablkōs rodas proletariſtās mahtſlas ſahfumi. Naw jabrihnas par to, ka ſtrahdneeku pirmee literariſtee mehginajumi tik newarigi un kluhdaini, bet gan par to nenoflahpejamo

1) Kreewu ſtrahdneeku laikraſtā: „За правду“ 1 nr. nupat laſu daſchu kreewu ſemneeku atſautimi par Dekraſowu: „Kad pa ſwehtdeenām waj ſeemā mehſ arteli ſanahžām kopā un laſijām Dekraſowu, tad daudſi raudaja un aiſgrahbti ſtuhpſtija grabmatu, un tas nepawifaam neiſlikās ſmeetligi.“ Warbuht eſ pahſpſiſteju wina noſihmi, ſata ſahdōs otrſ, „bet eſ eſimu ſemneekſ un Dekraſowa dſejā dſihwo mana dwehſele un wiſa mana buhtiba ar wiſu manu tijaibu un žeribu.“

2) Александръ Бенуа, „Искусство для пролетариевъ“, Ръчь, 1912 г. 86 nr.

dsinu, kas šchos melnās darba ruhtus pehz šveedrōs un puteklōs parwaditās deenas stubinā tertees pee spalwas un zenstees ritnā tvert un atswabinat sewi no juhsinu smaguma, kas wina krubtis speesch. Tur ir zeeniba jajuhit pret tagadejo treemu strahdneetu laitrakstu dseefmineeēem-proletareescheem, pret scheem burtlitischeem, mechanikeem, tekstilstrahdneekem un ziteem, kuru garu naw nonahwejis mašchinu rats un kuru daihuma jajuhitas naw iſdeſinajuse fabritas ſwelme¹⁾. Ir jau un buhs weenmehr wina ſtarpā wahji, ſelli diletanti, bet pat tee, kureem nenoleedsamas dzejitās dahwanās, newar tatschu ſahkumā nemās zitadi iſteittees tā titai diletantishti, ar noleetotām atſlanām, ar banalām glešnām. Ja pat tahdi formas wirtuosi tā Duſchkins un Lermontows ſuhſſas par „wahrdā mokām“ (t. i. teem nahſas til grubti ſawai poetiſtai domai atraſt un iſkalt ſaſlanigu pantu), ja pat ſlawenais frantschu ſtiliſts Flobers iſſauzas, ta waloda ir titai „faſiſts grahpis, uſ kura mehſ bungojam melodijas, kas noderigas lahtſchu dejai, kaut gan mehſ paſchi gribetum ar tām aiſkufſtinat ſwaigjnes“, — tad to gan praſit no weentahriſcha proletareescha, kas pahjiss ſawas pahrs ſeemas tautſkolā un kam patu raſtiſchana jau weizas tit grubti?! Sahkumā wiſſ wina wahrdū, atſtanā un ſalihdſinajumu trahjums war buht titai wiſai nabadiſs, tahdu tas ſew ſmebles no laſamas grahmatas waj no lahda paſiſtama dſejolu iſdewuma. Proletareetim wiſſ jaeelaro ar leelām mokām: pat ja tas ir dſimis dſejneets, tad winam japahrwar ar ſmagām publiem dſejas techniſkās grubtibas, pee tahdām naw jaadurās burſchuafiſtās kulturas lutelkim. Rartreis, tad eſ redſu Rodēna ſlaweno ſtatuju: „Domatajs“, man nahl prahtā proletareetis, kuram domaschanas un mahſlineezitās radischanas prozeſs ir ſaweenots ar gigantisķu ſpehku nopubleſchanu.

Un tad tahlak. Naw jau ar to „proletariata pſichologiju“ tit weentahriſchi, tā tas daſchdeen iſleekas muſſmahju markſiſteem. Pehz wina ſpreeduma iſnahl, ta zilweta pſichita puſlihds ir tā tahds trauks, kura agrato ſaturu war iſleet ahra un ahtri ween eesmelt jaunū weetā, — tiſlihds ta ſtrahdneeks eegahjis pa fabrikas wahrteem, tad jau ihſā laitā buhs pahrweidojuſes wina eekſchejā buhtiba, wina uſſkati, wina juhtās nu teekmes²⁾. Tā Markſs pats nelad naw ſtatijees, kurſch, peemehram,

¹⁾ Wahjija lahds Adolfs Lewenſteins ſawahjis un laidis klajā daſchu ſtrahdneetu poetiſtos mehginajumus. Grahmatas preekſchwahrdā tas ſaka, ta ſchee zilmeti runajot „ſanu wiſiſhpatejako wahrdū“ (ihre ureigenſte Sprache), ja ari „ne armeenu techniſti gatawā un gludā formā, tad tomehr no ihſtām, pahrpulhſtoſchām juhtām.“ Adolfs Lewenſtein, „Arbeiter-Philosophen und Dichter“, Berlin, 1909. Pats Lewenſteins ir deesgan pawiriſchs, bet wina publiſzete materiali wiſai intereſantī.

²⁾ Sawā laitā muſſu marhſtiſkā kritika pahremeta Andr. Apitim, tā gan ſtrahdneeks Awots (dramā: „Bals un atbals“) drihſtot leetot wahrdus: „Mehs neesam fabritas ſtrahdneeki, mehſ eſam fabritas duhmu un puteltu aptwehpi-nati ſemneeki.“ Andr. Apischa iſteitkā doma ir zitadi it pareiſa, titai wiſſch peemiriſis, ta ſtarpā te nahl 1905 gada leelais laimets, kur muſſu ſtrahdneetu audſes wairums netita wiſ zihnas leemās apkwepinat s, bet ſawā buhtiba gluſchi parkaufets...

tradizijas zilvezes wehsture usstatija par smagu, sibtstu slogu, teikdams, ka „wifu miruscho paaudschu tradizija gul ta leutuweis us dshwajo smadsenem“. Protams, ahrejee apstahlli jau nosaka zilwela psichiku, bet schi peemehroschanas un pahrweidoschanas norisinas deesgan lehni: paeet gabi un gadu-dejsmiti, pat wejelas paaudses augums, lihds proletareetis teef walā no sawa „wezā Adama“, lihds tas atshwabinas no mantoteem un eeadsinateem wehrdisflās pagahntes jehdseeneem un aisspreedumeem, wezām tikuma un daituma normām. Behrnibā proletariatum par mahklas audsinataju bijuse sibtpilsoniba, un tā ari isftaidrojas fallanā besgarschiba un behrnischlais nairwums, lahdu mehš tagad beeschi ween jastopam tur, tur proletariata mahklas wajadsetu parahditees waronibas stipurumam un starbumam. Ja lahdu swehtdeenās pehpusdeenu Londonā stahwat us Trafalgarstiwera, tad sirds eepufstas, kad pa Strand pluhst schurp us mitinu strahdneefu kolonās, bet newitus azis atduras pret karogem, no kureem jūms mahj pretim zibnas simboli neweiklu isfahrtau stila. Bet nu — tas tatschu wifs ir tikai sibtums, jo wifus prahtus jūms pahrnems lauschu juhra, winas neemeera bangas, winas mafu entusiasmis. Un kaut tikai buhtu pate mafu kustiba, gan tad sawā laikā nahks ari tai peemehroti karogu isrotajumi!

Par wifām leetām japatur weenmehr wehtrā, ka jaunš mahklas laiktmeš netaid newar rastees tit peepeschi tā teitā Wenera no juhtras putām. Jaunā mahkla sahst sawu gaitu ar tās pašchas wezās mahklas elementem un tikai sawā tahtatā attihstibā ta spehj pahrweidot un pahrawaret wezās mahklas saturu un formu un radit jaunās mahklas sintesi. Schahda pahreja no weena mahklas laiktmeta us otru war ilgt daschreis gadusimtenus: pirmatnejās kristigās mahklas sahstums meklejams treschā waj zeturtā gadusimteni un sawu seedu laiku schi mahkla sahneeds gotikā ap 13 gadu-simteni¹⁾. Mehš sinam jau no Marška mahzibām, ka ideologiskā wirsbuhwe (pee kuras peeder ari mahkla) pahrweidojas daudz wehslak tā ekonomiskais pamats, bet to aismiršt tee muhsu marškisti, kuri sludina proletariskas mahklas „steidšigu“ dšimschanu. Un ja reis runa ir par kristigo mahklu, tad winas ewoluzijā mehš atradšim daschas paraleles ar tagadejo sozialistisko mahklu. Pirmām kristigām draudšem katafombās nebij ne sawa mahklas stila, ne sawu mahklas teslu, un tās tos weenlahrschi nehma no paganiskās helenu mahklas, pee lam tikai schos pahrfustritos mahklas darbus apweltija ar peederigeem basnizās atributeem. Tas pats noteekas ari tagad strahdneeku kustibā, kur klasisko deeweetu

¹⁾ Ta ir leela sluhda, ja domā, ka kristigās tijibas un basnizās isfehchanās us reis atnesuse jaunu mahklas stilu. „Jaunš pasaules usflats gan war sneegt mahklai jaunu weelu, bet tas newar ar weenu zirteenu radit jaunu kulturu, jaunu mahklas gaumi. Un pat jaunā weela nahst deesgan wehlu. Jo tikai loti lehnitnam pirmās kristigās draudšes, turās isauga jubdu-helenu un romeeschu-helenu tradizijas, isweidoja sawu religiju til aši noteiktu, ta tās spehja tai atrast jaunu mahklas weidojumu (neue Formgedanken).“ St. Cohn-Wiener, „Die Entwicklungsgeschichte der Stile in der bildenden Kunst“, I, Leipzig (Verlag Teubner), 61 lapp.

figurām (Minerwai waj Dianai) usleek galwā frigeeschu zepuri un tad paraksta apakščā: „Brihwiba“ waj „Revoluzija“ u. ž. Bet ja kristigā maħšla ar laitu atrada sawu ihpatnejo isfeišmi un radija sawu wehsturistikmonumentalo stilu, ta neschaubami tahdu pat zelu ees ari proletaristiskā maħšla. Winas gaita war tikai buht nesalibħfinami straujata un abtraka, jo pat tagadejā ihā wehstures spriħdi, kamehr pastahw sozjalistiskā kustiba (Watar-Eiropā ta staita sawus 40—50 gadus, Kreewija un Baltijā tikai 15—20), mehs redsam jau weidojamees un kristalisejamees jaunās proletaristiskās maħšlas elementus.

Bahrga ir proletariata itbeenas zihna un ta praša wifus speħsus: tur ween strahdneeku kustiba iř sawa widus iswirfa stiprus, speħzigus zilwekus (individius), tur tee tuħlin ir speesti staħtees atbildigās weetas un wifu sawu muħšchu seedot šchim peenahkumam. Saimneeziřkā un šabee-dristā zihna wifā winas milsu plaschunā aifnem tirdauds šabee-dristas un individuēlas ergijas, katra pořizija ekonomistā un politiskā kustibā eekarojama un aistahwama ar tahdeem upureem un publineem, ka strahdneeku partiju darbineekeem teescham neatlez laita un eespeħjas nodotees fewiřchkeem maħšlas un kulturās problemeem. Teel zeltas proletariata milsu organizazijas, teel strahdats wiřeem speħkeem pee praktiskas darbibas kulturās (politiskās un saimneeziřkās zihnas lautōs) un tapeħz gribot negribot jaatřahj tagad pee malas tihree maħšlas kulturās uřdewumi. Ja nu wehl eegaumejam, ka tikai no naħtotnes eekahrta mehs řagaibam strahdneeku řchiras — un lihds ar to wifas zilwezes un winas maħšlas un kulturās — atpeestichanu, tad mehs řapratifiřmi ari, kapeħz daudři strahdneeku kustibas dalibneeki iřuras weři un noleedfořchi pret proletaristiskās maħšlas jautajumeem. Tee ir tanis domās, ka řem kapitaliřtiřskās eekahrta řlogeem newar usplaukt un usfeedet proletaristika kultura, ka tagadejā laimētā mums gan war buht sawa „proletaristika Sparta“, bet neradiřees „proletaristiskās Atenas“. Pařihřtamais kreemu „likwidatoru“ lideris Potreřow, peemeħram, rakřta, ka ta ir „ilusija“, ja domā, ka „proletariats speħs eeeet naħtotnes walři bagatas un dařchadigas kulturās řwehtu uswalkā. Nē, wiņřch eees řadriřkatā bluřē, ar tulsnainām rolām, un tikai peħz sawas eenahřchanas řaħts zelt gan maħřlu kulturu, gan wifu pahrejo kulturu“¹⁾. Tas řlan waren radikalī, — bet waj teescham tas tā?

Bes řchaubām zihna pret wežo pařauli teel un tiks galwenā kaħrtā iřkarota uř ekonomisti-politiskā lauta un tapeħz ir gluřchi dabisti, ka proletariata speħli teel konzentreti uř řchis linijas. Mums wiřpirms jauřjel un janofiprina strahdneeku řchiras politiskās un arodneeziřkās organizazijas,

¹⁾ „Наша Заря“, 1913 gada 6 burtnižā — Критические наброски. Gluřchi preteju pořiziju řchini jautajuma eeneim pařihřtamais marķiřis Bogdanowš (řl. wiņa brořčuru: Культурные задачи нашего времени, Москва, 1911 g.).

mums — tā kahdā weetā es jau isteizos — jaktitise tagad Kofowzewa un Maklatowa rihziba un newis „Jaunā Teatra“ akteeri, mums jāiived galā strahdneeku ussahkumi un tas, protams, mums no nefalidhsinami leelata mvara, netā wijsjautako dsejolu dellamazijas un wisposchafas teatra israhdes. Tas ir nepeezeeschams un neatleekams tagadejās wehsturiskās schisdeenas usdewums, kas us zeeschato jausswer wisur un weenmehr, bet ar to naw teikts, ka tablakā nahkotnē — wehsturiskā rihbdeenā — schim losungam newaretu peebeenotees jauni usdewumi, ka blakus proletariata fainneeziškam un politiskiškam darbam mums nebuhtu us deenas kahrtibas jaleel proletariata kulturelās prasibas. Proletariats nef sawās krukhis nepahrwaramas ilgās netif ween peh3 brihwakas un laimigakas, bet ari peh3 dailakas zilwezes nahkotnes, un schis ilgas war titai arweenu tift dšitakas un plaschakas. Bet tas nepawisam naw saprotams, kapeh3 winam nahkotnes walsti buhtu jaeteel — netihwās strandās waj „šadristatā blufe“ (kā Potrefjows fata)? Waj teescham wehsturiskā deenā proletareetim buhs titai wina tailās „tulfnainās rotas“ jeb peh3 Lažala wahrdeem — tas buhs „apbrunots“ ar sawa gadu-šintena sinatni? waj winam kabatā buhs eebahis nejehdšigs kolportaschās romans jeb tas nefis few lihds jawas schiras mahklas nemiršigos darbus? Ir tatschu japatu weh3, ka sozialisms nosihmē ja un u žiwilisa žija laikmeta, ka proletariats nepawisam nebuhtu spehžigs peepilbit sawus leelos šabeedristos idealus, ja tas nebuhs garigi pahraudšis tagadejo kapitalisko kulturu, ja tas nebuhs to garigi pahrawejis un pahraweidojis!

Aug augdama proletariata kustiba plaschumā un dšitumā, aug wina toposchā politiski-šabeedristā wara un wina garigais spehšs, aug wina kulturelās prasibas. Apšinigs strahdneeks teescham newar apmeerinatees ar tām (beeschi ween sagiteta) mahklas druzžinām, kahdas kriht no burschuašijas galda, winsch saht attratitees no teem mahklas furogateem, kahdus winam tagad šneeds bulwaru lapu romani, praštee kafe-šchantanu gabali waj kinematografu flati¹⁾. Proletariats saht prasit peh3 dšitas, nopeetnas, spehžigas mahklas, peh3 sawas schiras mahklas, — un schi mahkla ari rafees! Nahks laiks, kur apšinigais proletariats to netizami leelisko inizatīwi, kahdu tas peerahdijis sawā politiskiškā un ekonomiskiškā kustībā, pahrnešis ari us saweem kultureleem pasahkumeem un ari te weiks waronu darbus. Mums naw nekahdu bašchu, ka proletariata spehši buhtu par neezigeem un wahjeem, lai tas waretu ussahkt sažihksti ar bagato burschuašijas kulturu, jo wehsture mums rahda, ka tautas mafās gut neišmelami garigas energijas awoti un ka weenmehr raduschees un radisees talanti, kas speh3 peepilbit sawa laikmeta kulturās usdewumus.

Wispirms proletariatam jaeguhst par sawu ihparschumu agrakas kulturās dahrgumi. „Kultura“ tatschu nosihmē wišas zilwezes uskrahto

¹⁾ Wakar-Eiropā jau kinematografs saht manami slihet us leju. Kinematografam naw nefas lopejs ar ihstu mahklu, bet isleetot winu ari war kulturās usdewumeem (peem, demonstrejot sinatnistus pehtijumus, tehnikas brijnumus, dabas status, masu kustibu momentus u. ž.).

kopdarbu, wisu materialo un garigo eeguwumu kopsumu, kahdu zilweze radijuse pa paaudschu paaudsem, — un tilpat kã proletariats newar at-
 teiktees no libdisschinejãs technikas un sinatnes safneegumeem, ja tas negrib
 grimt atpakał primitiwã barbarismã, tãpat tas ari newar un nedrihtst
 nowehtstfees prom no zilwezes nemirfugeem un neisnihzigeem mahftlas
 darbeem, ja tas negrib fewi nokaut dsejas un dailes sajuhtu. Netas naw
 aplamãs un faitigãs proletariata kulturas darbã kã daschu wulgarmarksiitu
 spreedelefchana (kahdu deemfchehl daschreis bij fastopami strahdneetu laif-
 rafftã „Jaunais Laiks“ u. z.), kã strahdneetu schtirai naw dasas gar bur-
 schuasifto“ mahftlu, kã tai titai jalolo sawa „proletaristã“ mahftla u. t. t.
 No tureenes tad schi „proletaristã“ mahftla rasees, ja ta nepãsihs mahftlas
 wehtsturi un sawus tuwakos un tablakos preefchtetfchus, ja tai nebuhs
 nekãhdu mahftlas paraugu un tradiziju? „Katra schtiri, kas laufchãs un
 zenschãs uf augfchu, meklẽ sawas mahftlas paraugus uf agrãkãs (wehtsturi-
 ristãs) attihstribãs augstumeem. Renesãnsẽ sneedfãs atpakał pee
 Greakijãs un Romãs mahftlas, wahzu klãfistã mahftla — pee antikãs
 kulturas un renesãnses“. Un tã ari nahlotnes mahftla nems sawus pa-
 rausus no pagabtnes, ta buhs, leelãs, klãfistãs mahftlas turpinãjumẽs“,
 to fãta til rewoluzionara marxistẽ kã Klara Zettin!). Sinãms daubf kas
 jau fabrifis drupãs pagahjuscho laifmetu mahftlã, daudfseem schis mahftlas
 darinajumeem buhs wãirs titai schaura archeologifki-wehtsurifsta nofihme,
 daudf te buhs kas ismetãms ahrã, kã neihstãs, newehrtigãs grabãfchãs
 (tas fewifschẽ fatãms par tagãbejãs galerijãs glabajameem ofziãlo
 akademiju raschõjumeem), — bet nedrihtst fust un aifset bojã leelee
 mahftlas darbi, turi runã uf mums pat no gadu-fimteau tabuma.
 Sozialifms naw nahzis atmeft zilwezes augfiãkõs zenteenus, bet
 tos peepildit!

Pagabtnes kulturas peeminetki palits nahlotnes fãbeedribãs man-
 tojums. Un te marxistifstã mahftlas krititã un mahftlas pedagogifitã
 janãht palihgã strahdneetu schtirai, lai ta wãretu fanemt scho mantojumu,
 lai ta wãretu isprãst un isjust un atdshwinat fastinguschos pagabtnes
 tehklus. Titã marxistifstã krititãs metode spehj mums ishti atwehrt mahftlas
 darbu buhtibu, jo ta rahda mums paichu mahftlineetu un wina mahftlu
 fãfarã ar wehtsurifstã-fãbeedristõ aplãhrtni, ta redfãmi isfel dshwes un
 mahftlas idealus, kahdus mahftlineeks smehlees no sawa laifmeta, ta
 atklãbj domu un juhtu strahwas, kas neifshluschãs rit gadu-fimteneem
 zauri un jãpluht tagãdejã proletaristã fustibã. Marxistifstã krititã teefchã
 tuwina mahftlu tautã. Un pagabtnes leelajã mahftlã jau ir til daudf,
 kas spehj fãwãntõ tagãdejo proletariata audfi, aifgrãhbt un pazelt to ar
 fãwu dshchemumu un daitumu! Burschuasifjãs garigãs dshwes fãturs teel
 arweenu tufschãks un schauraks, ta aifgreeschãs prom no fãweem leelee
 domatajeem un dsejneekeem: nerunãjõ jau par tahdeem protesta gareem,
 kahdi, peemebrã, ir Bãrens waj Schellijẽs waj Heine, bet pat klãfistã

1) Klara Zettin, „Kunst und Proletariat“, Stuttgart, 1911.

meera djeineeki Gete un Schillers arveenu wairaf grimft nezeenä un aismirftibā (winu wahrbi jau teel mineti, bet winu darbus wairs nelafa un swaidas titai ar zitateem). Bet nelad naw welti dšihwojufchi un darbojuſchees zilwezes leelee gari — winu darbi nemirs un, no waldoſchās burſchuafſijas pameſti, tee teel par augoſchās ſtrahneeku zilts mantojumu. Un te nu atveras plaſchš un leels darbs markfiſtikai kritikai: tai ir jaiſdara ſinamu „wehrtibu pahrwehrtſchana“ paſaules literaturas un mahſklas wehſturs, ta nepar aprobeſchotees ar mahſklas laimetu weenkahrſchu aprakſtiſchana, bet tai jaiſpehta, jaanalife un jaiſſtaidro mahſklas un dšihwes wehſturifkaiſ topjatarš; tai nepeeder alla ſlaweſchana un jildinaſchana, bet tai pahrleezinoſchi jarahda un jaappaiſmo, kahdi elementi ſchinis mahſklas darbš ir jau miruſchi lihſ ar ſawu pagahtni un kahdi joprojam wehl ſawu dšihwo ſpehku pahrraida uſ tagadni¹⁾. Tee nu iſhti waretu ſawas ſpalwas iſmehginat muhſu eſtetifke markfiſti, bet deefin waj tee to daris? Mums taſſchu tahda tuſſchiba literatūra, mums naw pat neweenas paſaules rakſtneezibas wehſturs, mums taſſchu wehl tiſ ſweſchi Schepſirs un Serwantefš, Gete un Schillers. Neſen nu ſahlſe A. Gulba „Univerſalā Bibliotela“ ſneegt klaſiku darbus: mums ir peeejams „Fauſis“, pat „Iſſigenija“ un „Eortwato Taſo“ (Raina jaunakš, ruhpiğš tuſkojumš). Bet ko taš wiſ lihſ? beſ komentara, beſ wehſturifſti-kriſtikſa eewada ſchee darbi ſtiipri ween peeliſdſinami aiſſehgteem muſtiſas inſtrumenteem.

Somehr, zil leela ari naw pagahtnes mahſkla, wiſu ta neſpehji dot mums, jauna gadu-ſimtena behrneem. Mehš taſſchu dšihwojam ſawu dšihwi, mums ir ſawa paſaules ſajuhſta, ſawas preela gawileš un ſtumju ſahpes, kuraš nepaſina agrako laimetu dſeja un mahſkla. To wiſu atbaſſot un iſteikt war weenigi tagadnes mahſkla. Un ta buhtu atkal behdiga aplamiba, ja proletariata ideologi mehginatu dewinapadſmitā gadu-ſimtena mahſklu bihdit pee malaš, tapehž ka ta, luht, nah! no burſchuafſijaš! Leelee burſchuafſijaš rakſtneeki paraſti mehſ buht ari burſchuafſijaš leelakee preſineeki un ſogi: mineſim titai Baſſatu un Floberu, Solā un Mopafanu, Ibhenu un Strindbergu, kuri proletariatam ſtahw dauſ turak nekā pilfonibai. Tee ir kapitaliſtiklās ſabeedribas ſatreezőſchee kritiki, ja ari ne ſozialiſima idealu praveeſchi, tee lihſ ahrdit wežo paſauli, ja ari tee neprot jaunu zeit, bet ir ſchahdā ſinā winu noſihme jo leela. Un jo tahlata un plaſchata tiſš proletariata luſtiba, jo wairaf ta eerauš ſawā ſtraumē modernos rakſtneekuš un mahſklimeekuš, tapehž ka burſchuafſijaš lehgeri winu mahſklai naw nahſotnes iſredſeš.

¹⁾ Šchi darba ſwarigumu W. Ciropas markfiſti jau aſinufchi un winu teoretifkoš organoš („Neue Zeit“ un ſewiſchti Wines „Kampf“) tagad plaſchš telpoš teel eerahditas literaturas un mahſklas kritikai. Sahluſe iſnahſt weſela ſerija broſchuru par aſewiſchkeem djeineekteem un mahſklimeekteem, tā, peem., „Goethe und die Arbeiter“, „Schiller und die Arbeiter“, uſ preeſchu apolitiš „Weine und die Arbeiter“ u. ſ. Šchiš apgahdeens ſaujaš: „Abhandlungen und Vorträge zur ſozialiſtiſchen Bildung“. Dresden, Verlag Raden.

Rapitalistiskā fabeedriba tālpina un apīpeesch mahtflu un mahtslineekus. Tee speesti peemehrotees waldoschaj birgelibas garšchaj un dšhtees pehz lehteem efekteem, raschot rupjas senjazijas, pitantus sšchetus, sšteep sawu talantu uf kinematografa lentes. Seb atkal, ja tee grih jel kautzij palikt few ufrizigi, tad teem tā jafasibžina un jafasmalzina jawa mahtsła, ka ta atrod zeenitajus stary nedaubseem ismekleteem esteteem: tā rodas dela-dentistā „falonu mahtsła“ ar winas juhtu fadrosfalejumeem, ar winas nihtstoscho bahlganumu un wahrgumu, kura newar zeret uf ilgatu muhschu. So mahtsła newar buht weeglinais taurinsch, kas lido un nobeidšas ap buduara lampu, tai wajaga ehrgła spahrnu, kas to nef pahri dšihwes trahzofsheem dšitumeem. Mahtsła newar dšihwot beš spehzigeem, radoscheem impulseem, kahdu ta smelas no sawa laimeta leelajām šrahwām, tai wajaga brihwa wehtru gaisa, tai wajaga plaschuma un dšituma, — un tur to lai nem „tibrās mahtsłas“ estetisms ar sawu nihtulibu un neezibu, tam naw neta wairak lā wina sšžiniais „es“ ar sawa nespehta tufschumu! Leelam dšejneekam neatleek nelas žits, lā behgt turp, tur šraujo dšihwes nerimstoschais ritms, tur lauschas zauri jauni fabeedribas špehti, kur duhmōs un leemās weidojas jauna pašaule. No šlumju fanihštuma un ismifuma, ar kahdu to nomahža grimstoschās buršchuasifstās dšihwes tragita, Emils Werharns, tagadnes leelatais dšejneeks, glabhās dšihwes trofni un žihniu mutuli¹⁾. Winu ašrahwa pilšehta — modernā Babelē — „ar sawu apotaliptišto peeri, oštās audšona un fabritu šmagā, trahzofschā ribbona, winsch šlatija tagadejās fabeedribas breešmigos kontrastus, winas nenowehršamās katastrofas, un winam kluwa štandra nahtotnes gaita — sozialisims. Werharns netik ween atrada sawu dšihwes ušdewumu, bet eeguwa te tahdu mahtslineezifku špehtu, ka tas wareja pahrraut lihdschinezās poešijas un estetitas robeschas, un radit jaunas daikuma wehrtibas: winsch špehja pahrkaušet leelpilšehtas affaltu par mahtsłas kristalu, fabritu ahmura dahrdēenus pahwehrst par weenu muškalu ritmu, faduršmu elementarās leefmas pazelt lihds muhschigām žilwezes šwaigšnēm! Tas bij sozjalās tuftribas špehts, kas Werharna talantu ušnesa lihds tahdam augštumam...

Wehl wairak lā dšēju, kapitalisims mahz škulpturu un glesneežibu. Bij laiti, kad waldoschām šchitram bij saws eelšchejs špehts, jawa lepna tagadnes un nahtotnes palahwiba, saws mahtsłas stils, kad zesaristā Roma žebļa sawu „Forumu“, waj atkal septimpadšmitā gadu-simtena beigās Ludwigš XIV — Weršatu. Tagad mums ir Wilhelmš II, kas walda kapitalistiskā imperialisma wahrda un kas par wišu waru gribetu sawu laimetu Wahžijā padarit šlawenu ar leelisfeem mahtsłas pemineekleem. Nelas naw nejehdšigaks un mahtsłas fajuhtai pretigaks, lā tā šauktā „Siegesallee“ Berlinē, waj ari wiši tee žiti monumenti, ar tureem peebahšti

¹⁾ Emils Werharns latweeschu publikai deemschehl wehl deesgan šweššs. Ašrahdu te uf J. Behrsina literaristo šrudiju: „Emils Werharns („Domas“, 1912 g., 10—12 burtn.), tā ari uf Ed. Wiras tulfojumeem „Domu“ 1912 gada gahjumā.

un peetehsiti wişi Wahžijas pilsehtu laukumī, — tās ir karuseļu figurās, ta ir ihsta schuzmanu estetiskā gaume, kas te īspauschas schinis firgōs un stahwōs, mundeerōs un sobenōs! Waj paluhkojatees uf ihsto kapitalisma paradisi — Ameriku: tur tresta karateem miljonu tik daudš, ka tee piramides waretu no selta uszelt, bet tikai mahtflu tee newar usburt par naud. Pinkertonu literatura, Tschikagas lopu kautuwes un Newjorkas „debesštrahpji” — tee ir ihstee peeminekti, tahdus wehslakām audsem atstahš kapitala profita kahres laiktneš. Tagadejai pelnās un īdšihwes slahpstofchai burschuasijai nemas naw wajadšiga mahtfla: ta to waj nu nepawisam neatihst, waj atkal pasemina par pehrlamu modes leetu. Sinams, netruhtst jau ari tagad ihstu, leelu mahtflineeku, kas negrib jawu talantu prostituet pehž bankeeru un karatu eegribas un kas ar sirdi un dwehšeli melle mahtflai jaunus zelus, bet tad teem jaijeet ahra no sawas schiras, tad teem sawu darbu dšilums un dailums jaatstahj nahstofchām audsem. Nemšim, peemehram, tagadnes slawenato skulptoru Rodēnu: wina warena grupa: „Kalē pilsoni” nepawisam nebij pa prahtam zeemjameem Kalē pilsehtas tehweem: wina Balfata statujas projekts tika no peeminekla komitejas atraidits; tad Panteona preehščā tika pagaidam ufstahdits gipša īslehjums no wina nemirstamā darba: „Domatajš”, tad radās birgeliski „mahtslas zeenitaji”, kas to mehginaja ar žirwjeem šahšalbit... Belgeeshču leelais tehlu žirtejš Menjē gahja to pašču žeku kā Werharns: winsch melleja jaunu žilweta daitumu un atrada to strahdneekōs, winu stahwōs un mustulōs, winu kustibu ritmā, winu spēhā un drofimē, winu darbā un liktenī; winsch redseja strahdneekōs newis pee semeš nospeestus wehrgus, bet energijas pilnūs gladiatorus. Menjē kalnratšchi, dšelslehhjeji, maišu neseji lainigi atrada patwehrumu musejās, bet wina nodomataiš grupas peemineklis: „Darba monument” wehl arweenu naw uszeltš, kaut gan tas gataws jau tahdus diwdesmit gadus¹⁾.

Par Rodēnu teek teiktš, ka „winam truhka katedrales, tur tas buhtu warejis lihšradit” (il n'a pas pu collaborer à la cathedrale absente), tas ir, naw tagadejam burschuasistkam laiktmetam nehahda mahtflas stila, naw tahdu monumentalu darbu, tur architekturā, skulpturā un glesneezibā waretu īsteiktees kopeja mahtflas fajuhta, tur mahtfla waretu runat uf tuhstsofcheem un tuhstsofcheem (kā klasiškā fenatnē waj atkal gotikas un renesanses laiktneš). Tas sewiwhski ari šalams par tagadejo glesneezibu, kura šahšalbijās desmitōs wirseēnōs un kura maldas un klīhst, sew īseju mellelama. Patlaban ta ar peeri atduhrufēs kubismā, kaut gan eepreehšč jau pasafams, ka te ta nehahdu jaunu daitumu neishburs, bet uf ihšu laizinu fazelš tikai sensaziju, dabas un žilwetu noglesnojumu weetā sneedfot šahšwaiditu geometristu kubu un konusu chaosu. Mahtfla juhtas šwešcha un leela tagadejā burschuasistkā pašaulē, kurai peeteel ar „Woche” un

¹⁾ Šit sinams, tad agrataiš Belgijas karatis Leopolds II bijis ļoti pretim šchi peeminekla ufstahdšichanai Briselē, jo tad to īsteetofhot sozialistiskās organizajjas par fafulšē weetu sawām manifestacijām...

tamlidbīgu schurnalu nobilbejumeem: šāimī fabeedriškā aptahrnē tai nav ko nēmt un nav ko dot, tapehž ari jaunā glesnēzība juhtas beš kopšatara ar dšihvi, beš mehrla un usderwuma, ta dšenas til pehž krahsu un liniju ešelteeem, kurus apšwehrt un atšiht war tītai nēdaudsi ešeti, bet nēwis plašsčs štatitaju wairums. Bet mahtklas augstatais baušlis ir un paleel: šaprašt un tift šapraštai, paščai buht aišgrahbtai un aišgrahbt žitūs¹⁾. Špehžigatais jaunlaitu imprefionists Wēn Gogs, kursč mira nēšapraštē un nēatšihstē, reis kahdu no šawām glesnām gribeja pašahrt matroschu ščenkī, — nahš laiks, tur strahdneeku pilis usnēms šawās šeenās mahtslīneeku darbus, tur mahtsla atgreesīšees pee tautas. Šad tītai ta atdšims jaunā špehta un krahsčnumā²⁾!

Leelās šozialās un kulturelās pahrwehrtības mašu dšitumōs jau tagad ir til štipras, ta tās šakustina un apnem jaunlaitu leelatos rakšneekus un mahtslīneekus, pat ja tee ari paleel burščuafšijas lehgēri. Nēmsim, peemehram, Gerhartu Hauptmani un Ričardu Dehmeli: ja daščeem wīnu darbeem ir nēwīstosčs šwaigums, tad tas nahžis tapehž, ta šawā laikā tee smehlušči dšihwības malku no strahdneezības awota. Un tāpat proletariškās kusības wehšma ir šahruše tos mahtslīneekus, kas, tā Klingers, Rodēns, Wan Gogs un žiti, meklē jaunu dšihwes un mahtklas štaistumu, jaunu harmonistu žilwezes kulturu. Wīšs, to wīni īpatneju un paleelamu radijūšči, paleel nahšamām audšēm, jo wīnu daituma ilgās peepildīšees ihšī tad, tad žilweze buhs atšwabinata no kapitalištiskās ekšploatažijas lahsa. Proletariškā kusība, weenmehr plaščata un štiprata topot, peewīlks arween wairat mahtslīneekus un rakšneekus, kuri galīgi pahrraus šawus šatarus ar burščuafšiju un apšinigi nēms dalību proletariškās kulturas leelajā darbā. Un tomehr — to man grībetōs wīšā noteiktība usšwehrt — proletariškā kultura, proletariškā mahtsla un literatura war zeltees tītai no paščām darba laušču mašām. Nētit ween tani šinā, ka kultura war buht tītai mašu kopudarbs, ta jauna mahtsla un dšēja dšims no jaunās kopejas, štila šajuhtas, no wīšu pahrweidojošča proletariata kolektiwisma, bet ari tani ščauri konfretā nošimē, ta tee buhs pašči proletareešči, kas mahtslā un dšejā isteiks šawu pašauli, šawas ščhīras likteni, šawas šapju mokaš un šawu uswaru preeku. Kas žits mums buhtu warejis mahtslā atklaht paščas fabeedribas apatščejos šlahnus, šchos „bijuščos“ un efoščos Kreewijas laudis, kas šawu dšihwi pawada pagrabōs un us eelas, kas miht nahš patwerfmēs un klišē pa Kreewijas bešgaligēem leelšeēem, —

¹⁾ Dehž Gijō formulas: „Mahtklas eetščejais likums ir radit šoziala rakštura ešetiku emoziju“ (une emotion esthétique d'un caractère social).

²⁾ Ari glesnēzībā mehš waram atšihmet tendenzi no „šatona“ ščauruma īšeet atkal fabeedriškās dšihwes plaščumā. Šawā laikā Dresdenē tīta šaribšota īštahde: „Die Stätten der Arbeit“, kur bij šatopoti wīš labakee darbi (štulpturā un glesnēzībā) īf jaunlaitu tehnikas un strahdneeku darba pašales. Labatās reprodužijas no šchis īštahdes šatopotas krahsčumā: Artur Fürst, „Das Reich der Kraft“, Berlin-Charlottenburg. Šewadā pats šašabditajs šata, ka „bešgalīgi leela, mainu bagata, krahsu un fantaštiskās dšihwības pilna ir špehta walšs“.

ja ne Gortije, kas pats bijis dšihves „dibenā“ kopā ar sstrandu proletareeschem! Un Gortija wahrds ween jau mums dod leezibu, kahdas nesinamas un neapstinatas talantu bagatibas sleppjas masu dšitumōs.

Ētai pašči proletareeschi-mahstlineeki warēs mums wehstī, to ihsti juht un pahrđšihwo darba lauschu mafas, kā tās usnem un pahrweido ņewi dabas un dšihwes eespaidus, kā tās zeesch, zere un žihnas. Žif genials ari nebuhtu kahds burščuastis ralsneeks, winsch tomehr newarēs eespeestēs wifōs proletariata psihitas dšitumōs, winsch uštwers un attechōs galwenā lahrtā abrejas parahdibas un intimā masu juhtu dšihwe tam paliks leelā mehrā šwešča, jo winsch tatschu buhs šwešchs peenahzejs, newis paščas strahdneelu žilts lozellis, tas dšimis un ižadšis ņawā šchirā. Man te gribas peewest weentahrschu peemehru, kahds man patlaban gadas pee rotas, žif daschadi reage us weenu un to pašču parahdibu pilsonibas un proletariata ešetiškās ņajuhtas. Tatschu rahdas, ka dabu — feedošchōs totus un birstoščas lapas, mahtonu laidas un ņaules reetu — mehs wifī ņajuhtam weenabi, bej kahdas šchiru starpibas, un tomehr tas tā naw! Weens no dailakeem, maigakeem dabas lirikeem latweeschu literaturā ir Skalbe, — žif mihli un jauki un weegli winsch, peemehram, apdseed ņeemu dšeiwi „Kriht atkal ņneegs“.

Žif mihsti ņileem miglas mahtoneem
Šehd mahmina ņem balteem nohtoleem.
Žif ņareem noleekteem tur speeto bites baltas.
Wehrpj mahmina, tai rotas gludas, faltas.
Žos maigos pirtsus stuhpsit gribetos,
Ras gaisōs weeglas pahrlas ratas,
Dahr ņemi ņeemas miglā pelekā
Ras titdaudš dšihwa preeka laifa!

(Žapni un teitas“, 44 lapp.).

Un šchim pateēš ņajuhtam preekam par ņneega pahrlām lai ņahdam pretim ņeemas tehlojumu, kahdu mums ņneedš danu proletaristkās ralsneeks Anderšons-Nešē, — tas ir ņmags un ņalts kā lebus gabals:

„Austšums noslehdša arweenu wairat nedelu pehž nedelas, tas noslehdša ņemi, tā ka ņemes strahdneeki tani newareja tit eeshā, tas noslehdša nabaga lauschu neezigo kreditu. Wisaplahrt ņeemas ņaltums jau bij aishwebris wifas ofas. Tablo lugu ņatiksme ņarahwās gandrihs pawisam, ofas strahdneeki wareja eet mahjās. Austšums ņawilka žeeiti žilweku prahtus un leelos nadas matas, kas wifu uštureja rošgā gaitā... Wifš, kas ņanus taustektus bij ištēepis us abru, ņawilka tos ņewi un tee bij it tā atsaluschī. Seme bij ņawas ņulas ņaehmūte ņewi eeshā un pahrwilwe pahri lebus garotu, žilweki darija to pašču. Nabaga laudis ņawilka ņawu ašinu mašuminu ņirdi, lai ņaglabatu dšihwibas dibgli... Tee itkā ņalibda pašči ņewi un tumschātōs faktōs, žeeschi weens pee otra... Austšums nošalbeja winu prašbas un lita winu weetā baileš“¹⁾.

Mehs waretum peewest tahdus peemehrus dešmiteem, ņewiņchki if proletaristkās lirikas. Un netik ween proletariata tagadejo ņuhro likteni,

¹⁾ Žf romana: „Pelle der Eroberer“.

wina badu un nabadšibu, wina darba smagumu, bet pār wišām leetām wina žihnas kustību wišā plašumā, wina ušwaras un saudejumus, wina streikus un demonstrācijās, wina uš augšņu ejošho kopības spēhtu, wišu to spēhs ištī išteikt un tehtot tīkai pašči proletareešči. No pašča proletariāta rindām nahks wina dsejneeki, škulptori, glefnotāji, komponisti, — sražbneetu šķiras atšwabināšchanās ir winaš paščas darbs ari kulturās un mahkšlas laukā!

Latweešču proletariātam jau ir sawa dseja un sawi dsejneeki — wišpirmā kabrtā Rainis. Te naw weetas tuwal apluhot Raina dseju un tas ari naw tīk fewišči wajadšigs, jo ta runā pate ar sawu ihpatnejo spēhtu, bef wišām pehdeja laikā sarašhotām „analisēm“ un „tomentareem“¹⁾. Šabdi darbi tā „Tablās nostanas“ un it fewišči atkal „Webja nestas lapas“ un „Dee, tas neaišmirst“ ir neišnihzigi dsejas peeminetti uš laitu laikeem, jo tanis ir šči laikmeta „zeriba, prestšwars un spēhts, dušmas un uguns un spihts“. Dāšchreis atduramees uš spēredumeem (starp zitu ari Andreja Upišča „Latweešču jaunatās rātsšneezibas wehturē“), tā Raina rewoluzijas un pehzrewoluzijas dsejoli buhšhot „bef nošhmes wehlateem laikeem“!! Ša ir maldischanās un te waram atšahrtot tītai to, kas kahd-reiš teiktš par Werharna dseju: „An pat kad tahda dsejneeka leele darbi buhš dāšča weeta jau šaplaišajuschi, wina dsejoli nowejojuschees, wina glešnas nobahlejuschās, tad paliks wehl arweenu patš wehrtigakais — tas, kas wina nodomā bij neredšams, wina laikmeta melodija, dwašča, ritms, itkā grafiškā glefnā ušglabats“ (Stefans Zweigs).

Protams, buhš bef Raina mums ari wehl ziti proletariāta dsejneeki, jo proletariāta kustību jau nemas newar išsmelt weens dsejneeks. Šagad mums ir prašwš bars „proletarišku dsejneeku“, kas no Raina aišnehmuschees wina wahrduš un glešnas, wina dsejas ašrejo formu, bet tam truhšt tīkai Raina domas un išteikšmes spēhks. Newar jau teikt, tā kreiso laikrakstu seletonoš šchad un tad nepamirdsetu kahds wairak waj masak išdewees gabalinsch, bet wišš leelais muhu „proletariškās dsejas“ wairums ir lehta, nederiga preze (ušnahk kauna šchehlums, ja laša kahdreiš, tā sražbneetu laikraksts „Saunais Laiks“ nošodits par dsejoli: „An truhši

¹⁾ Raina dsejas elements ir lirika. Man tapēž glušči nesaprotama dāšču R. žeenitāju ģenšchanās Raina kultu dibinat uš wina lugam, fewišči uš „Uguns un Nakts“. Ir jau dāščas jautas un dsejisti špoščas weetas šchini darbā, bet truhšt tātšču winā dramāš stiprums un plastištums un, zīt es waru spēest, tad uš štatupes ešpāids teel panahkš galwenā kabrtā ar detorazijām, mušitu un baletu, jo lafot ween šči luga atšahj muhs wehšus. War jau nu ari išprahtot un ušminet, kas šchinis „šimbolōš“ (Lahtschplehšči, Laimdotā un Epihdolā) domats, bet mahkšlas darbam jorunā teeshi, ne zaur tulkeem un paššaidrotājeem. An tad — to mehš šchini darbā waretum šaukt par proletarišku domu neseju šimboleem (pareišaf: alegorijām), tas ir tā pahraemts no tautišku teiku eetebrpa un nacionāleem motiweem, tā muštu tautiškā pilsonība ar dibinātu teeshibu uš štatija šcho lugu par winai wairak tuwu šahwofču.

fimees!" waj redaktors noteesjats par kahda Etuju Frida nejehdfigeem
 pantineem!). Wišpirms muhsu „proletariſkeem dſejneekceem“ nepawifaam
 naw aiſgrahbtibaš un ſajuhsmaš ugunaš — par proletariata zihnu wini
 dſeed ar titpat weenaldfigu beſgarſchibu ka „Dſimt. Wehſtn.“ ſtudinajumu
 dſeeſmineeki par mehtelu un uſwalku firmam. War redſet, ka ar wiſu
 publeſchanoš un ſapraſchanoš tee ſewi nepawifaam newar eewitnot, ka
 teem — taiſnibu ſatot — gluſchi ſweſcha un leela ir proletariſtā kuſtiba,
 turu tee nonehmufcheeš apdſeedat. Un ſcho truhtſtoſcho eejuhſmu tee
 zenſchaš no ahreeneš eedabut (gluſchi ka weloſipeda reepaš gaiſu eepumpet!),
 tee leetaš uſ waideem un ſchehlabam un ja zitadi neeet, tad jau „drehgnāš
 zeetumſeenaš“ un „aſiñš ſweedri“ weenmehr war panahkt efektu. Un lai
 neſata, ka, luht, ſchiniš „dſejāš“ eſot wiſmaš proletariſta tendenze
 un ka ta eſot wainiga, ja dſejāš forma iſnahtuſe tik kaila un nedaila!
 So jau newar nemaš ſaukt par tendenzi (beſ tendenzeš naw neweeñš
 leeš mahtklaš laiktmeš), jo ſchini dſejā jau naw netahda idejiſta augſtuma
 un praweetiſtaš aiſgrahbtibaš; ta ar ſawu krolpihu un newaribu tikai
 padara banalu wiſu to, kaš proletariſtāi kuſtibai dahrgš un ſwehtš;
 proletariata hinnaš ta nowašā lihdiſ lejerkaſtmeldineem. Un ja daſcheem
 diletantifkeem eſaſaſjeem buhtu ari deeſin žil labi nodomi, tad tee winuš
 neglahbš, ja teem nebuš mahtſlineezijaš iſteilimeš ſpehtš. So pār
 wiſam leetām mahtkla ir forma, mahtkla nerunā ar fraſem, bet ar tehleem,
 un proletariſtāi mahtkla, ja ta ſawu uſdewumu grib iſpildit, jaatrod ari
 ſawam ſaturam jauna, daila un warena forma.

Zenteeni un mehrti, kaš aiſrauj un eewitno miļjonuš, ir katreif
 radijufchi leeluš mahtklaš laiktmetuš. Wiſuš ſpehkuš atdodot proletariata
 kuſtibai mehš lihdiſ ar to brihwojam želu proletariata mahtkla. So pate
 ſchi kuſtiba un wināš ideali jau ir wiſaugſtaā dſeja un daille, kahdu
 žilweze jebkad ſapnojufe ſawāš ilgāš.

1913 g. oktobri.

Dee zittantu kulturas awoteem

Dirmais apjerejums

1

Internazionalisms — weena no wisraksturiskajām jaunlaidu kulturas eesihmēm. So tablat, jo skaidrak redsam, ka wisi wehrtigakee modernās kulturas eeguwumi arween ahtrala tempā pahrwehriščas par zilwezes kopihpashumu. ka itweens daudsmas spehzigaks garigo kustibu wilnis neapturami welas pahri walstu un tautu schaurajām robeschām, ka nazionalais separatisms ari kulturas lautā arween wairak saude samus pamatus, ka nobelbetās runas par nes' kahdu-tur neschirtu, spezišistu „nazionalu kulturu“ arween wairak israhdas par tutschi eedomigu waj schauri patigu un leekuligu plahstichanos...

Bet lai gan garigās kulturas internazionalās tendences gluschi nenoleedsamas un neschaubamas, tomehr wehl ne mafums kawelku stahjas zelā schim tendenzēm un nelauj winām parahditees pilnā mehrā. Te atklahjas daschas no tām pretehibām, uš kurām turas wiša modernā šabeebria un kuras pilnigi issudis titai brihwai nahlotnes eelahrtai nodibinotees. Newajag aismirts to elementaro, bet wisai swarigo pateesibu, ka garigā kultura rodas un weidojas zeeschā atkaribā no materialās, ka winu noteiz un uš preešchu wirsa šabeebrislās raschoschanas attihstiba. Ištēnibā modernās kulturas raditajs tatschu bijis kapitalisms — schis dihwainais jaunlaiku neswehrs, kursch reisē atnešis zilwezei warenus progresā eeguwumus un ari besgaligu postu, šahpes un zeeschanaš. Wiszeeschaf ar kapitalisma uswaras gaitu šaistitas šawā attihstibā dabas šinatnes un tehnika; bet ari wišas zitas kulturparahdibas — šabeebrislās šinatnes un politiskās formas, filosofija un morale, religija un mahstla — weidojas teeschā waj neteeschā atkaribā no kapitalisma attihstibas... Tā weegli šaprotams, ka ari garigajā kulturā dabisti un nepeezeeschami wajag parahditees tām pašchām tendenzēm, to redsam kapitalisma gaitu wehrojot. Te nu, no weenas pušes redsam, ka kapitalistiskajam raschoschanas weidam pašchā dšilatajā buhtnē eemihst dšina isplahstitees pa wifu pašauli. Neaiftureti un neceerobeshoti augt — tahds, luhf, kapitalisma eekšehjās buhtibas pamatnoteikums. Wifu planetu eelarot — tahds wina

wehsturiškais usdevums. Wīnsch, modernais kapitalisms, dšimis it schauršs eezirtnoš — tur neleelajās italu republikās gar Wīdusjubras frasteem un neezigajās, walneem apmestajās Zentrāl-Eiropas pilfētās; bet daščoš gabu-šimtenoš wīnsch jau pahrštaigajis kà uswaretajš wīšu femes lodi un eefarojis pat aistablatās nomalēs. Walstu un tautu robeščās wīnsch neatšīst un drošji kabhj tām pahri. Gan daudšas jaunās pretejiņas rabidamš, wīnsch tomehr piščhšs famin un galigi isniščina daudšas ženakās. Saweem smagi dimdoščajeem foleem pahri eedamš wīnsch, štarp žitu, nolihšfina ari šwarigatās rāšu un tautību atščkribas. Tā wīnsch no weenas pušes, rada šingrus pamatus modernās kulturās internazionalajām tendenzēm un fagatawo labwehliguš apstahklus nahlotnes harmoniškajai wišpasaules šabeedribai. . . .

Bet, no otras pušes, ari daščadas pretejas parahdības atihštās wina kleppi. Wīnsch patš, modernais kapitalisms, isaudšis wehsturiški nodibinajuščoš walstu robeščās, un wīnsch atkal sawukahrt padšilinajis interešču pretejiņas štarp daščadu walstu un tautu dinašrijām, štarp daščadu semju mantigajām ščhtirām un waldoščajām grupām. Šchis pretejiņas nu peenem, atkaribā no daudš un daščadeem apstahkļeem, loti daščadas formas, un beešchi ween tās ispausčas ari tā saužamajās „tautiskajās žihnās“. Tā, luht, rodas ari nazionalā un kulturelā separatišma ženteeni, t. i., atbalšchanās un pašnosleģģchanās ženteeni, kurš teeščam parahdas internazionalajām tendenzēm glušchi pretejas teekšmes. . . .

Bet te nu atkal japatur prabhā daščas wežas un neščaubamas, lai gan wehl beešchi neeeewhrotas prašības. Wišpirms: „tautiskajām žihnām“ pamatā arweenu ir šaimneezīško interešču pretejiņas un ihšienibā tās uštataamas par weenu no ščhtiras žihnas weideem. Škaidrs peemebrš — ari latweešču tautiskās žihnas, kuras tatschu no laika gala bijuščas wehrštas pret daščadām nospeedoščām feodalīšma atleekām, pret muischneezības priwileģijām, pret šaimneezīškās un politiskās dšihwes eeroberščojumeem. Un šahda te šamehrā neeziga nošhme tam apstahklim, ka „tungi“, priwileģiju un preeščhrozību ihpaščneeki, mušhu semitē bijušči žitas tautas ložetli! „Tautiskās žihnas“ gandrihš nelad un netur naw žihnas štarp tautām pašchām, bet weenmehr un wišur ir žihnas štarp daščadām (šchauratām waj plaschalām) šaimneezīško un politisko interešču grupām. Un ja, peemehram, Baltijā tautiskās atmodos laikmetā weenā pušē teeščam šahweja weetejās tautas, latweeščhi un igauni, tad tomehr wīnu žihna nebij wiš wehršta pret „wahžeem kà tahdeem“, bet pret šaweem apšpeedejeem un iššuhžejeem, kuri šchini gadijumā pa leelatai dalai gan peedereja pee wahžu tautības, tikai pehdejam apstahklim bij šamehrā glušchi neeziga nošhme. . . .

Tā no šchi weedokta luhtojotees ari pareiši isprasteem „tautiskēem ženteeneem“ naw nebuht anti-internazionalš raksturs, un tikai šcho ženteenu banališetaji un pahršpihletaji wīnus luhto padarit par

tabdeem¹⁾. Kam ween azis nav aisspreedumu aptumschotas, teem skaidri jaat-
 sibst, ka paščas tautas, t a u t u m a š a s — un wišpirmajā lahrā wišu semju
 srahndneku schkira — drošchi un neaislawejami tuwinas šawā šarjā.
 Rā gan lai tas žitadi buhtu! Tautu mašas, ihpašchi raschotaju schkiru, wišās
 semēs šaista weenads litenis, weenads stahwokliš raschofschanas projekā
 un šabeedrišlajās žihnās; tā winām ari dabisti un neaisturami rodas
 kopeži tagadnēs un nahtlotnēs ženteni, kopeja ideologija, tas
 brihwa no nazionalās schauribas un noschkitibas gara. Augstu pahri
 „tautibas“ un „tehwijas“ idealeem tā wišposchatās šwaigšnēs pazelas
 warenee un žeslee žilwežibas ideali. Neapturami aug starptau-
 tistās solidaribas gars, un to nespeži nomahst pat eerotšchu schkindona
 un taru schaufmas... Luhl te, nahtlotnēs neseju pašaulustatā un winu
 wišpahrzilwežislajās idealās, wišgaischāt un wišpilnigal parahdas jaun-
 laitu šabeedrištās dšihwēs un kulturas internazionalās tendenžēs. Bet ari
 šinatnē un filosofijā, mahkšlā un religijā, teesibu jehdšeenās un morālē —
 wišur it skaidri pamanam schahdas pat teekšmēs.

Sinams, wišpahrejo kulturwehrtibu radischānā itweenai
 atšewischkai tautai peekriht ihpašcha loma, kuras raksturu un nošhmi
 noteiz wišai daščadi apstahkti: tautas eekšchejo šabeedriško spehtu šamehš
 un wišpahrejais attihstibas stahwokliš, winās wehsturiskā pagahne un
 starptautiskā situazija, winās kultures tradizijas un kulturdarbibas eekšeh-
 jamibas u. t. t., u. t. t. Sewischki jauffwer weena leeta, ka wišām tautām
 un wišām rāšām neschaubami peemihst eekšchjās radofschās teekšmēs
 un spehjas, pee tam, ka leelas, ari puslihdž weenadā mehřā; tikai ne
 wišām tautām bijis eekšehjams weenadā mehřā attihstit un israhdit šchis
 spehjas un teekšmēs. Wišidewigakais stahwokliš, protams, ir leelajām
 un wezajām kulturtautām: frantscheem, angleem, wahžeem, itakeem. No
 šchis tautas jaunlaidās paščas radijuschās un to tās žehluščas gaismā
 no senlaidu kulturtautu mantām, tas istaiša modernās kulturas galweno
 fastahwdatu. Wehl šamehřā leela nošhme ir ari tām kulturwehrtibām,
 tas lihds muhšu deenām uglabajuschās no žitreišežā luplā seebu laiktmeta
 peemehram, španeeschu, flamu u. ž. tautu rakstneezibā un mahkšlā. Paščā
 pehdežā laiktā, ihpašchi XIX gadu-šimtena otrajā pusē, wezajām kultur-
 tautām klahu nahluščas daudšas jaunas: kreewi, skandinaweeschchi, poti,
 tschechi, ungari, rumani, amerilani, japani u. d. ž. Ja tad wehl eeweh-
 rojam, ka jaunas, šwaigas kustibas parahdas daudšās tajās tautās, kur
 pehž agratajeem usplautuma laikeem bij eestahjufēs ilga gariga šnauda
 (scheit minami itali, španeeschchi, flami, ari ebreji, greeki u. ž.); ja apzeram,
 ka daudšas austrumsemju tautas un it ihpašchi ari wišwežakā kulturas
 tauta, kineeschchi, armeen wairal tuwinas „waleireiropējistām“ kulturas
 kustibām un arween wairal dara peeejamus wišai žilwezei šarus gadu-

¹⁾ Sibmežotees uš latw. tautistās kustibas pirmajeem wadoneem, jau sen
 neschaubami aprahdits, ka tee drihšt bijuschchi kosmopoliti un internazionalisti, netā
 schauri nazionalseparatisti. Šahlat mums wehl nahkšees runat par šcho jautajumu.

tuhftošchõs krahtõs dahrgumus; ja tad ari neaismirftam, ka falihõfnõschõ etnologifke un kulturwehfturifke pehtijumi jo deenas wairaf atkflahj mums it brhniſchõgõs kulturwehrtibas (ihpaſchi mahtflaſ darbuſ) pee pimatnejam dabas tautam; — ja wiſu to eewehrojam un apzeram, tad nahlam pee atfinas, ka leelakõ waj maſakõ mebrõ gandrihſ wiſaſ tautas un wiſaſ rãſaſ paſaulõ jau nem dalibu jaunlaitu kulturõs radiſchanõ. Tõ no neſkaltameem atſewiſchkeem awoteem zelõſ ta warenõ ſtraume, to apſihmejam ar wahrdõ: zilwezeſ kultura.

Weltigi, ſinamõ, buhtu jautat un mellet zit pileenu ſchõi leelajõ ſtraumõ eepuluhdiſ no Latwiõõs awoteem. Wehl pabragrõ ſchõhõõs jautajumõ. Leelas — wiſi tee ſihlee ſtrautini, kaſ ween iſtezejuſchi no muſhu pakalneem waj purweem, pamajaſam iſſihluſchi tepat õſinteneſ ſmiltiſ. Waj un kad ari te reiſ titdaudſ uhdenõ ſakrahſeeſ, ka tee warõſ ſew paraut walõ tahtluſõ un plaſchõtuſ zelõſ, lai eeritinatõ ſawuſ wilniſchõs leelajõ paſaulõſ ſtraumõ? Kaſ to lai uſmin... Bet, neelaidameeſ nedroſchõõs nahfothneſ minejumõõs, waram ſcheit konſtatet un uſſwehrt daſchõſ neſchõubamõſ wiſpõhriõgõſ ſlehdſeenõſ.

Wiſpõrmiſ: titkõ tãſ tautõſ ſpehj pildit un wairot wiſzilwezeſ kulturmantu krahjumõſ, kaſ paſchõſ radijuſchõſ kaut to pateeſi ja un u, nebijuſchu, kaut to ihpatneji leelu un paleekõmi wehrtigõ. Schõi ſinõ ſkaidrõ un pabrleezinoſchõſ peemehrõ — wiſõ tãſ jaunõſ kulturtautõſ, kaſ pãzehlõſchõſ it augſti pehdejoõſ gadu-õſmitõõſ. Sewiſchõi intereſanti un pamãhõõſchi ir pamatigat eepãſihyteeſ ar kulturelõſ attihſtibõſ gaitu, peemehram, ſkandinaweefchu walſtinõſ, Belgijõ, daſchõſ ſlõwõ ſemõſ u. z. Wiſur redſam weenu un to paſchu ainu: titkõ ſpehõigi ſabeedrifiſi ſawitnojumõi eeroſina plaſchõtuſ, õſihwõtuſ, intensiwõkõſ kulturzenteenõſ un tad, kõ pehdejo papildinajumõſ un ſintefe, rodõſ tee warenee genialee gari, furi parauj walõ wiſõſ aisdãbejumõſ un ſahl jo ſtrauji pluhdinat jaunõſ peetefõſ wiſpõſaulõſ kultureõſ ſtraumõ.

Tãhõſ, luht, ir taſ negroſamõiſi litumõſ: lai kahda tauta waretu radit kautto pateeſi leelu un patſahwigõ, ihpatneju un ari wiſpõhriõzilweziſki wehrtigõ, tad winõi papreelſchu paſchõi japazekõſ lihõõſ wiſpõhriõjam paſaulõſ kultureõſ lihõmenim. Lai winõ ſpehtu to ſneegt no ſewiſõ, winõi eepreelſchõ wajag beſgala daudſõ nemt no ziteem. Un ja jaunõjam tautõm daſchõ ſinõ gruhtõſ ſtahwõllõſi ſtarptautiſkõjõ kultureõſ radiſchanõſ ſãzenſibõ, tad toteef winõm palihõſ ari labwehligõi apſtahtli, — par wiſõm leetõm taſ, ka winõſ atrod preelſchõ ſawõhktõſ neiſimehrojõmi bagatõſ kulturemantu krahjumõſ.

Schõõſ elementarõſ, bet neapſtrihdamõſ ſlehdſeenõſ paraſti aiſmirft tee, kaſ ari muſhu ſemite wed nemitigõſ runõſ par ihpaſchu „nãzionalõ kultura“, par muſhu „tautifto ihpatnibu iſtopſchanõ“, u. z. tml. jaulõm leetõm. Schõee neſtãdree murgi, ſchõee tautiſki-utopiſke ſãpni aiftawõ wehrtigõtuſ kulturdarbuſ un nowirõõ nezekõ daudſõſ apſolõſchõſ zenteenõſ... Ihſtemõõ ari teem, kaſ iſeet no uſſtateem par ihpatneõõſ nãzionalõſ

kulturas nepeezeešamību, vajadzēja gan šaprast, ka gluschi neauglīgās darbības ir netoveramās „tautas dvehseles“ mellešchana, wifām pahrwehrtībām padoto „tautisko īpatnību“ īstlopfchana u. t. t., — ka zittahl ari wīnu nazonali-kultūrelee ideali war buht realizējami, uš teem wēd tīkai weens zēlsh, proti: progresīwu sabēedristu zēntēnu weizinašchana, īpēhzigās kulturdarbības eerošinašchana, wīsu garīgo interēshu īstlopfchana, tautas wīspahrejā kultūrelā lihmena pazēlshchana. Ari teem vajadzēja šaprast, ka jawa faktina nošchirtībā newar rastees ne leelas idejās ne leeli darbi, ka uš tautas wezo tradīziju pamateem newar muhsdeenās ušzelt daudsmaj zēhlatu „nazonalu kulturu“, ka tīkai schauri-nazonalistiskā apstulbumā nogrimušē war wehl zēnšēes kultūwet tās wehrtības, kas īstlopfchās muhsu wezājōs „tautas gara dshiwēs zēntēnōs“ — sehta un basnizā, stōlā un trogā... Teem vajadzēja šaprast, ka ari no wīnu weedotā luhlojotees nesalihdšīnami šwarīgaks ir ušdēwums eēt un smelt no zittautu kultūras awošēem, pluhdinat šwaigās ideju štraumes uš muhsu dšimteni, pazelt muhsu tautas šeno kultūrelo lihmeni.

Bēt reti šastopami wīnu nometnē tahdi, kas buhtu īspratuschi schīs weenkahršchās un neapgahschamās mahzības. Šagadejēe tautisko idealu glabataji un muhsu nazonalās kultūras lopeji baidās no wīšēem īhšteni progresīweem zēntēnēem. Wīni eēništr wīsu, kas „ahršēmnēezīfš“, kas nenazonalās waj antinazonalās. Wīni puhlas ušmodinat mironūs, zēnšchās atdshīwinat šēnās „latweēshu sehtās un basnizās tradīzijas“ — tās, luhl, ešot īpatneji latwīstās kultūras īhštās pamats! „Nazonalā mahšflā“, „nazonalā audšīnašchana“, „nazonalee ideali“, „nazonalā kultūra“... tā atkal dšīrdam wīnu konzertā, tā tur štan deemu deenā lihds pīlnīgam šturbumam, lihds galīgai apnīzībai. Kaut jel lahds nopectnats šaturs buhtu šchīnīs štanīgajās runās! Kaut jel lahdu realu programu, nazonalu un kultūrelu, buhtu wīni pratuschi ušstahdit! Ne wehšīs no tam. Tīkai šrases, šrases, šrases. Ar tām jo dēwīgi jazeenā wīnu laitrastri un šchurnali, ar tām pildītas wīnu runas wīšās šīnīstās un nesīnīstās šēhdēs. Ar tām atkal nahš Nēdra un Olaws, Teodōrs un Anna Kenin, Šaulectis un Šantaws, Aronu Matīšs un M. Walters — wīši eēwehrojamatee latweēshu tautiskās pīšlonības wadoni un ideologi..

Neauglīgi un kaitīgi ir šchēe tautiskī-utopīstēe murgi. Ja pateēscham latweēšchēem lahdreis radīšēes eēwehrojama un īpēhzigā „nazonalā“ kultūra, tad drošchi ween ne no schīs tautiskās aušchōschanās, no schīm štanīgi-leelīgajām šrašēm. Nesalihdšīnami nopelni buhs teem, kas wīšā klūšbā šrašbdā šawu šozīali- un kultūreli-progrēšīwo darbu, neplahšīdamees un neapreībinadamees škalām, leelīgām šrašēm.

Šīšpat neauglīga un kaitīga ir ari tā nemitīgā mahnīschana un pašchamahnīschanās, itka mehš jau deef lahduš kultūras augštumus buhtum šašneegušchi, itka mehš jau waretum lepošēes ar šawēem pahštumeem pat zittautēshu preešchā. Warbuht wehl tautiskās atmošas pīrmajā laikmetā wareja buht daudsmaj pamudinošchā un pašchapsīnu štrīprinošchā

nošme ņauzeneem: „Mehs, latveešchi!“ Tagad turpretim ņahdas runas iņdod pilnigas gara nabadņibas apleezibu muņņu tautiņtajeem darbineekeem, un wiņlabakajā gadijumā tās ir — weentahriņchi ņmeelligas. Bet ņil beeņchi tās wehl dņirdamas! ņil ruhpiġi wiini mekle un klausaņ, waj kautru ņi starp ņittauteeņheem nedņirdēs kaħdu labu wahruu par latveeņheem, waj wiņmas kaħds neeewehrojams kreemu tņchinowneeks nebuhņ uņņitņis uņ pleza kaħdam eewehrojamaam latveeņchu darbineetlam eesaukdamees: „Латыши молодцы!“ Teeņņham, to tomiņlatu grubti eedomatees, nekā, peemeņram, nemitigo plahtņiņhanos ar paņiņtņtamo legendu par kaħdu Parisēs uniuwerņitateņ profesoru, tursch latveeņchu ņtudentei liziņ preeņņhā ņaraņņit diņertaziju par latveeņchu literaturu. Ar to nu eņot apleezinaņs, ņil eewehrojama eņot latveeņchu literatura... Un kā wiinu tautiņtkai eedomibai glaimo taħdas behrniņņhtigas paņaņinas, kā, peemeņram, daudņņinatās profesora Senjoboņa „domas“ par Latwijas jautajumu: peħz paņiņtņamā tautiņtkā ņtudenta A. Simņona atņtaņņtjuma taņņchu iņnaħza, kā minetais profesors „Latwijas jautajumu“ turot — peħz Baltanu jautajuma — par wiņeewehrojamaņto problemu Eiropā... Tizet negribas, un tomehr ņahdas un taħliħdņigas ņinas teel ņentigi traħtas, teel wehl iņpuņņkotas, teel nemitigi peewetas kā neņchaubamas leeħibas par latveeņchu tautas wareniibu, par wiinas kulturas ņtaħwoņka augņtumu u. t. j. pr. Un kaħ jau ņittauteeņchi tā runā, waj tad mehs, latveeņchi, driħņtņam palikt paņalā un kritiņti iņtūretees pret ņaweem panahkumeem! Rodas ņihtigi „raņtneeħibas kopeji“, kaņ gandriħņ waj iņkatru dņejotaju ganapuiņtu ņel „blatus ņittauntu labakajeem raņtneekeem“. Rodas „teoretiki“ un awiņņneeki, kaņ aiņņldamees ņildina latveeņchu iņgliħtibas ņtaħwoņki, latveeņchu maħņflu, latveeņchu paġaħtni... pee tam neaiņmiņrdami it ņewiņņchi uņņlawet latveeņchu kopmoderneħzibu (dani gan eņot wehl preeņņhā!), latveeņchu namu ņelņhanu piņņeħtās, latveeņchu leelo kaħri peħz wahzu muiņņhām...

Waj tur wehl jabriħnas, kā ņhee tautiņtlee wadoni un ideologi iņtūras naiħigi pret nopeetneem kulturas ņenteeneem un kā iħņti dontiņņoti leeliņki un dimdoņchi iħdeenas jaħj karā pret pateņi progresiweem kulturas paņaħtumeem. Ja wehl wiinu niħnumņ pret proletariņtām iņgliħtibas beedribām, ņraħdneeku laiħraņteem un ņiteem iņdewumeem war iņņtaidrot ar poliņtiņkeem eemeņleem, tad turpretim tiķai iħņtenu kulturas intereņchu truhumņs ir pomatā wiinu naiħam waj indiferentiņtam pret taħdeem progresiwi-kultūreleem paņaħtumeem, kā nelaiķa ņtolotaju beedriba ar wiinas ņņurnalu: „Iņgliħtiba“, kā roņigatās atturibas beedribas (peemeņram, „Aufelņis“), kā „ņaunais teatrs“, kā „Uniwerņalā Biblioteka“ u. ņ.

Bet lai! To jau mehs labi ņinam, kā ari ap kulturzenteeneem tagadnē newar wairs apweenot „wiņu tautu“. Ari te mums jareħtina tiķai uņ demokratiņtajām aprindām. Wiineem, muņņu tautiņtajeem wadoneem un darbineekeem ņiti „idejali“, teem ņiħds ņiņt tiķ uņ to, kā atturet tautu no ņwarigatajām un ņtraujatajām ideju ņraħwām paņaulē.

Sa vini nesin, tad wismas nojausch, ka wispahrejā kulturās lihnenim pazelotees spehziigi peeaugs ari schkiras apsiniba un zihnas gars „sema-lajos slahnos“.

Neslehpšim: ari muhschu paschu aprindās wehl beeschi jastopam aisspreedumūs pret kulturās darbu un kultureleem zenteeneem. Ir wehl strahdneeki, kas schaubigi skatas uš wiseem kultureleem pasafkumeem, kas domā, ka, peemehrām, mahklas un sinatnes interešes aiskawejoj leelo zihnu par politiskām un fainneeziskām prasībām. Wini ruhgti maldās. Wini aismiršt, ka teekšmei pehz ihstas, plasčas un wispušigas kulturās ir weens no spehzigalajeem dšenuleem uš leelo atšwabinaschanas darbu — jeb wismas schai teekšmei wajag tapt par schahdu dšenuli... Nesinaschana un nesapraschana ir pamatā pilsonško estetu un kritiku ušskateem, itka strahdneeku schkiras politiskai un fainneeziskai zihnai nebuhtu nelahdas kulturelas nosihmes, itka sozialisms dibinatos titai „uš wehdera prasībām“. Pateesiba proletariata leelakās politiskās zihnas lihds ar to ir wispehzigalās kulturās zihnas, un, peemehrām, pasihstamais prasijums pehz aštonu šfundu darba laita ir nesalihdsinami wehrtigakās ari kulturelā sinā, nekā daudsi tihri kultureli un estetiski darbi. No otras pušes — titai nesapraschana un nesinaschana pawedina ari daschus strahdneeku schkiras darbineekus uš kulturelā darba noleegschanu, itka, peemehrām, sinatnes un mahklas isplahtischanas darbs nesefminatu atšwabinaschanas kusibu! Zita leeta, sinams, ir: kahdam kulturās darbam schai sinā leelata un kahdam masata nosihme, kā ihsti un kahdā garā jawada proletariskais kulturās darbs, kā tas jafastano ar tihri politisko un fainneezisko darbibu u. t. j. pr. Scheit naw eespehjams apstatit schoš swarigos jautajumus, titai jaapmeerinas ar jawas pamatdomas konstatejumu: pareiši nostahditis kulturās darbs (sinatnes, mahklas — wispahrim isglihtibas weizinaschana) paplaschana un padšitina wisprogresiwatos un wisradikalatos strahdneeku schkiras zenteenus.

Dauds nepareiša un nepahrdomata ir ari kahdōš zitōš deesgan isplahtitōš ušskatōš, itka pilsoniskā mahkla un sinatne buhtu jau breejmigi pagrimuše waj pat pilnigi bankrotejuše, itka proletariskā mahkla (un pat sinatne!) jau buhtu šajneeguse deef kahdus augstumūs — no kam tad weenteesigatee taiša slehdseenus, ka strahdneeku schkirai neesot nekahdas dalas gar „buršchuwaisko“ mahklu un kulturu, ka tai tik jabauda jawa, „proletariskā“ mahkla un kultura. Daschi konsekwentatee domataji jau nonahkušchi tik tahtu, ka atraduschji pat ihpaschu „proletarisku aritmetiku“! Schoš ušstataš, kureem naw nekā špeja ar jaunlaidu proletariata ideologiju (maršismu), bet kuri stipri lihdsinas daschadām šrandu-proletariata (Lumpen-proletariat) mahzibām, peemehrām, machajewismam, to muhsu rakšneezibā weenu laitu karši sludinajis behdigi-flawenais Jankams, un sem wina, kā ari sem daschu treemu wulgarmaršistu eespaida stahwoschee jaunee rakšneeki (peemehrām, P. Roberts u. ž.) isplahta toš wehl tagad strahdneeku starpā...

Utkaitot dasčas nomalbibas, tas nu tomehr jaleezina ikveenam, ta latveeschu strahdneeki, seknigi wepdami politisto un fainneeziſto zibnu, nelad naw pametuſchi nowahrt ari sawus kulturelos zenteenus. Nestatotees uf wiſadeem lawekleem wini weenmehr dſihwi interesejuſchees par wiſam ſwaigatam un eewehrojamaſam parahdibam ſinatne, mahſla, filoſofija u. t. j. pr. Neskaitameem ſchlehrschelem ſpihtedami, wini zentufchees un zenschas pehz plaschakas iſglichtibas, pehz mahſlas baudijumeem, pehz dſitata, ſinatniſti pamatota un wiſpuſigi noſtanota pafauluſtata.

Deemschehl latveeschu darba laudis naw atraduſchi nelahdu atbalſtu pee teem, kas it wahrda gala peemin „nazijonalu kulturu“ u. z. tamlihdſigas „wiſtopas leetas“. Tikai weena demokratijas daſa weizinajuſe wiau zenteenus: daschas ſtudentu paaudſes, tautſkolotaji, progresiwalee rakſtneeki nahtuſchi talka iſglichtibas twiſhtroſcham darba tauſchu maſam. Daudj jau darits pehdejös gadu-defmitös: ſinatne populariſeta rakſtös un runäs, padariti tautai peeetami eewehrojami rakſtneeziſbas darbi, dibinatas popularas mahſlas eesahdes (peem., „Jaunais Teatrs“) u. t. t. Bet tas wehl pahraſ maſ. Se mums wehl peeejamas tikai druſzinas no zittautu kulturas mantam. Wehl beſgala daudj darba wiſös kulturzenteenu laudös. Wehl nekaitami preeſchä nepaweitkee uſdewumi.

Vuht, par ſcheem plaschakas kulturelas darbibas uſdewumeem es gribu runat ſchajos apzerejumös. Beſ wahrda runas jau ſaprotams, ta muſhu apſtahtlös uf augſtatu kulturu wed pawiſam tikai weens jelſch — tas, kas wed uf zittautu kulturmantu trahjumeem...

Bet pirms eesahlam pamatigat pahrrunat ſawus neatleekamos kulturelos uſdewumus un ſihmet latveeschu strahdneeku un ihſtenas demokratijas tuwako un tahtlako kulturprogramu, lai pametam ſtatu uf tagadejo latveeschu kulturas ſtahwoſki. Tikai pawilkdami kopu-bilanzi (taut ari wiſpahrejös wilzeenös) ſaweem lihdsſchineem panahumeem rakſtneeziſa, mahſla, ſinatne u. t. j. pr. mehſ wareſim droſchi ſpreest par tahtakajeem uſdewumeem.

Ta tad — muſhu pirmais jautajums: ko mehſ, latveeſchi, jau eſam ſaſneeguſchi daschadäs kulturdarbibas noſaräs?

2

Nu jau diwdefmit gadu aplahrt, ka Janſons ſawä juhſmigaja jaunibas deenu „maniſeſtä“ („Domas par jaunlaidu literaturu“, pirmaja weida 1892 gada) iſlludinaja neſaubſigu kara gahjeenu pret „wezäs“, proti tautiſki-romantiſkas ſtrahwas elkadeeweem, pret wiſu iſwirtiſgu tuſſcho un paſchpeetiſigo plahtiſchanos toreifeja latveeschu rakſtneeziſa un ſadſihwe, — ka wiſch it droſcheem un ſpehzigeem wilzeeneem ſihmeja plaschos un warenos zenteenus zittautu literaturäs, kuras wiaam likäs „grefnigas un ſpoſchas pilis“ eſam ſalihdſinot ar „dſimtenes ſakrituſcho un noſuhnojuſcho buhdiau“, — ka wiſch, jaunekta droſmes un palahwibas pilns, ſawu noahrdofcho literariſki-ſabeedriſko pamſletu tomehr nobeidsa ar lihſgmi apſoloſſcheem un eeroſinoſcheem paregojumeem: ſchi „pawirtſchä, ſalkani

gurdenigä strahwa" drihs nobeigschotees un isfihlschot, täs weeta jau strahjotees „weselig, spirgts realisms“, un — tä stan minetä pamfleta beigu wahrdi —:

„... drihsümä warena sraume pilnigi aisskalos schis semäs atleekas un tad spehzigigi schaltdama dsidrä warenaümä tahlat pluhdis!“

Pagahjis labs laika sprihdis, gandrihs wesels gadu-simtena zeturfknis. Teescham, warenas sraumes pluhduichas ari pä muhsu dsimteni un tabtu aisskalosjuschas daufdas „semäs atleekas“. Bet waj waram appalwot, ka Janfona paregojums jau peepitdijeis wisa pilnibä? Waj waram teitt, ka muhsu rakstneezibä (un fadsihwe) teescham pluhst ta apsolitä warena sraume „spehzigigi schaltdama dsidrä warenaümä“? Waj sawu literaturu (un wisu, wisu muhsu kulturdshwi) raksturojot wehl arweenu nenahdas leetot tos paschus apfihmejumus un epitetus, to leetojis Janfons diwidefmit gadu atpatal? Waj ta wehl arweenu naw „masa un neeziga“. — waj ta naw tä „klus, atstrahs mescha stuhritis“, tä „nomalsch, ajsaudsis lihzi“, tä „sehriigi weenmulsch tihrum ruden“? ... Waj ar „zittauteeschu grefnigäm, spofchäm pilim“ falihdsinot ta wehl arweenu neatgahdina „fatri-tuschu, nosuhnojuschu buhdinu“? ...

Zadomä, ka neween muhsu wezmodigi pedantistakeem literaturwehsturneekeem un professionalajeem rakstneezibas „lihtu apglabatajeem“, bet ari dascheem ziteem „rakfu fopejeem“ un „fargeem“ islifees tä apwainojums, ja kahds wehl tagad eedomafees nopeetni ufstahdit paschu pamatjautajumu: waj mums pateesi ir jau sawa literaturä? Wan nu schleet, ta schis jautajums neween eespehjams, bet pat nepeeschechams; wehl wairat — man schleet, ta ishti neleekulota atbilde uf to war buht tikai noleedsoscha: mums wehl naw sawas literaturas schi wahrda ihstajä un pilnigajä nosihme.

Tas warbuht isklaufas pahrsphileti un paradowali, augstmanigi un neewajoschi, tomehr tas nu teescham tä. Par spihiti tam, ka zihitgee literaturwehsturneekei atraduschu latweeschu rakstneezibai labi senus schtumus un grih winai gadus skaitit pat no XVI gadu-simtena pirmäs pufes — no pasihstamäs Simona Grunawa „Tehwa reises“ waj no Ramma „desmit bauschleem“; par spihiti tam, ka aistezejuschös nepilnös tschetrös gadu-simtenös mums faradees latweeschu walodä nepahrredsams daufsums apdrulata papira, kursch jo tahlat jo freidshgal aug un wairojas; par spihiti tam, ka ari no muhsu „tautiskäs atmodas“ laikmeta jau pagahjis wairat netä pus gadu-simtena un ta pa scho laika starpu, it ihpaschi pehdejos diwidefmit lihpf trihsdesmit gadös, mums neween raduschees sawi eewebrojami, apdahwinati rakstneeki, bet muhsu rakstneezibas laukä ari jau paspehjuschu dsimt un isihht un atfal pa jaunu atdsimt un pagrint gandrihs waj wisi pasfaules literaturas „wirseeni“ un „skolas“: romantisms un realisms, naturalisms un simbolisms, neoromantisms un deladentisms . . . ; par spihiti ari tam, ka neween rezensenti un ziti „awischu rakstijati“, bet pat „atfihiti“ kritiki un dsfejneeki mums waj itdeenas atklahj sawus paschadufsinatus genijus — Homerus un Dantes, Schekspirus un Getes, Ibsenus un

Verharnus; — wisa tam un wehl dauds žitam par spihiti mums tomehr nahtas atsihteēs, ka latveescheem naw wehl sawas literaturas ūchi wahrda augstakajā un plāschakajā nosihmē.

Man ne prahā tā neahk noleegt waj samafinat un noneezinat to, kas mums pateesi ir. Kautkas mums jau teesham ir un wisadā sīnā ir nēsalihdsinami wairat, nekā, peemebram, bij ap „jauņās strahwas“ isēlschanās laiku. Bet ja ween negribam eegrint ūchaurajā, tipiski latwislajā paschpeetizibā un negribam padoteēs tautistajam islepibas garam, tad slehdseens warēs buht tikai weens: ka latveeschu literatūra wehl tikai dsiņst un top, ka tā wehl wisa tikai nahtotnē.

Pahrleidisim ūcheit ihšu retrospektiivū ūtatu pār wiseem latveeschu rakstneezibas lihdschinejeem mehginajumeem un wiseem winas ūwarigatajeem eegurumeem. Lūhlošim, tā ūtatot, ūawilkt topā winas wispahriģo bilanzī. Te mums tad atwehriees ūtoshā aina.

Mums teesham ir — tur nu wahrdam naw weetas! — ūawa it eewehrojama lirika. Wispirms: mums ir ūawas ļautās, brihnum-ūtanigās un neisfemelami dailās (kaut gan pamattonōs pahrat weenmuligās) tautas dseejmas, turas tahtlajās ūendeenās kolektivi raditas, wehlat kolektivi uģlabatas un beidsot ari kolektivi ūakrahtas, un ūuras tagad, pateizoteēs wezajam burtneelam Barona tehvam tapuūchas par muhsu rakstu-literatūras ūwarigato ūastahwdatu un tās ihšo pamatu... Un tad — ari jaunakajā laikā mums raduseēs wefela rinda leelu dseefmineeku, kas ūamebrā it augstu pazehtlūshi muhsu moderno liriku. Lai tikai minam no jau aplūūshajeem Efenbergu Sahni, Weidenbaumu, Poruku un no tagadnē wehl dshwi un roģi radoūshajeem — Raini, ūspasiju, Pludoni, ūtalbi... Un beidsot — lai ari neaismirūtam, ka laba dāta no muhsu „ūstahstu rakstneezibas“ naw žits nekās kā lirika, jo taini liriskais elements rada ihšo wehrtibu gan Poruka un ūtalbes „ūstahsteem“, gan Raina un ūspasijas dramām, gan Needras „pasakām“ un nowelēm un romaneem...

Bet te, lirikā nu ihstenibā ir wisa muhsu bagatiba un greūniba. So: kas tad mums wehl ir beū tās?

Ir tikai wairat waj maūat pilnigi eefahkumi un mehginajumi nowelē. Ir, ūinams, laba teesa it weillu ūstahstajū un tautas dshwes tehlotaju, kā Neikens un ūpsichu ūehlabās, Andreews Needra un Sauleetis, Birsneeks-ūpits un W. Eģlits, M. Keepa un Andrejs ūpits, pār ūureem jau ūamebrā it augstu pazeūtas leelatee talanti: Rudolfs Blaumanis, ūpehzigais formas wirtuofs, un Sahnis Poruks, smalkais estets un maigi-romantiskais ūapnotajs... Sinams, ari tas jau ir kautkas, tomehr tas wehl naw dauds — protams, ne wairuma, bet tahtdibas sīnā, t. i. idejiskā un estetiskā sīnā. Taini uū ūcho ūstahstu rakstneezibu wiswairat ūhmejas, to J. ūfars teiza (1904 g.) par muhsu behtriūtiku wispahrim:

„Nestatotees uū winas kwantitatiwū bagatibu, no winas ūahk dwest pretim weenmuliba, nodrahtiba, ūchabloniskums. Ir tā: iūlāū reiū

weenu paschu no jaunakeem stahsteem waj dsejoleem un luhto aismirft zitus, tad tas isliiftees deefgan juhsmigs, firnigs, turklast gludi, ruppigi isstrahdats; bet last wairatus no teem pascheem rakfneekem, un tee apnits! Buht ta, itta rakfneekem truhktu weelas, ka to mahklas flimotu ar bahlumtalti... Buht lepneem ar sawu beletristiku, buht ar to meerā, mums naw eemefla 1).“

San jau pehdejee gadi atnefuschi daschu labu spilgtaku parahdibu ari muhsu noweliftita, bet tas nebuht negrofa peeewesto spreedumu wina wisumā. Pahri pār sinamu widusmehru muhsu stahstu rakfneeki reti tad pazelas, un wina fazerejumōs walda nogurdinoschs weenmultibas, schauribas un mehrenibas garš. Pār wisām leetām — te nekur nefastopam ne eewehrojama idejiska dšituma waj plaschuma, ne spilgti pahrfheidsoschas un strauji aistraujoschas mahkslineezistas pilnibas. Te wehl naw radees neweena genija, turšch buhtu mums atwehris wisdšilakōs dšitumus gan spehzigata ihpataa dwehsele gan šabeeđristā kolektīwa dšihwe, turšch pa preešchu eedams buhtu modinajis un eerosinajis un lihđšweđis jaunus spehzigus talantus... Šit neezigi wiš schee paschaudšinatee stahstu rakfneeki, ja tos pamehginam šalihđšinat ar noweliftikas leelmeistareem frantschu, wahzu waj skandinaweeschu rakfneezibas! Weešchi ween te titai bahlganas latwislas kopijas no zitur redseteem oriģinaleem... Warbuht tas isleetas „daudš teem muhsu rakfneezibas apšpreebejeem“, kas nepazelas pahri latweešchu kulturdschiwites schaurajam aplolam, kas uš muhsu rakfneeku darbeem neluhkojas no kahbas dšintenes palaknites; bet schee darbi israhdas šihki un neezigi, ja tos wehrteejot leetojam pasaulē rakfneezibas mehrolli — wiš it drihš un gluschi issuhđ muhsu azim, ja palahpjamees kahdā augstakā kalnā. Un to jau pat pagafstolās mahza, ka pasaulē daudš ir augstaku wirfotnu nekā muhsu Silais kalns waj pat muhsu dšintenes milšis Gaisinsch...

Bet runajot par muhsu literaturu wahrda pilnajā nosihmē nedrihštam islaist no azim to kardinalo faktu, ka wehl winai pilnigi truhkt paschu štiprako pamatatmenu, uš kureem turas itweena jaunlaitu literaturā: truhkt šawa kautzil eewehrojama un patšahwiga romana, truhkt šawas kautzil wehrtigas dramas.

Jau bijušchi wairati nopeetni mehginajumi radit latweešchu romanu. Wišeewehrojamatais starp teem brahlu Raudšišchu mehginajums. Bet wina „Mehrneeku laiki“, lai gan daschā šinā leels un eewehrojams romans, tomehr naw ihsti noskanots un pilnigs mahklas darbš. Tee šatur sewi daudš leela, neihsa newehrtiga. Tatchu žitā laitā ari schahds fazerejums buhtu warejis sneegt spehzigus eerosinajumus jaunu mahklas darbu un jaunu kulturwehrtibu radišchanai; turpretim toreis, kad šchis romans parahdijas, wišch gluschi atschiršs, weenmuku stahwoschs. Tahdam winam ari nepezeeschami wajadseja palikt, jo tad wehl newareja rastees nekahdas plaschatas un spehzigatas šabeeđristas,

1) St. Zahna Afara „Kopoti raksti“, III sehjums, 1 burtniža, 98 un 99 lapp.

idejflās un estetiķflās kustības. Tas bij laimēts, kad „tauta“ nodēvēs tikai saimniecīflās rakstārwības nobroščināšanai, kad jaunā latveešču pilsonība rūpējās tikai par savu materiālo stāvokli... Tagad „Mehrneeku laiki“ peeder pagahtnei un stāhr tur pilnīgi weenmalus. Pee teem tagadnē wairš newar teeschi faifitees netahdi tahtaki mehginajumi radit latveešču romanu.

Wiši wehlatee darbi stāhr leelu teesju semat. Pawisam te wehrā janem trihs rakstneeki: Deglawš, Needra, Apits.

Deglawš gan romanu fazeretajs pehz sawām talanta ihpaščibām un beeschi ween pahrsteids, peemehram, wina kompozīcijas un stāhriščanas spēhjas. Bet winsch tomehr pahrleeku jēlš domatajs un pahrleeku nepařtāhwigs mahšlineeks. Tāpehz wiši wina fāzerejumi — no „Wezā pilskunga“ lihds jaunajai kolosalajai trilogijai „Riga“ — neezigi fatūrā un nepilnīgi formā. Tee pa leelakai dalai tultschi un ptahpīgi anekdotu fawahrīrijumi, bes dīřlakas psihologīflās waj fābeedriřtas analīzēs, bes plaščakām iřredēm, bes idejīřta spēhta. Dašči no teem absolūti newehrīgi estetiķā sīnā un pilnīgi nebaudami.

Weenu laiku likās, ka romanu lautā wiřfelmigal weifšes Needram. Pat sawa „fola“ tam radās uř ahtru rotu — panahtumi, ar kureem newar lepotees newēens jīts latveešču rakstneeks. Bes ņchaubām, ņchīs teologijas kandidāts bij loti apdahwināts rakstneeks. Wet wezā bařnijas dogma notāhwa wina mahšlineeka talantu. Winsch neņpehja un neņpehs radit pateēsi dīřhwus, spēhzigus, kultureli un fābeedriřti eerořinofchūs fāzerejumus, jo winam pilnīgi iřweščs tagadnēs garš un wiři progresīwee jaunlaiku zenteeni. Ahtri iřkuņpeja wina patetiķlāis idealīsmš un lirīřlā eejuhma, ahtri atklāhjas wiřai pařaulei, ka ņchaumīgi nabadřiga wina ideologija, ka ta apřlehpj tikai ņchauri materiēlus un praktīkus noluhkus. Weena pilsonības un inteligenzēs paudse usgawileja ņchim wadonim, bet fābeedriřba no wina noweņrās. Reīřē iřnīhta wina rakstneeka un fābeedriřta darbīneeka slawa. Dauds folija wina eesahktumi, bet neweenu folijumu winsch neīřpildija, neņpehja īřpildit. Bankroteja rakstneeks, un, sawu bankrotu nojauřdamš, tapa par zeenigtehwu. Tas wina zēļch...

Atleek tikai Andrejs Apits. Tas drošči ween wiřeewehrojamakāis no muřsu tagadejeem profas rakstneekeem. No wina pateēsi waram zeret daudš. Bet ari tikai nahtnē. Jo Apits gan jau parahdijis spēhzigu un ņmpatīřtu talantu, ari jau radijis daščus, par ņewi nemot, eewehrojamus fāzerejumus, tomehr winsch wehl famehrā tikai neřen atřwabinājees no Needras un needriřma eespaideem un ari tikai neřen nonahjis (leelas — ņinamās eelņhejas žībās) pee plaščaka un nořtanotaka pařauluřřtata. Wina talants wehl tikai weidojas, wina darbi wehl pa labai teefai negatīwi, winsch wehl mekle ņewim iřsto zetu. Winam wehl preekščā mahšlineeķlāis pilnības laimēts.

Uř dramu pahrejot redřam, ka tur wehl behdīgaks stāhwoklis. Lihds paščam pehđeam laimam tur nebij pat atņewiřchū monomentaldarbu tā romanā (ģīřtahl, ņinamš, par monomentaldarbeem war ļault

„Mehrneeku laikus“ waj „Lihduma duhmös“). Mehginajumu, protamš, naw trubziš, tikai wiši tee bijuſchi pabrat negativi, nepilnigi, nepaſtahwigi. No wiſa leela originallugu trahjuma, to ſazerejuſchi Allunans, Aſpaſija, Blaumanis, Seibolts, Patewiſchš, Anna Brigader u. d. ž., wehl tomehr neiſnahſ „latweeſchu dramas“. Tur wehl naw atſpogulojuſchees kautzil pilnigä weidä dſitatee konfliktu un ſpehzigatee zenteeni latweeſchu dſihne. Tur attehloti tiſ daſchi ſchuri dſimtenes faktini. Ja tur lahdreis parahbijuſchäs ſpehzigataš mahſſlineezikſas un ſabeedriſkas dſinas, tab täš drihſ ween nomahluſchi waj nu talaita „neatkarigee apſtahlki“ waj teatra mahſſlas ſemais ſtahwollis waj ari paſchu dſejneeku dramatiſſä talanta nepilnibas.

Täš nu teeſa, daſchös pehdejös gadös te jaunus zelus parahwis Rainis ar ſawäm lirifſtajäm dramäm. Täš pateeſi pazelaš augſtu pabri wiſam tam, to mums ſneeguſchi gadu-deſmiti, pee lam jaenehro, ka te wehl tiſ ſinams „eeſahkums“, uſ kura turpinajumu waram raudſitees droſchäm zeribäm. Bet augſti zeenidams Raina dſeju wiſpahrim, eš tomehr eedroſchinos eeminetees, ka pehž manäm domäm wina lihdfſchinejee dramatiſſtee ſazerejumi tituſchi un teel wehrteri pahrlteeku augſtu. Nerunaſim jau par teem behrniſchſigajeem ſpreedumeem, kuri iſ Raina ſimbolä meſſe ſoziaलिſtiſtus, nazionalus waj religiuſtus „atlaſhjumus“, kuri „Aguni un Natti“ ſtahda augſtaſ par Getes „Faſtu“ — aqimredſot, ſcho ſpreedeju literariſſä iſglichtiba pahrlteeku ſema waj ari wina ſpalwu wada lahdi ziti, iſhrai kritikai ſweſchi noluhſti. Beſ ſchaubäm — dſejneela genialitates eeſhime redſama ari Raina dramäs. Beſ ſchaubäm — ar Rugaš un Meerlauta un zitu leelu mahſſlineeku palihdſibu no ſchäm dramäm eeſpehjamš radit eewehrojamaš ſkaturweš lugäš. Bet man nu tomehr leelaš, ka Rainis naw dramatiſki, ka wiſmaš Rainis-dramatiſki wehl naw ſaſneedſis Raini-liriki. Warbuht pareiſat: ari tä dramatiſki Rainis ir un paleek tiſ kai lirikiſ.. Un tab, ne maſaſ ſwariga ſchini gadijumä man leelaš ſchahda peeſhime: lai zik augſtu ſtahdam „liriko dramu“ wiſpahrim un lai winaš atdſimſchänu (ari Walar-Eiropä) atſihſtam par dabuſtu un pilnigi dibinatu attihſtibas poſmu, — tomehr uſ täš ween naw eeſpehjamš uſzelt lahdäš tautäš dramatiſko rakſtneeziſibu. Beſ ſawäš reaलिſtiſkaš proſaš dramaš nemaš newar eedomatees tagadnes teatra ekſiſtenzi un wina tahtaſ evoluziju.

Tahda muhſu rakſtneeziſbas kopu-aina. Neſkatotees uſ daſchäm eewehrojamaš un ſpehziגי eeroſinoſchäm atſewiſchläm parahdibäm, täš wiſpahrigaiš lihmenis wehl toti ſemš. Täjä walda ſwehſtä widuwejiba, kura paſuhd ari tee darbi, lam neſchaubama genialitates eeſhime. Galwenais — ſchee genialee darbi täjä palituſchi lä atſewiſchki, nepabeigti un iſtaifiti fragmenti, kureem naw turpinajuma, kuri neſaiſtaš organiſti ap lahddeem-neubht ſpehzigakeem radofcheem zenteeneem waj wadoſchäm idejäm. Tee — pirnee pahrdroſchee ſolijumi, kuri wehl gaiba peepildijuma.

Ta wehl naw literatura plaſchata, walar-eiropiſſä noſhime — literatura ar ſawäm ihpatnibäm, ar ſawu ſtingri iſweidotu rakſſuru. Ta

spēhziģi aug un i spēlēšas, bet wehl ta jāvā sahluma stabijā. Ir jau samestis kopā un sakratīs laudšes milģigs wairums materialu, ir jau ari pagatarvoti fafašes ornamentu un eelšcheenes iģresnojumi. Bet ehka pate wehl žekama...

Ja gribat — ta ir jau literatura. Tikai apmehram taħda, laħda bij mutando mutandis wahžu literatura preekšč Gētes un Šillera un Seines... taħda bij frantsču literatura XVII gadu-šimtena pirmajā, preekšč-klařitu un enģillopediřtu laikmetā!)... laħda bij kreewu literatura XVIII gadu-šimtena saħtumā, tad wehl tik dšima waj saħta darbotees tee, kuri scho literaturu pazeħlufchi.

3

Rakstneeziba — weeniģā kulturdšihwes nofare, kurā mehš jel laħdus wehrā leelamus panahlumus jau waram uřrabdit. Leelas, žil radofchu spēħtu tautā bijis, tee wiři peegreesufšchees waj nu praktiřkajam darbam waj dšejai. Kopišnaħtums tomehr taħds, ta lepotees numš nav ne masafās teeřbas. Bet wehl neřalihdšinami behdigaka aina atklahjas, ja paraugamees žitōs gara darbības laudōs. Tur muřsu preekščā pilniģis tukņeņis, kurā tik leelām moķām war sameklet laħdu retu, pameřtu, pa puřei iřtaltuřču oasiti...

Latweeřču teatrim jau jāvā pagahņne, tomehr taš wehl arween nav tiģis aħrā no pirmatneģās diletantiřma stabijas. Tas weegli řa-protams: iřta řtatuwes maħřla newar dšimt un řetmiģi attiřřitees beř sawas dramas un operas, kas wehl tikai naħkotnē radifees (warbuht war teitt: patlaban rodas). Te řinamā meħrā naħtas grořitees apburť aplōķā, jo ari leela drama dšimřti tikai tad, tad jau řtatuwes maħřla řaņneeguře řinamu attiřřības augřtumu. Rā tiřim aħrā no řehis eelřheji pretru- niģās řituacijās, to gruħti minet... Par wiřām leetām — newajag ne eedomatees, ta peħdejā laila řimpatiflee pařaħtumi un mehģinajumi (Riģas „Zaunais Teatrs“) jau buht kauttas leeliřis un nepařřneebřams. Newaru gan řķeiri no teeřcheem perřonigeem noweħroģumeem, jo jau gadeem eřmu řķeiri no dšimtenes; tikai man tā ween leelas no taħteenes řtatotees, ta deeģan řkeptiřki jaħlauřas muřsu reģensentu leeliģajōs řino- jumōs, ta pateesibai daudř tuwať peegahjuřchi labweħliģakee řtarp žittau- teeřču řinotajeem?), ta gluřchi tiģams lařtam buřs ari, peemeħram, Arw. Bergmana řpreedums (řtat. „Latwiģā“, 1912 g. 16 jun.), kuru wiņřch reřimeņis řehājā teizeenā:

„Kas tad mums ir? — Dšeņneeks Raiņis un maħřlineeks Ruga!“...

¹⁾ Wiřai riřtantš řalihdšinajums, jo tad jau frantsču rakstneeziba bij Rabiē un Montens, jau radās Defarts un Pařtals...

²⁾ Aisrahdu, peem, uř iřšo apřlatu: „Латышскій театр“, kas parabdiģās řķurnalā: „Театр и Искусство“, 1911 g. 33 burtn. Kopřpreedums, beř řķaubaģm, labweħliģis „Zaunajam Teatrim“, tomehr atturigi, objeķtīwi iřteitīs — beř tās muřsu řinotaju parařtās řaģuřřmības, kurai kreewu walodā labs apřřimeģums: театраль восторгъ...

Waj nè — tas teescham wehl maj, wehl pahrat maj! Un tà runà newis lahd's eedomigs profans, bet nopeetns darbineeks skatuwes mahkflas lauta. Bet zit ašà tontraštà schahds spreedums nostahjas pret tukšhigo plahtišchanos ar ufflawas frasem — — par muhsu „Dusem“ waj „Schapineem“!... Te starp zitu it skaidri redsam, zit dauds nošhmè, ja mahkflas darbineeks waj apspreedejš jel to redsejis ahrpus muhsu Neera un Peetizibas malas schaurajam robescham.

Bet jo tahtat eiam, jo majat preeka. Glesne ezi bā un, wišpahrim, pļastīslājās mahkflās mums pat naw nela ko paleelitees ne fawā starpā ne nainu zittauteschu preekšā. At ja, tās pahris goda sihmes, tas lahdreis peeschirtas latweeschu mahkflineeem „Franzija un zitur“!... Za schee slawetaji sinatu, zit mīsumdaudš tamlihdfigu atsinibas sihmju peespreech itgadus mahkflineeem „Franzija un zitur“, tad wini warbuht noprastu, ka schahdus pagodinajumus eemanto newis lahdi geniji ween, bet wiš daudšinas apdahwinati widuweji talanti... Saebilft, ka man ne prahtā nenahst noleegt it simpatiskas dahwanas wairakeem latweeschu glesnotajem (ari mahkflas ruhpreezibas darbineekteem), bet wehl starp wineem naw bijis un naw neweena leela jaunradoschi-geniala un špehzigi eerošinoscha mahkflineeeta. Latweeschu mahkfla, latweeschu glesneeziba wehl naw rabita. Neweens no jaunajem talanteem wehl neko newar smeltees no muhsu pašchu mahkflas — teem jaet pašaulè, jaet pee spirdšinoscheem zittautu mahkflas awoteem.

Ari musikā naw latweescheem wehl nekahdu wehrā leekamu panahkumu. Glušchi schehl sametas redsot, ka pat tahdam nopeetnam mahkflineeetam un firsnigam tauteetim kà Josefam Wihtolam welti japuhlas ar paleelinamo stīlu, lai samekletu jel lahdus „latweeschu musikas“ eeguwumus: ari sem schahda instrumenta wiš israhdas tif sihšs un neezigš, ka atleek — weenigi „zeribas us nahklamibu“... Ari te, par wišam leetām, wehl pilnigi truhstī monumentaldarbu — leelatu instrumentalmusikas gabalu un sawas operas. Kad tee radisees un waj tee lahdreis radisees — nepuhlesimees usminet.

Waj eet pawišam tahtat? Waj wehl pahrlaišt skatu ari par ziteem estetiskas un intelektualas radišchanas lauteem? Ustahšim schoreiš wišu zitu pee malas, tikai wehl paluhkosimees, zit leeli muhsu panahkumi sinatnè un wišpahrigās isglihtibas zenteendš.

Te, sinams, newar nemas runat par pašstahwigeem sinatniškeem waj filosofiskeem pehtijumeem: to mums wehl absoluti naw, to mums newar ari buht. Pat tahdās spezialās, us weetejeem apstahktem atteezīgās sinatnes nosarēs, kà Baltijas wehštūrè, latweeschu mitologijā, folklorā, filologijā u. š., wehl pahrat leeli robi, wehl pahrat daudš neparewitka darba un neatrisinatu jautajumu. Laitam gan te wišpilgtat parahdijusēs augošchās latweeschu burschuašijas garigā nespehhiba: winas „ideologi“ ari schajāš sinatnes nosarēs gandrihš it neta naw peelikuschi laht teem pehtijumeem, ko paweituschī zittautu (ihpašchi wahzu) sinatneeti.

Bet tautas demokratislajām aprindām (strahdneekem un semneekem) schimbrišcham wislmagal sajuhtams kreetnu populārsinātrisku darbu truhlums. Šchāi šinā walda schausmiga nabadsība. Zif naw tabdu weselu sinatnes nosaru, par kurām latweeschu walodā newar eeguht ne wiselementaratos jebdseenus! Gandribs pee pirkstēm war fastaitih muhsu wehrtigakās popularsinatniškās grahmatās, kuras pee tam gandribs wišas bes isnehmuma radušchās jau labi šen atpaka, tā ka te nemas naw manams progrefs pehdejōs gadōs¹⁾. Waj tas naw tragiski: pa tam ka starptautiskā sinatne aug gluschi apbrihnojami, aug arween ahtrakā tempā un pašneeds arween pahršeidsoščatus panahumus un blatus stingri sinatnišlajeeem darbeem rodas plascha un warena popularsinatniška literatura. — muhsu lasitajs-strahdneeks, kura lahsts neprasi neweenu šweeschu walodu, ir špeests gribot-negribot apmeerinatees ar neezigām, nowežojuschām, nejedhīgā walodā pahrtulkotām pšiedo-sinatniškām grahmatinām waj — kas wehl launak — ar tām schausmigi seklām, pawiršchi un nemahfulīgi fastahditām wulgarisinatniškām broščurelēm, ko pašneeds par „originaldarbeem“ dajchadee Maksti, Aščmani, Jantawi u. d. ž.!.... Ka wehl nabadsīga ir muhsu legalā maršhistskā literatura, tas weegli saprotams, jo tai wehl arween žetā stahw bešgala daudš nenowehrščhamu abreju kawektu²⁾. Bet lapehž gan nerodas jauni, kautzil wehrtigi darbi (tulkojumi, pahrstrahdajumi) žitās sinatnu nosarēs un it ihpašchi dabās sinatnēs?

Dilniga atbilde us šcho jautajumu buhtu jau pa datai ari atbilde us plaschašo jautajumu: Kapehž tik semu stahw wiša muhsu kulturšihwe? Do pahrrunajim drusku wehlat, bet pagaidam apmeerinašimees ar konstajejumu, ka muhsu popularsinatniškā literatura atrodas uš toti sema lihmena, ka te — breešmiga nabadsība...

Un tad muhsu wispahrigās isglihtibas ženteeni, žitahl tee atspogulojusšees weetejā štolu eerihžibā un wadiščanā, latweeschu awišchneezibā un grahmatneezibā, beedribu dšihwē, biblioteku un lasitawu dibināščanā, — warbuht us teem war simeetees ta banalā frase, kuru tik beešchi, pahrak beešchi lašam pat progrefiwōs laikrakstōs: „meš waram lepotees“?... Ak, ari te naw neka ko lepotees, un ja tee pašchi „lepotajees“ palasstōs ween neskaitamajōs nospeedoščhi druhmajās lauku korešpondenzēs, ko atnes itweens jaunš numurs, wīnu leelibai teeščham wajadsetu beigtees. Peemehram, weetejā štolu politikā neween neredšam

¹⁾ Pat par muhsu wislabakajām tulkotajām grahmatām jateiž, ka wīnas nahš arween pahrak wehlu, tad jau sinatne aistšeiģuēs tabtu us preeščhu un atstahjuše eepatal šchos wehrtigos šajerejumus. Tas simeejas gan us Bolla „Anglu žiwilšajijas wehšures“ atstahstijumu, gan us Ēimiršajewa „Angu dšihwi“, gan us Ēellora „Antropologiju“ u. ž. grahmatām, kurām schimbrišcham titai tad nošime, ja wīnu šlebdseenus papildina ar jaunato pehtijumu panahumeem.

²⁾ Samehbrā maršhistskā literatura wehl bagatāka. Lai titai peeminam, ka tajā blatus wehrtigajeeem Jansona, Rosina u. ž. šajerejumeem wehl laba teesa kreetnu tulkojumu no Rautša, Debeta, Marša, Engelša, Lafarga u. ž. Der ari atgahbinat, ka taini maršhisti, šchee daudšinatee „kulturas enaidneeki“, sneeguščhi gandribs wīus wehrtigatos darbus ari žitu sinatnu lautōs...

nešahda progresa, bet beeschi redsam pat šķaidri reakcionarūs zenteenus: skolās neteek apgahdatas, skolotaju algas aptaunojofchi semas, peespeestiba un besmatšiba neteek isplatita neween uš draudšes skolām, bet šchur tur pat uš atskolām, uš „žeturto seemu“ u. t. t. Ur ko te leelitees, kad pat progresiwakajās Cēšch-Kreewijas gubernās (nerunajot nemas par leelajām un masajām kultursemēm Bakar-Eiropā un Amerikā) pahršpehjušchās Baltiju daščā labā sinā... Un tad pahrleeku nabadšigās, nolaištās bibliotekas un lasitawas — waj ir wehl šahda kulturtauta, kur winas atraštos til semā stahwolli!... Un nospeedofchā rutina un gurdeniba un krahmu politika un šihmaniba beedribu dšihwē — waj tas mušhu lepnums?...

Peetiks. Šche naw eespehjams šihmet pilnigaku ainu, bet jau šchis ihšais apštats, ko eeguhstam no putnu lidu augstuma noluhlojotees uš mušhu kulturdšihwi, peeteekofchi atklahj winas truhkumus un tufschumus. Un welki pazelšeēs balšis ar apwainojumeem „tendenzes garā“, „weenpušiba“ un žitōš greškōš: wišu, kas ween mums ir eewehrojamašs šahdā kulturdarbības laukā, esmu šcheit wehrā nehmis un ta nošhmi atfinis, bet esmu tikai luhlojis tam eerahdit ihšo un peederigo weetu. Šsrahdas, ka laba teesa špirgtu un wehrtigu un eerosinoschu pašahktumu nogrimuse un nogrimst wišpahrejās gurdenibas, weenalšības un šihkulības mullajā. Un itweenam, kam kulturideali sneebsas augstā par lasitmahješchanu, par paštaru šķaitišchanu, waj par kalendaru un awišchu lapu lasišchanu, wajag atšiht, ka sems, šchautsmigi sems ir mušhu kulturdšihwes lihmenis.

Šeb, kā Rainis dšeed:

Sems un šmagis lihdi buhdi
 Ir tas garš, kas buhdi mahjo:
 Šeenas melnas notwehpušchās,
 Šmagi nospeesch greestu nastā,
 Šwans un dūhmi laiški welas,
 Lohšinsk ihšišušchām azim
 Mirtschkinabams raugas laukā.

4

Rahdeem žehloneem isšķaidrojams latweeščhu kulturdšihwes semais stahwolliš.

Wišpirms un wišwairā šwarā kriht Latwijās ihpatneajā šabee-driškās attihšības gaitā: ilgā un šmagā tautas wehrdšiba, pahrleeku wehlaš un pahrleeku nepilnigās semes reformas (pagahjuščā gadušimtena šahlumā, tad 60 un 80 gadōš), wišai šmagā semneezības žihna par šawu daudšmas pilnigaku materialu patšahwibu, daščabee kawelki latweeščhu pilsonības nodibinaschanai, nemittgee reakcijas špaidi u. t. t. Šķīai pilnigu un plaščhu Latwijās (un Baltijas) wehšturi rakstot buhtu eespehjams sneegt apmeerinofchu un isšmetofchu atbīdi uš augšchmineto jautajumu. Šcheit tas naw eespehjams un šcheit jaapmeerinas ar wišpahrigu šlehdseenu: ka Latwijās semajam kulturās stahwolliem galwe-nais žehlons meklejams tajōš negrošamajōš ahrejoš

apstahkšs, kuršs šchai kulturai waja dsejis dsimt un augt¹⁾. Šcho apstahktu kopiba sneedf ištahdrojumu, kapehž latweešchu tautā til dšiti eespeedees wehrdšibas un pašwas padewibas gars, kapehž „latweešchu“ interesēs arween — ari laimētā no tautištās atmodas šahkot — bijuščas wehrstās uš sikhkeem materialeem eegunumeem, kapehž wina zenteeni bijušchi til schauri un neezigi, kapehž te naw warejuščas rastees plaščhatās un špehzigatās šabeedrištās kustibas — augštās garigo zenteenu eerosinatajas... Tas wišs jaatleek, til wehl scheit japeesprausch dasčas peesihmes par to, kahdā garā tikufe apšinigi wadita tautas wišpahrigā audšinaschana no senajeem laikeem lihds pašchām pehdejām deenām.

Labi sinams tas wezais krištigais gars, kursch netrauzeti walbija latweešchu skolās un grahmatās un awišeš lihds XIX gadu-simtena widum. Tad weenigee gaismas neseji bij wahžu mahitaji un wineem wehrdšisti paklausigee stolmeisteri un schlesteri, tapehž schis gars newareja buht dšihws un šwaigs — tas bij smags, nospeedošs, smazejošs. Šchi audšinaschana apšinigi luhkojufe eepotet latweetim tos pašchās eekstās un jehdseenus, to winā dabisti attihstrijufe ari ahrejās dšihwes smagā gaita. Tā isauguščas tipistatās „latweešcha“ eeshimes: konserwatisms, pašwas padewibas gars, sikhstiba, isfuriba, stuhrgaltwiba, leeluliba... Apsmerot wišas neslaimās negatīvās pušes, kuras atrodam šchini gadu-simtenus ilgajā tautas audšinaschanā, waram glušchi nopeetni jautat: waj tas teescham bijis apgaismoschanas darbs? Waj nebuhtu bijis labat, ja latweetim nebuhtu mahijušchi ne lastit, ne pahtarus slaitit?...

Pirmoreis tautištās atmodas laimētā radās plaščhats un apšinigats proteštē pret wezo, dogmās un wehrdšistumā šastingušcho audšinaschanas darbu. Pirmoreis uspuhta šwaigakas wehšmas, kad Waldemars, Juris Allunans, Špahģis un winu beedri šahka modinat latweešchu semneezibas nospeesto schkiras apšinu un eerosinaja zihnu „par pašchām elementaratām zilwezistām un pilsonistām teesibām“. Še atšlaneja jaunās, nedsirdetas šlanas: pretim wejai wehrdšibas un padewibas moralei tika sludinata protešta un zihnas morale... Newar teikt, ka „Peterburgas Awišchu“ propaganda buhtu isštanejufe tā šauzeja balse tulknesi: ta atrada dasčas dširdigas aušis un wiša nebuht negahja šudumā, kad naidigā pretwara neleelo „jaunlatweešchu“ pulžinu nomahža un isllihdinaja uš wišām paskaules malām. Šomehr waldošchais gars šabeedribā palika tas patš wezais, pastorali-konserwatīwais un wehrdšisti-padewīgais. Šchis wezais gars, kas dšili bij eeaudšis latweešchu meesās un dwehšelē, tagad eespeedās ari wišos jaunajos latweešchu rakstneezibas

¹⁾ Netur gan wehl naw sneegts til špilgts un pamatigš šcho ahrejo apstahktu notehojums, tā D. Brauna grahmatina: „Baltijas rewoluzija“, kas, deemschehl, peeeetama tikai ahrsēmēs. Tur Baltijas attihstiba apluhkota, sinams, no jitas pušes peeejot (proti: tā zehlusēs leelā šabeedrištā kustiba, to pahrdšihwojām zihnu gadās), bet tur apraštitee apstahkti jau sneedf ari atbildi uš muhu jautajumu: kapehž latweešchu kulturās zenteeneem bijušchi til neezigi panašumi.

mehginajumõs. Wezäs mahzibas nahk gan jaunakä, glihtakä eethepä, nahk jau pat tihri mahkslineeziskä weidä (Meikena stahstõs, „Mehrneeku laifõs“, Appischi Zehlabä fajerejumõs...), bet täs tomehr ir un paleek wezäs mahzibas, kuras neiseet no „wezäs, mihtlās grab-matas“ ideju aplota.

So tablat, jo wairak dšihwes wirspuše issuhd jaunako kustibu fawit-nojumi. 80-jõs gadõs latweeschu jaunä, tikko dšimuse kulturdbshwite galigi nokuhst garigä gurdenibä un fastrebgumä. Titai sabeedribas dšilmõs pamasam aug un brest jauni spehli, kas tad 90-jõs gados spehji saht traunktees uf augšchu. Nu nahk otrais un spehzigakais wilnis. Nu dšimst „jaunä strahwa“, kuras wehsturisfais usbewums bij:

„Utswabinat snaudofchäs tautas mafas no konserwativi-semneeziškās pagahtnes tradizijam un west tās fakarä ar Eiropas kulturas strahwam, ar nesaudsigu kritiku isahrdit sawu muhschu pahrdshwojušcho tautiskumu un uf ašako aparot wifu „tautisko wadomu“ schwindeli, isdelbet lihds-šchinejo glehwo wehrdšiskumu un wehst latweeschu darba laudim Eiropas proletariata sozialistisko idealus¹⁾...“

Šchi kustiba bija jau nefalibšnami plaschaka, dšilata un apšinigata nekä tautisklās atmõdas kustiba. Gan ari „jaunstrahwneekus“ drihs no-speeda un isfaisija pa wifu pafauli, täpat kã zitreis „jaunlatweeschus“, bet nu jaunās idejas bij laiduschas dšilakās saknes tautä, strahdneeku schkirä, un wairs nebij ifrawejamas. Teeschji pee „jaunās strahwas“ peefaisit-damees isaudšis latweeschu markšisms un attihstrijufes latweeschu strahd-neeku kustiba...

No šchi laika, no 90-jeem gadeem, latweeschu fadsihwē un mahkslā un rakšneezibā pastahw blatus diwas pamattendenzes, diwas wadoščās idejas: weenā — wezä pastorali-dogmatiskä un padewigikonserwativä, kura gan ari nu nahk dauds maf atjaunotä weidä un it ihpaschi miht tehrptees „tautiskuma“ sčrandās; otra — jaunä, brihwä, protesteješochi-progresiwä, wispahrzilweeziskä. Dirmä ispaudees muhschõs trahtais wehrdšibas un pasiwitates gars, mehrenibas un aprobešotibas gars; oträ — zihnas un protesta zenteeni, tahtuma un plaschuma un nee-robeschotas brihwes dšinas. Weenä eethehrufes muhsu pagatne, oträ jau attehlojas paredšamä nahfotne...

Wirspuše walidjis wezais gars. Tas zentees noslodst wisus muhsu brihwatos zenteenus. Stõlās un beedribās, awisēs un schurnalõs, grab-matās un broschurās — wisur tas zentees stahtees zelä jaunajam zihnas un brihwes garam. Wišt ahrejee apstahkti bijuschji wezä gara puše... Ar to tad ari isfaldrojas, kã muhsu jaunä kultura til ruhpiigi un apšinigiti tikuse fargata no spehzigateem ahreenes zenteeneem. Wezä gara aisttahwiji ne tidauds ispratuschi, kã instinktivi nojautuschji, zil leela nošhne war buht jaunlaiku fadsihwē eerošinoščām idejām un tapeh3 bultejušchi zeet wahrtus un durwis, lai neelaustõs „šwefchas“ idejas... Te meens

¹⁾ Is peeminetās O. Brauna broschuras, 37 un 38 lapp.

no zehloneem muhsu kulturelās attīstības gaušajai gaitai. So lai gan šchis attīstības wirseenu noteiz ziti, no muhsu gribas neatkarīgi apstahkli, tad tomehr winas gaitu, winas tempu war apšinigi paahrinat waj pagausinat waj pat uf laiku pawisam apturet... Dar muhsu „wezà gara“ preekščstahweem nu kopspreedums škan: wini apšinigi un ruhpiigi zentufchees apturet muhsu kulturelās attīstības gaitu.

Šaunais gars ilgi bijis nospeests dšihwes dšilumās, tumščhajà apatschsemē. Šit weenreis ween tam isdewees islaustees uf augšchu un isfluht dšihwes wispufē — sinams, uf loti ihšu brijdi. Pehz tam winam atkal gandrihs pilnigi bijis janogrimst dšilumā... Šaunà gara audšinataji labi nopratufchi, neween nojautufchi, zit warena un leela nosihme war buht wišsem progresiwažem kulturzenteeneem un wini apšinigi luhlojušchi eewawit muhsu smilteenās šwaigatas un špehzigatas straumes — no zittautu kulturas awoteem. Beshgala dauds grubtibu stahwejis zetà winu zenteeneem. Zit warenu, jušimigi uffahktu puhlinu naw isjutufchi atšidamees pret nepahršahpjamām muhra šeenām!...

Weena leeta nu škadra: nahkotne peeder jaunajam garām! Wairs tas naw apšpeeschams un ismihzinams, lā agratajōš pazehluma laikmetōš. Šchis jaunais gars, protesta gars, špehka un brijhwes gars aug nemitigi un neaisturami. Ap to weenojas un weenosees wiš, kam grubti elpot imazejoščà pagabtnes gaišà. Un weenigi tas warēs buht — lā jau ir bijis — špehzigatais eerošinatajs uf warenakeem kulturadiščanas zenteeneem nahlotnē. Tas weens no muhsu usderumeem: apšinigi weiginat un wadit „šaunà gara“ attīstīščanos un isweidoščanos.

Jau šen teikts, lā pihlu diški newar augsti wišni šajeltees. Tas nu teescham teeša. Lai muhsu kulturdišhwes „pihtu diškis“ pawisam neaifšebretu un neifšihktu, tas japadšilina un šchurpu jawada uhdeni no tablakām štraumēm. Še muhsu kulturas darbineekeem dauds darba: ratt lanatus, padšilinat upju gultnes, pluhdinat muhsu semē dšidri špirdišnosčas štraumes — no zittautu kulturas awoteem.

Jau pulka darits, wehl wairat mehginats darit. Šet — neminot wišus zitus truhstumus — te wehl netad naw bijis šstiemas, plana, metodeš. Wehl naw šihmeta wišpabrīga kulturdarbības programa plaščakeem un droščakeem wilzeeneem. Naw ari kaut zit šingri apšihmetas kulturdarbu atteezibas pret ziteem šabeedriškeem zenteeneem, peemehtram, pret politīškām programām un politīško zihnu. Še wehl dauds neatrīšnatu un pat neeeufšinatu jautajumu. Rā wišpirmais tur pazelas: ko un lā mehš jau ešam šmehlušchi no zittautu kulturas awoteem? Un tam peemeeenojas otrs: kur un lā mums jaet šmelt, lai apmeerinatu wišdegoščakās waja dšibas?

Šahlatajōš apzerejumōš raudšim pamatigal apluhlot šchos jautajumus. Šet, man leelas, kopslehdsēns jau tagad notehlojas deesgan škadri muhsu preekščà: muhsu usderums apšinigi un metodiski weiginat to wišpabrejo kulturideju apmainas prozesu, kurfch dabiski un neatwairami tadees un nemitigi norišmajas štarp wišām semēm un tautām.

Sit steidfigi un druschaini wispahrzilwezißlās gara wehrtibas žentušees peesawinatees skandinaweeschi, japani un wißas žitas tautas, turas jaunakajā laikā eegunuwšas eewehrojāmu kulturas stahwolli — par to mums nahštees runat wehl us preešchu. Bet peeminesim šeit, žit labi šho usdewumu ispratuschi tee leele jaunlaiku geniji, us kureem turas wißa modernā kultura. Tee pašchi auguschy leeli, usnemdami fewi wißu, to ween war sneegt wispahrigee sinatnes, mahßlās un filosofijas panahštumi, un fewi tos pahrweidojušchi par jaunām mirdsoshām wehrtibām. Tee peemehru bes šawa gala. Lai atgahdajamees titai ar lahdu neapmeerināmu kaislibu šawas intelektualās šlahpes dšifinajušchi pee žittautu kulturas awoteem leelatee jaunlaiku gari: Martšs un Wagners, Niezšhe un Tolstojš, Ibsens un Beklins, Solā un Werharns, Anatols Franss un Kardutšchi, Gorkijs un ari mušhu pašchu Rainis...

Bet laitam gan neweens no wineem naw isteizis šho teeksmi til špehžigā un brutalā weidā, tā seemetneeku leelalais mahßlineeks Henriks Ibsens.

Rad winam — tas notika 60-jōs gaddōs, wina mahßlineezißlās radishanas sahtumā — bij tapis pahrat nepanesami un speedoshi šchaurajā dšimtenē, tās šmagajōs un šmagigajōs šabeebristōs apstahklōs, tās wahrgajōs un šchaudsoshajōs kulturženteenōs, wißsch notratijis pišschtus no lahjām un dewees šwešchumā meklet jaunus, šwaigus dšiti eerosinoschus eespaidus. Un wina lihgsmi-pahrgalwigais žeta šauzeens bijis (wahžu tulkojumā): „Heraus aus dieser Schweinerei!“

At, ja tā wißas širds špehtu eesauttees un ja šchim losungam špehtu fetot dāschš labš no mušhu apdahwinatājeem raffineeem un mahßlineeem!

U. Tresch à data.

U p f t a t s

1845

Lirika

Apšesdehla „Smagās domas“. Dzejoli. „Dzirzeemneeku“
isdevums, 36 nr. Rīgā, 1912. 147 lapp. 60 lap. — Apšesdehla dzejolu
satrižinoschais, pahrleezinoschais spehks wīnu nemahkslotā ihstenībā. Pesti-
mistiska weentulības apšina ir Apšesdehla smago domu galvenais elements.
No tās, kā no zelta faknes, us wīšām pušēm iswījas Apšesdehla zītas
domas. Waj puše dzejolu Apšesdehla grahmata rahda, kā dzejneeks sem
weentulības šahpju un šchaubu šloga pamasam isweidojas par pilnīgu
idejīstu anarchīstu, par atšchekluschos, dšeloschi-asu, kopumam nelad un
netahdi nepeetausejamu atomu pehž Stirnera „weenīgā“ gihmja un lih-
dšības. Mehš newaram eet to anarchīstīslās pašchnoleegšchanās un pašch-
isnīhzināšchanās zetu, ko šriigo Apšesdehla dšēja. Bet waram estetīstī
pahrdšīhwot un dšīti lihdsjust šatreekta rewoluzionara latweeschu intelekenta
tragīsto dweheles katastrofu. Kas grib attratītees no latweeschu normal-
lirītas pelekā firnektu tīhla un nokluht dšīlatu, šmagatu domu pašaulē, kas
wehlas, lai pār wīna nerweem reis noschalz ihstu pahrdšīhwojumu brah-
šeens — tāš netawefees atšchirt Apšesdehla „Smagās domas“.

A. U.

P. Blaua „Unu mehnešis“. Dzejoli. Kopotu rakstu
pirmais sehjums. R. Preedišcha apgahdībā, Zehšis, 1912. 179 lapp.
1 rbl. — Blaua dšēja ir isjuhā un isteiksmē weentahrscha un weenteešiga.
Bet weenteešība tītai lihds šinamai robeschai paleek weenteešība; aīš tās
šahklas tukšchums. Tukšchumam šahklas tur, kur nahk Lapas Mahrtna
walstība. Un P. Blaus tajā eemaldas pahrat beeschi. Ur šawas grah-
matas peežām šestdalām wīnšch dšīhwo tajā un šajuhtas wīšai omulīgš.
Eīk omulīgš, ka nepamana, ka tahdeem ahrfahrīgi naimweem un weegleem
pantīneem, bes šchaubām, bija šawa wehrtība gadus trīhšdešmit atpakat,
bet tagad tīpkat kā nemas wairs ne. Blauam tur naw ne weenas wee-
nīgās domas, ko wīnšch waretu šaut par šawu primatīhpašchumu, to
pīrms wīna jau tukštots zītu nebuhtu domajīs. Wīnšch nem gatawas,
šen nobelbetas frašes un wahrduš un leek tos rīndās un pantōš. Wīna
dšēju leelakā dala ir tīlai lirīkas wahrdnīzas pahrrakstījums. It ihpašchi
nelabi paleek no tām Blaua pukitēm, rošitēm, neaīšmiršulitēm, wījolitēm
un tamlihdšigeem šahdīneem. Wīnšch newar neweenu pantīnu usrakstīt,
nemellejīs šalīhdšīnājumus tautīskā herbarijā. Un tā Blaua grahmata
eeweeschas ari dauds nedšejas.

A. U.

Augusta Bratscha „Domas pušnakti“. Rīgā, 1913. 58 lapp. 50 kap. — Wišai glihti un iſpatneji iſdots Augusta Bratscha dſejolu kraĥjums: nepretenzioſs melns waĥts ar baltu uſrakſtu, ſalgans papirs. Ari te — tāpat kā ſawōs ſtaĥtōs — Bratschs nepeemeenoſas nemeenam no paſtaĥwoſſcheem literariſſkeem wirſeeneem. Wina zekſch: iſpatneja, nopeetna domataja-ſteptika zekſch. Domatajs Bratschs ari wiſzaur grabmatai nem pahrſwaru pār dſejneeku. Rā praĥtneezīſta dſeja, A. Bratscha „Domas pušnakti“ wiſā wairumā ſimboliſtiſtās, pat alegoriſtās. Bratscha ſimboli ruĥpigi melleti, bet winu praĥtneezīſtās ſaturs til ſmags un til maſā mehtrā ritmiſti weidojees, ka wina ſimbolu juĥteklīſtās eespaids tomehr wiſai maſs. Gandriĥs weenmehr ar zeeſchu uſmanibu jaſeto wahrdu pa wahrdam A. Bratscha dſejai, lai uſwertu winas plaſtiĥu, lai to ſpeĥtu uſnemt un baudit tā dſeju. Pee ta wainiga nepeeteekōſcha juĥtu konzentrāzija un domu ſkaidriba, kas rada ari iſſeikimes ſmagumu. Bratschs weĥl pilnam newalda par dſejas liĥdſekleem, lai gan ar deesgan leelu inteligenzi zekſchas to apſleĥpt. Bratschs tā domatajs — ſtipri patſtaĥwīgōs, maſleet tikai eklektikis. Uſs ſtats, kas apſpeesdams bailes eeluhōjas wiſur un netur neta neatrod, kas to ſpeĥtu pazelt, ſpeĥzinat. Tas — katras nefabeedriſtās domas tragīfms. Winam atleek te weenigā atſina: „Kails kraſts eſ dſiĥwes upeš malā, kam muĥſſcham garam aiſpeld wiſs“ (29). Plaſchajām ſabeedriſtajām ſtraĥwām liĥdſi dſiĥwoet A. Bratscha dſeja neſpeĥj. A. Bratschs gan naw ſkaitams pee muĥſu eewehrojamaſeem dſejneekem, bet tomehr daubſōs dſejolōs atrodama iĥſta iſpatneja dſeja. Tabdi dſejoli, kā „Alſgabjuſchai“ (5), „Sirneklis“ (10), „Moſchanās“ (8), „Araja dſeeſma“ (17), „Speĥts un weela“ (27) u. z. ari deesgan ſteptikāi kritikai leek rakſtit atſinigu ſpreedumu. W. Rn.

A. Bruĥklenaja „Tahli ſwani“. Dſejoti. Sabeedribas „Straumes“ apgaĥdibā, Rīgā, 1913. 63 lapp. 35 kap. — Bruĥklenaja dſejoli ſaiſtās ap proletariata darbu, tapeĥz winōs waram mellet proletariſtās maĥtſlas paſiĥmes. Tuhlin no ſaĥtuma pamanam ſpeĥzīgās indiuidualitātes un patſtaĥwības truĥtumu; Bruĥklenajs ari leeto „ſabeedriſtās“ fraſes, kuras wiſi jaunee latweeſchu eesahzeji eelſlata par obligatoriſtām. Tomehr, ja tās atſlata, tad jaſaka, ka Bruĥklenajs wiſpāhri zekſchas glešnās un tehlojumōs iſwairitees no banalitātes un liſſchējām — un ne beſ panāhtuma. Tahds ſtaīſts dſejolis, kā „Ploſtneeki“ pat maſleet pahrſteids eesahzeja kraĥjuminā. Wiſpāhri ir iſmanams, ka Bruĥklenajs tuwu paſiĥſt darba paſauli. Dſili to iſjuſt un wiſpāhri iſpatneji atteĥlot — zereſim, ka to wiſch eemahziſees.

Karla Ēewina „Mekletaja dſeeſmas“. „Dſirzeemneeku iſdewums, 32 nr. Rīgā, 1912. 88 lapp. 40 kap. — Ēewinſch ir tā trauts pilns ruĥgſtoſchas, putōſchas weelas, kas nemitigi wirmo un pluhſt malām pāhri. Daſchs wina dſejolis peeder pee ſlaiſtātā, kas atrodams latweeſchu liĥtā. Tomehr daudſ tahdu naw. Sawads pahragrōs* nogurums, beſzerības weentuliba, pat iſmiſjums pilda Ēewina dſejas leelato datu. Ta naw wiſai laba ſiĥme. Ta raĥda, ka Ēewinam peĥz wina dabas, waj,

masakais, pehž literariskeem panehmeeneem ir stīpra teekme uf individuēli reažionaru stumju un sapnu romantiku. Ja ņhi teekme paleek pabrak stīpra, tad no Ēwina leelas leetas naw ko gaidit. Tad wina ligu ugunis apdšis demotratijas laikmeta wehtrās un dšinās. U. U.

Ērša „Dšihwibas maife“. Dšejaš. 1912. 40 lapp. 25 ł.— Gandrihš waretu ņazit, ka Ērša grahmatā ir kaut tas, ko dšejneeks ifleototu par materialu dšejai. Bet „fainištā“ un „fukuburištā“ eejubma pasuhd wišwišadōš dūnji pahrsphletōš samahšfiojumōš un apdšest fmeelligā, abhežneezišti-nemahšuligā išteikmē. Šhi grahmatele ir ihšš lubineeka raschojums, beš gara un beš wehrtibas. U. U.

Rr. Ērenga „Krihtošas swaigsnes“. Dšejoli. „Strauta“ isderums. Itšchelē, 1912. 48 lapp. 25 kap. — Wišleelakā nelaimē muhfu deenās ir ta, ja lahds labwehligs redattors ņawā ņhurnalā nodrukā newitūs pagadijūšhos nepašihštama dšejneeka ņejoliti. Tad wišch drihš dabū eepašihštēs ar wešeleem lriškeem ņuhtijumeem, un tā ka tur pa leelatai dalai neka leetojama wairak nawa, tad ņaštatees un apwainotš dšejneeks kategorišti atrpaša ņawu mantu (žitreis pat telegrafišti!) un tauta drihš eepašihštās ar neašihšta talanta raschojumeem atšewištā isderumā. Un reis eeraudšis ņawu wahrdu uf grahmatas wahla, nelaimigais jau-nekšis wairš newar atgreestēs un „grehto“ ween joprojam. Tā glušchi wēliti teek ištchkeestš daudš ņpehla un tintēs... Man bail, ka ari Ērengim naw tahds patš listenis. Ko „tauta“ waretu mantot no wina ņalabinateem pantineem, tas naw ņaprotams. U. U.

Heinriha Heines „Seemeljuhra“. Tulkotšis J. Rainis. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Univ. Bibl.“ 42 nr. 62 lapp. 10 kap. — „Seemeljuhra“ peeder pee wištahšchnakajeem dimanteem pašaules liritā. Tā — trīstals, kura tuhtstohštahrtigais slihpējums wišu dšihwes daschadibu atspulgot ņpehjis. Un Raina atdšejojums pazelas lihdsi originala zaurredsamam dšidrumam. Wahrdu pa wahrdam, beš maņatā peespeeduma Rainis atšneedš mums latwišt Heines wahžisto „Nordmeer“. Tēk pahris weetas ņpehju ņašihmet wišneezigako atšchiribu latwiškiojumā no originala. („Kronešchana“, 2 pantā islāištš „Worin die Nachtdiamanten bližen“). Tas naw tulkojums, bet originalam lihdswehrtigs dšejojums, latwištā „Seemeljuhra“. — Heine — wahžu wehlinā romantišma peepilditajš, no ņawa dšejneeka „es“ išeet, eeeļ to košmofa wišumā, lai ņpehtu ņcho košmofu ušnemt, ņewi apšināt un ņaprašt. Un košmofš, daba tiktahlu tiktai winam ņinats, žil tahlu tas pašchā žilwekā eetilpiš un apšinats. Eapehž Heine tiktai žilwekā redš wišuma atlehuu un wina dwehšeli ņlehdš ņawas „Seemeljuhras“ srihwi eetebrptās ņonetās, lepnās terzinās un laipnās ņtanžās.“ Tēk tamdehš Heinem: „Ir leela juhra un debesš, Bet leelata mana ņirdš, Un ņaštāst par pehrlēm un ņwaigsnēm Stažu un ņpihd mana mihla.“ Heine — romantikš, ņraujšch, atšaužigs, — kura dwehšele newar newstwert dšihwes ņarabās dijonanzēs un nelikt humoram pār tām ņprehgtat. Sawai „ņmejošchā aņarai“ wišch leek pār tām ņpihdet. Nemeera garš ir juhra, nemeera garš ari Heine.

Kad klusi un meerigi pluhst wina dseja, Tad kruhtis kahpj juhsma uf augschu un juht, ta nupat zelsees witni un dsirdest dshwes troksni un tshalas.

W. Rn.

Jahna Jaunfudrabina „Dseefmineeks“. Dsejoki. Rigā, 1912. Wairumā pee A. Waltera, S. Rappas un beedreem. 32 lapp. 25 kap. — Maja, weenkahrtscha gramatina, kurai muhsu shtās lirikas pluhdōs til weegli garam paeet. Ta tomehr pelnijuse deefgan nopeetnu eevehribu. „Dseefmineeks“ aifstar kahbu kflu, nedroschu dvehseles stihgu, kas spehjiga atmodinat dshwes preela un idiliska daituma fajuhstas. Rā dshwes preeks un dshwibas paschfajuhsta weenumehr ir sabeedriska jutona, tā ari Jaunfudrabina idiliskajā jaunromantismā naw nela pretfabeedriska. Jaunfudrabinsch nemehdj rihotees ar spilgtām trahšām. Schai finā winsch pilnam realists. Wina dseja naw juhtu dseja parastajā nosihmē. Ta zenschas weidot objektīvu, plastiski usnemamu tehlu un par to stahstīt. Ta wina atschiriba no ziteem jaunromantikeem, no Schalbes, no Ukuratera. Tapehž Jaunfudrabina dseju baidot naw wajadstgs nemt taltā ruhpiгу domaschanu, tās eespaids primitiwi juhteklisk. Grammata wiswairat dabas dsejas, idiles. Ta aifrauj ar tehlu kustigo dshwumu, ar stahstijuma weiklumu. Peemehram, Jaunfudrabina pawasara dsejōs statistiskais elements til beidsamā weetā, kamehr galwenais eespaids rodas taisni no kustibas. Schi ihpaschiba rada sewischli paschu personifitaziju leetoschanu. Wisus Jaunfudrabina dsejas panehmeenus war rastsurot wina dahwinajums „Meitai“ — weens no virtuosakeem un labateem behrnu dsejoteem. Krahjumam kruhtst kopnostanojuma. Dsejotus radijuse daschada eejuhma, tee salikti bes kahda kahrtoschanas prinzipa. Tapehž „Dseefmineeku“ tā to weschlu usnemt newar. Daschreis eefskanas pa stiprai sabeedrisksai skanai („Gadu mainā“, „Dsehrwes“, „Uf dšimteni“), zitur ta pawisam apschst. Jaunfudrabina dsejas wehrtiba jau nawa sabeedristumā un idejās, bet winas paschas nirboschi mainigā dshwumā. Iskriht winsch daschreis no jawas lomas ari, kruhtst pat til neweikls, ka zepurē leel sawu sirbi (13). Naiwa šapnotaja, semneekdehla dseja ta ir, ta semneekdehla romantika, kas no fajuhsmas fajuhsmā dshwo. Leelu darbu daritaja wina naw, schaurš til winas aplots, bet dshwa wina ir. Un dshwiba weenumehr skaisa . . .

W. Rn.

S. Kahrllina „Darba balsis“. Dsejas. P. Stumpa apgahdbā, Limbaschōs, 1913. 48 lapp. 30 kap. — Ja tagadejo dsejolu krahjumu falihdšimam ar pusotra gada agral isnahkuschu pirmo, tad redsam, ka Kahrllinsch ir ahtri un spehžigi attihstijees. Galigi winsch atswabinajees no konwenzionelās zihnas romantikas, šapratis, ka proletariats nezihnas weenigi titai uf barladem, ka winsch ir zihnitajs ari sawā „meerigā“ iidenas darbā, ka taisni te teel pamatots un nosiprinats wišs, kas zihnā eeguhts, ka te pamasam un iidenas sakrahjas tās apschephtās dsirkstis, to kahdreis turpmak attal wehja brahseens uspuhtis baltā leefimā. Darbs ir wina domu un juhtu un dsejistās fajuhsmas pafaulē. Un ja ari te wehl naw weschla darba simfonija, bet, warbuht, titai spehžiga un saktaniga

preludija — ari ta ir peewilziga un wehrtiga. Wina masais dsejotu krahjuminsch ar labako apfinu eeteizams demokratisko lasitaju eeweheribai.

U. U.

Ed. Lejgaleescha „Natti“. Dsejoti. „Zertamena“ isdewums, Rigā, 1912. 31 lapp. 25 tap. — Gada laitā Ed. Lejgaleetis paspehjis isdot divus dsejotu krahjumus. Ta ir leela raschiba, eesahzejam grubti attaisnojama. Titai 31 lappusiti Lejgaleetis paguwis peedsejot, un steidsas ar tām nahst klajā. Un tās paschas apdrutatas lappusites tahdas patufschas ween leekas. Tapat kā pirmajā krahjumā, tur puslihds gludeni pantini, ir pa smulai glesnina, pa glihtam dabas sihmejumam — bet no kureenes tas wiis nahl, us kureeni teezas, naw sinams. Naw ismanams, ka Lejgaleetim buhtu zita wajasiba dsejot, tā titai redset sawus dsejotus nodrukatus grahmatinā. Nu jau gandrihs pilnigi droshi war teikt, ka no Lejgaleescha nelad neisnahls dsejneeks, kas jele mafuleetin atschkirtos no laitratstu feletonu dsejotaju bara.

U. U.

Pludona „Atraitnes dehls“. Poema. L. Neumana isdewums, Jelgavā, 1912. 35 kap. — Isglihtibas zelsch pee mums ir bijsi arween — ehrtischkains, ihpaschi masturigeem idealisteem. Masturiga idealista isglihtibas gaita ir sinamā mehrā — warona gaita. Zihna dehl isglihtibas un ar wina saweenotā tragika ir toti dshwa weela mahkflas darbam. Tapeh; ween jau Pludona darbs war intereset un interesē plashas aprindās. Bet weela ween tahdu darbu nedara par mahkflas darbu. To panahl winas isstrahdajums. Un schini sinā Pludona darbs ir wehsfurists: winsch pahrweido muhsu tā sawzamo liristi-episto poemu. Ir pasihstams Pumpura eposis un Sudrabu Edschus episkee dsebdajumi: waldoeschais elements winōs ir episklais un formas sinā tee — weenmuligi. Pludons salausch scho formas weenmulibu, eenesdams poemā wairat kustibas, dshiwibas, lirisma, padaridams wina wahrda pilnā nosihmē par liristi-epistu. Bes tam schi poema eewehrojama wehl tani sinā, ka pirmo reis te tehlota modernās tehnikas (dsefszela) dseja, tapat ari glesnas no leelpisfehitas dshines un isdshiwes. No semneeta buhdinas lihds refidenzei — schis zelsch dod eespehju dsejneekam sawā mahkflas darbā eelikt neween parasto laulu glesnu panoramu, bet ari glesnas no tās drudschainās, leelās, sweeschās dshiwes, kur semneeta dehls brauz dshiwot augstata dshiwī — waj mirt. Glesnu bagatibas, stila tupluma, satūra dramatisma sinā — wispah; psihologiska, idejista un estetista sinā ar pilnu teesibu schis darbs peestaitits pee labakeem muhsu literaturā. Sen bij wehslams redset to atsewischlā isdewumā; tagad nu tas notizis. Isdewums ilustrets, bet labi buhtu bijsi, ka to buhtu darijis kahds eewehrojams mahkflineeks, ne nefinams autors.

U.

Pludona „Retwiems“. U. Ranta apgahdibā, Rigā, 1913. — „Divas pasaulēs“, „Atraitnes dehls“ un „Retwiems“ ir tee trihs Pludona darbi, kureem buhs lemts wisilgal pahrdshiwot wina wahrdu. Tos neaifmirsis ari tee wina paaudses lozekli, kas jau sen nowehrjufchees no ta „selta“ widus zela, pa kuru joprojam straigā patš flaisito dsejojumu

autors. Rāpeh? Wīnu doma un atfina jau pīlnīgi atfwabinajufēs no ta individualīfma weida, kas pats tītai ar faweeem spēhkeem „leelas leetas domā grabht” un neīfdewības gadījumā eekriht druhmā pefimīfīfīkā refīgnazījā, ari fawās dīfhwes nofīhmi, wehrtību un leelako apmēerīnājumu tee grīb eegubht tītai kopdarbībā, kopīdealōs un kopzīhnā. Bet tomēhr reīfēm ari teem jādfrīd, kā mīruščhāīs zenfonīs atwadas no fawās klufās fapnu beedrenēs d a b a s, no dahrgās paščhāleedfīgās m a h m u l a s, no fawā t u m f c h i f t a b i n ā uflahrta ſchuhpula, no afaru un behdu pahrpīlnās dīfhwes, no ilgu un ideju beedra brahta, no wīfa zilwezfīlā, un fawās perfonīgās dīfhwes wehrtību neredfot, pamafām — palehnām paſuhd ſem dahrdofchās grants. Tās tapeh? ta tīl ſtaīfās glefīnās un weīdolōs eegubhtōs jaunības eefpaidūs ir grūhtī peemīfī un ari tapeh? ta atfina un juščhānās weīds ir dīwās daſchadas leetas. Pīrmā leel peeluhgt Raina atdfimūcho jauwekī, tam ari peh? nahwēs wehl luhpās „laujas nīknūms nīrdī”, bet otrā runā kā Pludona refīgnetaīs ſemneeka dehlē, zenfonīs. Weedafīm rekwīemu ſehrai refīgnazījai un dīfhwes apnītumam un zenfīmeēs, lai jaunā atfina eefpēeſchās dabās rakſtura dīfītumō. Melngaita ſtaīfāīs kōmponejums beſ ſchaubām pazehla dſejas wehrtību, jo līta iſjuft ari auſij ritma un juhtu kuſtības un mainu. To paſchu newar tekt par Ed. Schmidta ſīhmetām wīnjetēm. Ne lapu ſawījumi, ne nedabīfā ſweze, ne ari kōnwenzīonelā lapa ar uſbahfīgo wīrſrakſtu nepadſīlīna zaur azs eefpaideem jau līhdf ſchīm eegubht juhtu dīfītumu. Zitabi pats īfdewūms glīhts.

3. Raina „Gals un ſahtūms”. Weena rituma ſeemas d ſ e e ſ m a. U. Gulbja apgahdībā, Peterburgā. 212 lapp. 1 rbl. 50 kap. — **ſew p a m a t ſ c h k i r a** — ſtahw rakſtīs pār wīſjaunatā Raina darba pīrmo lappuſī. Tai pamatſchīkīrai autors wēltījīs ſawu darbu, „kas īfaugs, jutīs un pratis, īfwēdīs, Līhdf launs un ſahpes lauſchu dwehſlē dīfhē, Kas zēlſeēs pahri ſew, eefſch weenības Tās ſchīkīras wēīks, kas laudīs ſchīkīruſchās.” (6 lapp.) Ar ſcho pantu Rainīs ir netīk ween tā dewīs noteīktu atbīldī muſhu pīlſonīfīkī kīrtīkī, te ſawīlltī ari wīſī wīna proletarīfīkās filofofījas pamati, wīnās kodōls. Dīalektīfīs domatajīs, Rainīs, redf weenu weenīgu wīſuma ritumu, muſſchīgu uſ-preeſchu-ēju, kur ſahtūmam ſelo gals un galam ſahtūms, kur katrs no ſekojoſchēem laīla lofēem wēd tuwatu leelai wīdus paſaulei. ſchī līhdf ſewtahtalajai kōnſekwenzei nowēfīlā filofofīja leel ſaukt genīalo domatajū un dſejneeku Rainī, ne tīkai par proletariata, bet par wīſuma (unīwerſuma) dſejneeku-fīloſofū. Pamatſchīkīra ir tuwatāīs, wīſūms — tahtlakāīs — un Raina filofofīja eet zaur tuwato pee tahtlakā, zaur p a m a t ſ c h k i r u p e e w i ſ u m a. Tīkai ne pee efoſchā wīſuma, bet pee ta a u g o ſ c h ā wīſuma, kas pīlnam tītai tad raſeēs, tad pamatſchīkīra wezo ſagraudama pate ſew pahri zēlſeēs jaunū weenību radīdama. — Tai pīlnam redſetu ſchīs wīſuma filofofījas ehrgā gaitu, tad jaatſīhmē, ta ari pamatſchīkīru Rainīs domā tā t o p o ſ c h u, a u g o t u („kas īfaugs”), tīkai pſchīkīloģīfī („jutīs”), teoretīfī („pratis”) un taktīfī („īfwēdīs”) weīdojoſchōs. Tās ir

wisauktalāis un wistahlalāis lidojeens, kaħds ween zilwela prahtam eespeh-
 jams, — un pee tam pilnigi drofchs un noteikts. Tas to til pabara par
 ihstēni proletaristu, jo tikai proletaristā doma ir ta, kas nebaidās no wis-
 tahlatajām isfresēm un proletaristāis pasaules usflats fawās wistahlatajās
 konjektwenzēs ari ir wišuma usflats, ir uniweralistms. Taisni tapehž
 Raina dseja sašneefs sawu spilgtumu; ka zauri wiseem dšihwes mut-
 weideem wiņa dwehsele spehž pilnam fewi eetwert kolektiwu
 idealu — „aišfauli“ (12) un zaur to radit dšihwi few pašam un kolek-
 tiwa idealam, weenbuhtē šatuhstot. Zaur to tad dwehsele spehž wišu
 aptiwert un pate tapt „tā kā wišums leela“, „wišums lihdsigs top tā kā
 dwehsele sinots“, wišums spehž tapt zaur weenbuhtē-dwehseles prahteem
 aptiweramš. Un pehž ta nebuhs wairš nemarkšistis isfizejeens (kā to
 „Df. W.“ apgalwo Fr. Bahrda), ka „doma gribot aug — fawās
 dwehseles klehpi wišumu wehršot“. Ta ir wišifilātā mar-
 šististā atšina, kaħda ween latweescheem dsejā weidota, — til teesam kā
 ekonomsistā faktora teorija ir maršismam šwescha, ka peħdejais par wišuma
 wehrseju war atših tikai rašchošoscho wišumu — tagadejo rašchošchanas
 kaħrtību, runajot parastajā tautšaimneezistajā terminologijā — tas tagad
 eetwerts pats sawā dalā — dwehsele. Dwehsele wehršch wišumu
 tani pat laikā, kad ta pate wišumu wehršot gribot aug. Tā tad
 i dwehseles, i wišuma wehršchanās noteek weenā laikā un šawstarepeji
 zaurwišochās šateezibās. Newis doma, pehž Raina domām, wišumu
 wehršch, bet dwehseles klehpi (apšinatš) wišums wehršchas pats un tikai
 doma to apšinigi weido. Maršisms ir deterministisks, bet maršististāis
 determinisms šahw taħlu no „šabeedristā fatalisma“ — un kā taħds ari
 ihpatnam peehšfir šinamu weetu un, galwenais, riħzibas briħwibu.
 Maršististā pasaules usflātā pamatotā sošaldemokratijas tattika taisni
 usšwer zilwela apšinas lomu dšihwes pahrweidoschanā — tamdehl tikai
 ari wajadšigs drukats un runats maršististisks wahrds — un tapehž ari
 Rainis sawā dsejā leet apšinatu naħtotni few par pagahtni, t. i., par
 sawa darba waditaju, par žehloni leel iš pagahtnes šmelto naħtotnes
 atšinu. Kā ihpatnis tikai wišuma apšinā, tikai apšinatš wišumu wehrst,
 to leezina ari krašchnalāis dabas filosofijas dsejolis — „Daba un
 dwehsele“ — kur dwehsele, kas šin žil juhra plascha, daba leela, debesš
 dšila un šaule larša til šihkā tšhaulā išbrauz leelā juhrā. Un ja
 dwehsele šahdā wišuma filosofijā ir škaista, tad wispirms tapehž, ka
 wiš pasaules tapums wiņa wehl reiši top un pats few pahri aug.

Mehš waram nepeegreešt weħribas indiwidam kā weħturistai, ar
 šinamu wahrdu apšihmetai, parahdbai, jo indiwidš ir wišuma radits
 kaħdai šinamai mišjai, bet pats par fewi tas ir eeweprojama parahdbiwa, jo
 „darbneekšs weidojās darbs“, jo indiwiwa doma un juhta negaišt, bet
 „zilwež wišš us mušchu dšihwo“. Indiwiwa niħzibas un neezibās apšina
 it beeshi šastopama šhini wišindiwiwuelakajā un wiseem Raina dseju
 kraħjumeem. Nahwes, niħzibas domas gurduma briħdi naħt dsejneekam
 prahtā. No dšitam šahpem želas šehš niħzibas un nahwes domas, no

fahpëm, ko radijuse peespeestâ emigrazija, indiwida atschkeltiba no dših-wajäm mafäm, kas sarahwuse dšihwäs faites ar tautu, nelauj tam dšihwä dšihwë agproffitam tapt un is winas sew spehtu smelt. Rainis nelepojas ar sawäm fahpëm, nezel täs uf pjebestala, bet klusi un ween-lahrschf par täm stahsta. Täs ir fahpes — dšilas intimas fahpes, kuras nahf no dšilafäs bruhzes — no firds (125), tas putem klasta lai naidneekus un dšihwi wiltu. Bet pahri individualajäm fahpëm un ruhgtumam pluhst pafaules fahpes, täs ihpatnim dod jaunu dšihwibu (111). Eä tad, kosmiffäs fahpes ir täs, kas ihpatni padara attal plashu, kas to peeweeno attal wisumam.

Sahpju un ruhgtumu dseja ir katras sabeedristas reakzijas pawadone. Schahdä laita ihpatnis ikreis juhtas wihlees sawä darbä, domäs, juhtäs un speests peegreestees sew. Tapehz schahdä laita klusmë arweenu seed krahschneem seedeem individualisima stahds, indiwida faule aptumscho kolektimo. Dwehfeles jautajums eenem dsejä pirmo weetu, dseja klusht klufafa, bet ari dšilaka, jo dsejneekam ilgaki laits semë wehristees. Tapehz til dauds indiwiduelo dšilo sahpu. Raina rudens dseesmä „teem, kas neaifmirst“, tapehz ari te täs kluwuschas wehl kwehblakas, lai gan arweenu täm zauri auschas apšina, ka paschä seemas widü faule atgreeschas uf pawajari. . . Wisduhmatajai, tumschatajai reakzijai nelaut sewi pahrwaret — ta dsejneeka wehlechanäs. Buht nomodä un natts ritumu wehrot, statitees sewi, pahrwarigo gainat, kas usmahzas swesch pascham un pamatschirai wehl wairaf. Tapehz til dauds sahpuju un ruhgtuma Raina dsejä. Indiwidela dšihwe naw dewuse laimes, täpat kâ sabeedristä naw lahrotäs leeldeenäs nesufe. Un ja ari uf jautajumu: „Kur ir tawa dšilä mihla? nahf atbilde: „Wihla,“ tad tomehr täs naw ifimifums, jo „Pär wisu pahrgahja laita rats — Bet es palitu patš. Rats wisu drupäs un puteklös mala — Es zeeschu no gala“. Raina dsejas estetistajä ekwivalentä „Gals un sahkmüs“ eenes dauds jauna. Dsejneeks arweenu wehl mekle jauna weida, kâ isteikt sewi un atrod to jaunös stilistikkös panehmeenös, jaunös ritumu kopojumös, jaunäs wahrdu formäs. „Galä un sahkmü“ ari pa faufam apbrauzitam pantam — täs sentenzes, didaktiskee pantini. Mas täm kopeja ar wisu krahjumu un labati buhtu bijis täs tur neeweetot. Raina dseja — prahntneezifla. Beeschi ween winam sabeedristas un filosofiflas idejas dsejä weidojamas. Ramehr täs paschas dšihwas un kâ dšihwibas parahdibas fajuhtamas, tikmehr mefs waram ari kâ dseju täs baudit. Dilnigi abstraktäm klushtot ari Rainis nespehjt täm dot dšihwibas sawä dsejä. Tad pantinsch klusht par filogifimu, par filosofiflu tesi, turseh tikai ar prahntneeziflu analifi usnemams. „Gals un sahkmüs“ leelakais un bagatakais Raina dsejotu krahjums. Sawä paschumä un daschadibä winsch itweenam spehjt sneegt ko jaunu, itweena fajuhtu spehjt aiskustinat. W. Rn.

Karla Stalbes „Sapni un teifas“. Dsejoki. Peterburgä, A. Gulbja apgahbidä, 1912. „Aniw. Bibl.“ 85—86. nr. — Kä klufa, dseestofcha wijoles stihga — Karla Stalbes jaunakä dseja. Naw winä

neta uskrihtoscha, kledsjoscha, tilai klusi, sewi isbauditi, isnehsati sapni,
 ilgas un sahpes. Plaschu dshwes ifredschu winā naw. Tikai patš sawā
 firđi skatas dšejneels un tilai sewi atspoguloto ahrpasauli redš. Tapehž
 Stalbes „Sapni un teitas“ war eet tilai no firđš us firđi. Tikai winu
 eejuhsmā eedšihwojotees un to usnemot-tee spehji sneegt ihstu dšejas
 bauđu. Prachtneeziskai analisei padoti, Stalbes dšejoti saudē sawu
 mirđsumu, sawu širšmibu un siltumu. Ta ir zaurin zauri jaunromantiska
 dšēja, tura wištahlaki — galejā pretpolā — stahw no Raina meerigā,
 prachtneeziskā klišizisma. Un šchis dšejas rabitā pafaule ari pawisam
 žitada tā ta, tura rabita prachtneeziskās sintesēs zelā. Daudšreis jau
 tā leetas par daudš šajmalzinata, par daudš intima, lai spehtu sneegt
 pahrdshihwojumus, kas aijnemtu wifu žilweka indiwiduelo un
 šabeedriško buhtni. Leelas, ka dšejneels apšihsti sewi un noslehgtajā
 „mahjas poesijā“, nepshdams dot pluhduma sawu juhtu šapreedumam
 pahri sawas indiwidualitates schaurajam lotam. Tad jaaiswer durwis
 un jaaisklahji logi, no šabeedriškās dshwes šraujuma janoschkiras
 lai spehtu usnemt šchos pardaudš intimos juhtu dšejotus. Šabeedriškās
 dshwes škanas šchos bailigos juhtu putnūs tuhlin spehji aistrauzet:
 melletais šilais putns tuhlin pahrwhehršas par peleto, itdeenišcho
 wahnu. Domehr wifa Karla Stalbes dšēja naw tahda. Ari winšch ir
 juhtigs dshwes škanām, ari winšch wehco to atspihdumu sawas
 indiwidualitates kristalā. Tikai winam šwescha un weenalđšiga pate
 šchi dshwe, preelšch wina šchis wisoschais, nenotweramais atspihdums —
 weenigi wehrtigais. Tapehž: ka behrnam buhs kluht, lai spehtu
 baudit Stalbes dšēju, ka behrnam, kas sewi wehrodams tomehr
 isbaudijis aufštās pafaules wehšmu . . . Klusa ir Stalbes dšēja.
 Pat autoram japrāša: tur gan der tik klusi swani? Praktiskā dshwe,
 kad „kats wehrdinu ar lihkeem pirksteem dšen“, „un šweži tilai
 tad wairs dedšina, Kad jausmeklē grašis pašudis“. — Ta
 praktiskā dshwe winai pilnigi šwescha. Bet lihđš šchai
 praktiskai dshwei Stalbem šwescha ari šabeedriškā šchideena.
 Tās witi par leeleem, lai spehtu eestandinat Stalbes bahlos šila
 pulstšenišchus, kas sem eglem klusi šapno. Teem wini
 pahrwelas pahri. Tahlu šwaigšchnu starus tilai
 uštwer Stalbe un wer tā mehles šawōš swandōš.
 Tōš šwaigšchnu starus, turi par šihkeem, lai
 tōš redsetu deenā, tās škanas, kas dshwes
 žihnitajeem par klusām, kurām tee weenalđšigi
 paeet garam. Tapehž ari winšch patš us
 jautajumu: kam gan der tik klusi swani? —
 war tilai atbildet: „Weentuligai mešcha
 malai, Ganam, deenwidū tas šapno,
 Galwu nolceezis us šuhnam“. (6) Ne
 dshwe, het dshwes šapnis — Stalbes
 dšēja, — tahlās dshwes noškana.
 Sapni uštur wina garu leelu un nelauj
 tam eegrint dshwes itdeenā. Un
 kad itdeena ar šawām rupjajām
 rotām aifštar dšejneeka
 pafauli, tad winam pret
 to tik weens lihđskelis —
 sahpes. Winšch tās ka
 leelu dahrgumu labpracht
 nes pa pafauli, tur tam
 „wiš želi aifšniguschji,
 tumšchš, atlas zeema
 mahjas, wiš logi
 aifšniguschji“, tur
 intimajeem žilweka
 firđš jautajumeem
 tit mas atšrahtš
 weetas. Tur
 ilgotees un
 mellet tilai
 war. Sahpes,
 šapni un
 ilgas — ta
 wifa dšejneeka
 pafaule. Sahpes,
 šapni un

ilgās — winas augstākās wehrtības. Karla Stalbes dzeja ir muhsu modernās starpjēkturu inteligenzes psihisko pahrdbībojumu analīze, gandrīš vaj wīsas juhtīgatās šabeedribas dalas klušo krehslas bīrīšču pahrdbībojumu analīze. Rā analīze ta neredz īsejas ahrpus sewi. Bet sintese Karlim Stalbem ir šwešča, tapehž wīnš aplūst sewi, eeklihgst pilnam fawā sirdi un winas klušajās trihsās. Stalbes dzejas lihdsekti īstopti lihdž wīsaugstakajam. Musta un krahsas — ahrfabrteši bagatās, wīnu weenojums staisri šastanots. Tas kriht sewiškā swarā, ja eewehrojām, ka otrs latweeschu jaunromantīlās stīla leelmeisters — Aspāsija — beidsamā laikā peegreesčas gandrīš waj weenigi wezromantīma stīlīstīstam pamatam — musikalīsimam — attīhsta un īstoj to. Glesneezīsto un musikalīsto elementu kopweenojums Stalbes dzejā labaks. Wīna musta kluši wījiga, sehra gana stabulīte, muhsu dšimtenes allfnajā greesta. Tapehž truhstī stalu efektu un mahtlotības. Krahsas maigi dšestfoshās, kas uš, pelekumu teezās, un wīslabat par miniatürkrahšām apshmejamas. Waldoshās un dšihwes īsjuhtu rakfurojoshās — gaischās. Tumschās tītai wīnām pretstātā parahdās, ar to rahddīdamās plastīfkatos eegaumejumūs. Dzejotu kopespaids aīšweenu ari dšestfoshās. Sahtumā wījīgās, rotajoshās šlanās, šajneegūschās augstāto eekspanīju, pamašam šabt dšīst un dšejolim beidsfotees wīspīrims šajūhtam tītai tahtumā aīšwīfoshu, dšestfoshu blahšmu. Retumis ta pawīšam īspluhst — tad eespaids bahš — bet tas reti. Ir weetas, kur eekšanas ari pa šabeedristai šlanai wīnas realajā weidā, p. peem. „Fejai“, „Pūtu pahrdeweja“, paīra dšejolōs wehl dšīrdamas emigranta dšihwes nošanas („Sehras pehž dšimtenes“). — Teitās pamanama šawada tipīski latwīsta mīstīta, turās lihdž šchim pee Stalbes nemanījām. Dšejoli: „Gahjeens zaur dšīrnawām“ ta pat modernajā īndīstrijā eeraugama, kamehr 34 lapp. („Gan mehs reis štaīdri kluhšim“) pat trīstīanīšmā eefneezās. Weentulības dšeešma ir Karla Stalbes „Šapni un teikas“, kā kluša nopuhta tās šlan, kā mīhla roka, kas pār kruhtim duš. Rahwes tumsā wīnas šatnes, bet šari tomehr šauli juht. Ne šin, bet juht . . . Latweeschu jaunromantīsimam par šapneem un teitām nēla labata naw.

W. Rn.

Petera Weina „Fabrikā“. Dšejoti. Šdewis R. Sparbergs, Rīgā, 1913. 40 lapp. 30 kap. — Krahsjūminu eeraugot, nopreezajees: radees ir dšejneeks, kas līks šawai sīrdij runat, tur ahmurs šwaida dšīrksīs, kur wīhle šehēli raud, un leelais kēmrats mafos wīlda. Šahdi apstahkli ir kā rabīti, lai mūsa dšeedatu par to, kā sehraīs nešpehzigāis šapnotajās, ehšes waidās un darba dunonā klaufotees, ušmoštas, atrod lihdšdomatajus beedrus, šatwer draudšībā un mīhlā šimšimtu rolas un kopā ar wīneem top špehžīgs un leeks. Šchi doma naw jauna. Bet labs dšejneeks war to eetebrpt tīk plastīfās glehnās un weīdolōs, kā wīna eespeedīšes jo dšīstāki laštītaja dwehšēlē. Tas jadara. Šahda īsteīšmes weīda atraššana ir dšejneeka ušdewums. Peters Weinis to naw weīzīs. Wīna labatās atšanas — tapīnatās, mekletās un zītas atkal nepareīši leetotās, ritums beeschi eeguht fawu weīdu ne no šatura, bet weentahrsēni no wehšlamās

atfšanas, pastašvīgā bēšpersonīgo formu leetofšana us „ofč“, „ot“, „amš“, „dams“ padara stilu neīstīstīgu un tuvina pat nēweītlai profai. Pēe labatām jāpēēslaita „Tēhli“ un dašči šalīhdšīnājumi, pēemēbram: „Alhmurs“, „Wīhle“ un „Almens tezeš“. Sīkīttatīš patš štan fetofšči: „Ej, klusebams un nīhšdams šmaīdu behr, Gar leelo fabrl's loqu falki raugot garam. Lai nomahzot un škaujot škumjas fehr, — Man īšplehnet un notrulet wīšgaram.“ Šo lašot, jāšchaubās, waj tai dšejneka dšīrkfēlīteī, kas Pēteri Weīnī bēš šchaubām īr, īšdofēš tuvalā naštōnē atrast ap-meerīnošču īstēīkfīmes weīdu. U. Rr.

Stahsti

3. Akruratera „Degofša fala“. Stahstīš. „Dīrzejmneeku“ īšdewums, 32 nr. Rīgā, 1912. 115 lapp. 40 kap. — Akruratera stahstā īr daudš škaištu weetu, kuruš gribetos šaukt par līrīškeem dšejoteem profā. Tur īr tīt daudš sīhīgu šalīhdšīnājumu un dšejīstī škaištu glesnu, tā laītam nēweenā zītā wīna darbā. Bēt rīnkī aptaht tam pīnas īšteceptāīš epīstāīš šafāīstījums un galu galā paleel tītāī līrīšta profa. Akruraters tehlo parašto normalo pušaudšču šekšualīšmu, tur pšīchīškas erotīkas pluhšmā meefas waloda wehl maš šabšīrdama. Tur daudš wairak weetas labšīrdīgam humoram, nēlā tahdāī breesmīgai nopeetmībai un tahdām īmageram šentīmentālām nopuštām, ar tahdām Akruraters tehlo šawa jaunā Wēterera zēšchanas. Rā šehla, weenmulgī-eemīdšīnošča pastorale te štan dšīhweš nolēdšēja, ašarāīna atīnīnu romantīka — bēt tomēhr pawīšam wīš nenoflahpē to īštās, špīrgītas līrīkas šudrabšīhgu, kas reīšu reīšem dšīdri eēfšanas Akruratera „stahstā“.

U. U.

Scholoma Aīchēma. „Rahda šehna pēēfīhmes“. Šulkojīš 3. Kīwīnšch. U. Gulbja apgahdībā, Pēterburgā, 1913. „Unīw. Bībl.“ 92 nr. 65 lapp. — Pēe nepāšīstama waj maš pāšīstama autora mehdbš šerteēš kīaht ar šīnamū aīššpēedumu, šīnamām šchaubām. Tāpat tas īr arī ar šcho: leelas, ko gan tahdš ebreju rakstneekš mums war šneegt? Bēt rūpīgāīš īšdeweš nebuhš par wēlī wīnu īšwehlejīš. Un tā arī īr. Aīchēms stahsta weentahrschī un īšdeenīšchtas leetas, bēt tā, tā realā dšīhwe atšpogulojas behrna pšīchīkā. Leelakā dšīhweš nopeetmība tā dabon nāīwī-komīstū notrahju un lašot weentahrschos stahstīnus īt nēwītus dabonam noštāīteēš mums šwešču aprīndu dšīhweš tragīkā, bēt reīšē ar to īt labšīrdīgī pašmejameēš par glībto humoru, ko autors prātīš eeaust profāīštās dšīhweš notehlojuma metōš. Šulkojums īr īt labš (atškaitot daščas kreewu teikumū konstrukzījas) un netrauzē ešetīstko baudu.

U.

Melnā Aīkšēna „Serību un gāīdu rīštā“. (Bēhglā škīes 1906—1908). P. Štumpa apgahdībā, Līmbašchōš, 1912. 60 lapp. 35 kap. — Melnāīš Aīkšēnīš rakstījīš jau labī īgī un labī daudš. Rā

no wezaka rakstneeka, protams, tad waram gaidit un prasit sinamu estetistu gatawibu. Bet waj to atrodam wina behgla stizes? Deemschehl, ne. Steeptiba, daudswahr diba, weetam pat frase pawada winas wis-garam. Ja winas tomehr naw bes jawas literariskas wehrtibas, tad tas jaleek us wina psihologijas un fatura rehtina. Schis stizes raduschas revoluzijas atpluhdu laimeta un winas notehlosjuschees politiska behgla dwehseles pahrdshwojumi un issutumi, tapat ari daschi sibnigi eespaidi no sweschatnes dshwes un dabas. Un tas peeschkir Melna Altschna stizem sinamu paleekamu wehrtibu — masaf estetistu, wairaf psihologistu.

Petera Altenberga „Stizes un stahsti“. Tultsojis R. Egle. U. Gulbja apgahdiba, Peterburga, 1913. „Univ. Bibl.“ 110 nr. 69 lapp. Peters Altenbergs — wineetis. Loti dauds ar to jau ir teikts. Dee tam, blakus Arturam Schnizleram, weens no wisraffturigatajem aristokratiski issmalzinataš Wines isteisejeem. Tas Wines, kurai paswescha Eiropas moderni-kapitalistisko galwas pisehtu steiga, tura wehl dshwo meerigu noslehgtu privatneeku dshwi, kurai deesgan walas nodotees sapneem un dailei. Wines dsejai tabla steiga un nemeers, ta sapnodama nogrimst sewi, jawa aristokratisma tradizijas. Sasmalzinata ta lihds beidsamam, rafinetato psihisto pahrdshwojumu pilna. Peteris Altenbergs wisu sawu negaro dsejneeta muhschu bijis scho wisu shtako un issmalzinatao pahrdshwojumu dsejneeks, wisissmalzinataš muhslaitu burschuasijas psihologs. Wina stizes un stahsti tikai faldi tihstmaina dseja par spezisisti-winištās „Süße Mädel“ jaunato pawaidu. Ra mihlestibas psihologs P. Altenbergs ahrlahrtigi spehjigs. Diwās, trijas rindinās winsch prot isburt weselu pasauli ar winas preekteem un behdam, bet tablak scho pasauli weidot, winas attistiba setot neprot. Tapeh3 ari par wisu grabmatu tikai weens stahstinsch trihs ar pus lapas garsh. Wisi pehdejee gabali — nedauds rindinu, puslapa, leelatais — lapa. Tas — psihiskas momentituazijas, ij kopuma weilli iskertās. Raffturigatās starp tam: „Tragedija“, „Deemu dseesma“, „Flirts“, „Dwihnu mahšas“ u. t. t. Stipras mozoschas taisles Altenberga nerodam, nerodam ari nospeetna skata us dshwes parahdibām. Wisur fastopama weena wina dsejneeka figura: praktiskai dshwei tabla, pret wisam dshwes listam nodroschinata, tam „muhscham mihlet un sapnot walas“, lam walas tihstminatees un lidot la taurinam no seeda us seedu. Wina feeweete agri atmodinata, sawu seedu smarshā apreibuse pute, kurai wehl tablata dshwe. R. Egles tultsojums jauffata par neisdewuschos. Tani mas kas wairs manams no Altenberga smalkā niansejuma. Repatihkami duras azis leelais daudsums prowinzialismu, leetoschanā neeweefuschos jaunwahrdu un nepeenemamu wahrdu saweenojumu. Ra pa zelmeem lasitajam jabrauz un tad no Altenberga juhs-mainā lirijma mas dabujam til baudit.

U. Bruhkenaja „Atmodā“. Tehlojumi un stizes. 1909—1913. R. Preedischa apgahdiba, Zehsis, 1913. 96 lapp. 40 lap. — Bruhkenajam ir teekme, nemt weelu saweem literariskajem eksperimenteem —

no proletariskās pasaules. Wīnš tehnoloģiskais no šūveju, lauk-
 strādnieku, rūpniecības un tirdzniecības strādnieku un strādniekschu
 dīšņes. Bet vairak tikai tā garamgahejs, kā kinematogrāfisku statu
 usnehejs. Ispūstas weetā autors leeto daudf smuku wahrdu — pat tīt
 daudf, ka aif wahrdu wifuleem reifem newar ne fīscheta sarefset. Ihtis
 mahkslineeks strādā weenkahrīcheem lihdslekeem un ihsta mahksla ir
 weentahrīschā. Ne to redsam pee Bruhllenaja. Ratra lapas puse wina
 grabmatā leezina, ka mums dariščhana ar ekperimentetaju, diletantu —
 un stipri pawirščhu wehl turklaht. Estetiskā fantāfija Bruhllenajam stipri
 neifkopta un tapehž ari isfeifmē daudf estetiskī nebaudamu leetu.
 Weenigais darbs, kas masak par wīseem tendenziofī famozitīs ir tehlojums:
 „Dīšwes dīlumōs“. Te autors neufbahščas ar idejām, bet rauga
 notehlot strādniekschu darba dīšwi uf dīšļszeta, spīhleri, pee kugu
 lahdesčhanas. Wīrsrahtīs gan pahrat stānigīs, bet muhšu literatūrā maf
 aifneimtais temats sinamā mehrā attāifno wīnu. U.

Augusta Deglawa „Sirdspukite“. Stahstīs īf āgrato gadu
 tautas dīšwes. U. Gulbja apgahdibā, Peterburgā 1913. „Uniw. Bibl.“
 104 nr. 71 lapp. — Echīs stahstīs ir bijuscho laiku leezineeks. Tas
 jāsaprot dīwejadā nofīhmē: weentahrī, wīnš leezina par fāimneeku
 lahrtas dīšwi tautistajā laimētā un, otkahrī, par toreifejeem mahksli-
 neezīfšajeem panehmeeneem. Naw gruhtī redset, ka mahkslineezīstā sinā
 schīs stahstīs darinats naiwi, weenteefīgi, tā sata — pehž schablonas. To
 atfīht ari pats autors schim īfdewumam peespraustajā preefchwahrā.
 Jautājums: kamdehł tad tahds stahstīs tagad nahzīs klāj? Nu — tā
 sinama laimeta estetiskīs dokuments. Un schini sinā wīnš teeščham
 raksturīgīs: družin ihfīemības, družin psihologijas, družin patwarīgās
 fantāfijas, družin notikumu, družin romantikas, labu teefu schablonas —
 un stahstīs gatawīs. Ta ir tautistā laimeta beigu pořma estetika
 un schini sinā pahrrunajamais stahstīs ir wehsturiskīs, tā tad ne bef
 nofīhmēs. U.

Maksa Dautendeja „Aftonas fejas pee Wīwa esera“.
 Japanu mīhlestības stahstīs. Tulkojīs J. Jaunfudrabīnšč. U. Gulbja
 apgahdibā, Peterburgā, 1913. „Uniw. Bibl.“ 95–96 nr. 144 lapp. —
 Kā daudfus jaunlaiku mahkslineekus, ari wahžu dšejneeku Mafsu Dau-
 tendēju galīgi waldfinajīs Orients. Nenemos īfšchīrt, zil stiprā mehrā
 originali un patfahwīgi sčee „japanu mīhlestības stahstī“, to te mums
 tulkojumā pašneedf Jaunfudrabīnšč, zil daudf tajōs atdarīnājumu waj
 teeščhu aifgumumu. Bet weena leeta sfaidra: te muhšu preefščā
 dšīta un burwīga poeřija. Te mums sinamā mehrā atweras
 noslehpumainā auřtrumneeku dwehsele, wīnu dabas un dīšņes īfpratne,
 wīnu brīhņīfchīgā un naiwā fantāfija. Mums reetumneekem te atweras
 brīhnumi uf brīhnumeem — ta, leekās, pilnīgīs preefstats muhšu raziona-
 listiskī-abstraktajam pašaulfstatam. No prahta walstīs pahrejam glefņu un
 fantāfijas walstī... Schini weetā naw eespehjamīs analīset un plaščak
 apluhtot sčho eewehrojamo grabmatīnu. Tikai atgahdīnu wīseem, kas

mihl ihstu un dštu poesiju, teem wajag lasit schoš „japanu stahstus“. —
 Tulkoojums weetãm negluds, tomehr wispahrim apmeerinoschs. J. B.
Gustawa Flobëra stahsti. Tulkoojuse A. Sanfon. U. Gulbja
 apgahdibã, Peterburgã, 1912. „Univ. Bibl.“ 121 nr. 122 lapp. —
 Naw gandrihs nemas eespehjams peefskaitit Flobëru pee tahdas
 no pagahjuschã gadu - simtena literariskãm strahwãm. Wĩsch
 ismehginaješ wisadõš wirseenos, tomehr neweenam tuwaki naw peeslehejes.
 Tas jau ari weegli saprotams. Flobëru galwenã kahrtã interese newis
 apstrahbajamais materials kã tahds, bet forma, kahdã schis materials
 teef eetehrpts. Tapehz ari wina darbõš fastopam te romantismu, te
 attal realismu un pat naturalismu. Un wĩsch newis apsinigi mehginaješ
 schinis rakstneezibas weidõš, bet nonahzis pee teem eksperimentejoj daschadus
 stilistitas panehmenus. Flobërs ar sewischku usmanibu nowehro fĩstalistiko
 aplahrtnei, turã atihstas un darbojas wina waroni, raksturo wifu tu, kas
 stahw atkaribã no winu meesas usbuhwes un azumirkligã gara stahwofta.
 Tapehz ari Flobëra stahsti un romani daschã labã weetã lihdsfinas
 anatomiskai grahmatã. Grahmatinã eeweeetoti trihs stahsti: „Weentahrschã
 firðs“, „Legenda par Sw. Julianu Weefmihligo“ un „Erodija“. „Schee
 trihs Flobëra stahstini,“ — fata G. Brandess — „fastahda ne leelu, bet skãistu
 trilogiju: jaunã apgaifsojumã redsam tagadnes dšhwi, tad widus laitus
 un beidšot antiško pasauli.“ „Weentahrschã firði“ tehlotã no wisëem
 atstahta kalpone Felisita. Schini stahstinã Flobërs ir wisrealaks, tomehr
 ari te eewehrojamu lomu spehlẽ ta laitmeta tradizionelã romantika.
 „Legenda par Sw. Julianu Weefmihligo“ ir spilgts widus laiku
 nostahsta — weidojums; „Erodija“ redsam Palestinas druhsmos apstahtkus
 Sahna Kristitaja laika. F. G.

Anatola Franša „Deewëem flahpft“. Romans. Ar autora
 atkauju no frantschu walodas tulkoojis J. Behrsĩnsch. U. Gulbja apgahdibã,
 Peterburgã, 1913. „Univ. Bibl.“ 113—116 nr. 249 lapp. 40 lap. —
 „Deewëem flahpft“ ir weens no wispehdejeem un ari wisëewehroja-
 makeem Anatona Franša romaneem. Tas ir leelã frantschu revoluzijas
 tehlojums, kas neatwairami wedina lihdsnoluhot un lihdspahrdšihwot.
 Franss neiswehlas tehlojumam revoluzijas leelos legendaros waronus.
 Winu neinterešẽ tribuni kã masu eeleesmotaji un waditaji. Wina usma-
 nibu daudš wairak faista pate masa — schee fanatistkee, firðskãidree
 zilweki, kuri newar gaidit nelahdu schehlastibu no saweem eenaidneekeem,
 kureem naw zitas iswehles kã ween starp dšihwibu un nahwi. Winu
 interese wefela wirtne sikhu masu lautinu, par kureem nestahsta neweena
 revoluzijas wehsture, bet turõš leelais mahkflineets tit gaischi un saprotami
 atipogulo leelã laitmeta notikumus un teekmes. Tomehr zilweki un
 saistochais laitmeta tehlojums rakstneelam titai lihdsfellis darit saprotamu,
 masatais, parahdit to dšihwes un pluhstochõ apstahtku waru, tos wehstures
 spehkus, kuru warai zilweks ar sawãm kaislẽm un teekmẽm ir titai
 newariga rotata, kurš eet un kauj un ašinis dšer, lihds wina pascha
 galwa nokriht sem gilšotines asmena. Deewi naw atdširdinami, wineem

slahpft — jo wairaf dser, jo wairaf slahpft, un scho slahpju warà fanatiks patriots gataws waj patš fewi nosodit uf nahwi... Anatola Franša tehlojums ir pilns weentahrscha, slaidra, prahnteezifla dšluma. Neatwairams klasiks skaidrums un dšidrums miršs pretim no wina tehleem. Šahdu bagatibu un pilnibu winšch naw sneedšs wehl neweenà no faweenò eepreefšchejem romaneem. Latwiškais tulkojums korekts un tekojšs. N. N.

Anatola Franša „Krenkbila leeta un Silbahrscha septinas feewas“. Divi stahsti. No frantschu walodas tulkojis Š. Behrfinšch. N. Gulbja apgabhibà, Peterburgà, 1912. „Univ. Bibl.“ 63 nr. 66 lapp., 10 kap. Latweešchu literaturai pilnigi šwešchi gara behrni ir šchee divi Anatola Franša stahsti. Winšs naw neta no weentahrschas, eejuhtošchàs nowehrošchanas, las beš prahtošchanas un pahrdomaschanas apluhšo dabu. „Silbahrscha septinas feewas“ grahmatu šišchets, autora individualitates un filosofijas ugunim apgaismots. „Krenkbila leeta“ gan pamatòs reali nowehrojams faks, bet apstrahdajums tišpat prahtneezišk. „Silbahrscha septinàs feewas“ fabula maš literariša. Nešinu teefchàm kalab taišni scho An. Franša stahstu wajadseja latwiški tulkot. Warbuht Š. Behrfinšch to darijis taišni wina mahšlineeziflās formaš dehl. Še autors stahjas pee šawa darba ar pilnigi finatništu, prahtneezištu metodi. Winšch kritiše tautà waldošchos eestatus par Silbahrdi, peeved dašchadas wehšturistas hipoteses... pilnigi faweenò pragmatifto wehštures pehtneezišu ar mahšlineezifto intuižiju. Gadijumòs peeved dašchadus wehšturistus awotus, peerahdijumeem žitè eewehrojamus finatneekus un dšejneekus. Wina noluhšs pilnigi apšinats: rehabilitet Silbahrdi, kuram tautas mute uštrahwufe til daudš noseegumu. Un estetikaš eepaidš nenoleedšams, lai gan ne til pirmatneji šawitnojošchš, tà no muhsu jaunromantikeem, bet intelektuelats, pee kura radišchanas pirmà kahrtà darbojas smadšenes un titai lihšši to darbibaì rodas mahšlineeziflāš weidols. Waj teefcham tas ir literariškās radišchanas augštalāš weids, to gruhti fažit, bet Anatols Franšs žaur to atradiš šawu pašaulē šlawu. Š. Behrfinša tulkojums, tà wiši wina darbi, wišžaur korekts, walodas finà newainojams. Labatu tulkotaju buhtu gruhti atrast. W. Rn.

Angelikas Gailit „Ilgas un maldi“. Studijas un tehlojumi. „Warawihšinas“ isderums, Riga, 1913. 125 lap. 60 kap. — Wišas šeeweetes Angelikas Gailit tehlojumòs daudšrunà par mahštes ušderumeem un laimi. Somehr wišas tās runas naw nemas pahrlēezinošchas. Raštmeze naw papuhlejufēs rahdit toš realpšichologiškòs eemešlus, aiš kureem buhtu jatiš šchāi ašumirklā retorikai. Winaš pateefšas studijas itin wišas nowehrschas pašchas šeeweetes šešuelajā fišiologijā, pa dalai ari šešuelajā pšichologijā. Dširdam newenigi titai iškalkušču šeeweetes meefu brehžam un redšam šešuelas morfoništes apreibuščo fantāšiju lidojam. Šibri tuštoniškā nabriša laika „pšichologiju“ paušch ari kahda žita Angelikas Gailit warone, kura nelahdi newar apmeerinātees newenigi ar šawu Adamu, grih „apreibinātees no daudš un dašchadu šeeđu šmaršchās“.

un tadeht blakus pirmajam usmellē wehl otu Adamu. Samlihdfigu faktu realitate waj, mafakais, isdomas pateefigums naw apstribdams. Titai lai nemehgina mums eegalwot, ka wiß tas kalpo seeweetes augstakam usdewumam — behrnu raschoschanoi, waj ari, ka tās nefin lahdas jaunās, „brihmas“ un „lepnas“ seeweetes pasihmes. Tās wezu wežās, bur-schwasistā sabeedribā auguschās, birgelistās laulibās twanā fautetas un isiwirtuschās seeweetes ihpashibas. — Angelikas Gailit tehljumōs dširdas ihsti pahrdshwojumi, kaut gan aishuhtee modeli un perwerfās fantasijas wineem peeschkir mahtslotibas notrahju. Sekwela psichologijā wifai nepahrleezinošča; bet eethepna pilnigi literariska — jaatmet wehl buhtu daschi datadentiski kumuri. A. A.

N. W. Gogola „Miruschās dwehseles“. Poema divās dalās. Pirmā dala. Tulkojis Wisulis. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Uniw. Bibl.“ 65—68 nr. 298 lapp. — Gogola galwenais darbs, kreewu rakstneezibas realistiskā wirseena leelakais mahtslas darbs nu latweeschu lasitajam peejeams lehtā, glihtā isdewumā. Peewilzigi par sewi jau Gogola karitete tehli un tehljumi. Wina Nosdrewi, Manilowi, Sobakewitschi, Pluschkini u. z. ir palituschu par tipeem, par daschado zilwezißto ihpashibu klasiskām personifikacijām. Bet winu wehtriba leekās diwtahrt leelata, ja eedomajas, ka wina naw titai estetikas patikas raditi, ne titai tai domati, bet ka winōs un ar wineem rahdita dšimslaitu weidotā, patriarchalā, jaunlaitu dšihwes un kulturas nespehzigā, nihktoschā muisch-neeziba. Druhmas, melnas, weetumis pat schausmigas pamata schwihtas rehgojas zauri Gogola spilgto, itlā neekojotees famehtato krahju nudsellim. Raš grib kautzil eepasihtees ar kreewu rakstneezibu, tam wisipirmā kahrtā jaiflafa Gogola „Miruschās dwehseles“. A. A.

Makßima Gorkija pasafas. Tulkojis A. Buhmanis. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1913. „Uniw. Bibl.“ 122—123 nr. 144 lapp. — Par motto Gorkijs sawām pasafām lizis Anderšena wahrduß: „Naw labatu pasafu par tām, turās rada dšihwe pate.“ Un teescham — schini krahjuminā eeweetotās pasafās neatrodam gandrihs neweenu tahdu, turās sischets nebuhtu nemts is tagadnes dšihwes un turu saturā nebuhtu eemeesota lahdā us moderno kulturdšihwi atteezoshās ideja. Autors mihl dšihwi un ar neleeklotu sirsnihu stahsta par pateesibu, brihwibu, mihlestitibu, darbu u. t. t. Daschas no schim pasafām ir tik skaisstas un saturā bagatas, ka tās nemas negribas beigt lasit. Droschi war teitt, ka schis Makßima Gorkija pasafas ir weens no wiswehrtigakeem egewumeem latweeschu tultotā beletriistilā pagahjuschā gabā. Winās ir skaisstōs simbolōs tehlota dšihwes ihsteniba un krahschnas dabas glefnas. F. G.

Rnuta Hamßuna „Wads“. Romanš. Tulkojis R. Skalbe. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1913. „Uniw. Bibl.“ 106—108 nr. 200 lapp. — Mums schleekt, ka Rnutu Hamßunu ir zehlušchi par daudß augßti kreewu un libds ar to ari muhju prese un ka paschā Skandinawijā ir isfurejuschees un isfuras pret winu objektiwati. Eewehrojams rakstneeka

talants, bet ne tahds, kam ir pa spehlam pehdejo mihtlu un tamlihdfigu jautajumu appreeščana. Par nelaimi leetas wehl, ka pee wina pašča faistōs peepilditees wina teorija, ka 50 gadu wezumā zilweks esot jau bankrotejiis, jo wiis, ko wiinšch pehdeja laikā ir raštrijis, raħda titai, ka wiinšch newar saņneeg wairš pat agratōs augstums. „Bads“ peeder pee wina labakeem darbeem un ir pelnijiis, ka „Aniwersalā Biblioteka“ ir to iisewuse.

Iwandes Raijas „Eedšimtais grehts“. Romanš. Rīgā, 1913. 439 lapp. 250 tap. — Iwandes Raijas miisu romans trijās daļās ir seewetees seksuelšihwes enziklopedija. Romana žentralā warone ir luteranu zeenigtehwa meita Gaida Goba. Tehlojumā redsam winas pirmo mihlešību, winas pirmo toposčanos ar weenu wiħreeti un appreeščanos ar otru, redsam winu nelaimigā laulibā pee nemihlama wiħra saņneem un žitu, fiisli spehzigatu wiħreeti mellejam un atrodam. Iwande Raija sneedš daschadu famosu padomu, kā duħšigai pilsoniškai kundsei aħrpus laulibas tilt pee nepezeesčanā beħrna. Wiis tas jau buhtu labs un noderigš tagadejās pilsoniškās laulibas un wi-paħri pilsoniškās „titumibas“ rakšturojumam; bet par noscheļošchanu rakšneeze mums tilpat kā nemas neraħda ūhi „eedsimtā grehta“ teeschos sozjalos zehlonuš. Jo wiinšch mašak ir eedsimts, neķa finamas saħeedriškās apħabrtnes eeaudšinatš. Tāpat naw nemas peemineti ari tās wiisuwarenās beħrna-ħahres praktiishe eemesli. Naw raħditiš, ka pilsoniškai kundsei beš beħrna lauliba gruhti panesama, ka beš beħrneem winai naw to darit, ka ar beħrneem wina ari wiħru war wairal atturet no kneipes un kafe-šchantana un zeeschal faistit familijas laktinā. Sozjalam weedollim truhštrot Iwandes Raijas miisģigāj romanā eeweeščas daudš quasi-filosofistu un saħeedrišku kapħahpajumu, wina aismaldas nesin kaħdās tur fiisilogiškās misterijās. — Tomeħr Iwande Raijai ir eewebrojams stah-šitajas talants. Naturaliistiķee weħrojumi un tehlojumi patstahwigi un peewilžigi. Ari rakšturot wina prot labi. Konzentrāziju, dramatišku kaħpinajumu un kritinajumu wina weegli waretu eemahžitees. A. U.

Saħna Klawina „Dšihwes mirkti“. Stahsti. A. Gulbja apģahdibā, Peterburgā, 1912. „Univ. Bibl.“ 61 nr. 77 lapp. — Kā wiši latweešchu rakšneeki, tā ari Klawinšch — nahl no semneekeem. Klawinšch peeder pee jaunatās paaudšes rakšneekeem — wišmas, wina darbi ir pašištami titai tophšch dascheem gadeem. Un ūhimis darbōs ari ir eesihmes, tas leezina, ka rakšneekā wežā semneeka naw. Tur redsam jaunā sem-neeka pišči, tur semneeziba atspogulojas žitadā, ne meera un peetiģibas, bet nemeera un nepeetiģibas gaismā. Ģrahmatinā septini stahštini. Winu saturs? Mirkti no semneeku dšihwes, ihpašči jaunu dweħsetu žihnas. Klawina simpatijas peeder jaunai, melletajai paaudsei. Bet wiinšch naw partejiškš mahšlīneekš. Klawina mahšklas rakšturigā eesihme — objektiwitate tehļoščanā. Un ta ir laba eesihme. Sūils? Klawinšch ir toti stōps wahrbdōs. Konzentrāzija laba leeta, titai newajadsetu nosliħgt imitāģijā. Klawina fiisls tuwu raba Eģliška siilam. — Leetas tihri, ka

winsch darinatū Egļitīm pakal. Metafora un beeschi leetotā personifikāzija padara Klawina stīlu deesgan dšhwu un glešnainu. Klawinsch ir simpatiska parahdiba muhsu stahstu rakstneezibā un ja winsch negreesis tikdauds wehribas us stīla imitāziju, bet peegreesis toteef wairak wehribas tehlu un raksturu plastikai — no wina war gaidit labi dauds paleekamu estetisku wehrtību.

Zahna Klawina „Dirmee witni“. S t a h s t i. „Dīrzejmeeku“ idenumā 41 nr. 110 lapp. 40 kap. — Schis ir treschais Zahna Klawina stahstu krahjums. Tani neatrodam neko tahdu, kas leezinatu par rakstneeka attihstību — par wina idejiskās pasaules paplaschināšanas un padstīnāšanas, par iskoptakeem isfeikmes lihdselkeem. Pateesibā tas tā nu gan naw, jo leelata dala no „Dirmos wīnōs“ eewetoteem stahsteem rakstīti daschus gadus atpaka, kad Klawina literariskā darbība tikko wehl bij sahtufēs. Leelata dala Klawina stahstu eesahlas ar tahdu nejauschu starpgadijumu. Nejauschiba ir tas galwenais stimuls, kas noteiz wīšu turpmako darbības gaitu. Klawinsch naw psihologs, bet weikls stahstītājs; tapehž ari isejot no tahda nejauscha gadijuma winsch atjautīgi ritina stahstījuma pawedeenu. Pret schahdu tehloschanaš panehmeenu newar taišt prinzipielus eebilbumus. Tas rakstneeku stīprā mehrā issargā no garlaizīgās daschadu faktu wirtneschanaš, kamehr nonahk lihds kahdam šareschgijumam, no kura tad ari atwafinas wīši turpmakee notitumi. Klawina tehlotee tipi naw leelas, šehžīgās individualitātes, bet tikai tahdi gadijuma zilweki, kas war rihstotees peemehrojotees latreisejeem apstahkneem. Wīnōs nemahjo šehžīgās attiwitātes, bet meerīgās, gluschi newainīgās pašiwitātes gars; wīnōs naw ismanama aktīwa pretoschanaš, bet pašīwa padoschanaš. Wīni prot tikai smihnet un us wīšām pušem raidit status (— wahrdi „smihns“ un „stas“ Klawina stahstōs ir dominejoschee). Schini jautajumā, t. i., par nepretoschanoš launumam, Klawinsch, kā redsams, ir tolstojisma peekritejš. Wina newarīgās dwefeles pašauli grib labot ar šawu indiwiduelo firdschschstību. Gramatinā atrodam negludenus isfeizeenus, kas leezina par Klawina wehl neiskopto walodu. Wījai nepatīklamū eespaaidu atstahj weenu un to pašchu salihdšīnajumu atahrtošchana. Newajadšīga un daschās weetās pat peedausšīga ir prahtulošchana nodiluschām frasēm (peem., „mihlesstībā ir šawi noslehpumi, kuri peejami tikai juhtām, bet ne ar prahta šausjumu“ un ž.), ko Klawinsch til labpraht mihl eepiht šawōs stahstōs.

Fr. G.

Pludona „Mašā Andula pirmās behrības atminās“. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Univ. Bibl.“ 53 nr. 54 lapp. — „Mašā Andula atminās“ peeder pee klasīstajeem behrības tehlojumeem latweeschu literaturā. Pludona gramatina wīšpīrms ir atminās, pošms no behrna dšhwes, kura raksturīgā atschkirtība: behrna dšhwes zeeschā šawihschanaš ar stīpro kaleja Klahwa stahwu. Ne no wezakeem, bet no krusstehwa Klahwa behrns dabū stīpratos eerosīnajumus, wīnā mahzās pašht zilweku ahrpus gīmenes. Tā kalejš Klahws kluhst par atminu

galveno personu blatus Andutam. Ap kaleju Klahwu grupejas masā Andula atminās. Bet Andula un Klahwa sakari šche nepehž dot darbam ihsta mahšklīnezīsta kopweenojuma. Tapehž gan klaišt atšewiškli tehlojumi un episodes, bet zehlonīsta sakara starp teem tīpat tā naw. Ta wišžaur Pludona nelaipe, ta wišch daudš ko apraksta neprasīdamš, waj tas wajadšigs jeb ne šchini weetā, waj tas netrauzē tehlojuma kopejo gaitu. Andula pirmās atminās no tahda laikmeta, tad behrns guhšt wehl tītai pirmos eegaumejumus, tad tahli wehl wišī farschgijumi un problemas. Tapehž Andula atminās — wišžaur weena idile. Pusaudschu mozoschajeem jautajumeem tās nepeestaras, tapehž ari wineem peetiks tīl wišwairak ar klaištajeem dabas tehlojumeem, ne ar Andela pšichīsto attīhstību. Tītai tad war usrakstīt ko wehrtīgu preehšch behrneem, ja rakstneeks aīsmīršt, ta raksta behrneem. Par Pludoni to waram pilnam fazit. Ta ir wina „atminau“ wehrtība, ta wišch špehjis ari tajās palīt ihstš, newis rahdit mahšklīgi „faweebtu“ feju.

W. Rn.

Pludona „Pafata par wiltu“. Ranta isdewumā, Rīgā, 1913. Ar mahšklīneeta A. Romana šhmejumeem. 24 lapp. 40 kap. — „Retwiema“, „Utraiņnes dehla“ un „Diwu pafautu“ autors šahf beidsamā laikā rakstīt (pafata ari šarakstīta agrak. — Saft.) „modernas pafatas“, un pahreet no dšejīstā isčeitšmes weida us profu. Waj ta ir wina talanta pajelšchanās, waj grimšchanās, waj ari tītai paplaščinafchanās šihme?... Pludona pafatas šleletā ispauschas autora, wina domu beedru un ari pušlīhds liberalās politīstās grupas usštati par peektā un festā gadu notifumeem, tā ari par tagadejā ziltweta pamatdšinām. Pehž pašuma nahf behgums, pehž kleeđseena štan atbals, pehž agra pawafara atgreeschās seema u. t. t. Ziltweta šnausch šwehš: Eurlupīnš lupina šawu aplahrtni ar atkautem panehmeeneem, noglabā šawu laupijumu aīšsteeneem un apfargā ar šuneem, bet truhžigais badmīris wīlks domā, ta winam peeder wišš kas pafaulē un eelupina šawā mahgā zita mantu ar nelīkumigeem līhdsēkleem. Tā tad wehštūre ir pašuma un behguma šchuhposchanās un ziltwēks — šwehšs. Šcho pašīštamo domu ispaudejš dšejīneeks ari šahw gudro weenalđšigo šaprateju pušlīnā. Zenfona „ideju pafaulē štaltā“ ir šahīhtuse līhds tahdām wišpahrigām atšīnām, ta no winām neteek ne šilti, ne auksti. Raut wišch mehginatu aīšbehg, nowehrštees no wiša ta! Raut nomanitu reebuma šmīhnu wina šejā. Neta no ta... Weenīgā atbilde: tā tas bija, tā tas buhš, tā tam jabuht... Utzerotees, ta tani nīknā laikā bija noslaidrotas personības, kas truhkumā un babā greeša nahwes eerozi pret šawām truhšim bet neaptraipījās pee Eurlupīnu laupijuma un šinat, ta dšihwi weidošoschee špehki tā ari daudšo zihnitaju un jaunās augošchās šchīras griba līks nahšoscheem pašumeem zeltees weenmehš augšat, zerešim, ta personai reiš tīks atnemta lupina šchanās eespehjamība un līhds ar to šadils wīnas šwehra instīnti... Zapeektrīht autoram, ta modernā pafatā tehlojoschais un aprakšchais elements japaplaščina us epīstās darbības rehtinumū. Tomehr

naw atšibstams, ka mahtšlineekam ir teešiba dot šteeptā šinifšā walodā laštajam ašrahbijumūs un pamatojumūs, tā ari ar pušchtojošchā adjektīwa pahrmehriġu leetošchanu padarit štilu šmagu un nowiršit ušmanību uš ſihtumeem. Ja eewehro ſchos ſtila truhkumus un domu ſeklumu, tad ſchteetas, tā „Mašā Ūnduta behrnibas atminu“ autora proša ir ſliħbejuše uš leju un mahtšlineekš peelahpees idejīška a t w e h ſ i n a t a j a p r e e ſ ch ā. Romana ſihmetas winjeteš ir peeſtanotas teſtam. Ēitai Ēurlupina iſbailes un murgi, tā ari breidis ir ahrīſchliġi un nebaudami. Īitadi iſdewums gliħts.

U. Rr.

U. S. Puſchkina „Piħta dama un zitas noweš“. Ēultoġiš R. Škalbe. U. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Univerſalās Bibliotekas“ 10 nr. 84 lapp. — Latweeſchu laſitajuš liħdš ſchim wairak tītai intereſejīš Puſchkina noweku anekdotiſkaiš ſaturš, kaš alaſch par ſewi „intereſantš“. Iſglihtotu freewu laſitaju beš tam un it ſewiſchki interešē ari Puſchkina reali ſmaltee dšihweš tehlojumi, ſihmīgee rakſturojumi, un galwenā kahrtā, ſkaidrā, tīhrā, ſaturam peeſtanotā waloda, kaš jo dabīſkata un ſkaidrata iſlitāš peħz romantītu ſaltanības un ſamahtſlojumeem. Latweeſchu tulkojumōš no ſcheem formaš ſkaiſtumeem maš kaš baudamš. Wiſpawirſchaki latweeſchu tulſotaji tulko no freewu walodaš, kuru wini wiſlabak prot. Ari „Piħta damaš“ tulkojumš naw wiſzaur korekš. Ēahdā teikumā, tā: „Nebodamš ſew laika, peelahdet ſinti, wiſch iſgahja uš lauku“ u. z. naw ſadširdama Puſchkina proſaš rahmā daiſſkana.

U. U.

U. Sauleeſcha ſtaħſti. Paſchtautas rakſtneeki VI. Rigaš Latweeſchu Beedribāš Deriġu Graħmatu Nodalaš iſdewumš, 243 nr. Rīgā, 1912. 30 kap. — Krahjiminā eewetotee ſtaħſti nepeeder pee jaunakeem Sauleeſcha darbeem, bet raditi un rakſtīti wairak tā deſmit gadu atpaſak. Ēaš ari noſata ſinamā mehrā winu ſaturu. Neſatīziba ſtarp kalpa wiħru un kalpa ſeewu, kuri tomeħr miħl weenš otru, tipīſki dſerſchanāš un kauſchanāš ſkati lauku tirġū, kaħda lapāš puše no behrnibas atminām piſhehtā un uš laukeem, daſchš kalpa, rentneeka waj zita kaħda lauzīneeka tehłš, weenš otrš ſkateenš nabadſiġaš ſtraħdneeku ġimeneš un meetpiſlonu dšihwē — taš wiſš, to iħſumā war teikt par ſaturu. Ēa ir dšihwe maſumā, ne leelumā, wināš dšilo, leelo ſaturu Sauleekš naw te warejīš ſaſlatit — un taš ari naw winā dabā. Mahtſlaš puše? Ka Sauleekš ir ruhpiġi ſihmetajš — ta wiſpahr jinā ſinama leeta un taš redſamš ari te. Rā meerīġu ziltweku dšihweš un dweħſeleš eſtetīſki doġumentī ſchee ſtaħſti war eenemt ſawu weetu tā ſauzamajā — tautāš biſſchu galerijā.

U.

U. Schwabes „Intelligenti“. Originalſtaħſtš. Apgahdajīš Fr. Broſchš. Rīgā, 1912. 239 lapp. 1 rbl. — Ēaš naw nekahdš mahtſlaš darbš, bet loti gara un waren ſaħlita lauku koreſpondenze par Ļpmales draudſeš ſkolotaju Īakobu Graſi un winā kundſi, par maħzitaju Purring un ahrſtu Œchtuzeri, par ſtrihweri Raħteni un ziteem weetejeem lauku piħtareem. Ka wiſa ſchi ſabeedriba loti neſimpatiſka un netreeta,

to labprahst gribam A. Schwabem tizet, bet daschs kas tomehr buhs jaatstahj pascha korespondenta atbildibai. Waj, peemehrum, nebuhs masleet par dauds teitts par to paschu ahrstu Shtuzeri, ka tas ar difteritu fassimuschem behrneem „ispindsele rihkles ar lakteem“ (!) un ka operazijam tas isleeto „apruhsejuschu tuteni“?! Nu, un waj skolmeistara Grasha kundje teescham palihga skolotajam brofatsis nedob wairaf, ka „divas schlehlikes“ rupjmaises? Tahds stopums ir pelams un schi madama pateesi pelna, ka to „eeleel awises“.

Bet Schwabes raschojums jau grib buht kas wairaf nela lauku korespondenze: tas fauzas „originalstahsts“ un tas mums grib tehlot divus lauku inteligenzes lehgerus — aptuhkuschos reakzionarus un karstgalwus demokratus, — kuri weens pret otu wed neatlaidigu un nefaudsigu zihnu. Temats pats par sewi jau loti interesants un te buhtu weelas deefgan plasham jaunlaitu romanam. Bet tad te wajadsiga mahstlineeta roka, kas spehj rabit dshiwus, individuelus zilwekus, kuri juht, domā un darbojas, newis sawelt sneega wihrus, kurōs naw eefschā nelahdas mahstlas pateesibas. Tagabejās reakzionarās „inteligenzes representanti us laukeem — kas tas par pateizigu, mas apstrahdatu materialu, kas tās par raksturigam figuram, ka to tehlojot war leeta list nowehrojumu bagatibu, sozialistisku analisi, mahstlineezistu ironiju! Pee A. Schwabes no ta ne wehsts: wina skolmeistari, mahzitaji, muischungi naw nelas zits ka banalas, nodrahstas karikaturas. Schwabe jau netehlo, bet lamajas; winsch neanalise, bet uslipina plakatus us muguras; winsch neraksturo, bet sawelt grimases un deklamē (pee tam ar neihstu patofu!). Wisbehdigakais tomehr ir tas, ka A. Schwabe swebti gribejis rakstīt himnu par jaunlaitu skolotajem-martstseem, bet isnahtuse winam neglihta pastwila. Kas par behdigu waroni tas pats Augusts Egle (alias Martinsch Dobuls), kas nahzis us Upmales skolu „wisas jawas dwehseles mirres un wihratu kwehpinat us behrnu sirds altara“! Nu, nerunafim par tam „mirrem un wihratu“, bet par wina pedagogistam metodem gan galwa ween daschreis japakrata. Bet Augusts Egle jau grib buht sabeedriflas idejas kareiwis un ka tahds winsch nem kneepadatas roka un sprausch pee feenas Martsa, Darwina, Ufara, Raina un Uspasijas kartinas, jo kas winsch buhtu par markstisu bes schim kartinam! Un tad jaunais markstis libds rihta pahtarus skaitit, eet swebtdeenā us bahnizu, usnemas pasneegt bibeles stahstus abās klasēs, eerodas ar wistiti pee mahzitaja, peedalas weeteja schpisheru sabeedribā, — bet winam par godu jaleezina, ka tas pee tam waren sobgaligi „smihn“... Tad nahst karsch pa skolu ar wisadeem standaleem un jandaleem (puikas zihrtigi sekunde sawam audfinatajam), kur Grassis solas Egli fuhdsset konfistorijai un jaunais markstis peedraud denunzet sawu prinzipalu „inspektoram“ (!), kur abi kleds un lamajas ka tirgus bahbas. Zihnas karogu Augusts Egle tura augstu un winsch gataws ufwardet waj krist, ja runa eet par gluschu nepeeteelofscham wakarinam (jeudomajatees til: „nemisoti zuhkarpelischu un sahlitas renges“!), — schini jautajumā tas nelokas un nepadodas (prinzipu feletās tas peetahpjas

ahtri ween). Ja nu wehl peefihmejam, ka skolmeifstara madama pahrmēt jaunajam zihnitajam, ka tas neprot „peeklabjigi ufwefitees“, un ſchis atkal aifnuguriftās ſarunās ar kaſponēm iſdabū daſchus intimus „faktinus iſ Graſcha gimeses dſihwes“, tad aina puſlihdſ pilniga.

Bet Auguſts Egle neſtahw weens, winam ir beedrſ Meſchſ un tas iſſtatas ſchahdi: „garſchſ, iſſahmejis ſtahwſ, nenofluhta ſeja, gari mati, kreklſ ar bumbukjoſtu, ap azim diwas ſobgaligas grumbinas, — wiſſ rahdija, ka ſchaj zilwēta war mahjot tilai nemeera garſ.“ Un atkal jaſaka, tas buhtu Meſchſ par marſiſtu, ja tas katra deenu newalkatu ſarkanu „kreklū ar bumbukjoſtu“! Teefa, ſchis „nemeera garſ“ jau ari karo un zihnas: neſweizina Graſi un wina tundſi, ſkolā kà baſnizās dſeefmas leef behrneem iſmahzitees „Dahlās noſkanas“, ir par preekſchneeku bibliotekas beedribā „Leefma“, tura referatu par neteefſcheem walſſs nodokleem u. t. t. Bet laſtajeem nepagalām naw tizibas, ka ta ir nopeetna pahrlēeziba un zihnas un darba dedſiba: te wiſur atkal tas pats „ſarkanais kreklſ“, ta pate demonstratiwā trokſchnoſchana, lai tilai pagafata ſehwi un wezas ſeewinas noturetū winis par „beſdeewjeem un ſozialiſteem“. Kad Egle un Auſtra ſkolā rihto kimiſtus ekſperimentus, tad katrā ſinā japaſludina peezdeſmit gadu wejai mahminai, ka wini „taiſot bumbas“, lihds tad ari atſkrej uradnikſ un uſſahl iſmelleſchānu. Weidſot tad ari nahl gaiditais finalſ: eebruht polizija, iſtrata un apzeetina Meſchu, bet Auguſts Egle nakti aifbehg, tad nahl atpatak otrā deenā, ſmejas „ha, ha!“, eeleeſas augſchpehdu gultā un atkal „ſmejas par teem, kaſ ſchonakt nahkſ ſchurp, lai wehtru lapſas zilpās kertu“. Wiſſ jau war buht, ka pee eekriſchānas wainiga ari mahzitaja Purring denunziacija un „prowolazija“, bet lai nu kà — ſchos ſarkantreflainos Egles un Meſchſ ne par werſti newar tuwumā laiſt protetariata kuſtibai, jo tee ſpehtu pahriſ nedelu laikā iſpuſinat katra organiſazijas paſahlumu. Un pehz pahriſ gadeem ſchee bumbukjoſtaine trokſchnotaji un dſejotu deklametaji tā kà ta preezigi un laimigi ſehdēs pee meetpilſonu zepeſcha un dſehreenu galda.

Al. Schwabes „Intelligenti“ ir zaurzaurim neiſdeweēs darbs. Bet lai neſaka, ka wainiga te tendenze! So tendenze noſihmē aſſinatu mehrti, ſajuſtu ſpehtu, weſela paſaules uſſtata un dſihwes ſajuhtas iſteifſmi mahſklā — un kur te ir ſpehtſ un mahſſlineeziftas weidoſchānas ſpehja? Da ir forſeta ſaſparoſchānas un ſanitnota lamaſchānas (tahdi wahrdi kà „ſapelejuſchās multibas bagaſcha“, „eepuwuſchās gudribas renges“ u. z. Schwabem weenmehr pee rotas), taſ naw zihnas un darba entuſiaſmēs, kaſ pluhſt no neiſſmelama awota, bet — paſcha autora wahrdeem runajot — „pahrluhſtoſchſ ſelterkauſſ“, kaſ drihſ ween iſſchuhſti. No ſcheem ſekleem markſima diletanteem, kaħds ir Meſchſ un Egle, netad neiſnahkſ nopeetni zihnas wihri, bet gan no tahdeem rekrutejas wiſadi jantawifti tipi. Un mahſklas Al. Schwabes raſchojumā jau gandrihſ nemas naw. Neweens mahſklas wirſeens un neweens leelaks mahſſlineekſ newar iſtitt beſ tendenzeſ, bet kaħdā klufā Eſchēchowa ſtaħſtinā ir daudſ wairat ſozialiſtiſkās paſaules ſajuhtas, netā daudſōſ tagad rakſtamōſ

„proletariskas mahklas“ gabalos. Wajaga dšihwi un pafauli fajust un fapraft, wajaga mišlet un eenihst no wišas širds, tad runās mahklas darbs pats par sevi — beš apfeenamām bumbufostām un beš peešproušamām kartinām.

Tomehr par wišam leetām wajadsiga mahkslineeziska radišchanas un weidošchanas špehja. Un, žif war tagad špreest, tad tās Al. Schwabim tomehr netruhkst (pat šhini banalā stahstā šchur tur pamirds dabas status aprakstot dašhi ihpatneji un fwaigi wilzeeni), bet wišs pee wina wehl neiflopts un nenofaidrots. Vuhtu labi bijis, ja autors buhtu atstahjis neeespeestu fawu ar škubu fasteigto rašchojumu un ja tās wišmaf turpmat ar nesaufsigi sfingru pašchkrititu pahrbauditu fawus klajā laišchamos darbus.

R. Škalbes „Rā es brauzu Seemelmeitas luhkotees“.

Al. Gulbja apgabdišā, Peterburgā, 1912 g. „Univerf. Bibl.“ 60 nr. 38 lap. — Gewehrojams literarišts peeminellis no nesenejām deenam — no ta waronibās laifmetu, tad ari Škalbe bij žihnitajs — waj wišmaf taišjās par tahdu tapt. Rā tahlas, mihtas nošlanas dširdas to pahrlafof . . . Tās nu jafata klāji, ta leelas wehrtibas pašcham par sevi šchim fazerejumam naw. Taja naw ne fabeedriški-idejiska dšituma, ne tihri mahkslineeziski-efstetistas pilnibas. Tomehr tas jaušglabā un jazeena tā finama laifmeta peemineklis. — Dšejneeks mehginajis faweentot un kopā fataufet diwus gruhti faweenojams elementus: tihro juhtu liritu un fabeedrišku fatiru. Tās winam naw ideweēs. Šapež wina darbs palizis nepilnigš. Liristās weetas paleel par sevi, fatiristās par sevi. Nošlanota kopeepaida neifnahl. Sabeedrištas un revoluzionaras pretenšjas nepeederas schahdai jušmu un šlumju dšejai. Un — no otras pušes — ši fatira top pahrat naiwa un nespehžiga schahdā primitiwi liriskā eetehrpā. Ra jušmigajam Škalbes fapnotajam ganu puifam nepanesami dšihnot „Meera un Peetizibas malā“ jeb „Tretno zuhtu seme“, to war pilnigi tizet dšejneelam. Bet ta schis sehns fazelsees pret scho dšihwi un taps žihnitajs un pat „jauneklu wadonis“ — par to stipri jafchaubās. Šo schis weenteešigais sehns nesin, to wišch grib un kurp wišch trauzas. Wišch nesin, waj ir pawišam zita seme, nekā ši „schaurā aifšaldina“. Wišch sevi apreibina štaleem wahrdeem, bet tā ween leelas, ta wišch pats teem netiz. Šā ween leelas, ta wina želšch ne „žaur winu debešim“, ne ahra no „šchim schnaudsošchajām miglas welwēm“, — tā ween leelas, ta wina ihštāis želšch — ušmeklet tahdu klusu norinu turpat „Meera un Peetizibas malā“ un tur, klusā weentulā weetā, stabulet, stabulet stabulet... Kur Škalbe paleel patees un few uftizigš, tā, peemešram, fawā šlumju liriskā, ari dašchās weentahrschi-simbolistiškajās pašazinās un dabas tehlojumos, tur wišch bešchi ween pazetas lihds mahkslineeziskai pilnibāis. Bet fatiristajos tehlojumos un fabeedriški-revoluzionarajos dšejolos wišch weegli top neihšs un pahrlleku padodas fwešcheem ešpaideem. Waj jušs, peemešram, nepamanat, ta wišch ari „Seemelmeitā“ — atstahjot pee malas tautas dšeefmu motiwus — atfahrto, pahrdseed, apweeno no

weenas puses Raina „Tahläs nofkanas“, no otras puses Needras „Semneeka dehlu“!... Sinams, te naw runa par atdarinajumu waj ko zitu tamlihdfigu: ſchi paſala tomehr ir paſtahwigs un originels fazerejums. Eitai ſchi fazerejuma „pamatidejas“ jeb — wehl pareiſat — p a m a t e j u h f m a s leelas nahtuſchas no ahreenez, ne no paſcha dweheles dſitumeem . . . Un tomehr, neſtatotees uſ truhtumeem un nepilnibam, man mihta ſchi maſa grahmatina: ta man til dſihwi atgahdina täs ſenäs draudſibas un naiwäs waronibas deenas, par turam jau gadi klahjuſchees.

3. B.

Auguſta Strindberga „Prezeti laudis“ I un II. Iſlaſti ſtahſti. No ſweedru walodas tulkojuſe A. Janſon. A. Gulbja apgahdiba, Peterburgä, 1912. „Uniw. Bibl.“ 47—48 un 72 nr. 99 un 95 lapp. — Pirmä datä Strindbergs ſata: „Es aptaroju laulibu muhju tagadejös ſabeedribas apſtahltös . . . es tä tad uſbruhthu ſeeweeſchu audſinaſchanai, baſnizas laulibai un wihreeſcha leekulotai laipnibai pret ſeeweeti; es tä tad neuſbruhthu wiſ ſeeweetei, bet — un to uſrakſiat ſew leeleem burteem — es uſbruhthu tagadejeem apſtahkteem. Seeweetei naw wajadſiga mana aiſtahwiba. Wina ir mahte un tapeh; wina ir paſaules walbineeze. Un brihwiba, kahdu ta praſa ſewim, jaypraſa mums itin wiſeem. Un tä mums jaiſzihna kopä kã draugeem, newis kã eenaidneekem, jo zitadi meſs neweens neka neeguhſim.“ Otrã datä autors ir pilnigs ſeeweeſchu eenaidneeks, jo ſeeweetes eſot padarijuſchas wihreeſchus par wehrgeem, eſot iſwirtuſchas u. t. t. Bet neſtatotees uſ ſcho, eeteizam abas grahmatinas uſ ſiltalo. Tahdi til kaiſli mekletaji, kã Strindbergs, ir dſili intereſanti ari tad, tad wini ſapinas pretrunäs. M. L.

L. N. Tolſtoja „Hadſchi Murats“. Stahtſs. Tulkojis A. Buhmanis. A. Gulbja apgahdiba, Peterburgä, 1912. „Uniw. Bibl.“ 57—58 nr. 139 lapp. — ſchi ir weena no wiſſkaiſtakãm Tolſtoja nowelem, pee kuraſ rakſneeks ſtrahdajis wairak lahguſ. Spilgtãm, ſihmigãm krahſãm winſch tehlo aſinainos Kautafa eelarofchanas notikumus un ſpihtigos, atreebigos un neſalauiſchamos kalneeſchu laudis. Stahtã naw Tolſtoja pehdejã laika ſpreditoſchanas un kaiſligäs morales propaganbas. Wiſſ mahſſlineezijiſki dſihws un peewilzigis — kã wiſlabatas nodatas wina ſpehta gadu labajös epiſtös darbös. A. U.

S. E. Turgenewa „Alſwehjä“. Stahtſs. Tulkojis R. Etalbe. „Uniw. Bibl.“ 54 nr. 90 lapp. — „**Preeſchwarãrã**“. Romanſ 35 nodatäs. Tulkojis A. Auſtrinsch. „Uniw. Bibl.“ 75—77 nr. 186 lapp. A. Gulbja apgahdiba, Peterburgä, 1912. — Beſ ſchaubãm, eeweprojamaſais no ſcheem abeem darbeem ir romanſ „Preeſchwarãrã“. Romanſ ſaraktiſtäs 1859 g., tä tad teeſcham Kreewijas leelala wehſturikã notituma, ſemneeku brihwlaiſchanas preeſchwarãrã. Turgenews peh; ſawas dabas un mahſſlineeka panehmeeneem naw teeſchi un ſihti tehlojis laikmeta ſawitnojum, noſlehtpäs, fantaſtiſkäs gaidas un zeribas weená, un augoſchu nemeeru otrã puſe. Wiſu to winſch ſihkeem, brihſcham tiſto ſarebſameem pawedeeneem eepimis romantikäs mihleſtibas ſtahtã un eeweidojis ſawã

Helenē, kas skaitama par weenu no wispeewilzīgatajām feerweetēm kreeru romanu rakstneezība.

U. U.

Džkara Lailda „Pašafās un stahstī“. Tulkotājs R. Stalbe. U. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Univ. Bibliotekas“ 49 nr. 60 lapp. — Reiz — tas bij wehl itin nesen — Džkars Lailds peedereja pee „modernistu“ un „dekadentu“ elleem. Tad wiņu waj deewinaja ari data no latweešču jaunās paaubšes. Nu wiņa „mode“ pagahjuse, nu wiņu jahf pareiſal nowehrteet. Nu par wiņu war runat beš kaiſlības un aiſtrauſhanās un par wiņa darbus nowehrteet objektīwi. — Beš wahrda runas — Lailds bagatīgi apdahwināts rakstneeks. Wiņa spilgtais talants daubſeem apstulbojis azis, un tee wiņu noturejuſchi par leelu geniju. Bet genijs wiņſch naw, jo wiņam — pār wiſām leetām — truhtst dſituma. Wiņſch felks, pawirſch domatajš, un tā mahſlineeks wiņſch wiſzaur ir un paleek titai weitts wirtuoſs. Wiņſch — diletantš. Warbuht wehl ſihnigat: wiņſch mahſlineeks-ſportsmenis. Wiņſch ſpeheļjas ar idejām un paradokſeem, wiņſch toleš ar ſawu mahſlineezīſto weittību, ar ſawām spilgti-ſchilbinofchām glešnām un iſdomām. Wiņa ſazerejumeem ir titai ahrpuſe, teem pilnīgi truhtst dwehſeles... „Paſafās un ſtahtōš“, lo te mums weitts un glubi pahrtulkotājs R. Stalbe, ſtaidri atklahjas rakstneeka talants ar wiņa ſtiptām un wahjām puſem. Tur parahdas brihniſchkiņas iſdomas ſpehjas, tur redſam pahrtelbjoſchās gleſnas un idejas, tur uſtweram un baudam ſmalki liriskiſkus tehlojumus. Bet it uſ ſota ari juhtam, žit neſtirnīgi un nedſiti ſchee „dſejoti proſa“, žit mahſflota autora weentahriſchība, žit tultſchs un neezigs ſaturš ſlehpjas aiſ kraſchajeeem pat eſtoſitlajeeem iſpuſchtojumeem. Samelletu atſejuaru, ahreju iſrotajumu, wiſadu leeku peelahrumu pilnas pat weentahriſchakās no Lailda paſazinām. Tur ſſinkās un pigmeji, printſchi un karati, kriſtali un pehrles, granati un ſafiri, alebardeš un ſepterī, Endimions un Ornuſs, ſkaiſtums un Gudriņa, Miheleſtība un Wara... Tur wiſš, kas mahſflots, kas iſdomats, kas nedabīſts. Tur truhtst wiſa, kas dſihwš, pateešš, weentahriſchš. Wirdjoſchi ſitla wiſuti, ne dahrgatmeņu rotas... Paſafatees walas un atpuhtas brihſchōš ſchis „paſafas un ſtahtſus“. Par weenu otru atſewiſchtu weetu droſchi ween papreeſafatees. Bet dſitaku idejiſtu eeroſinajumu tur neatradīſat un ari nopeetnu eſtetīſku baudu neſagaaidīſat.

3. 3.

Apīſcha-Birſneeka „No rihta“. „Dſirzeemneeku“ iſdewums, Rīgā, 1912 g. 34 nr. 53 lapp. 20 lap. — Apīſch-Birſneeks peeder pee ſirniſigatajeeem un labatajeeem latweešču ſtahtitajeeem-realīſteem. No Apīſchi ſehtaba ſkolas nahldams, wiņſch peefawinas un tahlat iſweido tāš tehloſchanaš panehmeenus. Palīdams pee wezo ſirniſigo lauku lauſchu tehlojumeem, wiņſch tomehr ſpehji toš labati aptwert, dſitaki eeſtatitees wiņu tragīſma zehlonōš. Ta ir ihpaſchība, kas jo augſtu ſtahdā Apīſchi-Birſneeku, jo wiņſch pirmā lahrtā un gandrīhſ weenīgi ir žilweku un newiſ ſadſihweš tehlotajš. Fabulas, ſareſchgiſumu wiņa ſtahtōš gandrīhſ nelahdu. — „Seſtīnſch“ — ſtahtōš par wezu no mahjas uſ mahju

klīstīstochu paunu schību. Wišu laiku juhtam abreji nospeestajā Sestīnā eekšēju lepnību, līdš beidsot ta parahdas ahrpufē, tad dehli gahdajušchi par to, ka tam naw wairs jaeet no mahjās uš mahju ar paunu uš mugurās. Nospeesība wišu laiku audsejuse žilweka pašchapsīnu, tai lrihtot ta kluhst pee gaismas. Abreji tradizioneli femneezists Alpišcha-Birsneeka stahstē, pšichologiskā sinā tomehr stabw tablu no femneezisti-patriarchalās pašaulē. Ta ir augotā sewis neapšinoschā darba žilweka pšichologija, kas te lehninām weidojas. „Muhšu lahzens“ naw tit faheschgits saturā. Te stahstis par to, kā mahjās aug mašs, nolerts lahzens, kā top un weidojas wina lahtšcha daba. Atkal weidoschanās diwām pašaulēm sadurotees te galwenais. „Druwinu“ temats loti parasts: — muischneeks ihsen rentneeku no mahjās, lai tās nopleshstu un tai weetā sehtu mešču. Apits-Birsneeks šcho notikumū pahrneš behrnu pašaulē, rahda lahdas pahrgrošības tās rada mašjās sirdis. Te — Alpišcha-Birsneeka teblojumā teesham redšam dšitu un wišu behrna buhtni fawilnojoschu pahrbšihwojumū. — Alpišcha-Birsneeka weenigā problema nospeestas pšichikas tapšchana un išweidoschanās. Te winsch gubst jo eewehrojamū weetu latweešču tagadejo rakstneeku starpā ari ar jaweem nedaudšajem stahstineem. Tanis waram mahjitees peegreest wehribu žilwekam, stahdit žilweku augstaku par aplahrtni. Tikai zaur žilweku pee ta, kas ahrpuf wina.

W. Rn.

Andreja Alpišcha „Pehdejais Latweetis“. Patriotisks stohst ar behdigām beigām. A. Golta apgahdībā, Rīgā, 1913 g. 302 lapp. 150 kap. — „Muhšu pilsoniskā awišchneezībā un šadšihwē atkal teet stipri žilbinata tautiskā weenprahība, kopigi tautiskās kulturas darbi, tautiskā ideala šajuhšmiba“. „Pehdejais Latweetis“ ir tahds ideali šajuhšminats tautetis no wišai pašihstamām tautiskām pilsonu aprindām. Weeglas dabas romantikis, winsch weenteesigi notiz wišām štanām tautiskām frašēm un ar wišu kruhti leekas žihnā par tautisko leetu. Protams, ka tahda žihna ir žihna ar wehšjudmalu špahrneem: tautiskā pilsona materiēlās, šabeebriskās un garigās dšinas un ihpatnejā pšichologija, dšimta un tuwakā šabeebriskā aplahrtne nahš komistōs kontrastōs ar wina idealo šajuhšmibu, tautiskās šajuhšmas šepju burbuli dšihwē šaplihsē zits pehž zita, šchaurās' šchktiras interesēs apšlahpē tautiskās leetas štalās frašēs — tragi-komiski, neslaweni beidšas šchis tautiskās šajuhšmas Don-Rišchots, latweešču pilsonības romantikis — „Pehdejais Latweetis“. (3j „Domu“ prospetta 1912 gadam).

D r a m a

P. Alūmala „Saws stuhritis“. Drama trijōs zehleendōs iš femneeku dšihwes. Pehž dota parauga latweešču staturai šaraktita. Rīgā, 1912 g. 80 lapp. 50 kap. — Tās Alūmala „šaraktiščanas“ grahmatinā wišai daudš naw, bet wišwairak tikai Šchenhera lugaš tulkojumš. Saturs

tomehr ari latweeschu skatitaju un lastitaju war intereset. „Sawa stuh-
rischa“ lautini ari Latwija isbauda to fainneefbehruu „lahstu“, ta newar
apprezetees, kamehr wezis dshwus un neatdod dehlam mahjas. Echis
„fawa stuhrischa“ wezis sawa dabā gan latwistajam naw ne druftu rada:
latweeschu fainneekfehtis bes pahstaru grabmatas naw domajams, bet schis,
turpreti, us nahwes zifam airgajas — schim esot tschetkrantiga dwehjele
un ta pa apaw pahstaru zaurumu nelihdischot laukā. Darbiba ludinā
deesgan dshwa, daschi skati pat gluschi dramatisfti. U. A.

U. Dawida „Krustfehws“. Joku luga 4 zehleendōs. U. Stege-
mana apgahdibā, Selgawā, 1912. 82 lapp. 50 kap. — Davidam ir
dauds teizamū nodomu. Winam nepatibt, ta muhsu turigato pilsonu
kundses un winu peeluhdjeji ir auschas, ta mahtes drille sawas meitas
tikumibā un paschas dshwo ar mihlakeem, ta laudis runā par mahtslu,
sawaida skaitus teikumus un swechswahrduus un flehpi fem teem sawu ne-
jehdsibu. Ar weenu wahrdu, winam ir pretiga latweeschu turigās pilso-
nibās ahtstichanās un patatbarischana augstato aprindu „damai“ un
„tungam“. Winam gribetos, lai sbeee laudis ir dabisti, darbigi un zen-
tigi zilweti, eekarotaji, eeguweji, ne nejehdfigi bauditaji. Welta zibna.
Pilsonis — eeguweis agral waj wehlat iswehrtisees par bauditaju, un
wina rupjā garscha rafinesees. Dawida zihnai nebuhs panahktumu ari
tapeh3, ta wina joku luga naw isdewufes. Pastahwigā klupschana gar
krehflu un pār krehflu, peeres mehrzechana krahās, muldeschana pus-
latwistā un pusanglistā schargonā, pahrgkehrschanās, nepasichschana un peeler-
schana ir wislehtato joku suga. Tos autors usbahsch skatitajam. Ihtis
humors lauschas us ahru ari tad, kad negribas smeetees. Gruhti ari
jastatit darbibas galweno metu, raksturi — neihsti. Un tapeh3 ari wisi
Dawida teizamee nodomi pahrwehrshas par neteizameem: nepahrwaldi-
dams dramas techniku, winsch ir fehrees pee darba, tas winam naw
pa rokai. U. R.

U. W. Gogola „Rewidents“. Komedi ja peezōs zehleendōs.
Sulkojis Andrejs Apits. U. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1913.
„Univ. Bibl.“ 106 nr. — Peh3 „Miruschām dwehselem“, schi komedi ja
ir Gogola otrais galwena is darbs. Taja genialais satiriks rahda tore-
sejās Kreewijas aprinka pilsehtinas tschinowneekus wisā winu masiktumā
un nekreetnibā. Tipi gan stipri tariketi, bet tomehr pateesi un pahrlaezi-
noschi. Wisā luga dramatisfti dshwa un saistoscha. Wisā kreewu drama-
tistajā rakstneezibā naw otra darba, ko idejistās wehrtibas, mahstlās ap-
strahdajuma un skatuwes peewilzibas sinā waretu stahdit blakus Gogola
„Rewidentam“. U. A.

Wolfgang von Gotes 1) „Egmonts“. Behdu luga peezōs
zehleendōs. Sulkojis J. Rainis. „Univers. Bibliot.“ 62 nr. 107 lapp.
2) „Stella“. Behdu luga. Sulkojuse Appasija. „Univ. Bibl.“ 73 nr.
57 lapp. 3) „Prometejs“. Dramatisftis fragments. Sulkojis
J. Rainis. „Univ. Bibl.“ 78 nr. 29 lapp. 4) „Ifigenija“. Statu
uga peezōs zehleendōs. Sulkojis J. Rainis. „Univ. Bibl.“ 93 nr.

69 lapp. — Wispahrim ir grūht un warbuht pat neeſpehjami tagadnē pat pamatigōs pehtijumōs tō jaunū atklaht Gētes darbōs — tō tahtu, taš jau daubſkahr̄t nebuhtu iſſazitš un atkahr̄totš mišſumplaſchajā „Gētes literatūrā“. Ih̄as rezēnſijas apmēbrōs jaapmēerinas titai ar daſchām peeſihtmēm. Saaiſrahda, ta ne wiſeem ſchogad iſnahfuſſchēem Gētes ſazerejumeem weenada wehr̄tiba. Wiſaugſtał, beſ ſchaubām, jaſtahta „Iſigenija“, kur idejiſki dīltais ſaturš eetebr̄ptš klaſiſki zehłā un pilnigā formā. Blauš ſchāi leelajai liſtēna tragedijai war ſtahdit ih̄ſo dramatiſtfo fragmentu „Prometejā“, kurā dīrbdam pahrzilweziſti droſchāš un ſpehzigāš ſtanāš. Waj leeliſkał war deewinat zilweku nekā ſchi fragmenta beigu monologā: Samehrā nepilnigakš un maſwehr̄tigakš ir „Egmontš“. Weentahr̄t, jau idejiſki ſchini „behdū lugā“ ſamaſinatāš warenāš un tragiſkās niderlandeeſchu br̄ihwibāš zihnaš, un jo leeloš ſabeedriſtoš un religioſu konfliktuš gandrih̄š pilnigi atſumj pee malaš mihlaš intrigāš un wiſadi perſonigi momenti. Drrahr̄t, ari mahtlineiſkijā ſinā ſchi tragedija nenofſtanota, pretrunu pilna . . . Wiſwahjatał ir „gadijuma luga“ — „Stella“, par turu leelu pateizibu neemantōš ne tulkotaja ne iſdewežš. Beſ ſchaubām, buhtu jau labi, ja mehš waretum lepoteeš ar wiſeem Gētes rakſteem latweeſchu walodā. Bet no ta mehš eſam wehl tahtu. Pagaidam kan war iſſazit wehlejumōš — domaju, tam peeweenofeeš daubſi „Univ. Bibliot.“ draugi un zeenitaji — lai ſchajōš lehtajōš iſdewumōš titu ſtingrak eewehrotš pakahpenibāš prinziſp, lai mums wiſpirmš titu dariti peeetami wiſleelakee Gētes ſazerejumi, pehž tam mehš ſanemtum ari maſwehr̄tigakōš ar daubš leelatu preeku . . . Un tad, taiſni ſcheem darbeem wajabſetu gan peeſprauſt ih̄fuš paſkaidrojumuš un peeſihtmēš, beſ kureem weentahr̄tſcham, maſiſglihtotam laſitajam daubſaš weetas nebuhš ſaprotamaš ne „Iſigenija“, ne „Egmontā“, ne „Prometejā“. — Tulkojumi, ſinamš, peeder pee wiſlablajakēem latweeſchu rakſneezibā. Tomehr̄ ſawu „Fauiſta“ tulkojumu ari Rainiſ nēſpehž ſaſneegt ne wehl pahrpſeht.

3. B.

Knuta Hamfuna „Gaulē reetā“. Skatu luga trijōš zehleendōš. Latweeſchu ſtatuwei pahſtrahdajis Seltmatiš. „Statumēš“ iſdewumš. Rigā, 1912. — Luga nepeeder pee Hamfuna labakeem darbeem. Waroniš grih palikt jaunš lihđš ſawai nahwei, grih buht wihr̄š, kaš ne par tō nepadodaš. Bet wiſch ir jau 50 gaduš wežš — wezumā, kad pehž wina paſcha un ari pehž Hamfuna teorijaš winam ir wajadſigš mirt „Deewa wahrđā“ waj, maſalaiš, dot jauneem zetu un apbrunoteeš ſiltām garām ſeđēm. Tapehž ir welta wiſa wina ſparoſchanaš. Wiſch newar wairš aiſſtahwet tōš idealuš, tō ir aiſſtahwēiſ lihđš ſchim, atſweſchinas nō ſawaš „Ralna“ beedribāš, lauj eebahſt ſewi ehrtōš rihta ſwahr̄kōš, un galu galā atſalaš nō beedribāš un peenem lihđſſchinejo pretineeku preeſchlitumu eewehlet winu par parlamenta deputatu. Sinamš, ari ſchahđōš rahmjōš waretu buht eeliktš intereſantš un wehr̄tigš ſaturš. Hamfunaš tomehr̄ ta nedod. Waroniš un wina lihđſſchinejee peeſriteji eſot radikalī, bet ſchiš winu radikalīſmš ir ſawadaš, tumſoniſkāš dabaš.

Barona libdfschinejās domas par 50 gadus wezeem un wehl wezafeem esam jau dširdejufchi. Kropfus winsch eeflehgtu dahrsōs, lai tee nebahstos wefeleem azis. Tapeh3 ta sinafchanas ween nepadarot zilwekus laimigatus, winsch ir pret tautskolu skaita pawairofchanu. Negrib dširdet neta no wišām schtiheju teefām un no „tela galwu fapna“ muhšchigā meera, aifstahw atreebšchanos un grib finat tilai par ſawu tizibu, ſawu pateefibu un ſawu ufwaru. Tura ſewi par ſinatnes wihru. „Kalna“ beedribā naw wiš ſchim „ſawas tizibas“ ſludinatajam un „ſawas pateefibas“ mekletajam wihiri, kam ir ſawa tiziba un ſawa pateefiba, bet gan tilai wina peekriteji, wihiri, kas ir eemahzijufchees no galwas wišu to putru, to winsch ir zehlis teem preefchā kā paſchu jaunako gudribu, un tad nu tilai turas, ka wiš tiftu ſazits tāpat, kā agral. Ziteem wahrdeem runajot, muhšu preefchā ir galu galā, individualiſts un ſinamā mehrā ari pahz zilweta togā tehreepes ſilifitrs, un naw, galu galā, netahda nelaime, tad winsch eeleen rihta ſwahrfōs un eerihfojas ehrti. Ja, waretu pat ſazit, ka taš, ka winsch nu grib pawairot tautskolu skaitu, buhš, warbuht, wairat wehrts, netā wiša wina libdfschinejā neleekſchanās un plahtifchanās pa „Kalnu“ ſtarp ſchaurpohntineem un fanatikeem. — Pahzſtrahdatajā ſata, ka luga pahzſtrahdata brihwi, peemehrojotees muhšu apſtahkſkeem. Neſata winsch, no kahdas walodas winsch to tulkojis, bet ir jadomā, ka ne no norwegu. Tulkujomā ir laba teeſa kluhdu. Tā jau 5 lapp. Seltmatis tulto: Vondejens: „Zums wiš kerās pee ſirds“, kamehr originalā ſtahw: „Zuhs neefat wiš netahds pawirſchs zilweks.“ Soli tahlat ir tulkots: Kareno: „Kā zuhs domajat? Tās ir attihſtiſchanās ſahpes.“ Originalā ſtahw: „Eš wadu attihſtibu. Eche naw netahdas pretrunās.“ Kahdas pahra lapas puſes tahlat ufduramees atkal uš deefgan leelu kluhdu. Hamſuna Kareno ſata: „man nahlas pagrucht iſdarit ſchai beedribai pilnigi pa prahtam,“ — kamehr Seltmatis tulto: „man nahlas pagrucht ſawus peenahstumus pret beedribu pilnigi iſpildit.“ Ja, iſnahl ari tā, ka tulkotajš 48 lapp. tulto: . . . „Eš ſtahwu atkal pee walſtribas wahrteem“, bet neſeeku eefchā, — kamehr Hamſuns ſata: . . . „bet neeju eefchā.“

M. L.

H. Heijermanſa „Septitais hauſlis“. Komediija tſche-trōs zehleņōs. Tulkojis Wilis Seglinſch. Iſdewis „Rigas Jaunais Teatrs“, Rigā, 1912. 40 kap. — Weens no ſwarigateem problemeem zilweta dšihwē un lihbs ar to weens no ſwarigateem un ſareſch-gitateem problemeem literaturā ir — laulibas problems. Zilweta ſirds leetās jauas eefchā daſchdaſchadi zilweki un faktori — wiſpirmā kahrtā, protams, wezaki un dogma. Ja wezaki paleek pee ſaweem weza-jeem eeſtateem un behrni pee ſaweem jaunajeem — tad plaiſa un drama waj komediija neiſbehgami. Weenu tahdu ſahpigu komediju teplojis Heijermanſs luga: „Septitais hauſlis“, kas peh3 Lutera kattiſma buhtu — ſeſtais hauſlis. Echi komediija noriſinas bagata pilſona Dobbes gimēnē. Dobbe iſdewis ſawu meitu pee wihra, kas ſlimo ar bihſtamu weneriſtu ſlimibu un zaur to ſagiftē ſawu ſeerwu, rada tropluš behrnus. Seewa

aifbehg no wina, bet wezaki pahrmēt, ka laulata seewa drihft atstahf
 fawu wihru — jo tas tatschu grehko pret sinameem nosazijumeem. Tahtaf.
 Dobbes dehls eemihl kahdu patlihduschu jaunawu un teel ari no winas
 mihlets. Par to wezaki wina atsumj un laudamees ar trubkumu winsch
 nomirft biloni. Wainu wezaki, protams, usftrauj ne few, bet jaunawai,
 ar kuru dehls dshwojis brihwā laulibā. Dramas usbuhwe weifla, tulko-
 jumš labš, ideja — rahdit, ka mihlestibas dshwes šarešgitaš šaturs
 neeetilpft wezajā dogmā.

Henrika Ibfena „Wescha pihle“. Skatu luga peežōš
 zehleenoš. No norwegu walodas tulkojis J. Aturaters. A. Gulbja
 apgahdibā, Peterburgā, 1913. „Univ. Bibl.“ 102—103 nr. 124 lapp. —
 Mūhsu preefšhā gul weens no labateem: Ibfena darbeem, weens no teem
 darbeem, ko naw wairs jaeteiz, kur waram tikai wehletees, lai tee eespees-
 tos plaščatās lastaju aprindās. Raš šimejas uf tulkojumu, tad waretum
 wehletees, lai tas buhtu išdarits ruhpigaki. Nemšim, peemehram, uf labu
 laimi, kaut šahumu. 6 lapp. Aturaters tulko: „Raufatees, Peterfen,
 tas gan laitam ir kahds wežš pašina, kas . . .“ Originalā nestahw wiš
 „wežš pašina“, bet gan „gammel tyr“, tā ka mums trubhft atteeziga
 wahrda, tad wajadseja tultot weentahrschi: kahds wežš un newis: wežš
 pašina. Gabalimu tahtaf, 8 lapp. Aturaters tulko: „Nu, pee pušlihds labas
 gribas trijās štundās war deefgan dauds nest.“ Ibfens šata: „...kan en udrette
 ganske utroligt,“ kas buhtu tulkojams: „...war išdarit netizami dauds.“
 Šeturā zehleenā Aturaters tulko 78 lapp: „...es nogahju pa futnas
 trepēm,“ bet wajadseja tultot: „es noštrehju; gabalimu tahtaf šahw:
 . . . „jo man leetas, winsch ir palizis tīl šawads,“ bet wajadseja šahwet:
 šche ir tapis tīl šawadi. 79 lapp. Šjalmars šata: „Labi? At ja, par
 nošchehlošhanu.“ Wajadsetu šazit: Labi? At ja, tā pušlihdsi. 80 lapp.
 atrodam: „...no ta nejehgā Peterfena,“ wajadseja šahwet: no nekīhtrā
 Peterfena. — Wajadseja peegreest wairaf wehribas ar Ibfena nianšeju-
 meem. 5 lapp., peemehram, Aturaters tulko: „Warbuht ta tas ir teefa,
 ko laudis šata, ka štarp wineem ešot kahds šafars?“ Ibfens neleeto
 wahrda „šafars“, bet gan, ka mums šcheet, šche dauds noderigaks „kaut
 kas“. Šitā weetā, 107 lapp. — nemam atkal tā nejaufchi išturtu pee-
 mehru — Aturaters tulko: „Zuhs atkal ešat eenahfuschī kahdā mahjā ar
 šaweem idealeem prašijumeem.“ Naw šaprotams, kas šche waretu buht
 par nelaimi, kad Gregers ir eenahzis kahdā mahjā. Ibfens leeto wahrdu
 „husmandsstue“. Ja tulkotajš domaja, ka latweešchi nesapratīs wahrdu
 „hufmanis“, tad wajadseja tultot tā, ka lastaji šapraftu, ka Gregers ir
 eenahzis newis mahjā, bet mahjelē, semeem jo semeem greešteem.

M. P.

Lautenbacha-Zuhfmina „Widwuts“. Romantifku behdū
 lugu trilogija. Pirmā un otrā dala, — katra peežōš zehleenoš.
 Šerbatā, 1912. 104 un 80 lapp. 50 kap. — katra dala. — Par wišu
 šcho garo gabalu spreedums war buht toti ihs: neweikli patalkehmojumi
 „Fausta“ tulkojumam, nepahrprotami plagiatoriski gabalini, šmeekligi

neweiklas sženas, butaforiski efekti, newarigš, lempigš, neliterariškš dialogš, nabadšigi šawahršiti un šalipinati panti behrniškšigi naiwām, pirmseem-neežiski klubbainām atšanām hors concours. No šaktuma šchis lugas širniigi smihdina, bet uš beigām jau šakt palikt glušchi pretigas. Šitdaudš nejehdšibas weenkopuš naw wehl redžets neweenā latweešchu rakšneezibas darbā. Wišpilnigati lubeneežiski, literariškš neišglihtibas un efektiška truluma šadarbibas raščojumi. U. U.

Julija Peteršona „Ilgas“. Weens zehleens. „Laboremus“ biblioteta, 4 nr. Rigā, 1912. 43 lapp. 25 šap. — Šchajā ludšinā ir aišgubts literariškš materials, ne no dšihweš nemta weela — leekas, tapehž Peteršons ar winu naw warejš tikt galā. Krodšneeka jaunā šeewa ilgojas pehž labatās dšihweš, šailgo šahdu nošlehpumainu šweššneektu, bet tas tomehr nepanam winu lihđš. Ilgas ir tas wišnenoteiktatais štarp wišem walodā leetojameem wahrdeem. Št šewišchi dramā mehš winas waram šaprašt tilai tad, kad teel ari rahđits tas konkretaiš preekšmeets, uš kuru winas teezas. Krodšneeze un winas šweššneekš runā par wišadeem leeleem un špilgteem šapneem, bet dširdam tilai štipri pabiluščas literariškš frašes. Weidšot išrahdas, ka wiši tee šapni un ilgas teegas tilai no peepihpetas kroga ištabas uš šahda muiščas pahwaldneeka waj bagata pilšehtas tirgotaja gulamištabu. Protamš, buhš dala taušču, tas ari par šahdām ilgām un winu „tragišmu“ nopuštšees. Bet pilniigi weenalđšigs winšč teem, kuru ilgas šneedšas pahri omuligi eerihštotam šawas familijas lattiinam, kuruš dšihweš beedra išwehle wada idejiski motiwi, ne diploma un naudas maka kompašs. U. U.

U. S. Puščhina „Borišs Godunowš“. Drama. Šulkojšs Š. Rainiš. U. Šulhja apgahđibā, Peterburgā, 1912. „Uniw. Bibl.“ 74 nr. 67 lapp. — Rā no rakšneezibas wehštures šinam, šchi drama ir itin tā peeminas atmens Puščhina mahtšlineezišlās gaitas zela juhtš: te beidšas pirmā laiktmeta baironišms un šaktas dšejneeka teekšme uš Šeekšpiru. Dramas ušbuhwē ir išmanamš Šeekšpira eekšpaids; tomehr rakšturi, šituažiju un dialoga weentahršchiba — wahrdu šakt eekšchējā pšhologiškā pateekšiba un išteikšmes reališms ir ihpatnejš, iš nopeetnām wehšturiškām študijām šmelts un dšejneeka eedwehšmes apgarotš. Raina šulkojumā „Borišs Godunowš“ šewišchi školās jaunatnei jau paliziš par mihtu šalamu gabalu. U. U.

E. Rošenowa „Ograktuwes“. (Patrehščha laudiš.) Drama eekšetros zehleenos. Šulkojšs Ešereetiš. Rigas Jaunā teatra išdeiwumš, Rigā, 1913. 50 šap. — Šoziala drama. No proletariata dšihweš. Proletariata dšihwe bagata dramatišleem momenteem. Rošenowš nehmiš weelu no ograktušu dšihweš. Daudš peršonu, neweena warona. Waj pareiřak: luga divi galwenās peršonas — darbš un kapitālš. Iwehlešlētš šewišchš žihnās moments, bet iđeeniškā dšihwe. Šee ir breefmigi šiteeni, kaš žitš pašal žitam nahl darba dšihwē pār šrahđneeka gimeni: wihrš noštās šchachtā, dehlš teel šaktroplotš, šnotš ari šchachtā noštšs, meita paweřta no šabritanta dehla, otra meita, nahtuše lautzit pee ašfinas,

atstrahj sawu gimeni un aiseet pašaulē. Tās ir satrezošas glesnas, kas rahda, tā teel isdeldeta strahdneeta gimene, tā teel loziti un pašemoti zilweki sem kapitāla waras. Tikai retais atmosf sem pahrestibu nastas speedeena. Leelas, Rosenows labi pašihst mums šweško agratrschu dšihwi. Drama usbuhweta weikli. Notikumu psihologija un zilweku psihes notikumi šaista interesi palahpeniski lihds beigām. Lugai pašchata nosihme. Dgratrschu weeta war eedomatees žitus strahdneekus — dšineji spēkti: darbs un kapitāls paleel. Tulkojums labs.

Seltmata „Sagaidīts“. Gimenes drama. Trihs zehleeni. „Statuwes“ isdewums, Rīgā, 1912. 88 lapp. 25 kap. — Seltmatis ir šaraktiis dramu par Pašuduscho dehtu. Wina Aulfellis ir Krustina pahrsrahdats un ari palehtinats isdewums. Un ne tikai galweno raksturu, pat dachus shtumus Seltmatis teeschi aishmees no sawa nelaita tolega. Ginamo gimenes tragitu wiensch, bes schaubām labak ispratis, tapehž leel mirt wišwairak wainigai, lutinatatai mahti un pašuduschajam dehtlam tikai tāpat jabrukt pee winas lihda. Bet Blaumana luga ir dšihwi zilweki un srauja darbiba; Seltmatis šawejo rakstijis pehž moderno šajuhinas dramu parageem — wišadas remarkas tur aishem leelu datu teksta, bet dšihwibas un darbibas naw gandrihs nemas. Drama ir nepanesami garlatziga, statuwei nederiga. Drukata gan parastā profas weidā, bet rakstīta, nehin ladeht, klasisko dramu ritmā. Un pšeidollasista retorika muhstu laifos jau wairs newar imponet.

Gjodora Sologuba „Dšihwes guhstekni“. Drama peeežōs zehleens. Tulkojis Antons Austrinšch. A. Gulbja apghadibā, Peterburgā, 1912. „Uniw. Bibl.“ 99 nr. 91 lapp. Weenam no swarigatajeem sadšihwes jautajumeem šche peefkaras Sologubs. Tās ir jautajums par laulibas nodibinaschanu inteligentu, brihwo profesiju darbineeku aprindās. Leelas, netas jauns. Daudsfreis par to rakstis, daudsfreis par to runats. Jauns ari tikai Sologuba atrisinajuma weids, bet ne todols: etisko kompromisu politika, tikumistais meetpilsonistums parasta leeta. Sologubs nu tikai winā rahda isēju no kapitalisma raditām dšihwes preteschibām. Dšihwes guhstekni ir wispirms idejistā drama, un tā ir winas nelaimē, jo winas idejas ir meetpilsonistietistā kompromisa idejas. Winām truhst spahrnu, kureem nestu pahri itbeenas schauribai. Ta ir reakcijas laika drama, reakcijas ideologija. Zaur to isškaidrojama winas leelā popularitate kreewu inteligenzē. Sologuba dotais laulibas jautajuma atschletinajums, ja to par tahdu drihtst faukt, ir wisai semas promes: mihlestibai japadodas praktiskās dšihwes spēhtam, us laitu janoleeds sewi, tamehr ta rod few peemehrotus apstahklus. Jaunibai sawi labake gadi jaseedo negribetai dšihwei, stahwolta guhshana, lai pehž tam waretu nodibinat pilsonisku laimi. Un ja meesa prafa sawu, tad winai jadod apmeerinajums žitur. Tabds ir Sologuba idealisetais etiskais kompromis, kas mums war buht tikai pretigs. Uri seeweeti wiensch nenostahda wis par wihra darba beedreni, bet tikai par behrnu dšemdetaju un pašju, ar to ateedams atpatak ihstajā

meetpilfonibâ. Ja schahds etisks kompromis ari ir dshwes parahdiba, tad nefad ne dshwes spehjiga un weizinama. Ea naw ifeja no brihwo professju darbineeku jaunibas stahwolta. Sologubs, rahhdims ifeju, tilai wehl dshlakti aismaldina purwâ. Eâ tad, par idejistu domatâs dramâs idejistlais todols ir pilnigi nebaudams. Lihds ar to tad ari wisa drama faudê sawu wehrtibu, til teescham, fa winas estetisklais ekwivalents ir ari stipri neezigs. Dramatiskâ technika wahja — tapehz statuwee nederiga. Raksturi problematiski, farseschizjumi metleti. Sarunas beeschi ween karikatouristlas. No Austrina schoreis gan wareja prasit labatu tulkojumu. Dauds ruzizismu, nesaprotamu teizeenu. W. Kn.

Wiljama Schekspira „Antonijis un Kleopatra“. Tragedija peezôs zehleendôs. Tulkojis J. Rainis. A. Gulbja apgahdiba, Peterburgâ, 1913. „Univerfalâs Bibliotetas“ 100—101 nr. 127 lap. — Beidsot — trihs simti gadu pehz anglu leelâ rakstneela nahwes nu ari mehê, latweeschî, sahklam eepahstees ar wina darbeem. Tragedeju: „Antonijis un Kleopatra“ Schekspirs rakstijis sawâ estetisklas gatawibas laifa. Wina stils tad schini laikmetâ jau konzentrets, sihmis, nepahrspehjami plastisks. Rainis tã radits schahdu darbu tulkojshanai. Naw jaaismirst, fa Schekspira darbi pilni domu un dwehseles bagatibas, pilni dshrtioschas atjautas. Wisu to attehlot zitã walodã war tilai mahkflineets, kusch pehz sawas dabas un spehjam leelakã, waj masakã mehã lihdsinas schim leelajam garam. Tapehz ari Raina tulkojums ir labi isdewees un par wina war teitt to paschu, ko Lesings sawã laifa teiza par Schekspira originalu: „Ratrs teizeens te fata: es esmu Schekspirs.“ Labi, ka schi mahkfla nu beidsot ari siveichas walodas nepratejeem kushst peeeetama. A.

Josefa Tribswaffera „Meistara kungs“. Drama tschetrôs zehleendôs. No wahzu walodas tulkojis W. Dermanis. A. Gulbja apgahdiba, Peterburgâ, 1913. „Univ. Bibl.“ 59 nr. 59 lapp. — Sau patê dramâs wirsrakstis deesgan teeschî norahda, no lahdam aprindam nemta dramâs weela: no darba tawschu dshiwes. Des tam schini wirsrakstã deesgan nepahrprotami skan zauri neewajoscha satira: meistara kungs. Dramã tehlots, tã schis kungs weselu schuweju masu, bet it ihpachî weenu schuwejas gimeni tur sawôs tihklos un tilliski neewã gan mahti, gan winas meitas, lihds zihnã ar weenu no tam winsch nogahschas pa fabrilas kantora luhlu un nositas. Dramai sozials raksturs, bet wina naw nekahds eevehrojams mahkflas darbs. Dramatiskã sinã wina newar faukt par preechshimigu winas deesgan truhzigãs darbibas pehz. Ushiwes sinã wina naw swabada no schablonas: launajam garam, meistaram, nostahdits preti labais gars, skolotajs, kas positos un wajas paglahji. Echis skolotajs ari ir dramâs positivo ideju isteizejs: winsch ir semneezisks demokrats, kas neehrti juhtas pilsehtas sozials zihnas laukã un tapehz dodas prom us lauteem, aizinadams sew lihds wisu nelaimigo gimeni. Kã glesna no strahdneeku dshiwes schi luga ir atshstama, bet proletarists mahkflas darbs wina naw, jo proletariata pshche winas autoram deesgan swescha. A.

Oskara Lailda „Salome“. Tragedija weenâ zehleenâ. Tulktojis J. Ukuraters. U. Gulbja apgahdibâ, Peterburgâ, 1912. „Univ. Bibl.“ 64 nr. 51 lapp. — Wezais bibeles temats dabujis stiprâ mehrâ jaunu isweidojumu Lailda „tragedija“. Darbibas zentrâ nostahstahdits ne Jahnis Kristitajs, ne Erodijs, bet Salome. Pehdejâ wainiga pee Johanana (Sahna Kristitaja) nahwes. Un ne mahtei klaufidama waj aissfartas seeweetes patmihlibas un greissirdibas pehz wina dara to, — nê: wina rihfojas weenigi sawu strauji-newardamo seeweetes instinktu dsihta. . . Ta loti interejanta un, war fazit, loti moderna interpretazija, par kuru waretu plaschi runat. So: waj Salome te naw usstatama wispirmâ kahrtâ lâ muhschigâs seeweetibas simbols — jaunlaitu ispratnê? Ne wezâs, klasifiki-idilistâs muhschigâs seeweetibas simbols, bet moderni-tragistâs, kura ispaudufes Strindbergâ un Nizschê, Weiningerâ un — Oskara Lailda. . . Jautajumam par „wehsturisfo pateesibu“ te naw nekahdas nosihmes, jo zil pateesa ir bibeles legenda, til pateesa jau buhs ari Lailda (waj, peem., Sudermana) fabula. Runa war grositees weenigi ap psichologiski pateesibu. Un te nu buhtu jaefahl polemika ar autoru. . . Bet schini weetâ newar weitt schahdu ufdewumu. Sapeesihmê, ka Lailda rabitâ Salome, lai ta zil stipri atschkiras no pasihstamâ Salomes tipa, leelas loti teizama un eespehjama. . . Wispahrim, „Salome“ — lihdsj ar „Dorianu Greju“ — peeder pee wehrtigakeem Lailda fazerejumeem. Bet ari tajos naw nekahdu genialitates eeshimju un ari to pehz nam eespehjams grosit to wispahrigo spreedumu, to isfaziju par wina „Pasakâm un stahsteem“ rakstidams. (St. augschâ.) Ukuratera tulktojums weegls, tihrs un spehzigs. J. B.

Kritika

Maksa Burgharda „Teatris“. Tulktojis U. Buhmanis. U. Gulbja apgahdibâ, Peterburgâ, 1913. „Univerfalâs Bibliotekâs“ 111—112 nr. 102 lapp. — Wisi, kas interesejas par mahklas jautajumeem wispahrigi un par dramu un teatri sewischki, ar preeku islasis Burgharda grahmatinu. Ja ar' wina usstateem newar peeprist daubsâs weetâs (peem., par mahklas isjelschanos un winas sakaru ar dsihwi, par ideju dramâ u. z.), tomehr tee modina interesi un eerosina domaschanu. . . „Ewads“, kas pahrtullots pehz konwersazijas wahrdrnizas, pahrat konpektiws. Titai sausus fattus registrejis U. Behrsinsch sawâ pahrtatâ par la tweekschu teatru un dramas attihstibu. J. B.

R. Guztows un „Ariels Alostâ“. Stat. 345 lapp. Emils Rosenows un wina luga „Patrehschta laudis“ (Dgtraktuwes).

U. Kranjas „Raina Pusidealists“. Kahds nelaitâ peemirsis eewehrojams mahklas darbs. „Dirzeemneeku“ isdewums, 31 nr. Rigâ,

1912. 72 lapp. 25 kap. — U. Krauja muhsu rakstneezibā usnahza nesen un tika tuhlit apšweiktš ar loti šajuhšminatām usflawām un glaiameem. Nēwar ari leegt, ka, peemešram, Raina „Pušidealista“ anališe wareja pa dafai ataišnot pahrbagatigi uš kredita išneegtoš laurus: ar drošču weišini leetota marššima terminologija, pahrpluhštošča dzejiška šajuhšma, štrauji retorikšs šils — wišs tas wareja imponet pirmā šahumā. Un patš par šewi tas jau bij originelš pašahkumš, jo jaunaiš kritikiš šolijāš peerahdit, ka Raina „Pušidealistiš“ teeshām ešot „eewehrojāmš mahšklaš darbs“. Tomehr jaatšihš, ka ar wišām U. Kraujāš runāš dabivanām šhiš aišstahwibāš mehginajumš naw palaimejees, jo, neluhkojot uš dašchām jautām weetām, „Pušidealistiš“ tomehr ir un paleek neišdewees dšejneeka darbs. „Pušidealista“ truhkšt dšihwš mahšklaš špehtš: galwenā figura, Undehlš, naw pahrleezinošchš, naw pšhologiskiš motiwetš tehš; tautiškāš senžibāš ideja išpibleta jau pahral krašā karikejumā; šatirai nemti palihgā pahral rupji efekti (uš šlatuweš dašču brihdi jau eet til raibi, tā pa „Štroberdeenām Šilmatšhōš“). Šināmš, Rainiš jau ir gribejiš wairak ko šneegt tā weentahršču „joku lugu“, wišch ir zenteeš šchaurajōš rahmjōš eespeest wejelu kulturwehšturištu laišmetu („iš pagahjušchā gadu-šimtena beigām“), bet šawu nodomu tāš naw šašneedšiš. Waram jau šašihmet štarp „Pušidealista“ peršonām dašchado šabeedrišto šchiru un wiršeenu preekš-šahrujuš, bet tilkaš Marina un inšcheneerš Upmāš, tā ari kalpš Andrejš ir wehl pahral truhžigi rakšturoti, — tāš ir bahlaš, nonoteiktāš konturāš beš mahšklaš dšihwibāš, beš krahu špilgtuma un šwaiguma. Šau Rainiš rakštot ir šamanijiš šhi darba truhkumus un tapehž wišch weetu weetām šprausch eekšhā pašlaidrojošchāš eelawāš (remarkāš), bet nu U. Krauja nemāš wehl štaipit katru „pag! eh!“, katru neeku tā „zahlu mutšchānu“ pašludina par „šimbolikaš labako šeedu“, un tur tad wehl paleek wišadi tukšchi robi, to šheidš aišpildit ar šawām „šintefem“. Šā, peemešram, wišch rakšta par Marinu: „Abštrahējoteeš no peršonām, nojaušchām, ka Marinaš dšihwēš šintefē atrodamaš trihšāš šašchahwataš: šiniba, darbs, daile!“ Nu, ja tā grib „abštrahēteeš“, tad jau war nojaušt wišu ko, tad jau ari Blaumana „Trihneš grehtōš“ it weegli war peerahdit, ka „wišš individualaiš pahrwēhrchāš par šabeedrištu funkžiju“. Bet tad ta wairš nebuhs kritištā anališe, ta buhs literarištā privatadwolata ušteepšchāna un ušpiblēšchāna. Un naw šaprotāmš, kamdehl tāš wišš wajadšigš, — itkā kad eewehrojāmam dšejneekam nēwaretu ari buht šawi wahji, neišbewušcheeš rašchōjumi! Šatšču „ne weenmēhr šihgo lošu Apolonš“.

Tomehr šcho U. Kraujāš darbu wehl war lašt ar interešē un dašcha lappuše (peem., 49) tur ušrakšrita ar brašču špirgtumu. Bet tad U. Krauja šahla šawāš „šintetiškāš anališeš“ pluhdinat gandrihš katrā „Domu“ numurā, tad pahral augštā toni ušnemā šlawāš dšeešma Rainim šahla wiłkteeš bešgaligā garumā un lihđš ar to nēdaudžāš originelāš domāš un špreedumi išgaist bešsumbeešā frašu miglā. Ša jau naw wairš nelahda kritištā anališe, tur rakšneeku un wina darbuš ištiršā

sakarâ ar sinamu wehsturiſki-fabeedriſtu aplahrtni, kur redſami iſzet preeſchâ galweno wadoſcho domu un juſſimu wirſeenu, kur pabrleezinas un pabrbauda, waj rakſneeks teeſcham ari ſpehjis ſawus dſejneezikſos nodomus pahrwepreſt dſihwâ, pilnigâ mahtſlas darbâ. U. Kraujas „ſintetiſtkas analiſes“ metode ir žitada: wiſchj a priori katru Raina dſejas rindinu un ſtrihpinu uſluhto tã abſolutu dailes pilnibu un par ſawu uſdewumiu wiſchj uſſkata titai beſ apſtahjas žilbinat un žilbinat katru pantinu. Raina dſejotus wiſchj wirknê uſ preeſchu un atpakal, wiſchj toſ ſtaipa tã gumielakſitumu pa wairat lappuſem, ſpihle ſem rindu tekſta apakſchâ ſmagas markſiſtiſtkas filozofijas formulas, naglo klat wiſadâs „teſes“ un „antiteſes“ un neaiſtuſis ber tahdas fraſu brahſmas, lihds beidsot, tã leekas, U. Krauja patſ wairſ neſin, ko iſhti taſ gribejis teikt un peerahdit! Teeſa, ſchahdus tahdus nepamanitus ſmalumus („nonianſetas gradelazijas“ — tã wiſchj ſata) Raina dſejâ iſzet gaiſmâ U. Krauja, bet Raina dſejas wadoſcho domu wiſchj par to atkal noſlihžina ſawu „crescendo“ un „decreſcendo“, „ſimfoniju“ un „afordu“ pluhdôs. Lai palafa kahds, ja ween tam neaptruhſti pazeetibas, U. Kraujas „1905 gadu Raina dſejâ“ („Domâs“ 2—4 num. 1913), un lai paſata, ko iſhti jaunais kritiſis te noſkaidrojis un waj wiſchj turwinajis jeb atahlinajis laſitajus Raina dſejai. Un jo wairat U. Krauja rakſta, jo nebaudamaks teek wina ſtils — „ſchwulſtig“ (tã wahzeefchi ſata)! „Puſidealiſtâ“ titai weenâ weetâ bij: „wina tautiſtkâs ſmadſenês ari jau eeminuſchâs modernâs dſihwes pehdas“, bet pehž tam laſijam jau ſchahdus ſila ſeedus: „leek ſawas maigâs rolas uſ latentâ gaidu ſehkſas graudina“ (man netihlas te peewest wiſus toſ „ſpermatoſoidus“ Kraujas „Selta twaikâ“); „nolihdſinâs želu ſabeedriſtkâs atteezibâs, ſnaudoſchâs, nahtoſchâs ſabeedribas olinas, embrijam“; „leelu dſejneeku krahjumi ir lihdsigi raibeem dſena ſwahrkeem, kur mahkſlineeks pakahris ſawas dwehſeles atſewiſchtôs laitôs un daſchadâs weetâs iſdaritus elpojumas“ u. t. t. Tas jau atgahdina agrato lauku toreſpendentu „ſtolas namus, taſ no laita ſoba apſuhnojuſchi“...

U. Kraujam beſ runas ir kritika dahwanas, ſajuſhma un temperaments. Bet winam wajadſigs wehl paſcham iſruhgt un noſkaidrotees, atſwabinatees no ſawas tagadejâs fraſeologijas, kamehr taſ wehl nauw par wehlu, noſtahtees uſ ſawâm kahjâm. Tagad wina daudſee rakſti titai lihds wehl wairot to beletriſtiſki-pſeidomarkſiſtiſko fraſu wirumu, kahds pee mums pehdejôs gaddôs tizis ſchlaidits markſiſma atſinas un pabrleezibas weetâ¹⁾. Par daudſ jau mums mode lirisku pantinu ſozialiſms, par

¹⁾ Gaſchikdrinatais juſſimu ſozialiſms ſtipri pee mums eepheſtees agratâ ſtingrâ, ſtarbâ markſiſma weetâ un to deklamê un ſtandina pa wiſâm malâm. Der atminet, žil aſi ſawâ laikâ Markſs un Engeliſs aplarowa tã ſaukto „wahju“ jeb „pateſo“ ſozializmu un žit bahrgi tee iſſahjâs par ſchahdu „atſlabbinofchu (entnerven) literaturu“. Starp žiteem ari it ſewiſchi U. Kraujam doretu iſlaſit un egaumet ſchôs wahrduſ: „... gewirkt aus ſpekulativen Spinnweb, überſtückt mit ſchöngeistigen Rebeblumen, durchtränkt von liebeschwülen Gemütstau, dies überſchwängliche Gewand, worin die deutschen Sozialisten ihre paar Knöchern ewigen Wahrheiten einfüllten“...

dauds jau mehš tagad spirdsinamees ar dsejofu limonadi, un laiks jau buhtu sen atgreetees pee pašča uhbens avota — pee sabeedriflās zibnās un pee winas slaidrās, dšilās teorijas. Rahbit scho žetu — tas varetu tagadeja momentā buht ari weens no markšifitlās kriticās ušderumeem.

3.

Latveešču ščurnali 1912 g. otrā un 1913. g. pirmā puše. — 1) „Domas“ turpina pašahho darbu — „kalpo tautas demokratisķajam wairatumam“. Tas ir atbildibas pilns „ušderums, un nebuht newar teikt, ka ar ščurnala wadibu un šaturu wišzaur waretu buht meerā. Minešim tikai to, ka „tautas demokratisķajam wairatumam“ newar buht pa prahtam, ja ščurnala beletristiskā laišķ tahdus rakstneekūs, kas wehl beidsjamā laikā naidigi isturejušchees pret demokratiiju, waj ari tos, kas atklahti peedalas demokratiijai naidigūs laitrakstūs un ščurnalūs. Demokratiija praša noschliroschanos — pa labi un pa kreisi. Čurpreti literaristiskritiskā un finiskā dalā „Domas“ pehž eespehjas raudšijusķas eeturet demokratisķu wirseenu pehž wehšturiskā materialiskma prinziipeem. Ari mahķflās peelikumu iswehle beidsjamā laikā manama leelata noteiktiba, arweenu beesķat teel sneegti darbi, tam neween augta formas, bet ari dšika idejistka wehrtiba. Čahdā wirseenā strahbdamas un attihšidamās „Domas“ nostahšees uš drošcheem un zeeņem pamateem. Latveešču demokratiijai plašķaks ščurnals ir wajadšigs un wina šinās, to ušturet. — 2) „Drumwa“, Rigas Latveešču Beedribas Derigu Grahmatu Nodatas ščurnals, tāpat apšihmets šawām aprindām. „Drumwai“ ir nahtotne tā latveešču (labako) familiju ščurnalam, lahda, pehž Drawneeka un Needras „Austruma“ apstahšchanās, wairak nebij. Uzmirkli winai gan wehl klahjas deesgan, gruhiti (pehž šinām Sin. Rom. waf. šap. — 1500 abonentu); peemakšatajeem nahlas tšhakli ween raišit matūs watā. Tas tapehž, ka latveešču meetpilšonu familijās, tā šinams, nezeena neta nazionala, ari nazionala ščurnala ne, bet mihtat turas pee „Woche's“ un tamlidšigeem. Un tapehž, ka Der. Gr. Nodatas wezee skolotaji tura pahrat šingru pedagogisku kontroli pār ščurnala redaktoreem, tā ka tee žits pehž žita nahl un eet. Sahtumā ismehginajās paššstamais skolotajs Fr. Adamowitsķš un, gada nenodšihwojis, atstahjās. Čad par ščurnala redaktoru kļuwa... Fr. Grosfwalds. Wehlat ušnehmās mahžitajs Ludis Behršinsķ, bet ari tas drihš meta plinti truhmūs. Weidsot Der. Gr. Nodata peenehma Teodoru Seifertu, kas ar šč. g. 3 burtņizu sahl parakšitees tā „Drumwas atbildigais redaktors“. Tas tuhlin sahtumā šneedša no „Woche's“ u. ž. smukas bildites, kur redšama Greekijas lehnina familija, tā sčehļširdigas bagatneeku damas ar pihragu aplaimo lehdēs eelatus nabaga zeezumneekūs u. t. t. Šaula laišķhana un štatiskhanās! — 3) „Tagadne“ — saužas jauns nedelas ščurnals, kas sahta isnahkt ar 1913 g. sahtumu. Tas dehwejas par „ščurnalu sabeedribai, literaturai un mahķflai“, „grib weizinat mašu apšinas nosķaidroschanos“ un „domats tautas demokratisķajam wairatumam“. Rā redšams, programās galweno punktu „Tagadne“ aišnehmušēs no „Domu“ prospekta. Čet par to jau

nu wehl nebuhtu nekas: tautas demokratislajam wairakumam garigu kalpotaju nefad newar buht par daudj. Eitai pahraf beeschi un uftrih-
 tofchi schaja programā teel zilats wahrds „masa“, tā ka negribot nahf
 prahtā newifai labā slawā stahwofchās „Jaunakās Sinas“, turu fainneeki
 ir ari „Tagadnes“ ifdewewi. 4) „Skatuwe un Dsihwe“, Latw.
 Skatuwes beedribas (Jaunā teatra) ifdewums. Speziels teatra schurnals
 tā wispahrigs un priwats ufnehmums latweefcheem wehl newaretu
 pastahwet: par maf wehl plafchakajām masām teoretifkas intereseš par
 skatuwes mahfslu. „Mahfslai un dsihwei seedojam schis lapas“ — šaka
 schurnala redakcija šawā programās lapā. — „Skatuwe un dsihwe mums
 naw schirtas. Tās atbalsfojas weena otrā un top tā pilnigatās.“ — Pee
 scheem prinzipeeem turedamees jaunais schurnals waretu ufplaukt
 patš un stipri weizinat skatuwes mahfslu un dramatisfo rakstneezibu. —
 5) „Dadfiš“ un „Gailiš“, abi satiriftee schurnali nobeigufchees
 nesmukā nahwē. „Dadfi“ isputinaja sinamee „Laboremusa“ isputinatajaji,
 un „Gailiš“ nobeidšās aif lasitaju truhtuma. Wiswairak šaudets ir ar
 „Dadfi“. Tam bij deefgan leetpratiga wadiba, inteligents libdšfrahdneeku
 fastahwē, un tapehž tas sneedsa daschu labu peewilzigu satiras gabalinu.
 Abōš schurnalōš muhfu sifmetaji un karikaturifsti labi wareja wngrinates
 šawā schantrā. Abu schurnalu behdigais gals modina domas, waj
 latweefcheem wispahri wehl war pastahwet labs satirifšs schurnals? Uf
 scho jautajumu teefchi atbildet naw tit weegli. Daudš weeglak pateikt, kapehž
 „Dadfiš“ nebuhtu warejis eefatnotees un kapehž „Gailim“ bij janobeidšās.
 Galwenā kahrtā tapehž, ka ne weenam ne otram nebij prinziipu, nebij
 noteiktas platformas, nebij sinamas schkiras ar to šaifstitees, uf ka
 atbalsfitees. Glufchi kā fainneekawife „Latwija“, wini šawās programās
 šolijās neeet ne pa labi, ne pa kreifš“ — tapehž, abi — tā tee wihi,
 „Stolas maišes“ pafatā — aifgabja uf weenu augftu šalnu, tur abi
 nošlibla. Muhfu laikōš awifei un schurnalam titai tad war buht nošihme,
 ja wišč šawām idejškām fatnem eeaug dšiti sinamā šabeedrifštā šlahni
 un no tā šuhž neifšifhtofchu dšihwibas šulu. A. A.

Dr. E. Meimana „Ewads tagadnes estetikā“. No otrā,
 papildinatā ifdewuma tulkojis J. Behršinš. A. Gulbja apgabhdibā,
 Peterburgā, 1912. „Univ. Bibl.“ 44—46 nr. 174 lapp. — Mahfsla ir
 latweefchu kulturdšihwes pilnigalā ifteifšme, winas kwintefenze. Wišs,
 kas ween wehrtigaks latweefchu šadšihwē, konzentretjas mahfslā, kamehr
 špeziiffti latwifštā darbiba finatnes laukā ir stipri neeziga. Latweefchu
 literatūra jau šašneegufe Wakareitopištu dšitumu un apmahfškina
 plafchumu. Drihš tai lemts ifeet pafaulēs literatūrā. Pahrejās mahf-
 slas jau tai pafšeiģufchās preefšchā. Det muhfu mahfsla titai tad ees
 pareifsu zetu, ja winā eeinteresētā tautas dafa tai peeliks stingru un pareifsu
 mehrawuklu, ja tā pee mahfslas darba ees ar iftoptu estetifftu gaumi. Šandehf
 mums no jo leela šwara mahfslas jautajumu teoretifka ifškopšchana. Wiš-
 leelakās aplamibas, wišleelakās neshaidribas schai finā waldijufchās muhfu
 rakstneezibā. Eitai pehdejā laikā parahdijufchees daschi nopeetnaki darbi,

las mehgina weenu jeb otru jautajuma datu noskaidrot. Prof. Dr. Meimana grahmata nu ir pirmā, kas latveeschu walodā runā par estetiku — weenu no wisfarešgltalajām filosofistām dizjizlinām. Un wehl fewiškli japreezajas, ka šči pirmā ir taisni prof. E. Meimana grahmata, kura tā radita buht par mahkšlas teorijas abbeži. Meimans ihši apluhlo ščo estetiku, plaščaki paŕawejas pee empiriškās estetikas nobidinataja G. W. Fehnera un tad jo plašči anališe tagadnes popularatās estetikas sistemas. Šče gan ismanama sinama wahžista weenpušiba, jo zittautu estetikeem peegreesta pabrak masa wehriba. Tā no frantscheem ihši raksturoti tikai M. Gijō un J. Fens, no angleem Epenfers un Grant Allens, kamehr treewu ihpatnejās estetikas teorijas (M. Šchernišewskis, A. Weselowskis un Potjebna) naw neweenu wahrdu aistartas. Dauds wehrtiga estetikā eenejuschi ari mahkšlineeki un rakstneeki, bet winu plaščās un autoritativās affinas prof. E. Meimans nemas neewehero. Positivā nahl tas, ka E. Meimans stahw uf aprakstoschās un isstaidrososchās estetikas weedolta un tapehž pafargats no normativās estetikas spekulazijām. Eekuhstot tanis jaampulst, waj peekrihtot kahdai no šchim teorijām, japahrspihle weens estetiskis faktors, jaatfatas no pilnigas empiriskās mahkšlas darba ispraschanas. Ari aprakstoschā žetā waram nonaht pee kahda atšewiškta elementa idealisščanas, kā tas notizis treewu lingwistiskā un frantschu mehaniskā (Daltroša, d'Ubins) teorijās, bet tad weegli buhs atšegt ščo weenpušibu. Prof. E. Meimans par daudš kritiski statas uf estetikas problemeem, lai tas notiktu, par daudš jau kritiski winsch eeluhtojees estetikas sistemās. Truhums tas, ka wisas lasitaja domas teek aiswaditas kritikā, bet sistemas radisčana gandrihš neešpehjama. Meimana grahmatina leel daudš pahrdomat par estetikas jautajumeem, šneeds metodi, bet mas iswedumu un noslanojumu. Tā — wispirms — estetikas abbeže, no kuraš tikai waram eet tablat un tilt eeintereseti preekšč tahdeem estetikeem kā Grose, Fehners, Gijō, Hirns u. t. t.

Sulkotaja darbs — eewehrojot, ka mums nelahdas estetiskās terminologijas lihds šchim nebija — bijis wisai gruhts. Dauds jehdšeneem un winu noslanām J. Behrsinam nahzees radit jaunus wahrduš. Data no teem stipri rainisku. Daschi no teem gan nemas nebija wajadšigi. Tā „aptauja“ gan laitam netad neeweššees „anetas“ weetā, jo winai naw itin nelahdu preekščrozibu. Leeki ari „weize“ (felas, weikšme), „šarindiba“ (fabrojumš) u. t. t. Prof. E. Meimans beids šawu darbu ar šfau prasijumu pehž estetiskās kulturās, pehž daituma dšihwē, pehž jaunās paaudšes sistematiskās eewadisčanas mahkšlas šaprasčanā. Estetiskajeem elementeem buhs eešpeestees wistahlatajōš muhšu praktiskās kulturšihwes kaktōš. Tikat waj mahkšlas šemetaja war buht diletantisma attihšiba, par to mums wisai jāšchaubas.

Ščena Minža „Rafaels“. Biografiski-kritiskis apžerejumš. No frantschu walodas tultojis J. Behrsinš. A. Gulbja apgahdiba, Peterburgā, 1913. „Uniw. Bibl.“ 105 nr. 73 lapp. — „Minžam truhzis

noteiktu, konsekventu usklatu un stingru pamatprinzipu mahkšlas wehstures pehtneezibā. Ištēnibā wiņsch bijis eklektikis un zentees ņaweenot dašchadus pretejus prinzipus... Totees' wiņsch eewehrojams tā ruppigs pirmawotus pehtneeks, tā zentigs, nenogurdinams materialu ņawahzejs." Tā tulkotajs J. Behrsinš raksturo autoru. Uš J. Behrsina spreedumeem ešam paraduņchi palaiņtees, tee ari te iņrahdas par pareiņseem. Noteiktu usklatu, stingru pamatprinzipu truhtums ņajuhtams wižaur grahmatinai. Populārā darbā to neņpehji atņwehrt apstahklis, ka autors patš ruppigi pehtijis pirmawotus. Noteiktas Raņaela wehsturiņslās un mahkšlineezislās ņejas tā i nedabujam redset. Raņaela dņiņwes gaita, wina darbi weens pehž otra apstatiiti peeteeloņchi plaņchi. Wiņmas par winu ņaturu un stahwollki žitu Raņaela darbu starpā waram no ņchi apstata spreed. Tizai tai Raņaela ihpaņchibai, ņas reiņē bija wina laime un ari nelaiime, ņas radija winam glesnotaju karata wahrdi, tai Mīnzs paeet pilnigi garam. Raņaelis bijis wiņu laiņu eewehrojamaņais ņihmetajs, ari kolorists, to godu neweens winam negrib un newar noleegt, bet wina ņlawas ņahre to speeduse peemehrotees publikas garņchai, ņetot publikas eemihletajeem meistareem lihds pat to atdarinaņchana i ņawā noslihpetaņajā ņihmejumā. E. Mīnzs ņautrejas to teikt. Wiņsch runā gan par Perubņchini darbu atdarinaņchanu — Ambrijas laiktētā, par eejubņmas aigurwumeem no Donatello barelņņesa: „Ewehtais Georgijs“ wehl Florenzes laiktētā, bet par Leonardo da Wintņchi u. ž. eepaidu un atdarinajumeem nemin ne wahrdā. Daņchi mahkšlas wehsturneeki, peemehram, Raņaela „Madalenu Stozzi Donni“ atņiņst par Leoardo „Monnas Lisas“ atdarinajumu. Tomehr wižaur Mīnza monografijai manams — Raņaelis eet no uswaras uš uswaru mahžidamees tizai un pirmā weetā koloritu, tonu gludumu, trahņu ņaņkanas. E. Mīnzs nostahda blatus un apstata „Disputu par ņiv. ņakra-menteem“ un „Atneezņchu ņtolu“, bet itin nemas neaiņklar jautajumu, tā ņche Raņaeli mehaniski weenojees heleniņims ar kristiņimu nemas nepaņņinadams wina mahkšlu. Ka tizni zaur ņcho ņalpoņchanu wiņeem deeweem Raņaela mahkšla ņaudejuse ņawu ņirņibu... Raņaelu ņlawē tā ņihmetaju, tā koloristu, bet tizai maņ ween wairs mihl. J. Behrsina tulkotā E. Mīnza grahmatina mums lihds ņchim weenigā, tapehž ari ta ar preeku apņweizama, lai gan ta til newiņai ņtaidri ņpehji atiegt muņhu glesnotaja karata ņeju. Raņaela wahrdis negribot teet minets wiņur, tur eet runa par reneņansi, tapehž katram eeteizjams tuwatu eepaņihtees ar lehto grahmatinu. Populari rakstīt par mahkšlas wehsturi ir gruhti. ņewiņchi wehl latweeņcheem, kureem gandrihņ wehl nemas naw atteezigās literaturas. J. Behrsinš, pilnam apņinajees ņawu usderumu, zentees grahmatinu padarit ņajamu pehž eephejas plaņchām aprindām. Wairak tā 20 reneņanņes mahkšlineeku ween tullotajam nahzees raksturot ņem ņrihpas, jo muņhu laņtajeem ņweņchi pat wehl taņdi wahrdi tā Donatello, Montēna, Sandro Botiņchelli... Gaidiņim, tad pehž ņchis nahņis labatas monografijas par Miķelandņchelo, par Leonardo da Wintņchi, par Tizianu... ka driņis mums buhs ari nopeetra latwiņka mahkšlas wehsture. ņereņim, ta driņi. W. Rn.

Daschadi raksti

Ataugas. Beletristisku rakstu krahjums I. Ikdeweise fabeēdriba „Wenta“, Wentspils, 1912. 77 lapp. 20 kap. — Krahjuminisch nesneef neta jauna. Winā eewetotee stahstini sawā laikā tita drutati „Jaunā awise (P. Roberta „Dawasara wehstule draugam“... Ameritas laifrakstā: „Strahdneek“). Tagad, atfewischtā grafmatā, tee top peeetami ari paschakai publikai. Garakais un ari — waretu teitt — labakais ir Rahrlina „Wisdahrgakā dahwana“. Ofitakus psihologistkus pahrdsihwojumus, kuri fahstiti ar strahdneeku kratischanam un aresteem, Rahrlinisch neattehlo, bet apmeerinas weenigi ar patetisti sentimentalām frasēm. Stipri nepatihkamu eespaidu atstahj ari tas, ka autors weenu un to paschu atfahrto wairakās weetās: „Kaut titai Kraustu atshwabinatu“ 10, 13, 14, 16, 17 lapp. Deesgan neweikli eepihsta telegrafeschana zaur zeetuma seenu. Pastahstita ari tahda pasazina, ka fargi atnesuschī uf zeetumu zirjenus tani noluhkā, lai pa nakti deschurejot til ahtri neaifmigtu. — J. Banlawa stahstinsch: „Nahtoni“ lihdsinas schi autora pahrejeem raschojumeem. Gudri un dšiti gan domats, bet nefas tamlihdfigs naw ifnahzis. — P. Roberta „Dawasara wehstulei draugam“ mafa literariska wehrtiba. Autors, kā awises eewadrakstā, usskaita wifas tās newehlamās parahdibas, tahdas wehl joprojam nomahz zilwela garu. Nobeidsas ar tradizionelo Dawasara atnahschanu. — E. Krusidehla „Boikots“ pawirschs pastahstijums par zeetumneeku dšihwi. Pee tam beigu episode psihologiski nepamatota. Tahds „pelekais barons“, tahds ir Tschehschinsch, netad nebuhs til glehwuligs, lai padotos kameras wairatuma leh-mumam. — Echalkona „Beedrenes stuhpsis“ ir pawirschs literarisks mehginajams. Neweena weetina neleezina, ka autoram buhtu stahstu rakst-neela dahwanas un ta schini rakstneezibas weidā winam buhtu tas jauns ko teitt. — Nepatihkamu eespaidu atstahj daudšās kthhdas. Daschas no winam leet domat, ka krahjumina fahstahditajs ne wifai labi pahrwalda latweeschu walodas pareifrakstibu.

Leonida Andrejewa „Suda Ifsariots un ziti“. Eulkojis Sahnis Mfars. U. Gulbja apgahbibā, Peterburgā, 1912. „Univerfalās Bibliotekas“ 87 nr. 77 lapp. — Kristus nodeweja legenda pehz sawa psihologiskā šatura ir weena no wisdschjiskalām wifā wezajā literatūrā. Daschdaschadi war eedomatees nodeweja atteezibas pret Kristu un wina usbewumu weenā un pret ziteem mahzkeem otrā pufē. Bet netur schis atteezibas naw til dšildomigi uštvertas un origineli tehlotas, kā Leonida Andrejewa stahstā. Tas ir weens no wina wislabakajeem darbeem — teplojumā iphatneji peewilzigs, idejā dšildomigs. Ne titai kristīgi tizgee — ar netizgee ar fahjshmu un baudu lasis scho eewehrojamo mahsklas darbu.

U. U.

Aufella iflasti raksti. Redigejis Lihgotnu Zehtabs. A. Gulbja apgabidibā, Peterburgā, 1913. „Univerfalās Bibliotekas“ 89—91 nr. 140 lapp. — Katrā finā slawejamā isdeweja nodoms, wezašos latviešuju rakstneeku darbus darit peejejamatus „Univerfalās Bibliotekas“ lehtajās grahmatinās. Ar Lihgotnu Zehtaba redigejumu tomehr newar lahgā buht meera. Wispirms jau Aufella dsejas analise eewada raksturojumā wareja buht pamatigata un kodoligata, un tad — waj no Aufella profas rakstteem tilai nowele un apzerejums par tautas dseešmām ween bij nepeezeeshami dsejneeta raksturojumam? Tomehr ar wisu to Aufella raksti lehtajā isdewumā eeteizami sewiškhi skolu un publiškām bibliotekām. A. U.

Antona Aufrina „Zihruku putenis“. Laila wehrojums. „Warawihfnas“ isdewums, Rīgā, 1913. 178 lapp. 75 lap. — Aufrina peezpadsmit stahsteem wišeem naw weenada wehrtiba. Tas tapehž, ta winsch naw nostaidrojees un nošwarojees rakstneeks, bet arweenu wehl zela mellestajš un eksperimentatorš — un, žit nomanams, tahšs paliks joprojam. Zihnas winā diwi spehki: reala, objektiwa wehrotaja un tehlotaja teekšme un snobiska laufsichanās un wišadu ahrischtibu kahre. Kur pirmā pahrtwarā, tur isnaht patihtams, weegli lašams, weentahrschš stahstinsch ar hebru waj humoristigu noslanu; kur otrā — tur nemahstlineezishtë darinajums, saspihletu juhtu un šamahstlotas isdomas raschojums. An tā ka schai otrajai teekšmei beeschaki pahrtwarš, tad Aufrina grahmatu žaurmehra wehrtiba katram pašcham eedomajama. A. U.

Rudolfa Blaumana kopotee raksti. Pirmais sehjums. Stahsti (Pee štala uguns). Otrais sehjums. Humoristiskā un satiriskā dseja. Trešchais sehjums. Humoristiskā un satiriskā dseja un profa. Zeturtais sehjums. Stahsti. Jelgawā, L. Neimana isdewums. — Par leelu dsejneeku un rakstneeku muhšu Rudolfs Blaumanis naw šauzams. Mehš wina ne turumā newaram stahdit Eiropas slaweno geniju wahrdeem: ja mellešim literariškās paraleles, tad Blaumani nekahdi neufroschinasimees šalibdsinat ar Ibsenu, bet warbuht ar kahdu Jonasu Li, newis ar Gerhartu Hauptmani, bet ar wežo Peteri Rosegeri. Blaumanis ir muhšu schaurās semneezishti-patriarchalās Baltijas gara behrns — Neitena un Raudsichu audsetnis. Winsch pats it labi atšlarhta šawa talanta robeschās: daschreis winau jau ari wilinaja slawas tahles, winsch jau mehginaja ari rabit kahdu leelu paleekamu darbu (tahdam wajadseja buht „Dotiwara namam“ un wehlat atkal Genowewai), bet schis puhles bij weltas un Blaumanis slihg atkal atpatal šawā šiltā, mašā provinzes dšihwē un raschoja atkal lugaš, stahstus, pat tšhiganu un schihbu jokus. Winsch neatwer mums nelahbus jaunus, plašchus horizontus, winsch šawu laiwu newada ahrā us juhras, bet paleek šawā klujā, rahmā meschēferā, turu eeslehdš dšimtenes behrsi un alkšhni. Blaumanis naw nelahbs problemu waj ideju rakstneeks, winsch ir weentahrschās semneezishti-ibiliskās lauku dšihwes attehlotajš, bet par to schini norobeschotā šuhri ihstš un pateekš mahstlineekš. — Blaumanis

usnahza latweeschu rakstneezibā 80-to gadu beigās. Klusā latweeschu
 femneeku sehta ar apsuhojuschēem jumteem un wezeem ašbedahrseem,
 ar ņaveem meerigeem, strahbigeem zilweleem, kuru dšihwe aifrit pa
 paaudschu paaudsem eemihām telām, — tahda ir Blaumana pašale.
 Tit tumscha un nospeesta wairs naw femneeku mahja, tā Neikena un
 Apfischu Sehkaba behrnibas laikos: masleet jau isgaisuse mahntizigā bijiba
 un šwehtuligā bahrdsiba. Blaumana stahstōs jau nestan no latras
 lappuses pretim wezo paštaru meldijas, bet krifigi-patriarhalās dšihwes
 tikumi un likumi tomehr arweenu wehl stingrā zeenā. Neteel jau wairs
 rihtā un watarā staititi „wezās grahmatas“ pantini, bet behrni tikpat wehl
 teel audfinati pašemigā klausibā, ņaime teel tureta zeetā atkaribā un pašcha-
 zela gahjejeem, kas dšihwi gribetu lozit pehž ņawa prahta, jaet bojā.
 Blaumanis ņawōs stahstōs (sewischki gaischi tas redsams wina pirmōs
 darbōs) ir zaurzaurim konservatīvās latweeschu masgruntneezibas ideologs,
 kas aistahw lauku dšihwes lihdschinejos nozeetinatos pāmatus un kas
 newar eezeest „tauno, ņamaitato pašauli“, kura apdraud wezo laiku labumus
 un šwehtumus. Wina azis mihti un labi laubis ir wiņi tee, kas strahdā
 un taupa ņawu grafi un gadeem notalpo pee weena ņaimneeka, kas klausā
 ņawus wezalus un aishildaus un laulibā dodas pehž wīnu padoma, kas
 wispahrigi klusu un pazeetigi nef ņawu likteni. Bet ar wīnu ņawu bahr-
 schanos par femneeku puischeem, kuri eet ņawus zetūs un darā pehž ņawas
 gribas, Blaumanis tomehr wairs naw til stihws un zeets moralists tā,
 peemehram, Apfischu Sehkabs. Wispirms Blaumanis jau ir nesalihdsi-
 nami leelās mahkslineeks un dšitaks zilwetu littenā ispratejs, bet bej tam ari
 pate lauku dšihwe wairs naw til ņastinguse tā bahrġajōs klauschu laikos: tani
 jau ir dauds wairak wakibas un kustibas, dauds wairak jautribas un fir-
 nibas. Dšihwe naw stahwejuse uš weetas ari sem schein apfuhbejuschein
 jumteem. Kadās jau raksturi tā, peemehram, Koplainu Krusfinsch („Dehr-
 tona negais“), kas tehwa ņmago aishildnibu ņajuhst tā slogu un kas par
 spihiti wišeem zirsteem plikeem šlepeni staiġā ņawus zetūs, pat ja tee web
 uš frogu un puischu ballēm. Naw wairs Blaumana stahstōs weenigi
 tikai glehwās, newarigās Cewas un Leenes, kas ņaimneezes goda un
 eedšihwes dehl pahrdodas ņewi septindefmit gadu wezeem plitgalwjeem, bet
 dširkt ari pretim Raudupeetes kaislās azis, kas ņawu juhtu leemas newar
 un negrib nowalbit, pat ja jaleek nobeigtees pašchas behrnam un ismifumā
 jafadragā ņawa galwa. Sinams, Blaumanis jau neatsihst schahdu ņalee-
 schanos pret wezās tikumibas hauschleem, bet wiņsch to špej ņaprašt:
 wiņsch nenofoda, bet noschello, un nemeera pilnee staiġuli (Birtenbaums
 „Nahwes ehnā“) un „purwa brideji“ (Edġars) wehlat teel winam tuwi
 un peewilzigi tehli.

Blaumanis naw ņabeedrīstu problemu rakstmeeks: wiņsch nenemas
 femneeku dšihwi un likteni notehtlot wīnu schkiras wehsturiskā gaitā, wiņsch
 neaifnem netahdus mahjas un muischas konsfliktus (isnemot weenigi „Un-
 driksonā“) un apeat ar lihsumu aplahrt wišeem wahrigeem Baltijas we-
 tejeem jautajumeem, wiņsch wispahrim iswairas no latra zihnas trofchana.

Winfch nem lauku sehtu, kahda ta norimusēs un nostahjusēs pehz agrar-lustības wilneem 80-to gadu saktumā, un rahda mums to winas snaudofschā meērā un klusumā, kad wehl nekas nemehta nahkofschā 1905 gada negaisus. Te scho weentahrscho un weentefigo dabas behrnu widū Blaumanis juhtas kā fawā elementā: te winfch schetina fawus stahstus, pee skala uguns“ un smihdina fawus peetizigos klastitajus ar parupjam, labstidigām anekdotem. Dfihwe eet fawu weenmuligo, nolikto gaitu — tikpat kā tihrumōs ap mahju pehz noteiktas gadskahrtas teel sehti rudsi waj meefchi waj auras, tāpat te sinamā laika japrezas, japawada faws muhschs un jadod tad weeta. faweeem behrneem. Zit no dfihwes te mas prafa laimes, zit weegli te ziltwetu likteni isschkir nejauschs gadiseens waj kahdi neezigi simts rubli („Nauda sekēs“, „Schuhpulis“ u. z.), — kā plautas labības statinus faleel laulibā kopā waj glufchi swefchu wihreeti un seeweeti (Mehmais prezineeks“) un tee dfihwo meerigi un fatizigi projam! Un ja wajadfigs mirt, tad bes schehlabām un waimanām padotees liktena lefmumam („Nahwes ehnā“). — Mehš efam stipri jau isaugufchi aprā no agratās lauku sehtas un Blaumana primitiwee, naiwee laudis ar fawām likstām un peedfihwojumeem mums jau tagad deefgan tahli. Un tomehr — Blaumana weentahrschos, saktumā pat deefgan nemeiklos stahstinus lasot, mehš juhtamees itkā apnenti no lauku klusuma un swaiguma, no mefchu un plawu smarschas. Blaumanis ir dšimis mahklineeks: winfch prot dfihwi un dabu skatit, ufneemt eespaidus fewi un tos teefcham ari te hlot (par daschu labu latweefchu rastsineetu to newar wis leezinat). Wina mahkklas spehjas ir apdrihnojamas: winam newajag fawu fantafiju spihlet un ismozit, lai panahktu kaut kahdus banalus efektus, winfch redf leetas un tehslus fawā preefchā un winfch tos prot ufburk til weentahrschā un tomehr til ihpatneji dailā glefnā. Blaumanis nekad neifpluhst, winam peeteel ar nedauds wilzeeneem un tomehr wis wina tehlojumōs skan un mirds, elpo un dfihwo. Paluhtojatees tikai, kā Blaumanis prot eefahkt fawus stahstus, kā uf reis winfch muhs eemed notikumum ziltwetu widū, kā mehš skatam, dširdam un juhtam dabu un dfihwi mums aplahrt! War gadi paeet un juhs warat peemirst stahsta: „Aifween lillā“ neezigo, moralisejojscho fabulu, bet atminā jumš weenmehr paliks pehrkona negaisa tehlojumš, kā rati rit pa aplufufcho mefchu, kā balts un sils sibena stars noschkiht gar azim un kā dšehraja dšeesma jauzas ar neganteem pehrkona dahrdeeneem. Daschas Blaumana noweles paliks uf wiseem laiteem latweefchu literaturai par jauku rotu — minesim te tikai wina „Nahwes ehnā“, „Purwa bridejs“, „Andritkons“ u. z. waj ari zeturtā sehjumā eemeetoto „Pee aifbirufcha awota“ (pehz smaltuma un klusuma ihstis Tschehowa darbs!). Un tapehz jo wairak schehl, kā Blaumanis tit weegli isscheedis fawas eewehrojamās dahwanas, kā winfch kā mahklineeks warejis buht tit nestings pret fewi un warejis laist klajā tikdauds sekulus, lehtus kalendaru gabalus, prafus tšehiganu schtukus un „Drihnes grehtus“ un „Saldenās pudeles“. Dauds te walnojama muhfū schaurā, kuhtrā prowinzēs dfihwe, kur intelektuelās un

estētiskās prasības sīkāk til ņemu un kur maģistrā garschu apmeerina plahns sentimentāls uhdentīsch waj attal tauks rupju balaganu wirums. Blaumanis tātai reti spēhja pagelteš pahri par ņawu ņabeedriški-garigo apkahtni, bet tad wiņsch eestiga atpakaļ Latwijas mihtstā, maļlainā ņemē un beeschi ween pat wiņa labatōs darbus (peemehram „Raudupeeti“) ņašchkoba ņmagā ņemneezīski-mašpilņoniškā morale.

Blaumanis ir weens n muhsu apdahninatakem un atjautigatekem humorīseem. Dašchi (tā, peemehram, Seodors) godina wiņu par ihsu „eiropēeti“, bet tas wiņsch nu nebij, jo no eiropēescha mehš prasām netil ween ahreju glihtumu, tahta un peellahjības ņajuhtu, bet ari eescheji bagatu kulturas dšihwi. Blaumanis naw un negribeja buht drošchs, ašs satiriktis, kas tā „ņwehta gara brunineeks“ karotu par lahdu augstu ideju (tā, peemehram, Heine waj Berne), bet wiņsch paleel tautiškās „Purwa malas“ un „Staldeenās“ ņeletonu pilditajs, kas kušleno ar tukšcheem, weegleem jozineem un kas tātai retumis ižel gaismā weenu, otru nezeeschamu glupibu waj aplamibu. Blaumana satira naw netahds degoščs ņehrs, kas nahwē un nižina ņabeedribās multību un neleetibu, ta ir pa ņemneezīskai paraščai jautra, štala „rumuleščanās“, kur ņaws uhdēna kipiš teel ušgahšis wirņu lahdam Purin' Klahwam waj Dr. P. Sālitim. Blaumanis apmeerinajās tātai ar literariški-awiščneezīškām leetām un wiņsch baidijās pahreet uš politīškeem un sožialeem temateem, pat kad tas jau bij zenšuras ņinā eespehjamš, jo pahrat par tautiški-mehreņu „liberalīsmu“ negahja wiņa uškati un ņeho uškātu robeščas bij „Rig. Rundschau“ un „Latwijas“ redaktīju ņleegšchni. Lapehž jau ari Blaumanim ir til maš rindinu, kas teeschi waj neteeschi atteektōs uš nesenās pagahtnes leelajeem notikumeem, jo tas gahja pahri pār wiņa spēhcheem, noštahtees tautas mašu pušē. Blaumanis palita ņawu tautiški-mehreno meetpilzibu widū, jo te wiņam bija drošchi un ehrti, te wiņam bij ņawa patšeziga publika, ja ari wiņsch ar ņawu maģistrālineezīško atjautību jutās pahrats par ņeem meesigi un garīgi aptuhtuščheem spēhšereem. Wiņsch te ņaigaja no weenas grupas uš otru: gan rakstīja ilgu laiku Sālišcha „Deenas Lapā“, gan apstrahdaja wehlat to ar ņchagareem, gan apbrihnoja pašhštamo Friži, gan lamajās par „krama wezi“, — bet ņchis pahrwēhrtības nenofihmē netahdu prinzipu mainu, jo wiņa muhsu pilņonība hjar ir mirkstōščs besprinzipu purws! Un ņchis purws nogrembeja ari Blaumana talantu un iščchaidija to uš ņihcheem, ņahjeem jozineem un „lubu ņingēm“ (tā wiņsch patš noņauz daščuš no ņaweem raščojumeem). Un attal paleel ņehel Blaumana: tikdaudš wiņa humorā mihtstās ņirņnības, glihta weegluma, formas un ritma iņweikmes! . . . Bet pelnijs to teescham ir Blaumanis, ta wiņa ņatopotōs rakstus ušglabā wehlatām audeem. Tātai kas tee par tahteem literariškeem ņtrodereškeem, kam uštizeta Blaumana darbu iņdoščana? Man ņchheet, ka Blaumana apdšeedatee ņchihdi Joste un Abrams buhtu parahdijūschji wairat zeenības, wairat pietates pret ņalika dšejneela atštahto mantojumu, nelā ņchee nesinaamee latweeščhu „literati“. Beš lahdā literariški-wehšturiška eewada, beš Blaumana

biografijas, bes peesihmēm un pašlaidrojumeem (kas, peemešram, gluschi nepeezeešchami pee dascheem Blaumana satiriskēem dšejoteem), — wišs samešts tšchupu tšchupā un teel ispahrdots kà uf uhtrupes! Pee tam Blaumana rakstu „fatopotaji“ wāren šeidšigi laudiš (kà kašdi welošpedisti!) otrā sehjuma eewadā tee pašino, kà teem „ihša laika“ deht nebijiš eespehjamš pahrlēezinatees par darbeem, kās parahdijušchees atflahtibā bes dšejneeka pilniga parakšta“ u. t. t. (Eā ari nahzees, kà schein „fatopotajeem“ paliziš noslehpums wišpahš sinamais fakts par Blaumana lihdsštrahdibu wežā Deenas Lapā“, tur tas blatus Pramschanu Beshkam un Wezajam Ahšim eewetotjiš daschus ihsti atjautigūs, todigūs gabalinius¹⁾). Eā teef samihdita Blaumana peemina, kura lapam wajabsetu weenmehr palitt dahrgam latweešchu nedaufso ihsto dšejneeku un mahšlineeku kapšehtā.

3.

Annas Brigader raksti. E t a h š t i. Dirmais un otrais sehjums. Dirmais J. Brigadera, otrais A. Walkera un Rappas apgahdibā. Rīgā, 1912 un 1913. 290 un 263 lapp. 140 lap. — katrs sehjums. — Annas Brigader šahštōš wišpeewilzīgatais ir šeeweetes rakstura tehlojums. Winaš daschadi attehtlotā un pahrtēhtlotā šeeweete šarwā dwehšeles šaturā pate leekas weenmulīga, aprašta, pa dašai pat apniuse. Jo tas galwenakais tur tatschu ta pate kristīgi dogmatiskā šewisaisleegšanās, šewisušupurešchanās — mihleštiba, nekā leelatais šozials špehts, kās nobodas un ušupurejas weenam, lai žaur šcho weenu wišus mihlešu, bet mihleštiba kà tihri individuēli-psišhologista, pušmistiska parahdiba, kà egoišms diwatā. Waj tas brihnumš, ja mahšlā tahda mihleštiba tagad isleekas patuškča un pašekla... Tehlot Anna Brigader prot weilli. Winaš šahštām netruhtst juhtu špirgtuma, to šatura šaišošchi šareschgiš šahštijuma pawedeēnš, kās weetweētām pat šašitas dširšktošchā dramatiskā mešglā. Winai ir deefgan šentimentalās juhšmibas, deefgan humora, deefgan originēlu krahsu — deefgan, ne par daufš, ne par maš. Anna Brigader eet pa mahšlineeziskās darbibas šelta widuš žetu, tur weeniģā ruhpe wairš titai išteikšmes iškopschana, išmalžinaschana un noštanoschana.

A. A.

Rudolfa fon Zeringa „Zihna deht teefšbām“. Šulsojis Konstantins Širškš. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1913. „Aniwersalās Bibliotekas“ 94 nr. 65 lapp. — „Zihnā tew buhš eeguht tawas teefšbas“ — tas ir grahmatinas motto. Eas šakān ar žihnitajas demokratijas pamata prinzišpeem, un tapehž Zeringa rakstu ar interešī war išlašt, kaut gan winā wehl šlehpjas wezais raugs un bes pahrdomas un krittikas wišsch naw baudams.

A. A.

A. F. Roni „Zeetumneeku labdaris Šahšs“. Šulsojis A. Buhmaniš. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Aniwersalās Bibliotekas“ 69 nr. 65 lapp. — Zeetumneeki, šchee tagadejās šabeedriškās

¹⁾ Bet toteef' atkal 3 sehj. wini Blaumana raksteem laiņni peeweenojušchi wairatus Ad. Allunana dšejotus! Šašt.

ceļahrtaš ismestee un atstumtee ir wairak nošcheļojami, nekā nošodami. Uri tee, kas pelniti zeešch, pašchi mafak pee ņawas wainas wainigi, nekā ņabeedriba. Un tapež ar wišdšilato zeenu lašam par taħdu kritušch, pašemoto un nelaimigo aļštahwu, pašchaisleedšigu ņawa tuwata miħletaju, kaħds bij zeetumneeku labdaris Ćaħšs. A. A.

Kronwaldu Uta „Tautiški zenteeni“. Tultojis Aronu Matišs. A. Gulbja apgaħdiba, Peterburgā, 1912. „Universālās“ Bibliotekas“ 71 nr. 76 lapp. — Deewilzigi ir tagad paħrašt, kā reiš pirmajeem tautišteem zenšoneem bij jazihnas deħt tautas elementarakajām teesībām — deħt ņawas walodas un išgliħtibas teesībām. Raštam buħtu titai weħturišta nošhme, ja tautiškā šchurnalistika mums itdeenas neatgaħdinajuse to kā weenu no pirmavoteem, no kureem wina weħl šchobriħd šmelas ij ņajušmu, ij pašchu kulturas zenteenu ņaturu. Ram apnizis lašt ņabjus atgremojumus un paħrwahrstijumus, tas war atšpirdšinatees pee Kronwalda sparigās, nošhmigās polemikas. Deemscheħ, Aronu Matiša tultojums ir neweītšs un zelmainšs. A. A.

Latweešchu Išgliħtibas Beedribas Ćada Ćrahmata IV. 1912 g. Sinatnišku, literarišku un pedagogištu raštu kraħjumš. — Šchai „Ćada-Ćrahmatai“ ir imošants formats un beesš, gluds papirs, taħda naw neweenai žitai šch. g. išnaktušchaj Ćrahmatai. Študinajumu blaħkis ņaħtumā un beigās. Un widū — weens dšejoliš par Udolfu Allunanu un weens dšejotu žilš; tad raštši par Žuri Allunanu un wina kultureleem zenteeneem, par Danijas lauffaimneežibu un tautas augšškolām, par wataka kuršeem, lauku ležijām, kulturelām beedribām, par latweešchu (pilšoniško) seeweeti ņabeedrištā darbā, par išgliħtibas beedribu kawelkeem, un beigās baĆata kroniħa par dašchadām išgliħtibas beedribām. Ćrahmata nelalpo weenigi Išgliħtibas Beedribas waĆadšibai, bet wišpaħrigai pilšoniški-liberalai išgliħtibas leetai. Dašchi raštši, kā, peemeħram, par Žuri Allunanu, interesēs ari plašchakās aprindaš, kurām naw netaħdas datas ne ar Latweešchu Išgliħtibas beedribu, ne ar liberali-šilantropišto išgliħtibas leetu. A. A.

Latweešchu raštneeku darbi žittantu walodās. — 1) Янъ Порукъ, „Бѣлая одежда“. Разказы. Переводъ П. Далѣ и В. Дамберга. „Универсальная Библиотека“ № 830, 105 стр. 2) Julius Wegesol, „Auf dem weissen Sterne“, Mysterien aus dem Kurleben von Davos. „Eristan“ Verlag, Davos, 1913. 152 lapp. — Porula ņaħstini kopojums naw wišai labi ņaħadšits; Ćrahmatinai truhšt kopejas nošlanas. Porula personibu ta gan rašturo no dašchadām pušēm. Biografiškritiškais apžerejums štipri konspektiws, ņaħadšits Ćandriħš weenigi no wišpaħleetoĆojamām frašem. Beš tam Porula nošhme štipri paħršpħleta. Traužē ari daudšās negliħtās drukas kuħdas. — Par Wegesola „misterijām“ naw daudš ko preezatees. No tās „misteriošās“ nopeetnibas naw wairak išnadžis, kā titai dašchas stereotipiškas frašes. Ćandriħš wiš gabalini ir titai anekdotes no sanatoriju un dašchadu žitu aħrštetawu ņmalltās publikas dšihwes. Ištēnibā gan titai no miħleštibas, ištēnibes.

un peedfihwojumeem. Weetumis anekdotes kluhst ari wairaf nekā pikantas. Latweeschu schurnali Wezofola anekdotes nebuhtu drutajuschī, bet tapež̄ jau wehl newar teitt, ta wahzu publikai tās nebušs pa gaumei.

A. U.

Andreewa Needras kopoti raksti II. L. Neimana iſdewums. Selgawā, 1912. 360 lapp. 150 kap. — Se eewetoti divi paſiſhtami ſtahsti: „Sittpahrnis“ un „Wilis Wahlodse“ — abi no Needras rakſtneeta darbibaš pehdež̄ laikmeta. „Sittpahrnis“ no Needras kriminalſtrahsteem taš wiſuwahjakais, rakſtits ſinamajā „gruhtā brihdi“ (1905 g.), ſarauſtits, gabalainiſch, pagalam neiſſtrahdats un nenoflanots. Somehr til ſawahrſtita, ſalipinata befformas ſtahsta, tā „Wilis Wahlodse“, ari paſcham Needram wairaf naw. Un ari til gartenlaubisti juhšmiga. Wehl wajadsetu peetaiſt pahra dutſchu ſmutu bildiſchu — tad Needras rakſtu 2 ſehjumu latweeſchu labatajām familijām noderetu tā jauta dahwana eefwehtamām meitām.

A. U.

Pludona „Latwoju rakſtneeti“. Daiſliteraturaš chreſtomatija ſkolām un paſchiſglihtibaī 4 datās. Seturta data. A. Golta apgahdiba, 1912. 569 lapp. 175 kap. — Ar ſcho ſehjumu ir nobeigta leela chreſtomatija, tur ſkolotaji warēs atraſt noderigu materialu latweeſchu walodas ſtundām. Ari literariſkai paſchmahzibaī ſchiš ſakopojums buhš wiſai noderigs: Pludona ſaſtahditās pedagogiſkās grahmatas atſchkiras no zitām lihdsigām ar ſmaltaš mahkſlas gaumes iſwehletu ſaturu un ſtingri ſiſtematiſku ſalahrtojumu. Schehl tikai, ta ſcho zeturto ſehjumu wiſiſch iſbojajis ar neweeta peeprawuſtām, aplami ſarakſtitām tritiſtām peehſhmēm par iſwehletu darbu autoreem, kurās ſawus perſonigus draugus pahrpſihleti ſlawē un eenaidneekus pahrpſihleti pef.

A. U.

Poruka Zahna kopoti raksti. Pirmais ſehjums: Wehſtules un dramatiſki ſazerejumi ar biografiſku apzerejumu par dſejneeku un wairaf fototipijām. A. Golta apgahdiba, Riga, 1913. 254 lapp. 2 rbl. 30 kap. — Otraiš ſehjums: Dſejaš ar autora gihmetni un autografu. 1912. 264 lapp. 2 rbl. — Poruks ir latweeſchu jaunatnes wiſmihlatais dſejneekš. To jau peerahda taš, ta wina kopoti raksti ihšā laikā war iſnahkt otrā iſdewumā. Wina mihleſtribas un ſahpju lirita ir itin tā rabita jaunām ſentimentalām ſirdim. Wina labatoš dſejlotuš latweeſchu jaunatie ſen ſina no galwas. Daudš kaš lihds ſchim neſinats atlahjas Poruka wehſtules. Ari tās ſawā ſaſtahwā ſtipri weenmuligas, turu radneezigas Poruka lirikai: ari tajās runa tikai par mihleſtribu — kaut ari par nelaimigā dſejneeka paſcha teeſcho, ziltwezigo mihleſtribu. Interesanti un pamahzofſchi ir eepaſhtees ar teem pahrdſihwojumeem, ar tām mihleſtribas žeribām, ſchaubām un mokām, no kurām iſauga ſlumju ſlaiſtumā mirdſofchā dſeja. — Ahrejas eetehrpas — papira, formata, iluſtraziju u. t. t. ſinā ſchiš ir wiſgrefnakais kopotu rakſtu iſdewums, kahdš latweeſcheem lihds ſchim parahdijees.

A. U.

3. Raina kopoti raksti I. „Duſidealists“, „Uguns un nakts“, „Selta ſirgš“, „Girts Wilts“. „Dſirzeemneeku“ iſdewums, 43 nr.,

Rigā, 1913. 478 lapp. 2 rbt. — „Latweeschu mahtslas frustzēla“, pahrejā no semneeziski-sihtpilsoniskas isklaidu liriskas us demokratisko epistidramatisko mahtslu Rainim un wina dzejai ir diwfabriška nošhime. Rainis ir pirmais latweeschu dzejneeks, kas apsinigi nostahjas us jawas schtiras pamateem un šawā dzejā wiszaur konsekwenti sludina schis schkiras idealus. Winsch ir dshwa leeziba teem schaubigajem, kas newar waj negrib šapraft, ka schkiras apšina, peenahktuma šajuhta un šajuhšma nesašaurina djejas apwahrtšchnus, bet isdšilina un peeschkir mahtslai wehl nepeeredsetu aktiwi kulturās spehtu... Raini pirmajā ipaudufes šaidra atšina, ta ne no augščas, no romantistu eedomu mahktoneem janahť dsejneekam ar šawām idejām, bet jaisaug šawā schkirā, kā ošols isaug no dšilas semes starp sihtateem koleem. Bet ne no idejistas atšinas ween Raina un wina djejas leelais spehts. Gandrihs war šazit, winsch patš ir jaunās sozialās mahtslas simbols, tipistaks, pilnigaks, šaidratas darba lauschu rāšas dsejneeks, nekā winam radneezigee eefsch- un ahrsemē. Tītai tapehž wina dšili idejistai dzejai tahds mahtslineezišts spehts, ka ta karšeta šajuhšmas ugumi un isleeta tihrās mahtslas formās... Šaunā mahtsla ir ideju mahtsla; neahda dairunatiiba, neahdas wismainas krašas nenoslehpš idejisto tultschumu. Šaunās mahtslas mekletaji ir darba laudis, spehta un žihnas žilweti; tee mahtslā nekahros weeglu estetistu tistšminaschanos, bet zaur štaistuma šajuhtas wilnojumem energijas un drošmes pazehlumu, jaunus, špehzigatus, juhtu un ideju uspluhbus... Šaunā mahtsla apšinas nesaraujamā šatarā ar melnām, nabadšigatajam lauschu mašām, kas wifu dšihwi reis padaris špodru un gaischu, wifu pašauli bagatu. Wina pate ir špehzigatais eerozis šhajā leelajā darbā. Rainis starp latweeschu rakstneekleem ir pirmais strahdneeks šhajā leelajā darbā.“ (Šf Raina topotu rakstu I sehjumam peeliktās Andreja Apišča biografištkritištās štizes: „Š. Rainis un wina dseja“.) A. A.

Satira. — 1) Adolfa Allunana humoristigi-satiristkee dsejoli. Pirmā data. Š. Allunana apgahdibā, Jelgawā, 1912 g. 228 lapp. 1 rubli. — Par latweeschu teatra tehwa nošhimi jau runajām „W.“ eepreekschejā sehjuma nekrologōs. Wina „humoristigi-satiristkeem“ dsejoleem Š. Kl. šaraktištis eewadu, kurā nelaita teatra tehwu peelihdšina Imantam un apgalwo, ka „winsch muhscham palits dšihws“ un „zaur audschu audšem libos ta gars, kā ehrglis brihws“. Bes peenahžiga norobeshojuma tahda slawas dšeesma isklaufas pahršpihleta un „humoristiga“. Allunanam praktištus nopelnus latweeschu teatra nodibinaschanā neweens negribēs noštrihdet. Bet ja Imanta tituli winam peeschkir tapehž, ka winsch mahzejis peewilžigas anekdotes štahtit, un par to, ka rakštis lugas un isdewis šobgala kalendari, tad japaraušta pleži. Allunana lugu absołutā mahtslineezištā newehrība wispahř sinama. Deemšchehl, wehřtigati naw ari wina „humoristigi-satiristkee“ dsejoli. Raut žil humora un šatiras war atrašt weenigi kahtlwahžistajā šchargonā rakštītōs pantōs. Pahrejee, gandrihs bes isnehmuma, nošchehlojami tultšchi šastribinajumi un šalpinajumi, bes šatura un bes atjautas. Šinams jau, ka Rud. Blaumana

rakstu fastahditaji aif nejehdifibas bij Blaumana kopotõs rakstõs eeweto-
 jufchi ari daschus Allunana dfejotus. Par to nu Allunans jawã grab-
 matã raksta miflum fwarigas peefihmes, patetifki fauz: „Ta ir ween-
 tahrfcha netauniba!“ un par „pahrdroschu rihzibu iffata sawu ihgnuma
 pilno protestu“ u. t. t. Eitdauds tufcha akteerifka trofshna aif neekeem!
 Winfch wareja buht lepnõs, ta wina panti peefstaititi Blaumana humoram,
 winfch wareja pasobotees par Blaumana rakstu fastahditaju multibu, bet
 ne tuhlin brukt laukã ar „netaunibã“, „ihgnumeem“, „protefteem“ un
 tamlihdifigãm retwifitẽm. Raut zil apdomigs zilweks faprot, ta til tuf-
 fchus un nãwus pantus neweens ar nolufku neetu „tfcheept“. Bet
 wifa ta „peefihme“ labi rakfturo Adolfu Allunanu un wina „humoru“.

2) Melnupju Marijas-Nama mahtes lirifkã un fati-
 rifkã dfeja. Rigã, 1912 g. 66 lapp. 30 tap. — Melnupju Marijas
 lirifko peena putrinu nemas neaifstifim. „Df. Wejfm.“
 fihko feletonu taiftajãs „fatira“ war intereset kã wifpilmigãkã nefatira, kã
 faifstinojumi, kas tufschumã un naiwitatẽ stahjas zeenigi blatus Adolfa
 Allunana „humorifigai un fatirifkai dfejai“. Nebuhs wajadfigs wehl
 teift, ta nama mahtei, latweefchu liberatu amifetajai, pawifam trufht
 noteikta pãfaules uffkatu pamata un kaut kahda fãbedrifka weedofta.
 Par wifu wina rakfta faturã behdigi fchlidras, ifteifmẽ jozigi-neweifklas,
 newarigas, waiga fweedreem lipinatas perfhãs. Ta preze ir lehta — ta
 winãs weenigã labã ihpãfchiba, un tapehz fcheptneeku awife ar winu aif-
 pilda tufschãs fpraugãs ftarp fludinajumu gabaleem. — 3) Sobgala
 kalendarari 1913 gadam. — Kã eewehrojamakee no teem jamin
 fefchi: Adolfa Allunana, Swahrgula, Wifpãhraigais, Jaunãis, Weefufa
 kalendarãs un Peektais ritenis. No wifa pulla atfchitiras Surjana Peter-
 burgã ifdotais „Peektais ritenis“ ar sawu wifzaur ifturetõ radikalo ten-
 denzi un noftanoto, todoligo faturu, un Allunana kalendarãs ar nelaiika
 kalendarneeka pãfcha perfonigo darifchanu nofãhrtõjumeem un wairakeem
 multigi-peedaufigeem gabalineem. Par pahrejeem newar fãzit neko
 fewisfchu. Saturs apmehtram tahds patõs, kã eepreefshẽjõs gadõs —
 protãms, ar jaunãto notitumu noftanu. Apftahdajumã ari apmehtram
 tahds patõs, ne labãks, ne flittãks. Jauni fatiriki naw nahlfufchi kãht,
 wezee, pa paradumam, rakfta gludenus fatirifkus dfejotus, anekdotẽs un pa
 tahdam garafam, peewifzigatam tehlojuminam. Saatfihmẽ tiki tas, ta
 latweefchu sobgala kalendaru leelãkã dalã arweenu wairãk fãhl parahditees
 originãlkaritaturãs, kuras wifu lafamo weelu padara ftipri peewifzigatu. —
 4) Lãitrafktu fatiriflee feletoni, fãmehrã ar eepreefshẽjõ gabu,
 gabjufchi lejup. Par to teefcham jabrihnãs. Pagãhjufhãis gadõs tatschu
 til bagãts leeleem fãbedrifteem notifumeem, til raibs par fewi humorif-
 figeem atgadijumeem un amifanteem „darbineekeem“, ta wajadfeja ifra-
 ftees pawifam jaunai humorifstigu apfehlotaju plejadi. Za tas tomehr
 naw notizis, ja fãbedrifkã komika titpat kã nemas naw atbalfojufõs un
 atfpogutojufõs literariftajã, ja lãitrafktu fatiriflãis feletonõs wehl flihdejis
 lejup, — tad tas gan rahda, ta latweefchu rakfneeku un dfejneeku

wairakums ir wehl fabeedristi indiferenti, neapfinigi lautini. Teem naw inte-
 refes, waj ari tee baidas jauktees dšihwes wiruli un peepalihdset fraumi
 wadit sinamā wirseņā. Bet par to jau runats zītā weetā („Latweešču
 rakstneezibā“). — Lihds šchim „Latwijas“ „Staideena“ bij tas plaščakais
 satiristais feletons laitrahts. Tas nu wistahlak nobrauzis lejā. At-
 staitot Klauzanu Šchaplas pahri teesčam peewilzigu tehlojumu, „Stai-
 deenā“ titai šchadi tahdi sīhti gabalini, kas latrā sinā stahw wehl fem
 sobgalu kalendaru wispahrejā lihmena, tulkojumi un Puleera padehla
 fazerejumi. Masais Puleera padehls titai nopuhlas no leelā patehwa
 mantoto rubli samainit sīhtā naudā, eet ar žirwi lihdsinat tur, tur preešč-
 gahjeis puleerejis — saturā un formā mehgina uftizigi miht wežas pehdās.
 No imitazijām wislabat isbewuščas popularo Ēit un Birt madamu
 šarunas. — „Rigas Alwise“ pehz masas atpuhtas saht atkal rautees ar
 jehlām „sobgala korespondenzem“. Laitam tatschu pehz tahdas neapstau-
 šchamas barikas winai pahrať stipri peeprašjumi. Par winas „sobgali“
 naw to wahrdu tehret: tas noschelojamais zilweks tur motas tihri kā
 gowš ar šatām. — „Dsimtenes Wehstnesis“ ar grubteem laiteem šachau-
 rinajis redaktzijas budšetu, paplaščinajis wisadu lehti dabujamu trahmu
 nodatu un tajā it fewišchi plašču eerihtojis jotu taktu. Šche buhs
 daschi paraugi no „D. W.“ joteem: 1) „Laulato starpā. Seewa:
 Dširdi, waj tu neesi nehmis manas stangas? Wihrs: Kas par stangām?
 Seewa: Matu štrullejamās. Wihrs: Ko nu, mihtā, to es ar šchām darīsch?
 Rā redst, man tatschu naw ir peezu matu uš galwas.“ 2) „No peedših-
 wojumeem. Šhrneze: Šehtneek, kas ta par nelahrtibu! Tawas wistas
 man wīas pukes ištahjusčas un dobes ispostijusčas! Šehtneeks: Ko
 nu, kundse, lopinsch paleet lopinsch. Waj ta' nu tahdu, kā šazit, ismahzisi.
 Zums gan kā zilwelam wajadseja to eedomatees un nelahrđinat manu
 putninu ar tahdeem neeteem. Kanepes waj širni — ta zita leeta.“ 3) — bet
 peetiks! Tā jau buhtu weselas lofsnes japeeraksta. Rā redsat, tee ir
 gabalini, kuruš war pašht titai tad, ja apatschā paratšrits: šchitas ir joks.
 Tee ir wīšai higieniski joki: winus lašot neweenam naw janopuhlas ar
 smeesčanos. — „Šaunās Deenas Lapas“ sīhtais feletons mehgina at-
 šauktees uš wīseem šadšihwes šwarigatajeem un satirai parozigakeem noti-
 kumeem. Šomehr ari tajā reišem eekluhst paplahnati, ar Ludwiga Šchan-
 tellera paratstu sīhmeti gabalini.

U. I.

Sinatniškās grahmatas. 1) Burtneeka puhrs. Studentu
 rakstu trahjums. Pirmais behrums. D. Seltina apgahdibā, Rīgā, 1912.
 260 lapp. 1 rbl. — Leelata no sinatniškām grahmatām, kas isnahlusčas
 pagahjuschā gadā. Tās sastahditaji studenti, kuri — kā preeščwahrdā
 teiktš — gribot „turpinat puhreneetu usšahto darbu“. Wezo „Puhru“
 wini godam peemin. Leekas, wini few špraudušchi loti leelus uferumūs,
 tā jadomā, winu deesgan nestaidro progamu („Preeščwahrdu“) iklasot...
 Sinatne pee mums esot nonahktuse zeta juhtis. Lihds šchim wina gahjuse
 titai pa weenu zetu: weduse tautu pee wispahrejas isglīhtības un pashaules
 ušflata nostaidroščanas. Tāpehz mums esot titai popularā tautas

literatura. Bet sinatne pee latveescheem newarot mihnatees uf weetas ... Un s'chee studentu mums apfola neween tahdus wispahrigus rakstus, kas teekt eweetoti s'churnalōs, bet ari apzerejumus ar „spezielu raksturu“ ... Labi. Skatīsimēes, ko krahjums dod, tā wīnšch pilda s'awus solijumus. — Tajā ir s'awi „speziāli raksti“. Pee teem, man leetas, neschaubotees war peeskaitit weelus dimus: Plahta „Bahlelini un tautas“ un R. Duzmana „Weetejās teesības Kreewijā“. Pirmā no teem, pehz manām domām, atrahdis berigus aīsrahdijumus itweens, kas interesejas par latveeschu walodas jautajumeem. Ratrā sinā s'chahdi raksti, kaut gan speziāli buhdami, nesaude ari s'awu wispahrejo raksturu. Par otro, proti, par R. Duzmana apzerejumu, to newar s'azit. Tas ir „speziāls“, pee tam tīf leelā mehrā, tā tahdam latveeschu publiā atrahdisees — nu labi, 2—3 lasitaji. Ja nu wehl tahdam weenteestimlatweetim war eestahstīt, tā winām „jaintereesejas“ par weetejām teesībām Baktijā, kuras apluhkotas raksta pehdejā dāā, tad laitam pirmās peejas nodalās (weetejās teesības Besarabijā, Mastreewijā, Aīstauksijā, Somijā un Polijā) palītš neufgreetas wīfōs grahmatas etfemparōs, īfemot paschu autoru un nelaimigōs rezēsētus ... No s'chahdas „speziālas“ barības muhs uf preekschu gan lai paglahbj grahmatas s'astahditaji ... No ziteem raksteem „speziāls“ wehl ir tā pascha R. Duzmana „Eewadijums jaunradīschanas psichologijā“, kursch atstahstītš pehz Dwsjaniko-Rutikowsta lezjijām Peterburgas unīwersitatē. Sm, tad tā sinatne pee latveescheem tīks wīrsta uf preekschu: profesoru lezjijas atstahstot un tās ar s'awām pa wīdeem eespraustām gudribām wehl atschkaidot! ... Dwsjaniko-Rutikowsta usflati par intelektuālo un mahklsineezīsto radīschanu loti interefanti, bet stīpri weenpufīgi un tōs newar peenemt nekritīfsi. Dwehseles prozesu sadalījums winām pahrlēku s'chematīfs, tīkai uf daschām eesīhmēm dibinātš. Wīsu mahklsineezīsto radīschanu peeskaitot „īssinas“ darbībai, pehdejais jehdseens top pilnīgi nenoteitš, īspluhstōschs. Daudsī psichologīfsi un loģīfsi eebildumi pazelas pret glešnu radīschanas peelihdīnāschanu jehdseenu radīschanaī. Nēpeerahdīti wehl ir usflati par wīsu mahklsu īzelschānos no walodas. Un t. j. pr. Rahdā zītā weetā apluhkōsim plašchā Dwsjaniko-Rutikowsta teorijas un tad ari atgreesīsimēes „pee s'chim lezjijām. — Dauds wehrtīgu spreedumu ir J. Lapina apzerejumā par Aspāsiju, bet pilnīgi objektīws nar jaunais kritīks. Man leetas, wīnšch nepareīfsi apgaisīmo „jainās strahwas“ īzelschānos, attīhstību un s'aschelschānos. No dascheem nēskaidreem simboleem wīnšch luhto īstultot un Aspāsijai usspeest tahdas īdejas (peem., kolektīwīstīstas), kuras dsejnezei weennēhr bijuschas pilnīgi s'wešchas. Wīnšch top it komīstš, kad Aspāsijas līrīsto panteīsmu mehģina west s'atarā ar metafīfsīsto un lōsmogonīfsi panteīsmu (pat ar Hegeli!) Wīnšch pahrsīpīhlē Aspāsijas eespaīdu uf tagadnēs dsejneeteem ... Wīspahrim wīna plašchais apzerejums tablu nēfajneefs Zahna Ašara pahģo stīzi Aspāsijas kopoto rakstu eewadā. — Waretu ufrahdit dāuds truhkumu ari zītōs krahjuma rakstōs, bet telpu truhkums neatlauj. Ratrā

finā wisi trihs marksisistee apzerejumi par daschadeem sabeedristeem jautajumeem (M. Stujeneka „Nazionalais jautajums“, W. Bastschahna „Walsch budschets un tautas preefshahwiba“, J. Dns'a „Sozialā likumdoschana“) peeder pee krahjuma wehrtigakeem un derigakeem darbeem. — Kopspreedums: pirmais „Burtneeka puhrs“ nepeepilda farvus leelos solijumus, nesneeds neta jauna un fewifshi ewehrojama, latrā finā paleef tablu patalā wezajam „Puhram“. Leelalais truhkums programās weenpusiba, jo pilnigi aismirstas dabas sinatnes, ewehprotas weenigi daschas sabeedristo sinatnu nosares un literarista kritila. Pee tam blatus dascheem derigeem apzerejumeem krahjumā dauds majwehrtigs un ir pat pilnigi bewehrtiga balasts.

2) P. Schmidta „Etnografisku rakstu krahjums“ I. Riga, 1912. 141 lapp. 75 kap. — Ustionpadsmit sawu artikelu autors igreefs no awisem un schurnaleem un istaisijis pabeesu grahmatu. Zit leela sinatnista nosihme teem rakstineem, kuri pateesi atteezas uf etnografiskeem jautajumeem, es neusnemos spreesf. Man, nespezialistam, tos pahrlasot paleef tahds eespaids, ta ari tajos titai tufsha isptahpaschanas. Bet leelalai datai krahjuma rakstineem naw neta kopeja ar etnografiju ka sinatii. Tee publizista artikeli un atteezas uf latweeschu rakstneezibu, tagadejam sabeedristam zihnām un kulturelam parahdibām. Kapehz tee ari nosauti par „etnografiskeem“, tas naw saprotams. Par scheem apzerejumeem nu gan jafata, ta tee ne par matu neatshkiras no zitu „Latwijas“ un „Dsinenes Wehsnescha“ lihdsstrahdneeku artikeleem. Kapehz scheem tas gods parahditees ihpascha grahmatā? Waj warbuht Aronu Matifs, Behrsinu Arturs, Jankaws u. z. ari gatawo lihdsfigus „rakstu krahjumus“? Lai deews pasargā! — Krahjumu pahrlasot teescham nesini, par to wairak brihnitees — par autora nesinashanu un nesapraschanu waj par wina tufsho eedomibu. Kahdā weetā winsch sobojas, ta pee mums gandrihf latrs tautas skolotajs nemotees spreesf un strihdteees par filosofiju, wehsturisko materialismu, walodneezibu, tautaimneezibu, wahrdu šatot, par latru sinatii; bet pats nekautredamees iffaka spreedumās (pee tam wisaplamakos) par tuhltfosh leetām, kurās winam naw ne masakas jehgas... Wismeelgati ir wina ufbrukumi wehsturiskam materialismam, Marksam, sozialdemokratijai, kosmopolitismam, individualismam filosofijā u. z. tamlihdsfigām breesmu leetām. Winsch atradis, peemehram, ka sozialdemokratija „welt wisleelato lomu pee tahdām tautām, kurās peeradufshas ne pee paschwaldibas, ne pee beedribu dshwes“. Brihnums, kapehz tee sozialdemokrati tik leeliski dshenas, starp zitu, ari pehz paschwaldibas un beedroshanās brihwibas u. t. j. pr. Brihnums, kapehz wezais reschims sozialdemokrateem leeds schahdas teefibas? Brihnums ari, kapehz sozialdemokratijai tik leeli panahfumi taisni tanis semēs, tur nobibinajufes paschwaldiba un beedribu dshwe, peemehram, Wahzija, Franzija, Anglija... Bet — lai paleef. Neesim scheit gari strihdteees ar mahzito etnografu. Teitsim tilai demokratisteeem lasitajeem: taupat

šavīs graščus un par šahbeem šarlataniskeem isdewumeem nemakšajāt proštās 75 tāpeitas. Tās jums labāk nodereš zītem noluhbeem.

3) Jasepa Dizgena „Zilvēka galvas darba buhtne“. Tulkojums no P. Dauges. Isdewuse šabedriba „Daretajš“. Rīgā, 1912. 40 lap. — Šogad paēt divdesmit peēji gadi no ewehrojāmā „strahdneeku filosofa“ Dizgena nahwes un šhini peeminās gadā mehš šanemam latwīsti tultotu otru (ja nerekštinam nelegali idotos un tagad nepeēetamos ihšos rakštinūs) no wina ewehrojamateem šajerejumeem. Mums jāpreējajas no wīšā širdš, ka latwēešču strahdneeki tagad teel pee šawa „šchīras filosofa“ rakšreem. — Wīša Dizgena filosofija konzentrejās ap nedaufšām pamatidejām, kuras šawulahrt isrit no weena punktā — no atšinas par wīšu leetu uniwēršalo kopsakarību. No šchīs atšinas išeedams Dizgens karo pret metafīziku un ženšchās nodibinat šinatnīstu iššinas mahžibu. Sawoš slehdženōš wīnšch peēet loti tuwu jaunlaidu dabasšinatnīštajai filosofijai un beeschi ween wina domas pilnīgi šakriht ar wehlatām empiriokritizisma mahžibām. — Alšrahbidams uš šawu plāšchako rezensiju par pehrgad idoto Dizgena grahmatu — (st. „Wahrda“ I sehjumā) — te titai peesihmešchu, ka „Zilvēka galvas darba buhtne“ ir daufš agrak šarakšitā, nekā „Filosofijas atwījītš“, ka te ir pirmatnejā negatawātā weidā tās pašchās idejās, kas tani isteittas daufš noteittak. Ratā šinā — teem, kas lašijūšchi „Filosofijas atwījītū“, maš jauna sneeš „Zilvēka galwas darba buhtne“; turpretim, kas papreēšchu išlāša šcho pehdejo, teem buhš jāgreēšchās wehl pee „Filosofijas atwījītā“. — Pehž manām domām, tultotajš buhtu darijīs labi, ja peespraudīs šabdu kritīstu preēšch- waj pehžwahrdu.

4) „Walšš un winaš warā“. Wehšturīstī-kritīstīš apžerejums. Pehž profesora F. Kotoschīna. 25 lap. — Liberalais profesors deefgan populārā weidā apluhšo wīšpirms walšš jehdšenu un tad pahreēt uš dašchadām teorijām, kuras mehgina išstaidrot walšš išželšchanoš. Weidsot wīnšch peerahda walšš waja dšību, pee kam wīnšch ari gan atšihst, ka „nemitōšchās ewoluzijās“ gaitā (šinams, pehž gadu-šimteneem waj tuhštōšcheem!) žilweze warbuht nonahšs til tašlu, ka warōš istītt beš walšš un winaš warāš... Samehrā autors ištūras deefgan objektīwi pret atšahštītām teorijām par walšš ištūrešchanoš un nemas pat aīštahwet wehšturīstīo materialīzimu pret ušbrulumeem. Teem, kas špehž patšahwīgi špreēst, kas, peemehram, pašihst Engelša grahmatu par walšš išželšchanoš, war eeteikt šcho grahmatīnu. Nekritīštajeem laštajeem ta war titai galwu šagrosīt.

5) Ž. Dnš „Šaunee likumi par strahdneeku apdrošchīnāšchanu“. Rīgā, 1913. Isdewīs „Kultūras Darbš“. 50 lap. — Šaišni tagad šchahda grahmata bij nepeēzeēšchama. Wīnai buhš leela nošīme latwēešchu strahdneeku apdrošchīnāšchanas šampanjā. Weens leelš truhšums šchāi grahmatīnai, ka ta aprobešchojās gandrihš weenigi ar jautajumu praktīstīo pušī. Pehž manām domām nepeēzeēšchamas bij

daščas eewadu nodatas, kurās wjadbeja apflati sistematisti marķis, ištos prinzipus strahdneeku apdrošinaschanas jautajumā, tagadejā likuma gaitu walsts domē un daščado partiju poščiju u. t. j. pr. Šur tur tekstā ir atteezigas peesihmes, bet ar tām newar apmeerinatees... Daščas nodatas leelas pahraļ fašteigtas. Somehr grahmatina filti jaeteiz wišeem strahdneekem.

6) B. Bernsteina „Par spēhka nesuhdamibu“. Sulkojis J. Buščewižs. „Univeršalās Bibliotekas“ 98 nr. 70 lapp. — J. Buščewiža „Spēhks un weela“. „Univeršalās Bibliotekas“ 118—119 nr. 106 lapp. — Ur dabas sinatništo grahmatu iswehli „Univeršalās Bibliotekas“ waditajam lihds šchim naw laimejees. Šchi Bernsteina grahmatina ari neapmeerina. Daudsi flehdseeni nowežojušchees, daščas sinatništas teorijas nepilnigi apgaismotas... Winu pa daļai gan papildina tulkotaja pašča faštahditā broščura: „Spēhks un weela“. Abas grahmatinas topa spēh apmeerinat latweešču laštaju-strahdneeku praščjūmus pehž wišelementarākām sinaschanām. Kas tišto pehž pilnigatas un plaščatas dabas sinatništas isglibtibas, tam jameklē žiti awoti. Deenschehl, latweešču walodā tahdu truhsti... Wehlesim, lai, „Univeršalās Bibliotekas“ idewejam isdotos atrašt noderigūs waditajus un lihdsstrahdneekus dabas sinatniškai nodalai. J. B.

Strahdneeku kalendars 1913 gadam. 4 gada gahjums. Fittschburgā, Amerikā. 128 lapp. 25 ženti. — Amerikas latweešču strahdneeku kalendars garā tuwu rada Baltijas strahdneeku popularajam „Progresa“ kalendaram — tikai atlahtats un spilgtats. Kalendarā ihši, bet famehrā todoligi apflati par strahdneeku kustibu Amerikā, Kreewijā un Wakar-Eiropā. Beš tam populari-sinatništs raksts par lebus laikmetu, faheedrišts apzerejums par dahrdšibu un ihšs tehlojums „par ideju izšelschanos“. Protams, kalendari tahds plaščs filosofišts jautajums naw wišpustiģi istiršajams, tadehl rakstinsch leelas štīpri nepilnigs, aprauts. Somehr weegli faptomā walodā faarakšits, wišch katram strahdneekam buhš faptomams un warēs eerošinat pahrdomat par swarigo ideju izšelschanās jautajumu. Tas pats jašaka ari par Mildas Klawin apzerejumu: „Par daili“. Nebaudseem, labi iswehleteem peemehreem rakštitaja pahrleežinoschi norahda, ka žilweta dailes fajuhta naw netahda mištriska parahdiba, bet isaug un atkarajas no dšihwes materialajeem apstahkteem. Beletristika wišwairak Raina darbu; ir pahrdrutajumi no „Ave sol“ u. ž., ir pirmo reiži drukats eewada dšejojums, dašči Herm. Wintina un R. Silina dšejoti. Spēhžigeem realeem wilzeeneem šihmeta R. Silina štize no dšels leetuwes strahdneeku dšihwes: „Pirmā deena“ — ahrejšs konturās peewilzigata, nekā pšichologiškā isstrahdajumā. Silinam ir nenoleedsamas rakšmeeka dahwanās. J. Kreiza štize: „Sem eglem“ deesgan weikli usrakšrita, bet par ihšu, lai pehž winas spēestu par rakštitaja mahšklas spēhjam. Beš tam wehl A. Apišcha strahštinsch: „Darba laitā“. — Kalendariim peelikti glihti bilšču peelitumi us fewiščhām lapām: Pito „Nabadžiba“ un Urbana „Žihna pehž selta“. Idejišti wehrtigi, bet

nowilkumā ne wīšai īfdewuſchees ſihmejumi tekſta lapās: „Dīhweš naſta“ un Rodēna „Adams un Ēwa“.

L. R. Tolſtoja „Wehſtules“. I un II daļa. Kultojis J. Janſons. A. Gulbja apgahdibā, Peterburgā, 1912. „Univerſalās Bibliotētas“ 33 un 82—84 nr. 83 un 171 lapp. — Leelā rakſtneela zīlweziſķee pahrdſihwojumi un mahſſlineezīſķee noluhki, ſimtejadi eſtetikas, etikas, ſadſihweš un politikas jautajumi — wīš nepahrſlatamāis lauks, kaš Tolſtoju weenlihdſ interejeja no kriſtigās dogmatikas lihdſ ſozialīſmam, wīš taš atſpogulojaš wina wehſulēs. Latweeſchu laſitajeem war tīkai eeteikt eepaſihtees ar ſcho, muhſu rakſtneezibā lihdſ ſchim tilpat tā nepaſihbo noſari. Leetpratīgi īſwehletāš, labi tulkotaš, komentareem papildinatāš Tolſtoja wehſtules warēs intereſet wišplaſchatāš laſitaju aprindāš.

A. A.

Dr. M. Waltera „Latweeſchu kulturas demokratija, wināš ſpehji un ufdewumi“. Rīgā, 1913. 26 lapp. 25 kap. — Par ſcho broſchuru jau runatš zītā weetā muhſu kraħjamā (ſk. „Renegati u. w. L.“). Tapehž ſche tīkai mineſim, ka Dr. M. Walters ir gribejiš rakſit itā kulturas programu latweeſchu „liberaķeem“, Latweeſchu Beedribāš famoſai „opoſizijai“ un „Df. W.“ wiškopāš wiħreem. Bet, tā par briħnumu, broſchura pagahjuſe pilnīgi nepamanita ari teem, kureem wina taiſni domata. Ar wīſu ſchauſmigo idejiſko nabadſibu un wišpilnigako noteiktu zenteenu truħtumu latweeſchu liħberati Waltera raſchojumā newareja atraſt itin neta jauna un eeroſinoſcha. Tāš, tīkai winu paſcha fraſeš, kaut ari wairak nogludinataš, gramatiſķi pareiſataš un literariſķati ſataħrtotaš. Par latweeſchu „kulturas demokratijaš“ ſpeħkeem un ufdewumeem ari peħž Waltera broſchuras paleekam taħdā paſchā neſinā, tā peħž peeziſimſt „Df. W.“ eewadartiķeem.

A. A.

Rronika

Latweeſchu graħmatapghdneeziba 1912 g. otrā un 1913 g. pirmā puſē. — Neſtatoteeš uſ Balkanu juļu un zitu apſtaħtu radito tirdſneezīſķo kriſi, kaš weetejā graħmattirdſneezibā bija it ſewiſķķi ſamanama, latweeſchu graħmatapghdneezibaš ſtraħdajuſchaš ſameħrā ſchirgti. Taš leezina, ka ſchajā noſarē mums riħkojaš uſnehmīgi, riſķa ſpeħjīgi tirgotaji. Domeħr weikalneeki ween muhſu graħmatneezibaš druwu nebuhstu padarijuſķi til tuplu; ſatokſnejumš tur ſchirgtumš tur galwenā kaħrtā no teem pahra zīlweķeem, kaš naw weikalneeki, bet apghdataji-humaniſķi; maſak weikalneeki un wairak dħejneeki, wini neiſeet uſ to, iſiſt peħž eeſpeħjaš leelatu petku no ſawaš apghdneezibaš, bet gan ſekmet rakſtneezibaš atihſtibu un paboſſit rakſtneekuš. Neweenāš tautāš rakſtneeziba naw uſplaukuſe beſ apghdatajeem-idealīſķeem. Frantſchu jaunākā rakſtneezibā minamš Lemereš, treeweem ir ſawaš Pawlenkowš,

Popowa u. ž. Ari latveeschu rakstneezibas wehsture nedrihtst aismirst pašch-
 aisleedšigos apgahdatajus. — Schirgti strahdajuschi „Dfirzeemneeki“
 (Viršneeks-Ūpits). Winu isdewumā gada laikā saftaitam 12 gramatas,
 starp kurām ir Ēwina un Apšesdehla dšejolu krahjumi, Ūturatera,
 Ūlawina un Ūpišcha-Viršneeka stahsti, Lindula lugas, Kraujas kritiškais
 apžerejums, ilustretu tautas pašatu krahjumi un leelais rakstu-krahjums:
 „Wahrds“. Ēik plašcha darbiba latveeschu isdewejam-netapitalistam
 eespehjama tilai tad, ja winšch apgahdneezibā eegulda sawus peršonigos
 aistaupijumus un negaida, lai tee drihs jo drihs atmastatos. Pee tam
 schi apgahdneeziba plašchi pašlštama tā tahda, kas wispirnā lahrtā
 zenschas pabalstīt dašchadu apstrahktu špaiditus latveeschu rakstneekus. —
 Tad jamin Ū. Gulbja „Uniwersalā Biblioteka“. Gada
 laikā ta pašpehjuse isdot 78 numurus apm. 50 gramatas. Starp tām
 naw neweenas nederigas, gandrihs neweenas mašwehrtigas, bet pa leelum
 leelakai dakai islasiti klasifikās un modernās beletristikās darbi un eeweh-
 rojami tulkoti un originali šiniski apžerejumi. Tas ir milšigs literariskās
 bagatibas krahjums, ko „Uniw. Bibl.“ isdewejs gada laikā šneedšis
 latveeschu tautai. Tur atrodam Pludona, Štalbes, Ūlawina, Ūufekta,
 Deglawā un Andreja Ūpišcha originaldarbus, Anatola Franša šlaweno
 romanu: „Deewem šlahpšt“, Gļobera stahstus, Gogola „Mirušchās
 dwehšeles“ un „Newidentu“, „Dabas šinatnu wehšturi“, „Anglijas
 parlamenta wehšturi“ u. t. t. Klasifikās waj modernās waj šinatniški-
 šabeedriškās literaturas žeenitajs — iškats „Uniw. Bibl.“ warēs isweh-
 letees kaut ko preešch šewis. — Ū. Goltā apgahdneeziba šlaita šinā
 nesašneedš eepreešchajos gadus, bet apmehrtā tos, warbuht, wehl pašrpehj.
 Šaewehro, ka Ū. Goltš isdod leelo šchurnalu „Domas“ — tas ween
 jau ir darbs, kas praša daudš špehta un usmanibas. Tad eesahkts ir
 Poruka rakstu otrais isdewums, no kura jau isnahkuschī divi šehjumi.
 Golta isdewumi pa šaitam loti glihti, bet ar Poruka raksteem gan šaitam
 newarēs mehrotees neweens žits isdewums latveeschu gramatneezibā.
 No pahrejeem prahwateem Ū. Golta isdewumeem wehl jamin Andreja
 Ūpišcha „Pehdejais Latweetis“. — D. Seltina isdewumā isnahjis
 Ū. Deglawā milšu romans: „Riga“ I. Bes tam wehl Seltinšch isdewis
 Lihgotnu Šehlaba stahstu trescho šehjumu un „Burtneeka puhru“. Ari
 popularais „Wispahrigais šogala kalendars“ isnahl wina apgahdibā.
 Seltina apgahdneeziba pa šaitam strahdā palehni, bet tapež isdod
 apmehrtā impofantās gramatas. Društu wairak gan wajadsetu ruhpetees
 par isdewumu ahrejo glihtumu. — L. Neimānis Šelgawā
 apgahdā popularo „tautas“ rakstneeku darbus. Weidsamā gadā winšch
 isdewis Rudolfa Blaumana rakstu žeturto šehjumu un Andreewa Needras
 topoto rakstu otro šehjumu. Neimana isdewumi šamehrtā glihti: titai
 newar šapraš, kapež winšch pehdejeem nemahkuteem usdewis rediget
 Blaumana topotos rakstus. — „Warawihlfna“ isdod mašas,
 ruhpiģi apgahdatas un loti glihtās gramatinās, kuras atgahdina dašchus
 wahžu „Insel-Verlag“ a“ isdewumus. Šaprotamš, žena tām ir loti augšta.

Pagabhjuschâ gadâ „Warawihksna“ isdewuse Austrina stahstus, Ang. Gailit tehlojumus un Saulescha dramu. — „Salktis“ ari masleat atspirdis un isdewis W. Eglischa klasifikas modes dsejotus. — „Ranka“ apgahdiba isnahstuschi daschi Pludona darbi — „Pasaka par wiltu“, „Retwiems“ — plahnâs un dahrgâs, bet toteef, mahkslineezjifi pehz eespehjas labi apgahdatâs grahmatinâs ar sifhnejumem un winjetem. — R. Preedits Zehjis buhtu weens no schirgtakajeem maspilshehtu grahmatapagahdatajeem. Winsch isdewis Blaui kopoto raktu pirmo sehjumu, Bruhtlenaja stahstus u. z. Titai daschi awises parahdijusches raksti nenoder winam par rekomendaziju pee latweeschu rakstneekteem. — P. Stump s Limbaschôs, „Weefula talendara“ isdewejs, ari strahdâ famebrâ deesgan dauds. Upgahdajis Melnâ Altschona itizes un Kahrstina dsejotus. — Walters un Rappa laitam ir leelakâ grahmatirgotaju firma Rigâ. Tomehr apgahdneeziba ta leelâs apdomiga. Wairak titai isdot „droschas“ grahmatas, peem., israhdêm atlautas lugas, turâm sinâs pastahwigs pirzeju stais titpat kâ rotâ. Stary tam minami it sewischi Blaumana lugu jaunisdewumi. Bes tam schi firma apgahdajufe Annas Brigader raktu otru sehjumu un Jaunjudrabina stahstu kopojumu. — „Rigas Latv. Beedrības Derigu grahmatu Nodatas“ galweene isdewumi ir: „Druwa“ un „Kowersajijas wahrdniza“. Ar falasito tautas naudu wina joprojam turpina isdot sawas diwas grahmatu serijas: peeauguscheem un behrneem. Uri peeauguscheem domatâs ihstenibâ nober titai behrneem. Nodatas grahmatas famebrâ neglihtas un padahrgas — it sewischi, ja tās salihdsina ar „Antw. Bibl.“ isdewumeem. Naw saprotams, lamdeht tautai wehl wajadsetu balstir scho mas noderigo grahmatu nodatu. — Bes tam wehl daschs labs laitraktu redatziju un isdeweju neatfihst dsejneeks wifem par spihiti ismehginajis roku paschisdewumâ, us sawa pascha mata rehliua. U. U.

Latweeschu teatrâ 1912/1913 g. fesonâ. — 1) Ubi leele Rigas teatri fesonas sahla 1912 g. 15 augustâ un abi ar Adolfa Allunana peeminas israhdêm. Jaunais teatrâ israhdija „Muhfu sentschus“, Interims „Leelpils pagasta wezatos“. Tapat reisê abi teatri beidsa fesonas 1913 g. 15 maijâ. Rigas teatri ir un paliks latweeschu dramatishtâs pafaules zentrs, las peeschfir sinamu nofrahstu, eewada sinamu wirseenu wisâ Latwijas teatra dshiwê. Katra kautzit eewehrojamata jauna luga dabu sawu santziju weenâ no scheem teatreem, un titai ar tur mantotu siltaku waj wehskatu rekomendaziju zelo pâr maspilshehtu un lautu flaturwem. Pirmisrahde leelajâ teatri pa dalai nosata jaunâs lugas listeni, ta ir winas eksamens. Laimigai absolwentei zehsch walâ, bet zaurkritufê neglahbjami paleek gutot un titai reti kir kahds aif pietates, aif personigas simpatisjas pret rakstneektu, pehz winas prafa. Wispahri war fazit, ta pagahjusê fesona bijufe jaunâm originallugâm abrfahrtigi nabaga. Ne weenâ ne otrâ teatri naw parahdijusêš neweena luga, las fazeltu spehzigu idejistu eewitnojumu ari ahrpus teatra seenâm. Wehl

arweenu nerodas klast jauni, spehzigu dramatiske rakstneeki, un bes teem, bes prahnata skaita statuwes dsejneeku latweeschu teatrs newar zelttes. Seatri, sewischi Saunais, israhdamu, peewilzigu un wehrtigu lugu truhkumâ mehgina ispalihdsfetes ar to, ka jau efoschâm originallugam un tâpat ari wehrtigakâm tulkotâm gahdâ peewilzigas mahstlineezjistas dekorazijas un wisu pahrejo eethepru.

Saunajam teatrim sešons sahtumâ bij japahrdsihwo tahda ka eeksheja krise — masatais, demokratiskai mahstklas eestahdei „labwehligee“ laitraksti, „Dsimt. Wehstn.“ un „Saunakâs Sinas“ to tâ mehginaja isfehlot. Zitu arodu usnemdamâ atstahjâs eewehrojamais, wehl lihds schim neatshwehrtais waronu lomu tehlotajs Adolfs Raktinsch. Bes tam aishgahja wehl daschi akteeri un aktrises (Amtmanis-Breedits, W. Seglinsch, Rod. Kalninsch u. z.). Tomehr teatrim laimejâs aishgahjuscho weetâ peenemt jaunus, lai ari pa dakai wehl nepilnigi eestrahdajuschos, bet apdahwinatus spehtus (Ed. Smilgi, A. Sommeru, J. Gehrmani), bes tam peestahjâs wehl daschi wezati, pasihstami akteeri, (E. Lauberts, R. Koschkins, O. Muzeneek). Saunais teatrs ari schajâ sešonâ mehginajis samu repertuaru noturet augstakâ lihmeni, sneegt labi inženetas un pâr wisam leetâm titai idejistki wehrtigas lugas. Schajâ sinâ Saunais teatrs teescham pazelas tablu pahri wiseem weetejeem, ari kreewu un wahzu teatreem, kuru apmekletaji praja weegli sagremojamas baribas, weegluma un raibuma. Eewehrojamakâs nowitates un jauneestudejumi Saunâ teatri: Emila Rosenowa sozjalâ drama: „Dgtratschi“ 19 israhdes, „Uguns un nakts“ — 17, „Induls un Urija“ — 15, „Puzidealists“ — 5, Guzkowa „Uriels Akosta“ — 14, Eschirikowa „Mescha noslehpumi“ — 10, Hermana „Uf burwoja walsti“ — 8, Dregeli „Labi paschuhta fraka“ — 8, Blaumana „Pasuduschai dehts“ — 5 Lindula „Dischuhdru Mahle“ — 5, Escherechnewa „Privats usnehmums“ — 5, Toma „Magdalena“ — 4, Andrejewa „Skaitiâs sabineetes“ — 4, Zodera „Skrandu mahjitajs“ — 13. Pawisam Saunâ teatri notiluschas 196 israhdes. Israhdita 31 luga, no tâm 15 originallugas 85 israhdes, 16 tulkojumi 111 israhdes. Nowitates 15, jauneestudejumi 6, kopâ 21.

Interimteatra waditaji wisu sešonu nodsihwoja sawadâ, nepeeredsetâ ustraukumâ un rosihâ. Leeta ta, ka teatrs bruhl kopâ — ahreji un eeksheji. Pret ahrejo sabrukumu wini drihs nodroschinajâs mahmutai un kompromisneekem alasch labwehligâ pilsehtas walde peeschkibra 14,000 rubtu Interima islahpischana. Bet eeksheji winam nawa til weegli un weentahrschi lihdsams. Ar gawilem mahmulas „oposizija“ apshweiza jauno teatra komissijas preelchneeku (Brigaderi), bet pirmajâ sešonâ israhdijâs tas, ko neutrals zilweks jau sahtumâ redheja: mahmulas teatri nepazels weena otra atsewischta persona. Kur Saunais teatrs bes jebkahdeem pabalsteem sešonu beids ar it prahwu atlikumu, Interima saudejumi aug ar katru gadu un ar pilsehtas subfidiju ween tos wairs newar segt. Loti tizams, ka laipnâ pilsehtas walde neleegfees turpmal wehl pehz wajadsibâs paleelinat pabalstu, bet Interima lungeem kosch

(Grahmata isnahkuse „Warawihknaš“ apgahdibā, Rīgā, 1913. 117 lapp. 60 lap.).

Preeščlasiņumi. — Šchurnalisti un literatu beedribas „3 dejas“ 5 liter. wafari pagahjusčā sešonā bijuschi tee peewilzigakee un wehrtigatee. „3deja“ ir demotratistfo schurnalisti un literatu beedriba un neaimiiršt fawu peenahkumu pret demotratistām mafām, uf šurām wina atbalstās. Winaš wafari arweenu bijuschi klauisitaju pahrpilditi. Rā leelatōš no „3dejas“ preeščlasiņumeem minešim: A. Schwabes „Rains waj Pludonš“, Hermana Afara — par muhsu rakstneekem, dramatisfo literaturu un teatri un par ihsfo un neihsfo mahflu, Andreja Apischa — „Latweešču emigrantu literatura“, Knorina — „Sabeedrištās estetikas prinzipli wisjaunatā latweešču liriktā“, Augusta Deglawa — „Laitš un telpa“, A. Dawida, A. Apischa un A. Deglawa — par schurnalisti un rakstneeku etitu. — Skatuwes beedribas preeščlasiņumu wakarā tita nolasišs R. Freinberga apzerejums par Rosenowu un wina lugu: „Dgratšči“ un Andreja Apischa pahrfatš par latw. rakstneezibu 1911 g. otrā un 1912 g. pirmā pušē (nodruk. „Wahrdā“ I sešj.). — Latweešču Kulturaš beedribas watarōš Wintens lašija fawu pašhštamo rakstu par Andreju Apiti tā mahflsineetu un kritiki, un paraleli tam tita lasištš Andreja Apischa apzerejums: „Pilsoništās mahflsias bankrotš“. — Isglihtibas beedribas „Sehla“ literarištā wakarā W. Knorinsch nolasišja fawu kritištfo apzerejumu par seeweeti latweešču rakstneezibā, apluhkodams seeweetes tehlojumus nazionali-pastoralajā, masgruntneezibas, birgelibas un proletariata laimetu rakstneezibā. — Latweešču Mahflsias weizinaščanas beedribas pirmajā literarištajā wakarā J. Saunsdrabinsch nolasišja fawu apzerejumu: „Par muhsu mahflu“, kurā ihsumā apluhkoja latweešču mahflsias wehšturi no šaktuma lihds muhsu deenām. — Latweešču Draugu beedribas 82 gada šapulžē Dschuhlfstes mahžitajš Gilbertš referēja par 1912 g. Kuršemē isnahkuso latweešču literaturu, pawišam par 44 grahmatām, bet mahj. Grošš par 340 Widšemē isnahkuschām grahmatām. Pirmā mahj. referatš babš, pawišam beš krahsšas, bet otrā referatš rahda, ka wina autors deesgan pamatigi eepafinees ar latweešču rakstneezibu un zensčas no fawa stahwolka dot par to pamatotus špreedumus. Pawišam nepamatotš gan Groša šlehdseens, ka radikal-proletarištā dšēja esot šaudejuše fawu lihds šchim waldošo stahwolki un tās weetu eenehmuse taurištā. Mahmulus wihru šapnainās ilgas wišsch ufnehmis par jau peepildibjušos pateesibu. — Minams ari P. Daugeš preeščlasiņums Mastawā, školotaju nama šahlē, par filosošiju un dšihwi. Apzerejums domatš tā eewads Dizgena rakstōš, un tajā Dauge uštahjas pret weenpušigo, šchauro maršišma tulsojumu, šahds beidšamā laiktā wairaktahrt parahdijees latweešču schurnalistiškā un kritiškā. — Ed. Wirša Latweešču Isglihtibas beedribas wakarā lašija par Emilu Werharnu tā žilweku un dšejneeku. — Tās paščas beedribas Beedrenu Komitejaš šapulžē A. Kraufes kundše lašija referatu par latweešču seeweeti šabeedrištā

darbā, un A. Kenina kundse turpat par latveeschu pilsonisko seeweeti. Pirmā apluhloja wispahrejo seeweeschu kustibu, latveeschu seewetes garigo atmodu un tagadejās pilsoniskās seewetes daschados mehginajumus peedaltiese šabeeidrištā darbā. Otrā šehlojās, tā latveeschu pilsoniskā seeweete neispilditot šawu tautiskā gara audsinatajas ufdewumu (to pašču, laitam paplašcinatā weidā, wina wehlat runaja Sinibu Rom. Wafaras šapulžēs). Neka noteikta par latveeschu pilsoniskās seewetes nodarbibu šabeeidrištā laukā abas zeen. damas nesinaja teikt. — Wes tam wehl Rigas latweeschu beedribas jautajumu wakarā Anna Kenin lasija apzerejumu: „Muhšu widus skolu jaunatnes gara wirseeni“, kurā ruhgti šehlojas par to, ka nesinā pagahtnē skolu audsetni eewillti šabeeidrištā kustibā un tehloja, kā wina pret to zihnijusēs, kā wainigās skolneezes slehguse laukā no famas skolas, bet palikuschās taudsijuse noturet weenigi pee utšehbnikeem un ja dauds, tad peepotet winām needriško „nazijonalismu“. — Mahmula pawisam paguwa šarihtot tikai kahdus dimus, trihs preeschlasijumu wafarus, jo daschs bij jaslehdj... klawitaju trubkuma pehz. — Šapat pustukščā šahle tur mahžitaji Ehrmanis un Rundsinš notureja religistus preeschlasijumus, kuros publežās peerahdit, ka kultura bes kristigās tizibas wed mešchonibā, isihžibā un isiwirtibā.

Rakstneeku wafari. — 1) Leepajā, 1912. g. 28 oktobri tika šarihtots Jahna Poruta peeminās wafars. Galwenais rihtotajš tur bij pašistamais komponists Kalninsch, kuršch pawadija Saksa wofalos preeschnešumūs un šehleja us slaweerēm Schopēna šebru marsču. Refe-ratu lasija un Poruta dšejotus deklameja ne masat pašistamais rakstneeks A. Sauleetis. Winsch tehloja Porutu kā pašistamo „muhšchigo daituma mekletaju“, bet patš no sewis neka jauna newareja šazit. Wehl wahjakas bij wina deklamazijas. Somehr wafars bij kupli apmetlets un pahrejā programas data atšahja labu eespaidu. — 2) Palihdsibas beedriba: „Seeweeschu darbs“ 1913 g. 3 februari Latw. beedribas šahle bij šarihtojuse Annas Brigader wafaru. Tur tika nospehleta kahda Annas Brigader ludšina, dšeedati un deklameti winas dšejoti. Wafars jausftata par pilnigi neisderušošos. Un kā lai winsch labi isdotos? Anna Brigader nepeeder pee teem rakstneekem, par kureem interesejas wisu kultu-relo šarihtojumu weenigā zehlaja un turetaja, tautas plaschā demokratija. Anna Brigader ir pilsonu rakstneeze un ar katru deenu noteiktati paleef tahda. Wet latweeschu meetpilsoni neinteresejas ne par šawu, ne zitu šchitru rakstneezibu un rakstneekem. Šarihtotais wafars tikai rahda, ka „Seeweeschu darbs“, šapat kā wiša pilsonisko seeweeschu data, welti mekle darbu, pee kura arī šabeeidribai buhtu kahda data.

Sinibu Romiņšas Wafaras šapulžes 1913 g. 18 un 19 junijā. — „Interese preesch wafaras šapulžēm šabeeidribā suhd“ raudaja „Dsimt. Wehstn.“ (139 nr.). Un „Latw.“ konstateja, ka arī Trimpus wakarā „truhla šajuhsmas, ihstas jautribas un no pilnas krukts pluhstoschu dšeesmu“, tur rehgojees gurdenums un weenaldsiba un tapehz „isšazija pahremetumu muhšu jaunibai, ka ta „šaudeseje idealismu un šajuhsmu“

(138 nr.). Triimpus wakarā idealisms un alus kauša fajuhšma juhd, juhd interese preefšch paščām wafaras fapulžem — ko tas nofihmē? Un ko nofihmē tas, ka tautišķis awišes jauž kopā dšiti nopeetno, sinatniško faful-
 tšču interesei un komēto Triimpus wakarā fajuhšmu? — Wišpirms tas
 nofihmē to, ka mānūklas „liberalās opofizijas“ „wiškopas kulturā“ šchis
 pretifšchās intereseš un fajuhšmas kā lihšwehrtigas un nešchiramas pa-
 teefšchām stahw blatus: pehrn Sin. Rom. kungi mehginaja fafulžem ween
 apweenot tauti un wihlās; šchogad jauža palihgā mašleet jau peemiršo
 Triimpus gātu, lai tas nenoteiktai, ispluhdušchaj „wiškopas kulturaj“
 eedweestu noteiktas „nazonalas kulturas“ šparu — un peedšihwoja pilnigu
 fīašto. Un tas tad otrā un galwenā fahrtā nofihmē, ka ne šaimneezijā,
 ne garigā dšihwē latweefšcheem naw wairs eefšehjama nelahda kopiga ap-
 weenoščanās, ka „nazonalā kultura“ ar winas trimpifsko idealizmu un
 alus kauša fajuhšmu naw wairs tahds murds, kurā šadstht lihšstofchus
 tautefšchus. Latw. Beedribas puštufšchā, beedribas pišlaru un korporetu
 tufšchā salē „liberalā opofizija“ pušotras deenas fšandinaja wišadi wirt-
 nēšas un warijetas frašes par apweenoščanos uf nazonaleem pamateem,
 par tahdas apweenoščanās nepeezeešchamibu un eefšehjamibu, bet nepahr-
 leezinaja neweena, drofšchi ween ari fewi pašču ne. Ja jau Triimpus
 wakarā, pehž azu leezineeku stahšteem, nazonalā fraše newareja isradit
 wajadšigo fajuhšmu, kur tad nu wehl pašchās fafulžes, kurās, lai nu kā,
 tomehr gaida sinatniški pahbrauditus argumentus. Pašchaj Sinib. Rom.
 kungi pehlfšchnai nazonalai šasparibai loti profaifski un labi redšami
 zehloni. „Leelifšlā progresiwo ideju uswara“ pagahjušchās walšis domeš
 wehlesčanās štipri eekairinaja latweefšču „liberalās“ pilšonibas politifško
 apetiti. Kauna pilnā isgahščanās Rigas pilšehtas wehlesčanās gan at-
 wehšinaja štipri šasturbušcho „liberalo“ galwu, bet appetite tomehr wehl ir
 un paleel. No peedšihwojumeem „liberali“ mahzijās, ka melno, noruhdi-
 jušchos kompromifšneeku partiju isfonturet wineem naw tik weegli, ka beš
 plaščhato šhlpilšonibas šlahnu peepalihdšibas tas nemas nebuš isdaxams.
 Luht, tee ir tee praktifškee zehloni, tas radija „liberalās opofizijas“ „nazi-
 onalo“ šasparibu. Nazonalai frašei bij kopot plaščhalās aprindās sem
 weena pilšonibas karoga. Nazonalai „idejai“ dšiht uhdeni jaunalās, ne-
 apmeerinatās pilšonibas politifškām dširnawām. Tadeht uf weenu puši
 leela bahriščanās par netautifško pilšonibas daku un uf otru škala kopigu
 intereefšču, kopigas kulturas propaganda. Rā jau teifšs — propaganda
 pawijam beš panahkuma. — Nu kā lai pahrllezina, peemehtam, pašcha
 Sin. Rom. preefšchneeta Olawa runa! Nazonalā ideja ešot tas leelatais
 wehštures dšineja spehšs. Wišos leelatos pafaulēs notikumos ešot darbo-
 jušes nazonalā ideja. Wiša nelaimē un pošs, jušas un brunoščanās —
 wišs aif nenotahrtotā nazonalā jautajuma . . . Nebij šagaidams, ka
 meerigais, prahtigais Olaws runās pakal kahdam nelahdam jauninam, pa
 břišwdeenu laiku tautifski fajuhšminatam studentinam un taišni Sin. Rom.
 fafulžes demonifštrēs tif pamatigu šabeedrifšā progresā un wehštures neja-
 pratu. Nazonalā břišnumšpehta ideja jau ir tilai weenu kahpšli augštal

par to eestatu, ka wehsturi taifa sultani un generali. Bet ka ar nazionalo flagu daudstahrt apsegtas schauru schkiru un sliktu intereses, ka nazionala ideja wisofs laifos noderejuse tilai par naiwas masas usbudinashanas un usrihdishanas lihdsetli, ka galwenais wehstures dsineja spehks weenmehr un wisur mellejams tautu fainneezihtaja stahwofli, schkiru sataros un attariba, kur nazionalais jautajums ir tilai weens stary daudseem — lihdj tahbai atsinai, lihdj pareisai wehstures sapratati Sinib. Rom. kungeem wehl wesela juhdse. Schimbrihscham wehl wini tilai usstakami rahda, zit leela mehrä winu fainneezihti-politistka situazija nosata un pahriwalda winu domas un juhtas un wisu winu ideologiju, ka sawas schkiras intereses tee mehgina ispuhst par wisas tautas lectu. Jozigi isklauftjas, tad W. Dawš waj wisu latweeschu tautas patstahwibu un nahlotni ar wisu winas nazionalo kulturu mehginaja isfultok attarigu no Parises „Nazionalitatu saweenibas“ un til leelas leetas gaidija no daschu mahmulneezihtu latweeschu sarakstitas un franzihtki tulkotas broschuras par latweeschem. Ne nazionalittatu saweeniba latweeschem dos täs wehlamäs reformas un isfels winus saulite, bet paschu spehks, wisplashako masu peedalihschanäs apsinigä sabsedrihtka darbä. — Protams, ari nelad ar divi preetichlasijsuni neistruhtstoschais Teodors Seiferts, bij nahzis Dlawam tallä un usfraktiis atbildi jautajumam: „Waj ir eespehjama kopeja latweeschu kultura?“ Kä nē, esot eespehjama. Apstasiju un Raini, luhf, zeenot i strahdneeki, i burshuji. Wairal neweena ihsta peemehra winsh nesinaja minet. Palika tä, ka newar buht nekahdas schkiru mahflas, ka mahfla ir wisai tautai kopeja, ka mahfla ir kopeja latweeschu kultura. Zit pawirshs bij Dawš wehstures tulkojumä, tihpat sels Teodors mahflas buhtibas apzere. Nazionalo frasi pilnstanigatu un satura bogatafu padarit winsh nespehja. Ja Teodors buhtu konsetments, winsh turpinatu sawu donu un peerahditu, ka neween tauta usnem datu no ta, to rada ihstis mahflineeks, bet wisas tautas, ka tapehž newar buht ari kopejas tautas mahflas bet ir tilai weena wispahrtautistka, wispahrzilwezihtka mahfla un kultura. So pateescham, ir jau kaut kas kopejs wisam tautam un schkiram, kaut kas neschkirams no zilweka dabas — peemehram, wajadsiba paehst un gulet. Bet scho kopeju ihpaschu pehž, ari wispahrigo, kopejo mahflas gaumes pasihmju pehž ween wehl newar aishmirst to, kas zilwezi schkel. An newar neredset, ka weenabee raschoschanas lihdsetli un weenads fainneezihts stahwoflis arweenu wairak isnihzina tautu sawadibas, wisu zilwezi slehds ittä weenä loka, bet schi loka eeshchupse to schajkel schkiräs ar pretischkam dsihwes interesem, ar sawadu psichitu, genteeneem un tä sauttajam gara wajadsibam. An newar noleegt, ka schi schelshchanäs paleet itdeenäs juhtamata un redsamata, ka lihdj ar to tä saultä nazionala mahfla schkelas apsinigä schkiru mahflä. Tas, to Teodors sinaja pateikt, jau lahrtu lahrtam teiktis. Ta ta pate nazionalromantistka lirika, to sawä laikä jau deesgan isdseedajäs Andreems Neebra, kas jau labu laiku stahweja behninos nofrawata, lihdj „liberaläs“ pilsonibas praktistka wajadsiba to atkal iswilka deenas gaismä. — Teodors

atsahka no Needras, bet „muhsu mihlais Sauleetis“ (Needras kompliments), pa paradamam, patahpās atpakaļ lihds pat Neifenam, mafatais, lihds Apšišu Zehlabam. „Latweeschu sehta un tautas gara tradizijas“ — par tām jau winsch zihnas iktatrā jawā darbā. Winsch nu reis newar un newar saprast, kapehž patriarchalā semneeziskā dšihwe irst, kapehž fainneeka tehtis iswehrtēes par fainneeka papu un neehd ar kalpeem no weenas bhodās, kapehž fainneeka papus pirmā isdewigā gadījumā naht us Rigu un eegulda sawus kapitalus pilsehtas usnehmumōs. Ar dfeesmu grabmatas panteem un ziteem tilpat swarigeem argumenteem Sauleetis publejās peerahdit, zil jauka un swehtiga dšihwe us laukeem, bet zil netautiskis latweeschu semneeks paleel pilsehtā. Pat Poruka rakstus newihšhojis ispiirt 2000 eksemplarōs. Graudinsch pateesibas jau ir ari Sauleescha apzerejumā, jo nawa nemas tahdu multibu, tur negaditōs ari kahds patees wahrdōs. Pateesais wahrdōs ir tas, ka ahrejā dšihwe is laukeem pateescham weseligata un patihkamaka nekā pilsehtās. Ja mums buhtu ahtraki saritknes zeli, ja mums buhtu pilsehtu tuwumā staiti, lehtak nomajami femes gabali, ja mums buhtu augstakas strahdneeku algas — wahrdu faktor, ja mums buhtu tas, ka mums nawa un wehl ilgi nebuhs, tad ari muhsu fabrikas strahdneeks, tāpat kā wina Belgijas Anglijas u. z. beedrs, labprahit latru wakaru isbrauttu us sawu dšihwolk ahrys pilsehtas, nedaudsās brijwās stundas pawadit salā dabā un tihrā gaisā. Bet istehlotēes pilsehtu par wisa launuma bedri, gaudot par to, ka subd fainneekpapu garigā wara pār gahjeem, ka truhstt wezo tradiziju wahčas, tas naw latweeschu rakstneeka zeenigs darbs. Mehš dširdejam, tur lisa masgruntneeka un wina garigā deendera asaras par to, ka lauta gahjeju paleel masak, ka algas zetas, ka jauslabo usturs un darba apstahkti. — Wehl sringrak Anna Kenin strostija latweeschu leelpilsonibu preekschlastijumā: „Nazionalās audsinaschanas ideja un muhsu pilsoniba“. Kenina kundses dufinās nepahrprotami bij dširdamas nesenās nelaimigās pilsehtas wehleschanu kampanjas atstanaš. Neka jauna jau wina nesinaja pateit, atkahrotoja tikai to, ko demokratiskā prese un rakstneeki jau gadeem usrahdijusch. Latweeschu pilsonibai ihstas nazionalas apsinas tiklab kā pawisam nawa. Tautiba winai us mehles, preeksch masa brahta, preeksch Sauleescha apdainotā nawiā masgruntneeka. Pate wina sawu „nazionalo apsinu“ isdewigā brijdi nomauz un isandelē weeglak kā sawus nowalkatos swahrtus krahmu wahzejam. Pate wina mahjā runā wahziski. Usgaidamā istabā winai tikai wahzu un freewu schurnali. Sawus bebrnus wina no mahām deenam mahja sweschās walodās, bet latweeschu skolās nesubta. Un tā tahlak. Rā redsat, wezi-pasihstamas leetas. Jauns waretu buht tas, ka nu to sahl jau rāstih paščas pilsonibas godigakā data. An amifanti tas, ka mahmutneekus tā strostē pašchā mahmutā. Naw domajams, ka pihlari tahdu blamashu zeetis. Lai „liberalā oposizija“ Sin. Rom. tikai jau pee laika safeen sawu bagashu. — Wehl wasaras šapulzēs lasija P. Dahle „Par dwehesles neapfinigām parahdibām“ — begala daudž mahzitu wihru wahrdeem pusshotu rakstu, kas galu galā gan iswehrtās par tihro

šapnu ištahstīšchanu. T. Seiferts bija šaraktīrījs „Atskatu us latveeschu kalendārneežibu” un P. Abuls pehtījumu: „Waj wahseem atnahot Rīgas aplahrtne dšihwojuschi latveeschi?” — Sapulzes aīš preeščlasi-
jumu truhkuma īsbeidsās otrās deenas pusdeenā. Dit mas bij warejuse
šawahlt „kopejā nāģionālā kultuta”!

U. U.

Literarīfās godalgās. — 1) Nelaiņejas J a u n a j a m
t e a t r i m ar šarwu gadalgu īsdalīšchanu. No wīšām šaģenšībāi ša-
šubhtītām lūgām tīkai trīhs tīka atšīhtās par īšrahdamām. Weenu
(„Weenpadšmitā stundā”), neattahwa zensure. Diwas īšrahditās („Dīsch-
uhdru Mahle” un „Atstumtee”) tomehr nebij godalģojamas. Nošpreeda
godalgām lemto šumu šefonas beigās īsmakšat premijās par labatām
īšrahditām lūgām. — 2) Rīgas Latw. beedr. Literatūras fōnds
peespreeda un īsmakšas 100 rubtu leelas premijas: Ašpasijai
par dšejoku krahjumu: „Seedu klehpiš”, Annai Brīgader par lūgu:
„Prīnzese Gundega”, Rāinim par dšejoku krahjumu: „Gals un šahkums”
un Šalēm par dšejoku krahjumu: „Šapni un teitās”.

Jubilejas. — 1) Ašpasijas 25 gadu rakšneezības dar-
bības jubileja 1913 g. 9 (22) martā. — Šcho jubileju nešwineja rakšneezē
weena pate turwino draugu pulkā, nešwineja šahda weena eestahde, bet —
gandrihs war šazīt — wīša tauta. Jubilejas šwīneschanu eerošnaja un,
ja ari ne „wīšās tautās”, tad tomehr wīšu latveeschu šeeeweeschu wahrdā
uštahjās trīhs godajamas pilšonu kundšes. Pašīhtāmā rakšneezē Anna
Brīgader, Latveeschu Išģlīhtības Weedribas darbīneezē Austra Krāuse
un aħrsta kundšep Tōnija Lufin. „Dš. W.” 1912 g. 253 nr. (aīš pšeido-
nima: „Latweete”) nodrukaja uštakumu: „Latveeschu šeeeweetes!”
Latveeschu (pilšoništājām) šeeeweetēm pahmetot garīgu intēreschu un
šabeeedrištu zenteenu truhkumu. Tas neesot taišnība, tas tīkai aħreji tā
leektoteš, un pee ta ešot wainīgi dašchadi apštahkti, kurus īstīrsat goda-
jamās damas šchoreiš negribot. Šomehr rīndīnu lejat autoreš runā gan
par latveeschu šeeeweetes „šabeeedrišteem grehkteem”, tīkai tos wīšus īšpēhrtot...
Ašpasija. „Wehs” ešot pahrať mas rupejuschees par šchīs „muhšu”
leelakās žetu lausejas līkteni. Aš seemas šwehtkteem un uš 25 gadu
rakšneezes darbību wajagot eepreežinat „muhšu” leelo Ašpasiju ar šahdu
balwu. Šo wajagot atžeretees, šo Ašpasija darijuse „muhšu” garīgās
atšwabināšchanas labā, wajagot parahdit tai „šawas” šimpatijas. „Muhšu”
šabeeedriba, „muhšu” wīhri, tehwi, brahkti nahkšchot patīhgā. „Dš. W.”
redakzija peebilda, ta wīna ar preeču ušneemšchotees štarpneezību šchāi
goda balwas leetā, un aīšeedama uš Wehrmanparta restoraziju šwīnet
„liberalīšma ušwaras šwehtkus”, waj pate pirmā šeeodoja weenu Katrīni
un, protams, pate šew par to. twiteja šawā awīšē. Šeeodojumi nahja
bagatīgi. Šeeodoja „muhšu” šabeeedriba, wīhri, tehwi, brahkti, šeeodoja
lāitraštu redakzijas, šolidarākās grahmatu apģahdneezības, teatri un pat
dašchadu naudas eestahšču wadītaji. Līdš jubilejas deenai bij šawakšs
tepat pee 4000 rubtu. Bet ne tā ween Ašpasija tīka godīnata. Interim-
teatrs īšleetoja gabījumu un februari šarīhtoja „Ašpasijas wakaru” ar

itin raibu programu, no kura peļņas puši eebahja jāwā kabatā. Jaunais teatrs ufsahka Alpasijas lugu zillu, tas aptwehra „Naganu“, „Waideloti“, „Saudetas teesibas“, „Reaiffneegto mehrti“ un „Gunu“. „Jaunā Deenas Lapa“ jawu 53 numuru 1913 g. 4 martā, Alpasijas 45 gadu dšimšanas deenā, isdewa tā spezielu Alpasijas numuru. Tajā bij Alpasijas gimetne, paraugi no Alpasijas lirikas, Germana Afara raksts: „Alpasija un demokratijsa“, W. Knorina „peesihmes par Alpasijas liritu“: „Weenas dwehseles dseefma“, tur sahās Augusta Deglawa „peedfishwojumi un atminās“ ar wirsrahtu: „Alpasija“. (Zapeesihmē, ka scho pašču rakstu D. bij dewis eespeest ari Leepajas „Dshiwē“, bes tam wehl nolasija wairatās weetās uf lauteem. „Peedfishwojumōs un atminās“ titai retumis kahdā weetā teel peeminets Alpasijas wahrds, par winu titpat tā nemas naw runa, bet toteef wairat D. stahsa pats par jawu dshwi, stipri noteikteem eestateem, wehl noteiktaku un pawisam nelotamugurkaulu, par to, kā tee neapfinigee rakstneeki sinamā wahzu-latweeschu kompromisa dehl aigabjuschi no „Deenas Lapas“, titai winšč, apfinigais, palizis weens turpat Platefa maišē, kam winšč pehz tam gribejis roku šneegt, kam nē u. t. t.). „Domu“ treschā burtnizā bij nobrutats Alpasijas memuraru sahums, wairaki apzerejumi par dsejneezes darbeem un klahpeeliktas diwas gimetnes. „Statuwes un dshiwes“ 2, 3 u. z. burtnizās 2 Alpasijas gihmetnes, winas lugu waronu tehlotaju nobildejumi, apzerejumi par winas dramām u. t. t. Ari „Druwa“ nesa dsejneezes gihmetni un peenabzigu apzerejumu, tāpat „Jaunibas telas“. Paščā jubilejas deenā atfauzās gandrihs wiš latweeschu laikrahti. „Dšimt. Wehstn.“ drukaja Alpasijas dsejolu paraugus un muhsu tauteetis Lihgotnu Seh tabs fawja: „Lai dshiwō Alpasija, jo ar winu dshiwō neween muhsu dsejas skaitums, bet ari — muhsu tautas lepnums!“ „Latwijā“ bij Karla Krubas dsejolis: „Alpasija“ un Klauština prahtojums par to, „kapehz Alpasija naw šchiru, bet tautas dsejneezē“? „Leepajas Atbals“ jubilejas rakstā runaja par studentu-martšistu lomu nesenajā Alpasijas inzidentā un špreeda, tā „til māsiti wareja pret Alpasiju isfuretees tikai tahdi zilweki, kas kā gleemeschi eewiltuschees jawōs wahkōs. Tee nespehz aptwert to wis-pahrzilweziško daikumu, ko dsejneezē statijuse fawām gara azim“. „Leepajas Deenas Awise“ teiza: Alpasija peerahdijuse, ka zihnas trofsni war kolles stanet, ka zilweks war leetot reišē schlehpū un liru. „Jaunā Awise“ aishrahdija, ka Alpasijas firds peeder latweeschu demokratislai jaunatnei. „Wentspils Apsfats“ wehleja jubilaierei dauš preeka, atstatotees atpaka uf ehrtšchkaino rakstmeezes zetu — u. t. t. In kahdu nedelu wehlat atgudwās ari „Rigas Awise“ — neapgabshami argumenteja, ka Alpasija naw špehjiga šneegt ko dšibdomigu, ilgi pastahwoschu, t. i., ka wina neraksta „Rigas Awise“ un nepeeder pee Latweeschu Tautas Partijas.

Bes māsakeem wakareem un šarihkojumeem 9 martā minams „Alpasijas wakars“ Latw. Isglijhtibas Beedribas Beedrenu Romitejā. „Wehledamās eeturet šwinibas intimā raksturā, wakaru šarihkoja pašču

mahjās. " Dfeedaja, deklameja, „no idejistās pušes Aļpasiju apskatīja“, un pehž preekšnešumeem, radītājā juhmā, turpinājās privata domu ismaina („3. D. L.“, 55 nr.). — Bet pate ihstā jubilejas švīnešana notikās Zirihē, dšejneezes tagadejā usfuras weetā, latveešču kolonijā. Švehtfus šarihtoja šewišchla iswehleta rihzības komiteja. Ta jau laifus islaida ušaižinajumus latw. Kolonijām Šweizejē un žitru ahršemēs un publizeja tos ari dšimtenes laitraktstōs. Wakars notikās dešoretā Plattengartena šapultšču lokālā. Apmelletaju wairums weetejeje žirihēšču latveešči. Bet eebratufšči ari no žitām Šweizejes latw. kolonijām — no Bernēs, Dawofas, Ešenewas. Dašči weeši atbraufšči ari no Baltijas. Pawifam topā 50 žilweku. Žubilare, topā ar Raini, eeradās pulstfen 9 watarā un tifa šanemti ilgeem, wehtraineem applauseem. Komitejas ložekle Durlina kundse atklahja wataru, širsnigōs wahrdōs apšweidama dšejneezi. Tad jauktis koris, 3. Dsolina wadiba, nodšedaja „Nebnešs starus stihgo“, un Šehja nolafšija referatu, kur Aļpafšija raksturota kā filisofifka panteifma dšejneeze un kā šabeedrifka eejuhmīnataja, modinataja, žihnitajaja, protestetajaja. Referatam šeloja jautta forā dšejmīna: „Šapnu tablumā“ un trihs šolo dšeesmas, kuras kahda šolifste-šweizeete nodšedaja štaidri latwifsti. Pehž tam Štabarga nolafšija otru referatu par šozialo elementu Aļpafšijas darbōs, apšlatidams dšejneezi kā šeweešču teefibu karotaju un ušrahdidams, kahdu eepšaidu uš Aļpafšijas dšēju darijufe latw. šrahdneefu kufšiba, šahot no 90-eeem gabeem. Ar „Šeltites“ israhdi nobeidšās jubilejas watarā pirmā data. Otrā data, dšejneezes godinafšana runām, balwām un adrešēm, telegramu un wehštulu nolafšichana šahkās ihši preekšch pušnakts un ilga ap trihs štundām. Weigās uš wifeem šweizinajumeem dšili isjuštā runā atbildeja Aļpafšija pate. No runas bij ismanams, ka nešlatotees uš birgeku laftošchanoš, dšejneeze ari turpmat grib turetees pee jaunatnes un demokratijas.

Šahds zeen. dšejneezes pašchas pašlaidrojums bij nepezeješchams. Ap winu beidsamā laikā isžehlušēs tahda buršma, winu greešch itkā attwarā, un labu laiku nebij noprotams, kur wina domā peeštahtees. No garā šweizinataju šarakšta gan jau bij redšama dihwaina dašchadiba winas zeenitaju barā — no Interimteatra komifšijas lihdš Briešles Šozialdemokratu Šaweenibai, no 3. Šanfona lihdš... mahžitajam Maldonim Šehšis! Šagad jubileja ir pahri, tagad šwinības šajušmū wairs netrauzefim, tapehž atklahti šokam: ta ir šchaubiga dašchadiba. Ja dšejneeks ir tas, kam winam wajaga buht — idejifsti pahrleezimats žilweks, noteiktis šawā dšihwē un darbā, tad mihleštibā un naids štandēs wina šokli — tad weena tautas data winu karšti mihleš un otra šalti nihdiš. Kam „wifa tauta“ gawilē, tas ir noštahjees šabeedrifšas un tamlihdš ari eštetifšas mašwehrtības ežjirtni waj želā uš tureeni. Bet žerešim, ka „Dšimtenes Wehštnešcha“ honorari nebuhs apmulšinajufšči Aļpafšiju, ka par wifai teigamo šokletti wina neeēs ispirkt birgelifto madamu „grehtus“, ka wina šinās šawu weetu pee jaunatnes un demokratijas — ta 50 gadu jubileju šwehtot wina nebuhs wairs „šifai demokrate“. A. U.

2) Jura Kālnina 35 gadu rakstneezības jubileja 1913 g. 23 martā. — Šogad 35 gadu jubileja otram „Dzimtenes Wehstnescha“ galvenajam līdšstrahdneklam, Jurim Kālninam. Ta nosvineta šamehrā daudš lūsat, nekā muhšu lasītajeem jau pašstamā Aronu Matiša jubileja. Kā dascham labam žitam no tautiskās atmodas laika darbīneekem, arī Kālninam ir darbīga pagahntne. Wīnsch strahdajis kā skolotajs Weetalwās un tur, „Df. W.“ wahrdeem runajot, „nehma loti dšhwu dalību weetejā šabeedriškā dšhwē“, newareja šatitt ar weetejo luteranu mahžitaju un tapehž tita atželts no amata. Protams, buhtu aplam eedomatees, ka Kālnina darbība weetejā dšhwē bijuse sewiſchki leela un ſtrauja, ta konfliktis ar mahžitaju wīnam iſzhelees aif teeknimem pehž kaut kahdām razionešām pahrgrošibām. Šautiskās atmodas epigoni un zenſoni, beš iſnehmuma wīſi, ir bijuſchi šabeedriſti ſimplizīſti, wīzmeeramihligatee klautini. „Wahrda“ pirmajā ſejumā apluhlots Prahtkopja kulturwehſturīškais ſtahts, no kura redšams, ka wīſa ta šabeedriškā nodarboschānās toreif pašahwejuſe ehergetu ſpehleschānās un lihku apstahweſchānās reformās un tamlihdš. Bet luteranu garīdšneezībāi lišās bihštama pat latweeſchu walodās un tautības uſſwehrſchāna. Par to tad arī Kālninſch dabuja žeeſt. Wehlaſ wīnsch gan atkal tita apſtīprinats turpat Weetalwās miniſtrijas ſkolā par preeſchneeku, bet jau 1895 g. pahrnahža uſ Rīgu un eeſtahjās „Baltijas Wehſtneſcha“ redahžijā. Kahdu laitu wīnsch awīſi parahſtīja arī tā atbildīgs redaktors un dabuja 6 mehneſchus žetuma ſoda. Kālnina līhdšdarbība „Dzimtenes Wehſtneſi“ ſakriht ar ſchi laikrakſta pamāſiteju leja ſlihdſchānu. Kālninſch ir darbīgi peepalihdſejiš ſcho awīſi no pušlihdš liberala organa pahrwehſt par klerikalīſma un renegatīſma kultiwetaju, šabeedriſku reebeju rairakſtu. Kālninam peeder tee neaiſmirſtamee „iſſpeedeeni“, kā: „kulturas dihwainības“, „wīſkopas kultura“ — wīſpahri, Kālnina artiſelīſchi ſaturā un ſilā noder par neiſmelamu weelas awōtu latweeſchu ſatīrikeem un ſobgalu talendarneekem. Kālninſch peedalaš arī Rīgāš Latw. Weedribā, kahdōš maſatōš amatinōš tſchaki ſtrahdadams pehž Weinberga programāš un turedameeš pee behdīgi-paſhštāmās mahmulas „opoſhžijas“. Kā Sinibu Romiſhijas preeſchneekš wīnsch tureja arī to ſamoſo runu par latw. pilſonības „idealo ſajuſhmību“ un par to launu, ka ſoſialdemokrātš „iſtuhnojās“ par Rīgāš deputatu 3 domē. — Jubileja wotitās „Df. W.“ telpās. Runaja un dahwanāš paſneeſa W. Olawš un Aronu Matišš (Lihgotnu Wehfabš ne).

Retrologi. — 1) Pawaſaru ſahniš miriš 1913 g. 22 martā 45 gadu wežumā (dšmīš 1867 g. 8 ſeptembri), apglabātš 27 martā Jelgawāš ſahna kapōš. — Pawaſaru ſahniš ſtāitams pee rakſturīgā-tajeem tautiſto epigonu dſejneekem. Wīna „Seedona ſapnōš“ (1893) paſhštāmāiš pſeido-tautiſkaiš rihmeſchānāš weidš gan naw taš galwenāiš. Pawaſaru ſahniš weikli tulkoja Heineš mihleſtibāš dſejoliſchus un patš rakſtīja gludus ſentimentalus pantinus à la Heine, tā ta wīna draugš un žeenitajš, walodneekš Mihlenbachš ſajuſhminajāš uſ behdīgi-ſlaweno,

lastajus ilgi smihdinosho sauzeenu: Luht, latveeschu Seine bes Heines klabdam. Echi naima kleebsena fazeltais humoristiskais eewitnojumis bes schaubam bij starp teem eemeelseem, aij kureem Pawasaru Zahnis us wiseem laiteem nolika dsejneeka spalwu. Deewwahrbus isttudejis Pawasaru Zahnis, ka pasihstamais latveeschu cand. theol., pahrnahza us Jelgawu, tur ar 1897 gadu fahkt us 10 gadeem noihreja Latveeschu Draugu Beedribas „Latveeschu Uwises“ un blatus redaktijai nodarbojas ari tahda sifkata mahzitaja amatina. Par sewi saprotams, „Latveeschu Uwises“ Pawasaru Zahnis wadija stingri „sinama“ gara. Bet mahktlas sapratejs un zeenitajs Pawasaru Zahnis bij; awises literarisko datu winsch stipri pazehla, peewiltdams lihdsdarbibai pasihstamus latveeschu rakstneetus un darbu iswehle nebuht nerihkodamees ar mahzitajistu olecti. Sinams, Rosegeri, Sauleeschi un tamlidhsigi wina firdij allasch stahweja tuwu. 1904 un 1905 gada Pawasaru Zahnis idewa mehnescha schurnatu: „Wehrotajs“. Tas gan bij tikai kopija no pasihstama wahzu „Churmeta“, bet atkal wisai eewehrojams ar sawu wispufigo un plascho beletristisko datu. Rewoluzijas wilnis noskaloja ari „Wehrotaju“. Wehlatu Pawasaru Zahnis idewa un redigeja „Jaunas Latveeschu Uwises“. — Ra mahzitajs un tautistka laiktmeta epigonis Pawasaru Zahnis newareja zitur peederet, ka pee latveeschu mahmutneekteem. Tur winsch bija weens no schirgtatajeem un simpatishtalajeem. Winsch dsihwi darbojas lihdsi Jelgawas Latveeschu Beedriba un tas aptaimē, bij direktors Jelgawas Kraih-Uidewu kase u. t. t. Pee Jelgawas Latveeschu Beedribas jaunā nama zelschanas winam esot daufs nopelnu. Pawasaru Zahna tuwalee pasinas stahsta, ka ka redaktors un zilwets winsch bijis allasch firnigis un ispalidhsigs. Pee kapa representejas mahmutas aprindu peederigee, starp teem ari Karlis Krusha no „Latwijas“ un Lihgotnu Wehklas no „Dsimtenes Wehstnescha“.

2) **R a s c h o t u D a h w i s** (walstspadomneeks Dawids Pelzs) miris 1913 g. 31 martā 63 gadu wezumā (dsimis 1850 g. 8 augustā). — Winsch peedereja pee teem pirmajeem latveeschu „zensoneem“ pehz Brihwsemneeka. Treilanda tipa, turu zenschanas bij — tikt lauta no semneeku labrtas un smaga darba, eeguht kaut kahdu praktistu isglibtibu, lai tad wairat un weeglat waretu pelnitees, eetikt trona weeta, nesat swahrtus ar uspletscheem un dseltenam pogam, ispelnitees tshinas, ordenus un pensiju. Ra Smiltenes Raschotu mahju saimneeka dehs Raschotu Dahwis apmekleja aprinta skolu Rigā, bij kahdu laiku Cefsch-Kreewija par mahjstolotaju, pehz pahrgabja us Peterburgu un tur, nolizis wahzu walodas gimnasijas skolotaja eskamenu, dabuja weetu Wasila stolas seeweeschu gimnasija un Petera komerzskola. Daschus gadus atpakat, pensiju istalpojts, Raschotu Dahwis nometas Zehsis, tur ari nomira. — Jauniba Raschotu Dahwis, protams, ari dsejojts; tagad wina dsejokeem wairs literariskas wehrtibas naw. Pahrtulkojis ari Puschtina „Nabru“, bes tam rakstijis daschadus walodneezistis apzerejumus un Aufsetka biografiju. Pehz sabeedriktas pahrlceezibas nelaitis staitams pee mehreneem, remdeneem reakcionareem — rakstija „Dsimtenes Wehstnesi“ u. t. t.

3) Karlis Bergs miris 1913 g. 11 aprīlī un apglabāts Tukuma kapeklī. — Bergs dzimis 1890 g. 3 martā Ģrentschu muižā, kur viņa tēvs bij par moderneeku. Winšch apmekleja weetejo pagaista un draudzes skolu un wehlat Salduš pilsehtas skolu, kur kopā ar 18 ziteem skolneeku organizācijās lozleklem 1907 g. tika arestets. Swabadībā tizis winšch eestabjās Rīgā Paegla kursōs un šahta lihdšstrahdat gandrīš wišōs Rīgas un maspilsēhtiu progresiwajōs laitraktōs. Winšch darbojās arī pee ihšu laiznu pastahwejuschās treewu awīses: „Рижскія Новости“. 1910 gadā winu aizināja eestahtees Leepajas „Dšihwes“ redakcijā, kur winšch nosstrahdāja gandrīš 2 gadus. Ar 1912 g. 1 janvārī Bergs pabržehlās uš Kuldigu par weetejā „Kurfemneeka“ redaktoru, bet drišch šastima ar neeru kaiti. Par to nebehdadams winšch strahdāja wehl gultā guledams, bet tā slimību tītai wehl paweizināja. Ahrsti eeteiza brault wefelotees uš Egipti, bet preeščch ta winam, protams, nebij naudas. An tā winšch nomira tepat Rīgā, Mengeļa klinītā. Pee Berga tapa runaja S. Alfars Schurn. beedribās „Idejas“ wahrbā un Wentspils „Jaunās Awīses“ redaktors J. Bankawš. Runataji raksturoja nelaiti tā strahdigu un pašchaisleedšigu zilwetu, ko nelaitā aishwadijis lapā šchurnalistā grubtais, atbildigais, wahji atalgots darbs. U. U.

Chronique scandaleuse. — Literaristās prahwās. — 1908 g. grahm. sektuwes ihpaščhneeks Andrejs Sahle greefās pee Paegtu Mahrtnina ar preeščchlikumu, pahrdot winam manuškriptu: „Jaņu dšeesmas“ par 25 rbl. Paeglis nepahrdewa. Bet 1910 g. broščhura tomehr parahdijās klajā; isdewejs bij Drlowškis un par autoru šihmejās kahds Andrejs Sahlītis. Protams, ihštais autors eesneedsa pret Drlowški un Sahli suhdšibu par wina ihpaščhuma peefawinaščhanos. Pret Sahli winšch suhdšibu wehlat atfauza, bet Drlowški teesaja 1912 g. 16 aug. Pee teesās Drlowškis apfolijās Paegtu Mahrtninam ištakfat 5 rbl., un leeta bij zauri. — 1912 g. 17 augustā Rīgas apgabalteesja isšpreeda J. Klawina suhdšibu par grahamu tīrg. Ed. Rositi, kurščch bes autora šinas bij atlahwis daščhām beedribām israhdit Klawina ludšinu: „Welna štutis“ un par to eestahjejis honorarus. Klawina prašibu aishtrahweja adwokats M. Dulbe. Teesā prahwineeki islihgā ar labu, jo Ed. Rositis šamattaja J. Klawinam 50 rbl. saudejuma. — J. Jaunšudrabina štahstis: „Trihs deenas“, kurā šihnigi tehlots wezais Galbauts, tā us-trauzis kahdu Leel-Rendas šaimneeku, ta tas gribot autoru šault pee atbildības par neslawas želšchānu un jau nodewis leetu kahdam Kuldigās adwokatam. Tomehr arī šaws labums Jaunšudrabinam atlezot no šchis draudofčas nelaimes: grahamata weetejā apgabalā teefot štipri pirktu un lašita. Šapeešihmē, ka Jaunšudrabinsch par scho šawu negadījumu bij „Latwijā“ nodrutajis interesantu humoristigu, pantōs rakstītu „Atklaštu wehštulu „manam draugam“ Galbautam“, kura nobeidšās ar šefofschām rindām: „Bet tewi, wezo Galbaut, man nemas newajadsēja radit, Ja buhtu šinajis, ta tu palikši par aitu un šahkši mani pašchu badit.“ — Peterb. teesu palata 1912 g. 2 now. teesaja „Darba“ kalendara isdeweju

Breediti Walfā. Breeditš bij apsuhdsetš par to, ka šawā kalendari eeweetojš tendenziošu rakstu par laukstrahdneekem un darba dewejeem, kurā bijušči ari naida pilni isteizeeni pret muishneekem. Breeditim peespreeda 2 nedelas arestu. — Tajā pašā deenā palata teesaja pašistamo grahmattirgotaju un isdeweju A. Ranki, par „Jaņa Ņfara kopotu rakstu 4 sehj.“ isdošchanu. Krahjumā starp zitu eeweetoti raksti: „Kreewijas semneeki un sojaldemokratiija“ un „Domas par nazonalifismu“. Starp preekšsehdetaju un apsuhdseto iszehlās interesanta domu ismaina. Ufistahwiš Schablowitšis hef tam peerahdija, ka apsuhdšibas rakstā nofeeguma peerahdijumu labad žitetas frafes, kuras patwalgigi, hef kaut kahda fakara isnemtās no Ņfara apzerejuma. Ur to apsuhdšibā afkrita punktš par aizinaschanu uf pastahwošhās kahrtibas gahšchanu, hef par tahdu rakstu isdošchanu un isplatishchanu, taš kuhda weenu tautibu pret otru, Rankim peespreeda 4 mehnešus žetuma. — Bet laitam gan wiš-interesantā starp wišām literaristām prahwām bij Rigās Latw. beedribās preekšneeta, pilsehtas waldeš ložekla un šwehrinata adw. Fr. Grošwalda prahwa pret „Jaunās Deenas Lapas“ redaktoru E. Pihpinu, kuru isteefaja Rigās apgabalteefa 1913 g. 26 februari. Grošwalds bij žutees aifskarts no „Jaunās Deenas Lapas“ 1912 g. 20 oktobra numurā eeweetotā raksta: „Kompromifa kauna nahwe“ un suhdšibu dibinajis uf diwu pantu pamata: uf 1040 panta par to, ka rakstā wišeh ešot nolamats un uf 1535 panta par to, ka wišeh apwainotš. Pihpinu aifstahweja šwehr. adw. Dubofarktiš un par leezineekem ufstahjās daudži latweešhu u. ž. atklastibas darbineeki. Ufpuhdšiba par Grošwalda nepateesu apwainošchanu, apmelošchanu un goda laupišchanu Pihpinu attaifnoja, hef par nolamafchanu peespreeda 60 rubtuš foda.

Jakobšonu Karla sonates. — 1912 g. wafarā laitraktfi latweešhu tautai nefa to behdu wehsti, ka apdedšis winās dšejneekš Jakobšonu Karliš. Wafaru wišeh pawadijis Rehšhu Lejas-Witneekšs un rafchigi nodarbožees ar dšejošchanu. Te 8 juliajā, kad hafnizā laulajušchi wina brahli, Witneekšs peepeshi iszehlees ugunsgrēhtš, šadedšis wišh kahsu meelastš, 3 žuhtās, 2 mužas alus un . . . 345 Jakobšonu Karla sonates sem topeja wiršraksta: „Mihleštibas un nahweš noslehpumu wara“! Echo latweešhu literaristlās Romas degšchanu patš šonetu autors, pehž „Dšimt. Wehtnešha“ 18 nr. wehštulneeta šinujuma, starp zitu aptehlojis ari žetofchām rindām: „Titbaudš kā autors waru azumirli šazit par sonatēm, kuras zaur mani zehlušhās, hef kuras man, kuras ari muhšu tautai wairš nepeder, tadeht, ka par winām ir pašteigufes noteikt pašchas muhšchibas roka, kā taš arweenu mehds buht, alla gadijuma weidā, kura zehlonus un šafneš muhšu prahteem, šaprotamš, ari naw nelahdi eespehjams isdibinat.“

Dramatistās plaukas. — „1912 g. 21 aug. pee Roknefes Kulturas beedribās preekšneezibas bij eeradees rešchifors Seltmatiš, lai šanemtu šawu honoraru par lugaš: „Dšihwais mironiš“ eestudešchanu.

Starp preekšneezību un Seltmati izžehlās afa domu starpība un plaukošana, tura nobeidās ahrā uf schofejas. Kur te ir progress?" („Df. Wehstn." 1912 g. 198 nr.)

Augufts Deglawa un tiziba. — „Dfihwes" lit.-fin. peelikumā, 1912 g. 36 nr. nodrukats U. Deglawa rakstīnšch: „Tiziba un religija". Zeen. romanists tur gan no sahuma publas eestaidrot, ka tiziba wehl neefot religija, bet tad uf reis winam paspruht schahds teikuminšch: „Turpretim (,) tur sinatne naw wehl atbildejufe un newar atbildet, tur wina newar sazit ne tā, ne otradi, tur jautajuma atflehga atrodas nahkotnē, tur tizibai ir swabads lauks un itweenam teesiba, tizet to, ko winsch grib un ko winsch juht." — Bet tas, ko muhsu zeen. „marksis" un Ranta papildinatajs sche pausch, ir uf mata tas pats, kas it swehtdeenas fkan no wisam kanzelēm: . . . sinatne — ja, ja gan; bet tur sinatne beidšas, tur sahlas tiziba.

Zuhktuhts estetika. — „Rigas Awises" 1912 g. peelikumā, 37 un 38 nr. nodrukats kaut kahda Kuhlas fahstīchnojums par idealu kalpa puifi, t. i. par idealu no faimneela weedokta statotees. Tahds malazis arweenu patur prahtā, ka „Pahdari nu drihfi sahftees, Maksis lasis lezjionu, Zasteidšas tuhlin uf mahjām, Zitadi wehl tehtis rahsees". Garigi leelam pahtaru zeenitajam, meefigi winam jabuht gluschi lihdsigam teem, ko tehtis tura sawās kuhstis: „Tihri kà no mahleem mihzits Un kà faktu zepfi fautets. Tà kà leelās mehslu dafšchas . . . Tahdas bija winam rokas. Rahjas — tā kà werfes stabi, Mugura kà maišes abra, Pleži — pahris pehdas plati, Meefaini kà tantes ruffim . . . Peezu pubru rudsu maišu Sudmalās pa trepēm nefa Un wisdīshanato meitu Maurā weegli gulu gahsa . . ." Saprotams, ta meita nedrihft buht faimneelmeita! Zauki buhtu, ja schahds zuhktuhts effemplars usradees pateesi, ne tikai „Rigas Awises" estetiflās fantasijās: to waretu arklā un mehslu wefumā juhgt un pahri sirgu aistaupit. — „Dfimt. Wehstneis" „Ap gadmainām" (1913 g. 16 nr.) pahrwariga nīknuma histerijās pār „Jauno Deenas Lapu" „Isgruhdis" schahdu, gar tahda troga stuhri noluhktotu tehlojumu: „Jaunā Deenas Lapa" . . . Ap „Dfimt. Wehstneis" atkal tā negudra Jau wairakōs numurōs, Ko mute spehji, nemas, Isgruhsdama par winu fawas jau desmittuhktoto reisi iswemtās wemas . . . No tās pastahwigās wemšchanas ari winas augums palzis pawisam wahjšch un mahgers . . ." Dehž schi reebigā, schurnalistitā wehl nepeedšhwotā iswiruma lastitajam negribot buhš jaisdser glahse autfša uhdena.

Lubeneeki un winu kalpi. — „Dfimtēnes Wehstneis" 1912 g. 271 nr. atsewīschlā peelikumā rellameja fetofschus „literaristkus raschojumus": 1) „Heint. von Kautensfelda un wina laulatās draudšenes Emīlijas zeeschanas jeb Waroniba Mihlestibā", wehšturists originalromans is tagadnes smelts is drošscheem awoteem no R. Zilinskij"; 2) „Seedona un miblestības kalendars"; 3) „Dfimumu topdšihwe"; 4) „Ahrprahtigais Montkons"; 5) „Seeweeschu trahpneets 14 burtinžās, katra burtinža

10 lap.“; 6) „Modernais mihlesfiba wehstulneeks jeb Sibena ahtrais prezineeks“ u. t. t. Rautenfelda romans, fata „Df. W.“ fawā rellamas lapā, „aifler ari wairaf ahprahfigo namus jeb klinikas“, rahda, „kā stipra, neschaubiga mihlesfiba aifneeds laimigi fawu mehrti“. Dfimuma topdfihwes reklama puschlota ar pusplitu fahchruščos wahreescha un seeweetes pahri; tur tā fazīts: „Pilniga nesinaščana, kas lihds šchim walbija mehfu tautā par til swarigu ļautajumu, tahds ir dšimumu topoščanās ar wišām tās ļaunām un labām sekām, ar augščā mineto grahmatu ir isnihzinata. Lašot winu gairščs top wišs, kas lihds šchim tumšā flehpās, atnesdams postu un lahšus. Peeprafat titai ar šcho originalsihmejumu“. Protams, ka wišu šcho literariščas pudretes krahjumu aifnesis tautās, „Df. W.“ otrā deenā swehšchi nogaudās par teem pafšcheem ahprahfigaļeem Monktoņeem un sibenahtraļeem prezineekeem. — Lubneeku kalpibā stahjas ari kapeitu awifite „Jaunatās Sinās“. Tur, peemehram, 1913 g. 96 nr. lašam: „Ja gribat lašt kaut ko pateši waldfinošču un interesantu, tad lašat: „Ahrfīs ļaupitajs“. Jahnīs Welns lihds ar ļawu lihgarwu kluhšt par burščuafijas intrigu upuru un teel noštahdīts nošeedfneeku kahrtā! Bet Jahnīs Welns naw apmeerinams, wiščh paleel par ļaupitaju un sem Sarkanā ļahšana wahrda topā ar Pragās bendes meitu Welno Mariju (!) posta un mašina. iščuhzeju barus, pašrahdadams leelafas warona darbus. Wina dewife ir: gahdat pee malas apšpedejus un iščuhzejus un aifstahwet mafos brahšus. „Daunato Sinu“ lubneeki neķaunibā pahrspehļ „Df. W.“ lubneekus. „Burfčuafija“, „apspeedeji“, „iščuhzeji“ un „uščuhzeji“, „maše brahli u. z. rahda, ka wini wišwairaf spēkulē uf neattihšito darba ļaušču mafu, ar fawām melnajām Marijām un řarkanajām ļahthaneem grib iščwejoj pehdejo kapeitu no neapfinigās řrahdneežibas kabatām. Jhřtas proletariščas mahřlas neapfoptajā ļauķa wini iřgahšč fawus mehflu wefumus. Demokratiščas ušdewums ir wišeem spēhkeem žihnitees pret lubneekeem un winu kalpeem, kas gatawi par wehrdinu řamaitat tautas tihro dwehřeli.

Bulwaru awišču ušdewums — ir řadabut pehž eespehjas wairaf řludinajumu, jo no teem akģionareem atļe wišwairaf řlaidras pelnas. Rařtneežiba un wišs žits winām blafus leeta, peedewas, ar turām apeetas beř jebķahdas žeenās. Neķo nemekleđami, panemam no leelās mafulaturas gubās „Df. W.“ 1913 g. 135 nr. Tur ķahds „deenās řlatu“ feletoniņis, pařihřtama ļatweešču rařtneeta Ēutubura (Waindofļa) řaraktiņis — bet, at wai, žil behdigi winam tur ķlahjas! Žil mařwehřtigs ir ļatweešču rařtneeta raščojums řarķ silu un tabafas turgotaju produkteem! Jhřfais literariščais raščojumiņšč teel druřtu eedrukats weenā awifeš ļappuřē, pahrneests un řteeps pār wiřas nahľofščas ļappuřes řlejām un titai řreščajā wehľ nobeigťs. Pawiřam wiščh eelabinatās 10-ās „Wehřtneřcha“ řlejās, bet dašču no tām wiščh puščķo titai ar ķahđam knapām 10 rindiņām. Wiriķu winam gulřt řludinajumu klutřchi, no apafķas řpeeřch augščhup řludinajumu spēhķs, no řahneem winu durřta řludinajumu iřķķķiņis. Feletoniņis ir titai ķahds fons, titai ķahds peľeks

sfahrda gabals, uf kura Rīgas tirgotaji mahlē fawu isfahrtnu ugunigos burtus. Dirmās flejas apatschā gul kaut kahds „stomals“ wefeleem, stīpru un baltu sobu zeentajeem. Otrās wirsū Danzigers kimiskā krahfotawa, bet widū to puschu schelē Eiropas walstu isdewumu diagrama. Drefschās flejas galotnē rehgojas Skotijas filtu astes un Kolobowa papīrosi. Bet wiā nahkoshā lappušē nabaga literaturu paschā augšch-gali fashmaugufe Schara un Kawizela wiñnu lektigotawa un ari tur schaurā spraugā wiñu pa widu grausch wehl Technistas beedribas kafe un „Maot“ blusu pulweris birst nelaimīgās zeetejas azis... Zapreezajas tomehr, ka rodas wehl rakstneeki, kas nebaidās intwisijijas, kas fawus gara behrnus bes asarām nodod blusu pulweru un tabakas tirgotaju mozibā.

Walodas kuriosi — wiši naw faskaitami, ne atfihmejami. Titai nedaufsus, paschus spilgtakos seedinus isnemam no leelās kaudses... „Schinis israhdses sewischtu usmanibu eeguwa, tā apdahwinats spehks, Dfolinsch, tad, kad winsch bij tehlojis Karli Moru, Schillera, Laupitajōs... Dfolinā gut sewischta fajuhsma un spehks preesch klaszizma... Ar panahfumeem ir dots „Faufts“... Bet latweetis ne latru reis ween-prahstigs“ („Latwijā“, 1913 g. 93 nr.). — Pagahjuschā gadā Zelgawā israhdija pirmo reis Getes „Faufts“, ar Reinholdu Weizu preeschgalā... „Leela usmaniba, lai naudu eesistu, no abām beedribām teel wehstta uf deju un mastu ballēm“... „Behdiga un neisprotama parahdbiba ir ari ta, ka weetejee skolneeki, tā tas Rīgā parafis, pilda sales, siche nemas netura par wajadstigu apmeklet teatri“ („Latwijā“, 1913 g. 103 nr.). — „De ir pateesa nemahtflota dšihwe, ihsti zilweki, mahtslineeka roka“... „Lai nemodinatu zihruflputena isbeedeto un klusuma orgiju isschaušminato dwehfeli“ („Latwijā“ 1913 g. 135 nr.). — „War teikt, ka arschana Widsemē lihds 18 dezembrim pagahjuschā gadā nebij pahrrahwufes“ („Dšimtenes Wehstnesi“, 1913 g.). — „No tomisijas praftā Rīgas pilsehtas peetriščhana pee finansministrijas eenahstuse“ („Rīgas Alwisē“, 1913 g. 109 nr.). — „Wina labstirdigā ar wafaras lahsem aplahstā seja ar plahnō degumu“ ... „Uf Mitela eelas isfehhdos (no tramwaja) un aigahju lihds Wladimira eelai“ („Dšihwē“, 1912 g. 263 nr.).

„Wahrds“

Literariski-kritisku rakstu krahjums.

„Wahrda“ līdšstrahdneeki: Apesdehls, Arnis, Hermanis Afars, Alspasija, J. Behrsinš (Seemelis), Antons Birkerts, Birsneeks-Alpits, A. Bruhtlenajis, R. Dehtens, W. Dermanis, Esereetis, P. Gints, Fr. Goliats, P. Grufna, J. Janfons, J. Jaunsudrabinskis, J. Kabrklinš, J. Klavinskis, W. Knorinskis, A. Krauja, A. Kurzijs, M. Leepa, A. K. Landavs, E. Pihpinsch-Wifulis, Rainis, Ramifars, A. Schwabe, J. Sudrabtāns, Sudrabu Edshus, Andrejs Apits.

Ļaistajiem redsams, ka „Wahrda“ līdšstrahdneetu sarakstā notikūšās pahrmainas: daschu pirmā sehjumā minetu wahrdu te wairs naw un daschi jauni klahtheenahlušchi. Sastahditajs ir mehginajis īspildit tuwako darba beedru un laštaju dibinatu prasijumu — noschirt tos, tūri strahda ari reakzionari-klerikalos īfdewumōs un peezajinat klahthee eespehjas wifus pateesi demokratistūs beletristūs un kritistūs. Ja wehl war saprast eesahzeju klainoschānu no weena īfdewuma us otru, tad peedshwofuschu, nodibinajuschos rakstneetu klīboschāna us abejām pusēm, apsiniga swahrstīschānās starp progresu un reakciju naw peedodama, un it nepawīfam jau weizīnama. Ari paschā krahjuma sastahwā schis un tas grofīts. Sastahditajs schoreis žentees pehz eespehjas fashaurinat trescho, apklata datu — galwenā kahrtā tadehl, lai krahjums īfnahltu lehtaks un peejamaks tam masturīgajam, demokratistītajam wairatumam, turam wīnšch īhsti domats. Un otrkahrt tadehl, lai wairat telpas atliktu galwenai, kritiisko rakstu dalai, jo tīkai tur eespehjamš pamatigi un wīspuigi aplūktot swarīgatos proletaristās mahstlas un kulturās jautajumus. Žit sekmigi eets pa šahstumā uņemto želu, par žit tuwatu tīkts sprauktajam mehrtim, par to lai spreesch laštaji. Sastahditajs un līdšstrahdneeti tītai war sažit, ka „Wahrda“ pamata prinzipi ir īsrahbijūšdees par pareiseem un neatmetameem — ja ari wīnu īzīhnaš šahstumā bijušās daschas kluhdas. Jaunā, dšimstīschā strahdneezības kultura un mahstla joprojam palek „Wahrda“ ženteenu mehrtis. Un lai ari šchi kultura un mahstla wīspīrmiā tabrtā ir dšihwes attīhstības un plascho darba ļauschu masu organizetas, apsinigas paschdarbības rezultats, tomehr „Wahrdam“ palek grubtais un atbildīgais ūfdewums mellet un īzelt schis weidošoschās dšihwes un jaunā žilwela tipistās sawadības un topot wīnu īhpatnejos un schirgtos rošinajumus un atpogulojumus proletaristās beletristitās mehginajumōs. Ka darbs jau paschā šahstumā naw bijis glūšchi beš nosīhmes, to leezina dirgelīsto awīschu rakstītajū weenprahtīgais nīdnumš un lamafchānās. Mehš sīrnīgi žeram, ka schis nīdnumš ari turpmat nemasīnafees, jo ta buhs sīhme, ka joprojam esam pareiso želu un strahdajam wehrtīgu darbu.

Peedshwofumi rahda, ka naw eespehjamš turetees pee eespreescheja darbu sarakstā, tapehz „Wahrda“ 3 sehjumam tas pagaidam netee īfīnats. Līdšstrahdneeki un sastahditajs žentīfees turpmatos sehjumus padarīt pehz eespehjas daubpūgatus, peewīlīgatus un wehrtīgatus.

„Wahrds“

literariski-kritisku rakstu kraujums, Andreja Apišča fastahdīts

Pirmais seļjums

Saturs: 1) Beletristita. M. Deepas: Miteletis. Stahšs. — J. Klawina: Sapnotajs. Stahšs. — Eereescha: Kad wina mostas. Stahšs. — J. Jaunsudrabina: Pirkstina schehl. Tephlojums. — A. Schwabes: Matinā peefeets. Stize. — A. Bruhkenaja: Mahte. Stize. — J. Semischa: Zelā. Dramatiska etide is drulatawu strahdneetu dšihwes. — Raina: Gaitas gabješs. Dsejojums. — Dsejolu žitli. — K. Gewina: Žilwets attritejs. — A. Kurzija: Nemeera balšs. — Aspajijas: Seedona dsejoli. — A. Schwabes: Aisejot. — J. Rahrklina: Darba balšs. — Apiesdebla: Dsejoli u. t. t. — 2) Kritika. Antona: No tautiskā romantisma lihdš wehsturishtajam materialismam. Mahtšlas kritikas wehstures stize. — P. Roberta: Šchiru elementi mahtšlā. — W. Rnorina: Mahtšla un dialettita. — A. Kraujas: Žahnis Jaunsudrabinsch. — A. Kraujas: Rahds wahrds par „Sihda tihstlu“. — Andreja Apišča: Latweeschu rakstmeeziba 1911 g. otrā un 1912 g. pirmā pušē. — W.: Behrnu un jaunības literatura 1911 un 1912 g. — S. Wsara: Teatra israhdes muhsu beedribās. — J. Jaunsudrabina: Mahtšla. Pehdejās sefonas notitumi. — A. A.: Latweeschu musikas demokratisazija. — 3) A p š t s (10 drutas lofines) sefoshās apafschnodatās: Lirika. Stahšti. Drama. Kritika Daščadi raksti. Kronika. Aplubfotās wifās beidsamā gadā isnahfuschās grahmatas, tāpat ari laikrakstios drutatee stahšti, dsejas, kritikas un žiti raksti. Pirmo reis israhdito lugu rezenziju familtums. Kronikā liter. preechlašjumu, šapultschu, dišchwihru jubileju, daščadu liter. inzibentu — wifās literariskās dšihwes sihts un wispušgs pahrstas.

„Wahrda“ noluhšs ir — nostaidrot sojialās mahtšlas prinzipus un wehrtigeem rakstmeezības darbu paraageem demokratisko tautas wairakumu peeradinat pee sawas mahtšlās. „Wahrds“ tā rokas grahmata nepezeeschama itweenam tas mekle škadribu sareščgitios mahtšlās jautajumsos un grib dabut wispušigu pahrstatu par latw. rakstmeezibu, teatri, behrnu un jaunības literaturu, glesmeezibu un mustu.

„Wahrda“ pirmais seļjums ir wairat tā 28 lofnes (442 lappušes) beesš, leela formata, glihtu drulu, sihmeteem wahša un eeschejeem tituteem. Wafšā 2 rubtus. Pa pastu 2 rub. 28 kap. Wairumā pee D. Seltina Rīgā, Terbatas eelā 20 un wifās labakās grahmattirgotawās.

„Dzirzemneeku“ isdewumā

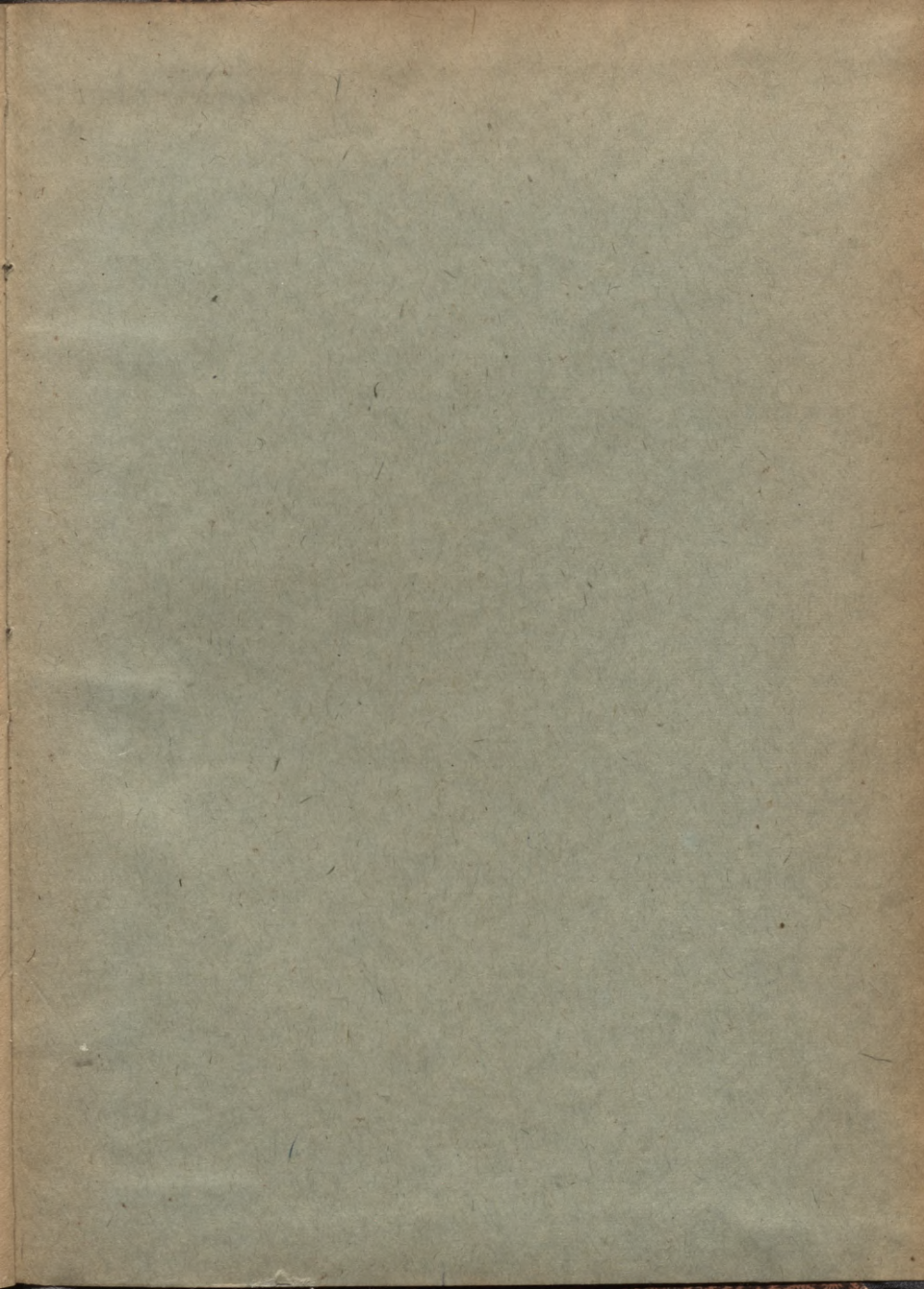
isnaktuščas un dabujamās wairumā D. Seltina grahmatu tirgotavā,
Rīgā, Terbatas eelā 20, šefoščas grahmatas:

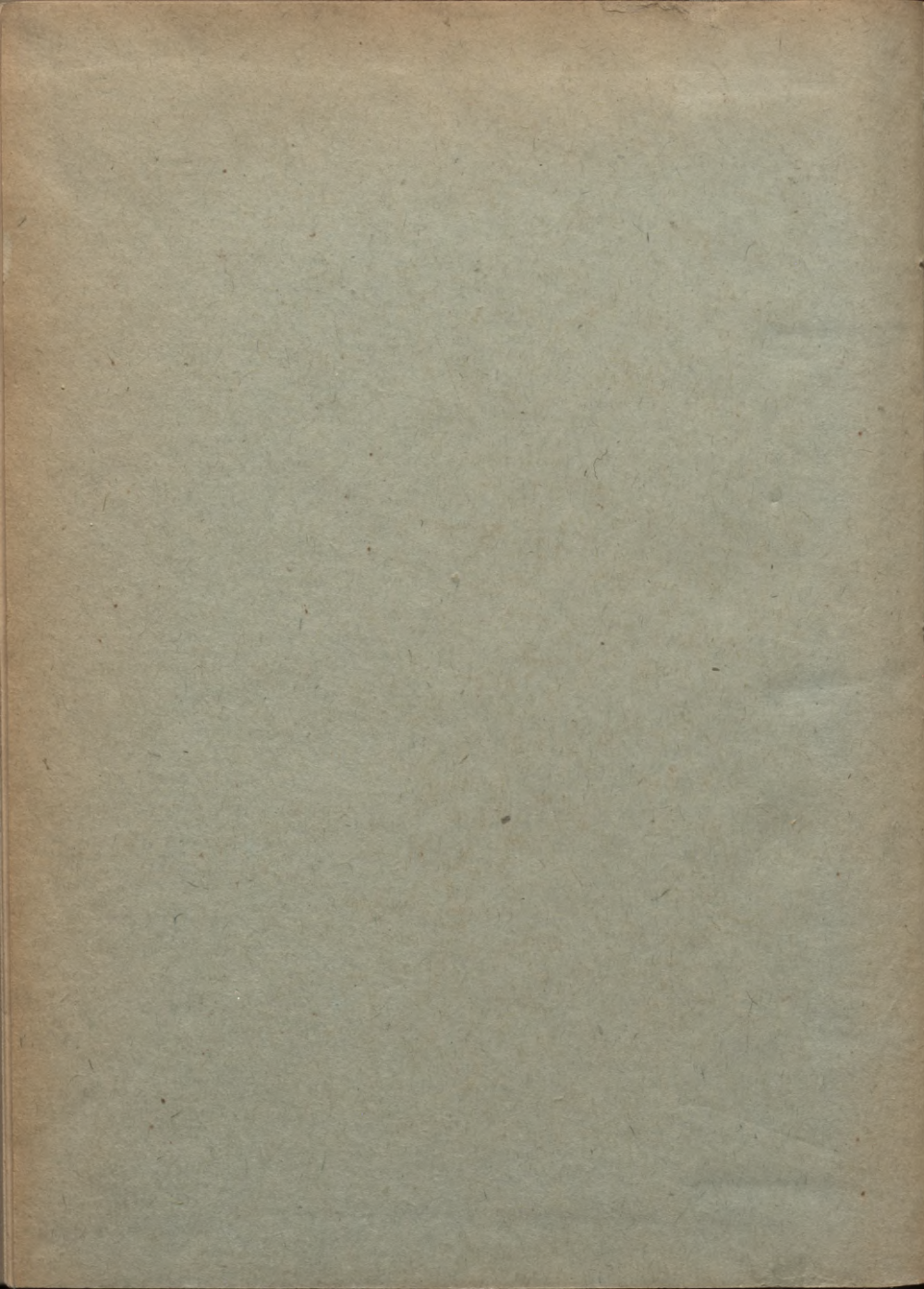
	Rap.
1) Multa Jahnis, L. Tolstoja	10
2) Matara šapnis, Korolento	10
3) Bšewoloda Garsčina raksti, I.	10
4) Špofči šapni, Ašpasijas	40
5) Wezlaiku muiščneeti, Gogola	10
6) Raulafijas guštēknis, L. Tolstoja	10
7) Saulains šubrits, Ašpasijas, II. isdewums	60
8) Ave sol! Dšeja no Raina, II. isdewums	40
9) Antona Ššehčowa raksti, I.	20
10) Antona Ššehčowa raksti, II.	15
11) Štabšs par to, tā Iwanš Iwanowičšs šanaidojās ar Iwanu Nišiforowičšu, R. Gogola	20
12) Lau pitaji, Ašpasijas un Raina tulšojums	60
13) L. R. Tolstoja raksti	10
14) Bšewoloda Garsčina raksti, II.	10
15) Sudrabu Ešša kopoti raksti, I. Dullais Dauka	20
16) Šee, kaš neaišmirkt, Raina, II. isdewums	70
17) Antona Ššehčowa raksti, III.	20
18) Igušs un naktš, Raina	60
19) Šija de Mopafana raksti, I.	20
20) Raļa šehna wašara, J. Ašuratera	35
21) Šija de Mopafana raksti, II.	30
22) Antona Ššehčowa raksti, IV.	20
23) Sudrabu Ešša kopoti raksti, II. Engelišču škola	20
24) Mašas dramās, Andreja Ašišča	40
25) Antona Ššehčowa raksti, V.	15
26) Šeedu klepšis, Ašpasijas	100
27) Širdš warā, J. Ašuratera	30
28) Šaulēš grebšens, J. Ašuratera	25
29) Šija de Mopafana raksti, III.	30
30) J. Rainis un wina dšeja, Andreja Ašišča	30
31) Degošča šala, J. Ašuratera	40
32) Melletaja dšeesmas, R. Šewina	40
33) Dušžetā, L. Lindula	50
34) No rihta, Ašišča-Bišneeta	20
35) Dišuhdru Mašle, Lindula	50
36) Šmagas domās, Aššesdehla	60
37) Dušidealists, Kraujas	25
38) Wašrbs, I.	200
39) Šiwš špehšs — Deewa pašhgs	20
40) Šebwa ašboli	30
41) Pirnee witai, Klawina	40
42) Pret wataru, Ašišča-Bišneeta	50
43) J. Raina kopoti raksti, I.	200
44) Šehrnibai, Šaunšudrabina	20
45) Šaunā paudše, Andreja Ašišča	25
46) Šozialā litumboššana, J. Dnš	25
47) Linarda Raižena dšejās	40
48) Wašrbs, II.	170

Andreja Upišča raksti

	Rap.
Pilfoni. Stahsts. 1907. 184 lapp.	60
Mafas komedijas 1. Stahstu topojumš. 1909. 192 lapp.	60
Mafas komedijas 2. Stahstu topojumš. 1910. 223 lapp.	100
Robešneeki 1. Jauni amoti. Romans. 3. ijd. 1911. 175 lapp.	80
Robešneeki 2. Sihda tihtla. Romans. 1912. 400 lapp.	175
Seeweete. Romans. 1910. 299 lapp.	150
Nemeers. Noweles. 1912. 233 lapp.	75
Mafas dramas. Dsejoti. 1911. 86 lapp.	40
Pahrzilweki. Bildeš un karikaturas. 3 nodalas. 1909. 64 lapp.	50
Ragana. Komedija 1 zehleenā. 1910. 20 lapp.	40
Balfš un atbalfš. Drama 4 zehleenōš. 1911. 106 lapp.	50
Amazones. Komedija 1 zehleenā. 1913. 46 lapp.	10
Studijas un kritikas 1. 1910. 110 lapp.	45
Studijas un kritikas 2. 1912. 111—202 lapp.	45
Latw. Jaun. Rakstneezibas Wehture. 1911. 301 lapp.	175
„Dsimtenes Wehtneezis“ un wina loma 1. 1911. 61 lapp.	25
J. Rainis un wina dseja. 1912. 66 lap.	30
Jaunā paaudse. Sabedrikti-pšichologisks apzerejums. 1913. 77 lapp.	25

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306020463